

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

චජිරබුද්ධි-ටිකා

ගන්ථාරම්භකථා

පඤ්ඤාචිසුද්ධාය දයාය සබ්බෙ;
විමොචිතා යෙන විනෙයාසත්තා;
තං චක්ඛුභූතං සිරසා නමිත්වා;
ලොකස්ස ලොකන්තගතස්ස ධම්මං.

සඬ්ඝඤ්ච සීලාදිගුණෙහි යුත්ත-
මාදාය සබ්බෙසු පදෙසු සාරං;
සඬ්චෙපකාමෙන මමාසයෙන;
සඤ්චොදිතො භික්ඛුහිතඤ්ච දිස්වා.

සමන්තපාසාදිකසඤ්ඤිතාය;
සම්බුද්ධඝොසාවරියොදිතාය;
සමාසතො ලීනපදෙ ලිඛිස්සං;
සමාසතො ලීනපදෙ ලිඛිතං.

සඤ්ඤා නිමිත්තං කත්තා ච, පරිමාණං පයොජනං;
සබ්බාගමස්ස පුබ්බෙව, චත්තබ්බං චත්තුම්චිජ්ජතාති. —

චචනතො සමන්තපාසාදිකෙති සඤ්ඤා. දීපන්තරෙ භික්ඛුජනස්ස අත්ථං
නාභිසම්භුණාතිති නිමිත්තං. බුද්ධඝොසොති ගරුහි ගහිතනාමධෙයොනාති කත්තා.
සමධිකසත්තචීසතිසහස්සමත්තෙන තස්ස ගන්ථොනාති පරිමාණං. විරට්ඨිතත්ථං
ධම්මස්සාති පයොජනං.

තත්තාහ — “චත්තබ්බං චත්තුම්චිජ්ජතාති යං චුත්තං, තත්ථ කථංවිධො චත්තා” ති?
උච්චතෙ —

පාඨත්ථවිදුසංභීරො, චත්තා සුචි අමච්ඡරො;
චතුක්කමපරිච්චාගී, දෙසකස්ස භිතුස්සුකොති. (මහානි. අට්ඨ.
ගන්ථාරම්භකථා);

තත්ත පටියතෙති පාඨො. සො හි අනෙකජ්ජකාරො අත්ථානුරූපො
අත්ථානුරූපො චෙති. කථං? සන්ධායභාසිතො ඛ්‍යාඤ්ජනභාසිතො සාවසෙසපාඨො

නිරවසෙසපායෝ නීතො නෙය්‍යොති. තත්‍ර අනෙකත්ථවත්තා සන්ධායභාසිතො නාම “මාතරං පිතරං හත්ත්වා” තිආදි (ධ. ප. 294). එකත්ථවත්තා ඛ්‍යඤ්ජනභාසිතො නාම “මනොපුබ්බධිගමා ධම්මා” ත්‍යාදි (ධ. ප. 1, 2; නෙත්ති. 90, 92; පෙටකො. 14). සාවසෙසො නාම “සබ්බං, භික්ඛවෙ, ආදිත්ත” මිත්‍යාදි (මහාව. 54; සං. නි. 4.28). විපරිතො නිරවසෙසො නාම “සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාඨං ආගච්ඡන්ති” ත්‍යාදි (මහානි. 156; පටි. ම. 3.5). යථා වචනං, තථා අවගන්තබ්බො නීතො නාම “අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා” ත්‍යාදි. යුත්තියා අනුස්සරිතබ්බො නෙය්‍යො නාම “එකපුග්ගලො, භික්ඛවෙ” ත්‍යාදි (අ. නි. 1.170).

අත්ථොපි අනෙකප්පකාරො පාඨත්ථො සභාවත්ථො ඤෙය්‍යත්ථො පාඨානුරූපො පාඨානුරූපො සාවසෙසත්ථො නිරවසෙසත්ථො නීතත්ථො නෙය්‍යත්ථොත්‍යාදි. තත්ථ යො තංතංසඤ්ඤාපනත්ථමුච්චාරියතෙ පායො, ස පාඨත්ථො “සාත්ථං සඛ්‍යඤ්ජන” මිත්‍යාදිසු (පාරා. 1; දී. නි. 1.190) විය. රූපාරූපධම්මානං ලක්ඛණරසාදි සභාවත්ථො “සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති” ත්‍යාදිසු (විහ. 489; සං. නි. 5.3) විය. යො ඤායමානො භිත්තාය භවති, ස ඤාතුමරහත්තා ඤෙය්‍යත්ථො “අත්ථවාදි ධම්මවාදි” ත්‍යෙවමාදිසු (දී. නි. 1.9, 194; 3.238; ම. නි. 1.411) විය. යථාපාඨං භාසිතො පාඨානුරූපො “චක්ඛු, භික්ඛවෙ, පුරාණකම්ම” න්ති (සං. නි. 4.146) භගවතා චුත්තමතො චක්ඛුමපි කම්මන්ති. ඛ්‍යඤ්ජනච්ඡායාය අත්ථං පටිබාහයමානෙන චුත්තො පාඨානුරූපො. චජ්ජෙතබ්බං කිඤ්චි අපරිච්චජිත්වා පරිසෙසං කත්වා චුත්තො සාවසෙසත්ථො “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති” ති (සං. නි. 4.60; මහානි. 107) ව, “සබ්බෙ තසන්ති දණ්ඩස්ස, සබ්බෙ භායන්ති මච්චුනො” ත්‍යාදිසු (ධ. ප. 129) විය. විපරිතො නිරවසෙසත්ථො “සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්භාකඤ්ච (දී. නි. 2.155; මහා. 287; නෙත්ති. 114). තත්‍ර, භික්ඛවෙ, කො මන්තා කො සද්ධාතා...පෙ.... අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨපදෙහි” ත්‍යාදි (අ. නි. 7.66). සද්දවසෙනෙව වෙදනීයො නීතත්ථො “රූපා සද්දා රසා ගන්ධා, ථොට්ඨබ්බා ව මනොරමා” ත්‍යාදිසු (සං. නි. 1.151, 165; මහාව. 33) විය. සම්මුතිවසෙන වෙදිතබ්බො නෙය්‍යත්ථො “චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, වලාහකුපමාපුග්ගලො” ත්‍යාදිසු විය (අ. නි. 4.101; පු. ප. 157). ආහ ව –

“යො අත්ථො සද්දතො ඤෙය්‍යො, නීතත්ථං ඉති තං විදු;
අත්ථස්සෙවාහිසාමග්ගී, නෙය්‍යත්ථො ඉති කථායතෙ” ති.

එවං පහෙදගතෙ පාඨත්ථෙ විජානාතීති පාඨත්ථවිදු. න සංඝිරතෙ පරපවාදීහි දීඝරත්තං තිත්ථවාසෙනෙත්‍යසංඝිරො. භාවනායාගමාධිගමසම්පන්නත්තා වත්තුං සක්කොතීති වත්තා, සබ්බෙපටිත්ථාරනායෙන හෙතුදාහරණාදීහි අවබෝධයිතුං සමත්ථොත්‍යත්ථො. සොචයත්‍යත්තානං පරෙ චෙති සුචි,
දුස්සිලාදුද්දිට්ඨිමලවිරහිතොත්‍යත්ථො. දුස්සිලො හි
අත්තානමුපහන්තුනාදෙය්‍යවාචො ව භවත්‍යපත්තාභාරාවාරො ඉව නිච්චාතුරො චෙජ්ජො. දුද්දිට්ඨි පරං උපහන්ති, නාවස්සං නිස්සයො ව භවත්‍යහිවාළගහාකුලො ඉව කමලසණ්ඨො. උභයවිපන්නො සබ්බථාප්‍යනුපාසනීයො භවති ගුප්ගතමිව

ජවාලාතං ගුථගතො විය ච කණ්භසජ්ජො. උභයසම්පන්නො පන සුවි
සබ්බථාප්‍රාපාසනීයො සෙවිතබ්බො ච විඤ්ඤාහි, නිරුපද්දවො ඉව රතනාකරො.
නාස්ස මච්ඡරොත්තාමච්ඡරො, අභිනාවරියමුට්ඨිත්තාත්ථො.
සුත්තසුත්තානුලොමාවරියවාදඅත්තනොමතිසඛිබ්බාතස්ස චතුක්කස්සාපරිච්චාගී,
තදත්ථස්සෙව බ්‍යාබ්‍යාතෙත්තාත්ථො. අථ වා
පච්චක්ඛානුමානසද්දත්ථාපත්තිජ්ජහෙදස්ස පමාණචතුක්කස්සාපරිච්චාගී.

“එකංසවචනං එකං, විහජ්ජවචනාපරං;
තතියං පටිපුච්ඡෙය්‍ය, චතුත්ථං පන යාපයෙ”ති. —

එවං චුත්තචතුක්කස්ස වා අපරිච්චාගී; භිතුස්සුකො ඉති සොතුනං
භිතායොස්සුකො, තෙසමචබ්බොධනං පති පත්ථෙතී ත්‍යාත්ථො; සො එසො
සුවිත්තා පියො; චතුක්කස්ස අපරිච්චාගිත්තා ගරු; අසංභීරත්තා භාවනීයො;
දෙසකත්තා චත්තා; භිතුස්සුකත්තා චචනක්ඛමො; පායත්ථවිදුත්තා
ගම්භීරකථං කත්තා; අමච්ඡරත්තා නො චට්ඨානෙ නියොජකොති;
“පියො ගරු භාවනීයො, චත්තා ච චචනක්ඛමො;
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා, නො චට්ඨානෙ නියොජකො”’. (අ. නි. 7.37;
නෙත්ති. 113) —

ඉතිඅභිභිතො දෙසකො;
සොතා ඉදානි අභිධියතෙ —

ධම්මාවරියගරු සද්ධා-පඤ්ඤාදිගුණමණ්ඩිතො;
අසයාමායො සොතාස්ස, සුමෙධො අමතාමුබ්බො.

තත්ථ ධම්මගරුත්තා කථං න පරිභවති, ආවරියගරුත්තා කථිකං න පරිභවති,
සද්ධාපඤ්ඤාදිගුණපටිමණ්ඩිතත්තා අත්තානං න පරිභවති, අසයාමායත්තා
අමතාහිමුබ්බත්තා ච අවික්ඛිත්තචිත්තො භවති, සුමෙධත්තා
යොනිසොමනසිකරොතිත්තාත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙතං —

“පඤ්චහි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො සුණන්තො සද්ධම්මං
භබ්බො නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං. කතමෙහි
පඤ්චහි? න කථං පරිභොති, න කථිකං පරිභොති, න අත්තානං පරිභොති,
අවික්ඛිත්තචිත්තො ධම්මං සුණාති එකග්ගචිත්තො, යොනිසො ච මනසි
කරොති”ති (අ. නි. 5.151).

තංලක්ඛණජ්ජත්තත්තා භාවනා භවති සවනස්සෙත්‍යුත්තො සොතා.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

ඉදානි අස්සාරම්හො - තත්ථ යොති අනියමනිද්දෙසො, තෙන
විසුද්ධජාතිකුලගොත්තාදීනං කිලෙසමලවිසුද්ධියා, පුජාරහතාය වා අකාරණතං
දස්සෙත්වා යො කොච ඉමිස්සා සමන්තපාසාදිකාය ආදිගාථාය
නිද්දිට්ඨලොකනාථත්තහෙතුං යථාචුත්තහෙතුමූලෙන ථීරතරං අවලං කත්වා
යථාචුත්තහෙතුකාලං අච්චන්තමෙව පුරන්තො අවසානෙ යථාචුත්තහෙතුඵලං
සම්පාදෙත්වා යථාචුත්තහෙතුඵලප්පයොජනං සාධෙති, සොච පරමපුජාරහොති
නියමෙති.

එත්තාවතා -

භයසම්මොහදුද්දිට්ඨි-පණාමො නෙස සබ්බථා;
පඤ්ඤාපුබ්බභිගමො එසො, පණාමොති නිදස්සිතො.

තත්‍ර හෙතූති අතිදුක්කරානි තිංසපාරමිතාසඬ්ඛාතානි පුඤ්ඤකම්මානි. තානි හි
අච්චන්තදුක්ඛෙන කසිරෙන වචනපථාතීතානුභාවෙන මහතා උස්සාහෙන
කරියන්තීති අතිදුක්කරානි නාම. අතිදුක්කරත්තා එව හි තෙසං අතිදුල්ලහං ලොකෙ
අනඤ්ඤසාධාරණං නාථත්තසඬ්ඛාතං ඵලං ඵලන්ති, තං තත්ථ හෙතුඵලං; හෙතුමූලං
නාම යථාචුත්තස්ස හෙතූතො නිප්ථාදනසමත්ථා මහාකරුණා, සා ආදිපණ්ඩානතො
පටියාය “මුත්තො මොවෙස්සාමි” තිආදිනා නයෙන යාව හෙතුඵලප්පයොජනා, තාව
අබ්බොච්ඡින්නං පවත්ති. යං සන්ධාය චුත්තං -

“සකානනා සග්‍රිවරා සසාගරා,
ගතා විනාසං බහුසො වසුන්ධරා;
යුගන්තකාලෙ සලිලානලානිලෙ,
න බොධිසත්තස්ස මහාතපා කුතො” ති.

යාය සමන්තාගතත්තා “නමො මහාකරුණිකස්ස තස්සා” ති ආහ. හෙතුකාලං
නාම චතුර්ථියොළසඅසඬ්ඛෙය්‍යාදිප්පහෙදො කාලො, යං සන්ධායාහ
“කප්පකොට්ඨිපි අප්පමෙය්‍යං කාල” ති. තත්ථ අච්චන්තසංයොගත්ථෙ
උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං “මාසං අධිතෙ, දිවසං වරතී” තිආදීසු විය. කාමඤ්ච සො
කාලො අසඬ්ඛෙය්‍යාවසෙන පමෙය්‍යො විඤ්ඤෙය්‍යො, තථාපි කප්පකොට්ඨසෙන
අවිඤ්ඤෙය්‍යතං සන්ධාය “කප්පකොට්ඨිපි අප්පමෙය්‍යං කාල” ති ආහ. තත්ථ
කාලයතීති කාලො, බිපති විද්ධංසයති සත්තානං ජීවිතමිති අත්ථො. කල වික්ඛෙපෙ.
තත්ථ කප්පියති සංකප්පියති සාසපපබ්බතාදීහි උපමාහි කෙවලං සංකප්පියති, න
මනුස්සදිවසමාසසංවච්ඡරාදිගණනාය ගණියතීති කප්පො. එකන්තිආදිගණනපථස්ස
කොට්ඨුතත්තා කොට්, කප්පානං කොට්ඨො කප්පකොට්ඨො. තාහිපි න පමීයතීති
අප්පමෙය්‍යො, තං අප්පමෙය්‍යං. කරොන්තොති නානත්ථත්තා ධාතුනං දානං
දෙන්නො, සීලං රක්ඛන්තො, ලොභක්ඛන්ධතො නික්ඛමන්තො,
අත්තහිතපරහිතාදිහෙදං තං තං ධම්මං පජානන්තො, විවිධෙන වායාමෙන
සටෙන්තො වායමන්තො, තං තං සත්තාපරාධං බමන්තො,

පටිඤ්ඤාසම්මුතිපරමත්ථසච්චානි සච්චායන්තො, තං තං සත්තභිතං අධිට්ඨහන්තො,
සකලලොකං මෙත්තායන්තො, මිත්තාමිත්තාදිහෙදං පක්ඛපාතං පභාය තං තං
සත්තං අප්ප්ඤ්ඤාපෙක්ඛන්තො වානි අත්ථො. ඛෙදං ගතොති අනන්තජ්ජහෙදං මහන්තං
සංසාරදුක්ඛං අනුභවනට්ඨෙත ගතො, සම්පත්තොත්තාත්ථො. සංසාරදුක්ඛඤ්ඤි
සාරීරිකං මානසිකඤ්ඤි සුඛං ඛෙදයති පාතයතීති “ඛෙදො”ති වුච්චති.
ලොකභිතායාති ඉදං යථාචුත්තහෙතුඵලජ්ජයොජනනිදස්සනං,
“සංසාරදුක්ඛානුභවනකාරණනිදස්සන”න්තිපි එකෙ –

“ඡාතිසංසාරදුක්ඛානං, ගන්තුං සක්කොපි නිබ්බුතිං;
විරල්ලිට්ඨොපි සංසාරෙ, කරුණායෙව කෙවල’න්ති. –

ව චුත්ත’න්ති, තමයුත්තං. න භි භගවා ලොකභිතාය සංසාරදුක්ඛමනුභවති. න භි
කස්සචි දුක්ඛානුභවනං ලොකස්ස උපකාරං ආවහති. එවං පනෙතං දස්සෙති
තිංසපාරමිතාපහෙදං හෙතුං, පාරමිතාඵලභූතං නාථත්තසඬ්ඛාතං ඵලඤ්ඤි. යථා වාහ
“මමඤ්ඤි, ආනන්ද, කල්‍යාණමිත්තං ආගම්ම ඡාතිධම්මා සත්තා ඡාතියා
පරිමුච්චන්ති”තිආදි (සං. නි. 1.129; 5.2). තත්ථ භගවා යථාචුත්තහෙතුභි සත්තානං
විනෙය්‍යාභාවනිජ්ජාදනපඤ්ඤාබ්ජානි වපි, හෙතුඵලෙන පරිපක්කිත්ථියභාවෙන
පරිනිජ්ජන්තවිනෙය්‍යභාවෙ සත්තෙ විනයි, සංසාරදුක්ඛතො මොචයිති අත්ථො. න
එවං සංසාරදුක්ඛෙන ලොකස්ස උපකාරං කිඤ්ඤි අකාසි, තස්මා කරොන්තො
අනිදුක්කරාති ලොකභිතායාති සම්ඛන්ධො. ඉමිස්සා යොජනාය සබ්බපඨමස්ස
බොධිසත්තස්ස උප්පත්තිකාලතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස
නාථත්තසඬ්ඛාතපාරමිතාහෙතුඵලාධිගමො වෙදිතබ්බො. යො නාථොති භි
සම්ඛන්ධො අධිජ්ජෙතො. ඉමස්ස පනත්ථස්ස –

“යදෙව පඨමං චිත්ත-මුජ්ජන්තං තව බොධයෙ;
ත්ථං තදෙවස්ස ලොකස්ස, සුඡිකෙ පරිවසිත්ථ” –

ඉති වචනං සාධකං. පඨමචිත්තස්ස පාරමිතාභාවො රුක්ඛස්ස අඬ්ඤුරතො
පට්ඨාය උප්පත්තිඋපමාය සාධෙතබ්බො. එත්ථාහ – “ඛෙදං ගතොති වචනං
නිරත්ථකං, යථාචුත්තනායෙන ගුණසාධනාසම්භවතො”ති? න, අන්තරා
අනිවත්තනකභාවදීපනතො. දුක්කරාති කරොන්තො ඛෙදං ගතො එව, න අන්තරා
ඛෙදං අසහන්තො නිවත්තතීති දීපෙති. ලොකදුක්ඛාපනයනකාමස්ස වා භගවතො
අත්තතො දුක්ඛානුභවනසමත්ථතං දස්සෙති.

“යස්ස කස්සචි වරදොස්සං, යාවාහං සබ්බසත්තදුක්ඛානි;
සබ්බානි සබ්බකාලං යුගං, පද්මස්සෙව බුජ්ඣන්තොමිහි”ති. –

එවංඅධිජ්ජායස්ස අත්තමත්තදුක්ඛානුභවනසමත්ථතාය කායෙව කථාති අතිස්සං
අත්ථං දස්සෙතීති අත්ථො. අථ වා ඛෙදං ගතොති ඛ්‍යාපාරං පරිවයං ගතොතිපි
අත්ථො සම්භවති. කම්මාදීසු සඛ්‍යාපාරං පුරිසං දිස්වා සන්ති භි ලොකෙ චත්තාරො
“බින්නොයං කම්මෙ, බින්නොයං සත්තෙ”තිආදි. ඉමිස්සා යොජනාය නාථොති

ඉමිනා බුද්ධත්තාධිගමසිද්ධං කොට්ඨපත්තං නාථභාවං පත්වා ධීතකාලො
දස්සිතොති වෙදිතබ්බො. කෙවි “මහාකාරුණිකස්සාති වදන්තො බුද්ධභූතස්සාති
දස්සෙති” ති ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං විය, බොධිසත්තකාලෙපි
තබ්බොභාරසබ්භාවතො. තස්මා සො එත්තකං කාලං දුක්කරානි කරොන්තො
අවසානෙ දුක්කරපාරමිතාපාරිපූරියා තාසං ඵලභූතං නාථභාවං පත්වා ලොකහිතාය
බ්‍යාපාරං ගතොති අයමත්ථො නිදස්සිතො හොති. “බොධිං ගතො” ති චුත්තෙපි
සුඛ්‍යත්තං හෙතුඵලං දස්සිතං හොති. බුද්ධභාවප්පත්තස්සෙව ච නාථස්ස නමො
කතො හොති විසෙසවචනසබ්භාවතො, න බොධිසත්තස්ස. එවං සන්තෙපි
විනයාධිකාරො ඉධාධිප්පෙතො. සො ච පබ්බජිතකාලතො පටියාය යාවමරණකාලා
හොති. තං අතිවිය පරිත්තං කාලං ලජ්ජිතො අතිසුකරං සීලමත්තං එකකස්ස
අත්තතො හිතාය අත්තමත්තදුක්ඛාපනයනාධිප්පායෙන පරිපූරෙන්නො කො නාම
ඉධලොකපරලොකාතික්කමසුඛං න ගච්ඡෙය්‍ය, නනු භගවා
සකලලොකදුක්ඛාපනයනාධිප්පායෙන කප්පකොට්ඨිපි අප්පමෙය්‍යං කාලං
කරොන්තො අතිදුක්කරනිරස්සාදං බෙදං ගතොති අඤ්ඤාපදෙසෙන ගුණං
වණ්ණෙති ආවරියො.

ලොකහිතායාති එත්ථ ලොකියති එත්ථ දුක්ඛන්ති ලොකො, ලුයතෙ වා
ජාතිජරාමරණදුක්ඛෙහිති ලොකො, ඉමිනා සත්තලොකං ජාතිලොකඤ්ච
සඬගණ්හාති. තස්මා තස්ස සත්තලොකස්ස ඉධලොකපරලොකහිතං
අතික්කන්තපරලොකානං වා උච්ඡින්නලොකසමුදයානං ලොකානං, ඉධ
ජාතිලොකෙ ඕකාසලොකෙ වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසඬබ්බාතඤ්ච හිතං
සම්පිණ්ඩෙත්වා ලොකස්ස, ලොකානං, ලොකෙ වා හිතන්ති
සරුපෙකදෙසෙකසෙසං කත්වා “ලොකහිත” මිච්චෙවාවහ. නාථොති සබ්බසත්තානං
ආසයානුසයවරියාධිමුත්තිහෙදානුරූපධම්මදෙසනසමත්ථතාය “ධම්මං වො,
හික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි...පෙ.... තං සුභාථා” ති (ම. නි. 3.420) එවං
යාවනට්ඨෙනාපි නාථතෙති නාථො. හික්ඛුනං චිතික්කමානුරූපං
සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනෙන දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකාය ච කරුණාය උපගන්ත්වා
තපති, සුත්තන්තවසෙන වා තෙසං සබ්බසත්තානං අනුසයිතෙ කිලෙසෙ කරුණාය ච
පඤ්ඤාය ච උපගන්ත්වා තපති, අහිධම්මවසෙන වා තෙ තෙ සඬබ්බාරෙ
අනිච්චාදිලක්ඛණවසෙන උපපරික්ඛිත්වා අත්තතො කිලෙසෙ පඤ්ඤාය උපෙච්ච
පරිච්ඡින්නදිත්වා තපතීති තපනට්ඨෙනාපි නාථතෙති නාථො. සදෙවකෙ ලොකෙ
අප්පටිපුග්ගලත්තා කෙනවි අප්පටිහතධම්මදෙසනත්තා
පරමචිත්තිස්සරියප්පවත්තිතො ච ඉස්සරියට්ඨෙනාපි නාථතෙති නාථො. “ධම්මියා
කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙපෙසි සම්පහංසෙසි” ති (මහාව. 90)
වචනතො සම්පහංසනසඬබ්බාතෙන ආසිසට්ඨෙත, පණ්ඩානතො පටියාය “කථං
නාමාහං මුත්තො මොවයිස්සාමි” තිආදිනා නයෙන ආසිසට්ඨෙත වා නාථතෙති
නාථොති වෙදිතබ්බො, සම්මාසම්බුද්ධො. චතුහිපි නාථඬිගෙහි
චතුර්වෙසාරජ්ජචතුපට්ඨිහිදාදයො සබ්බෙපි බුද්ධගුණා යොජෙතබ්බා,
අතිචිත්ථාරිකභයා පන න යොජිතා.

නමොති පරමත්ථතො බුද්ධගුණබහුමානපබ්භාරා චිත්තනති, චිත්තනතිප්පභවා
 ව චචිකායනති. අත්ථු මෙති පාඨසෙසෙන සම්බන්ධො. මහාකාරුණිකස්සාති එත්ථ
 සබ්බසත්තවිසයත්තා මහස්සාහප්පභවත්තා ව මහති කරුණා මහාකරුණා. තත්ථ
 පණ්ඩානතො පට්ඨාය යාවඅනුපාදිසෙසනිබ්බානපුරප්පවෙසා නියුත්තොති
 මහාකාරුණිකො, භගවා. එත්ථ ව මහාකාරුණිකස්සාති ඉමිනා යථාචුත්තභෙනුමූලං
 දස්සෙති. නික්කරුණො හි පරදුක්ඛෙසු උදාසීනො බුද්ධත්ථාය පණ්ඩානමත්තමිපි
 අතිභාරියත්ති මඤ්ඤන්තො අප්පමෙය්‍යං කාලං අතිදුක්කරං භෙනුං පුරෙත්වා
 නාථත්තසඬ්ඛාතං භෙනුඵලප්පයොජනභූතං ලොකහිතං කථං කරිස්සති. තස්මා
 සබ්බගුණමූලභූතත්තා මහාකරුණාගුණමෙව චණ්ණෙත්තො “නමො
 මහාකාරුණිකස්සා”ති ආහ. එත්තාවතා භෙනුඅනුරූපං ඵලං, ඵලානුරූපො භෙනු,
 ද්විත්තමිපි අනුරූපං මූලං, තිණ්ණමිපි අනුරූපං පයොජනත්ති අයමත්ථො දස්සිතො
 භොති.

ඵචං අච්ඡරියපුරිසො, නාථො නාථගුණෙ යිතො;
 නමොරහො අනාථස්ස, නාථමානස්ස සම්පදං.

එත්ථ සියා “අනෙකෙසු භගවතො ගුණෙසු විජ්ජමානෙසු කස්මා
 ‘මහාකාරුණිකස්සා’ති එකමෙව ගහිත”ත්ති? උච්චතෙ –

දොසහීනස්ස සත්ථස්ස, වොදනා තු න විජ්ජතෙ;
 දොසයුත්තමසත්ථඤ්ච, තස්මා වොදනා අපත්තකාති.

න මයා වොදනා කතා, කිත්තු පුච්ඡා ඵච කතා. අපිච –

“ඵලං සතිපි රුක්ඛෙඬ්ඨෙසී, න පතත්තවිකම්පිතෙ;
 වොදනා යා’ත්ථු සත්ථානං, පුච්ඡනාත්තත්ථඵලං මහතා.

“නභොත්තුං කුරුතෙ සම්මා, ගහිතුං නාඬ්ඨතෙ සථං;
 අක්ඛෙපෙ හි කතෙ තදි-ච්ඡිස්සාණාබුද්ධිබන්ධනං.

“යථා හිමපදො පද්ධො, පබුද්ධො ගන්ධලිම්පියා;
 හින්තත්ථවිරමස්සෙවං, සත්ථකතාත්ථලිම්පියා”ති. –

ඵචං වෙකං –

සම්මාපි වොදනා තං බලු, ගුරවො විවාකා විවද්ධ;
 යතිසිස්සා ආසට්ඨිකාති-වාකොනාභ්‍යාධිකං ගොපය.

සරවති ආවෙරං කිලිට්ඨා, තදිච්ඡිස්සජිත්තාත්තානං;
 ජයත්තත්තානමාවෙරො, සදස්සස්සෙව සාරථීති. –

අත්‍රොච්චනෙ -

යස්ස හි වාක්‍යසහස්සං, වාක්‍යො වාක්‍යො සතඤ්ච ජිව්හා;
නාමං දසබලගුණපදෙසං, චත්තුං කප්පෙනපි න සක්කා.

යථා -

බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො, වණ්ණං,
කප්පමිපි චෙ අඤ්ඤමහාසමානො;
බ්බෙයථ කප්පො චිරදීපමන්තරෙ,
වණ්ණො න බ්බෙයථ තථාගතස්සාති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.304; 3.141; ම. නි.
අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53; වරියා. අට්ඨ. නිදානකථා) -

වොත්තත්තා න සක්කා භගවතං ගුණානමවසෙසාහිධාතුං.

අපිච -

යථා ත්වං සත්තානං, දසබල තථා ඤාණකරුණා;
ගුණද්වන්දං සෙට්ඨං, තච ගුණගුණා නාම තිගුණාති. -

සබ්බගුණසෙට්ඨත්තා මූලත්තා ච එකමෙව චුත්තං. අථ වා “ඡසු
අසාධාරණඤාණෙසු අඤ්ඤතරත්තා තඟ්ගහණෙන සෙසාපි ගහිතාව
සභවරණලක්ඛණෙනා”ති ච වදන්ති. විසෙසතො පනෙත්ථ අභිධම්මස්ස කෙවලං
පඤ්ඤාවිසයත්තා අභිධම්මට්ඨකථාරම්හෙ ආචරියෙන “කරුණා විය සත්තෙසු,
පඤ්ඤා යස්ස මහෙසිනො”ති පඤ්ඤාගුණො වණ්ණිකො තෙසං තෙසං සත්තානං
ආසයානුසයච අයාධිමුත්තිහෙදානුරූපපරිච්ඡින්නපඤ්ඤාය, සත්තෙසු මහාකරුණාය
ච අධිකාරත්තා. සුත්තන්තට්ඨකථාරම්හෙ “කරුණාසීතලහදයං,
පඤ්ඤාපජ්ජොතවිභතමොහතම”න්ති භගවතො උභොපි පඤ්ඤාකරුණාගුණා
වණ්ණිකා. ඉධ පන විනයෙ ආසයාදිතිරපෙක්ඛං කෙවලං කරුණාය
පාකතිකසත්තෙනාපි අසොතබ්බාරහං සුණන්තො, අප්‍රච්ඡිතබ්බාරහං ප්‍රච්ඡන්තො,
අචත්තබ්බාරහඤ්ච වදන්තො සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසිති කරුණාගුණොයෙවෙකො
වණ්ණිකොති වෙදිතබ්බො.

පඤ්ඤාදයා අත්තපරත්ථහෙතු,
තදන්වයා සබ්බගුණා ජිනස්ස;
උභො ගුණා තෙ ගුණසාගරස්ස,
චුත්තා ඉධාවරියවරෙන තස්මා.

එත්තාවතා අට්ඨකථාදිගාථා,
සමාසතො චුත්තපදත්ථසොහා;
අයමිපි විත්ථාරනයොති වාහං,

උද්ධං ඉතො තෙ පටිසංඛිපාමි.

දුතියගාලාය අසම්බුධන්ති ධම්මානං යථාසභාවං අබුජ්ඣන්තො.
බුද්ධනිසෙවිතන්ති බුද්ධානුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙහි ගොචරභාවනාසෙවනාහි යථාරහං
නිසෙවිතං. භවා භවන්ති චත්තමානභවතො අඤ්ඤං භවං ගච්ඡති උපගච්ඡති,
පටිපජ්ජතිති අත්ථො. අථ වා භවොති සස්සතදිට්ඨි. තස්ස පටිපක්ඛන්තා අභවොති
උච්ඡෙදදිට්ඨි. භවොති වා වුද්ධි. අභවොති භානි. භවොති වා දුග්ගති. අභවොති සුගති.
“අජ්ජමාණා ධම්මා, අසෙක්ඛා ධම්මා” තිආදීසු (ධ. ස. තිකමාතිකා 13, 11) විය හි
වුද්ධිඅත්ථන්තා අකාරස්ස. භාවයනීති භවො, ජාති. භවතීති වා භවො. සවිකාරා
බහුවිධබන්ධුජ්ජන්ති දීපිතා. අභවොති විනාසො, ජාතිභාවං මරණභාවඤ්ච ගච්ඡතීති
වුත්තං හොති. එත්ථ අරහන්තානං මරණම්පි බණ්කවසෙන ගහෙතබ්බං. භවෙසු
අභවො භවාභවො, තං භවාභවං, භවෙසු අභාවපඤ්ඤන්තිං ගච්ඡතීති අත්ථො.
ජීවලොකොති සත්තලොකො, සඬ්ඛාරලොකමයකාසලොකානං
භවාභවගමනාසම්භවතො සත්තලොකං ජීවලොකොති විසෙසෙති.
අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසිනොති එත්ථ නවපි ලොකුත්තරධම්මා සඬගහං
ගච්ඡන්ති. අපවයගාමිතා හි චතුමග්ගධම්මස්ස ඔධිසො
අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසො, සො අස්ස අත්ථි, තදාරම්මණං හුත්වා තත්ථ
සභායභාවුපගමනෙන නිබ්බානස්සාපි. යථාහ “යො බො, ආවුසො,
රාගක්ඛයො...පෙ.... ඉදං වුච්චති නිබ්බාන” න්ති. අරහත්තස්සාපි තථා
රාගාදික්ඛයවචනසබ්භාවතො. එලසාමඤ්ඤෙන තිණ්ණම්පි ඵලානං අත්ථිති
නවවිධොපෙස “අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසි” ති වුච්චති. අථ වා
සභවරණලක්ඛණකආරණතාය පටිපක්ඛගොචරග්ගහණතා. අනභිභිතොපි හි
ධම්මස්ස තත්තාභිභිතොව බුජ්ඣිතබ්බො ඉති වචනතො කාරණගොචරග්ගහණෙන
චත්තාරිපි ඵලානි ගහිතානි. නරකාදීසු අපතමානං ධාරෙති සුගතියං උජ්ජාදනෙනාති
ධම්මො. සුත සුගතිම්හි අජනනකාරී අකුසලධම්මෙ නිවාරෙත්වා පොසෙති
පවත්තෙති වඩ්ඪෙතිති ධම්මො. සො පන කාමරූපාරූපහෙදතො තිවිධො
අවිචන්තසුඛාවහනතො, තතොපි උත්තමත්තා ධම්මවරො.

එත්ථාහ – “චතුත්තං, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානං අනනුබොධා අජ්ජට්ඨෙධා
එවම්දං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිත’න්ති (දී. නි. 2.155; මහාව. 287) වචනතො
චතුසච්චධම්මං අසම්බුධං භවා භවං ගච්ඡති ජීවලොකොති සිද්ධං. තස්මා යං
අසම්බුධං ගච්ඡති, තස්සෙව “තස්සා” ති අන්තෙ තංනිද්දෙසෙන නියමනතො
චතුසච්චධම්මොපි අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසි ධම්මවරොති වාපජ්ජති. අඤ්ඤථා
“නමො අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසිනො ධම්මවරස්ස තස්සා” ති තංනිද්දෙසෙන
සමානවිභත්තිකරණං න යුජ්ජති අතිජ්ජසඬගතියමනතො,
“අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසිනො ධම්මවරස්සා” ති වචනං විසෙසනවචනං. තස්මා
දුක්ඛසමුදයසච්චානං තබ්භාවජ්ජසඬගො නත්ථිති වෙ? න, තංනිද්දෙසෙන
සමානවිභත්තිට්ඨානෙ අවිසෙසිතත්තා. අපි ච මග්ගසච්චනිරොධසච්චෙසු ඵලානං
අපරියාපන්නත්තා නව ලොකුත්තරධම්මා සඬගහිතාති වචනවිරොධො, ඵලානං
අසඬගහෙ වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනායං න කෙවලං අරියමග්ගො වෙව

නිබ්බානාඤ්ච, අපි ව අරියඵලධම්මෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. චුත්තඤ්ඤෙනං
 “රාගවිරාගමනෙජමසොකං...පෙ.... ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහි”ති (වි. ව. 887)
 වචනවිරොධො වානි පුබ්බාපරවිරුද්ධා එසා ගාථා සාසනවිරුද්ධා වා”ති? චුච්චතෙ –
 සබ්බමෙතමයුත්තං චුත්තගාථත්ථාජානනතො. එත්ථ හි ආවරියෙන
 පවත්තිපවත්තිහෙනුච්ඡයවිභාගො ව දස්සිතො. කථං? තත්ථ අසම්බුධන්ති
 අසම්බොධො, සො අත්ථතො අවිජ්ජා, තාය ව තණ්හපාදානානි ගහිතානි, තයොපි
 තෙ ධම්මා සමුදයසච්චං, භවාභවන්ති එත්ථ දුක්ඛසච්චං චුත්තං.
 සුගතිදුග්ගතිජ්ජහෙදො හි භවො අත්ථතො පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා භොන්ති.
 “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති”ති (මහාව. 1)
 වචනතො දුක්ඛජ්ජවත්ති පවත්ති නාම, දුක්ඛසමුදයො පවත්තිහෙනු නාම,
 අවිජ්ජාසඬ්ඛාතස්ස ව පවත්තිහෙනුස්ස අග්ගහිතග්ගහණෙන
 නිරොධමග්ගසච්චද්වයං වීසයො නාම. චුත්තඤ්ඤෙනං “තත්ථ කතමා අවිජ්ජා?
 දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං...පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං”න්ති (විභ.
 226).

එත්ථ ව නිරොධසච්චං බුද්ධෙන ගොචරාසෙවනාය ආසෙවිතං, මග්ගසච්චං
 භාවනාසෙවනාය. එත්තාවතා අසම්බුධං බුද්ධනිසෙවිතං යන්ති උපයොගජ්ජත්තො
 යො වීසයො නිරොධො ව මග්ගො ව, තස්ස
 යථාචුත්තාවිජ්ජාදිකිලෙසජාලත්තයවිද්ධංසිතො නමො ධම්මවරස්සානි අයං ගාථාය
 අත්ථො. පරියත්තිධම්මොපි කිලෙසවිද්ධංසනස්ස සුත්තන්තනයෙන
 උපනිස්සයපච්චයත්තා කිලෙසවිද්ධංසනසිලතාය “අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසි”ති
 වත්තුං සම්භවති. එවඤ්ඤි සති රාගවිරාගානි ගාථත්ථො, සො ධම්මං
 දෙසෙති...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතිති සුත්තත්ථො ව අසෙසතො ගහිතො
 භොති. අථ වා ඉමාය ගාථාය කෙවලං පරියත්තිධම්මොව ගහිතො භොති, යං
 සන්ධායාහ “සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙති”ති
 (දී. නි. 1.190; පාරා. 1), තමපි අසම්බුධං බුද්ධෙනෙව නිසෙවිතං ගොචරාසෙවනාය
 අනඤ්ඤනිසෙවිතං. යථාහ “භගවංමුලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංතෙත්තිකා
 භගවංපටිසරණා...පෙ.... භගවතො සුත්වා භික්ඛු ධාරෙස්සන්ති”ති (සං. නි. 2.146).

තතියගාථාය සීලාදයො කිඤ්චාපි ලොකියලොකුත්තරා යථාසම්භවං ලබ්භන්ති,
 තථාපි අන්තෙ “අරියසඬ්ඤ”න්ති වචනතො සීලාදයො වත්තාරො ධම්මක්ඛන්ධා
 ලොකුත්තරාව. එත්ථ ව “සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණජ්ජහුතිහි”ති
 වත්තබ්බෙ සරුපෙකසෙසං කත්වා “විමුත්තිඤ්ඤාණජ්ජහුතිහි”ති චුත්තං. එත්ථ ව
 කිඤ්චාපි විමුත්තිති ඵලධම්මොව සුත්තෙ අධිජ්ජෙතා, තථාපි “මග්ගා වුට්ඨහිත්වා
 මග්ගං පච්චවෙක්ඛති. පහිනෙ කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති. ඵලං පච්චවෙක්ඛති.
 නිබ්බානං පච්චවෙක්ඛති”ති (පට්ඨා. 1.1.410) වචනතො
 මග්ගාදිපච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං විමුත්තිඤ්ඤාණන්ති වෙදිතබ්බං. විමුත්ති විමොක්ඛො
 ඛයොති හි අත්ථතො එකං. “ඛයෙ ඤ්ඤාණං අනුජ්ජාදෙ ඤ්ඤාණන්ති (ධ. ස. දුකමානිකා
 142; දී. නි. 3.304) එත්ථ ඛයො නාම මග්ගො, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයොති
 ඵලනිබ්බානානං අධිවචන”න්ති සුත්තෙ ආගතමෙව. පහිනකිලෙසානං ඛයො

පාකතිකො බයො එව. පභුති-සද්දෙන තිස්සො විජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා චතස්සො පටිසම්භිදාති එවමාදයො ගුණා සඬගහිතා. සමන්තාගමට්ඨෙන අපරිභිනට්ඨෙන ව යුත්තො. ඛේත්තං ජනානං කුසලත්ථිකානන්ති “අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේත්තං ලොකස්සා”ති සුත්තතො කුසලස්ස විරුහනට්ඨානත්තා, සුත්තන්තනයෙන උපනිස්සයපච්චයත්තා ව කාමං කුසලස්ස ඛේත්තං හොති සඬසො, න කුසලත්ථිකානං ජනානං. තස්මා න යුජ්ජතීති වෙ? න, සුත්තත්ථසම්භවතො. සුත්තෙ “අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේත්තං ලොකස්සා”ති (සං. නි. 4.341) හි වුත්තං. කස්ස ලොකස්ස? පුඤ්ඤත්ථිකස්ස ඛේත්තං සඬසො, පුඤ්ඤපනිස්සයත්තා පුඤ්ඤක්ඛේත්තං හොති සඬසො, කුසලත්ථිකානන්ති ව වුච්චන්ති. ලොකෙපි හි දෙවදත්තස්ස ඛේත්තං යඤ්ඤදත්තස්ස ඛේත්තං සාලියවුපනිස්සයත්තා සාලිඛේත්තං යවඛේත්තන්ති ව වුච්චති. අරියසඬ්ඝන්ති විගතකිලෙසත්තා අරියං පරිසුද්ධං අරියානං, අරියභාවං වා පත්තං සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤෙන සඬ්ඝත්තා සඬ්ඝං. “අරිය-සද්දෙන සම්මුතිසඬ්ඝං නිවාරෙති”ති කෙච්චි ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං විමුත්තිඤ්ඤාණගුණග්ගණෙන විසෙසිතත්තා. සිරසාති ඉමිනා කාමං කායනාතිං දස්සෙති, තථාපි උත්තමසඬ්ඝෙ ගුණගාරවෙන උත්තමඬ්ඝමෙව නිද්දිසන්තො “සිරසා නමාමි”ත්තාහ. සිරස්ස පන උත්තමතා උත්තමානං චක්ඛුසොතින්ද්‍රියානං නිස්සයත්තා, තෙසං උත්තමතා ව දස්සනානුත්තරියසවනානුත්තරියහෙතුතාය වෙදිතබ්බා. එත්ථාහ – අනුසන්ධිකුසලො

“උපොග්ගාතො පදඤ්චෙව, පදත්ථො පදවිග්ගහො;
වොදනාප්‍රත්‍යවජ්ජානං, බ්‍යාබ්‍යා තන්තස්ස ඡබ්බිධා”ති. –

එවමචත්ථා කස්මා රතනත්තයපණාමං පඨමං වුත්තන්ති? වුච්චතෙ – සතාවාරත්තා. ආචාරො කිරෙස සජ්ජුරිසානං, යදිදං සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපුජාවිධානං. තස්මා “සතාවාරතො භට්ඨා මා මයං හොමා”ති කරියති, චතුගම්භිරභාවයුත්තඤ්ච විනයපිටකං සංවණ්ණෙතුකාමස්ස මහාසමුද්දං ඔගාහන්තස්ස විය පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියසමන්තාගතස්සාපි මහන්තං භයං හොති, භයක්ඛයාවහඤ්චෙනං රතනත්තයගුණානුස්සරණජනිතං පණාමපුජාවිධානං. යථාහ “එවං බුද්ධං සරන්තාන”න්තිආදි (සං. නි. 1.249). අපිචාවරියො සත්ථුපුජාවිධානෙන අසත්ථරි සත්ථාහිනිවෙසස්ස ලොකස්ස යථාභූතං සත්ථරි එව සම්මාසම්බුද්ධෙ සත්ථුසම්භාවනං උප්පාදෙති, අසත්ථරි සත්ථුසම්භාවනං පරිච්චජාපෙති, “තථාගතජ්ජවෙදිතං ධම්මවිනයං අත්තනො දහති”ති වුත්තදොසං පරිහරති. අත්තරායබහුලත්තා ඛන්ධසන්තතියා විජ්ජකතාය විනයසංවණ්ණනාය අත්තනො ආයුචණ්ණසුඛබලානං පරික්ඛයසම්භවාසඬ්ඝාය “අභිවාදනසීලිස්ස...පෙ.... ආයු චණ්ණො සුඛං බල”න්ති (ධ. ප. 109) වුත්තානිසංසෙ යාව සංවණ්ණනාපරියොසානා පත්ථෙති. අපි චෙත්ථ බුද්ධස්ස භගවතො පණාමපුජාවිධානං සම්මාසම්බුද්ධභාවාධිගමත්ථං බුද්ධයානං පටිපජ්ජන්තානං උස්සාහං ජනෙති. ලොකියලොකුත්තරහෙදස්ස, ලොකුත්තරස්සෙව වා සද්ධම්මස්ස පුජාවිධානං පච්චෙකබුද්ධභාවාධිගමත්ථං පච්චෙකබුද්ධයානං පටිපජ්ජන්තානං උස්සාහං ජනෙති.

සද්ධම්මපටිච්චෙධමත්තාහිලාසිනො හි තෙ. පරමත්ථසඤ්ඤාපුජාවිධානං
පරමත්ථසඤ්ඤාභාවාධිගමත්ථං සාවකයානං පටිපජ්ජන්තානං උස්සාහං ජනෙති,
මඤ්ඤාදීනි වා සාත්ථානි අනන්තරායානි විරට්ඨිතිකානි බහුමනානි ව භවන්තිති
එවංලද්ධිකානං චිත්තපරිනොසනත්ථං “පුජා ව පුජනෙය්‍යාන”න්ති භගවතා
පසත්ථමඤ්ඤං කරොති. වුච්චතෙ ව –

“මඤ්ඤං භගවා බුද්ධො, ධම්මො සඤ්ඤො ව මඤ්ඤං;
මඤ්ඤාදීනි සාත්ථානි, සීසං සිජ්ඣන්ති සබ්බසො.

“සත්ථු පුජාවිධානෙන, එවමාදී බහු ගුණෙ;
ලහතිති විජානන්තො, සත්ථුපුජාපරො සීයා”ති.

එත්ථ ව සත්ථුපදානත්තා ධම්මසඤ්ඤානං පුජාවිධානං සත්ථුපුජාවිධානමිච්චෙව
දට්ඨබ්බං සාසනතො ලොකතො ව. තෙනෙනං වුච්චති –

“සත්ථා”ති ධම්මො සුගතෙන වුත්තො;
නිබ්බානකාලෙ යමනො ස සත්ථා;
සුවත්ථිගාථාසු “තථාගතො”ති;
සඤ්ඤො ව වුත්තො යමනො ස සත්ථා.

කිඤ්ච හියෙයා –

ධම්මකායො යනො සත්ථා, ධම්මො සත්ථා තනො මනො;
ධම්මට්ඨිනො සො සඤ්ඤො ව, සත්ථුසඤ්ඤා නිගච්ඡති.

සන්ති හි ලොකෙ චත්තාරො කොසගතං අසිං ගහෙත්වා ධීතං පුරිසං විසුං
අපරාමසිත්වා “අසිං ගහෙත්වා ධීතො එසො”ති. තෙනෙවාහ වාරියමාත්‍රච්චෙව –

“නමත්ථු බුද්ධරත්නාය, ධම්මරත්නාය තෙ නමො;
නමත්ථු සඤ්ඤරත්නාය, තිරත්තසමවානයි”ති.

අපිච සබ්බධම්මෙසු

අප්පට්ඨනඤ්ඤානිමිත්තානුත්තරවිමොක්ඛපාතුභාවාහිසඤ්ඤානං
බන්ධසන්තානමුපාදාය “බුද්ධො”ති යදි පඤ්ඤාපියති, ධම්මො පණාමාරහොති කා
එව කථා, සඤ්ඤො ව “සඤ්ඤෙ ගොතමි දෙහි, සඤ්ඤෙ තෙ දින්තො අහඤ්චෙව පුජිතො
භවස්සාමි සඤ්ඤො වා”ති වුත්තත්තා භාජනන්ති දීපෙති. අථ වා “බුද්ධසුඛොධිතො
ධම්මො ආචරියපරම්පරාය සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තතෙලමිච අපරිභාපෙත්වා
යාවජ්ජන්තා ආහන්තා එව මාදිසානමිපි සොතද්වාරමනුජපත්තො”ති සඤ්ඤස්ස
ආචරියො අතීච ආදරෙන පණාමං කරොති “සිරසා නමාමි”ති.

එවං අනෙකවිධං පණාමප්පයොජනං වදන්ති, ආවරියෙන පන අධිප්පෙතප්පයොජනං අත්තනා එව චුත්තං.

“ඉච්චෙවමච්චන්තනමස්සනෙය්‍ය” න්ති ආදිනා චතුත්ථගාථාය. ඉච්චෙවන්ති එත්ථ ඉති-සද්දො රතනත්තයපුජාවිධානපරිසමත්තත්ථො. යදි එවං යථාචිහිතමත්තමෙව පුජාවිධානං අරහති රතනත්තයං, න තතො උද්ධන්ති ආපජ්ජතීති අනිට්ඨප්පසඬගතිවාරණත්ථං. “එවමච්චන්තනමස්සනෙය්‍ය” න්ති ආහ. තත්ථ එවන්ති ඉමිනා යථාචුත්තවිධිං දස්සෙති. යථාචුත්තෙන විධිනා, අඤ්ඤාන වා තාදිසෙන අච්චන්තමෙව මුහුත්තමපි අට්ඨත්වා අභික්ඛණං නිරන්තරං නියමෙන නමස්සනාරහං නමස්සමානස්ස භිතමහප්ඵලකරණතොති අත්ථො. එවංවිධං දුල්ලභට්ඨයෙන මහප්ඵලට්ඨයෙන ච සිද්ධං රතනභාවං රතනත්තයං නමස්සමානො යං පුඤ්ඤාභිසන්දං අලත්ථං අලහිං. අකුසලමලං තදඛගාදිප්පභානෙන පුනාතීති පුඤ්ඤං. කිලෙසදරථප්පටිප්පස්සද්ධියා සිතලත්තා චිත්තං අභිසන්දෙතීති අභිසන්දො. පුඤ්ඤඤව නං අභිසන්දො වාති පුඤ්ඤාභිසන්දො, නං පුඤ්ඤාභිසන්දං. ගණ්ඨීපදෙ පන “පුඤ්ඤමහත්තං” න්ති භණන්ති, “විපුල” න්ති වචනතො සො අත්ථො න යුජ්ජතීති ආවරියො. අථ වා පුඤ්ඤානං අභිසන්දො පුඤ්ඤාභිසන්දො, නං පුඤ්ඤාභිසන්දං. සන්ද සවනෙති ධාතු. තස්මා පුඤ්ඤසොතං පුඤ්ඤස්සයන්ති අත්ථො යුජ්ජති, නං පන විපුලං, න පරිත්තන්ති දස්සිතං විපුල-සද්දෙන.

පඤ්චමගාථා යස්මිං විනයපිටකෙ පාළිතො ච අත්ථතො ච අනුනං ලජ්ජීපුග්ගලෙසු පවත්තනට්ඨයෙන ධීනෙ සකලං තිව්ධම්පි සාසනං තෙස්වෙව පුග්ගලෙසු පතිට්ඨිතං හොති. කස්ස සාසනන්ති වෙ? අට්ඨිතස්ස භගවතො. භගවා හි ධීතිහෙතුභූතාය උච්ඡෙදදිට්ඨියා අභාවෙන අට්ඨිතොති චුච්චති. උච්ඡෙදදිට්ඨිකො හි පරලොකෙ නිරපෙක්ඛො කෙවලං කාමසුඛල්ලිකානුයොගමනුයුඤ්ජන්තො තිට්ඨති, න පරලොකභිතාති පුඤ්ඤාති කත්තුං ඛ්‍යාවටො හොති, සස්සතදිට්ඨිකො තාති කත්තුං ආයුහති. භගවා පන තථා අනිට්ඨන්තො අනායුහන්තො මජ්ඣිමං පටිපදං පටිපජ්ජන්තො සයඤ්ච ඔසං තරි, පරෙ ව තාරෙසි. යථාහ “අප්පතිට්ඨං ඛවාහං, ආචුසො, අනායුහං ඔසමතරි” න්ති (සං. නි. 1.1). චතුබ්බමච්චාරවසෙන සත්තෙසු සුට්ඨ සම්මා ව ධීතස්සාති අත්ථවසෙන වා සුසංඝ්ඨිතස්ස. සුසංඝ්ඨිතත්තා හෙස කෙවලං සත්තානං දුක්ඛං අපනෙතුකාමො භිතං උපසංහරිතුකාමො සම්පත්තියා ව පමොදිතො අපක්ඛපතිතො ච හුත්වා විනයං දෙසෙති, තස්මා ඉමස්මිං විනයසංවණ්ණනාධිකාරෙ සාරුප්පාය ථුතියා ථොමෙන්නො ආහ “සුසංඝ්ඨිතස්සා” ති. ගණ්ඨීපදෙ පන “මනාපියෙ ව ඛො, භික්ඛවෙ, කම්මවිපාකෙ පච්චපට්ඨිතෙ” ති (දී. නි. අට්ඨ. 2.35; ම. නි. අට්ඨ. 2.386) සුත්තස්ස, “සුසංඝ්ඨානා සුරුපතා” ති (බු. පා. 8.11) සුත්තස්ස ච වසෙන සුසංඝ්ඨිතස්සාති අත්ථො චුත්තො, සො අධිප්පෙතාධිකාරානුරූපො න හොති. අමිස්සන්ති කිං විනයං අමිස්සං, උදාහු පුබ්බාවරියානුභාවන්ති? නොභයම්පි. අමිස්සා එව හි විනයට්ඨකථා. තස්මා භාවනපුංසකවසෙන අමිස්සං තං වණ්ණයිස්සන්ති සම්බන්ධො. පුබ්බාවරියානුභාවන්ති අට්ඨකථා “යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු” ති වචනතො තෙසං ආනුභාවො නාම හොති. කිඤ්චි අපුබ්බං දිස්වා සන්ති හි ලොකෙ වත්තාරො “කස්සෙස ආනුභාවො” ති. අථ වා භගවතො අධිප්පායං අනුගන්ත්වා තංතංපාඨෙ

අත්ථං භාවයති විභාවයති, තස්ස තස්ස වා අත්ථස්ස භාවනා විභාවනාති ආනුභාවො
වුච්චති අට්ඨකථා.

පුබ්බාවරියානුභාවෙ සති කිං පුන තං වණ්ණයිස්සන්ති ඉමිනා ආරම්භෙනාති
තතො වුච්චන්ති ඡට්ඨස්ත්තමට්ඨමනවමගාථායො. තත්ථ අරියමග්ගඤ්ඤාණම්බුතා
නිද්ධොතමලත්තා විසුද්ධවිජ්ජෙහි, තෙනෙව නිද්ධොතාසවත්තා
විසුද්ධපටිසම්භිදෙහි, විසුද්ධපටිසම්භිදත්තා ව සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහීති
යොජනා වෙදිතබ්බා. කෙච්චි “පුබ්බාවරියාති වුත්තෙ ලොකාවරියාපි, සාසනෙ
රාහුලාවරියාදයොපි සඬග්ගන්ති, තෙ අපනෙතුං කාමඤ්ඤාතිආදි වුත්ත”න්ති
වදන්ති. “තං වණ්ණයිස්ස”න්ති වුත්තත්තා පුබ්බට්ඨකථාය උනභාවො දස්සිතොති
වෙ? න, චිත්තෙහි නයෙහි සංවණ්ණිතොති දස්සෙතුං “කාමඤ්ඤා”තිආදි වුත්තං.
සද්ධම්මං සංවණ්ණෙතුං කොවිදෙහි, තාය සංවණ්ණනාය වා කොවිදෙහි
සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහි.

සල්ලෙඛියෙති කිලෙසජාතං බාහුල්ලං වා සල්ලිඛති තනුං කරොතීති
සල්ලෙඛො, සල්ලෙඛස්ස භාවො සල්ලෙඛියං, තස්මිං සල්ලෙඛියෙ.
නොසුලභුපමෙහීති අසුලභුපමෙහි. මහාවිහාරස්සාති මහාවිහාරවංසස්ස. පඤ්ඤාය
අවිචුල්ලතට්ඨයෙන ධජො උපමා එතෙසන්ති ධජුපමා, තෙහි ධජුපමෙහි. සම්බුද්ධවරං
අනුආයෙහි අනුගතෙහි සම්බුද්ධවරත්වයෙහි, බුද්ධාධිප්පායානුගෙහිති අධිප්පායො.
ඉධ වර-සද්දො “සාමං සච්චාති බුද්ධත්තා සම්බුද්ධො”ති වචනතො
පච්චෙකබුද්ධාපි සඬග්ගන්ති. තස්මා තෙ අපනෙතුං වුත්තො.

අට්ඨකථාය උනභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තතො කරණවිසෙසං තස්ස
පයොජනඤ්ඤා දස්සෙතුං “සංවණ්ණනා”තිආදිමාහ. න කිඤ්චි අත්ථං
අභිසම්භුණාතීති කිඤ්චි පයොජනං ඵලං හිතං න සාධෙතීති අත්ථො “න තං තස්ස
භික්ඛුතො කිඤ්චි අත්ථං අනුභොති”තිආදීසු (පාරා. 538) විය. අජ්ඣෙසනං
බුද්ධසිරිච්ඡයස්සාති ඉමිනා යස්මා සහම්පතිබ්බුත්තා අජ්ඣෙසනං ධම්මො දෙසිතො
භගවතා, සාරිපුත්තස්ස අජ්ඣෙසනං නිස්සාය විනයො පඤ්ඤාත්තො, තස්මා අයම්පි
ආචරියො තං ආචරියවත්තං පුජෙත්තො ඉමං සංවණ්ණනං බුද්ධසිරිත්ථෙරස්ස
යාවනං නිස්සාය අකාසීති දස්සෙති. සමනුස්සරත්තොති තස්සාභාවං දීපෙති
ආදරඤ්ඤා.

තතො පරං ද්වෙ ගාථායො කත්තබ්බවිධිදස්සනත්ථං වුත්තා. තෙන තාසු
අට්ඨකථාසු වුත්තවිනිච්ඡයපච්චයවිමතිං විනොදෙති, එකට්ඨකථාය කුසලස්ස වා
“අයං නයො අට්ඨකථායං නත්ථි”ති පටික්ඛෙපං නිවාරෙති,
අයුත්තත්ථපරිච්චාගෙන තත්ථ අභිනිවිට්ඨානං අභිනිවෙසං පරිච්චජාපෙති,
ථෙරවාදදස්සනෙන විනයවිනිච්ඡයං පති විනයධරානං කාරණොපපත්තිතො
උභාපොහක්කමං දස්සෙති, අයුත්තත්ථෙරවාදපටික්ඛෙපෙන පුග්ගලජ්ජමාණං
පටික්ඛිපතීති ඉමෙ වානිසංසා කත්තබ්බවිධිදස්සනෙන දස්සිතා භොන්ති.
සංවණ්ණනං තඤ්ච සමාරහන්තො තස්සා සංවණ්ණනාය මහාඅට්ඨකථං සරීරං

කත්වා සමාරහිස්සං, මහාපච්චරියම්පි යො චුත්තො විනිච්ඡයො, තථෙව
 කරුන්දිනාමාදීසු ලොකෙ විස්සුතාසු අට්ඨකථාසු ව යො චුත්තො විනිච්ඡයො,
 තතොපි විනිච්ඡයතො මහාඅට්ඨකථානසෙන, විනයයුත්තියා වා යුත්තමත්ථං තස්ස
 සරිරස්ස අලඬිකාරං විය ගණ්හන්තො සමාරහිස්සං. කිං සංවණ්ණනාමෙව, න
 අඤ්ඤන්ති දස්සනත්ථං පුන සංවණ්ණනාග්ගහණං. අථ වා අන්තොගධත්ථෙරවාදං
 සංවණ්ණනං කත්වා සමාරහිස්සන්ති යොජනා වෙදිතබ්බං. ථෙරවාදා හි
 බහිඅට්ඨකථාය විවරන්ති. එත්ථ ආදි-සද්දෙන
 චූළපච්චරිඅන්ධකඅරියට්ඨකථාපන්නවාරාදයොපි සඬගහිතා. තත්ථ පච්චරී නාම
 සිහළභාසාය උභම්පං කිර, තස්මිං නිසිදිත්වා කතත්තා තමෙව නාමං ජාතං.
 කරුන්දිවල්ලිවිහාරො නාම අත්ථී, තත්ථ කතත්තා කරුන්දි නාම ජාතා.

සම්ම සමාරහිස්සන්ති කත්තබ්බවිධානං සජ්ජෙත්වා අහං ධීතො, තස්මා තං මෙ
 නිසාමෙත්තුති ගාථාය තං සංවණ්ණනං මෙ මම, මයා වා චූච්චමානන්ති පාඨසෙසො.
 නිසාමෙත්තු පස්සන්තු පඤ්ඤාවක්ඛුතා සුණන්තු වා
 සද්ධාවිරියපිනිපාමොජ්ජාහිසඬ්ඛාරෙන සඬ්ඛරිත්වා පූජයන්තා සක්කච්චං ධම්මං.
 කස්ස ධම්මං? ධම්මජ්ජපිපස්ස තථාගතස්ස. කිං දස්සෙති? පදීපට්ඨානියො හි ධම්මො
 හිතාහිතජ්ජකාසනතො, පදීපධරට්ඨානියො ධම්මධරො තථාගතො, තස්මා
 පරිනිබ්බුතෙපි තස්මිං තථාගතෙ තත්ථ සොකං අකත්වා සක්කච්ච ධම්මං
 පටිමානසන්තා නිසාමෙත්තුති දස්සෙති. අථ වා “ධම්මකායා තථාගතා”ති (දී. නි.
 3.118) වචනතො ධම්මො ව සො පදීපො වාති ධම්මජ්ජපීපො, භගවා.

යො ධම්මවිනයො යථා බුද්ධෙන චුත්තො, සො තථෙව බුද්ධපුත්තෙහි
 සාවකෙහි ඤාතො අවබුද්ධො, යෙහි තෙසං බුද්ධපුත්තානං මතිං අධිජ්ජායං
 අවචජන්තා නිරවසෙසං ගණ්හන්තා. පුරෙති පුරා, පොරාණත්ථෙරා වා. අට්ඨකථාති
 අට්ඨකථායො, උපයොගබ්භුවචනං.

යං අත්ථජාතං අට්ඨකථාසු චුත්තං, තං සබ්බම්පි පමාදලෙඛකානං
 පමාදලෙඛමත්තං වජ්ජයිත්වා. කිං සබ්බෙසම්පි පමාණං? න, කින්තු සික්ඛාසු
 සගාරවානං ඉධ විනයම්හි පණ්ඩිතානං, මහාඅට්ඨකථායං පන සච්චෙපි අලිකෙපි
 දුක්කට්මෙව චුත්තං, තං පමාදලෙඛන්ති වෙදිතබ්බං. පමාදලෙඛං වජ්ජයිත්වා
 පමාණං හෙස්සතිති සම්බන්ධො.

තතො වාති අට්ඨකථාසු චුත්තඅත්ථජාතතො තන්තික්කමං පාළික්කමං.
 සුත්තන්තා සුත්තාවයවා. අන්තොති හිදං අබ්භන්තරාවයවසම්භාවනාදීසු දිස්සති.
 සුත්තන්තෙසු භවා සුත්තන්තිකා, තෙසං සුත්තන්තිකානං, සුත්තන්තගත්ථෙසු
 ආගතවචනානන්ති අත්ථො. අථ වා අමීයතීති අන්තො, සාධීයතීති අධිජ්ජායො.
 කෙන සාධීයති? සුත්තෙන, සුත්තස්ස අන්තො සුත්තන්තො, කො සො? සො සො
 අත්ථවිකජ්ජො, තස්මිං සුත්තන්තෙ නියුත්තාති වචනාති සුත්තන්තිකාති. තෙසං
 සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං. තස්ස තස්ස ආගමසුත්තස්ස
 අභිධම්මවිනයසුත්තස්ස වානුරූපං පරිදීපයන්ති, අයං තාවෙත්ථ සමාසතො

අත්ථවිභාවනා – “ඉතිපි සො භගවා” තිආදීනං (සං. නි. 2.41; 5.479; අ. නි. 6.10; පාරා. 1) සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං ආගමසුත්තන්තානුරූපං. “විවාදාධිකරණං සියා කුසලං සියා අකුසලං සියා අඛ්‍යාකත”න්ති (වුළුව. 220) එවමාදීනං අභිධම්මසුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං අභිධම්මසුත්තන්තානුරූපන්ති එවමාදි. හෙස්සතීති භවිස්සති, කරිසිස්සතීති අධිප්පායො. වණ්ණනාපීති එත්ථ අපි-සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, සො තස්මාති පදෙන යොජෙතබ්බො. කථං? පණ්ඩිතානං පමාණන්තාපි විත්ථාරමග්ගස්ස සමාසිතන්තාපි විනිවිජයස්ස අසෙසිතන්තාපි තන්තික්කමස්ස අවොක්කමිතන්තාපි සුත්තන්තිකවචනානං සුත්තන්තට්ඨකථානුරූපං දීපනතොපි තස්මාපි සක්කවිචං අනුසික්ඛිතබ්බාති. එත්ථ “තන්තික්කමං අවොක්කමිත්වා”ති වචනෙන සිද්ධෙපි “අට්ඨකථාවරියා වෙරඤ්ජකණ්ඩාදීසු ‘සුත්තන්තිකානං භාරො’ති ගතා, මයං පන වත්ථාව ගමිස්සාමා”ති දස්සෙතුං “සුත්තන්තිකාන”න්ති වුත්තං කිර.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බාහිරනිදානකථාවණ්ණනා

තදඬගවිනයාදිහෙදෙන විනයස්සබ්‍රහ්මතා විනයො තාව වචත්ථපෙතබ්බො. “බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ව වුත්තො”ති පුබ්බෙ වුත්තන්තා ඉදානි “වුත්තං යෙනා”ති න වත්තබ්බන්ති වෙ? තස්ස එවමාදිවචනං සන්ධාය වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ධාරිතං යෙන වාහනං. යත්ථප්පතිට්ඨිතඤ්චෙතන්ති වචනං සකලම්පි විනයපිටකං සන්ධාය වුත්තං. අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොතීති ආභවිච භාසිතං න හොතීති අධිප්පායො. න හි භගවතො අතීතාදීසු අප්පච්චක්ඛං කිඤ්චි අත්ථි. යදි අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොති, පදසොධම්මාපත්තිං න ජනෙය්‍යාති වෙ? න, සාවකභාසිතස්සපි පදසොධම්මාපත්තිජනනතො. නියමාභාවා අතිප්පසඬිගොති වෙ? න, පදසොධම්මසික්ඛාපදට්ඨකථායං “සඬිගීතිත්තයං ආරුළ්භො”ති විසෙසිතන්තා. තථා අට්ඨකථායම්පි සඬිගීතිං ආරුළ්භන්තා “බන්ධානඤ්ච පටිපාටි...පෙ.... සංසාරොති පවුච්චතී”ති (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා; විහ. අට්ඨ. 226 සඬිබාරපදනිද්දෙස) එවමාදිවචනං, යඤ්ච සඬිගීතිආරුළ්භක්කමානුගතං, තං පදසොධම්මාපත්තිං ජනෙතීති ආයස්මා උපතිස්සො.

පඨමමහාසඬිගීතිකථාවණ්ණනා

පඨමමහාසඬිගීති නාම වාති එත්ථ ව-සද්දො අතිරෙකත්ථො, තෙන අඤ්ඤාපි අත්ථිති දීපෙති. තම්පි සාලවනං උපගන්ත්වා මිත්තසුභජ්ජෙ අපලොකෙත්වා නිවත්තනතො උපවත්තනන්ති පාකටං ජාතං කිර. යමකසාලානන්ති එකා කිර සාලපන්ති සීසභාගෙ, එකා පාදභාගෙ. තත්‍රාපි එකො තරුණසාලො සීසභාගස්ස ආසන්නෙ හොති, එකො පාදභාගස්ස, මූලබන්ධවිට්ඨපත්තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිඛිත්ථා ධීතසාලානන්තිපි වුත්තං. අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයාති ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරුණවචනං “කතකිච්චො පීතිජ භාස වෙතො

අවෙරමුබෙනාහතකුණ්ඩලෙනා''තිආදීසු විය. පරිනිබ්බානෙ පරිනිබ්බානහෙනු,
තස්මිං යානෙ වා මා සොචිත්ථ චිත්තෙන, මා පරිදෙචිත්ථ වාචාය “පරිදෙවනං
විලාප”න්ති වචනතො. මහාසමණෙනාති නිස්සක්කත්ථෙ කරණවචනං. සුරියං' සුභි
පටුකරා'හා'රිණස්ස තාණා ඉත්තාත්‍රෙව. යඤ්ච හගවතො අනුග්ගහං, තස්ස
අනුග්ගහස්සාති ආවරියා. එකච්චෙ පන “යං යස්මා අහං අනුග්ගහිතො”ති වදන්ති.
නිබ්බසනානීති නිට්ඨිතවසනකිච්චානි, මයා පරිභුඤ්ජිත්වා අපනීතානි. යදි සුයුත්තානි
ධාරෙස්සසිති පුච්ඡති, කවචසදිසානි සාණානි. ඉස්සරියසදිසා නව
අනුපුබ්බවිහාරාදයො. අට්ඨ සමාපත්තියො නිරොධසමාපත්ති ව පටිලාභක්කමෙන
“අනුපුබ්බවිහාරා”ති වුත්තා.

අනාගතෙ සන්තිකට්ඨෙ, තථාතීතෙ විරන්තනෙ;
කාලද්වයෙපි කචිහි, පුරාසද්දො පයුජ්ජතෙ.

සත්ථුසාසනමෙව පරියත්ති සත්ථුසාසනපරියත්ති, සා සුත්තගෙයාදිවසෙන
නවඬිගා. තිපිටකමෙව සබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදං ධාරෙන්තීති
තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරා. “විනා න සක්කා”ති න වත්තබ්බං
“තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරො”ති වුත්තත්තා, එවං සන්තෙපි අත්ථි විසෙසො
තෙහි සම්මුඛාපි අසම්මුඛාපි සුතං, ථෙරෙන පන අසම්මුඛාපටිග්ගහිතං නාම නත්ථිති.
න වායන්ති එත්ථ වාති විහාසා, අඤ්ඤාසිපි න අඤ්ඤාසිපිති අත්ථො. තත්‍ර
උච්චිතනෙ. බහුසද්දො විපුල්ලත්ථො “අනන්තපාරං බහු වෙදිතබ්බමිත්තා”ත්‍රෙව.
පුබ්බෙ “තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරො”ති වුත්තත්තා “බහු වානෙන...පෙ....
පරියත්තො”ති න යුජ්ජතිති වෙ? න, තිපිටකස්ස අනන්තත්තා, තස්මා අම්භෙ
උපාදාය තෙන බහු පරියත්තොති අධිජ්ජායො. ඉතරථා ආනන්දත්ථෙරො තෙහි
අජ්ජස්සුතොති ආපජ්ජති, “අසම්මුඛා පටිග්ගහිතං නාම නත්ථි”ති වචනවිරොධො
ව. අඬ්ඬමාසො අතික්කන්තොති එත්ථ එකො දිවසො නට්ඨො, සො පාටිපදදිවසො,
කොලාහලදිවසො නාම සො, තස්මා ඉධ න ගහිතො. සංවෙගවත්ථුං කිත්තෙන්වා
කීළනතො සාධුකීළනං නාම. ස්වෙපීති අපි-සද්දො අපෙක්ඛාමන්තානුඤ්ඤාය.
සුභසුත්තං “අවිරපරිනිබ්බතෙ හගවති”ති (දී. නි. 1.444) වුත්තත්තා
චතුරාසිතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු අන්තොගධං න හොතීති වෙ? න, හගවතො
කාලෙ ලද්ධනයත්තා කථාවත්ථු විය. ඡඩ්ඞිතා පතිතා උක්ඛාපා
ඡඩ්ඞිතපතිතඋක්ඛාපා. ආණා එව අජ්ජපටිහතට්ඨොන වක්කන්ති ආණාවක්කං.
එකතො එත්ථ නිපතන්තීති එකනිපාතනං. ආකාසෙන ආගන්ත්වා නිසීදීති එකෙති
එතං දුතියවාරෙ ගමනං සන්ධායාති ආයස්මා උපතිස්සො. පයමං වා ආකාසෙන
ගන්ත්වා පරිසං පත්වා භික්ඛුපන්තිං අපිළෙන්නො පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ආසනෙ එව
අත්තානං දස්සෙසි. උභයථා ව ආපාථං ගතො, තෙන උභයමිපි යුජ්ජති, අඤ්ඤා
ද්විසු එකං අභූතං ආපජ්ජති.

අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං උපාලිං පුච්ඡි...පෙ.... ආයස්මා
උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසීති ඉදං පුබ්බෙ “පයමං ආවුසො උපාලි”තිආදිනා
(වුළුව. 439) වුත්තපුච්ඡාවිස්සජ්ජනං සඬ්ඞිපිත්වා සඬ්ඞිතිකාරකෙහි දස්සිතවචනන්ති

ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. තථා භොතු, කිමත්ථං පනෙත්ථ “නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, චත්ථුම්පි පුච්ඡි”ති එවං පුබ්බෙ දස්සිතානුක්කමෙන අවත්වා “චත්ථුම්පි පුච්ඡි, නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි”ති එවං අනුක්කමො කතොති? “චත්ථුමුලකත්තා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්ති යා උප්පට්ඨාටියා චුත්ත”න්ති වදන්ති එකෙ. එත්ථ පන විචාරණා වෙරඤ්ජකණ්ඨෙ සම්පත්තෙ කරියති. රාජාගාරකෙති එවංනාමකෙ උය්‍යානෙ. අභිරමනාරහං කිර රාජාගාරම්පි. තත්ථ, යස්ස වසෙතෙනං එවං නාමං ලහති. අථ බො “ආයස්මා මහාකස්සපො”ති ආදිනා පුබ්බෙ චුත්තමෙව සඬබ්බිත්වා දස්සෙති සඬගීතිකාරකො වසිගණො. යදි එවං යථා නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡිති එත්ථ පුච්ඡාක්කමො දස්සිතො, තථා ආනන්දත්ථෙරස්ස විස්සජ්ජනක්කමොපි කිමත්ථං න දස්සිතොති වෙ? ඉමිනානුක්කමෙන සඬගහං පඤ්චපි නිකායා අනාරුල්භාති දස්සනත්ථං. කථං පන ආරුල්භාති? ආයස්මා මහාකස්සපො පඤ්චපි නිකායෙ අනුක්කමෙනෙව පුච්ඡි, ආනන්දත්ථෙරො පන අනුක්කමෙනෙව පුච්ඡිතම්පි අපුච්ඡිතම්පි තස්ස තස්ස සුත්තස්ස සභාවං අත්තරා උප්පන්නං චත්ථුං උද්දෙසනිද්දෙසක්කමං මාතිකාවිභවිගක්කමන්ති එවමාදිසබ්බං අනුරූපවචනං පක්ඛිපිත්වා විස්සජ්ජෙසි, තෙනෙනවාහ “එතෙනෙව උපායෙන පඤ්චපි නිකායෙ පුච්ඡි”ති. අථ වා “අම්බලට්ඨිකායං රාජාගාරකෙ”ති චත්තබ්බෙ “රාජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකාය”න්ති උප්පට්ඨාටිවචනෙනපි ඉමමත්ථං දීපෙති. “අම්බලට්ඨිකායං විහරති රාජාගාරකෙ”ති හි චුත්තං.

ගහකාරන්ති ඉමස්ස අත්තභාවගෙහස්ස කාරකං තණ්හාවඬ්ඨකිං ගවෙසන්තො යෙන ඤාණෙන සක්කා සො දට්ඨුං, තස්සත්ථාය දීපඬ්ඨිකරපාදමුලෙ කතාහිනීභාරො එත්තකං කාලං අනෙකජාතිසංසාරං තං ඤාණං අවින්දන්තො විවරින්ති අත්ථො. දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනන්ති ඉදං ගහකාරකගවෙසනස්ස කාරණවචනං. සබ්බා තෙ ඵාසුකාති තව සබ්බා අනවසෙසකිලෙසඵාසුකා මයා භග්ගා. ගහකුටං නාම අවිජ්ජා. සොමනස්සසහගතං ඤාණං සොමනස්සමයං. න හි සොමනස්සමයං ඤාණං ඛන්ධසභාවහෙදතො. දළ්ඨිකම්මසිටීලකරණප්පයොජනාති යෙහුය්‍යත්තාය චුත්තං, තං පන තත්ථ තත්ථ පකාසයිස්සාම. අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඨිකරවිරහිතෙ ධම්මෙ ව විනයෙ වාති එත්ථ පාණාතිපාතො අකුසලන්ති එවමාදිසු මරණාධිප්පායස්ස ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදකප්පයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා අකුසලං, න පාණසඬ්ඨිකාතජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදකසඬ්ඨිකාතො අතිපාතො. තථා අදින්තස්ස පරසන්තකස්ස ආදානසඬ්ඨිකාතා විඤ්ඤත්ති අබ්‍යාකතො ධම්මො, තබ්බිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යචෙතනා අකුසලො ධම්මොති (පට්ඨා. 1.1.27) එවමාදිනා අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඨිකරවිරහිතෙ ධම්මෙ පට්ඨලො විනෙතුං. ජාතරූපරජනං පරසන්තකං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස යථාවත්ථුං පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්කටෙසු අඤ්ඤතරං, හණ්ඩාගාරිකසීසෙන දිය්‍යමානං ගණ්හන්තස්ස පාවිත්තියං, අත්තත්ථාය ගණ්හන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, කෙවලං ලොලත්තාය ගණ්හන්තස්ස අනාමාසදුක්කටං, රූපියජඩ්ඨකසම්මතස්ස අනාපත්තිති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඨිකරවිරහිතෙ විනයෙපි පට්ඨලො විනෙතුන්ති

අත්පො. භාවෙනිති වඩිසෙති, එතෙන ඵලවසෙන ජවනවසෙන ව චිත්තස්ස වුද්ධිං දස්සෙති. “අවිසිට්ඨ”න්ති පායො, සාධාරණන්ති අත්පො.

දෙසෙන්තස්ස වසෙනෙත්ථ, දෙසනා පිටකත්තයං;
සාසිතබ්බවසෙනෙතං, සාසනන්තිපි වුවිවති.

කප්පතබ්බස්ස අත්ථස්ස, වසෙනාපි කථාති ව;
දෙසනා සාසනා කථා, හෙදම්පෙවං පකාසයෙ.

සාසනස්ස නපුංසකත්තා “යථා...පෙ.... ධම්මසාසනානි”ති වුත්තං.
දුවචරිතසංකිලෙසං නාම අත්ථතො වෙනනා, තථාකාරජ්ජවත්තචිත්තුජ්ජපාදො වා.
අනිච්චාදිලක්ඛණං පටිච්ඡික්ඛිත්වා පවත්තත්තා විපස්සනාවිත්තානි විසයතො
ලොකියා’භිසමයො අසම්මොහතො ලොකුත්තරො, ලොකුත්තරො එව වා
අභිසමයො විසයතො නිබ්බානසංඛ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස, ඉතරස්ස මග්ගාදිකස්ස
අසම්මොහතොතිපි එකෙ. එත්ථ “පටිවෙධො”ති වුත්තං ඤාණං, තං කථං
ගම්භිරන්ති වෙ? ගම්භිරස්ස උදකස්ස පමාණග්ගහණකාලෙ දීසෙන පමාණෙන
භවිතබ්බං, එවං අලබ්භනෙය්‍යභාවදස්සනත්ථං ඉදානීති වුත්තන්ති එකෙ. යස්ස
චත්ථාය මග්ගඵලත්ථාය. තඤ්ච අත්ථං නානුභොන්ති නාධිගච්ඡන්ති කඤ්චි
අත්තනා අධිජ්ජෙතං, ඉතිවාදපමොක්ඛඤ්ච. කස්මා? අත්ථස්ස අනුපපරික්ඛිත්වා
ගහිතත්තා. අධිගතඵලත්තා පටිච්ඡිද්ධාකුජ්ජපො. පුන ඛිණාසවග්ගහණෙන
අරහන්තමෙව දස්සෙති, න සෙක්ඛං. සො හි යථා භණ්ඩාගාරිකො රඤ්ඤො
කටකමකුටාදිං ගොපෙත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ උපනෙති, එවං සහෙතුකානං
සත්තානං මග්ගඵලත්ථාය ධම්මං දෙසෙසි. තාසංයෙව තත්ථ විනයපිටකෙ
පහෙදතො වුත්තත්තා, වායමිත්වා තා එව පාපුණාතීති ආවරියා. කිමත්ථං තිස්සොව
ච්ඡ්ජා තත්ථ විහත්තාති? සීලසම්පත්තියා එතපරමුපනිස්සයභාවතො. “අපරෙහිපි
සත්තභඩ්දගෙහි සමන්තාගතො හික්ඛු විනයධරො හොති. ආපත්තිං ජානාති,
අනාපත්තිං, ලහුකං ආපත්තිං, ගරුකං ආපත්තිං, අනෙකච්ඡිතං පුබ්බෙතිවාසං
අනුස්සරති...පෙ.... දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ
පස්සති...පෙ.... ආසවානඤ්ච ඛයා...පෙ.... උපසම්පජ්ජ විහරති”ති (පරි. 327)
සුත්තමෙත්ථ සාධකං. විනයං පරියාපුණිත්වා සීලසම්පත්තිං නිස්සාය
ආසවක්ඛයඤාණෙන සහෙව විය දිබ්බචක්ඛුපුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤාණානි
පටිලහති. විසුං එතෙසං පරිකම්මකිච්චං නත්ථීති දස්සනත්ථං තාසංයෙවාති
වුත්තන්ති ව වදන්ති එකෙ. අභිධම්මෙ පන තිස්සොච්ඡ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා චතස්සො ව
පටිසම්භිදා අඤ්ඤෙ ව සම්මජ්ජධානාදයො ගුණවිසෙසා විහත්තා. කිඤ්චාපි විහත්තා,
තථාපි විසෙසතො පඤ්ඤාජාතිකත්තා චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාතීති දස්සනත්ථං
තාසං තත්පොවාති අවධාරණවිපල්ලාසො කතො. අත්තනා දුග්ගහිතෙන ධම්මෙනාති
පාඨසෙසො. කත්තරි වෙතං කරණවචනං, හෙතුත්පෙ ව, අත්තනා දුග්ගහිතහෙතුති
අධිජ්ජායො. කස්මා පනාති “අනුලොමිකො”ති වුත්තත්ථං දීපෙති.

පඨමමභාසඤ්චිතිකථාවණ්ණනානායො.

දුතියසංඝිතීතිකථාවණ්ණනා

පන්තභාරාති පතිතක්ඛන්ධහාරා. “භාරා හවෙ පඤ්චක්ඛන්ධා”ති (සං. නි. 3.22) හි වුත්තං. “සම්මුඛා භවිස්සාම න භවිස්සාමා”ති වත්තාරො. තෙසු දභරා කිර. ජම්මිත්ති ලාමකං.

දුතියසංඝිතීතිකථාවණ්ණනානායො.

තතියසංඝිතීතිකථාවණ්ණනා

බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වාති එත්ථ වත්තාරො මග්ගා පඤ්චානන්තරියාති නියතම්චිජාදිට්ඨිති ඉමෙයෙව නියතා, න මහග්ගතා, තස්මා පණ්ඩිතසෙන හෙට්ඨපපත්තිපි හොති. අතිච්ඡාති අතිච්ච ඉච්ඡථ, ගන්ත්වා හික්ඛං පරියෙසථාති අධිජ්ජායො. කෙටුභං නාම කඛාසකරණවිධිසුත්තං සත්ථං. කිරියාකප්පං ඉත්තොකෙ, කත්තාඛ්‍යාදිලක්ඛණසුත්තසත්ථං. අසන්ධිමිත්තාති තස්සා නාමං. තස්සා කිර සරීරෙ සන්ධයො න පඤ්ඤායන්ති, මධුසිත්ථකෙන කතං විය සරීරං හොති. තස්මා “එවංනාමිකා ජාතා”තිපි වදන්ති. මාගධකෙන පත්ථෙන වත්තාරො පත්ථා ආල්භකං, වත්තාරි ආල්භකාති දොණං, වතුදොණා මානිකා, වතුමානිකා ඛාරිකා, විසතිඛාරිකො වාහොති. කෙටුමාලාති “සිසතො උට්ඨහිත්වා යිතො ඔභාසපුඤ්ජො”ති වදන්ති. රාජ්ද්ධිඅධිකාරජ්ජසංඝිගෙනෙතං වත්ථු වුත්තං, නානුක්කමෙන. අනුක්කමෙන පන බුද්ධසාසනාවහාරං වත්ථුං දිපෙන්නො “රාජා කිරා”තිආදිමාහ. කිලෙසදමනෙන දන්තං. කායවාචාහි ගුත්තං. “පාචිනමුඛො”තිපි පායො අත්ථි. පුබ්බෙ ජෙට්ඨභාතිකත්තා තෙනෙව පරිවයෙන පත්තග්ගහණත්ථාය ආකාරං දස්සෙති. අභාසීති “භාසිස්සාමි”ති විතක්කෙසි. අපරෙ “අඤ්ඤාතන්ති වුත්තෙපි සබ්බං අහණි”ති වදන්ති. අමතන්ති නිබ්බානසංඝිඛාතාය නිවත්තියා සගුණාධිවචනං, තස්සා අජ්ජමාදො පදං මග්ගො. මච්චුති පවත්තියා සදොසාධිවචනං, තස්සා පමාදො පදං මග්ගොති එවං වත්තාරි සච්චාති සන්දස්සිතාති හොන්ති. සංඝසංරණගතත්තා සංඝසනිස්සිතා පබ්බජ්ජා, හණ්ඩුකම්මස්ස වා තදායත්තත්තා. නිග්‍රොධත්ථෙරස්සානුභාවකිත්තනාධිකාරත්තා පුබ්බෙ වුත්තම්පි පච්ඡා වත්තබ්බම්පි සම්පිණ්ඨෙත්වා ආහ “පුන රාජා අසොකාරාමං නාම මහාවිහාරං කාරෙත්වා සට්ඨිසහස්සාති...පෙ.... වතුරාසීතිවිහාරසහස්සාති කාරාපෙසි”ති. “පුටුජ්ජනකලායාණකස්ස වා පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො”ති වචනතො සෙක්ඛාව පරමත්ථතො දායාදා, තථාපි ථෙරො මහින්දකුමාරස්ස පබ්බජ්ජත්ථං එකෙන පරියායෙන ලොකධම්මසිද්ධෙන එවමාහ “යො කොචි මහාරාජ...පෙ.... ඔරසං පුත්ත”න්ති. වුත්තඤ්ඤි වෙදෙ -

“අඬගා අඬගා සම්භවසි, හදයා අධිජායසෙ;
අත්තා වෙ පුත්තො නාමාසි, ස ජීව සරදොසත”න්ති.

තස්මා ඉමිනා පරියායෙන ඔරසො පුත්තො මාතාපිතුහි පබ්බජිතො වෙ,
 අත්ථතො තෙ සයං පබ්බජිතා විය භොන්ති. ධම්මකථිකා කස්මා නාරොවෙත්ති?
 රාජා “ථෙරං ගණ්ඨිත්වා ආගච්ඡා”ති අමච්චෙ පෙසෙසි, ධම්මකථිකා ථෙරස්ස
 ආගමනකාලෙ පරිවාරත්ථාය පෙසිතා, තස්මා. අපිව තෙන වුත්තවිධිනාව වදන්ති
 වණ්ඨත්තා, වණ්ඨනාවො වස්ස “අම්බං ඡිත්ථිත්වා වෙළයා වතිං කරොහි”ති
 වුත්තඅමච්චවත්ථුනා විභාවෙනබ්බො. කස්මා පන ධම්මකථිකා රාජාණාපනං
 කරොන්තිති? “සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො”ති වුත්තත්තා. දීපකතිත්තිරොති
 කුටතිත්තිරො. අයං පන කුටතිත්තිරකම්මෙ නියුත්තොපි සුද්ධවිත්තො, තස්මා
 තාපසං පුච්ඡි. සාණිපාකාරන්ති සාණිපාකාරෙන. විහජිත්වා වදන්ති විහජ්ජවාදී
 “අත්ථි ඛිවෙස බ්‍රාහ්මණ පරියායො”තිආදිනා (පාරා. 5). අපිව සස්සතවාදී ව භගවා
 “අත්ථි, භික්ඛවෙ, අජාතං අභූතං අසඬ්ඛත”න්තිආදි (ඉතිවු. 43)-වචනතො.
 එකච්චසස්සතිකො ව “සජ්ජව්චයා ධම්මා, අජ්ජව්චයා ධම්මා”ති (ධ. ස. දුකමානිකා
 7) වචනතො. අත්තානන්තිකො ව –

“ගමනෙන න පත්තබ්බො, ලොකස්සන්තො කුදාවනං;
 න ව අජ්ජත්වා ලොකන්තං, දුක්ඛා අත්ථි පමොවනං”. (සං. නි. 1.107; අ.
 නි. 4.45);

“අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො පුබ්බකොටි න පඤ්ඤායති”ති (සං. නි.
 2.124; වුළුති. කජ්ජමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 61) වචනතො. අමරාවික්ඛෙපිකපක්ඛම්පි
 ඊසකං හජති භගවා “සස්සතො ලොකොති අබ්‍යාකතමෙතං අසස්සතො ලොකොති
 අබ්‍යාකතමෙත”න්තිආදිඅබ්‍යාකතවත්ථුදීපනතො සම්මුතිසච්චදීපනතො ව. තඤ්ඤි
 අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාදිවසෙන න වත්තබ්බං. යථාහ “ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං න
 වත්තබ්බං අජ්ඣත්තාරම්මණන්තිපි”තිආදි (ධ. ස. 1437). තථා
 අධිච්චසමුප්පන්නිකපක්ඛම්පි හජති “ලද්ධා මුධා නිබ්බුතිං භුඤ්ජමානා”ති (බු. පා.
 6.7; සු. නි. 230) වචනතො. තත්ථ හි මුධාති අධිච්චසමුප්පන්නවෙච්චනං.
 සඤ්ඤීවාදාදිකො ව භගවා සඤ්ඤීභවඅසඤ්ඤීභවනෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීභවවසෙන.
 උච්ඡෙදවාදී ව “අභඤ්ඤි, බ්‍රාහ්මණ, උච්ඡෙදං වදාමි රාගස්සා”ති (පාරා. 6)
 වචනතො. දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදී ව “බිණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මවරිය”න්ති (මහාව.
 23; දී. නි. 2.215; සං. නි. 3.35) වචනතො, “නත්ථි දානි පුනබ්බවො”ති (මහාව. 16)
 වචනතො, දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිරොධසමාපත්තිදීපනතො ව. එවං තෙන තෙන
 පරියායෙන තථා තථා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයානුරූපං විහජිත්වා වදන්ති විහජ්ජවාදී
 භගවාති.

තතියසඬ්ඨිතිකථාවණ්ණනානායො.

පුජ්ජනාමො සුමනත්ථෙරො. මහාපදුමත්ථෙරොති එකෙ. මහිංසකමණ්ඩලං
 අත්ඨරට්ඨන්ති වදන්ති. ධම්මවක්ඛු නාම තයො මග්ගා. සොතාපත්තිමග්ගන්ති ව
 එකෙ. පඤ්චපි රට්ඨානි පඤ්ච චිතරට්ඨානි නාම. රාජගහෙති දෙවියා කතවිභාරෙ.
 සිලකුටම්භිති පබ්බතකුටෙ. වඩ්ඪමානන්ති අලඬ්ඨකරණවුණ්ණං. අරියදෙසෙ අතිව

සම්මතං කිර. එකරසෙන නාථකරණා ඉති දම්ලා. සාරපාමඬගන්ති උත්තමං පාමඬගං. පෙනවත්ථුආදිනා සංවෙපෙත්වා අභිසමයත්ථං සවිවසංයුත්තඤ්ච. මෙසවනුයානං නාම මහාවිහාරට්ඨානං. “ද්වාසට්ඨියා ලෙණෙසු”ති පායො. දසභාතිකන්ති අභයකුමාරාදයො දස, තෙ ඉධ න චුත්තා. චුත්ථවස්සො පචාරෙත්වාති වාතුමාසිනියා පචාරණායාති අත්ථො. පයමපචාරණාය වා පචාරෙත්වා එකමාසං තත්ථෙව වසිත්වා කත්තිකපුණ්ණමාසියං අවොව, අඤ්ඤා “පුණ්ණමාසං මහාවීරො”ති චුත්තත්තා න සක්කා ගහෙතුං. මහාවීරොති බුද්ධොපචාරෙන ධාතුයො වදති. ජඩ්ඝප්පමාණන්ති “ථූපස්ස ජඩ්ඝප්පමාණ”න්ති වදන්ති. මාතුලභාගිනෙය්‍යා චූළොදරමහොදරා. ධරමානස්ස විය බුද්ධස්ස රස්මි සරසරස්මි, රඤ්ඤො ලෙඛාසාසනං අප්පෙසි, එවඤ්ච මුඛසාසනමවොව. දොණමත්තා මගධනාළියා ද්වාදසනාළිමත්තා කිර. “පරිච්ඡින්නට්ඨානෙ ඡිජ්ජිත්වා”ති පායො. සබ්බදිසාහි පඤ්ච රස්මියො ආවට්ටෙත්වාති පඤ්චහි එලෙහි නික්ඛන්තත්තා පඤ්ච, තා පන ඡබ්බණ්ණාව. කත්තිකපුණ්ණපක්ඛස්ස පාට්පදදිවසෙති පුණ්ණපක්ඛස්ස පයමදිවසෙති අත්ථො. මහාබොධිට්ඨානෙ පරිචාරෙත්වා ධීතනාගයක්ඛාදිදෙවතාකුලානි. ගොපකා නාම රාජපරිකම්මිනො තථාභාවකිච්චා. තෙසං කුලානං නාමන්තිපි කෙවි. උදකාදිවාහා කාලිඬගා. කාලිඬගෙසු ජනපදෙසු ජාතිසම්පන්නං කුලං කාලිඬගකුලන්ති කෙවි.

පයමපාට්පදදිවසෙති දුතියඋපොසථස්ස පාට්පදදිවසෙති අත්ථො. තත්ථ ධීතෙහි සමුද්දස්ස දිට්ඨත්තා තං යානං සමුද්දසාලවත්ථු. සොළස ජාතිසම්පන්නකුලානි අට්ඨ බ්‍රාහ්මණාමච්චකුලානි. මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො චෙතියගිරිමිහි පබ්බජිතො. අමච්චස්ස පරිචෙණට්ඨානෙති සම්පතිකාලවසෙනාහ. මහින්දත්ථෙරො ද්වාදසවස්සිකො හුත්වා තම්මපණ්ණදීපං සම්පත්තො, තත්ථ ද්වෙ වස්සානි වසිත්වා විනයං පනිට්ඨාපෙසි, ද්වාසට්ඨිවස්සිකො හුත්වා පරිනිබ්බුතො. විනයො සංවරත්ථායාති විනයපිටකං, තස්ස පරියාපුණං වා. යථාභූතඤ්ඤාදස්සනං සප්පච්චයනාමරූපපරිග්ගහො. මග්ගාදිපච්චවෙක්ඛණෙ අසති අත්තරා පරිනිබ්බානං නාම නත්ථි සෙක්ඛස්ස මරණං වා, සතියෙව හොති. තස්මා ආහ “විමුත්තිඤ්ඤාදස්සන”න්ති. අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථායාති කඤ්චි ධම්මං අනුපාදාය අග්ගහෙත්වා ඊසකම්පි අනවසෙසෙත්වා පරිනිබ්බානත්ථායාති අත්ථො. උපනිසාති “විනයො සංවරත්ථායා”තිආදිකා කාරණපරම්පරා. එත්තාවතා අත්තහිතනිජ්ජත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි පරහිතනිජ්ජත්තිං දස්සෙතුං “එතදත්ථං සොතාවධාන”න්ති ආහ. තස්සත්ථො – අත්තනො විනයකථනං විනයමත්තනඤ්ච උග්ගහෙතුං පරෙසං සොතස්ස ඔදහනං සොතාවධානං. තතො උග්ගහිතවිනයකථාමත්තනානං තෙසං උපනිසා යථාචුත්තකාරණපරම්පරා සිද්ධායෙවාති න පුන දස්සිතාති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤා එතදත්ථා උපනිසාති ඉමිනා වචනෙනෙව අනුපාදාපරිනිබ්බානස්ස සඬගහිතත්තා අනුපාදාපරිනිබ්බානතො උද්ධං සොතාවධානාසම්භවතො එතදත්ථං සොතාවධානන්ති අත්තෙ න සම්භවතීති නිරත්ථකං භවෙය්‍ය, න ච නිරත්ථකං පරහිතනිජ්ජත්තියා මූලකාරණදස්සනත්ථත්තාති වෙදිතබ්බං.

එවං යථා යථා යං යං, සම්භවෙය්‍ය පදං ඉධ;

තං තං තථා තථා සබ්බං, පයොජෙය්‍යා විචක්ඛණොති.

බාහිරනිදානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකවණ්ණනා

වෙරඤ්ජකණ්ඩො

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා

“තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවතෙ කුටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම හොති” ති විනයනිදානෙ ආරහිතබ්බෙ වෙරඤ්ජකණ්ඩස්ස ආරම්භො කිමත්ථොති වෙ? චුච්චතෙ – මූලතො පභුති විනයනිදානං දස්සෙතුං. යදි එවං “පයමං ආචුසො උපාලි පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති, වෙසාලිය” ත්ති වචනෙන විරුජ්ඣතිති වෙ? න විරුජ්ඣති. කස්මා? කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති හි නිදානපුච්ඡා. එවං සන්තෙපි “පයමස්ස පාරාජිකස්ස කිංනිදාන” ත්ති පුච්ඡිතෙ සාධාරණමහානිදානවිස්සජ්ජනං අයුත්තං වියාති? නායුත්තං, සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං පාටෙක්කං නිදානස්ස පුට්ඨත්තා තස්ස විස්සජ්ජෙතබ්බත්තා ච සබ්බසාධාරණමහානිදානං පයමමාහ. එකන්තෙන පුච්ඡාවිස්සජ්ජනක්කමෙන පාරාජිකාදීනි සඛිගහං ආරොපිතානි. කථං ආරොපිතානීති වෙ? ආයස්මතා මහාකස්සපෙන අනුක්කමෙන සබ්බොපි විනයො පුච්ඡිතො, පුට්ඨොන ච ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන යථාසම්භවං නිරන්තරං විස්සජ්ජිතමෙව. අපුච්ඡිතානිපි විනිතවත්ථුආදීනි යුජ්ජමානානි වත්ථුනි අන්තොකත්වා විස්සජ්ජනක්කමෙනෙව ගණසජ්ඣායමකංසුති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤථා වෙරඤ්ජකණ්ඩං පයමපාරාජිකස්සෙව නිදානන්ති චා අනධිකාරිකං චා නිජ්ජයොජනං චා පාටෙක්කං සික්ඛාපදනිදානපුච්ඡානන්තරං තදෙව විස්සජ්ජෙතබ්බත්ති චා ආපජ්ජති, තස්මා ආදිතො පභුති විනයනිදානං දස්සෙතුං “තෙන සමයෙන” තිආදි ආරද්ධං.

ඉදානි නිදානභණ්ණනෙ පයොජනං චක්ඛාම – විනයස්සආණාදෙසනත්තා භගවතො තාව ආණාරභභාවදීපනං, ආණාභුතස්ස ච විනයස්ස අනඤ්ඤවිසයභාවදීපනං, ආණාය ධීතානං සාවකානං මහානුභාවදීපනඤ්චාති තිවිධමස්ස පයොජනං. කථං? ආණාසාසනාරහො හි භගවා පහීනකිලෙසත්තා, අධිගතගුණවිසෙසත්තා, ලොකජෙට්ඨසෙට්ඨත්තා, තාදිභාවජ්ජත්තත්තා ච, අරසරුපතාදීහි අට්ඨහි අක්කොසවත්ථුහි අකම්පනතො භගවතො තාදිභාවජ්ජත්ති වෙදිතබ්බා, අට්ඨන්තම්පි තෙසං අක්කොසවත්ථුනං අත්තනි සම්භවපරියායදීපනපාලියා පහීනකිලෙසතා වෙදිතබ්බා. චතුත්තං ඝානානං තිස්සන්තඤ්ච විජ්ජානං අධිගමපරිදීපනෙන අධිගතගුණවිසෙසතා වෙදිතබ්බා. “නාහං තං බ්‍රාහ්මණ පස්සාමි සදෙවකෙ...පෙ.... මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා” ති ච “ජෙට්ඨො සෙට්ඨො ලොකස්සා” ති ච වචනෙන ජෙට්ඨසෙට්ඨතා වෙදිතබ්බා,

ඉදඤ්ච භගවතො ආණාරහභාවදීපනප්පයොජනං. “ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්ත,
 ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්ත, තථාගතොව තත්ථ කාලං ජානිස්සති”ති වචනං.
 අනඤ්ඤවිසයභාවදීපනං. “සාධාහං, භන්තෙ, පථවිං පරිවත්තෙය්‍ය”න්ති ව
 “එකාහං, භන්තෙ, පාණිං අභිනිමිමිනිස්සාමි”ති ව “සාධු, භන්තෙ, සබ්බො
 භික්ඛුසඤ්ඤා උත්තරකුරුං පිණ්ඩාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති ව ඉමෙහි ථෙරස්ස තීභි
 සිහනාදෙහි ආණාය යිතානං සාවකානං මහානුභාවතාදීපනං වෙදිතබ්බං.
 සාවත්ථියාදිසු අවිහරිත්වා කිමත්ථං භගවා වෙරඤ්ජායමෙව තදා විභාසීති වෙ?
 නලෙරුයක්ඛස්ස පිතිසඤ්ජනනත්ථං, භික්ඛුසඤ්ජස්ස භික්ඛාවසෙන අකිලමනත්ථං,
 වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස පසාදසඤ්ජනනත්ථං, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස
 ආනුභාවදීපනට්ඨානභූතත්තා, සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස
 විනයපඤ්ඤත්තියාවනභෙතුභූතපරිවිතක්කනට්ඨානභූතත්තා ව. තෙසු පච්ඡිමං
 බලවකාරණං, තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “තෙන සමයෙනාති යෙන කාලෙන
 ආයස්මතො...පෙ... තෙන කාලෙනා”ති. පුරිමෙසු චතුසු අසඬගහකාරණෙසු
 පඨමෙන භගවා මෙත්තාභාවනාදිනා අමනුස්සානං චිත්තසංරක්ඛණෙන භික්ඛුනං
 ආදරං ජනෙති. දුතියෙන පරිසාවවරෙන භික්ඛුනා එවං පරිසා සඬගහෙතබ්බා, එවං
 අප්පිවිජෙන සන්තුට්ඨෙන ව භවිතබ්බන්ති වා දස්සෙති. තතියෙන පච්චයෙ
 නිරපෙක්ඛෙන කුලානුග්ගහො කාතබ්බොති. චතුත්ථෙන එවං මහානුභාවෙනාපි
 පච්චයත්ථං න ලොලුප්පං කාතබ්බං, කෙවලං පරදත්තුපජීවිනා භවිතබ්බන්ති
 දස්සෙති. “තෙනාතිආදිපායස්ස...පෙ... විනයස්සත්ථවණ්ණන”න්ති වචනතො
 අඤ්ඤො තෙනාතිආදිපායො, අඤ්ඤො විනයො ආපජ්ජති.

“තෙනාතිආදිපායමිහා, කො අඤ්ඤො විනයො ඉධ;
 තස්සත්ථං දස්සයන්තොව, කරෙ විනයවණ්ණන”න්ති. —

වෙ? නනු චුත්තං පුබ්බෙව “ඉදඤ්චි බුද්ධස්ස භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනං න
 හොති”තිආදි, තස්මා උපාලිත්ථෙරෙන චුත්තස්ස තෙනාතිආදිපායස්ස අත්ථං
 නානප්පකාරතො දස්සයන්තො කරිස්සාමි විනයස්ස භගවතො
 අත්තපච්චක්ඛවචනභූතස්ස අත්ථවණ්ණනන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යදි
 එවං “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතීති
 එවමාදිවචනපටිමණ්ඩිතනිදානං විනයපිටකං කෙන ධාරිත”න්තිආදිවචනං
 විරුජ්ඣති “තෙන සමයෙනා”තිආදිවචනස්ස
 විනයපිටකපරියාපන්නභාවදීපනතොති වෙ? න, අඤ්ඤත්ථෙපි තබ්බොහාරසිද්ධිතො
 “නානාවිධභිත්තිකම්මපටිමණ්ඩිතවසනො පුරිසො”තිආදිසු විය.
 විනයස්සාදිභාවෙන සඬග්ගිතිකාරකෙහි අනුඤ්ඤාතත්තා විනයපරියාපන්නතාපි
 යුජ්ජති තස්ස වචනස්ස. එත්ථාහ — යථා සුත්තන්තෙ “එකං සමය”න්ති ව,
 අභිධම්මෙ ව “යස්මිං සමයෙ”ති අනියමතො චුත්තං, තථා අවත්වා ඉධ “තෙන
 සමයෙනා”ති පඨමං තංනිද්දෙසොව කස්මා චුත්තොති? චුච්චතෙ — තස්ස තස්ස
 සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයස්ස, යස්ස වා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිභෙතුභූතස්ස සමයස්ස
 භෙතු භගවා තත්ථ තත්ථ විභාසි, තස්ස ව සමයස්ස අතීතස්ස තෙසං
 සඬග්ගිතිකාරකානං වසිනං සුවිදිතත්තා. කථං? “යෙ තෙ භික්ඛු අප්පිවිජා තෙ

උප්කොයන්ති” තිආදිවචනතො, “අපං බො තෙ භික්ඛු භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසු”න්ති ව “අපං බො භගවා එතස්මිං නිදානෙ සන්තිපාතාපෙත්වා”ති ව “භික්ඛුනං තදනුච්ඡවිකං තදනු...පෙ.... දස අත්ථවසෙ පටිච්ච සඞ්ඝසුට්ඨතායා”ති ව “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා”ති ව බන්ධකෙසු ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තීභි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජ”න්තිආදිවිනයක්කමස්ස වචනතො යො සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො, තස්ස තස්ස විනයක්කමස්ස සො පඤ්ඤත්තිසමයො ව සුවිදිනො තෙසං පඤ්චසත්තානං ධම්මධරානං භික්ඛුනං, නායං නයො සුත්තන්තාහිධම්මෙසු සම්භවති. තස්මා සුවිදිතත්තා තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන විහරතීති විහරතිපදෙන එකසම්බන්ධත්තා ව පයමං යංනිද්දෙසාදිනො අසම්භවතො ව විනයපිටකෙ තංනිද්දෙසොව පයමං වුත්තො. කථං? එත්ථ “යෙන බො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම භොතී”ති වා “යෙන බො පන සමයෙන වෙසාලී...පෙ.... භොතී”ති වා අසම්භවතො යංනිද්දෙසෙන අවත්වා තංනිද්දෙසස්සෙව සම්භවතො “තෙන බො පන සමයෙන...පෙ.... කලන්දගාමො නාම භොතී”ති වුත්තන්ති, කෙවලං සුවිදිතත්තා වා. අනියමනිද්දෙසවචනන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි යථාවුත්තනයෙන නියමනිද්දෙසවචනමෙවෙනං තංනිද්දෙසත්තා, තථාපි සම්පතිකාලවසෙන තදිතරෙසං භික්ඛුනං අවිදිතත්තා “අනියමනිද්දෙසවචන”න්ති වුත්තං. යං පන වුත්තං “අයඤ්භි සබ්බස්මිම්භි විනයෙ යුත්ති”ති, තං තබ්බහුලෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

යදි සබ්බං තෙනාති පදං අනියමනිද්දෙසවචනං භවෙය්‍ය, තෙන හි භික්ඛවෙ භික්ඛුනං සික්ඛාපදන්ති එත්ථ ඉදම්භි පුබ්බෙ සිද්ධත්ථං තෙනාති පදං අනියමනිද්දෙසවචනං භවෙය්‍ය. “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා උරුචෙලායං විහරතී”තිආදීසු වුත්තං තෙනාති පදඤ්ච අනියමනිද්දෙසවචනං භවෙය්‍ය, න ව භොතී, තස්මා යෙසං තෙන තංනිද්දෙසෙන නිද්දිට්ඨත්ථො අවිදිනො, තෙසං වසෙනාහ “අනියමනිද්දෙසවචනමෙත”න්ති. අපං වා තතො පයමං තදත්ථාදස්සනතො පච්ඡාපි තංසම්බන්ධෙන යංනිද්දෙසදස්සනතො ව “අනියමනිද්දෙසවචනමෙත”න්ති වුත්තං. අපං වා පුබ්බණ්භාදීසු අයං නාමාති අනියමෙත්වා කාලපරිදීපනස්ස සමයසද්දස්ස උපපදභාවෙනපි එවං චත්තුමරහති “යදිදං අනියමනිද්දෙසවචන”න්ති. අපං වා “තෙනා”ති වුත්තෙ තෙන සට්ඨෙත පට්ඨෙතාති සබ්බත්ථප්පසඞ්ගනිවාරණත්ථං නියමං කරොති “සමයෙනා”ති. කෙන පන සමයෙන? පරභාගෙ අත්ථතො සිද්ධෙන සාරිපුත්තස්ස පරිචිතක්කසමයෙන. එත්ථාහ – විතක්කසමයො වෙ ඉධාධිප්පෙනො, “පරතො ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ව සම්භවති. යො හි සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො සාරිපුත්තාදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යො, තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන කරණභූතෙන වා”තිආදිවචනං විරුජ්ඣතීති? න, බාහුල්ලෙන වුත්තත්තා. සුත්තන්තාහිධම්මෙසු විය අවත්වා ඉධ විනයපිටකෙ කරණවචනෙන කස්මා නිද්දෙසොති හි වොදනා. තස්මා තස්සා විස්සජ්ජනෙ බාහුල්ලෙන කරණවචනප්පයොජනං චත්තුකාමො ආවරියො ආහ “යො සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො”තිආදි. න සම්පති වුවිචමානස්සෙව කරණවචනස්ස පයොජනං චත්තුකාමො, ඉමස්ස පන හෙතුඅත්ථොව සම්භවති, න

කරුණත්මයා, තස්මා ආහ “අපරභාගෙ අත්ථකො සිද්ධෙනා” තිආදි. සමයඤ්චාති ආගමනපච්චයසමවායං තදනුරූපකාලඤ්ච උපාදායාති අත්මො. පච්චයසාමග්ගිඤ්ච ආගමනකාලඤ්ච ලභිත්වා ජානිස්සාමාති අධිප්පායො.

එත්මාහ – යථා “එකොව ඛො, භික්ඛවෙ, ඛණො සමයො වා” ති එත්ම ඛණසමයානං එකො අත්මො, තථා කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායාති කාලසමයානං එකො අත්මො සියා, අපිච ආගමනපච්චයසමවායො වෙත්ම සමයො කාලස්සාපි ආගමනපච්චයත්තා සමයග්ගහණෙනෙව සො ගහිතොති විසුං කාලො කිමත්මං ගහිතොති ව? වුවවතෙ – අප්පෙව නාම ස්වෙපීති කාලස්ස පයමං නියමිතත්තා න සමයො කාලත්මො. තස්මිං ස්වෙති නියමිතකාලෙ ඉතරෙසං ආගමනපච්චයානං සමවායං පටිච්ච උපසඤ්ඤාමයාම යථානියමිතකාලෙපි පුබ්බණ්හාදිප්පහෙදං යථාචුත්තසමවායානුරූපං කාලඤ්ච උපාදායාති ස්වෙති පටිච්ඡින්නදිවසෙ පුබ්බණ්හාදිකාලනියතභාවං දස්සෙති, තස්මා කාලසමයානං න එකත්මත්තා කාලස්ස විසුං ගහණමිපි සාත්මකත්ති වෙදිතබ්බං. යස්මා ඛණෙ ඛණෙ ත්වං භික්ඛු ජායසි ව ජීයසි ව මීයසි වෙති භික්ඛුනියා සන්තිකෙ අභික්ඛණං ගච්ඡති (පාටි. 198) ව ඛණෙ ඛණෙ භාසති සත්ථුසාසනන්ති ව ඛණසද්දො අනෙකත්මො, තථා සමයසද්දො ව, තස්මා එකමෙකෙන නියමෙන්නො “එකොව ඛො, භික්ඛවෙ, ඛණො ව සමයො වා” ති ආහ. ඛණසමයානං අත්මො එකත්මො යුජ්ජති ඛණො ඔකාසලාහො, අට්ඨක්ඛණවජ්ජිතො නවමො ඛණොති අත්මො. අත්තනො අත්තනො උච්ඡෙදාදයො දිට්ඨිගතසඤ්ඤාතෙ සමයෙ එත්ම පවදන්තිති සමයප්පවාදකො. ස්වෙව තින්දුකාචීරසඤ්ඤාතාය තිම්බරුරුක්ඛපන්තියා පරික්ඛිත්තත්තා තින්දුකාචීරං. එකසාලකෙති එකො සාලරුක්ඛො. “කුටිකා” තිපි වදන්ති. අත්මාහිසමයාති අත්තනො හිතපටිලාහා. ධීරොති ව පණ්ඩිතො වුවචති, නාඤ්ඤො. සම්මා මානාහිසමයාති සුට්ඨු මානස්ස පභානෙන, සමුව්ඡෙදවසෙන සුට්ඨු මානප්පභානෙනාති අත්මො. දුක්ඛස්ස පිළනට්ඨොතිආදියු “චතුත්තං සච්චානං චතුහි ආකාරෙහි පටිවෙධො” තිආදියු ඛන්ධපඤ්චකසඤ්ඤාතස්ස දුක්ඛස්ස දුක්ඛාකාරතායට්ඨො. සඤ්ඤාතට්ඨො කාරණුප්පත්තිඅත්මො, දුක්ඛාය වෙදනාය සන්තාපට්ඨො. සුඛාය වෙදනාය විපරිණාමට්ඨො. පිළනට්ඨාදිකොව අහිසමයට්ඨොති අත්මො දට්ඨබ්බො. ගබ්භොක්කන්තිසමයොතිආදියුපි පථවිකම්පනආලොකපාතුභාවාදිහි දෙවමනුස්සෙසු පාකටො. දුක්කරකාරිකසමයොපි කාලො සමණො ගොතමො න කාලොතිආදිනා පාකටො. සත්තසත්තාහාති ව අඤ්ඤාති ව දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසමයො.

අවචන්තමෙව තං සමයන්ති ආරම්භතො පට්ඨාය යාව පත්තසන්තිට්ඨානා, තාව අවචන්තසම්පයොගෙන තස්මිං සමයෙ. කරුණාච්චාරෙන විහාසීති කරුණාකිච්චවිහාරෙන තස්මිං සමයෙ විහාසීති අත්මො. තං සමයඤ්ඤි කරුණාකිච්චසමයං. ඤාණකිච්චං කරුණාකිච්චන්ති ද්වෙ භගවතො කිච්චානි, අහිසමිබ්බොධි ඤාණකිච්චං, මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වෙනෙය්‍යසත්තාවලොකනං කත්වා තදනුරූපකරණං කරුණාකිච්චං. “සන්තිපතිතානං වො, භික්ඛවෙ, ද්වයං කරුණිය” තිති (ම. නි. 1.273; උදා. 12, 28)

හි වුත්තං, තං භගවාපි කරොතියෙව. අථ වා ආගන්තුකෙහි හික්ඛුහි ආදිසමායොගඤ්ච. තත්ථ කරුණාකිච්චං විහාරං දස්සෙන්තො “කරුණාවිහාරෙන විහාසී”ති ආහ. අධිකරණඤ්ඤි කාලත්ථොති එත්ථ හි-කාරො කාරණත්ථො. තත්ථ හි අහිධම්මෙ කාලසමුහඛණසමවායහෙතුසඬ්ඛාතවසෙන පඤ්චවිධො සමයට්ඨො දට්ඨබ්බො. කාලසමුහට්ඨො සමයො කථං අධිකරණං හොති?

අධිකරණමුප්පත්තිට්ඨානං පුබ්බණ්භෙ ජාතොති යථා, එවං කාලට්ඨො සමයසද්දො දට්ඨබ්බො. කථං රාසට්ඨො? යවරාසිමිහි ජාතොති යථා. තස්මා යස්මිං කාලෙ පුඤ්ජෙ වා විත්තං සමුප්පන්නං, තස්මිං කාලෙ පුඤ්ජෙ වා එස්සාදයො උප්පජ්ජන්තිති වුත්තං හොති. අධිකරණඤ්ඤිති එත්ථ අහිධම්මෙ නිද්දට්ඨං.

අධිකරණං කාලට්ඨො සමුහට්ඨො ච හොති, “යස්මිං සමයෙ”ති වුත්තං අධිකරණං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. ඉදානි භාවෙනභාවලක්ඛණඤ්ච දස්සෙන්තො “තත්ථ වුත්තාන”මිච්චාදිමාහ. තත්ථ අහිධම්මෙ වුත්තානං භාවො නාම කින්නි? උප්පත්ති විජ්ජමානතා, සා තෙසං තත්ථ වුත්තානං එස්සාදිධම්මානං, සා පන සමයස්ස භාවෙන භාවො ලක්ඛියති ඤායති, තස්මා තත්ථ භූමිමච්චනනිද්දෙසො කතොති වුත්තං හොති.

තත්ථ ඛණො නාම අට්ඨක්ඛණවිනිවුත්තො නවමො ඛණො, තස්මිං සති උප්පජ්ජති. සමවායො නාම චක්ඛුන්ද්‍රියාදිකාරණසාමග්ගී, තස්මිං සති උප්පජ්ජති. හෙතු නාම රූපාදිආරම්මණං. තස්මා තස්මිං ඛණකාරණසමවායහෙතුමිහි සති තෙසං එස්සාදීනං භාවො විජ්ජමානතා හොතිති වුත්තං හොති. ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවතීති එත්ථ අත්ථද්වයමෙකස්ස සම්භවතීති ඉධ විනයෙ වුත්තස්ස සමයසද්දස්ස කත්තුකරණත්ථෙ තතියා හෙතුමිහි ච ඉත්‍යුත්තත්තා. සො දුබ්බිඤ්ඤෙයොති “තථාගතොව තත්ථ කාලං ජානිස්සති”ති වුත්තත්තාති වුත්තං හොති. තෙන සමයෙනාති තස්ස සමයස්ස කාරණා “අන්තෙන වසති විජ්ජාය වසති”ති යථා, අන්තං වා විජ්ජං වා ලභාමිති තදන්ථං වසතිත්තත්ථො. එවං “තෙන සමයෙන විහරති”ති වුත්තෙ හෙත්ථත්ථෙ තතියා දට්ඨබ්බා, තස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා සමයඤ්ච විනික්කමඤ්ච ඔලොකයමානො තත්ථ තත්ථ විහාසීති වුත්තං හොති. තතියපාරාජිකාදිසු “ඉච්ඡාමහං, හික්ඛෙවෙ, අද්ධමාසං, පටිසල්ලිසිතු”න්ති (පාරා. 162) එවමාදිසු දට්ඨබ්බා, තස්මා දුතියා කාලද්ධානෙ අවචන්තසංයොගෙහි දුතියාත්‍ර සම්භවති “මාසමධිතෙ දිවසමධිතෙ”ති යථා. ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවතීති එත්ථ යස්ස කරණච්චනස්ස හෙතුඅත්ථො සම්භවති, තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන තං තං වත්ථුචිතික්කමසඬ්ඛාතං විනික්කමසමයසඬ්ඛාතං වා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුඤ්ච අපෙක්ඛමානො භගවා තත්ථ තත්ථ විහාසී. යස්ස කරණත්ථො සම්භවති, තෙන කරණභූතෙන සමයෙන සම්පත්තෙන සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාපයන්තො භගවා තත්ථ තත්ථ විහාසීති අධිප්පායො.

ගණධීපදෙ පන “සුදින්නාදීනං විනික්කමොව කාරණං නාම, තස්ස නියමභූතො කාලො පන කරණමෙව තං කාලං අනතික්කමිත්ථාව සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤපෙතබ්බත්තා”ති වුත්තං, තං නිද්දොසං. යං පන වුත්තං “ඉදං කරණං

පුබ්බභාගත්තා පයමං චත්තබ්බමිපි පච්ඡා චුත්ත''න්ති, තං දුචුත්තං. හෙතුඅත්ථතො හි යථා පච්ඡා කරණත්ථො යොජ්‍යමානො අනුක්කමෙනෙව යොගං ගච්ඡති, තථා ච යොජ්‍යතො. යං පන අට්ඨකථාවරියො පච්ඡා චුත්තං ඉදං කරණත්ථං පයමං යොජෙත්වා පයමං චුත්තං හෙතුඅත්ථං පච්ඡා යොජෙසි, තං යොජනාසුඛත්තාති වෙදිතබ්බන්ති ආවරියෙන ලිබ්බතං. ඉතො පට්ඨාය යත්ථ යත්ථ ''ආවරියෙන ලිබ්බත''න්ති වා ''ආවරියස්ස තක්කො''ති වා චුච්චති, තත්ථ තත්ථ ආවරියො නාම ආනන්දාවරියො කලසපුරවාසීති ගහෙනබ්බො. එත්ථාහ - යථා සුත්තන්තෙ ''එකං සමයං භගවා''ති චුච්චති, තථා ''තෙන සමයෙන භගවා වෙරඤ්ජාය''න්ති චත්තබ්බං, අථ සචෙච්චනං චත්තුකාමො ථෙරො, තථාගතො සුගතොතිආදීනිපි චත්තබ්බාති, අථ ඉමස්සෙව පදද්වයස්ස ගහණෙ කිඤ්චි පයොජනං අත්ථි, තං චත්තබ්බන්ති? චුච්චතෙ - කෙසඤ්චි බුද්ධස්ස භගවතො පරමගමිහිරං අජ්ඣාසයක්කමං අජානතං ''අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ අනාදීනවදස්සො...පෙ.... අභිච්ඤ්ඤාපෙසි''තිආදිකං (පාරා. 36) ''අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං සුදින්නං පටිපුච්ඡි''තිආදිකඤ්ච (පාරා. 39) ''සාදිසි ත්වං භික්ඛුති. නාහං භගවා සාදිසි''න්තිආදිකඤ්ච (පාරා. 72) තථා පුරාණවොහාරිකං භික්ඛුං පුච්ඡිත්වා තෙන චුත්තපරිච්ඡෙදෙන දුතියපාරාජිකපඤ්ඤාපනඤ්ච දෙවදත්තස්ස පබ්බජ්ජානුජානනඤ්චාති එවමාදිකං විනයපරියත්තිං දිස්වා බුද්ධසුබුද්ධතං පටිච්ච සඬකා සම්භවෙය්‍ය, ''තථා කිං පන තුය්හං ඡවස්ස ඛෙළාසකස්සා''ති (චුළව. 336) එවමාදිකං ඵරුසවචනපටිසංයුත්තං විනයපරියත්තිං නිස්සාය ඛිණාසවත්තං පටිච්ච සඬකා සම්භවෙය්‍ය, තදුභයසඬකාවිනොදනත්ථං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන ඉදමෙව පදද්වයග්ගහණං සබ්බත්ථ කතන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙනං දීපෙති - කාමං සබ්බඤ්ඤායාබුද්ධත්තා බුද්ධොයෙව, භග්ගසබ්බදොසත්තා භගවාච, සො සත්ථාති. පරතොපි චුත්තං ''ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති...පෙ.... අනත්ථසංහිතෙ සෙතුසාතො තථාගතාන''න්ති (පාරා. 16). සුත්තන්තෙ ච චුත්තං ''සණ්ඨෙනපි කෙසි විනෙමි ඵරුසෙනපි''තිආදි (අ. නි. 4.111).

අසාධාරණහෙතුමිහීති එත්ථ කුසලමූලානි න අකුසලානං කදාචි මූලානි භොන්ති, තථා අකුසලමූලානි කුසලානං, අබ්‍යාකතමූලානි න කදාචි කුසලානන්ති අයමෙව නයො ලබ්භති, යස්මා කුසලා හෙතු තංසමුට්ඨානානං රූපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයො (පට්ඨා. 1.1.401 ආදයො), තස්මා කුසලානි කුසලානංයෙවාතිආදිනයො න ලබ්භති. පුච් චුච්චතෙ කුට්ඨා, තෙ මන්දයති නාසයතිති පුච්චිමන්දො. සත්තානං භිතසුඛනිජ්ජාදනාධිමුත්තතන්ති එත්ථ සාමඤ්ඤතො චුත්තසත්තෙ ද්විධා භින්දිත්වා දස්සෙතුං ''මනුස්සානං උපකාරබහුලත''න්තිආදි චුත්තං. බහුජනභිතායාති බහුතො ජනස්ස භිතත්ථාය. පඤ්ඤාසම්පත්තියා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභිතුපදෙසකො හි භගවා. සුඛායාති සුඛත්ථාය. වාගසම්පත්තියා උපකාරකසුඛසම්පදායකො හි එස. මෙත්තාකරුණාසම්පත්තියා ලොකානුකම්පාය මාතාපිතරො විය. ලොකස්ස රක්ඛිතගොපිතා හි එස. දෙවමනුස්සානන්ති එත්ථ භබ්බපුග්ගලෙ වෙනෙය්‍යසත්තෙයෙව ගහෙත්වා තෙසං නිබ්බානමග්ගඵලාධිගමාය අත්තතො උජ්ජත්තිං දස්සෙති. ''අත්ථායා''ති හි චුත්තෙ පරමත්ථත්ථාය නිබ්බානාය,

“හිතායා” ති වුත්තෙ තංසම්පාපකමග්ගත්ථායාති වුත්තං හොති, මග්ගතො උත්තරි හිතං නාම නත්ථිති. සුඛායාති එලසමාපත්තිසුඛත්ථාය තතො උත්තරි සුඛාභාවතො. දිට්ඨිසීලසඛිසානෙනාති එත්ථ සමාධිං පඤ්ඤාඤ්ච අග්ගහෙත්ථා දිට්ඨිසීලමත්තග්ගහණං සබ්බසෙක්ඛාසෙක්ඛසාමඤ්ඤත්තා. කොසම්බකසුත්තෙපි (ම. නි. 1.492) “සීලසාමඤ්ඤගතො විහරති, දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතො විහරති” ති වුත්තං. දිට්ඨිග්ගහණෙන පඤ්ඤාපි ගහිතාති වෙ? න, සොතාපන්නාදීනම්පි පඤ්ඤාය පරිපූරකාරිභාවජ්ජසඛිගතො, තස්මා එකලක්ඛණානම්පි තාසං පඤ්ඤාදිට්ඨිනං අවත්ථන්තරහෙදො අත්ථි ධිතිසමාධිත්ථියසම්මාසමාධිනං විය. අඤ්ඤාසීති එත්ථ සොතද්වාරානුසාරෙන ඤාතා, අත්ථා සුතාති හි වුවවන්ති “සුතමෙතං, හො ගොතම, පාපකා සමාචාරා දිස්සන්ති වෙව සුයාන්ති වා” තිආදීසු විය. “හික්ඛු ඛො, උපාලි, සඛිසං හින්දති” තිආදීසු (වුළුව. 354) විය අවධාරණත්ථෙ වා. වෙරඤ්ජායං භවො විජ්ජමානො. ඉත්ථම්භූතස්ස එවං භූතස්ස. කථං භූතස්ස? සකායපුත්තස්ස සකායකුලා පබ්බජිතස්ස, එවං හුත්වා ධීතස්ස කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතොති අභිසද්දෙන යොගෙ උපයොගවචනාති හොත්තිති අත්ථො.

කාමුපාදානපච්චයා එව මෙත්තං භාවෙති, බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තතිති ඉමිනා කාමුපාදානහෙතු කම්මං කත්ථා කාමහවෙ එව නිබ්බත්තතිතිවාදීනං වාදො පටික්ඛිත්තොති වදන්ති, “බ්‍රහ්මලොකෙ පණීතා කාමා” ති සුත්ථා, කජ්ජෙත්ථා වා පච්ජා “තත්ථ සම්පත්තිං අනුභවිස්සාමී” ති කාමුපාදානපච්චයා තදුපගං කරොතිති බ්‍රහ්මලොකෙපි කාමනීයට්ඨෙත කාමා, “තදාරම්මණත්තා තණ්හා කාමුපාදානන්ති වුත්තා” ති ව වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. කම්මඤ්ච වක්ඛුස්ස ජනකකාරණං, කම්මස්ස මූලකාරණං තණ්හා, තස්මා න මූලකාරණං හොති ජනකං. රූපතණ්හාදයො දුක්ඛසච්චං ඛන්ධපරියාපන්නත්තා, “යම්පිච්ඡං න ලහති, තම්පි දුක්ඛ” න්ති (දී. නි. 2.387; ම. නි. 1.131; විහ. 190) වචනතො ව. තස්ස මූලකාරණභාවෙන සමුට්ඨාපිකාති තස්ස කාරණභූතස්ස ඉමස්ස ඛන්ධපඤ්චකස්ස සමුට්ඨාපිකාති යොජෙතබ්බං. “ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො” ති (ම. නි. 1.103) වචනතො තස්ස එව කාරණන්තිපි වත්තුං වට්ටති. අපිච “රූපාදි විය තණ්හාපි තණ්හාය උජ්ජත්තිජ්ජහානට්ඨාන” න්ති වචනතො රූපාදි විය තණ්හාපි දුක්ඛසච්චං කතං. වුත්තඤ්ඤෙතං “රූපතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උජ්ජජ්ජමානා උජ්ජජ්ජති” ති (දී. නි. 2.400; විහ. 203) ව “එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති” ති (දී. නි. 2.401; ම. නි. 1.134) ව. විසුද්ධිමග්ගෙ “සබ්බාකාරෙන පන උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛඤ්චෙව අරියසච්චඤ්ච අඤ්ඤත්‍ර තණ්හායා” ති වචනතො ඉධ රූපතණ්හාදයො දුක්ඛසච්චන්ති වචනං විරුජ්ඣතිති වෙ? න, අඤ්ඤාමඤ්ඤාසඛිකරභාවෙන දස්සෙතුං තත්ථ තත්ථ වුත්තත්තා. යදි තණ්හා උපාදානක්ඛන්ධපරියාපන්නා න භවෙය්‍ය, සච්චවිහිඬගෙ “තත්ථ කතමෙ සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. සෙය්‍යථිදං, රූපුපාදානක්ඛන්ධො ..පෙ.... විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො” ති (විහ. 202) එත්ථ “ය්‍යෙත්ථා තණ්හං සඛිබාරූපාදානක්ඛන්ධො” ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, න ව වුත්තං, තස්මා දුක්ඛසච්චපරියාපන්නා තණ්හාති වෙ? න,

හෙතෙම උපසංකරදොසස්පසඨගතො. න සඨකරදොසොති චෙ?
සචචචිහඨගපාලියඤ්ඨි පඤ්චඨි කොට්ඨාසෙහි සමුදයසචචං නිද්දිට්ඨං.

කථං? තණ්හාති එකො වාරො, තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසාති දුතියො,
තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මාති තතියො, තණ්හා ච
අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා තීණි ච කුසලමූලාති සාසවානීති
චතුත්ථො, තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා තීණි ච
කුසලමූලාති සාසවානී අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මාති පඤ්චමො වාරොති. ආම
නිද්දිට්ඨං, තථාපි අභිධම්මභාජනියෙයෙව, න අඤ්ඤස්මිං, සො ච නයො
අරියසච්චනිද්දෙසෙ න ලබ්භති. තථා හි තත්ථ “චත්තාරි සච්චානි”චචෙවාහ,
සුත්තන්තභාජනියපඤ්ඤපුච්ඡකෙසු විය “චත්තාරි අරියසච්චානි”ති න චුත්තං,
තස්මා සුත්තන්තභාජනියොව පමාණං තත්ථ ච තණ්හාය චුත්තත්තා. යථාහ “තත්ථ
කතමං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, යායං තණ්හා පොනොහවිකා...පෙ.... සෙය්‍යථිදං,
කාමතණ්හා”තිආදි (චිහ. 203). “යදනිච්චං තං දුක්ඛ”න්ති (සං. නි. 3.15) ඉමිනා
පරියායෙන චුත්තත්තා තත්ථ චුත්තමිපි පමාණමෙව. “පයමං කුමානං උපසම්පජ්ජ
විහරති පථවිකසිණ”න්ති (ධ. ස. 186 ආදයො) චචනතො “කසිණානි”ති කුමානානි
චුත්තානි. කෙචි “උග්ගහනිමිත්තපටිභාගනිමිත්තෙ සන්ධාය චුත්ත”න්ති වදන්ති, තං
න සුන්දරං. “ද්වත්තිංසාකාරාපි පණ්ණත්තිං විස්සජ්ජෙත්වා පටිකුලාති සති
පට්ඨපෙතබ්බා”ති චචනතො සතිගොචරා රූපාදයො ච චෙදිතබ්බා.

සද්ධාහිරොත්තප්පබාහුසච්චචීරියාරම්භොපට්ඨිතසතිසම්පජ්ඤ්ඤාති ඉමෙ
සත්ත සද්ධම්මා නාම. සභාවතොති දුක්ඛතො. න චචතීති දෙවෙ සන්ධාය.
ඤාතෙය්‍යන්ති ඤාතබ්බං. දට්ඨෙය්‍යන්ති දට්ඨබ්බං. අථ වා පන “නාහං ගමනෙන
ලොකස්ස අන්තං ඤාතෙය්‍ය”න්ති වදාමිති අත්ථො. ලොකන්ති ඛන්ධලොකං.
ගමනෙන න පත්තබ්බොති සරීරගමනෙන, අගතිගමනෙන වා න පත්තබ්බො,
අරියගමනෙන ලොකන්තං පත්ථාව දුක්ඛා අත්ථි පමොචනන්ති චුත්තං හොති.
සමීතාවීති සමිතකිලෙසො. ආහාරට්ඨිතිකාති පච්චයට්ඨිතිකා. යෙ කෙචි
පච්චයට්ඨිතිකා, සබ්බෙ තෙ ලුප්පනපලුප්පනට්ඨෙන එකො ලොකොති අධිප්පායො.
සඨබාරා හි සකසකපච්චයායත්තතාය සත්තා විසත්තා සත්තා නාම. පරිහරන්ති
පරිවරන්ති. දිසාති උපයොගබහුවචනං. හන්ති පටිහන්ති. කෙ තෙ? තෙයෙව
විරොචමානා පහස්සරා චන්දිමසුරියා. අට්ඨ ලොකධම්මා සඨබාරාව. “සිනෙරුස්ස
සමන්තතො”ති චචනතො යුගන්ධරාදයො සිනෙරුං පරික්ඛිපිත්වා
පරිමණ්ඩලාකාරෙන ඨිතාති වදන්ති. පරික්ඛිපිත්වා අච්චුග්ගතො ලොකධාතු අයං.
“ම-කාරො පදසන්ධිකරො”ති වදන්ති. අඤ්ඤථාපි ලක්ඛණාදිහෙදතො
සඨබාරලොකං, ආසයානුසයහෙදතො සත්තලොකං, චක්කවාළාදිපරිමාණතො
ඔකාසලොකඤ්ච සබ්බථාපි විදිතත්තා ලොකවිදු.

විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං කාමාවචරං පරිත්තං ලොකියං, තෙන සබ්බං ලොකං කථං
අභිච්ඡි? අසදිසානුභාවත්තා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං විය. තඤ්ඨි අත්තතො විසයෙ
හගචතො සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණගතිකං, ලහුතරප්පචත්ති ච

හවඩගවිත්තද්වයානන්තරං උප්පත්තිනො. න කස්සපි එවංලභ්‍යතරං විත්තං
 උප්පජ්ජති, අපි ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස, තස්ස කිරෙස විත්තවාරො
 පඤ්චදසහවඩගානන්තරන්ති. අග්ගිසිඛධුමසිඛා ව නාගා කිර සිහලදීපෙ. අත්ථස්ස
 දීපකං පදං අත්ථපදං. එකත්ථදීපකං පදං, සබ්බමෙතං වාක්‍යන්ති අත්ථො. අට්ඨ දිසා
 නාම අට්ඨ විමොක්ඛා, සමාපත්තියො වා. සත්ථවාහො සත්ථාති නිපාතිනො යථා
 පිසිතාසො පිසාවො. උදකෙ මණ්ඩුකො අහං ආසිං, න ථලෙ මණ්ඩුකො,
 වාරිමත්තමෙව ගොවරො, තස්ස මෙ තව ධම්මං සුණන්තස්ස සිසං දණ්ඩෙන
 සන්නිරුම්භිත්වාති පායසෙසො. අනාදරත්ථෙ වා සාමිව්වනං. ‘එත්තකෙනපි
 එවරූපා ඉද්ධි හවිස්සති’ ති සිතං කත්වා. විමොක්ඛොති චෙත්ථ මග්ගො,
 තදනන්තරිකං ඤාණං නාම ඵලඤාණං, තස්මිං බණෙ බුද්ධො නාම. සබ්බස්ස
 බුද්ධත්තාති කත්තරි. බොධෙතාති හෙතුකත්තරි. සෙට්ඨත්ථදීපකං වචනං සෙට්ඨං
 නාම, තථා උත්තමං. සච්ඡිකාපඤ්ඤත්තීති සබ්බධම්මානං සච්ඡිකරණවසෙන
 සයම්භූතා පඤ්ඤත්ති, අත්තනා එව වා ඤාතා සච්ඡිකතාතිපි සච්ඡිකාපඤ්ඤත්ති. හගී
 හගවා විවරපිණ්ඩපාතාදීනං. හජී අරඤ්ඤවනපත්ථාති පන්තාති සෙනාසනාති. හාගී
 අත්ථධම්මවිමුත්තිරසස්ස. රාගාදිකිලෙසගණහග්ගමකාසි. භාවිතත්තනො
 භාවිතකායො. හවස්ස අන්තං නිබ්බානං මග්ගාධිගමෙන තං ගතොති හවත්තගො.

‘ලොහං, භික්ඛවෙ, එකං ධම්මං පජ්ජතා’ තිආදීනා (ඉතිවු. 1) නයෙන
 එකකාදිවසෙනාගතෙ ගහෙත්වා වදති.
 සංකිලෙසතණ්හාදිට්ඨිච්චරිතසංකිලෙසවසෙන අනිච්චදුක්ඛමනත්තාසුහෙසු
 නිච්චන්තිආදිවිපරියෙසා. විවරහෙතු වා, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා
 උප්පජ්ජති, පිණ්ඩපාත සෙනාසනඉතිහවාහවහෙතු වා (අ. නි. 4.9). වෙතොබ්ලා
 සත්ථරි කඩ්ඛති, ධම්මෙ, සඬ්ඝෙ, සික්ඛාය, සබ්බමචාරිසු කුපිතොති (දී. නි. 3.319;
 විහ. 941) ආගතා පඤ්ච. කාමෙ අවිතරාගො හොති...පෙ.... කායෙ, රූපෙ,
 යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං භුඤ්ජිත්වා, අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණ්ඩාය බ්‍රහ්මචරියං
 චරන්ති (දී. නි. 3.320; විහ. 941) ආගතා පඤ්ච විනිබන්ධා. විවාදමූලානි කොධො
 උපනාහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සායෙය්‍යං ථම්මො සාරම්මො
 සන්දිට්ඨිපරාමාසිතා ආධානග්ගාහි දුප්පට්ඨිස්සග්ගිතා (අ. නි. 6.36; දී. නි. 3.325).
 විහඬගෙ පන ‘කොධො මක්ඛො ඉස්සා සායෙය්‍යං පාපිච්ඡතා
 සන්දිට්ඨිපරාමාසිතා’ ති (විහ. 944) ආගතං. තණ්හං පට්ඨිච්ච පරියෙසනා, පරියෙසනං
 පට්ඨිච්ච ලාහො, ලාහං පට්ඨිච්ච විනිච්ඡයො, එවං ඡන්දරාගො, අජ්ඣෙය්‍යානං,
 පරිග්ගහො, මච්ඡරියං, ආරක්ඛො, ආරක්ඛාධිකරණං,
 දණ්ඩාදානසත්ථාදාන...පෙ.... අකුසලා ධම්මා සම්භවන්තිති (දී. නි. 2.104; 3.359;
 අ. නි. 9.23; විහ. 963) චුත්තානං. රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බධම්මතණ්හාති ඡ, තා
 කාමහවිභවතණ්හාවසෙනෙව අට්ඨාරස, තා එව අජ්ඣත්තිකස්සුපාදාය අට්ඨාරස,
 බාහිරස්සුපාදාය අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස, තා අතීතෙ ඡත්තිංස, අනාගතෙ ඡත්තිංස,
 පට්චුප්පන්තෙ ඡත්තිංසාති එවං අට්ඨසතතණ්හාවිවරිතානීති. මාරෙතීති මාරො,
 පමාදො ‘පමාදො මට්චුනො පද’ තිති (ධ. ප. 21) වචනතො.
 සම්මාආජීවිනාසනතො වා කිලෙසා වුව්වන්ති ‘මාරො’ ති, වධකුපමත්තා බන්ධාව

මාරා. අභිසංඛාරා ජාතිදුක්ඛාභිනිබ්බත්තාපනතො, ජාතස්ස ජරාදිසම්භවතො ව මාරා. එකභවපරියාපන්නජීවිතමාරණතො මච්චු මාරො. අණිමතා නාම පරමාණු විය අදස්සනුපගමනං. ලසිමතා සරිරෙන, චිත්තෙන වා සිසගමනං. මහිමතා චන්දිමසුරියාදීනම්පිපාණිනා පරාමසනාදි. පක්ඛි නාම යථිච්ඡිතදෙසජ්ජත්ති. පකාසනතා, ලාභකස්සත්ථසාධනං වා පාකම්මං. ඊසත්තං නාම සයංවසිතා. වසිත්තං නාම අපරවසිතා. යත්ථකාමාවසායිනං නාම යත්ථිච්ඡිති යදිච්ඡිති යාවදිච්ඡිති, තත්ථ තාව තදත්ථසාධනං. පිළනසංඛිතසන්තාපවිපරිණාමටියෙන වා දුක්ඛමරියසච්චන්තිආදිමහි ඉදං වොදනාපුබ්බභිගමං අත්ථවිස්සජ්ජනං – දුක්ඛාදීනං අඤ්ඤෙපි රූපතණ්හාදයො අත්ථා අත්ථි, අථ කස්මා චත්තාරො එව චුත්තාති වෙ? අඤ්ඤසච්චදස්සනවසෙන ආවිභාවතො.

“තත්ථ කතමං දුක්ඛෙඤ්ඤාණං, දුක්ඛං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා” තිආදිනාපි (විභ. 794) නයෙන එකෙකසච්චාරම්මණුවසෙනාපි සච්චඤ්ඤාණං චුත්තං. “යො, හික්ඛවෙ, දුක්ඛං පස්සති, දුක්ඛසමුදයම්පි සො පස්සති” තිආදිනා (සං. නි. 5.1100) නයෙන එකං සච්චං ආරම්මණං කත්වා සෙසෙසු කිච්චනිජ්ජත්තිවසෙනාපි චුත්තං. තත්ථ යදා එකෙකං සච්චං ආරම්මණං කරොති, තදා සමුදයදස්සනෙන තාව සභාවතො පිළනලක්ඛණස්සාපි දුක්ඛස්ස යස්මා තං ආයුහනලක්ඛණෙන සමුදයෙන ආයුහිතං සංඛිතං, තස්මාස්ස සො සංඛිතටියො ආවි භවති. යස්මා පන මග්ගො කිලෙසසන්තාපහරො සුසිතලො, තස්මාස්ස මග්ගදස්සනෙන සන්තාපටියො ආවි භවති නන්දස්ස අච්ඡරාදස්සනෙන සුන්දරියා අනභිරූපභාවො විය. අවිපරිණාමධම්මස්ස පන නිරොධස්ස දස්සනෙන තස්ස විපරිණාමටියො ආවි භවතිති චත්තබ්බමෙව නත්ථි. සභාවතො ආයුහනලක්ඛණස්සාපි සමුදයස්ස දුක්ඛදස්සනෙන නිදානටියො ආවි භවති අසප්පායභොජනතො උප්පන්නඛ්‍යාධිදස්සනෙන භොජනස්ස ඛ්‍යාධිනිදානභාවො විය. විසංයොගභූතස්ස නිරොධස්ස දස්සනෙන සංයොගටියො. නියානභූතස්ස ව මග්ගස්ස දස්සනෙන පලිබොධටියොති. තථා නිස්සරණස්සාපි නිරොධස්ස අවිචෙකභූතස්ස සමුදයස්ස දස්සනෙන විචෙකටියො ආවි භවති. මග්ගදස්සනෙන අසංඛිතටියො. ඉමිනා හි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ මග්ගො න දිට්ඨපුබ්බො, සොපි ව සප්පච්චයත්තා සංඛිතො එවාති අප්පච්චයධම්මස්ස අසංඛිතභාවො අතිවිය පාකටො භොති. දුක්ඛදස්සනෙන පනස්ස අමතටියො ආවි භවති. දුක්ඛඤ්ඤි විසං, අමතං නිබ්බානන්ති. තථා නියානලක්ඛණස්සාපි මග්ගස්ස සමුදයදස්සනෙන “නායං භෙතු නිබ්බානස්ස පත්තියා, අයං භෙතු” ති භෙත්ථත්ථො ආවි භවති. නිරොධදස්සනෙන දස්සනටියො පරමසුඛමරූපානි පස්සතො “විජ්ජසන්නං වත මෙ චක්ඛු” ති චක්ඛුස්ස විජ්ජසන්නභාවො විය. දුක්ඛදස්සනෙන අධිපතෙය්‍යටියො අනෙකරොගාතුරකපණ්ණදස්සනෙන ඉස්සරජනස්ස උළාරභාවො වියාති එවමෙත්ථ ලක්ඛණවසෙන, එකස්ස අඤ්ඤසච්චදස්සනවසෙන ව ඉතරෙසං තිණ්ණං ආවිභාවතො එකෙකස්ස චත්තාරො අත්ථා චුත්තා. උපධිවිචෙකො නික්කිලෙසතා.

පටිපක්ඛං අත්ථයන්තිති පච්චන්ථිකා. පති විරුද්ධා අමිත්තා පච්චාමිත්තා. සච්ඡිකත්වා පච්චෙදෙතිති එත්තාවතා භගවතො සබ්බඤ්ඤතං දීපෙති. තෙන

ඤාණසම්පත්තිං දීපෙත්වා ඉදානි කරුණාසම්පත්තිං දීපෙතුං “සො ධම්මං දෙසෙසී”ති ආදිමාහ. අප් වා කිං සො පවෙදෙසීති? ඤාණං, තං සබ්බං තිලොකහිතභූතමෙව. සො ධම්මං දෙසෙසීති කීදිසං? “ආදිකල්‍යාණ”න්ති ආදි. අනෙත වචනෙන වත්තුං අරහභාවං දීපෙති. සාසනධම්මොති ඔවාදපරියත්ති. කිව්වසුද්ධියාති කිලෙසප්පභානනිබ්බානාරම්මණකිව්වසුද්ධියා. සාසනබ්‍රහ්මවරියං නාම සික්ඛත්තයං, නවකොට්ඨසහස්සානීති ආදිකං වා. මග්ගමෙව බ්‍රහ්මවරියං මග්ගබ්‍රහ්මවරියං. තස්ස පකාසකං පිටකත්තයං ඉධ සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං නාම. ඡස්ස අත්ථපදෙස්ස සඨබ්බෙපතො කාසනං සඨකාසනං. ආදිතො කාසනං පකාසනං. උභයමිපි විත්ථාරෙත්වා දෙසනං විවරණං. පුන විභාගකරණං විභජනං. ඔපම්මාදිනා පාකටකරණං උත්තානීකරණං. සොතුනං විත්තපරිතොසජනනෙන, විත්තනිසානෙන ව පඤ්ඤාපනං වෙදිතබ්බං. බ්‍යඤ්ජනපදෙස්ස අක්ඛරණතො අක්ඛරං, “ඵකක්ඛරපදමක්ඛර”න්ති ඵකෙ. විභත්තිඅන්තං පදං. බ්‍යඤ්ජයතීති බ්‍යඤ්ජනං, වාක්‍යං. පදසමුදායො වා වාක්‍යං. විභාගපකාසො ආකාරො නාම. ඵ්‍රසතීති ඵස්සොති ආදි නිබ්බවනං නිරුත්ති, නිරුත්තියා නිද්දිට්ඨස්ස අපදෙසො නිද්දෙසො නාම. ඵ්‍රසතීති ඵස්සො, සො තිවිධො – සුඛවෙදනීයො දුක්ඛවෙදනීයො අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයොති. ඵතෙස්ස අයං යොජනා – අක්ඛරෙහි සඨකාසයති, පදෙහි පකාසයති, බ්‍යඤ්ජනෙහි විවරති, ආකාරෙහි විභජති, නිරුත්තීහි උත්තානිං කරොති, නිද්දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති. අක්ඛරෙහි වා සඨකාසයිත්වා පදෙහි පකාසෙති, බ්‍යඤ්ජනෙහි විවරිත්වා ආකාරෙහි විභජති, නිරුත්තීහි උත්තානිං කර්වා නිද්දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති. අක්ඛරෙහි වා උග්ගාටෙත්වා පදෙහි විනෙති උග්ගටිතඤ්ඤං, බ්‍යඤ්ජනෙහි විවරිත්වා ආකාරෙහි විනෙති විපඤ්චිතඤ්ඤං, නිරුත්තීහි නෙත්වා නිද්දෙසෙහි විනෙති නෙය්‍යන්ති වෙදිතබ්බං. අත්ථොති භාසිතත්ථො. තස්සෙවත්ථස්ස පටිච්ඡික්ඛිතබ්බො සකො සකො භාවො පටිවෙධො නාම. තං උභයමිපි අත්ථො නාම. තෙන චුත්තං “අත්ථගම්භීරතාපටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථ”න්ති. ධම්මොති වා දෙසනාති වා බ්‍යඤ්ජනමෙව. නිද්දොසභාවෙන පරිසුද්ධං සාසනබ්‍රහ්මවරියං, සික්ඛත්තයපරිග්ගහිතො මග්ගො ව, උභයමිපි බ්‍රහ්මවරියපදෙන සඨගහිතං. පටිපත්තියාති පටිපත්තිහෙතු. ආගමබ්‍යත්තිතොති පුනථපුනං අධියමානා ඛන්ධාදයො පාකටා භොන්ති. දුරුත්තසත්ථානි අධියමානානි සම්මොහමෙවාචාහන්ති.

2-3. කච්චි බමනියං සිතුණ්හාදි. කච්චි යාපනියං යථාලද්ධෙහි ජීවිතසාධනෙහි ජීවිතං. අප්පාබාධන්ති අප්පොපසග්ගං, අප්පාතඬකන්ති අප්පරොගං. කච්චි ලහුට්ඨානං සරීරකිව්වෙ. කච්චි බලං සමණකිව්වෙ. කච්චි ඵාසුචිභාරො යථාචුත්තනයෙන අප්පාබාධතාය, අනුක්කණ්ඨනාදිවසෙන වා. සත්තසට්ඨිතො පට්ඨාය පච්ඡිමවයො, උත්තරාමුඛොති චුත්තං භොති. ලොකවිවරණෙ ජාතෙ ඉධ කිං ඔලොකෙසි, නත්ථෙත්ථ තයා සදිසොපිති ආහ “ත්ථං සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගො”ති ආදි. ආසනිං උත්තමං. උපපත්තිවසෙන දෙවා. රූපානං පරිභොගවසෙන, පත්ථනාවසෙන වා උප්පන්නා රාගසම්පයුත්තා සොමනස්සවෙදනානුරූපතො උප්පජ්ජිත්වා හදයතප්පනතො අම්බරසාදයො විය “රූපරසා”ති වුවිචන්ති.

තථාගතස්ස පභිනාති අධිකාරවසෙනාහ. තථාගතස්සපි හි කස්සවි තෙ පභිනාති මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය කතා. කථං? රූපරසාදිවචනෙන විපාකධම්මධම්මා ගහිතා, තෙ විජ්ජමානාපි මත්ථකසදිසානං තණ්හාවිජ්ජානං මග්ගසත්ථෙත ඡින්නත්තා ආයතිං තාලපන්තිසදිසෙ විපාකක්ඛන්ධෙ නිබ්බත්තෙනුං අසමත්ථා ජාතා. තස්මා තාලාවත්ථු විය කතා. “කුසලසොමනස්සාපි එත්ථ සඬගහිතා” ති වදන්ති. පට්මමග්ගෙන පභිනා කම්මපට්ටියානියා, දුතියෙන උච්ඡින්නමූලා ඔළාරිකා, තතියෙන තාලාවත්ථුකතා කාමරාගට්ටියානියා. චතුත්ථෙත අනභාවංකතා රූපරාගාරූපරාගට්ටියානියා. අපරිභානධම්මකං පන දීපෙන්තො “ආයතිං අනුප්පාදධම්මා” ති ආහ. තදඬගප්පහානෙන වා පභිනා විපස්සනාක්ඛණෙ, ඤානස්ස පුබ්බභාගක්ඛණෙ වා, වික්ඛම්භනප්පහානෙන උච්ඡින්නමූලා ඤානක්ඛණෙ. “විචිච්චෙව කාමෙහි” ති (පාරා. 11) හි වුත්තං. සමුච්ඡෙදප්පහානෙන තාලාවත්ථුකතා තතියවිජ්ජාධිගමක්ඛණෙ. ඉත්ථම්භුතා පන තෙ රූපරසාදයො අනභාවංකතා ආයතිමනුප්පාදධම්මාති එකමෙවිදං අත්ථපදං. පට්මාය වා අහිනිබ්භිදාය පභිනා, දුතියාය උච්ඡින්නමූලා, තතියාය තාලාවත්ථුකතා. ඉත්ථම්භුතා යස්මා අනභාවංකතා නාම භොන්ති, තස්මා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති වෙදිතබ්බා. අථ වා දුක්ඛඤාණෙන පභිනා, සමුදයඤාණෙන උච්ඡින්නමූලා, නිරොධඤාණෙන තාලාවත්ථුකතා, මග්ගඤාණෙන අනභාවංකතා, පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති වෙදිතබ්බා. ලොකියමග්ගෙන වා පභිනා, දස්සනමග්ගෙන උච්ඡින්නමූලා, තිවිධෙන භාවනාමග්ගෙන තාලාවත්ථුකතාතිආදි. බ්‍රාහ්මණස්ස අවිසයත්තා ධම්මරසා න උද්ධවා.

11. ධම්මධාතුන්ති එත්ථ සබ්බඤ්ඤාඤාණං ධම්මධාතු නාම.
 අනුකම්පවචනානුරූපං “පුණ්ණවන්දො වියා” ති වුත්තං, සූරියවචනං “සුප්පට්ඨිද්ධත්තා” තිවචනානුරූපං, පට්ඨිසමචිත්තතාය කාරණං “කරුණාවිජ්ජාර” ති වදන්ති. පට්ඨිජාදෙනබ්බෙ හි අත්තනො ගුණෙ “ආරද්ධං බො පන මෙ වීරිය” තිතිආදිනා පකාසෙත්තො අත්තනො කරුණාවිජ්ජාරං පකාසෙතිති ගහෙතබ්බො. වරහූරිමෙධසො වරපුථුලඤාණො, හූරිති වා හූමි, හූමි විය පත්ථට්ඨරපඤ්ඤාති අත්ථො. අබුජ්ඣි එත්ථාතිපි අධිකරණෙන රුක්ඛො බොධි. සයං බුජ්ඣති, බුජ්ඣන්ති වා තෙන තංසමඬගිතොති මග්ගො බොධි, එවං සබ්බඤ්ඤාඤාණංමපි. බුජ්ඣියතිති නිබ්බානං බොධි. තිස්සන්තං විජ්ජානං උපනිස්සයවතො යථාසම්භවං තිස්සො විජ්ජා වෙදිතබ්බා. එකග්ගතාවසෙන තික්ඛ්භාවො. තික්ඛොපි එකච්චො සරො ලක්ඛං පත්ථා කුණ්ඨො භොති, න තථා ඉදං. සතින්ද්‍රියවසෙනස්ස බරභාවො, සද්ධින්ද්‍රියවසෙන විජ්ජසන්නභාවො, අත්තරා අනොසක්කිත්ථා කිලෙසපච්චත්ථිකානං සුට්ඨු අභිභවනතො වීරියන්ද්‍රියවසෙනස්ස සූරභාවො ව වෙදිතබ්බො. මග්ගවිජායනත්ථං ගබ්භග්ගණකාලො සඬබාරූපෙක්ඛානන්තරමනුලොමත්තා.

ජන්දොති ව සඬකප්පොති ව අවත්ථන්තරහෙදහින්තො රාගොව –

“සෙනහාත්ථාඬගමුපෙති,

රත්තහදයෝ රාගෙන;
සම්මගතෙ රත්තකාමමුපෙනි,
කාමපතිතං ලොකස්ස මාත්‍රාලමති''ති -

ආදීප්‍ය විය -

විහඬගෙයෙව කිඤ්චාපි අත්ථො චුත්තොති එත්ථ අයමධිප්පායො - විහඬගපාළිං.
ආනෙත්වා ඉධ චුත්තොපි සබ්බෙසං උපකාරාය න හොති, තස්මා නං
අට්ඨකථානායෙනෙව පකාසයිස්සාමිති. ඉතොති කාමෙහි. කායච්චෙකාදීසු
උපධිච්චෙකො තතියො, තස්මා තතියං ඡඩ්ඛෙත්වා ද්වෙ ගහෙත්වා තදඬගාදීසු
වික්ඛම්භනච්චෙකං ගහෙත්වා “තයො එවා”ති චුත්තා. එවං සති විත්තවික්ඛම්භනා
එකත්ථා එවාති විසෙසො න සියාති වෙ? අප්පනාවාරත්තා න පනෙවං දට්ඨබ්බං.
කායච්චෙකග්ගහණෙන පුබ්බභාගග්ගහණං ඤායති, තස්මා විත්තච්චෙකොති
තදඬගච්චෙකො චුත්තො, වික්ඛම්භනෙන අප්පනාකාලෙති ගහෙතබ්බං
අසඬකරතො. අථ වා විත්තච්චෙකෙන තදඬගවික්ඛම්භනා ගහිතා, ඉතරෙන
වික්ඛම්භනච්චෙකො එවාතිපි යුත්තං, කිලෙසකාමත්තා වා ද්වීසු කම්මෙසු
පරියාපන්නො පුරිසො විය. යථා අවිජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්තිවසෙන
ලොකෙ “සඵලො රුක්ඛො”ති වුව්චති, තථෙව විජ්ජමානෙන
විජ්ජමානපඤ්ඤත්තිවසෙන සාසනෙ “සවිතක්කං සච්චාරං ඤාන”න්ති වුව්චති
අධිප්පායො.

වූපසමාති එත්ථ කෙසං වූපසමාති, කිං පයමජ්ඣානිකානං, උදාහු
දුතියජ්ඣානිකානන්ති? එත්ථ යදි පයමජ්ඣානිකානං, නත්ථි තෙසං වූපසමො. න හි
පයමජ්ඣානං විතක්කච්චාරරහිතං අත්ථි. යදි දුතියජ්ඣානිකානං, නත්ථෙව
වූපසමො තත්ථ තදභාවාති වෙ? තෙනෙනං වුව්චති “සමතික්කමා”ති,
සමතික්කමොපි න තෙසංයෙව. කින්තු සකලස්සපි පයමජ්ඣානධම්මරාසිස්සාති
වෙ? තෙනෙනං වුව්චති “ඔළාරිකස්ස පන සමතික්කමා”තිආදි. සබ්බෙපි
පයමජ්ඣානධම්මා ඔළාරිකාව දුතියජ්ඣානතො, න කෙවලං
විතක්කච්චාරද්වයමෙවාති වෙ? න විතක්කච්චාරායෙව තෙහි සම්පයුත්තානං
ඔළාරිකභාවතොති තෙස්වෙව ආදීනවදස්සනෙන දුතියජ්ඣානක්ඛණෙ තෙසං
අභාවො හොති. තෙන චුත්තං “දුතියජ්ඣානක්ඛණෙ අපාතුභාවා”ති, යස්ස
ධම්මස්සානුභාවෙන, යොගෙන වා ඉදං ඤානං “සම්පසාදන”න්ති වුව්චති
“එකොදිභාව”න්ති ව, තස්ස දස්සනත්ථං සද්ධාසමාධයො විහඬගෙ චුත්තා.
පණිතභොජනසික්ඛාපදෙ (පාටි. 257 ආදයො) සප්පිආදයො වියාති චුත්තෙ අයං
අත්ථවණ්ණනා න විරුජ්ඣති. සමං පස්සතීති ලීනුද්ධවචං පහාය ඛිණාසවස්ස ඡසු
ද්වාරෙසු ඉට්ඨානිට්ඨජලාරම්මණාපාථෙ පරිසුද්ධපකතිභාවාච්ඡහනාකාරභූතා
උපෙක්ඛා ජලඬගුපෙක්ඛා. නිවරණාදිපටිසඬ්ඛාසන්තිට්ඨනාගහණෙ මජ්ඣිමනිකා
උපෙක්ඛා, අයං සඬ්ඛාරුපෙක්ඛා නාම. විචිනනෙ මජ්ඣිමනිකා උපෙක්ඛා
විපස්සනුපෙක්ඛා නාම. තත්ථ ජලඬගුපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා
බොජ්ඣංගඬගුපෙක්ඛා තත්ත්වමජ්ඣිමනිකා ඤානුපෙක්ඛා පාරිසුද්ධුපෙක්ඛා ව

අත්ථනො එකා තත්‍රමජ්ඣන්තුවපෙක්ඛාව, අවත්ථාහෙදෙන හෙදො නෙසං.
සඬ්ඛාරුපෙක්ඛාවිපස්සනුපෙක්ඛානම්පි එකතා පඤ්ඤාවසෙන, කිව්වසෙන පන
දුට්ඨතා වෙදිතඛිබා.

ඡළඬ්ගුපෙක්ඛා කාමාවචරා, බ්‍රහ්මචිහාරුපෙක්ඛා රූපාවචරාතිආදිනා
භූමිවසෙන. ඡළඬ්ගුපෙක්ඛා බීණාසවස්සෙව, බ්‍රහ්මචිහාරුපෙක්ඛා තිණ්ණම්පි
පුච්ඡජනසෙක්ඛාසෙක්ඛානන්ති එවං පුග්ගලවසෙන. ඡළඬ්ගුපෙක්ඛා
සොමනස්සුපෙක්ඛාසහගතචිත්තසම්පයුත්තා, බ්‍රහ්මචිහාරුපෙක්ඛා
උපෙක්ඛාසහගතචිත්තසම්පයුත්තා එවාති එවං චිත්තවසෙන. ඡළඬ්ගුපෙක්ඛා
ඡළාරම්මණා, බ්‍රහ්මචිහාරුපෙක්ඛා ධම්මාරම්මණාවාති ආරම්මණවසෙන.
වෙදනුපෙක්ඛා වෙදනාක්ඛන්ධෙන සඬ්ගහිතා, ඉතරා නව සඬ්ඛාරක්ඛන්ධෙනාති
ඛන්ධසඬ්ගහවසෙන. ඡළඬ්ගුපෙක්ඛා බ්‍රහ්මචිහාරඛොජ්ඣක්ඛානුපෙක්ඛා
පාරිසුද්ධිතත්‍රමජ්ඣන්තුවපෙක්ඛා ව අත්ථනො එකා, තස්මා එකක්ඛණෙ එකාව සියා,
න ඉතරා, තථා සඬ්ඛාරුපෙක්ඛාවිපස්සනුපෙක්ඛාපි. වෙදනාවිරියුපෙක්ඛානං
එකක්ඛණෙ සියා උප්පත්තීති. ඡළඬ්ගුපෙක්ඛා අබ්‍යාකතා, බ්‍රහ්මචිහාරුපෙක්ඛා
කුසලාබ්‍යාකතා, තථා සෙසා. වෙදනුපෙක්ඛා පන සියා අකුසලාපි. එවං
කුසලත්තිකවසෙන. දසපෙනා සඬ්ඛෙපෙන චත්තාරොව ධම්මා
වීරියවෙදනාතත්‍රමජ්ඣන්තඤ්ඤාණවසෙන. “දුක්ඛදොමනස්සසුඛසොමනස්සාන”න්ති
එවං පහානක්කමෙන අවත්ථා විහඬ්ගෙ චුත්තනයෙන කස්මා චුත්තාතීති වෙ?
සුත්තානුරක්ඛණත්ථං. ඉට්ඨානිට්ඨවිපරිතන්ති එත්ථ “ආරම්මණවසෙන
අග්ගහෙත්ථා ඉට්ඨානිට්ඨවිපරිතාකාරෙන අනුභවතීති ගහෙතඛිබ”න්ති වදන්ති.
කස්මා? එකංයෙව කසිණං ආරඛ්භ සබ්බෙසං පවත්තිතො. තතියජ්ඣානනො
පට්ඨාය උපකාරා හුත්වා ආගතාති සතිසීසෙන දෙසනා කතා, විගතවලාභකාදිනා
සොම්මතාය රත්තියා වලාභකාදිනා කාලුස්සියෙ සතිපි දිවා විය අනුපකාරිකා න
හොති රත්තිං, තස්මා “අත්තනො උපකාරකත්තෙන වා”ති චුත්තං.
“සූරියජ්ජහාහිභවා, රත්තියා අලාභාති ඉමෙ ද්වෙ හෙතු අපරිසුද්ධතාය කාරණං.
සොම්මභාවෙන, අත්තනො උපකාරකත්තෙන වාති ඉමෙ ද්වෙ සහාගතාය
කාරණ”න්ති වදන්ති, තස්සා අපරිසුද්ධාය ජාතියාති චුත්තං හොති, තස්මා
කාරණවචනන්ති එකෙ.

ඤානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පුබ්බෙතිවාසකථාවණ්ණනා

**12. විත්තෙකග්ගතාසහාගත්තා ඤානානං “කෙසඤ්චි
විත්තෙකග්ගතත්ථානී”ති ආහ. කුසලානං භවොක්කමනසහාගත්තා “කෙසඤ්චි
භවොක්කමනත්ථානී”ති. අසහාගත්තා සෙසට්ඨානෙසු “පාදකත්ථානී”ති අවත්ථා
“පාදකානී”ති ආහ. තෙන පාදකභූතානම්පි යථාසම්භවං විත්තෙකග්ගතා
භවොක්කමනතාවහනං, ඉතරෙසං යථාසම්භවං පාදකතාවහනඤ්ච දීපෙති.
අසහාගත්තා ජවනවිපස්සනාපාදකානි සමානාති අභිඤ්ඤාපාදකානි ව හොන්ති,**

අභිඤ්ඤාපාදකානි ව විපස්සනාපාදකානි භොන්තීතිපි දීපෙනි, තථා පාදකාභාවං දීපෙනි. අභිඤ්ඤාය හි චතුත්ථමෙව පාදකං, න ඉතරානි. තෙසු චතුත්ථස්ස තතියං පාදකං, තතියස්ස දුතියං, දුතියස්ස පඨමන්ති. අථ වා “චත්තාරි ඤානානි” ති යථාලාභතො වුත්තං.

විනයනිදානනිමිත්තං, වෙරඤ්ජනිවාසකප්පනං;
සත්ථු යස්මා තස්මා භගවා, විජ්ජත්තයමාභ වෙරඤ්ජෙ.

වුත්තඤ්ඤෙහෙතං “විනයෙ සුප්පට්ඨන්තො භික්ඛු සීලසම්පත්තිං නිස්සායා” තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසඬ්ඨිතිකථා). සීලවතො හි සීලපච්චවෙක්ඛණත්ථං රත්තිට්ඨානදිවායානෙසු නිසින්නස්ස නිසජ්ජනතො පට්ඨාය අත්තතො අනීතකිරියානුස්සරණඛුලතාය පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිවිජ්ජා අප්පකසිරෙන සම්ප්ඤ්ඤානි. තථා අත්තානං පට්ච්ච සත්තානං වුත්තිපරිග්ගහණසීලතාය වුත්තපපාතඤ්ඤාණං අප්පකසිරෙන සම්ප්ඤ්ඤානි, උදකාදිසු සුබ්බමත්ත දස්සනසීලතාය දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණං සම්ප්ඤ්ඤානි. යස්මා සත්තවිධමෙථුනසංයොගපරිවජ්ජනෙන, කාමාසවාදිපරිවජ්ජනෙන වා බ්‍රහ්මවරියං අඛණ්ඩාදිභාවං පාපුණාති, තස්මාස්ස ආසවක්ඛයඤ්ඤාණං අප්පකසිරෙන සම්ප්ඤ්ඤානිති එත්ථ විනයනිදානෙ විජ්ජත්තයමෙව දස්සිතං, තස්මා ආභ “යෙසඤ්ච ගුණානං දායකං අභොසි, තෙසං එකදෙසං දස්සෙන්නො” ති, අඤ්ඤාථා විජ්ජත්තයපටිලාභමත්තප්පසඬ්ඨගො සියාති.

සො එවන්ති ඉමිනා කිඤ්චාපි චතුත්තං ඤානානං පුබ්බභාගපට්ඨදාපි සඬ්ඨගං ගච්ජති, න කෙවලං පුරිමජ්ඣානත්තිකමෙව, තථාපි කෙවලං පුරිමජ්ඣානත්තිකමෙව ගණ්හන්තො “එවන්ති චතුත්ථජ්ඣානක්කමනිදස්සනමෙතං, ඉමිනා පඨමජ්ඣානාධිගමාදිනා කමෙන චතුත්ථජ්ඣානං පටිලභිත්වාති වුත්තං භොති” ති ආභ, තං කස්මාති වෙ? සම්භාරභූමිත්තා. වුත්තඤ්ඤෙහෙතං අට්ඨකථායං (විසුද්ධි. 2.381) “එත්ථ ච පුරිමානි තීණි ඤානානි යස්මා පීතිඵරණෙන ච සුඛඵරණෙන ච සුඛසඤ්ඤඤච ලහුසඤ්ඤඤච ඔක්කමිත්වා ලහුමුද්දකම්මඤ්ඤකායො හුත්වා ඉද්ධිං පාපුණාති, තස්මා ඉමිනා පරියායෙන ඉද්ධිලාභාය සංවත්තනතො සම්භාරභූමියොති වෙදිතබ්බානි. චතුත්ථජ්ඣානං පන ඉද්ධිලාභාය පකතිභූමි එවා” ති. ඉදමෙව වා අත්ථං සන්ධායාභ “පුබ්බෙ ඉමානි චත්තාරි ඤානානි කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානි” ති. යදි එවං චතුත්ථජ්ඣානම්පි අත්තොකත්වා එවන්ති කිමත්ථං න වුත්තං. තඤ්චි පකතිභූමිති වෙ? න චත්තබ්බං, චතුත්ථජ්ඣානතො පරස්ස සමාහිතාදිභාවජ්ජත්තස්ස විත්තස්ස අත්ථිභාවජ්ජසඬ්ඨගතො. යස්මා යස්මිං සති “පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණාය විත්තං අභිනින්නාමෙසි” න්ති වුත්තං, තස්මා තස්මිං චතුත්ථජ්ඣානවිත්තෙ පකතිභූමිභාවජ්ජත්තෙ අභිඤ්ඤාපාදකෙ ජාතෙ පරිකම්මවිත්තං “පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණාය අභිනින්නාමෙසි” න්ති ආභ. අභිනිභාරක්ඛමං භොතීති එත්ථ තං ඉද්ධිවිධාධිගමත්ථාය පරිකම්මවිත්තං අභිනිභරති. කසිණාරම්මණතො අපනෙත්වා ඉද්ධිවිධාහිමුඛං පෙසෙසි. ගණ්ඨීපදෙ

පන “අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානනො ඉද්ධිවිධඤ්ඤාණාදීනං නීහරණත්ථ” න්ති චුත්තත්තා අභිනීහාරක්ඛමන්ති අත්ථො පකප්පිතො.

සො එවං සමාහිතෙ එවං ආනෙඤ්ජප්පත්තෙති යොජනා වෙදිතබ්බා දුතියවිකප්පෙ, නීවරණදුර්භාවෙන විතක්කාදිසමතික්කමෙනාති පයමජ්ඣානාදීනං කිච්චසඬගණ්හනතො. අයං යොජනා පයමවිකප්පෙ න සම්භවති “පරිසුද්ධෙතිආදීසු පනා” ති වචනෙන “එව” න්ති පදස්ස අනුප්පබන්ධනිවාරණතො. තෙනෙව “උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිභාවෙන පරිසුද්ධෙ” තිආදිමාහ. ඉච්ඡාවචරානන්ති “අහො වතාහං ආපත්තිඤ්ඤෙව ආපන්නො අස්සං, න ච මං භික්ඛු ජානෙය්‍ය” න්තිආදිනා (ම. නි. 1.60) නයෙන උප්පන්නඉච්ඡාවසෙන පවත්තානං කොපඅපච්චයානං අභාවෙන අනඬගණෙති අත්ථො. එත්ථ ච පන යථාචුත්තප්පකාරා ඉච්ඡාපි පයමජ්ඣානාදීනං අධිගමාය අන්තරායිකා “සම්පජානමුසාවාදො බො පනායස්මන්තො අන්තරායිකො ධම්මො” ති (මහාව. 134) චුත්තත්තා, පගෙව ඉච්ඡාවචරා කොපඅපච්චයා, තස්මා චුත්තං “ඤානපටිලාභපච්චනීකානං පාපකානං ඉච්ඡාවචරාන” න්තිආදි. කත්ථවි පන “ඤානපටිලාභපච්චයානං ඉච්ඡාවචරාන” න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො දිස්සති, සො පමාදලෙබ්බො, ගණ්ඨිපදෙ ච “අහො වත සත්ථා මමඤ්ඤෙව පටිපුච්ඡිත්වා ධම්මං දෙසෙය්‍යා” ති යො තදත්ථො ලිබ්බො, සො දුල්ලිබ්බො. න භි ඤානපටිලාභපච්චයා කොපාදයො අනඬගණසුත්තෙ (ම. නි. 1.57 ආදයො) චුත්තා, “න ච යුත්තිතො සම්භවන්ති ඤානලාභිතො තදභාවා” ති ආචරියො වදති, තං වීමංසිතබ්බං. එත්ථ විජ්ජත්තයස්ස උත්තරුත්තරවිසෙසදස්සනත්ථං “සො එවං සමාහිතෙ විත්තෙ” තිආදිනා පුනප්පුනං අට්ඨඬගතිදස්සනං කතන්ති වෙදිතබ්බං. උත්තරුත්තරවිසෙසා වෙභාසං අත්තදුක්ඛපරදුක්ඛදස්සනතදුපසමත්තදීපනතො වෙදිතබ්බා. භගවා භි පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණෙන අත්තතො අනන්තසංසාරදුක්ඛං පස්සිත්වා, චුතුපපාතඤ්ඤාණෙන පරස්ස ච ලොකස්ස ආසවක්ඛයඤ්ඤාණෙන තදුභයචුපසමත්තඤ්ඤෙව පස්සිත්වා තං දෙසෙති, පයමෙන වා අත්තදුක්ඛදස්සනතො අත්තසිනෙහපරිච්චාගං දීපෙති. දුතියෙන පරදුක්ඛදස්සනතො පරෙසු කොපපරිච්චාගං, තතියෙන අරියමග්ගදස්සනතො මොහපරිච්චාගඤ්ඤෙව දීපෙති. එවං නානාගුණවිසෙසදීපනතො ඉමස්සෙව ලොකියාභිඤ්ඤාද්වයස්ස ඉධ ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං.

යස්මා අතීතජාති එව නිවාසො, තස්මා “අතීතජාතීසු” ති න වත්තබ්බන්ති වෙ? න, ජාතියා එකදෙසෙපි නිවාසවොහාරසිද්ධිදස්සනතො. පාළියං කිඤ්ඤාපි “එකමිපි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො” තිආදිවචනෙන සකලජාතියා අනුස්සරණමෙව පුබ්බෙතිවාසානුස්සති විය දිස්සති, න එවං දට්ඨබ්බං. තදෙකදෙසානුස්සරණමිපි පුබ්බෙතිවාසානුස්සති එවාති දස්සනත්ථං, භූමිමච්චනං කතං ඔකාසාදිසඬගහත්ථඤ්ඤෙව. “ඡින්නවටුමකානුස්සරණාදීසු” ති ආදි-සද්දෙන අනිචුත්ථලොකධාතුදීපරට්ඨනගරගාමාදිග්ගහණං වෙදිතබ්බං. ගණ්ඨිපදෙ පන “තෙසං ඡින්නවටුමකානං ලොකුත්තරසීලාදීනි න භගවතා බොධිසත්තකාලෙ විඤ්ඤාතානී” ති චුත්තං. අත්ථාපත්තිතො ලොකියානි විඤ්ඤාතානීති ආපජ්ජති, තං

දිබ්බවක්ඛුඤාණාධිකාරෙ “අරියානං උපවාදකා”ති වචනෙන සමෙන්තං විය දිස්සති. න හි අරියෙ අපස්සන්තස්ස එවං හොති. කිමත්ථං පනෙත්ථ අනුස්සති වුත්තා, නනු එස විජ්ජාධිකාරොති වෙ? ආදිකම්මිකස්ස සතිවසෙන නිබ්බත්තිතො, අතිතධම්මානං සතියා විසෙසාධිකාරත්තා ව. වුත්තඤ්ඤි “අනුස්සරාමි”ති.

“වත්තමානෙසු විජ්ජාන-මනිතෙස්වස්ස සරති;
අනාගතෙසු ධම්මෙසු, සරති විජ්ජාන පණ්ඩි”ති.

ආචරියකුමාරිතෙන සිලොකොපි වුත්තො.

තත්ථ රාගෙ උස්සන්තතරෙ තෙජොසංවට්ටො. දොසෙ ආපොසංවට්ටො.
මොහෙ වායොසංවට්ටො. කෙච්චි “දොසෙ තෙජොසංවට්ටො, රාගෙ
ආපොසංවට්ටො, මොහෙ වායොසංවට්ටො”ති වදන්ති. යස්මා අමුත්තාති චිත්තං,
වචනං වා භවාදිනියමෙන හොති, තස්මා “භවෙ වා”තිආදි. එවංනාමො
එවංගොත්තොති පදද්වයෙන අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාමුලකං පඤ්ඤත්තිසංඛ්ඛාතං
ගොචරනිවාසං දීපෙති. පවත්තඵලභොජනො සයංපතිතඵලාභාරො.
චතුරාසීතිකප්පසහස්සපරමායුපරියන්තො වාති පණ්ඩිතානො පුබ්බො.
පටිනිවත්තන්තස්ස පච්චවෙක්ඛණං පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤාණං න හොති.
“පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤාණලාභීනං පනෙතං ආනුභාවපරිදීපන”න්ති ගණ්ඨිපදෙ
වුත්තං. අමුත්තාති එත්ථ පයමයොජනායං සිභොක්කන්තවසෙන අනුස්සරණං වුත්තං,
තඤ්ච ඛො අනුලොමවසෙන. “පටිලොමවසෙනා”තිපි ලිබන්ති, තං දුට්ඨඤ්ඤයාං.
සිභොක්කන්තං දස්සෙතුං “අනෙකාසු කප්පකොට්ඨු”තිආදි වුත්තං. යථා තන්ති
නිදස්සනෙන පටිපත්තිසාධාරණෙන ඵලසාධාරණතං දස්සෙන්නො බ්‍රාහ්මණස්ස
ආදරං ජනෙති, අත්තානමෙවෙකං උක්කංසෙතීති වචනං නිවාරෙති. “සාධු ඛො පන
තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොති”ති තස්ස පුබ්බො උප්පන්නචිත්තෙ එව
නියොජෙති. පයමා අභිනිබ්බිදාති වචනෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස බහුපටලභාවං
දස්සෙති, තෙන අට්ඨගුණස්සරියාදිනා අනභිනිබ්බිදං දීපෙති.

පුබ්බෙතිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දිබ්බවක්ඛුඤාණකථාවණ්ණනා

13. “වුතුපපාතඤාණායා”ති ඵලූපවාරෙන වුත්තං. ඉදඤ්ඤි දිබ්බවක්ඛුඤාණං
රූපාරම්මණත්තා පරිත්තපච්චුප්පන්තඅජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණං හොති. න වුතිං වා
පටිසන්ධිං වා ආරම්මණං කරොති. තස්මා “යථාකම්මුපගෙ සත්තෙ පජානාමි”ති
(පාරා. 13) වචනං විය ඵලූපවාරෙනෙව වුත්තමිදන්ති වෙදිතබ්බං.
දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තා කාරණොපවාරෙන දිබ්බං. ඉමිනා පන කෙච්චි ආචරියා
“කුසලාකුසලා වක්ඛු දිබ්බවක්ඛු කාමාවචර”න්ති වදන්ති, තෙ පටිසෙධිතා හොන්ති.
චතුත්ථජ්ඣානපඤ්ඤා හි එත්ථ අධිජ්ජෙතා. මහාජුතිකත්තා මහාගතිකත්තාති
එතෙසු “සද්දසත්ථානුසාරෙනා”ති වුත්තං. එකාදසන්තං උපක්කිලෙසානං එවං

උප්පත්තික්කමො උපක්කිලෙසභාවො ච වෙදිතබ්බො, මහාසත්තස්ස ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බවක්ඛුතා නානාවිධානි රූපානි දිස්වා “ඉදං නු බො කි”න්ති විචිකිච්ඡා උදපාදි, සො උපක්කිලෙසො උපක්කිලෙසසුත්තෙ (ම. නි. 3.236 ආදයො) “විචිකිච්ඡාධිකරණඤ්ච පන මෙ සමාධිමිහි වචි, සමාධිමිහි චුතෙ ඔහාසො අන්තරධායති දස්සනඤ්ච රූපාන”න්ති වචනතො. තතො “රූපානි මෙ පස්සතො විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, ඉදානි න කිඤ්චි මනසි කරිස්සාමි”ති චිත්තයතො අමනසිකාරො, තතො කිඤ්චි අමනසිකරොත්තස්ස ටීනමිද්ධං උදපාදි, තතො තස්ස පහානත්ථං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා රූපානි පස්සතො හිමවන්තාදීසු දානවරක්ඛසාදයො පස්සන්තස්ස ඡම්භිතත්තං උදපාදි, තතො තස්ස පහානත්ථං “මයා දිට්ඨං පකතියා ඔලොකියමානං නත්ථි, අදිට්ඨෙ කිං නාම භය”න්ති චිත්තයතො උප්පිලාවිතත්තං උදපාදි. ගණ්ඨිපදෙ පන “උප්පිලං දිබ්බරූපදස්සෙනෙතා”ති චුත්තං, “තං දුචුත්තං පරතො අභිජ්ජපාවචනෙන තදත්ථසිද්ධිතො”ති ආවරියො වදති. තතො ඡම්භිතත්තජ්ජපහානත්ථං “මයා වීරියං දළ්භං පග්ගහිතං, තෙන මෙ ඉදං උප්පිලං උප්පන්න”න්ති වීරියං සිථිලං කරොත්තස්ස කායදුට්ඨුල්ලං කායදරථො කායාලසියං උදපාදි, තතො තං චජන්තස්ස අව්චාරද්ධිවීරියං උදපාදි, තත්ථ දොසං පස්සතො අතිලීනවීරියං උපදාදි, තතො තං පහාය සමජ්ජවත්තෙන වීරියෙන ඡම්භිතත්තභයා හිමවන්තාදිට්ඨානං පහාය දෙවලොකාහිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දෙවසඬ්ඨං පස්සතො තණ්හාසඬ්ඨානා අභිජ්ජපා උදපාදි, තතො “මය්හං එකජාතිකරූපං මනසි කරොත්තස්ස අභිජ්ජපා උප්පන්නා, තස්මා දානි නානාවිධං රූපං මනසි කරිස්සාමි”ති කාලෙන දෙවලොකාහිමුඛං, කාලෙන මනුස්සලොකාහිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා නානාවිධානි රූපානි මනසි කරොතො නානත්තසඤ්ඤා උදපාදි, තතො “නානාවිධරූපානි මෙ මනසි කරොත්තස්ස නානත්තසඤ්ඤා උදපාදි, තස්මා දානි අභිජ්ජපාදිභයා ඉට්ඨාදිනිමිත්තග්ගහං පහාය එකජාතිකමෙව රූපං මනසි කරිස්සාමි”ති තථා කරොතො අභිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං උදපාදි එවං පනිනඋපක්කිලෙසස්සාපි අනධිට්ඨිතත්තා. ඔහාසඤ්චි බො ජානාමි, න ච රූපානි පස්සාමිතිආදි ජානං.

තස්සත්ථො – යදා පරිකම්මොභාසමෙව මනසි කරොමි, තදා ඔහාසං සඤ්ජානාමි, දිබ්බෙන වක්ඛුතා රූපානි න ච පස්සාමි, රූපදස්සනකාලෙ ච ඔහාසං න ජානාමිති. කිමත්ථමිදං චුත්තං, න හි එතං උපක්කිලෙසගතන්ති? න කෙවලං උපක්කිලෙසජ්ජහනමෙවෙත්ථ කත්තබ්බං, යෙන ඉදං විසුද්ධං හොති, අඤ්ඤම්පි තදුත්තරි කත්තබ්බං අත්ථිති දස්සනත්ථං. විචිකිච්ඡා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසානිආදීසු “ඉමෙ ධම්මා උපක්කිලෙසානි ආදීනවදස්සෙනෙත පජ්ඣිං, න මය්හං තදා උප්පන්නත්තා”ති කෙවි වදන්ති. මානුසකං වානි ඉමිනා සභාවාතික්කමං දස්සෙති. මංසවක්ඛුතා වියානි ඉමිනා පරියත්තිග්ගහණං, වණ්ණමත්තාරම්මණඤ්ච උපමෙති. වණ්ණමත්තෙ හෙත්ථ සත්ත-සද්දො, න “සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා”ති (අ. නි. 10.27) එත්ථ විය සබ්බසඬ්ඨතෙසු, හීනජාතිආදයො මොහස්ස නිස්සන්දො විපාකො. කායදුට්ඨවර්තෙන සමන්තාගතා

පුබ්බෙ අතීතභවෙ අභෙසුං, සම්පති නිරයං උපපන්නාති එවං පාඨසෙසෙන සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. “යථාකම්මුපගඤ්ඤාණඤ්ඤි එකන්තමතීතාරම්මණං, දිබ්බවක්ඛු පච්චුප්පන්නාරම්මණං”න්ති උභින්නං කිච්චවසෙන වුත්තං. මහල්ලකොති සමණානං සාරුප්පමසාරුප්පං, ලොකාචාරං වා න ජානාතීති අධිප්පායෙන වුත්තත්තා ගුණපරිධංසනෙන ගරහතීති වෙදිතබ්බං. “නියතො සම්බොධිපරායනො”ති (සං. නි. 2.41; 5.998, 1004) වුත්තො අරියපුග්ගලො මග්ගාවරණං කාතුං සමත්ථං ඵරුසවචනං යදි කට්ඨයා, අපායගමනීයමිපි කරෙයා, තෙන සො අපායුපගොපි භවෙයා, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බන්ති එකෙ. “වායාමං මා අකාසීති ථෙරෙන වුත්තත්තා මග්ගාවරණං කරොති”ති වදන්ති. පුබ්බෙව සොනාපන්නෙන අපායද්වාරො පිහිතො, තස්මාස්ස සග්ගාවරණං නත්ථි. “පාකතිකන්ති පවත්තිවිපාකං අහොසී”ති වදන්ති. “වුද්ධි භෙසා, හික්ඛවෙ, අරියස්ස චිතයෙ, යො අච්චයං අච්චයනො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති”ති (ම. නි. 3.370; දී. නි. 1.251) වචනතො පාකතිකං අහොසීති එකෙ. සචෙ සො න ඛමතීති සොනාපන්නාදීනං ඛන්තිගුණස්ස මන්දන්යා වා ආයතිං තස්ස සුට්ඨු සංවරත්ථාය වා අක්ඛමනං සන්ධාය වුත්තං. සුඛානං වා ආයස්ස ආරම්මණාදිනො අභාවා කාලකඤ්චිකා අසුරා භොන්ති. “ඉතො භො සුගතිං ගච්ඡා”ති (ඉතිවු. 83) වචනතො මනුස්සගතිපි. දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණවිජ්ජාති දිබ්බවක්ඛුමෙව දස්සනට්ඨෙන ඤාණං, තස්ස තස්ස අත්ථස්ස වින්දනට්ඨෙන විජ්ජාති අත්ථො.

දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආසවක්ඛයඤ්ඤාණකථාවණ්ණනා

14. සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙති කිං පුරිමස්මිංයෙව, උදාහු අඤ්ඤස්මිංයෙව චතුත්ථජ්ඣානචිත්තෙ. අට්ඨකථායමිපි යතො වුට්ඨාය පුරිමවිජ්ජාද්වයං අධිගතං, තදෙව පුන සමාපජ්ජනවසෙන අහිනවං අහිණ්හං කතන්ති දස්සනත්ථං “සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙති ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං වෙදිතබ්බං”න්ති වුත්තං. එත්ථාහ – යදි තදෙව පුන සමාපජ්ජනවසෙන අහිනවං කතං, අථ කස්මා පුබ්බෙ විය “විපස්සනාපාදකං අහිඤ්ඤාපාදකං නිරොධපාදකං සබ්බකිච්චසාධකං සබ්බලොකීයලොකුත්තරගුණදායකං ඉධ චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං වෙදිතබ්බං”න්ති අවත්වා “ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං වෙදිතබ්බං”න්ති එත්තකමෙව වුත්තං, නනු ඉධ තථාවචනට්ඨානමෙව තං අරහත්තමග්ගෙන සද්ධිං සබ්බගුණනිප්ථාදනතො, න පට්ඨවිජ්ජාද්වයමත්තනිප්ථාදනතොති? වුච්චතෙ – අරියමග්ගස්ස බොජ්ඣංගමග්ගභිග්ගකාමාසපටිපදාවිමොක්ඛවිසෙසනීයමො පුබ්බභාගවුට්ඨානගාමීනීවිපස්සනාය සඬබාරුපෙක්ඛාසඬබාතාය නියමෙන අහොසීති දස්සනත්ථං විපස්සනාපාදකමිධ වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ පරියාපන්නත්තා, න තදාරම්මණමත්තෙන. පරියායතොති අඤ්ඤෙතපි පකාරෙන. “ඉමෙ ආසවා”ති අයං වාරො කිමත්ථං ආරද්ධො? “ආසවානං ඛයඤ්ඤාණායා”ති අධිකාරානුලොමනත්ථං. මග්ගක්ඛණෙ හි චිත්තං විමුච්චති, ඵලක්ඛණෙ විමුත්තං භොතීති ඉදං එකත්තනයෙන වුත්තං. යඤ්ඤි විමුච්චමානං, තදෙව අපරභාගෙ විමුත්තං නාම

හොති. යඤ්ච විමුත්තං, තදෙව පුබ්බහාගෙ විමුච්චමානං නාම හොති. භුඤ්ජමානො එව හි භොජනපරියොසානෙ භුත්තාචී නාම. “ඉමිනා පච්චචෙක්ඛණඤාණං දස්සෙති” ති පච්චචෙක්ඛණඤාණස්ස ච පටියානෙ “මග්ගා වුට්ඨහිත්වා මග්ගං පච්චචෙක්ඛති, එලං, නිබ්බානං, පහීනෙ කිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛති” ති අයමුප්පත්තික්කමො වුත්තො. පවත්තික්කමො පනෙත්ථ සරුපතො අත්ථතොති ද්විධා වුත්තො. තත්ථ “විමුත්තමිති ඤාණං අහොසි” ති සරුපතො චතුබ්බිධස්සපි පච්චචෙක්ඛණඤාණස්ස පවත්තික්කමනිදස්සනං. “බිණා ජාති” ති ආදි අත්ථතො. තෙනෙව අත්තෙ “අබ්භඤ්ඤාසි” ති පුග්ගලාධිට්ඨානං දෙසනං අකාසි පච්චචෙක්ඛණඤාණස්ස තථා අප්පචත්තිතො. අප්පට්ඨන්ධිකං හොතීති ජානන්තො “බිණා ජාති” ති ජානාති නාම. “දිබ්බචක්ඛුනා පච්චුප්පන්නානාගතංසඤාණං” ති අනාගතංසඤාණස්ස ච දිබ්බචක්ඛුසන්තිස්සිතත්තා වුත්තං.

ආසවක්ඛයඤාණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාසකත්තපටිච්චෙදනාකථාවණ්ණනා

15. කණ්ණසුඛතො හදයඬගමතොති වචනමෙව සන්ධාය වුත්තං.

අනත්තුක්කංසනතොතිආදි පුග්ගලවසෙන, කණ්ණසුඛතොති සොතින්ද්‍රියං සන්ධාය. ආපාථාරමණීයතොති ඤාණාපාථාරමණීයතො. සයමෙව හෙට්ඨාමුඛජාතං වා, මග්ගො පන අසොකො හොති. තදා හි සොකො පහීයමානො. වරියාදිඅනුකූලතො අප්පට්ඨකූලං. “මධුරමිම” ති වුත්තත්තා “ධම්මමිම” ති වචනං අධිකං විය දිස්සති. තස්මා “රාගවිරාගමිම” ති එවං විසුං විසුං යොජෙත්වා පුන පිණ්ඩෙත්වා ධම්මමිමං උපෙහිති යොජෙත්ඛිං, “ධම්මමෙව සරණත්ථමුපෙහි” ති පයන්ති කිරාති දීපෙති. සරණගතානං තෙනෙව සරණගමනෙන භයං සන්තාසං දුග්ගතිං පරික්කිලෙසං දුක්ඛං හිංසනීති රතනත්තයං සරණං නාම. තප්පසාදතග්ගරුතාදිහි විහතකිලෙසො තප්පරායනතාකාරප්පචත්තො චිත්තුප්පාදො සරණගමනං. තංසමධිගීසත්තො සරණං ගච්ඡති. පහෙදෙන පන දුට්ඨං සරණගමනං ලොකුත්තරං ලොකියන්ති. තත්ථ ලොකුත්තරං දිට්ඨසච්චානං මග්ගක්ඛණෙ සරණගමනුපක්කිලෙසසමුච්චෙදෙන නිබ්බානාරමිමණං හුත්වා කිච්චතො සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති. ලොකියං පුපුප්පනානං සරණගමනුපක්කිලෙසං තදඬගවික්ඛමිහනෙන ආරමිමණතො බුද්ධාදිගුණාරමිමණං හුත්වා ඉජ්ඣති. තං අත්ථතො රතනත්තයෙ සද්ධාපටිලාභො සද්ධාමූලිකා ච සම්මාදිට්ඨි. ලොකුත්තරස්ස චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි විපාකඵලං, සබ්බදුක්ඛක්ඛයො ආනිසංසඵලං. “යො ච බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච...පෙ.... සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති” ති (ධ. ප. 190-192) හි වුත්තං. ලොකියස්ස භවභොගසම්පදා. “යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ” ති (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37) හි වුත්තං. ලොකියසරණගමනං තීසු චත්ථුසු අඤ්ඤාණසංසයම්ච්ඡාඤාණාදිහි සංකිලිස්සති, න මහාජුතිකං හොති, න මහාවිජ්ජාරං. ලොකුත්තරස්ස නත්ථි සංකිලෙසො. ලොකියස්ස සාවජ්ජො අනවජ්ජොති දුට්ඨො හෙදො. තත්ථ අඤ්ඤසත්ථාරාදීසු අත්තසන්තියානනාදිහි සාවජ්ජො හොති, සො අනිට්ඨඵලො. අනවජ්ජො කාලකිරියාය, සො අවිපාකත්තා අඵලො. ලොකුත්තරස්ස නෙවත්ථි හෙදො.

භවත්තරෙපි හි අරියසාවකො අඤ්ඤං සත්ථාරං න උද්දිසති. යො කොච්ඡරණගතො ගභට්ඨො උපාසකො. රතනත්තයඋපාසනතො උපාසකො. පඤ්ච වෙරමණියො සීලං. සත්ථසත්තමං සමජ්ජවිසවාණිජ්ජාරහිතං ධම්මෙන ජීවිකං ආජීවො. චුත්තසීලාජීවවිපත්ති විපත්ති නාම. විපරිතා සම්පත්ති.

16. උච්ඡාම නු බොති දුග්ගතෙ සන්ධාය චුත්තං. සක්ඛිස්සාම නුබො නොති සම්ඤ්ඤෙ සන්ධාය. තත්ථ වෙරඤ්ජායං. පග්ගය්හතීති පත්තං පග්ගහො, තෙන පග්ගහෙන පත්තෙනාති අත්ථො. සමාදායෙවාති නිදස්සනං. න ච වට්ටතීති පුන පාකං කිඤ්චාපි වට්ටති, තථාපි න සුට්ඨු පක්කත්තා චුත්තං, “උත්තණ්ඩුලහත්තං ලහිත්වාපි පිටෙතුං න වට්ටතී” ති අට්ඨකථාවචනඤ්ඤෙත්ථ සාධකං. “සාවකානං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමී” ති ඉමිනා වචනෙන ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං සන්ධාය “පච්ඡා සීල” ති චුත්තං. උපාලිත්ථෙරොපි තං තං වත්ථුං පටිච්ච භගවතා බහුනි සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි අත්ථිති දිපෙති. යදි එවං වෙරඤ්ජායං “එතස්ස භගවා කාලො” ති වචනං න සමෙතීති වෙ? න, තතො පුබ්බෙ සික්ඛාපදාභාවජ්ජසඬගතො. ථෙරො පන පඤ්ඤත්තානි යපෙත්වා ඉදානි පඤ්ඤපෙතබ්බානි පාතිමොක්ඛද්දෙසජ්ජහොනකානි සන්ධායාහ. භගවාපි “න තාව සාරිපුත්ත සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති” ති හද්දාලිසුත්තෙ (ම. නි. 2.134; ආදයො) විය එකච්චෙසු පඤ්ඤත්තෙසුපි තතො පරං පඤ්ඤපෙතබ්බානි සන්ධායාහ. ඉධෙව අට්ඨකථායං “සාමම්පි පචනං සමණසාරුජ්ජං න භොති න ච වට්ටතී” ති වචනඤ්ච, තථා “රත්තිච්ඡෙදො වා වස්සච්ඡෙදො වා” ති ආදිවචනානි ච අත්ථි. අඤ්ඤථා “ද්විභාකාරෙහි බුද්ධා භගවත්තො භික්ඛු පටිපුච්ඡන්ති” ති ඉධෙවෙදං පාළියපනං විරුජ්ඣතීති ආචරියෙන විචාරිතං, තං සුන්දරං පුබ්බෙපි පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදසම්භවතො. කිත්තු ඉධ පාළියපනවිරොධවිචාරණා පන නිජ්ජයොජනා විය මම දිස්සති. කස්මා? උපාලිත්ථෙරෙන සඬගිතිකාලෙ චුත්තපාඨත්තා. රත්තිච්ඡෙදොති සත්තාහකිච්චං සන්ධාය චුත්තො. “සත්තාහකරණියෙන ගන්ත්වා රත්තිච්ඡෙදො වා වස්සච්ඡෙදො වා එකභික්ඛුනාපි න කතො” ති චුත්තං කිර මහාඅට්ඨකථායං, තස්මා වස්සච්ඡෙදස්ස කාරණෙ සති සත්තාහකිච්චං කාතුං වට්ටතීති එකෙ. විනයධරා පන නිච්ඡන්ති, තස්මා අට්ඨකථාධිජ්ජායො වීමංසිතබ්බො, ඉමාය වෙරඤ්ජායං අජ්ජිච්ඡනාදිපටිපදාය පසන්නා. සාලිනං විකති සාලිවිකති.

17-8. උපපන්නඵලොති බහුඵලො. “බුද්දං මධු” ති පායො. ථෙරං සීහනාදං නදාපෙතුං පුච්ඡීති ඉමිනා ආචරියො යං පුබ්බෙ ආණාය ධීතානං සාවකානං මහානුභාවතාදස්සනං “වෙරඤ්ජායං නිවාසජ්ජයොජන” ති අම්භෙහි චුත්තං, තං සම්පාදෙති, රාජගහෙ වෙරඤ්ජායඤ්චාති උභයත්ථ විතක්කුජ්ජාදෙ එකතො පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙන්නො “අථ බො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්සා” ති ආදිමාහ. කාලං සන්ධාය වීරං, ධීතිං සන්ධාය වීරාති විග්ගහො.

කාමං හිනොති අත්තතො ඵලනිබ්බත්තියා සහායං ගච්ඡතීති කත්තරි හෙතු, තථාපි ඉධ තෙන කරණභූතෙන තස්ස ඵලං හිනොති පවත්තතීති හෙතු. තථා සටන්ති

තෙනාති සටො. කිලාසුනොති පයොජනාභාවෙන අවාචටා. අබ්බොකිණ්ණොති විසභාගෙහි. ආගාමීනියා අනාගතෙති අත්ථො. ඉමෙසංයෙව නොති දස්සන්තං “සබ්බඛුද්ධානං හි”ති චුත්තං. යාවසාසනපරියන්තාති යාව ඛුද්ධා ධරන්ති, තාවාති අත්ථො. ඛත්තියබ්බාහිමණාව උච්චා, තත්ථාපි විසෙසං දස්සෙතුං “උච්චනීවඋළාරුළාරහොගා”ති. “මනසි කත්වා”තිපි පායො. උපසම්පාදාඋපසම්පාදාඉච්චෙනං ද්වයං මාගධෙ “උපසම්පජ්ජා”ති චුච්චති. අනුපාදායාති ආරම්මණකරණවසෙන අග්ගහෙත්වා. ආසවෙහිති කත්තරි තතියාවිහන්ති. චිත්තානීති පච්චත්තබ්බවචනං. චිත්තචිංසුති කම්මකාරකෙ. විමොචිතානීති අධිප්පායොති ආචරියො. ආසවෙහිති පදඤ්ච පච්චත්තෙ කරණවචනං කත්වා ගණ්ඨිපදෙ අත්ථො පකාසිතො. යදි අරියමග්ගෙන නිරුද්ධානං ආසවානං වසෙන අනාසවතා, ලොකෙ චිත්තානිපි අනාසවා සියුං. න හි නිරුද්ධානි චිත්තානි ආරම්මණාති කරොන්තිති තාති අනිරුද්ධාසවවසෙන සාසවානීති වෙ. සොතාපන්නස්ස මග්ගචිත්තං උපරිමග්ගවජ්ඣාසවවසෙන සාසවං, අවසිට්ඨාසවසමුච්ඡිත්තදනානුභාවත්තා ඵලානි සාසවානි සියුන්ති? න, ආසවසමුච්ඡිත්තදනානුභාවාගතඵලත්තා. හිංසනස්ස කරණං හිංසනකතං, තස්මිං හිංසනකතස්මිං, හිංසනකිරියායාති අත්ථො. ඉත්ථිලිඬිගං විපල්ලාසං කත්වා නපුංසකලිඬිගං, පුරිසලිඬිගං වා කත්වා. නිමිත්තත්ථෙති ඵත්ථං –

“වම්මනි දීපිනං හන්ති, දන්තෙසු හන්ති කුඤ්ජරං;
වාලෙසු වාමරිං හන්ති, සිඬිගෙසු සරහො හතො”ති. –

අධිකරණං.

20-21. නවරට්ඨිතිකකාරණෙ කථිතෙ විරට්ඨිතිකකාරණං අත්ථනො චුත්තපටිපක්ඛවසෙන කිඤ්චාපි සිද්ධං, තථාපි තං ථෙරස්ස විනයපඤ්ඤත්තියාවනාය ඔකාසකාරණාධිප්පායතො විනයපඤ්ඤත්තියාවනොකාසං පාපෙතුං පුන හගවන්තං “කො පන, හන්තෙ, හෙතු”ති පුච්ඡි. හගවාපි යාවනං සම්පට්ඨිඡතුකාමො ඛ්‍යාකාසි. “ආසවට්ඨානීයා සඬ්ඝෙ පාතුහවන්ති”ති පුග්ගලස්ස සඬ්ඝපරියාපන්නත්තා චුත්තං. ආදරන්ථවසෙනෙවෙත්ථ ද්වික්ඛත්තුං චුත්තන්ති යස්මා ථෙරො පුබ්බෙ රාජගහෙ, සම්පති වෙරඤ්ජායන්ති ද්වික්ඛත්තුං කාවි, තස්මා ආදරෙන පුනඡ්ජුනං යාවයමානං පස්සිත්වා සයම්පි හගවා ආදරෙනෙව “ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්තා”ති ආහ. තෙනෙනං දීපෙති “මා ත්වං පුනඡ්ජුනං යාවාහි, සම්පට්ඨිඡතාව මයා තෙ යාවනා, පුබ්බෙනත්තු තවයාවනං සම්පට්ඨිඡතාව මයා ඵත්තකෙ කාලෙ ඵත්තකානි සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි, න තාව මෙ සාවකානං. ආණාපාතිමොක්ඛද්දෙසානුජානනකාලො සම්පත්තො, තක්කානුමානවසෙන තයා ‘ඵතස්ස හගවා කාලො’ති පුනඡ්ජුනං නිද්දිසියමානොපි තෙස සො කාලො, කිත්තු තථාගතොව තත්ථ කාලං ජානිස්සති”ති. යස්මා පන “සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලතො පහුති ආණාපාතිමොක්ඛමෙව උද්දිසියති”ති චුත්තං, තස්මා පාතිමොක්ඛද්දෙසප්පහොනකසික්ඛාපදමෙව සන්ධායාහ. “තත්ථාති

සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිශාවනාපෙක්ඛං භූමිමච්චන”න්ති එකමෙව පදං චූත්තං තස්සා සිද්ධියා ඉතරස්ස සිද්ධිතො. “සාවකානං විසයභාවන්ති ඉමිනා මහාපදුමත්ථෙරවාදො පටික්ඛිත්තො”ති අනුගණ්ඨීපදෙ චූත්තං, තං සුන්දරං විය. සම්මුඛෙ ගරභා. පරම්මුඛෙ උපවාදො. “න, හික්ඛවෙ, ඌනදසවස්සෙන...පෙ.... දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 75) ඉදං සික්ඛාපදං භගවා බුද්ධත්තෙන දසවස්සිකො හුත්වා පඤ්ඤපෙසි ඌනදසවස්සිකස්ස තස්ස තවා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිශා අභාවතො. න තදා අතිරෙකදසවස්සිකොව දසවස්සිකානං රත්තඤ්ඤුමහත්තප්පත්තිතො, තස්මා තං සික්ඛාපදං වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසතො පුබ්බෙ රාජගහෙ එව පඤ්ඤත්තන්ති සිද්ධං, තස්මිං සිද්ධෙ සිද්ධමෙව “යාව න සඬ්ඝො රත්තඤ්ඤුමහත්තං පත්තොති වචනං ඉතො පුබ්බෙ පයමයාවනායපි චූත්ත”න්ති. අට්ඨකථායම්පි රත්තඤ්ඤුමහත්තප්පත්තකාලෙ “ද්වෙ සික්ඛාපදානී”ති ගණනපරිච්ඡෙදවචනං පයමයාවනාය චූත්තවචනං සන්ධාය චූත්තං. අඤ්ඤථා රත්තඤ්ඤුමහත්තප්පත්තකාලෙ ද්වෙ එව, න අඤ්ඤන්ති ආපජ්ජති.

“අථ ඛො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්සා”තිආදිමිහි අයමාදිතො පට්ඨාය අත්ථවිභාවනා – අයං කිරායස්මා අස්සජිත්ථෙරතො පටිලද්ධං එකගාථාමත්තකං ධම්මපරියායං නයසතසහස්සෙහි විවෙචෙත්තො අරහත්තං පත්වා සාවකපාරමීඤ්ඤාණෙ යීතො “අහො වත මහානුභාවොයං සද්ධම්මො, යො විනාපි ධම්මසාමිනා පරම්මුඛතො සුතමත්තෙපි මය්හං මහත්තං ගුණවිසෙසං ජනෙසි, සාධු වනායං සද්ධම්මො විරං තිට්ඨෙය්සා”ති වින්තෙත්තො “කතමෙසානං නු ඛො බුද්ධානං භගවත්තානං...පෙ.... න විරට්ඨිතික”න්ති තමත්ථං, කාරණඤ්ච අත්තතො අග්ගසාවකඤ්ඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා “සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්තිආදිවිරට්ඨිතිකාරණ”න්ති නිට්ඨං කත්වා විනයපඤ්ඤත්තිශාවනොකාසකරණත්ථං භගවත්තං පූච්ඡී. තතො පඤ්ඤස්ස විස්සජ්ජනෙ විනයපඤ්ඤත්තිශාවනොකාසෙ සම්පත්තෙ “එතස්ස භගවා කාලො, එතස්ස සුගත කාලො”ති විනයපඤ්ඤත්තිං යාචී. තතො භගවා තස්සා යාවනාය සම්පට්ඨිජ්ජනභාවං, “එතස්ස භගවා කාලො”ති චූත්තකාලස්ස අකාලතං, කාලස්ස ව අනඤ්ඤවිසයතං දීපෙත්තො “ආගමෙහි ත්ව”න්තිආදිමාහ, තතො භගවා තස්ස යාවනං, සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතඤ්ච පටිච්ච “තෙන ඛො පන සමයෙන හික්ඛු අනුපජ්ඣායකා අනාවරියකා අනොවදියමානා”තිආදිනා (මහාව. 64) නයෙන වෙපුල්ලමහත්තතං පටිච්ච සත්ථා සාවකානං උපජ්ඣායවත්තාදීනි විනයකම්මානි, තදනුරූපසික්ඛාපදානි ව පඤ්ඤපෙසි. තතො අනුක්කමෙන ද්වාදසමවස්සං වෙරඤ්ජායං වසී. තදා ව ආයස්මා සාරිපුත්තො සත්ථාරා නිද්දිට්ඨෙසු විරට්ඨිතිහෙතුසු ජාතෙසු “නවඬගසත්ථුසාසනමහත්තතා ව සම්පති ජාතා, විනයපඤ්ඤත්ති ව බහුතරා ජාතා, පාතිමොක්ඛුද්දෙසො එවෙකො න තාව සාවකානං අනුඤ්ඤාතො, සො ව පරිසුද්ධෙන සඬ්ඝෙන කරියති. සඬ්ඝොපි එතරහි පරිසුද්ධො පච්ඡිමකස්ස සොතාපන්නත්තා”ති වින්තෙත්වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානාපෙතුකාමො යත්තකෙහි ව සික්ඛාපදෙහි පාතිමොක්ඛුද්දෙසො අනුජානීයති, තත්තකානං පඤ්ඤත්තිශාවනපුබ්බඬගමං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං

යාවන්නො පුබ්බුප්පන්නවිතක්කසුවනපුච්ඡාචස්සජ්ජනක්කමවසෙන යාවනොකාසෙ සම්පන්නෙ “එතස්ස භගවා කාලො”තිආදිමාහ.

තත්ථ “යං භගවා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍යා”ති පාතිමොක්ඛද්දෙසප්පභොතකසික්ඛාපදං සන්ධායාහ, අයමත්ථො භද්දාලිසුත්තෙන (ම. නි. 2.134 ආදයො) දීපෙනබ්බො. තත්ථ හි බහුසු සික්ඛාපදෙසු පඤ්ඤත්තෙසු, පඤ්ඤපියමානෙසු ච “න තාව භද්දාලි සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති”තිආදි (ම. නි. 2.145) චුත්තං අපඤ්ඤත්තං උපාදාය, තථා ඉධාපි අපඤ්ඤත්තං සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. පරිසුද්ධත්තා සඬ්ඝස්ස සම්පති සාවකානං ආණාපාතිමොක්ඛද්දෙසං නානුජානාමිති දස්සෙන්නො “නිරබ්බුදො”තිආදිමාහ. න හි පරිසුද්ධෙ සඬ්ඝෙ ඔවාදපාතිමොක්ඛද්දෙසස්ස අනුද්දෙසකාරණං අත්ථි, තස්මිං සති ආණාපාතිමොක්ඛද්දෙසානුජානනාධිප්පායතො. තථා ච සො තතො අට්ඨන්තංචස්සානං අව්චයෙන අනුඤ්ඤාතො. යථාහ පාතිමොක්ඛයපනක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 386) “න දානාහං, භික්ඛවෙ, ඉතො පරං උපොසථං කරිස්සාමි...පෙ.... පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාථා”ති. යං පන උපසම්පදක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 129) “තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු අඤ්ඤතරං භික්ඛුං උපසම්පාදෙත්වා එකකං ඔභාය පක්කමිංසු...පෙ.... සො තස්සා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා චිරෙන අගමාසි”ති වත්ථු ආගතං, තං සුදින්තවත්ථුතො පරතො උප්පන්නම්පි තත්ථ යථාධිකාරං සමොධානෙතුං චුත්තං. තථා තත්ථෙව “උභයානි බො පනස්ස පාතිමොක්ඛානි විත්ථාරෙන ස්වාගතානි භොන්ති”තිආදිනා (පාවි. 147; අ. නි. 8.52; 10.33) අඬගානිපි වෙදිතබ්බානි. න හි ආදිතො එව උභතොපාතිමොක්ඛානි සිද්ධානීති. අපිච ආදිතො පට්ඨාය අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො, සෙය්‍යථිදං – රාහුලකුමාරෙ උප්පන්නෙ බොධිසත්තො නික්ඛමිත්වා ඡබ්බස්සානි දුක්කරං කත්වා සත්තමෙ අභිසම්බුද්ධො, තස්මිං එව සංචච්ඡරෙ කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙසි. අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදසුත්තට්ඨකථායං (ම. නි. අට්ඨ. 2.107 ආදයො) “අයඤ්ඨි ආයස්මා සත්තවස්සිකකාලෙ භගවන්තං චීවරකණ්ණෙ ගහෙත්වා ‘දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහි, දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහි’ති දායජ්ජං යාවමානො භගවතා ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පබ්බාජිතො”ති ච චුත්තං, තස්මා රාහුලකුමාරං ආරබ්භ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිහි සරණගමනෙහි සාමණෙරපබ්බජ්ජ”න්ති (මහාව. 105) චුත්තත්තා සරණගමනුපසම්පදා පට්ඨවස්සබ්භන්තරෙ එව පටික්ඛිත්තා, ඤත්තිචතුත්ථකම්මවසෙන උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතාති පඤ්ඤායති. අපිච රාහුලවත්ථුමිහි “න, භික්ඛවෙ, අනනුඤ්ඤාතො මාතාපිතුහි පුත්තො පබ්බාපෙතබ්බො, යො පබ්බාපෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (මහාව. 105) සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉතො පුබ්බෙපි සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානීති සිද්ධං.

සුත්වා ච යො හෙතුනිරොධමග්ගං,
නිරොධුපායං පටිච්ඡික්ඛි බ්ඡපං;
ජාතොවපෙක්ඛෙන අසෙසමෙතං,

ලොකං විපස්සී සුගතග්ගසිස්සො.

සො ධම්මසෙනාපති අග්ගසිස්සො,
සද්ධම්මරාජස්ස තථාගතස්ස;
සයං මුනින්දෙන යසස්ස පත්තො,
අනෙකසො සොළසධා පසත්ථො.

තස්මා හි සික්ඛාපදබන්ධකාලො,
ඤාතුම්පි ලොකෙ අතිභාරියොව;
පගෙව සික්ඛාපදභාවහෙදො,
පගෙව අඤ්ඤො උභයත්ථ තත්ථ.

පච්චෙකඛුද්ධා අපි තං ද්වයන්තු,
ඤාතුං න සක්කාව පගෙව නෙතුං;
නිස්සංසයං තත්ථ තථාගතොව,
ජානිස්සතිච්චාහ තථාගතොති.

ඉච්චෙතමත්ථං ඉධ හික්ඛු ඤත්වා,
සික්ඛාපදානං කමභාවහෙදං;
ඤාතුං සයං නො න පරෙ ව නෙතුං,
පරියෙසිතබ්බො ඉධ යුත්තිමග්ගො.

තත්ථ කමහෙදො සික්ඛාපදානං පරතො ආවි භවිස්සති. භාවහෙදො තාව
උක්ඛිත්තකානුවත්තනපච්චයා හික්ඛු අනාපත්තිකො, හික්ඛුනී පන සමනුභට්ඨා
පාරාජිකා හොති. පාරාජිකාපත්තිපට්ඨිඡාදනෙ හික්ඛුස්ස දුක්කටං, හික්ඛුනියා
පාරාජිකං. දුට්ඨුල්ලං ආරොචෙන්තස්ස, පට්ඨිඡාදෙන්තස්ස ව පාවිත්තියං.
මහාසාවජ්ජං පාරාජිකං ආරොචෙන්තස්ස, පට්ඨිඡාදෙන්තස්ස ව හික්ඛුස්ස දුක්කටං.
ඉච්චෙවමාදීහි අභාවහෙදසික්ඛාපදානං ඉධ භාවහෙදෙන යුත්තිපරියෙසනං
සාධයමානොපි සියා අනුම්මාදවිසාතභාගීති. එත්තාවතා සකලස්සපි විනයපිටකස්ස
විතක්කයාවනකාලකාලඤ්ඤකාරණඵලපයොජනෙහි සත්තහි අඬගෙහි පටිමණ්ඩිතං
නිදානමායස්මතා උපාලිත්ථෙරෙරන නිදස්සිතං හොති. තත්ථ ථෙරස්ස
විනයපඤ්ඤත්තියාවනහෙතුභූතො විතක්කො නාම. තස්සෙව “එතස්ස භගවා
කාලො” තිආදිනා පවත්තා යාවතා නාම.
රත්තඤ්ඤුවෙපුල්ලලාභග්ගබාහුසච්චමහත්තප්පත්ති කාලො නාම. සබ්බඤ්ඤ ඵව
කාලඤ්ඤ නාම. ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං පාතුභාවො කාරණං නාම.
“තෙසංයෙව ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං පටිසාතායා” ති වචනතො
ආසවට්ඨානීයධම්මපටිසාතො ඵලං නාම. “යථයිදං බ්‍රහ්මවරියං අද්ධනියං අස්සා” ති
වචනතො සාසනබ්‍රහ්මවරියස්ස විරට්ඨීති පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. හොති චෙත්ථ –

“විතක්කො යාවතා කාලො, කාලඤ්ඤ කාරණං ඵලං;
පයොජනන්ති සත්තඬගං, නිදානං විනයස්සිධා” ති.

22. අන්තිමමණ්ඩලයේ අභිභන්තරමණ්ඩලය. තඤ්ඤි ඉතරෙසං අන්තො හොති, බුද්දකමණ්ඩලං වා. අනුමතිදානවසෙන තෙසං භික්ඛූනං දත්වා. තෙසං බුද්ධානං චාරිකාය විනෝතබ්බා වෙනෙය්‍යසත්තා. ඔව්නන්තා වියාති බහුපුප්ඵං ගච්ඡං මාලාකාරා චිරං ඔව්නන්ති, එවං බහුවෙනෙය්‍යසු ගාමාදීසු චිරං වසන්තා වෙනෙය්‍යපුඤ්ඤං පරිහරන්තා වරන්ති. සත්තං සුඛං, න වෙදනාසුඛං විය සපරිප්ඵන්දං. දසසහස්සවක්කවාලෙති දෙවානං වසෙන චුත්තං. මනුස්සා පන ඉමස්මිංයෙව වක්කවාලෙ බොධනෙය්‍යා උප්පජ්ජන්ති. මහාකරුණාය ධූවං සත්තසමවලොකනං. ඔතිණ්ණෙති පරිසමජ්ඣං ආගතෙ, ආරොචිතෙ වා. යෙන කාරණෙන මයං තුම්භාකං දෙය්‍යධම්මං දදෙය්‍යාම, තං කුතො සක්කා ලද්ධං. බහුකිච්චා හි සරාචාසාති. දුතියවිකප්පෙ තන්ති දෙය්‍යධම්මං. “තුම්භෙහි තං කුතො ලද්ධා”ති අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තං. කෙච් පන “පයමං කිරියං පෙක්ඛති, දුතියං දෙය්‍යධම්ම”න්ති වදන්ති. ආචරියො පන “පයමයොජනාය යං දානපුඤ්ඤං, තං කුතො ලබ්භා. පුඤ්ඤන්තරායබහුලා හි සරාචාසාති. දුතියයොජනාය තෙමාසබ්භන්තරෙ යමහං දදෙය්‍යං, අතික්කන්තකාලත්තා තමහං සම්පති කුතො දදෙය්‍යන්ති දස්සෙති”ති වදති. සීලාදිකුසලධම්මසන්දස්සනාදිධම්මරතනවස්සං.

23. පත්තුණ්ණදෙසෙ පත්තුණ්ණං පට්ඨරං. මහායාගන්ති මහාදානං. පරිපුණ්ණසංකප්පන්ති තෙමාසං සොතබ්බං අජ්ජ සුණින්ති.

තත්‍රිදන්ති ඉදං කාරණං.

උපාලි දාසකොති ආචරියපරම්පරතො. බාහිරබ්භන්තරනිදානං, සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තිට්ඨානසංඛ්‍යාතං. ආවේණිකනිදානඤ්ච සන්ධායාහ “නිදානස්ස පහෙදදීපනතො”ති. ථෙරවාදාදි වත්ථුප්පහෙදො. සකාය පටිඤ්ඤාය මෙත්තියං භික්ඛූනිං නාසෙථාතිආදි පරසමයවිචජ්ජනතොතිආදි. විහඬිගනයහෙදදස්සනතොති තිස්සො ඉත්ථියො භූමට්ඨං ථලට්ඨන්තිආදි. එත්ථාහ – කිං භගවතො මාරාවට්ටනපටිසාතාය සත්ති නත්ථීති? අත්ථී, තථාපිස්ස පච්ඡා උපගුත්තකාලෙ පසාදහෙතුත්තා අධිවාසෙති. එත්ථ උපගුත්තාධිට්ඨානං වත්තබ්බං. බුද්ධානං ආවිණ්ණන්ති දිප්දස්සනෙන කිංපයොජනන්ති වෙ? මාරාවට්ටනහෙතු බ්‍රාහ්මණස්ස පුඤ්ඤන්තරායොති පයොජනං.

දිජොපි සො මාරමනොරථස්ස,
භඬිගං කරොන්තො ජිනපුඬිගවස්ස;
සස්සිස්සසංඝස්ස අදාසි දානං,
අසෙසකං කප්පියහණ්ඩහෙදං.

කිං භගවා සස්සිස්සො තාව මහන්තං කප්පියහණ්ඩං උබ්භණ්ඨිකං කත්වා අගමාසීති? න අගමාසි, තෙමාසිභාගියං පන පුඤ්ඤරාසිකං දෙය්‍යධම්මං අප්පට්ඨිකපන්තො බ්‍රාහ්මණස්ස උපායතො සත්ථා අදාසි.

තදඤ්ඤථා මාරමනොරථොව,
 පුරො සියා නෙව දිජස්ස භියොයා;
 පාපං මහන්තං අපි පාපුණෙයා,
 මිච්ඡාභිමානෙන තථාගතෙ සො.

තස්මා භගවා අස්සාදියන්තො තං දෙය්‍යාධම්මං අප්පට්ඨිත්ථිපන්තො උපායෙන
 බ්‍රාහ්මණස්ස පුඤ්ඤබුද්ධිං කත්වා, මාරස්ස ච මනොරථවිසාතං කත්වා අගමාසීති,
 “අයං නයො අට්ඨකථං විනාපි පාළිනායානුලොමනො සිද්ධො” ති වදන්ති. කථං? –

“සත්ථා සසිස්සො යදි අග්ගහෙසි,
 දිජස්ස තං චිවරමාදිතොව;
 නාථස්ස නො වීසතිවස්සකාලෙ,
 විරුජ්ඣතෙ ජීවකයාවනාපි;
 තථාපි සබ්බං සුචිචාරයින්වා,
 යුත්තං නයං චිත්තයිතුංව යුත්ත” ත්ති.

ඉදානි ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො විනයපඤ්ඤත්තියා සාධාරණනිදානං
 දස්සෙත්වා සික්ඛාපදානං පාටෙක්කං පඤ්ඤත්තිට්ඨානසඬ්ඛානං නිදානමාදිං කත්වා
 පුග්ගලපඤ්ඤත්තිඅනුපඤ්ඤත්තිවිභාගාපත්තිහෙදන්තරාපත්තිආදිකං නානාජ්ජකාරං
 විධිං නිජ්ජටං නිග්ගුම්ඛං කත්වා දස්සෙතුං “අථ ඛො භගවා වෙරඤ්ජායං
 යථාභිරත්තං විහරිත්වා” තිආදිමාහාති. ඉධ යත්වා –

සික්ඛාපදාන සබ්බෙසං, කමහෙදං පකාසයෙ;
 තස්මිං සිද්ධො නිදානානං, කමසිද්ධි යතො භවෙ.

තත්ථ සබ්බසික්ඛාපදානං යථාසම්භවං දෙසනාක්කමො පභානක්කමො
 පටිපත්තික්කමො උප්පත්තික්කමොති චතුබ්බිධො කමො ලබ්භති. තත්ථ භගවතා
 රාජගහෙ භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානන්තෙන පාතිමොක්ඛුද්දෙසස්ස යො
 දෙසනාක්කමො අනුඤ්ඤාතො, තං දෙසනාක්කමමනුලොමෙන්තො ආයස්මා
 මහාකස්සපො පට්ඨං පාරාජිකුද්දෙසං පුච්ඡී, තදනන්තරං සඬ්ඝාදිසෙසුද්දෙසං, තතො
 අනියතුද්දෙසං විත්ථාරුද්දෙසඤ්ච පුච්ඡින්වා තදනන්තරං භික්ඛුනිවිභව්ගඤ්ච
 තෙනෙව අනුක්කමෙන පුච්ඡී, නිදානුද්දෙසන්තොගධානඤ්ච සරූපෙන
 අනුද්දිට්ඨානං පුච්ඡනත්ථං ඛන්ධකෙපි පුච්ඡී. එතෙන ච ඛන්ධකෙ පඤ්ඤත්තා
 පුල්ලච්චියා සඬ්ගහිතා හොන්ති. පුච්ඡිතානුක්කමෙනෙව උපාලිත්ථෙරො තං සබ්බං
 සාපත්තිහෙදාදිකං දෙසෙන්තො පුල්ලච්චියදුබ්භාසිතආපත්තිසමුට්ඨානාදිදීපකං
 අන්තොකත්වා දෙසෙසි, අයමෙත්ථ දෙසනාක්කමො. උභතොවිභව්ගඛන්ධකතො
 පන උච්චිතිත්වා තදා පරිවාරපාළි විසුං කතා. ඉමමෙව නයං සන්ධාය අට්ඨකථායං
 වුත්තං “එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකපරිවාරෙපි ආරොපෙසු” ත්තිආදි (පාරා.
 අට්ඨ. 1.පට්ඨමභාසඬ්භිතිකථා). අපිව පාළියා “එතෙනෙවුපායෙන උභතොවිනයෙ
 පුච්ඡී. පුට්ඨො පුට්ඨො ආයස්මා උපාලි විස්සජ්ජෙසි” ති එත්තකමෙව වුත්තං, තස්මා

මහාකස්සපො උභතොවිහඬිගෙ එව පුච්ඡි. විස්සජ්ජේන්තො පන ආයස්මා උපාලි නිවරසෙසං දෙසෙන්නො ඛන්ධකපරිවාරෙ අන්නොකත්වා දෙසෙසි. තදා ව ඛන්ධකපරිවාරපාලි විසුං කතාති අයං දෙසනාක්කමො. යදි එවං නිදානුද්දෙසො පයමං දෙසෙතඛිබ්බොති චෙ? න, තදසම්භවතො. සො හි “යස්ස සියා ආපත්ති” තිආදිනා (මහාව. 134) නයෙන පවත්තත්තා පයමං සික්ඛාපදසඬිගහිතාසු ආපත්තිසු අදස්සිතාසු න සම්භවති. “යාති මයා හික්ඛුනං පඤ්ඤත්තාති සික්ඛාපදාති, තාති නෙසං පාතිමොක්ඛද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය” න්ති වචනතො සික්ඛාපදානෙව පයමං දෙසෙතඛිබ්බොති පාරාජිකුද්දෙසක්කමො සම්භවති.

පාරාජිකුද්දෙසාදිසඬිගහිතානං ආපත්තිඅකුසලානං යථොලාරිකක්කමෙන පහාතඛිබ්බත්තා පහානක්කමොපෙත්ථ සම්භවති. උපසම්පන්නසමනන්තරං “තාවදෙව චත්තාරි අකරණියාති ආචික්ඛිතඛිබ්බොති” ති (මහාව. 129) වචනතො “සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු” ති (දී. නි. 1.193) වචනතො ව යථා ගරුකං ආචික්ඛණං සික්ඛනෙන පටිපත්තික්කමොපෙත්ථ සම්භවති, එවමිමෙහි තිහි කමෙහි දෙසෙතඛිබ්බානම්පෙනෙසං සික්ඛාපදානං යථාසම්භවං උප්පත්තික්කමො සම්භවති. තථා හි යං යං සාධාරණං, තං තං හික්ඛුං ආරඬ්භ උප්පන්නෙ එව චත්ථස්මිං “යා පන හික්ඛුනී ඡන්දෙසො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා” ති හික්ඛුනීනම්පි පඤ්ඤත්තං. අඤ්ඤථා තං හික්ඛුනීනං අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති සියා. තතො “අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති තස්මිං නත්ථි” ති (පරි. 247) පරිවාරෙ එතං වචනං විරුජ්ඣති, එත්තාවතා පුරිමෙන කමත්තයෙන පයමං දෙසෙතඛිබ්බතං පත්තෙ පාරාජිකුද්දෙසෙ පයමුප්පන්නත්තා මෙටුනධම්මපාරාජිකං සඛිබ්බපයමං දෙසෙතුකාමො උපාලිත්ථෙරො “තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලිය” න්ති වෙසාලිමෙව පාපෙත්වා යිපෙසි. අඤ්ඤථා ඛාරාණසියං පඤ්ඤත්තානං “න, හික්ඛවෙ, මනුස්සමංසං පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බොති” න්ති (මහාව. 280) එවමාදීනං දෙසනාධිප්පායෙ සති ඛාරාණසියං පාපෙත්වා යිපෙය්‍යාති.

අඛිහන්තරනිදානකථා නිට්ඨිතා.

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. පාරාජිකකණ්ඩො

1. පයමපාරාජිකං

සුදිත්තභාණුවාරවණ්ණනා

පයමස්සෙත්ථ නිදානෙ, යත්වා පාරාජිකස්ස විඤ්ඤෙය්‍යො;
වොදනාපරිහාරනෙයො, පුග්ගලචත්ථස්සකාසනෙයෙව.

තත්ථ භගවා වෙරඤ්ජායං චුත්ථවස්සො අනුපුඛිබ්බෙන වාරිකං වරන්නො කත්තිකපුණ්හපක්ඛෙ එව වෙසාලිං පාපුණ්ත්වා යාව

පයමපාරාජිකසික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං, තාව අට්ඨ වස්සානි වෙසාලියංයෙව
 විහරන්තො විය පාලික්කමෙන දිස්සති, න ච භගවා තාවත්තකං කාලං තත්ථෙව
 විහාසි. සො හි සුදින්නස්ස සාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච
 අනුජානිත්වා යථාභිරන්තං තත්ථ විහරිත්වා වාරිකං වරන්තො භෙසකළාවනං පත්වා
 තත්ථ තෙරසමං වස්සං වසි, තෙනෙව අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා වුද්දසමං
 වස්සං වසි, පන්නරසමං කපිලවත්ථුම්හි, සොළසමං ආළවියං, තතො වුත්ථවස්සො
 වාරිකං වරන්තො රාජගහං පත්වා සත්තරසමං වසි, ඉමිනා අනුක්කමෙන අපරානිපි
 තිණි වස්සානි තත්ථෙව වසි. එත්තාවතා භගවා පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො රාජගහතො
 අනුපුබ්බෙන වෙසාලිං පාපුණි, තතො උපසම්පදාය අට්ඨවස්සිකො සුදින්නො
 වෙසාලියංයෙව මෙටුනං ධම්මං අභිවිඤ්ඤාපෙසි, තතො භගවා තස්මිං වත්ථුස්මිං
 පයමං පාරාජිකං පඤ්ඤාපෙසිති වෙදිතබ්බං. තත්ථ යස්මා උපාලිත්ථෙරො ඉතො
 පයමතරං තත්ථ වෙසාලියඤ්ච පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානි අදස්සෙතුකාමො,
 විනයනිදානානන්තරං පයමපාරාජිකමෙව දස්සෙතුකාමො, තස්මා වෙසාලියං පයමං
 නිවාසං, පච්ඡා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තිකාලෙ නිවාසඤ්ච එකතො කත්වා
 “තත්ත සුදං භගවා වෙසාලිය”න්තිආදිමාහ, තෙන වුත්තං “පයමස්සෙත්ථ නිදානෙ,
 යත්වා ...පෙ.... පකාසනෙයෙවා”ති. තස්මා ඉමස්මිං පයමපාරාජිකස්ස
 පඤ්ඤත්තිට්ඨානසඬ්ඛානෙ නිදානෙ යත්වා “තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා
 අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම භොති...පෙ.... අඤ්ඤතරං වජ්ජිගාමං උපනිස්සාය
 විහරති”ති එතස්මිං ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පුග්ගලප්පකාසනෙ, “තෙන ඛො පන
 සමයෙන වජ්ජී දුබ්භික්ඛා භොති...පෙ.... තික්ඛන්තුං මෙටුනං ධම්මං
 අභිවිඤ්ඤාපෙසි”ති (පාරා. 30) ඉමස්මිං වත්ථුප්පකාසනෙ ච වොදනානයො,
 පරිහාරනයො ච වෙදිතබ්බොති වුත්තං භොති. තත්තායං පකාසනා – කිමත්ථං
 ථෙරෙන අඤ්ඤෙසං සික්ඛාපදානං පුග්ගලවත්ථුනි විය සඬ්ඛෙපතො අවත්වා යත්ථ
 ච සො උප්පන්නො, යථා ච ධම්මෙ පසන්නො, යථා ච පබ්බජිතො, යථා ච ඉමං
 වත්ථුං උප්පාදෙති, තං සබ්බං අනවසෙසෙත්වා පුග්ගලවත්ථුනි විත්ථාරතො
 වුත්තානීති වෙ? වුවිවතෙ –

එවං සද්ධාය කිව්ෂෙන, මහත්තෙ භොගඤ්ඤාතකෙ;
 හිත්වා පබ්බජිතානම්පි, පෙසලානම්පි සබ්බසො.

සබ්බලාමකධම්මායං, මෙටුනො යදි සම්භවෙ;
 න ධම්මදෙසනායෙව, සිද්ධා විරති සබ්බසො.

තස්මා නවඬ්ගසද්ධම්මෙ, සත්ථාරා දෙසිතෙපි ව;
 විනයො පඤ්ඤාපෙතබ්බො, තතො ධම්මවිසුද්ධිහි.

විනයාභාවතො එවං, අජ්ඣාචාරො භවිස්සති;
 තස්මා විනයපඤ්ඤත්ති, සාත්ථිකා පෙසලස්සපි.

අනාදීනවදස්සාවි, යස්මා යං පාපමාවරි;

විනයොයෙව සද්ධානං, ආදීනවචිභාවිනො.

තස්මා සද්ධානුසාරීනං, විනයො සාත්ථකොව යං;
ධම්මො ධම්මානුසාරීනං, තතො උභයදෙසනා.

අපි ව යදි පණ්ණත්තිවිතික්කමං අකරොත්තස්සාපි යාව බ්‍රහ්මලොකා අයසො පත්ථටො, පගෙවඤ්ඤෙසන්ති දස්සනත්ථං අජ්ඣාචාරස්ස පාකටභාවදීපනං. කථං?

—

අභබ්බො අරහත්තස්ස, සුදින්නො පුත්තමාතරො;
භබ්බානුප්පන්නපඤ්ඤත්ති, තදත්ථං න කතා අයං.

නනු මාගණ්ඨිකං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා මාතාපිතුනමස්සා හිතත්ථං ධම්මං දෙසෙතිති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං ඛිජ්ජකඛිජ්ජකමාතුනං අරහත්තූප්පත්ති ථෙරරන දීපිතා. “තෙන බො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම හොති, යෙන සමයෙන සුදින්නො පුරාණදුතියිකාය මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවි”ති වා “යෙන සමයෙන භගවා පටිමපාරාජිකං පඤ්ඤපෙසි”ති වා වචනං ඉධ න යුජ්ජති. කස්මා? “ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ව සම්භවති”ති වුත්තං අට්ඨකථාවචනඤ්ඤි ඉධ න ලබ්භති. විරතිවිට්ඨො හි සො ගාමො, න තස්මිංයෙව සමයෙති. යස්මා පන සො විරතිවිට්ඨොපි ව ගාමො අත්තනො නිවිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සබ්බකාලමත්ථිති වත්තබ්බතං අරහති, තෙන පරියායෙන “තෙන බො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම හොති”ති වුත්තං.

25-6. අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වන්ති සමණවත්තදස්සනත්ථං භගවා පුච්ඡති. මාතාපිතුහි අනනුඤ්ඤාතන්ති එත්ථ ජනකෙහෙව අනනුඤ්ඤාතදස්සනත්ථං පුච්ඡිති වුත්තං. න බො සුදින්න තථාගතාති “පබ්බාපෙතු මං භගවා”ති යාවනාවසෙන පනෙවමාහ, න භගවා සයං සරණානි දත්වා පබ්බාපෙසි. දුක්ඛස්සාති එත්ථ “කලභාගම්පි”ති පාඨසෙසො. විකප්පද්වයෙපීති දුතියතතියවිකප්පෙසු. පුරිමපදස්සාති කිඤ්චිති පදස්ස. උත්තරපදෙනාති දුක්ඛස්සාති පදෙන. සමානවිභත්තීති සාම්චවනං. යථා කිං? “කස්සපි දුක්ඛස්සා”ති වත්තබ්බො “කිඤ්චි දුක්ඛස්සා”ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අකාමකා විනා භවිස්සාමාති තයා සද්ධිං අමරිත්වා අකාමා ජීවිස්සාම. සවෙපි න මරාම, අකාමකාව තයා වියොගං පාපුණිස්සාම, තයි ජීවමානෙ එව නො මරණං භවෙයා, මරණෙනපි නො තයා වියොගං මයං අකාමකාව පාපුණිස්සාම.

30. කතිපාහං බලං ගාහෙත්වාති කස්මා පනායං තථා පබ්බජ්ජාය තිබ්බවිජන්දො අනුඤ්ඤාතො සමානො කතිපාහං සරෙයෙව විලම්ඛිත්වා කායබලඤ්ච අග්ගහෙසිති? අනුමතිදානෙන මාතාපිතුසු සභායකෙසු ව තුට්ඨො තෙසං විත්තතුට්ඨත්ථං. කෙසුපි අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු කෙවි ආචරියා “අයං සුදින්නො ජීවකවත්ථුතො පච්ඡා පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො ජාතො”ති සඤ්ඤාය

“ගහපතිවීවරං පටික්ඛිපිත්වා පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො හොති” ති ලිඛන්ති, තං “අවිරූපසම්පන්නො” ති වචනෙන විරුජ්ඣති. “තථා සුදින්නො හි හගවතො ද්වාදසමෙ වස්සෙ පබ්බජිතො, වීසතිමෙ වස්සෙ ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පට්ටියො සයං පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො හුත්වා” ති, “හගවතො හි බුද්ධත්තං පත්තතො පට්ඨාය යාව ඉදං වත්ථං, එත්ථන්තරෙ වීසති වස්සානි න කොචි ගහපතිවීවරං සාදිසි, සබ්බෙ පංසුකුලිකාව අහෙසු” ත්ති ව චුත්තෙන අට්ඨකථාවචනෙන විරුජ්ඣති, පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො, න උපසම්පදාය. උපසම්පදං පන ජීවකචත්ථුතො (මහාව. 326) පච්ඡා අලත්ථ, තස්මා අවස්සිකො ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පට්ටියො සියාති චෙ? න, “අලත්ථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො හගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පද” ත්ති එකතො අනන්තරං චුත්තත්තා. පබ්බජ්ජානන්තරමෙව හි සො උපසම්පන්නො තෙරසධුතඨගගුණෙ සමාදාය වත්තන්තො අට්ඨ වස්සානි වජ්ජිගාමෙ විහරිත්වා නිස්සයමුත්තත්තා සයංවසී හුත්වා “එතරහි ඛො වජ්ජී දුබ්භික්ඛා” තිආදිතක්කවසෙන යෙන වෙසාලී තදවසරි, තස්මා “පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො හොති” ති එත්තකොයෙව පාඨො යෙසු පොත්ථකෙසු දිස්සති, සොච පමාණතො ගහෙනබ්බො. “ආරඤ්ඤිකො හොති” ති ඉමිනා පඤ්ච සෙනාසනපටිසංයුත්තානි සඨගහිතානි නෙසජ්ජිකඨගඤ්ච විහාරසභාගත්තා, “පිණ්ඩපාතිකො” ති ඉමිනා පඤ්ච පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි, “පංසුකුලිකො” ති ඉමිනා ද්වෙ විවරපටිසංයුත්තානි සඨගහිතානීති. ඤාතිසරූපගමනකාරණදීපනාධිප්පායතො සපදානචාරිකඨගං විසුං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “මා අතිහරාපෙසු” ත්ති කාලඛ්‍යත්තයවසෙන චුත්තං. ධම්මස්සන්තරායකරතරත්තා “ඉමං නය” ත්ති අනයොයෙව.

යෙභුයොන හි සත්තානං, විනාසෙ පච්චුපට්ඨිතෙ;
අනයො නයරූපෙන, බුද්ධිමාගම්ම තිට්ඨති.

36. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති එත්ථ දුට්ඨං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං. කථං?

“එවඤ්ච පන, හික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා” ති එවං සඋද්දෙසානුද්දෙසහෙදතො දුට්ඨං. තත්ථ පාතිමොක්ඛෙ සරූපතො ආගතා පඤ්ච ආපත්තික්ඛන්ධා සඋද්දෙසපඤ්ඤත්ති නාම. සාපි දුට්ඨා සපුග්ගලාපුග්ගලනිද්දෙසහෙදතො. තත්ථ යස්සා පඤ්ඤත්තියා අන්තො ආපත්තියා සහ, විනා වා පුග්ගලො දස්සිතො, සා සපුග්ගලනිද්දෙසා. ඉතරා අපුග්ගලනිද්දෙසාති වෙදිතබ්බා. සපුග්ගලනිද්දෙසාපි දුට්ඨා දස්සිතාදස්සිතාපත්තිහෙදතො. තත්ථ අදස්සිතාපත්තිකා නාම අට්ඨ පාරාජිකා ධම්මා. “පාරාජිකො හොති අසංචාසො” ති හි පුග්ගලොච තත්ථ දස්සිතො, නාපත්ති. දස්සිතාපත්තිකා නාම හික්ඛුනීපාතිමොක්ඛෙ “සත්තරස සඨසාදිසෙසා ධම්මා නිස්සාරණියං සඨසාදිසෙස” ත්ති හි තත්ථ ආපත්ති දස්සිතා සද්ධිං පුග්ගලෙන, තථා අපුග්ගලනිද්දෙසාපි දස්සිතාදස්සිතාපත්තිතොච දුට්ඨා. තත්ථ අදස්සිතාපත්තිකා නාම සෙඛියා ධම්මා. සෙසා දස්සිතාපත්තිකාති වෙදිතබ්බා. සාපි දුට්ඨා අනිද්දිට්ඨකාරකනිද්දිට්ඨකාරකහෙදතො. තත්ථ අනිද්දිට්ඨකාරකා නාම

සුක්කවිස්සට්ඨි මුසාවාද ඔමසවාද පෙසුඤ්ඤ භූතගාම අඤ්ඤවාදක උප්ඤ්ඤාපනක ගණනොපන පරමිපරනොපන සුරාමෙරය අභිගුලිපතොදක භසධම්ම අනාදරිය තලසාතකජතුට්ඨක සික්ඛාපදානං වසෙන පඤ්චදසවිධා භොන්ති. සෙසානං පුග්ගලනිද්දෙසානං වසෙන නිද්දිට්ඨකාරකා වෙදිතබ්බා.

අනුද්දෙසපඤ්ඤත්තිපි

පදභාජනන්තරාපත්තිවිනිතවත්ථුපටික්ඛෙපපඤ්ඤත්තිඅවුත්තසිද්ධිවසෙන ඡබ්බිධා භොන්ති. තත්ථ “යෙහුයොන ඛායිතං ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 61) එවමාදිකා පදභාජනියෙ සන්දිස්සමානාපත්ති පදභාජනසික්ඛාපදං නාම. “න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං, යො ආගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදිකා (පාරා. 517) අන්තරාපත්තිසික්ඛාපදං නාම. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දිවා පටිසල්ලියන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලියතු”න්ති (පාරා. 75) එවමාදිකා විනිතවත්ථුසික්ඛාපදං නාම. “ලොභිතුප්පාදකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”ති (මහාව. 114) එවමාදිකා පටික්ඛෙපසික්ඛාපදං නාම. ඛන්ධකෙසු පඤ්ඤත්තදුක්කටථුල්ලච්චයානි පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං නාම. “යා පන භික්ඛුනී නච්චං වා ගීතං වා වාදිතං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍ය, පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 834) ඉමිනා වුත්තෙන “යා පන භික්ඛුනී නච්චෙය්‍ය වා ගායෙය්‍ය වා වාදෙය්‍ය වා පාචිත්තිය”න්ති එවමාදිකං යං කිඤ්චි අට්ඨකථාය දිස්සමානං ආපත්තිජාතං, විනයකම්මං වා අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදං නාම. ඡබ්බිධම්පෙනං ඡහි කාරණෙහි උද්දෙසාරහං න භොතිති අනුද්දෙසසික්ඛාපදං නාමාති වෙදිතබ්බං. සෙය්‍යථිදං – පඤ්චනි උද්දෙසෙහි යථාසම්භවං විසභාගත්තා ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතානං, සභාගවත්ථුකම්පි දුක්කටථුල්ලච්චයද්වයං අසභාගාපත්තිකත්තා, අන්තරාපත්තිපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං නානාවත්ථුකාපත්තිකත්තා, පටික්ඛෙපසික්ඛාපදානං කෙසඤ්චි විනිතවත්ථුපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානඤ්ච අදස්සිතාපත්තිකත්තා, අදස්සිතවත්ථුකත්තා හෙදානුවත්තකථුල්ලච්චයස්ස, අදස්සිතාපත්තිවත්ථුකත්තා අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදානන්ති. එත්තාවතා “දුට්ඨං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං උද්දෙසානුද්දෙසහෙදතො”ති යං වුත්තං, තං සමාසතො පකාසිතං භොති.

තත්ථ අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති සඋද්දෙසසික්ඛාපදං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එකච්චෙ ආචරියා එවං කිර වණ්ණයන්ති “වත්තාරො පාරාජිකා කතිවස්සාහිසම්බුද්ධෙන භගවතා පඤ්ඤත්තාතිආදිනා පුච්ඡං කත්වා තෙසු පට්ඨපාරාජිකො වෙසාලියං පඤ්ඤත්තො පඤ්චවස්සාහිසම්බුද්ධෙන හෙමන්තානං පට්ඨමෙ මාසෙ දුතියෙ පක්ඛෙ දසමෙ දිවසෙ අභිසිතෙය්‍යපොරිසාය ඡායාය පුරත්ථාහිමුඛෙන නිසින්තෙන අභිසිතෙරසානං භික්ඛුසතානං මජ්ඣෙ සුදින්තං කලන්දපුත්තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තො”ති, තං න යුජ්ජති, කස්මා? –

යස්මා ද්වාදසමං වස්සං, වෙරඤ්ජායං වසි ජිනො;
තස්මිඤ්ච සුද්ධො සභිසොති, නෙව පාරාජිකං තදා.

ථෙරස්ස සාරිපුත්තස්ස, සික්ඛාපඤ්ඤත්තියාවනා;
තස්මිං සිද්ධාති සිද්ධාව, ගරුකාපත්ති නො තදා.

ඔවාදපාතිමොක්ඛඤ්ච, කිං සත්ථා චතුරස්සිකො;
පටික්ඛිපි කිමාණුඤ්ච, සමත්තං අනුජාති සො.

අජාතසත්තුං නිස්සාය, සඬ්ඝභෙදමකාසි යං;
දෙවදත්තො තතො සඬ්ඝ-භෙදො පච්ඡිමබොධියං.

ආරාධයිංසු මං පුබ්බෙ, හික්ඛුති මුනිභාසිතං;
සුත්තමෙව පමාණං නො, සොව කාලො අනප්පකොති.

යං පන වුත්තං “අථ භගවා අජ්ඣාචාරං අපස්සන්තො පාරාජිකං වා සඬ්ඝාදිසෙසං වා න පඤ්ඤපෙසී”ති, තං සකලසික්ඛාපදං සන්ධායාහ. න කෙවලං සඋද්දෙසසික්ඛාපදමත්තං, තෙන සඋද්දෙසානුද්දෙසපඤ්ඤත්තිභෙදං සකලං පාරාජිකං සන්ධායාහාති වුත්තං භොති. කිඤ්චාපි නාහිපරාමසනම්පි කායසංසග්ගො, තථාපි එතං විසෙසනියමනතො, අච්ඡන්දරාගාධිප්පායතො ච විසුං වුත්තං. ඡන්දරාගරත්තස්සෙව හි කායසංසග්ගො ඉධාධිප්පෙතො. අසුචිපානෙ පන භත්ථිනියා තාපසපස්සාවපානෙන වාලකාබ්‍යො නාම උප්පජ්ජති, වාලකාබ්‍යස්ස චත්ථු චත්තබ්බං. මණ්ඩබ්‍යස්ස නාහියා පරාමසනෙනෙව කිර. රූපදස්සනෙ පන චෙජ්ජකා ආහු –

“ථිනං සන්දස්සනා සුක්කං, කදාචි චලිතොචරෙ;
තං ගාමධම්මකරණං, ද්වයසමං සඬ්ගමීය;
ගබ්භාදීති අයං නයො, ථිනං පුරිසදස්සනාසිත්‍යුපනෙය්‍ය”.

තථාප්‍රාහු –

“පුජ්ථිකෙ එධියා සුද්ධෙ, පස්සං නරඤ්ච ඉත්ථි තං;
ගබ්භඤ්ච නයෙත්‍යුත්ත-මිති තස්මා කාසො ඉති”ති.

රාජොරොධො වියාති සිහළදීපෙ එකිස්සා ඉත්ථියා තථා අභොසි, තස්මා කිර එවං වුත්තං. කිඤ්චාපි යාව බ්‍රහ්මලොකා සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡි, න තං මනුස්සානං විසයො අභොසි තෙසං රූපං විය. තෙනෙව හික්ඛු පුච්ඡිංසු “කච්චි නො ත්වං ආවුසො සුදිත්ත අනභිරතො”ති.

39. කලිති කොධො, තස්ස සාසනං කලිසාසනං, කලහො. ගාමධම්මන්ති එත්ථ ජනපදධම්මං ජනපදවාසිනං සිද්ධිං. අත්තාති චිත්තං, සරීරඤ්ච.
අසුත්තත්තචිතිබද්ධන්ති විනයසුත්තෙ අනාගතං, සුත්තාහිධම්මෙසුපි අනාගතං, පාළිවිතිවුත්තන්ති අත්ථො. කුසුමමාලන්ති නානාගුණං සන්ධායාහ. රතනදාමන්ති අත්ථසම්පත්තිං සන්ධාය වදති. පටික්ඛිපනාධිප්පායා හද්දාලි විය.

පදනිරුත්තිබ්‍යඤ්ජනානි නාමවෙවචනානෙව “නාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති” තිආදීසු (ධ. ස. 1315) විය. නිජපරියායෙන චිරති සික්ඛාපදං නාම. අකුසලපක්ඛෙ දුස්සීල්‍යං නාම චෙතනා. කුසලපක්ඛෙපි චෙතනාපරියායතො විභඩ්ධෙ “සික්ඛාපද” න්ති වුත්තං. සඬ්ඝසුට්ඨකායාති එත්ථ ලොකවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඬ්ඝසුට්ඨතා හොති පාකටාදීනවතො. පඤ්ඤත්තිවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඬ්ඝඵාසුතා හොති පාකටානිසංසත්තා. තත්ථ පයමෙන දුම්මච්ඡකුනං නිග්ගහො, දුතියෙන පෙසලානං ඵාසුචිහාරො. පයමෙන සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතො, දුතියෙන දිට්ඨධම්මිකානං. තථා පයමෙන අජ්ජසන්නානං පසාදො, දුතියෙන පසන්නානං භියොගාභාවො. “පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය චොදියමානස්ස භබ්බකුලපුත්තස්සා” ති වුත්තත්තා “සුදින්නො තං කුක්කුච්චං විනොදෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි, තෙනෙව පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා” ති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං. තථා පයමෙන සද්ධම්මට්ඨිති, දුතියෙන විනයානුග්ගහො හොතිති වෙදිතබ්බො.

අපිවෙත්ථ වත්ථුච්චිතික්කමෙ යත්ථ එකන්තාකුසලභාවෙන, තං සඬ්ඝසුට්ඨභාවාය පඤ්ඤත්තං ලොකවජ්ජතො, යත්ථ පඤ්ඤත්තිජානනෙ එව අත්ථාපත්ති, න අඤ්ඤදා, තං සද්ධම්මට්ඨිතියා වාපි පසාදුජ්ජාදබ්බද්ධියා ධම්මදෙසනාපටිසංයුත්තං, ඉතරඤ්ච සෙබ්බියං, ඉදං ලොකවජ්ජං නාම. වත්ථුනො පඤ්ඤත්තියා වා චිතික්කමචෙතනායාභාවෙපි පටික්ඛිත්තස්ස කරණෙ, කත්තබ්බස්ස අකරණෙ වා සති යත්ථ ආපත්තිජ්ජසඬ්ඝො, තං සබ්බං යපෙත්වා සුරාපානං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති වෙදිතබ්බං. ආගන්තුකවත්තං, ආවාසික, ගම්මක, අනුමොදන, භත්තග්ග, පිණ්ඩවාරික, ආරඤ්ඤක, සෙනාසන, ජන්තාසර, වච්චකුට්ඨි, සද්ධිවිහාරික, උපජ්ඣාය, අන්තෙවාසික, ආවරියවත්තන්ති එතානි අග්ගහිතග්ගහණනායෙන ගණියමානානි වුද්දස, එතානි පන විත්ථාරතො ද්වෙඅසීති මහාවත්තානි නාම හොන්ති. සත්තහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි සංවරො සංවරවිනයො පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදමෙව. තත්ථ පඤ්ඤත්තිවිනයො සමථවිනයත්ථාය සමථවිනයො සංවරවිනයත්ථාය සංවරවිනයො පහානවිනයත්ථායාති යොජනා වෙදිතබ්බො. යං සඬ්ඝසුට්ඨ, තං සඬ්ඝඵාසුති එකම්ච වුත්තං සඬ්ඝසුට්ඨතාය සති සඬ්ඝඵාසු භවිස්සතිති දීපනත්ථං. පකරියන්ති එත්ථ තෙ තෙ පයොජනවිසෙසසඬ්ඛාතා අත්ථවසාති අත්ථවසං “පකරණ” න්ති වුච්චති. දසසු පදෙසු එකෙකං මූලං කත්වා දසක්ඛන්තුං යොජනාය පදසතං වුත්තං. තත්ථ පච්ඡිමස්ස පදස්ස වසෙන අත්ථසතං පුරිමස්ස වසෙන ධම්මසතං අත්ථජොතිකානං නිරුත්තිනං වසෙන නිරුත්තිසතං, ධම්මභූතානං නිරුත්තිනං වසෙන නිරුත්තිසතන්ති ද්වෙ නිරුත්තිසතානි, අත්ථසතෙ ඤාණසතං, ධම්මසතෙ ඤාණසතං ද්වීසු නිරුත්තිසතෙසු ද්වෙ ඤාණසතානීති වත්තාරි ඤාණසතානි වෙදිතබ්බානි. එත්ථ සඬ්ඝසුට්ඨතාති ධම්මසඬ්ඝස්ස සුට්ඨභාවොති අත්ථො. “අත්ථපදානීති අට්ඨකථා. ධම්මපදානීති පාළී” ති වුත්තං කිර.

මෙටුනං ධම්මන්ති එවං බහුලනයෙන ලද්ධනාමකං සකසම්පයොගෙන, පරසම්පයොගෙන වා අත්තතො නිමිත්තස්ස සකමග්ගෙ වා පරමග්ගෙ වා

පරනිමිත්තස්ස සකමග්ගෙ එව පවෙසපවිට්ඨයීතුද්ධරණෙසු යං කිඤ්චි එකං පටිසාදියනවසෙන සෙවෙය්‍ය පාරාජිකො හොති අසංවාසොති. කෙච් පන “පවෙසාදීනි වත්තාරි වා තීණි වා ද්වෙ වා එකං වා පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති. වුත්තඤ්ඤෙනං ‘සො වෙ පවෙසනං සාදියති, පවිට්ඨං, යීතං, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා’ති ආදී”ති (පාරා. 59) වදන්ති, තෙසං මතෙන වතුසුපි වතස්සො පාරාජිකාපත්තියො ආපජ්ජති. තෙයෙව එවං වදන්ති “ආපජ්ජතු මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්ති මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා තබ්බාගියා”ති, “අත්තනො චිතික්කමෙ පාරාජිකාපත්තිං, සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිඤ්ච ආපජ්ජිත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගහට්ඨකාලෙ මෙථුනාදිපාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා පුන පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා එකං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං එකමනෙකං වා පටිකරිත්වාච සො පුග්ගලො යස්මා නිරාපත්තිකො හොති, තස්මා සො ගහට්ඨකාලෙ සාපත්තිකොචාති අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්සාපි අත්ථෙච ආපත්තිවුට්ඨානං. වුට්ඨානදෙසනාහි පන අසුජ්ඣන්තො ‘පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති පාරාජිකස්සා’ති න වුත්තං ගණනපයොජනාභාවතො. කිඤ්චාපි න වුත්තං, අථ ඛො පදභාජනෙ ‘ආපත්ති පාරාජිකස්සා’ති වචනෙනායමත්ථො සිද්ධො”ති යුත්තිඤ්ච වදන්ති. යදි එවං මාතිකායම්පි “යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය පාරාජික”න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, පාරාජිකස්ස අනවසෙසවචනම්පි න යුජ්ජෙය්‍ය. සබ්බෙහි හි ආපත්තික්ඛන්ධෙ භික්ඛුගණනඤ්ච අනවසෙසත්වා තිට්ඨතීති අනවසෙසවචනන්ති කත්වා පවෙසෙව ආපත්ති, න පවිට්ඨාදීසු, තමෙවෙකං සන්ධාය “යස්ස සියා ආපත්ති”ති පාරාජිකාපත්තිම්පි අත්තො කත්වා නිදානුද්දෙසෙ වචනං වෙදිතබ්බං. තස්මා මාතිකායං “පාරාජික”න්ති අවත්වා “පාරාජිකො හොති”ති පුග්ගලනිද්දෙසවචනං තෙන සරීරබන්ධනෙන උපසම්පදාය අභබ්බභාවදීපනත්ථං. “ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති පදභාජනෙ වචනං අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්සාපි පාරාජිකස්ස අසංවාසස්ස සතො පුග්ගලස්ස අට්ඨෙය්‍යසංවාසකභාවදීපනත්ථං. න හි සො සංවාසං සාදියන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො හොති, තස්මා “උපසම්පන්නො භික්ඛු”ත්ථෙව වුච්චති. තෙනෙවාහ “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදෙන දුක්කට්ඨස්සා”ති (පාරා. 389). අනුපසම්පන්නස්ස තදභාවතො සිද්ධො සො “උපසම්පන්නො භික්ඛු”ත්ථෙව වුච්චති. තෙන පදසොධම්මං සහසෙය්‍යඤ්ච න ජනෙති, භික්ඛුපෙසුඤ්ඤාදිඤ්ච ජනෙතීති වෙදිතබ්බං. භික්ඛුනීනං සඬ්ඝාදිසෙසෙසු පන භික්ඛුසඬ්ඝාදිසෙසතො වුට්ඨානවිධිවිසෙසදස්සනත්ථං “අයම්පි භික්ඛුනී...පෙ.... ආපන්නා”ති (පාචි. 679) පුග්ගලනිද්දෙසං කත්වාපි පාරාජිකතො අධිජ්ජායන්තරදස්සනත්ථං “නිස්සාරණියං සඬ්ඝාදිසෙස”න්ති (පාචි. 679) ආපත්තිනාමග්ගණනඤ්ච කතං. එත්තාවතා සපුග්ගලනිද්දෙසෙ දස්සිතාදස්සිතාපත්තිදුකං විත්ථාරිතං හොති. අපුග්ගලනිද්දෙසෙසු සෙඛියෙසු ආපත්තියා දස්සනකාරණං සෙඛියානං අට්ඨකථායමෙව වුත්තං. තදභාවතො ඉතරෙසු ආපත්තිදස්සනං කතං. අපුග්ගලනිද්දෙසෙසුපි දස්සිතාදස්සිතාපත්තිදුකඤ්ච විත්ථාරිතං හොතීති.

පයමපඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුදිත්තභාණවාරං නිට්ඨිතං.

මක්කට්ඨත්ථුකථාවණ්ණනා

40-1. දුතියපඤ්ඤත්තියං “ඉධ මල්ලා යුජ්ඣන්ති” නිආදීසු විය පටිසෙවනීති වත්තමානවචනං පවුරපටිසෙවනවසෙන වුත්තං, “තඤ්ච ඛො මනුස්සින්ථියා, නො තිරව්ඡානගතායා” නි පරිපුණ්ණත්ථමපි පයමං පඤ්ඤත්තිං අත්තනො මිච්ඡාගාහෙන වා ලෙසඔඬ්ඬනත්ථාය වා එවමාහ. පරිපුණ්ණත්ථතංයෙව නියමෙතං “නනු ආවුසො තථෙව තං හොති” නි වුත්තං, තෙනෙව මක්කට්ඨත්ථු විනිතවත්ථුසු පක්ඛිත්තං අවිසෙසත්තා, තථා වජ්ජිපුත්තකවත්ථු. විචාරණා පනෙත්ථ තතියපඤ්ඤත්තියං ආවි භවිස්සති. “නනු, ආවුසො, භගවතා අනෙකපරියායෙනා” නිආදි න කෙවලං සඋද්දෙසසික්ඛාපදෙනෙව සිද්ධං, “තිරව්ඡානගතාදීසුපි පාරාජික” න්ති අනුද්දෙසසික්ඛාපදෙනපි සිද්ධන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. අථ වා යදි සඋද්දෙසසික්ඛාපදං සාවසෙසන්ති පඤ්ඤපෙසි, ඉමිනා අනුද්දෙසසික්ඛාපදෙනාපි කිං න සිද්ධන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. “තෙන හි, හික්ඛවෙ, හික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමි” නි තදෙව සික්ඛාපදං පයමපඤ්ඤත්තමෙව ලෙසත්ථිකානං අලෙසොකාසං කත්වා ආමෙඬ්ඬනත්ථං කත්වා පඤ්ඤපෙස්සාමිති අත්ථො. අඤ්ඤථා “අඤ්ඤවාදකෙ විහෙසකෙ පාවිත්තිය” න්තිආදීසු (පාවි. 101) විය වත්ථුද්වයෙන ආපත්තිද්වයං ආපජ්ජති, න වාපජ්ජති, සො එවත්ථො අඤ්ඤෙනාපි වචනෙන සුප්පකාසිතො, සුපරිබ්බත්තකරණත්ථෙන දළ්භතරො කතොති අධිප්පායො. තතියපඤ්ඤත්තියමපි අඤ්ඤෙසු ව එවං විසුද්ධො.

යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙතිආදිමිහි පන ගණ්ඨිපදනායො තාව පයමං වුච්චති, සචිත්තකපක්ඛෙති සුරාපානාදිඅචිත්තකෙ සන්ධාය වුත්තං. සචිත්තකෙසු පන යං එකන්තමකුසලෙනෙව සමුට්ඨාපිතඤ්ච. උභයං ලොකවජ්ජං නාම. සුරාපානස්මිඤ්ච “සුරා” නි වා “පාතුං න වට්ටති” නි වා ජානිත්වා පිවනෙ අකුසලමෙව, තථා හික්ඛුනිනං ගන්ධවණ්ණකත්ථාය ලෙපනෙ, හෙසජ්ජත්ථාය ලෙපනෙ අදොසත්තා “අවිචාරණිය” න්ති එත්තකං වුත්තං. තත්ථ න වට්ටතීති “ජානිත්වා” නි වුත්තවචනං න යුජ්ජති පණ්ණත්තිවජ්ජස්සාපි ලොකවජ්ජභාවජ්ජසඬ්ඬගතො. ඉමං අනිට්ඨප්පසඬ්ඬං පරිහරිතුකාමතාය වජ්ජරුද්ධිත්ථෙරස්ස ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං “ඉධ සචිත්තකන්ති ව අචිත්තකන්ති ව විචාරණා වත්ථුච්ඡානනෙයෙව හොති, න පඤ්ඤත්තිච්ඡානනෙ. යදි පඤ්ඤත්තිච්ඡානනෙ හොති, සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානෙව සිද්ධං, න ව සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානි, තස්මා වත්ථුච්ඡානනෙයෙව හොති” නි, ඉදං යුජ්ජති. කස්මා? යස්මා සෙබ්බෙසු පඤ්ඤත්තිජානනමෙව පමාණං, න වත්ථුමත්තජානනන්ති, යං පන තත්ථෙව වුත්තං “පසුත්තස්ස මුඛෙ කොචි සුරං පක්ඛිපෙය්‍යා, අන්තො වෙ පටිසෙය්‍යා, ආපත්ති, තත්ථ යථා හික්ඛුනියා අධක්ඛකං උබ්භජාණමණ්ඩලං පරස්ස ආමසනාදිකාලෙ කායං අවාලෙත්වා විත්තෙනෙව සාදියන්තියා ආපත්ති ‘කිරියාව හොති’ නි වුත්තා

යෙහුයොන කිරියසම්භවතො, තථා අයම්පි තදා කිරියාව හොති” ති, තං සුවිචාරිතං අනෙකන්තාකුසලභාවසාධනතො. සුරාපානාපත්තියා එකන්තාකුසලතා පන මජ්ඣිමනිකායෙ සකිං පයොගෙන පිවතො හොතිති කත්වා වුත්තා.

අයං පනෙත්ථ අත්ථො – සික්ඛාපදසීසෙන ආපත්තිං ගහෙත්වා යස්ස සික්ඛාපදස්ස සවිත්තකස්ස චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං. සවිත්තකාචිත්තකසංඛාතස්ස අචිත්තකස්ස ච සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තම්පි සුරාපානාදි ලොකවජ්ජන්ති ඉමමත්ථං සම්පිණ්ඩෙත්වා “යස්ස සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජ”න්ති වුත්තං. සවිත්තකපක්ඛෙති හි ඉදං වචනං අචිත්තකං සන්ධායාහ. න හි එකංසතො සවිත්තකස්ස සවිත්තකපක්ඛෙති විසෙසනෙ පයොජනං අත්ථි. යස්මා පනෙත්ථ පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස පඤ්ඤත්තිජානනචිත්තෙන සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව, වත්ථුජානනචිත්තෙන සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං සියා කුසලං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, තස්මා “තස්ස සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව” ති න වුවිචිති “සෙසං පණ්ණත්තිවජ්ජ”න්ති වුත්තං. අධිමානෙ චිතික්කමාභාවා, සුපිනන්තෙ අබ්බොභාරිකත්තා සුපිනන්තෙ විජ්ජමානාපි චිතික්කමජායා අබ්බොභාරිකභාවෙනාති වුත්තං හොති. ඉදං පන වචනං දළ්භිකම්මසිලිකරණප්පයොජනත්තා ච වුත්තං, තෙන යං වුත්තං බාහිරනිදානකථාධිකාරෙ “දළ්භිකම්මසිලිකරණප්පයොජනාති යෙහුයානාය වුත්ත”න්තිආදි, තං සුවුත්තමෙවාති වෙදිතබ්බං.

මක්කට්ඨත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වජ්ජීපුත්තකවත්ථුවණ්ණනා

43-4. වජ්ජීසු ජනපදෙසු වසන්තා වජ්ජිනො නාම, තෙසං පුත්තා. යාවදන්ථන්ති යාවතා අත්ථො අධිප්පායොති වුත්තං හොති, තත්ථ යං වුත්තං “සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බලාංආනාවිකත්වා” ති, තං කාමං සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ, තදෙකට්ඨෙ ච දුබ්බලාංචිකරණෙ පඤ්ඤත්තෙ සති යුජ්ජති, න අඤ්ඤාං. තථාපි ඉදානි පඤ්ඤපෙතබ්බං උපාදාය වුත්තං, කථංඤ්භි නාම ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු අතිරෙකච්චරං ධාරෙස්සන්ති (පාරා. 459), ආලවකා භික්ඛු කුටියො කාරාපෙන්ති අප්පමාණිකායො (පාරා. 342), භික්ඛුනියො ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙන්ති (පාවි. 1077), සඬ්ඝෙන අසම්මතං වුට්ඨාපෙන්තිආදි (පාවි. 1084) විය දට්ඨබ්බං. න හි තතො පුබ්බෙ අධිට්ඨානං විකප්පනං වා අනුඤ්ඤානං. යදහවා අතිරෙකච්චරන්ති වදෙය්‍ය, පමාණං වා න පඤ්ඤත්තං, යදහවා අප්පමාණිකායොති වදෙය්‍ය, එවංසම්පදම්ඳං දට්ඨබ්බං. “උල්ලුම්පතු මං, භන්තෙ, සඬ්ඝො අනුකම්පං උපාදායා” ති (මහාව. 71, 126) උපසම්පදං යාවිත්වා උපසම්පන්නෙන උපසම්පන්නසමන්තරමෙව “උපසම්පන්නෙන භික්ඛුනා මෙටුනො ධම්මො න පටිසෙවිතබ්බො, අසකාපුත්තියො” ති (මහාව. 129) ච පඤ්ඤත්තෙන අස්සමණාදිභාවං

උපගන්තුකාමෙන නනු පයමං අජ්ඣුපගතා සික්ඛා පච්චක්ඛාතබ්බා, තත්ථ දුබ්බලාං
 වා ආවිකාතබ්බං සියා, තෙ පන “සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා
 මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිංසු”ති අනුපඤ්ඤත්තියා ඔකාසකරණත්ථං වා තං චුත්තන්ති
 වෙදිතබ්බං. “සො ආගතො න උපසම්පාදෙනබ්බො”ති කිඤ්චාපි එත්ථෙව චුත්තං,
 තථාපි ඉතරෙසුපි පාරාජිකෙසු යථාසම්භවං වෙදිතබ්බං. න හි සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය
 දුබ්බලාං අනාවිකත්වා යො පාරාජිකවත්ථුං අදින්නං ථෙය්‍යසඬ්ඛාතං ආදියති,
 මනුස්සවිග්ගහං වා ජීවිතා වොරොපෙති, පටිච්ඡානන්තස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මං වා
 උල්ලපති, සො ආගතො න උපසම්පාදෙනබ්බො. අනුපඤ්ඤත්ති හි
 දළ්භිකම්මසිලීලකම්මකරණප්පයොජනා. සා හි යස්ස පාරාජිකං හොති අඤ්ඤා වා
 ආපත්ති, තස්ස නියමදස්සනප්පයොජනාතිලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිකත්තා. එවඤ්ඤි
 අත්තෙ අවත්වා ආදිමිති චුත්තා “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති (පාරා. 91)
 අනුපඤ්ඤත්ති විය. පරිපුණ්ණෙ පනෙතස්මිං සික්ඛාපදෙ –

“නිදානා මාතිකාහෙදො, විහඬිගො තංනියාමකො;
 තතො ආපත්තියා හෙදො, අනාපත්ති තදඤ්ඤා”ති. –

අයං නයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සුදින්නවත්ථු මක්කට්ඨවත්ථු වජ්ජිපුත්තකවත්ථු වාති
 තිස්සහෙදං වත්ථු ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස නිදානං නාම, තතො නිදානා “යො පන,
 හික්ඛු, හික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො...පෙ.... අසංවාසො”ති ඉමිස්සා
 මාතිකාය හෙදො ජාතො. තත්ථ හි “අත්තමසො තිරච්ඡානගතායා”ති
 ඉත්ථිලිඬගවචනෙන “සච්චං, ආචුසො, භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තඤ්ච බො
 ඉත්ථියා නො පුරිසෙ නො පණ්ඩකෙ නො උභතොඛ්‍යඤ්ජනකෙ වා”ති
 මක්කට්ඨපාරාජිකො විය අඤ්ඤොපි ලෙසං ඔඬ්ඬෙතුං සක්කොති, තස්මා තාදිසස්ස
 අලෙසොකාසස්ස දස්සනත්ථං ඉදං චුච්චති. මක්කට්ඨවත්ථුසඬ්ඛාතා නිදානා
 “අත්තමසො තිරච්ඡානගතායපි”ති මාතිකාවචනහෙදො න ඉත්ථියා එව
 මෙටුනසිද්ධිදස්සනතො කතො, තස්මා විහඬිගො තංනියාමකො තස්සා මාතිකාය
 අධිප්පෙතත්ථනියාමකො විහඬිගො. විහඬිගෙ හි “තිස්සො ඉත්ථියො. තයො
 උභතොඛ්‍යඤ්ජනකා. තයො පණ්ඩකා. තයො පුරිසා. මනුස්සිත්ථියා තයො
 මග්ගෙ...පෙ.... තිරච්ඡානගතපුරිසස්ස ද්වෙ මග්ගෙ”තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන
 සබ්බලෙසොකාසං පිදහිත්වා නියමො කතො.

එත්ථාහ – යදි එවං සාධාරණසික්ඛාපදවසෙන වා ලිඬගපරිවත්තනවසෙන වා න
 කෙවලං හික්ඛුනං, හික්ඛුනීනමිපි “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ති විහඬිගෙ
 වත්තබ්බං සියා. තදවචනෙන හික්ඛුනී පුරිසලිඬගපාතුභාවෙන හික්ඛුභාවෙ යීතා එවං
 වදෙය්‍ය “නාහං උපසම්පදකාලෙ හික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නා, තස්මා න
 අප්පච්චක්ඛාතසික්ඛාපි මෙටුනධම්මෙන පාරාජිකා හොමි”ති? චුච්චනෙ – තථා න
 වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඬ්ඛතො. හික්ඛුනීනමිපි “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ති
 චුත්තෙ හික්ඛුනීනමිපි සික්ඛාපච්චක්ඛාතං අත්ථිති ආපජ්ජති, තඤ්චානිට්ඨං. ඉදං
 අපරං අනිට්ඨප්පසඬ්ඛොති “සබ්බසික්ඛාපදානි සාධාරණානෙව, නාසාධාරණානි”ති.
 අපිවායං හික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොවාති දස්සනත්ථං “අනුජානාමි,

හික්බවෙ, තංයෙව උපජ්ඣකුත්තිආදි (පාරා. 69) වුත්තං, අපිච යො තථා ලෙසං ඔඩ්ඛෙත්වා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො වජ්ජිපුත්තකා විය පාරාජිකො හොති. තෙ හි “හික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ති වචනාභාවෙ සති “ආපත්තිං තුම්හෙ, හික්බවෙ, ආපන්නා පාරාජික”න්ති වුත්තා භගවතා. එත්ථ පන “හික්බවෙ”ති වුත්තත්තා කෙචි හික්ඛුලිඛිගෙ ධීතා, “ඉදානි වෙපි මයං, හන්තෙ ආනන්ද, ලභෙය්‍යාම භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං ලභෙය්‍යාම උපසම්පද”න්ති වුත්තත්තා කෙචි විබ්භන්තාති වෙදිතබ්බා. තතො ආපත්තියා හෙදොති තතො විභඩ්ගතො “අක්ඛායිතෙ සරීරෙ පාරාජිකං, යෙභුය්‍යාන ඛායිතෙ ථුල්ලච්චය”න්තිආදි ආපත්තියා හෙදො හොති. අනාපත්ති තදඤ්ඤාදි තතො එව විභඩ්ගතො යෙනාකාරෙන ආපත්ති වුත්තා, තතො අඤ්ඤානාකාරෙන අනාපත්තිහෙදොව හොති. “සාදියති ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති අනාපත්ති”ති හි විභඩ්ගෙ අසති න පඤ්ඤායති. එත්තාවතා සමාසතො ගාථාත්ථො වුත්තො හොති. එත්ථ ච පන –

“නිදානමාතිකාහෙදො, විභඩ්ගස්ස පයොජනං;
අනාපත්තිපකාරො ච, පඨමො නිජ්ජයොජනො”ති. –

ඉමං නයං දස්සෙත්වාච සබ්බසික්ඛාපදානං අත්ථො පකාසිතබ්බො. කථං? භගවතා පන යෙනාකාරෙන යං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපිතං, තස්ස ආකාරස්ස සමත්ථං වා අසමත්ථං වාති දුට්ඨං නිදානං, අයං නිදානහෙදො. මාතිකාපි නිදානාපෙක්ඛා නිදානානපෙක්ඛාති දුට්ඨා. තත්ථ චතුත්ථපාරාජිකාදිසික්ඛාපදානි නිදානාපෙක්ඛානි. න හි වග්ගමුදාකීරියා හික්ඛු සයමෙව අත්තතො අත්තතො අසන්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං මුසාවාදලක්ඛණං පාපෙත්වා භාසිංසු. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හි තෙ උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ගිහීනං චණ්ණං භාසිංසු, න ච තාවතා පාරාජිකවත්ථු හොති. තත්ථ තෙන ලෙසෙන භගවා තං වත්ථුං නිදානං කත්වා පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසි, තෙන වුත්තං “නිදානාපෙක්ඛ”න්ති. ඉමිනා නයෙන නිදානාපෙක්ඛාති ඤත්වා තබ්බපරිතාති සික්ඛාපදානි නිදානානපෙක්ඛාතීති වෙදිතබ්බාති, අයං මාතිකාහෙදො.

නානජ්ජකාරතො මූලාපත්තිජ්ජහොනකවත්ථුපයොගවිත්තනියාමදස්සනවසෙන මාතිකාය විභජනභාවදීපනත්ථං තෙසං අජ්ජහොනකතාය වා තදඤ්ඤතරවෙකල්ලතාය වා චිතික්කමෙ සති ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථං, අසති අනාපත්තිදස්සනත්ථඤ්ඤාති සබ්බත්ථ තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච මාතිකාය විභජනං විභඩ්ගො ආරහියතීති වෙදිතබ්බො. එත්ථ පන “හික්බකොති හික්ඛු, හික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතොති හික්ඛු, හින්තපට්ඨරොති හික්ඛු”ති කෙවලං ඛාඤ්ජනත්ථදීපනවසෙන පවත්තො වා, “සමඤ්ඤාය හික්ඛු”ති හික්ඛුභාවසම්භවං අනපෙක්ඛිත්වාපි කෙවලං හික්ඛු නාම පවත්තිට්ඨානදීපනවසෙන පවත්තො වා, “එහි හික්ඛුති හික්ඛු, සරණගමනෙහි උපසම්පන්නොති හික්ඛු, ඤත්තිචතුත්ථොන කම්මෙන උපසම්පන්නොති හික්ඛු”ති උපසම්පදානන්තරොනාපි හික්ඛුභාවසිද්ධිදීපනවසෙන පවත්තො වා, “භද්‍රො හික්ඛු, සාරො හික්ඛු, සෙක්ඛො හික්ඛු, අසෙක්ඛො හික්ඛු”ති හික්ඛුකරණෙහි ධම්මෙහි

සමන්තාගතභික්ඛුදීපනවසෙන පවත්තො වා විහඬිගො අජ්ඣුපෙක්ඛිතො
සබ්බසාමඤ්ඤපදත්තා, තථා අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදාදීසු සද්චාරවසෙන,
අධිකරණදස්සනාදිවසෙන පවත්තො ව අජ්ඣුපෙක්ඛිතො ඉතරත්ථ තදභාවතොති
වෙදිතබ්බො.

තත්ථ තිස්සො ඉත්ථියොතිආදි වත්ථුනියමදස්සනවසෙන පවත්තො,
මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්ති
පාරාජිකස්සාතිආදි පයොගනියමදස්සනවසෙන පවත්තො, භික්ඛුස්ස සෙවනචිත්තං
උපට්ඨිතෙතිආදි චිත්තනියමදස්සනවසෙන පවත්තො, සාදියති ආපත්ති පාරාජිකස්ස,
න සාදියති අනාපත්තිතිආදි වත්ථුපයොගනියමෙ සති චිත්තනියමභාවාභාවවසෙන
ආපත්තානාපත්තිදස්සනත්ථං පවත්තො, මතං යෙභුයොන බායිතං ආපත්ති
ටුල්ලච්චයස්සාතිආදි වත්ථුස්ස අප්පහොනකතාය චිතික්කමෙ
ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථං පවත්තො, න සාදියති අනාපත්තිති චිත්තනියමවෙකලොන
චිතික්කමාභාවා අනාපත්තිදස්සනත්ථං පවත්තොති. එවං ඉතරෙසුපි සික්ඛාපදෙසු
යථාසම්භවනායො අයන්ති පයොජනො විහඬිගො.

අනාපත්තිවාරො පන මූලාපත්තිතො, තදඤ්ඤකදෙසතො, සබ්බාපත්තිතො ව
අනාපත්තිදීපනවසෙන තිවිධො. තත්ථ යො පඨමො, සො විහඬිගො විය තයො
අත්ථවසෙ පටිච්ච පවත්තො. කතමෙ තයො? මාතිකාපදානං සාත්ථකනිරත්ථකානං
තදඤ්ඤථා උද්ධරණානුද්ධරණවසෙන සප්පයොජනනිජ්ජයොජනභාවදීපනත්ථං,
තදඤ්ඤථා පටිපත්තික්කමදස්සනත්ථං, ආපත්තිජ්ජහොනකට්ඨානෙපි
විස්සජ්ජනත්ථඤ්ඤාති. කථං? එළකලොමසික්ඛාපදෙ “භික්ඛුනො පනෙව
අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස එළකලොමානි උජ්ජප්පෙය්‍යං, ආකඬ්ඛමානෙන
භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බානි”ති (පාරා. 572) එතානි කෙවලං
වත්ථුමත්තදීපනපදානීති නිරත්ථකානි නාම, තෙසං අනාපත්ති. “අද්ධානමග්ගං
අප්පටිපන්නස්ස උජ්ජපන්නෙ එළකලොමෙ අනාපත්ති, ආකඬ්ඛමානෙන
පටිග්ගහිතෙ”තිආදිනා නයෙන තදඤ්ඤථා අනුද්ධරණෙන නිජ්ජයොජනභාවො
දීපිතො භොති, යදිදං මාතිකායං “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා”ති, ඉදං සාත්ථකං.
තස්ස සප්පයොජනභාවදීපනත්ථං “අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා”ති
වුත්තං. යස්මා ජානනසාදියනභාවෙන ආපත්ති, අසෙවන්තස්ස අනාපත්ති, තස්මා
වුත්තං මාතිකායං “යො පන භික්ඛු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො භොති
අසංවාසො”ති අධිජ්ජායො. “පරපරිග්ගහිතං පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා
ගරුපරික්ඛාරො ථෙය්‍යචිත්තං අවහරණ”න්ති වුත්තානං පඤ්චන්තමිපි අඬිගානං
පාරිපුරියා පෙතතිරච්ඡානගතපරිග්ගහිතෙ ආපත්තිජ්ජහොනකට්ඨානෙපි
විස්සජ්ජනත්ථං “අනාපත්ති පෙතපරිග්ගහිතෙ”තිආදි (කඬ්ඛා. අට්ඨ.
දුතියපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තං. අනාපත්ති ඉමං ජාන, ඉමං දෙහි, ඉමං ආහර,
ඉමිනා අත්ථො, ඉමං කප්පියං කරොහීති හණ්ණීතිආදි පන තදඤ්ඤථා
පටිපත්තික්කමදස්සනත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා
“නිදානමාතිකාහෙදො”තිආදිනා වුත්තගාථාය අත්ථො පකාසිතො භොති.

එත්ථ පයමපඤ්ඤත්ති තාව පයමබොධිං අතික්කමිත්වා පඤ්ඤත්තත්තා,
 ආයස්මනො සුදින්නස්ස අට්ඨවස්සිකකාලෙ පඤ්ඤත්තත්තා ව රත්තඤ්ඤුමහත්තං
 පත්තකාලෙ පඤ්ඤත්තා. දුතියඅනුපඤ්ඤත්ති බාහුසච්චමහත්තං පත්තකාලෙ
 උප්පන්නා. සො භායස්මා මක්කට්ඨපාරාජිකො යථා මාතුගාමපට්ඨසංයුත්තෙසු
 සික්ඛාපදෙසු තිරච්ඡානගතිත්ථී අනධිප්පෙතා, තථා ඉධාපීති සඤ්ඤාය “සච්චං,
 ආවුසො, භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තඤ්ච බො මනුස්සිත්ථියා, නො
 තිරච්ඡානගතිත්ථියා”ති ආහ. තතියානුපඤ්ඤත්ති ලාභග්ගමහත්තං පත්තකාලෙ
 උප්පන්නා. තෙ හි වජ්ජීපුත්තකා ලාභග්ගමහත්තං පත්තා හුත්වා යාවදත්ථං
 භුඤ්ජිත්වා න්හායිත්වා වරසයනෙසු සයිත්වා තතියානුපඤ්ඤත්තියා වත්ථුං
 උප්පාදෙසුං, තෙ ව වෙපුල්ලමහත්තං පත්තෙ සඬ්ඨෙ උප්පන්නා, සයඤ්ච
 වෙපුල්ලමහත්තං පත්තාති “වෙපුල්ලමහත්තමිපෙත්ථ ලබ්භති”ති වුත්තං. ඉදං
 පයමපාරාජිකසික්ඛාපදං තිව්ධමිපි වත්ථුං උපාදාය චතුබ්බිධමිපි තං කාලං පත්වා
 පඤ්ඤත්තත්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ යො පනාති අනවසෙසපරියාදානපදං. භික්ඛුනි තස්ස
 අතිප්පසඬගතියමපදං. භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොති තස්ස විසෙසනවචනං.
 න හි සබ්බොපි භික්ඛුනාමකො යා භගවතා යාය කායච්ච උපසම්පදාය
 උපසම්පන්නභික්ඛුනං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන සික්ඛිතබ්බසික්ඛා විහිතා, “එත්ථ සහ
 ජීවන්ති”ති යො ව ආජීවො වුත්තො, තං උභයං සමාපන්නොව හොති. කදා පන
 සමාපන්නො අහොසි? යාය කායච්ච උපසම්පදාය උපසම්පන්නසමනන්තරමෙව
 තදුභයං ජානන්තොපි අජානන්තොපි තදජික්ඛුපගතත්තා සමාපන්නො නාම හොති.
 සහ ජීවන්තිති යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, පාරාජිකභාවඤ්ච න පාපුණාති, යං පන
 වුත්තං අන්ධකට්ඨකථායං “සික්ඛං පරිපුරෙන්නො සික්ඛාසමාපන්නො සාජීවං
 අවිතික්කමන්තො සාජීවසමාපන්නො හොති”ති, තං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන
 වුත්තං. න හි සික්ඛං අපරිපුරෙන්නො කාමචිතක්කාදිබහුලො වා එකච්චං සාවසෙසං
 සාජීවං විතික්කමන්තො වා සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො නාම න හොති.
 උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පන චතුක්කං ලබ්භති අත්ථී භික්ඛු සික්ඛාසමාපන්නො
 සීලානි පච්චවෙක්ඛන්තො න සාජීවසමාපන්නො අවිත්තකං සික්ඛාපදං
 විතික්කමන්තො, අත්ථී න සික්ඛාසමාපන්නො කාමචිතක්කාදිබහුලො
 සාජීවසමාපන්නො නිරාපත්තිකො, අත්ථී න සික්ඛාසමාපන්නො න ව
 සාජීවසමාපන්නො අනවසෙසං ආපත්තිං ආපන්නො, අත්ථී සික්ඛාසමාපන්නො ව
 සාජීවසමාපන්නො ව සික්ඛං පරිපුරෙන්නො සාජීවඤ්ච අවිතික්කමන්තො, අයමෙව
 චතුත්ථො භික්ඛු උක්කට්ඨො ඉධ අධිප්පෙතො සියා. න හි භගවා අනුක්කට්ඨං
 වත්තුං යුත්තොති වෙ? න, “තත්ත යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ
 අධිප්පෙතා සික්ඛා”තිවචනවිරොධතො. උක්කට්ඨග්ගහණාධිප්පායෙ සති “සික්ඛාති
 තිස්සො සික්ඛා”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො.
 සික්ඛත්තයසමාපන්නො හි සබ්බුක්කට්ඨොති.

“මෙටුනං ධම්මං පට්ඨෙවෙය්‍යා”ති පරතො වචනං අපෙක්ඛිත්වා
 අධිසීලසික්ඛාව වුත්තාති වෙ? න, තස්සාපි අභබ්බත්තා. න හි අධිසීලසික්ඛං

පරිපූරණයට සාද්විඤ්ඤාව අවිනික්කමන්තො මෙට්ඨං පටිසෙවිතුං භබ්බො, නං සික්ඛං අපරිපූරණයට සාද්විඤ්ඤාව විනික්කමන්තො එව හි පටිසෙවෙය්‍යාති අධිජපායො, තස්මා එවමෙත්ථ අත්ථො ගහෙතබ්බො. යස්මා සික්ඛාපදසඬාතො සාද්වො අධිසීලසික්ඛමෙව සඬගණ්හාති, තෙනරං අධිවිත්තසික්ඛං අධිපඤ්ඤාසික්ඛං වා, තස්මා “තනු යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථො අධිජපෙනා සික්ඛා” ති චුත්තං, තස්මා අධිසීලසික්ඛාය සඬගාහකො සාද්වො සික්ඛාසාද්වොති චුත්තො. ඉති සාද්විඤ්ඤාසන්තං සික්ඛාග්ගහණං කතං. තදත්ථදීපනත්ථමෙව විභඬගෙ සික්ඛං අපරාමසිත්වා “තස්මිං සික්ඛති, තෙන චූච්චති සාද්වසමාපන්නො” ති චුත්තං, තෙන එකමෙවිදං අත්ථපදන්ති දීපිතං භොති. තඤ්ච උපසම්පද්ධපගමනන්තරතො පටියාය සික්ඛනාධිකාරත්තා “සික්ඛති” ති ව “සමාපන්නො” ති ව චූච්චති. යො එවං “සික්ඛාසාද්වසමාපන්නො” ති සඬබ්‍යං ගතො, තාදිසං පච්චයං පටිච්ච අපරභාගෙ සාද්වසඬාතමෙව සික්ඛං අජ්ජච්චක්ඛාය, තස්මිංයෙව ව දුබ්බලාං අනාවිකත්වා මෙට්ඨං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යාති අයමත්ථො යුජ්ජති. කිත්තු අට්ඨකථානායො පටික්ඛිත්තො භොති. සො ව න පටික්ඛෙපාරභොති තෙන තදනුසාරෙන භවිතබ්බං.

අධිජපායො පනෙත්ථ පරියෙසිතබ්බො, සො දාති චූච්චති – සබ්බෙසුපි සික්ඛාපදෙසු ඉදමෙව භික්ඛුලක්ඛණං සාධාරණං, යදිදං “භික්ඛුනං සික්ඛාසාද්වසමාපන්නො” ති. බිණ්ණාසවොපි සාවකො ආපත්තිං ආපජ්ජති අවිත්තකං, තථා සෙක්ඛො. පුපුජ්ජනො පන සවිත්තකම්පි, තස්මා සෙක්ඛාසෙක්ඛපුපුජ්ජනභික්ඛුනං සාමඤ්ඤමිදං භික්ඛුලක්ඛණන්ති කත්වා කෙවලං සික්ඛාසමාපන්නො, කෙවලං සාද්වසමාපන්නො ව උභයසමාපන්නො වාති සරුපෙකදෙසෙකසෙසනායෙන “සික්ඛාසාද්වසමාපන්නො” ත්වෙව සම්පිණ්ඩෙත්වා උක්කට්ඨග්ගහණෙන අනුක්කට්ඨානං ගහණසිද්ධිතො අට්ඨකථායං උක්කට්ඨොව චුත්තො. තමෙව සම්පාදෙතුං “තස්මිං සික්ඛති, තෙන චූච්චති සාද්වසමාපන්නො” ති එත්ථ සික්ඛාපදස්ස අවචනෙ පරිභාරං වත්වා යස්මා පන සො අසික්ඛමිපි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථො වෙදිතබ්බොති ව වත්වා “යං සික්ඛං සමාපන්නො තං අජ්ජච්චක්ඛාය යඤ්ච සාද්වං සමාපන්නො තත්ථ දුබ්බලාං අනාවිකත්වා” ති චුත්තන්ති අයමට්ඨකථායං අධිජපායො වෙදිතබ්බො. එතස්මිං පන අධිජපායෙ අධිසීලසික්ඛාය එව ගහණං සබ්බත්ථිකත්තා, සීලාධිකාරතො ව විනයස්සාති වෙදිතබ්බං. යථා ව සික්ඛාපදං සමාදියන්නො සීලං සමාදියතිති චූච්චති, එවං සික්ඛාපදං පච්චක්ඛන්තො සීලසඬාතං සික්ඛං පච්චක්ඛාතිති වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා තත්ථ චුත්තං “යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අජ්ජච්චක්ඛායා” ති. සික්ඛං පච්චක්ඛාය පටිසෙවිතමෙට්ඨනස්ස උපසම්පදං අනුජානන්තො න සමුහනති නාම. න හි සො භික්ඛු හුත්වා පටිසෙවි, “යො පන භික්ඛු” ති ව පඤ්ඤත්තං. එත්තාවතා සමාසතො “සික්ඛාසාද්වසමාපන්නො” ති එත්ථ වත්තබ්බං චුත්තං.

කිං ඉමිනා විසෙසවචනෙන පයොජනං, නනු “යො පන භික්ඛු සික්ඛං අජ්ජච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා...පෙ.... අසංවාසො” ති එත්තකමෙව

වත්තබ්බන්ති වෙ? න වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඨගතො. යො පන සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො ටෙය්‍යසංවාසාදිකො කෙවලෙන සමඤ්ඤාමත්තෙන, පටිඤ්ඤාමත්තෙන වා භික්ඛු, තස්සාපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථී. සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ව මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස පාරාජිකාපත්ති. යො වා පච්ඡා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා න සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො තස්ස ව, යො වා පක්ඛපණ්ඩකත්තා පණ්ඩකභාවුපගමනෙන න සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො තස්ස ව තදුභයං අත්ථීති ආපජ්ජති. “පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ ව පක්ඛපණ්ඩකො උපසම්පදාය න වත්ථු”ති වුත්තං, තස්මා ඉතරස්මිං පක්ඛෙ වත්ථුති සිද්ධං, තස්මිං පක්ඛෙ උපසම්පන්නො පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ පණ්ඩකත්තා න සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො, සො පරිච්චජිතබ්බසික්ඛාය අභාවෙන සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය මුඛෙන පරස්ස අඨගජාතග්ගහණාදයො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, තස්ස කුතො පාරාජිකාපත්තිති අධිප්පායො. අයං නයො අපණ්ඩකපක්ඛං අලභමානස්සෙව පරතො යුජ්ජති, ලභන්තස්ස පන අරුපසත්තානං කුසලානං සමාපත්තික්ඛණෙ භවඨගච්චිඡෙදෙ සතිපි අමරණං විය පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි භික්ඛුභාවො අත්ථී. සංවාසං වා සාදියන්තස්ස න ටෙය්‍යසංවාසකභාවො අත්ථී අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්තස්ස විය. න ව සහසෙය්‍යාදිකං ජනෙති. ගණපුරකො පන න භොති අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො විය, න සො සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො, ඉතරස්මිං පන පක්ඛෙ භොති, අයං ඉමස්ස තතො විසෙසො. කිමයං සහෙතුකො, උදාහු අහෙතුකොති? න අහෙතුකො. යතො උපසම්පදා තස්ස අපණ්ඩකපක්ඛෙ අනුඤ්ඤාතා සහෙතුකපටිසන්ධිකත්තා. පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි කිස්ස නානුඤ්ඤාතාති වෙ? පණ්ඩකභූතත්තා ඔපක්කමිකපණ්ඩකස්ස විය.

අපිව සික්ඛාසාථීවසමාපන්නොති ඉමිනා තස්ස සික්ඛාසමාදානං දීපෙත්වා තං සමාදින්නසික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය තත්ථ ව දුබ්බලාං අනාවිකත්වාති වත්තුං යුජ්ජති, න අඤ්ඤාතාති ඉමිනා කාරණෙන යථාචුත්තානිට්ඨප්පසඨගතො “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො සික්ඛං අප්පච්චක්ඛායා”තිආදි වුත්තං. යථා චෙත්ථ, තථා “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා ගාමා වා අරඤ්ඤා වා අදින්නං ටෙය්‍යසඨිබ්බානං ආදියෙය්‍ය (පාරා. 89), සුගතච්චරජ්ජමාණං චීවරං කාරාපෙය්‍ය අතිරෙකං වා, ඡෙදනකං පාවිත්තිය”න්තිආදිනා (පාවි. 548) නයෙන සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බං. අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපිති මනුස්සිත්ථී උපාදාය වුත්තං. න භි “පගෙව පණ්ඩකෙ පුරිසෙ වා”ති වත්තුං යුජ්ජති. සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයමෙව.

අයං පට්ඨපාරාජිකස්ස මාතිකාය තාව විනිවිජයො.

චතුබ්බධවිනයකථාවණ්ණනා

45. නිහරිත්වාති එත්ථ සාසනතො නිහරිත්වාති අත්ථො. “පඤ්චභුපාලි, අඨගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා නානුයුඤ්ජිතබ්බං. කතමෙහි පඤ්චහි? සුත්තං න

ජානාති, සුත්තානුලොමං න ජානාති” ති (පරි. 442) එවමාදිතො හි පරියත්තිසාසනතො සුත්තං, සුත්තානුලොමඤ්ච නීහරිත්වා පකාසෙසුං. “අනාපත්ති එවං අමිහාකං ආචරියානං උග්ගහො පරිපුච්ඡාති හණති” ති එවමාදිතො පරියත්තිසාසනතො ආචරියවාදං නීහරිත්වා පකාසෙසුං. භාරුකච්ඡකචත්ථුස්මි. “ආයස්මා උපාලි එවමාහ – අනාපත්ති, ආවුසො, සුපිනන්තෙනා” ති (පාරා. 78) එවමාදිතො පරියත්තිසාසනතො එව අත්තනොමතිං නීහරිත්වා පකාසෙසුං. තාය හි අත්තනොමතියා ටෙරො එතදග්ගට්ඨානං ලභී. අපි ච චුත්තඤ්ඤෙනං හගවතා “අනුපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා චුච්චමානො...පෙ.... අනාදරියං කරොති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා” ති (පාවි. 343). තත්ථ හි පඤ්ඤත්තං නාම සුත්තං. සෙසත්තයං අපඤ්ඤත්තං නාම. තෙනායං “චතුබ්බිධඤ්ඤි විනයං, මහාටෙරා” ති ගාථා සුචුත්තා. යං සන්ධාය චුත්තං නාගසෙනත්ථෙරෙන. ආභවිච්ඡදෙනාති අට්ඨ වණ්ණට්ඨානාති ආභවිච්ච චුත්තෙන පදනිකායෙනාති අත්ථො, උදාහරෙත කණ්ඨොක්කත්තෙන පදසමුහෙනාති අධිප්පායො. රසෙනාති තස්ස ආභවිච්ඡාසිතස්ස රසෙන, තතො උද්ධට්ඨෙත විනිච්ඡයෙනාති අත්ථො. සුත්තච්ඡායා විය හි සුත්තානුලොමං. ආචරියවාදො “ආචරියවංසො” ති චුත්තො පාළියං චුත්තානං ආචරියානං පරම්පරාය ආහතොව පමාණන්ති දස්සනත්ථං. අධිප්පායොති කාරණොපපත්තිසිද්ධො උභාපොහනයප්පවත්තො පච්චක්ඛාදිපමාණපතිරූපකො. අධිප්පායොති එත්ථ “අත්තනොමති” ති කෙචි අත්ථං වදන්ති.

පරිවාරට්ඨකථායං, ඉධ ච කිඤ්චාපි “සුත්තානුලොමං නාම චත්තාරො මහාපදෙසා” ති චුත්තං, අථ ඛො මහාපදෙසනයසිද්ධං පටික්ඛිත්තාපටික්ඛිත්තං අනුඤ්ඤාතානනුඤ්ඤාතං කප්පියාකප්පියන්ති අත්ථො චුත්තං හොති. තත්ථ යස්මා ඨානං ඔකාසො පදෙසොති කාරණවෙච්චනාති “අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො” තිආදි (පාරා. 43) සාසනතො, “නිග්ගහට්ඨාන”න්ති ච “අසන්දිට්ඨිට්ඨාන”න්ති ච “අසන්දිට්ඨි ච පන පදෙසො” ති ච ලොකතො, තස්මා මහාපදෙසාති මහාකාරණානීති අත්ථො. කාරණං නාම ඤාපකො හෙතු ඉධාධිප්පෙනං. මහත්තභාවො පන තෙසං මහාවිසයත්තා මහාභූතානං විය. තෙ දුට්ඨා විනයමහාපදෙසා සුත්තන්තිකමහාපදෙසා වාති. තත්ථ විනයමහාපදෙසා විනයෙ පයොගං ගච්ඡන්ති, ඉතරෙ උභයත්ථාපි, තෙනෙව පරිවාරෙ අනුයොගවත්තෙ “ධම්මං න ජානාති, ධම්මානුලොමං න ජානාති” ති (පරි. 442) චුත්තං. තත්ථ ධම්මන්ති යපෙත්වා විනයපිටකං අවසෙසපිටකද්වයං. ධම්මානුලොමන්ති සුත්තන්තිකෙ චත්තාරො මහාපදෙසෙ. තත්ථ යො ධම්මං ධම්මානුලොමඤ්චෙව ජානාති, න විනයං විනයානුලොමඤ්ච, සො “ධම්මං රක්ඛාමි” ති විනයං උබ්බිතයං කරොති, ඉතරො “විනයං රක්ඛාමි” ති ධම්මං උද්ධම්මං කරොති, උභයං ජානන්තො උභයමිපි සම්පාදෙති.

තත්ත්වං මුඛමත්තං – තත්ථ පඨමො “සො වෙ පවෙසනං සාදියති, පට්ටිඨං, ධීතං, උද්ධරණං සාදියති ආපත්ති, න සාදියති අනාපත්ති” ති එත්ථ විජ්ජපට්ඨප්පති. සො භායස්මා සුඛවෙදනීයස්ස උපාදින්නථොට්ඨබ්බස්ස, කායින්ද්‍රියස්ස ච සමායොගෙ

සති පටිච්ඡානන්තො කායිකසුඛවෙදනුප්පත්තිමත්තෙන සාදියති නාමාති පටිච්ඡින්නදිත්වා තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සාති අසෙවනාධිප්පායස්සපි ආපත්තිප්පසඬගං කරොති, තථා යස්ස සන්ථතත්තා වා යොනිදොසවසෙන වා දුක්ඛා අසාතා වෙදනා, වාතොපහටගත්තතාය වා නෙව කායිකවෙදනා, තස්ස ජානතො අජානතොපි “අනාපත්ති අසාදියන්තස්සා”ති (පාරා. 76) සුත්තන්තං දස්සෙත්වා සෙවනාධිප්පායස්සාපි අනාපත්තිප්පසඬගං කරොති, තථා යදි මොවනරාගෙන උපක්කමතො මුත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො, පගෙව මෙථුනරාගෙනාති දුක්කට්ඨානං ගහෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසට්ඨානං කරොති, එවං විනයං උබ්බිනයං කරොති නාම. ඉතරො “අනාපත්ති අජානන්තස්සාති වුත්තත්තා ජානතො ජානනෙනෙව සුඛවෙදනා හොතු වා මා වා සාදියනා හොති”ති වත්වා අසෙවනාධිප්පායස්සපි ජානතො අනාපත්තිට්ඨානෙ ආපත්තිං කරොති, අනවජ්ජං සාවජ්ජං කරොතිති එවං ධම්මං උද්ධම්මං කරොති. උභයං පන ජානන්තො “භික්ඛුස්ස සෙවනවිත්තං උපට්ඨිතෙති (පාරා. 57) වචනතො සෙවනවිත්තමෙවෙත්ථ පමාණං, තස්ස භාවෙන ආපත්ති පාරාජිකස්ස, අභාවෙන අනාපත්ති”ති වත්වා උභයමිපි රක්ඛති සම්පාදෙති. ඉමිනා නයෙන සබ්බසික්ඛාපදෙසු යථාසම්භවං සප්පයොජනා කාතබ්බා.

සඬ්ගීතිං ආරොපෙත්වා යජිතපාළිතො විනිමුත්තං කත්වා යජිතත්තා පාළිවිනිමුත්තා අත්ථතො, නයතො, අනුලොමතො ච පාළිඔක්කන්තවිනිව්ජයප්පවත්තා අනුපට්ඨවිනිව්ජයවසෙන පවත්තාති අත්ථො. “න සමුහනිස්සති”ති ජානන්තොපි හගවා කෙවලං “තෙසං මතං පච්ඡිමා ජනතා මම වචනං විය පමාණං කරොතු”ති දස්සනත්ථඤ්ච පරිනිබ්බානකාලෙ එවමාහ “ආකඬ්ඛමානො, ආනන්ද, සඬ්ඝො මමවිවයෙන බුද්දානුබුද්දකාති සික්ඛාපදාති සමුහනතු”ති (දී. නි. 2.216), තෙනතං සිද්ධං “පඤ්ඤත්තමිපි වෙ සික්ඛාපදං සමුහනිතුං යස්ස සඬ්ඝස්ස අනුඤ්ඤාතං හගවතා, තස්ස පඤ්ඤත්තානුලොමං අතිරෙකත්ථදීපනං, පගෙවානුඤ්ඤාතං හගවතා”ති. කිඤ්ච භියොයා උභානාතිරිත්තසික්ඛාපදෙසු ආවරියකුලෙසු විවාදො අඤ්ඤමඤ්ඤං න කාතබ්බොති දස්සනත්ථඤ්ච. කස්මා සඬ්ඝො න සමුහනිති? අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදප්පසඬගදස්සනතො. හගවතා ච “සබ්බෙහෙව සමග්ගෙහි සම්මොදමානෙහි අවිචදමානෙහි සික්ඛිතබ්බ”න්ති වුත්තං. තත්ථ ච එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසුති ච අඤ්ඤවාදදස්සනතො විචදමානෙහි සික්ඛිතබ්බං ජානං, තදභාවත්තමිපි ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙත්වා අවිචදමානෙහෙව සික්ඛිතබ්බං අකාසි.

අපිවාති අත්තතො මනියා පාකට්ඨකරණත්ථං ආරම්භො. තත්ථ “සුත්තන්තාහිධම්මවිනයට්ඨකථාසු”ති වචනතො පිටකත්තයස්සපි සාධාරණා එසා කථාති වෙදිතබ්බා, “අථ පනායං කප්පිය”න්තිආදි විනයස්සෙව. කාරකසඬ්ඝසදිසන්ති සඬ්ගීතිකාරකසඬ්ඝසදිසං. “සුත්තාදිවතුක්කං අප්පච්චක්ඛාය තෙන අවිරුද්ධස්ස කම්මස්ස කාරකසඬ්ඝසදිස”න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරස්ස ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං, තං අයුත්තං, “සුත්තමෙව බලවතරං. සුත්තඤ්ඤි අප්පට්චත්තියං කාරකසඬ්ඝසදිස”න්ති එතෙහි පදෙහි අයුත්තත්තා. පාකතිකෙ පන ගණ්ඨිපදෙ “තමත්ථං විනිව්ජින්නවා තස්ස කාරකසඬ්ඝසදිස”න්ති වුත්තං. පරවාදීති අම්භාකං.

සමයවිජානනකො අඤ්ඤානිකායිකොති චුත්තං. පරවාදී සුත්තානුලොමන්ති කථං?
“අඤ්ඤානු උදකදන්තපොනා”ති (පාචි. 266) සුත්තං සකවාදිස්ස, තදනුලොමතො
නාලිකෙරඵලස්ස උදකමිපි උදකමෙව හොතීති පරවාදී ව.

“නාලිකෙරස්ස යං තොයං, පුරාණං පිත්තබන්ධනං;
තමෙව තරුණං තොයං, පිත්තසං බලබන්ධන”න්ති. —

එවං පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී ධඤ්ඤාඵලස්ස ගතිකත්තා, ආහාරත්ථස්ස ව
ඵරණතො “යාවකාලිකමෙව ත”න්ති වදන්තො පටික්ඛිපති. පරො ආචරියවාදන්ති
“සුඬිකං පරිහරතීති එත්ථ උපචාරං ඔක්කමිත්වා කිඤ්චාපි පරිහරති, අවහාරො
එවා”ති අට්ඨකථාවචනතො “තථා කරොන්තො පාරාජිකමාපජ්ජති”ති පරවාදිනා
චුත්තෙ සකවාදී “සුඬිකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති සුත්තං තත්ථෙව
ආගතමහාඅට්ඨකථාවචනෙන සද්ධිං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙති, තථා කරොන්තස්ස
දුක්කට්ඨමෙවාති. පරො අත්තනොමතීති එත්ථ “පුරෙහත්තං පරසන්තකං අවහරාති
පුරෙහත්තමෙව හරිස්සාමීති වායමන්තස්ස පච්ඡාහත්තං හොති,
පුරෙහත්තපයොගොව සො, තස්මා මූලට්ඨො න මුව්චතීති තුම්භාකං ථෙරවාදන්තා
මූලට්ඨස්ස පාරාජිකමෙවා”ති පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී “තං සඬකෙතං පුරෙ වා
පච්ඡා වා තං හණ්ඩං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති”ති (පාරා. 119) සුත්තං
දස්සෙත්වා පටික්ඛිපති.

පරො සුත්තන්ති “අනියතහෙතුධම්මො සම්මත්තනියතහෙතුධම්මස්ස
ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො”ති සුත්තං පට්ඨානෙ ලිඛිතං දස්සෙත්වා
“අරියමග්ගස්ස න නිබ්බානමෙවාරම්මණ”න්ති පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී
“ආරම්මණත්තිකාදිසුත්තානුලොමෙ න ඔතරතී”ති පටික්ඛිපති. සුත්තානුලොමෙ
ඔතරන්තංයෙව හි සුත්තං නාම, නෙතරං. තෙන චුත්තං පාලිආගතං පඤ්ඤායතීති
එත්තකෙනපි සිද්ධෙ තිස්සො සඬගීතියො ආරුල්හපාලිආගතං පඤ්ඤායතී”තිආදි.
තාදිසඤ්ඤි පමාදලෙඛන්ති ආචරියො. “අජ්ජමාදො අමතං පදං, පමාදො මච්චුනො
පද”න්ති (ධ. ප. 21; නෙත්ති. 26) වචනතො දින්තහොජනෙ භුඤ්ජිත්වා පරිස්සයාති
පරිවජ්ජිත්වා සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා විහරන්තො නිච්චො හොතීති. එවරුපස්ස
අත්ථස්ස වසෙන ආරුල්හමිපි සුත්තං න ගහෙතබ්බං, තෙන චුත්තං නො චෙ තථා
පඤ්ඤායතීති සිද්ධෙපි “නො චෙ තථා පඤ්ඤායති, න ඔතරති න සමෙති”ති.
“බාහිරකසුත්තං වා”ති චුත්තත්තා අත්තනො සුත්තමිපි අත්ථෙව අසමෙත්තං න
ගහෙතබ්බං. පරො ආචරියවාදන්තිආදීසු ද්වීසු නයෙසු පමාදලෙඛවසෙන තත්ථ
තත්ථ ආගතට්ඨකථාවචනං ථෙරවාදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා වෙදිතබ්බං.

අථ පනායං ආචරියවාදං. පරො සුත්තන්ති පරවාදිනා “මූලබ්ඡං නාම හලිද්දි
සිඬගිවෙරං වවා...පෙ.... බීජෙ බීජසඤ්ඤි ඡින්දති වා ඡෙදාපෙති වා හින්දති
වා...පෙ.... ආපත්ති පාචිත්තියස්සාති (පාචි. 91) තුම්භාකං පාඨත්තා හලිද්දිගණ්ඨිං
ඡින්දන්තස්ස පාචිත්තිය”න්ති චුත්තෙ සකවාදී “යානි වා පනඤ්ඤානි අත්ථි මූලෙ
සඤ්ජායන්ති”තිආදිං දස්සෙත්වා තස්ස අට්ඨකථාසඬබාතෙන ආචරියවාදෙන

පටික්ඛිපති. න හි ගණ්ඨිමිහි ගණ්ඨි ජායතිති. පරො සුත්තානුලොමන්ති පරවාදිනා “අනාපත්ති එවං අම්භාකං ආවරියානං උග්ගහොති වචනස්සානුලොමතො ‘අම්භාකං පොරාණහික්ඛු එකපාසාදෙ ගබ්භං ටකෙත්වා අනුපසම්පන්නො සයිතුං වට්ටතිති තථා කත්වා ආගතා, තස්මා අම්භාකං වට්ටති’ ති තුම්භෙසු එව එකච්චෙසු වදන්තෙසු තුම්භාකං න කිඤ්චි වත්තුං සක්කා” ති වුත්තෙ සකවාදී “සුත්තං සුත්තානුලොමඤ්ච උග්ගහිතකානංයෙව ආවරියානං උග්ගහො පමාණ” ත්තිආදිඅට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙති. පරො අත්තනොමතින්ති “ද්වාරං විවරත්වා අනාපුච්ඡා සයිතෙසු කෙ මුච්චන්ති” ති එත්ථ පන ද්වෙපි ජනා මුච්චන්ති යො ව යක්ඛගහිතකො, යො ව බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොති තුම්භාකං ථෙරවාදත්තා අඤ්ඤෙ සබ්බෙපි යථා තථා වා නිපන්නාදයොපි මුච්චන්තිති පටිසෙධෙති.

අථ පනායං අත්තනොමතිං. පරො සුත්තන්ති “ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති” ති පරවාදිනා ගුත්තෙ සකවාදී “දිවා කිලන්තරූපො මඤ්චෙ නිසින්තො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාච නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනාපත්ති” තිආදිඅට්ඨකථාවචනං (පාරා. අට්ඨ. 1.77) දස්සෙත්වා එකභඩ්ගෙන නිපන්නාදයොපි මුච්චන්තිති පටිසෙධෙති. අථායං අත්තනොමතිං. පරො සුත්තානුලොමන්ති “දොමනස්සං පාහං, දොනාමිත්ද, දුට්ඨොන වදාමි සෙවිතබ්බමිපි අසෙවිතබ්බමිපිතිආදිවචනෙහි (දී. නි. 2.360) සංසන්දනතො සදාරපොසෙ දොසො තුම්භාකං නත්ථි, තෙන වුත්තං ‘පුත්තදාරස්ස සඩ්ගහො’” ති (බු. පා. 5.6; සු. නි. 265) පරවාදිනා වුත්තෙ කිඤ්චාපි සකවාදී බහුස්සුතො න හොති, අථ ඛො රාගසහිතෙනෙව අකුසලෙන භවිතබ්බන්ති පටික්ඛිපති. සෙසෙසුපි ඉමිනා නයෙන අඤ්ඤථාපි අනුරූපතො යොපෙතබ්බං. ඉදං සබ්බං උපතිස්සත්ථෙරාදයො ආහු. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “එත්ථ පරොති වුත්තො අඤ්ඤනිකායිකො, සො පන අත්තනො සුත්තාදීනියෙව ආහරති. තානි සකවාදී අත්තනො සුත්තාදිමිහි ඔතාරෙත්වා සචෙ සමෙති ගණ්භාති, නො චෙ පටික්ඛිපති” ති වදති.

චතුබ්බිධවිනයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පදභාෂ්‍යීයවණ්ණනා

සික්ඛාපදවිභඩ්ගෙ පන කිඤ්චාපි යො පනාති අනවසෙසපරියාදානපදං, තථාපි හික්ඛුති ඉමිනා පරපදෙන සමානාධිකරණත්තා තදනුරූපානෙවස්ස විභඩ්ගපදානි වුත්තානි. හික්ඛුතිබ්බවනපදානි තිණි කිඤ්චාපි සහික්ඛුභාවස්ස, අහික්ඛුභාවස්ස වානි යස්ස කස්සචි පබ්බජිතස්ස සාධාරණානි, තථාපි “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා වාචනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති සඩ්ඝාදිසෙසෙන දුක්කටස්සා” ති එවමාදිසුත්තං නිබ්බවනත්ථයුත්තොව පුග්ගලො “ආපත්ති සඩ්ඝාදිසෙසෙන දුක්කටස්සා” ති (පාරා. 389) එත්ථ වත්ථු, න ඉතරො ගිහිභූතොති දස්සනත්ථං වුත්තං. සබ්බස්සපි විනයපිටකස්ස සාධාරණං හික්ඛුලක්ඛණං වත්ථුඤ්ඤි

හගවා ආරභි. යො පන සුද්ධො එව සමානො කෙනවි කාරණෙන ගිහිලිඬිගෙ යිනො,
 සො අත්තනො සහික්ඛුභාවත්තා එව වත්ථු හොති, අසුද්ධොපි හික්ඛුලිඬිගෙ
 යිත්තත්තාති අයමත්ථො දස්සිනො හොති. අසුද්ධොපි ඤාතකෙනි, පච්චත්ථිකෙනි වා
 රාජහයාදිකාරණෙන වා කාසාවෙසු සඋස්සාහොව අපනීතකාසාවො වත්ථු එව පුන
 කාසාවග්ගහණෙන ථෙය්‍යසංවාසකභාවානුපගමනනො, හික්ඛුනිබ්බවනත්ථෙ
 අනික්ඛිත්තධුරත්තාති චුත්තං හොති. යො පන ලිඬිගත්ථෙතකො
 හික්ඛුනිබ්බවනත්ථං සයඤ්ච අප්ඤ්ඤාපගතො, සංවාසං ථෙතෙත්තො, තඤ්චෙ
 සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා වාචනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති
 සඬ්ඝාදිසෙසෙන දුක්ඛට්ඨස්සාති අයම්පි අත්ථො දස්සිනො හොති.

“සමඤ්ඤාය හික්ඛු පටිඤ්ඤාය හික්ඛු”ති වචනද්වයං යථාචුත්තඤ්ච අත්ථං
 උපබ්ථරුහෙති, අන්තරා උප්පන්නාය නියතාය මිච්ඡාදිට්ඨියා උපවිජින්නකුසලමූලො
 කෙවලාය සමඤ්ඤාය, පටිඤ්ඤාය ව “හික්ඛු”ති චුච්චති, න පරමත්ථතොති ඉමං
 අතිරෙකත්ථං දිපෙති. කිං චුත්තං හොති? “නාහං, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මපි
 සමනුපස්සාමි, යං එවං මහාසාවජ්ජං යථයිදං, හික්ඛවෙ, මිච්ඡාදිට්ඨි.
 මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි, හික්ඛවෙ, මහාවජ්ජානි”ති ආහව්වහාසිතං සඬ්ඝිතිත්තයාරුළුභං
 සුත්තං, අට්ඨකථායම්පිස්ස “මිච්ඡාදිට්ඨිපරමා එතෙසන්ති මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි”ති (අ.
 නි. 1.310) චුත්තං. පඤ්ච ආනන්තරියකම්මානි මහාසාවජ්ජානි, මිච්ඡාදිට්ඨි පන
 මහාසාවජ්ජතරාති අධිප්පායොති. කස්මා? තෙසඤ්ඤි පරිච්ඡෙදො අත්ථි,
 සබ්බලවම්පි කප්පට්ඨිතිකමෙව හොති, නියතමිච්ඡාදිට්ඨියා පන පරිච්ඡෙදො
 නත්ථි, තාය සමන්තාගතස්ස භවතො චුට්ඨානං නත්ථි, තස්මා “ඉමස්ස
 හික්ඛුකරණා කුසලා ධම්මා සංවිජ්ජන්ති”ති වා “සුද්ධොවාය”න්ති වා න සක්කා
 වත්තුං. “දිට්ඨිවිපත්තිපච්චයා ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජති”ති චුත්තත්තා න සක්කා
 “අසුද්ධො”ති වා “අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අප්ඤ්ඤාපන්නො”ති වා වත්තුං. එස
 හි උභොපි පක්ඛෙ න භජති, තෙන චුත්තං “සමඤ්ඤාය, පටිඤ්ඤාය ව හික්ඛු, න
 පරමත්ථතො”ති.

කිමත්ථං පනෙවං මහාසාවජ්ජාය නියතමිච්ඡාදිට්ඨියා පාරාජිකං හගවා න
 පඤ්ඤාපෙසිති? දුබ්බිජානත්තා. පකතියාපෙසා දිට්ඨි නාම “සම්මා”ති වා “මිච්ඡා”ති
 වා දුච්ඤ්ඤායා, පගෙව “නියතා”ති වා “අනියතා”ති වාති. තත්ථ
 පාරාජිකාපත්තියා පඤ්ඤත්තාය හික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං අසමදිට්ඨිකං පාරාජිකං
 මඤ්ඤමානා උපොසථාදිනි අකත්වා අවිරෙනෙව සාසනං විනාසෙය්‍යං, සයඤ්ච
 අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යං සුද්ධෙසුපි හික්ඛුසු විජ්ජට්ඨිතියා පටිපජ්ජනෙන. තස්මා
 උපායකුසලතාය පාරාජිකං අපඤ්ඤාපෙත්වා තස්ස උක්ඛෙපනීයකම්මං,
 සම්මාවත්තඤ්ච පඤ්ඤාපෙත්වා තං සඬ්ඝෙන අසම්භොගං, අසංවාසඤ්ච අකාසි.
 හගවා හි තස්ස වෙ එසා දිට්ඨි අනියතා, සම්මාවත්තං පුරෙත්වා ඔසාරණං ලභිත්වා
 පකතත්තො භවෙය්‍ය. නියතා වෙ, අට්ඨානමෙතං අනවකාසො, යං සො
 නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො සම්මාවත්තං පුරෙත්වා ඔසාරණං ලභිත්වා පකතත්තො
 භවෙය්‍ය. කෙවලං “සමඤ්ඤායහික්ඛු පටිඤ්ඤායහික්ඛු”ති නාමමත්තධාරකො
 හුත්වා පරං මරණා අරිට්ඨො විය සංසාරබාණුකොව භවිස්සතිති ඉමං නයං අද්දස.

අටියසු උපසම්පදාසු තිස්සොවෙත්ථ චුත්තා, න ඉතරා පාටිපුග්ගලත්තා, හික්ඛුනං අසන්තකත්තා ව. තත්ථ හි ඔවාදපටිග්ගහණපඤ්ඤාකරණපසම්පදා ද්විත්තං ථෙරානං එව, සෙසා තිස්සො හික්ඛුනිනං සන්තකාති ඉධ නාධිප්පෙනා, තිස්සන්තම්පි උපසම්පදානං මජ්ඣෙකෙ “භද්‍රො හික්ඛු” තිආදීනි චත්තාරි පදානි චුත්තාති තිස්සන්තං සාධාරණත්තා. එහිහික්ඛුභාවෙන වා සරණගමනඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙත වා උපසම්පන්නො හි භද්‍රො ව සාරො ව සෙක්ඛො ව අසෙක්ඛො ව හොති, උපසම්පදවචනං පන නෙසං සාවකභාවදීපනත්ථං. ඉමෙ එව හි ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති, න සම්මාසම්බුද්ධා, පච්චෙකබුද්ධා ව.

අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනොති එත්ථ ව ආපත්තිං ආපජ්ජතුං භබ්බා ඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙතෙව කම්මෙන උපසම්පන්නා. න හි අඤ්ඤෙ එහිහික්ඛුසරණගමනඔවාදපටිග්ගහණපඤ්ඤාකරණාහි උපසම්පන්නා ආපත්තිං ආපජ්ජතුං භබ්බා, තෙනෙනෙ පටික්ඛිපිත්වා “අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනො හික්ඛු” ති අන්තිමොව චුත්තොති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො, තං අයුත්තං. “ද්වෙ පුග්ගලා අභබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජතුං බුද්ධා ව පච්චෙකබුද්ධා වා” ති (පරි. 322) එත්තකමෙව චුත්තන්ති. අඤ්ඤො එහිහික්ඛුආදයොපි චත්තබ්බා සියුං. කිඤ්ච හියොයා “ද්වෙ පුග්ගලා භබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජතුං හික්ඛු ව හික්ඛුනියො වා” ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තා ව, අපිව ආපත්තිභයට්ඨානදස්සනතො ව. කථං? ආයස්මා සාරිපුත්තො ආවසථපිණ්ඩං කුක්කුචවායන්තො න පටිග්ගහෙසි, චීවරවිජ්ජවාසභයා ව සබ්බං තිච්චරං ගහෙත්වා නදිං තරන්තො මනං චුල්භො අහොසි මහාකස්සපො. කිඤ්ච සරණගමනපසම්පදාය උපසම්පන්නෙ ආරබ්භ සද්ධිවිහාරිකචත්තාදීනි අසම්මාවත්තන්තානං නෙසං දුක්කටානි ව පඤ්ඤාත්තාති දිස්සන්ති, තස්මා දුබ්බිවාරිතමෙතං. අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනො හික්ඛුති පටික්ඛිත්තාය සරණගමනපසම්පදාය අනුඤ්ඤාතජ්ජසඬ්භයාති උපතිස්සත්ථෙරො, ආපත්තියා භබ්බතං සන්ධාය තස්මිම්පි චුත්තෙ පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තාපි සා පුන එවං වදන්තෙන අනුඤ්ඤාතාති හික්ඛුනං මිච්ඡාගාහො වා විමති වා උප්පජ්ජති, තස්මා න චුත්තාති චුත්තං හොති, තං “හික්ඛුනී නාම උභතොසඬ්භෙ උපසම්පන්නා” ති (පාටි. 161) ඉමිනා සමෙති. ඉදඤ්ඤි සාකියාදීනං අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදාය අනුජ්ජන්තඬ්භයා චුත්තං.

අයං පනෙත්ථ අම්භාකං ඛන්ති – හික්ඛු-පදනිද්දෙසත්තා යත්තකාති තෙන පදෙන සඬ්භගං ගච්ඡන්ති, යෙ ව විනයපිටකෙ තත්ථ තත්ථ සන්දිස්සන්ති සයං ආපත්තාපජ්ජනට්ඨෙත වා දුට්ඨුල්ලාරොචනපටිච්ඡාදනාදීසු පරෙසං ආපත්තිකරණට්ඨෙත වා, තෙ සබ්බෙපි දස්සෙත්වා ඉදානි යදිදං තස්ස හික්ඛු-පදස්ස විසෙසනත්ථං චුත්තං පරපදං “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො” ති, තස්ස වසෙන ඉදං චුත්තං “අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනො හික්ඛු” ති. සො එව හි කම්මවාචානන්තරමෙව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො හොති තතො පට්ඨාය සඋද්දෙසසික්ඛාපදානං උප්පත්තිදස්සනතො, තස්සෙව ව සික්ඛාපච්චික්ඛානං දිස්සති, නෙතරස්ස. තස්සෙව ව සික්ඛාපච්චික්ඛානං සම්භවති “උල්ලුම්පතු මං, හන්තෙ, සඬ්භො අනුකම්පං උපාදායා” ති (මහාව. 71, 126) චත්වා සමාදින්නත්තා,

තස්සෙව ච උපසම්පන්නසමන්තරමෙව අකරණියනිස්සයාවික්ඛනදස්සනතො,
 විනයං පාතිමොක්ඛං උද්දෙසං
 පච්චක්ඛාමීතිආදිසික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණපාරිසුරිතො වාති සික්ඛාපච්චක්ඛානං
 උපාදාය සො එව ඉධාධිජපෙතොති වුත්තං හොති.

යස්මා පනස්ස සික්ඛාපච්චක්ඛානං සබ්බථා යුජ්ජති, තස්මා “සික්ඛං පච්චක්ඛාය
 තං තං වත්ථුං චිතික්කමන්තස්ස තතො තතො ආපත්තිතො අනාපත්ති, ඉතරස්ස
 ආපත්ති”ති වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා “යත්ථ යත්ථ සාවජ්ජපඤ්ඤත්ති,
 අනවජ්ජපඤ්ඤත්ති වා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජපෙතො භික්ඛුති වුච්චති, තත්ථ
 තත්ථ තදජ්ඣාචාරත්ථෙතායමෙව ඤත්තිවතුත්ථෙත උපසම්පන්නො අධිජපෙතො
 නාමා”ති වත්තුං යුජ්ජතිති වෙදිතබ්බං. එවං සන්නෙ යං වුත්තං “යාය කායචි
 උපසම්පදාය අයං ඉමස්මිං ‘මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො හොතී”ති
 අත්ථෙ භික්ඛුති අධිජපෙතො”ති, තම්පි න වත්තබ්බමෙව. කථං හොති?
 විරොධදොසොපි පරිහතො හොති. කථං? සචෙ ඤත්තිවතුත්ථෙත උපසම්පන්නො
 එව ඉධාධිජපෙතො “භික්ඛු”ති ච “උපසම්පන්නො”ති ච, තෙන න උපසම්පන්නො
 අනුපසම්පන්නො නාමාති කත්වා ඤත්තිවතුත්ථකම්මතො අඤ්ඤා උපසම්පන්නා
 නාම මහාකස්සපත්ථෙරාදයො ඉතරෙසං අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යත්වා
 සහසෙය්‍යපදසොධම්මාපත්තිං ජනෙය්‍යුං, ඔමසනාදිකාලෙ ව දුක්කට්මෙව
 ජනෙය්‍යුත්ති එවමාදිකො විරොධදොසො පරිහතො හොතීති සබ්බං ආචරියො වදති.
 මඬගුරච්ඡවි නාම සාමො.

යස්මා තෙ අතිමහන්නො ජාතිමදො විත්තං පරියුට්ඨාති, තස්මා තුම්හෙහි මම
 සාසනෙ එවං සික්ඛිතබ්බං. “සාතසහගතා පයමජ්ඣානසුඛසහගතා අසුභෙ ව
 ආනාපානෙ වා”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. උද්ධුමාතකසඤ්ඤාති උද්ධුමාතකනිමිත්තෙ
 පටිලද්ධපයමජ්ඣානසඤ්ඤා. රූපසඤ්ඤාති
 පට්ඨිකසිණාදිරූපාවචරජ්ඣානසඤ්ඤා. සො තං බ්‍යාකාසි “අවිභූතා, හන්තෙ,
 උද්ධුමාතකසඤ්ඤා අවධිසීතබ්බත්තා අසුභානං, විභූතා, හන්තෙ, රූපසඤ්ඤා
 වධිසීතබ්බත්තා කසිණාන”න්ති. පඤ්චඋපසම්පදක්කමො මහාවග්ගා ගහිතො.
 ඤත්තිවතුත්ථෙතාති එත්ථ කිඤ්වාපි ඤත්ති සබ්බපයමං වුච්චති, තිස්සන්තං පන
 අනුස්සාවනානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනභෙදාභාවතො අත්ථබ්‍යඤ්ජනභින්නා ඤත්තිතාසං
 වතුත්ථාති කත්වා “ඤත්තිවතුත්ථ”න්ති වුච්චති. බ්‍යඤ්ජනානුරූපමෙව අට්ඨකථාය
 “තීහි අනුස්සාවනාහි එකාය ව ඤත්තියා”ති වුත්තං, අත්ථපචත්තික්කමෙන පදෙන
 පන “එකාය ඤත්තියා තීහි අනුස්සාවනාහි”ති වත්තබ්බං. යස්මා පනෙත්ථ
 “චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, කම්මානි (මහාව. 384), ඡ ඉමානි, භික්ඛවෙ, කම්මානි
 අධම්මකම්මං වග්ගකම්ම”න්ති (මහාව. 387) වචනතො කුප්පකම්මමිති කත්ථවි
 “කම්ම”න්ති වුච්චති තස්මා “අකුප්පෙනා”ති වුත්තං.

යස්මා අකුප්පමිති එකච්චං න යානාරහං, යෙන අප්පත්තො ඔසාරණං
 “සොසාරිතො”ති වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 395 ආදයො) වුච්චති, තස්මා
 “යානාරහෙනා”ති වුත්තං. යදි එවං “යානාරහෙනා”ති ඉදමෙව පදං වත්තබ්බං, න

පුබ්බපදං ඉමිනා අකුප්පසිද්ධිතොති වෙ? තං න, අට්ඨානාරහෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො ඉමස්මිං අත්ථෙ අනාදිප්පෙනොති අනිට්ඨප්පසංඝගතො. ද්විති පනෙනෙහි එකතො චුත්තෙහි අයමත්ථො පඤ්ඤායති “කෙවලං තෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො අයමි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනො ‘භික්ඛු’ති, ධානාරහෙන ච උපසම්පන්නො අයමි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනො ‘භික්ඛු’ති, කුප්පෙන උපසම්පන්නො නාදිප්පෙනො”ති. තෙනායමි අත්ථො සාධිතො හොති “යො පන, භික්ඛු, ජානං උනව්සතිවස්සං පුග්ගලං උපසම්පාදෙය්‍යා, සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”ති (පාච්. 403) වචනතො යාව න ඤායති, තාව සමඤ්ඤායභික්ඛුපට්ඨඤ්ඤායභික්ඛුභාවං උපගතොපි න පුබ්බෙ දස්සිතසමඤ්ඤායභික්ඛුපට්ඨඤ්ඤායභික්ඛු විය අඤ්ඤෙසං භික්ඛුනං උපසම්පන්නට්ඨානෙ යත්වා ඔමසනපාවිත්තියාදිවත්ථු හොති, කෙවලං අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යත්වා “අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී පදසො ධම්මං වාචෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”තිආදි (පාච්. 47) ආපත්තිවත්ථුමෙව හුත්වා තිට්ඨති. අකුප්පෙන උපසම්පන්නො පන පච්ඡා පාරාජිකොපි ජාතිතො උපසම්පන්නට්ඨානෙ තිට්ඨතීති “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතඛිබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතඛිබ්බො”තිආදිනා (මහාව. 109) නයෙන චුත්තෙසු පන වජ්ජනීයපුග්ගලෙසු කොචි පුග්ගලො “උපසම්පන්නො”ති වුවචති, නොපි උපසම්පන්නට්ඨානෙ තිට්ඨති, කොචි තිට්ඨතීති වෙදිතඛිබ්බං.

එත්ථ පන අත්ථි කම්මං අකුප්පං ධානාරහං, අත්ථි ධානාරහං නාකුප්පං, අත්ථි අකුප්පඤ්ඤවෙව න ධානාරහඤ්ඤව, අත්ථි නාකුප්පං න ච ධානාරහන්ති ඉදං චතුක්කං වෙදිතඛිබ්බං. තත්ථ පයමං තාව චුත්තං, තතියචතුත්ථානි පාකටානි. දුතියං පරියායෙන භික්ඛුනිසංඝතො එකතොඋපසම්පන්නාය ලිඛිගපරිවත්තෙ සති ලඛිහති. තස්ස හි පුග්ගලස්ස පුබ්බෙ සික්ඛමානකාලෙ ලද්ධං ඤාත්තිචතුත්ථඋපසම්පදාකම්මං කිඤ්චාපි අකුප්පඤ්ඤවෙව ධානාරහඤ්ඤව, පුරිසලිඛිගෙ පන පාතුභූතෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පද”න්ති (පාරා. 69) එත්ථ අපරියාපන්නත්තා තස්ස පුග්ගලස්ස කෙවලං සාමණෙරභාවාපත්තිතො කම්මං දානි කුප්පං ජාතන්ති වුවචති. ලිඛිගපරිවත්තෙන චීවරස්ස අධිට්ඨානවිජහනං විය තස්ස පුග්ගලස්ස භික්ඛුනිසංඝෙන කතාය උපසම්පදාය විජහනං හොතීති වෙදිතඛිබ්බං, අඤ්ඤා ච සො පුග්ගලො උපසම්පන්නො භික්ඛුති ආපජ්ජති. අථ වා ලිඛිගපරිවත්තෙ අසතිපිතං එකතොඋපසම්පදාකම්මං කුප්පති, යථාධානෙ න තිට්ඨති. තස්මා න තාව සා “භික්ඛුනි”ති සංඛාරං ගච්ඡති. යස්මා අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං ආපජ්ජිත්වාපි අනාපජ්ජිත්වාපි උප්පබ්බජ්තුකාමතාය ගිහිලිඛිගං සාදියන්තියා පුනපි උපසම්පදා උගතොසංඝෙ ලඛිහති, තස්මා තෙන පරියායෙන “කුප්පතීති කුප්ප”න්ති වුවචති, යථාචුත්තකම්මදොසාභාවතො පන “ධානාරහ”න්ති. භික්ඛුනි පන ගිහිලිඛිගං සාදියන්තිකාලෙ න පුරිසලිඛිගපාතුභාවෙ සති භික්ඛුසු උපසම්පදං ලඛිහතීති සාධකං කාරණං න දිස්සති, සික්ඛං පච්චක්ඛාය උප්පබ්බජ්ජිතා වෙ, ලඛිහතීති එකෙ, තං පනායුත්තං භික්ඛුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛනාභාවතොති අමිහාකං ඛන්තීති ආචරියො. “යථා ‘කත්තඛිබ්බ’න්ති චුත්තං, තථා අකතෙ කුප්පතීති කත්වා කරණං.

සත්ප්‍රසාසන”න්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. යත්ථ යත්ථ “ගණ්ඨිපදෙ”ති වුවිති, තත්ථ තත්ථ “ධම්මසිරිත්ථෙරස්ස ගණ්ඨිපදෙ”ති ගහෙතබ්බං.

සාජිවපදභාජනියවණ්ණනා

“මහාබොධිසත්තා නියතා”ති වුත්තං අනුගණ්ඨිපදෙ. යත්ථ “අනුගණ්ඨිපදෙ”ති, තත්ථ “චජ්රවුද්ධිත්ථෙරස්සා”ති ගහෙතබ්බං. සාවකබොධිපච්චෙකබොධිසම්මාසම්බොධිති වා තිසු බොධිසු සම්මාසම්බොධියං සත්තා බොධිසත්තා මහාබොධිසත්තා නාම. පාතිමොක්ඛසීලබ්‍රහ්මකත්තා, භික්ඛුසීලත්තා, කිලෙසපිදහනවසෙන චත්තනතො, උත්තමෙන භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා ව අධිකං, බුද්ධුප්පාදෙයෙව පවත්තනතො උත්තමන්ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ. කිඤ්චාපි පච්චෙකවුද්ධාපි ධම්මතාවසෙන පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙන සමන්තාගතාව භොන්ති, තථාපි “බුද්ධුප්පාදෙයෙව පවත්තති”ති නියමිතං තෙන පරියායෙනාති. තෙනාහ “න භි තං පඤ්ඤත්තිං උද්ධරිත්වා”තිආදි. පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ව මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ අනධිප්පෙනං. න භි තං පාතිමොක්ඛබුද්ධෙයෙන සභිගහිතන්ති. සමන්තභද්‍රකං කාරණවචනං සබ්බසික්ඛාපදානං සාධාරණලක්ඛණත්තා ඉමිස්සා අනුපඤ්ඤත්තියා අරියපුග්ගලා ව එකච්චං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තිති සාධිතමෙනං, තස්මා “න භි තං සමාපන්නො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති”ති අට්ඨකථාවචනං අසමත්ථං විය දිස්සතිති? නාසමත්ථං, සමත්ථමෙව යස්මිං යස්මිං සික්ඛාපදෙ සාසා විචාරණා, තස්ස තස්සෙව වසෙන අට්ඨකථාය පවත්තිතො. තථා හි කඬබාවිතරණියං (කඬබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) උදකුක්ඛෙපසිමාධිකාරෙ “තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙත්වා අන්තරවාසකං අනුක්ඛිපිත්වා උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා”ති වුත්තං භික්ඛුනිච්චගෙ ආගතත්තා. එසෙව නයො අඤ්ඤෙපි එවරුපෙසු. කිමත්ථන්ති චෙ තං? පාළික්කමානුවත්තනෙන පාළික්කමදස්සනත්ථං. තත්‍රිදං සමාසතො අධිප්පායදීපනං – පදසොධම්මසික්ඛාපදස්ස තිකපරිච්ඡෙදෙ උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, අනාපත්ති, අකටානුධම්මසික්ඛාපදවසෙන උපසම්පන්නෙ උක්ඛිත්තකෙ සියා ආපත්ති, තථා සහසෙයාසික්ඛාපදෙති එවමාදි. අත්ථො පනෙත්ථ පරතො ආවි භවිස්සති.

යං වුත්තං අට්ඨකථායං “තතොපි ව මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තං පන ඉධ අනධිප්පෙන”න්ති ව, “තතොපි ව මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා, සා පන ඉධ අනධිප්පෙනා. න භි තංසමාපන්නො භික්ඛු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති”ති. “තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනා සික්ඛා”ති ඉමාය පාළියා විරුජ්ඣති. අයඤ්ඤි පාළි අධිසීලසික්ඛාව ඉධ අධිප්පෙනා, න ඉතරාති දීපෙති. අට්ඨකථාවචනං තාසම්පි තිණ්ණං ලොකියානං අධිප්පෙනතං දීපෙති. අයං පනෙත්ථ අට්ඨකථාධිප්පායො – තිස්සොපි ලොකියා සික්ඛා ඉමස්මිං පයමපාරාජිකෙ සම්භවන්ති, කාලෙනාපි අධිචිත්තපඤ්ඤාලාභී භික්ඛු තථාරූපං අසප්පායං පච්චයං පටිච්ච තතො තතො අධිචිත්තතො, අධිපඤ්ඤාතො ව ආවත්තිත්වා සීලහෙදං පාපුණෙයාති යානමෙනං විජ්ජති, න ලොකුත්තරචිත්තපඤ්ඤාලාභී, අයං නයො

ඉතරෙසුපි සබ්බෙසු අදිත්තාදානාදිසු සචිත්තකෙසු ලබ්භති, අචිත්තකෙසු පන ඉතරොපි. තථාපි කෙවලං විනයපිටකස්ස, පාතිමොක්ඛසීලස්ස ච සඬගාහකත්තා ‘‘සික්ඛං අප්පච්චක්ඛායා’’ති ඉමස්මිං උත්තරපදෙ පච්චක්ඛානාරහා අධිසීලසික්ඛාව ලොකියාති දස්සනත්ථං පාළියං. ‘‘තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා’’ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ සික්ඛාති කායචච්චිච්චරිතතො චිරතී ච චෙතනා ච, අඤ්ඤත්‍ර චෙතනායෙව වෙදිතබ්බා. සික්ඛාපදන්ති සඋද්දෙසසික්ඛාපදං, එකච්චං අනුද්දෙසසික්ඛාපදඤ්ච ලබ්භති. චිත්තස්ස අධිකරණං කත්ථාති තස්මිං සික්ඛතීති අධිකරණත්ථෙ භූමිමන්ති දස්සනත්ථං චුත්තං. යථාසික්ඛාපදන්ති පච්චචෙක්ඛණවසෙන චුත්තං. සීලපච්චචෙක්ඛණාපි හි සීලමෙව, තස්මා සුප්පට්ඨජන්තාදිචාරිත්තෙසු චිරතිච්ඡපයුත්තචෙතනං පචත්තෙන්තොපි සික්ඛං පරිපූරෙන්තොත්ථෙව සඬබ්බං ගච්ඡති. ‘‘සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 2) චුත්තමරියදං අචිතික්කමන්තො ‘‘තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ සික්ඛතී’’ති චුච්චති. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණධීපදෙ චුත්තං. ‘‘සික්ඛාති තං සික්ඛාපදං සික්ඛනභාවෙන පචත්තචිත්තුප්පාදො. සාඡීචන්ති පඤ්ඤන්ති. තදත්ථදස්සනත්ථං පුබ්බෙ මෙථුනසංවරස්සෙනං අධිචචන’’න්ති. යස්මා සික්ඛාය ගුණසම්මතාය පුඤ්ඤසම්මතාය තන්තියා අභාවතො ලොකස්ස දුබ්බලාභිකම්මං තත්ථ න සම්භවති. පත්ථනීයා හි සා, තස්මා ‘‘යඤ්ච සාඡීචං සමාපන්තො, තත්ථ දුබ්බලාං අනාවිකත්ථා’’ති චුත්තං. ආණාය හි දුබ්බලාං සම්භවතිති ආයස්මා උපතිස්සො.

සික්ඛාපච්චක්ඛානකථාවණ්ණනා

එත්ථ යාමීති අමුකස්මිං තිත්ථායතනෙ, සරාදිමිහි වා. භාවචිකප්පාකාරොනාති ‘‘අභං අස්ස’’න්ති ආගතත්තා යං යං භවිතුකාමො, තස්ස තස්ස භාවස්ස චිකප්පාකාරෙන, හික්ඛුභාවතො අඤ්ඤභාවචිකප්පාකාරොනාති අධිප්පායො.

46. හන්දාති වචසායෙව. ගිහිභාවං පත්ථයමානොතිආදිපදෙහි චිත්තනියමං දස්සෙති. එකෙනෙව චිත්තෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙනාති.

51. බුද්ධං ධම්මන්තිආදිපදෙහි ඛේත්තනියමං දස්සෙති. තත්ථ ආදිතො චුද්දසහි පදෙහි සභාවපරිච්චාගො, පච්ඡිමෙහි අට්ඨහි භාවන්තරාදානඤ්ච දස්සිතං හොති. පච්චක්ඛාමි ධාරෙහීති එතෙහි කාලනියමං දස්සෙති. වදතීති ඉමිනා පදෙන පයොගනියමං දස්සෙති. විඤ්ඤාපෙතීති ඉමිනා විජානනනියමං දස්සෙති. උම්මත්තකො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, උම්මත්තකස්ස සන්තිකෙ සික්ඛං. පච්චක්ඛාතීතිආදිහි පුග්ගලනියමං දස්සෙති. අරියකෙන මිලක්ඛස්ස සන්තිකෙ සික්ඛං. පච්චක්ඛාතීතිආදිහි පන පුග්ගලාදිනියමෙපි සති විජානනනියමාසම්භවං දස්සෙති. තත්ථ ‘‘යාය මිලක්ඛභාසාය කාලනියමො නත්ථී, තායපි භාසාය කාලනියමත්ථදීපනෙ සති සික්ඛාපච්චක්ඛානං රුහතීති නො මතී’’ති ආචරියො. දවායාතිආදිහි ඛේත්තාදිනියමෙ සතිපි චිත්තනියමාභාවෙන න රුහතීති දස්සෙති.

සාවෙනුකාමො න සාවෙනීති චිත්තනියමෙපි සති පයොගනියමාභාවෙන න රුහනීති දස්සෙති. අවිඤ්ඤාස්සසාවෙනි, විඤ්ඤාස්ස න සාවෙනීති චිත්තබ්බන්තකාලපයොගපුග්ගලවිජානනනියමෙපි සති යං පුග්ගලං උද්දිස්ස සාවෙනි, තස්සෙව සවනෙ න රුහනි, න අඤ්ඤාස්සාති දස්සනත්ථං වුත්තං, තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං ‘‘යදි අයමෙව ජානාතුති එකං නියමෙත්වා ආරොවෙනි, තඤ්ඤෙව සො එව ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ සො න ජානාති...පෙ.... අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා’’ති. සබ්බසො වා පන න සාවෙනි, අප්පච්චක්ඛා හොති සික්ඛාති චිත්තාදිනියමෙනෙව සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, න අඤ්ඤාථාති දස්සනත්ථං වුත්තං. එත්තාවතා ‘‘සික්ඛා...පෙ.... දුබ්බලාං අනාවිකත්වා’’ති පදස්ස පදභාජනං තිහි ආකාරෙහි දස්සිතං හොති. තත්ථ ද්වෙ අමිස්සා, පච්ඡිමො එකො මිස්සොති වෙදිතබ්බො. තෙනෙව වච්ඡෙදෙනාති තදත්ථදීපනමත්තං වචනං සුත්වාච තෙනෙව වච්ඡෙදෙන ජානාපෙතිති අත්ථො. චිත්තසම්පයුත්තන්ති පච්චක්ඛාතුකාමතාවිත්තසම්පයුත්තං. සමයඤ්ඤා නාම තදධිප්පායජානනමත්තෙන හොති.

53. වණ්ණපට්ඨානං බුද්ධගුණදීපකං සුත්තං. උපාලිගහපතිනා වුත්තා කිර උපාලිගාථා. පඤ්ඤාණං සඤ්ඤාණන්ති අත්ථතො එකං, තස්මා බොධිපඤ්ඤාණන්ති බොධිසඤ්ඤාණං, බොධිබ්ජන්ති වුත්තං හොති.

ද්විත්තම්පි නියමෙත්වාති එත්ථ ‘‘ද්විසුපි ජානන්තෙසු එව පච්චක්ඛාමිති අධිප්පායෙන වුත්තෙ තෙසු එකො වෙ ජානාති, න පච්චක්ඛාතා හොති’’ති අඤ්ඤාතරස්මිම්පි ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං, තං අට්ඨකථාය න සමෙති. ‘‘ගිහි හොමි’’ති වා ‘‘ගිහිමිහි’’ති වා වුත්තෙ කිඤ්ඤාපි වත්තමානවචනං හොති. ‘‘ධාරෙහි’’ති අත්ථාභාවා ව ‘‘ධාරෙහි’’ති වුත්තෙ ව පරස්සුපරි ගච්ඡති, තස්මා න හොති. සන්දිට්ඨිකං ධම්මන්ති සබ්බත්ථ ධම්මවචනං වුත්තං යං සන්ධාය ‘‘සන්දිට්ඨික’’න්ති වදති, තං පකාසෙතුං. අඤ්ඤාථා ‘‘විජිතවිජයං පච්චක්ඛාමි’’ති වුත්තෙ වක්කවත්තිආදියුපි තප්පසඬගතො බුද්ධසද්දොපි අවසානෙ වත්තබ්බො භවෙය්‍ය. ආවරියවෙවචනෙසු පන යො මං පබ්බාපෙසීතිආදි උපජ්ඣං අග්ගහෙත්වා, පරං වා උද්දිස්ස පබ්බජිතං සන්ධාය වුත්තන්ති. ඔකල්ලකොති කපණාධිවචනං. මොළිබද්ධොති සිබ්බද්ධො, ඔමුක්කමකුටො වා. වෙල්ලකො අට්ඨො. වෙටකො මජ්ඣිමො. මොළිගල්ලො මහාසාමණෙරො. මනුස්සවිග්ගහනාගාදීනං නාගරූපාදීනං වා සන්තිකෙ, භාසාජානනකින්තරාදීනං වා. ‘‘දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා’’ති කිර පාඨො. දවායාති සහසා. රවාහඤ්ඤානාති බලිතහඤ්ඤාන. අක්ඛරසමයානඤ්ඤා නාහිඤ්ඤාතාය වා කරණානං අවිසදතාය වා හොති රවාහඤ්ඤා. අවිධෙය්‍යින්ද්‍රියතාය ‘‘පොත්ථකරූපසදිස්සස්සා’’ති වුත්තං, ගරුමෙධස්ස මන්දපඤ්ඤස්ස. කිත්තාවතා පන ගරුමෙධො හොතීති වෙ? සමයෙ අකොවිදතාය.

සික්ඛාපච්චක්ඛානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මූලපඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා

55. “පටිසෙවතිනාමා” ති පදං මාතිකායං නත්ථී, තස්මා “පටිසෙවෙය්‍යාති එත්ථා” තිආදිමාහ. “එසො මෙථුනධම්මො නාමා” ති සබ්බපාළිපොත්ථකෙසු, අට්ඨකථායං “එසො වුව්චති මෙථුනධම්මො නාමා” ති උද්ධටා. ඉත්ථීයා නිමිත්තෙන අත්තනො නිමිත්තන්ති දුට්ඨඤ්ඤායාමෙතං දස්සිතං. අත්තනො නිමිත්තෙන ඉත්ථීයා නිමිත්තං සුට්ඨඤ්ඤායාත්තා න දස්සිතං. චත්තාරි යානානි මුඤ්චිත්ථාති එත්ථ අබ්භන්තරතලං සුපන්තංයෙව සන්ධාය වුත්තං, අවිජුපන්තං නීහරන්තස්ස අනාපත්ති. මජ්ඣන්ති අග්ගප්පදෙසං. උපරිභාගමජ්ඣන්ති උපරිභාගස්ස අග්ගප්පදෙසං. නට්ඨකායප්පසාදන්ති එත්ථ උපහනින්ද්‍රියස්ස ආපත්තිසම්භවතො ඉධාපි ආපත්තිති වෙ? නෙති දස්සන්තං “මතවම්මං වා” තිආදි වුත්තං. මතවම්මඤ්ඤි අනුපාදින්නං, උපාදින්නෙ එව පාරාජිකාපත්ති. අපිධාය අප්පට්ච්ඡාදෙන්වා. යථා දන්තා න දිස්සන්ති, තථා පිධායෙව නිසිදිතබ්බන්ති අධිප්පායො.

ගෞතමොති ගෞණපිට්ඨිකො මණ්ඩලසප්පො, යස්ස පිට්ඨෙ ලොහිතකානි මණ්ඩලානි දිස්සන්ති. කලලපරිවයවාරිවාරමච්ඡග්ගහණෙන කිඤ්චාපි සමුද්දෙ මහාමුඛා හත්ථීසරිරම්පි එකප්පහාරෙන ගිලිතුං සමත්ථා තතො මහන්තතරා ව ගහිතා හොන්ති, තෙසං මුඛාදීසු මෙථුනධම්මො න සම්භවතිති තත්ථ යානපරිච්ඡෙදො නත්ථීති එකෙ, විචාරෙන්වා ගහෙතබ්බං. එතමෙව භීති අනන්තරං සන්ධාය. සද්ධිං යොජනාය අක්ඛරයොජනාය. “පඤ්ඤත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජීපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො සමසික්ඛතා නාමාති වුත්තත්තා සබ්බසික්ඛාපදං සබ්බෙහික්ඛුහි සික්ඛිතබ්බං. න හි කස්සපි ඌනමධිකං වා අත්ථී” ති තස්ස ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. පරිවාරෙ පන –

“න උක්ඛිත්තකො න ච පන පාරිවාසිකො,
න සඨසහින්තො න ච පන පක්ඛසඨකන්තො;
සමානසංවාසකභූමියා ධීතො,
කථං නු සික්ඛාය අසාධාරණො සියා” ති. (පරි. 479) –

වුත්තං. තදට්ඨකථාය ච “අයං පඤ්ඤා නභාපිතපුබ්බකං සන්ධාය වුත්තා. අයඤ්ඤි බුරහණ්ඩං පරිහරිතුං න ලහති, අඤ්ඤෙ ලහන්ති. තස්මා සික්ඛාය අසාධාරණො” ති වුත්තං. තං සබ්බං යථා සංසන්දති සමෙති, තථා වෙදිතබ්බං. භික්ඛුනීනංයෙව සාධාරණානි සික්ඛාපදානිපි භික්ඛු සික්ඛති, එවමඤ්ඤාපි අන්භාපිතපුබ්බකො භික්ඛු තං සික්ඛාපදං සික්ඛති එව තදත්ථකොසල්ලත්ථන්ති කත්වා සබ්බමිපි සික්ඛාපදං සමසික්ඛතා නාමාති. යං තං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. “තිස්සො ඉත්ථීයො” තිආදිවිභඩ්ගොනංනියාමකොතිලක්ඛණත්තා චත්ථුනියමනත්ථං වුත්තං. තෙන අමනුස්සින්ථීප්පසඨගෙන කතෙ සුවණ්ණරජතාදිමයෙ පටික්ඛිපති. ඉතො පට්ඨාය යෙ ච “තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච විභඩ්ගො පවත්තති” ති පුබ්බෙ වුත්තා, තෙ යථාසම්භවං යොජෙන්වා වෙදිතබ්බා.

පයමවතුක්කකථාවණ්ණනා

57. ආපත්ති පාරාජිකා අස්ස හොතිති එත්ථ යස්මා සා අකුසලා ආපත්ති තස්ස භික්ඛුනො සීලසම්භවං අභිභවති, රාගාභිභවෙ තස්මිං පාරාජිකාති ලද්ධනාමා පුබ්බභාගෙ ආපන්නා දුක්කට්ඨල්ලවිචයාදයො ආපත්තියො අභිභවිත්වා විනාසෙත්වා සයමෙවෙකා අස්ස. වත්ථුනා සභාගාහි වා අසභාගාහි වා අඤ්ඤාහි පාරාජිකත්තෙන සමානජාතිකාහි ආපත්තීහි සයං නාභිභවීයතීති එකෙ. තං තං පුබ්බෙ විචාරිතමෙව. යදා පන වතස්සොපි පාරාජිකාපත්තියො එකතො හොන්ති, තදා තා තස්ස භික්ඛුනො භික්ඛුභාවං අභිභවන්ති, අභික්ඛුං කරොන්ති, අනුපසම්පන්නං කරොන්ති, සමඤ්ඤායපි භික්ඛු න හොති. ඔමසවාදපාවිත්තියං න ජනෙතීති එකෙ. දුතියෙන අත්ථවිකප්පෙන පාරාජිකස්ස ධම්මස්ස පත්ති සම්පත්ති ආපත්තීති අත්ථො සඬගහිතො හොතිති කත්වා ආපත්තිසම්පත්තිවාදීනං සඬගහිතො හොති, යුජ්ජති වෙසා පරසාපෙක්ඛා. සාපත්තිකො නාම සො භික්ඛු හොති, අඤ්ඤථා තස්ස ඛණ්ඩගෙන අනාපත්තිකො භවෙය්‍ය, න ච හොතීති. කදා පන හොතීති? යදා කාලං කරොති, යදා ච සික්ඛං පච්චක්ඛාය සාමණෙරාදිභූමියං තිට්ඨති. යදි එවං සික්ඛාය පච්චක්ඛායාය පාරාජිකාපත්ති පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා වාති උභයං තස්ස එකතො අත්ථී, සඬසාදිසෙසාදිආපත්ති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන කිං න පච්චක්ඛාතා, පුන උපසම්පන්නෙන දෙසාපෙනඛ්ඛා. සික්ඛාපච්චක්ඛානං ආපත්තිවුට්ඨානං ජාතං, අභික්ඛු ආපත්තිතො වුට්ඨාති, ගහට්ඨො වුට්ඨාති, සාමණෙරො වුට්ඨාති, තතො විනයවිරොධා න වුට්ඨාති. හඤ්චි පන වුට්ඨාති ගහට්ඨො, සාමණෙරො වා සීලසම්පන්නොව ඤානලාභී අස්ස, සොනාපත්තිඵලස්ස වා අරහත්තඵලස්ස වා ලාභී අස්ස, පාරාජිකාපත්තියා සාපත්තිකො අරහා අස්ස. උක්ඛිත්තකො උජ්ජබ්බජිතො වා පරිවාසාරහො මානත්තාරහො උජ්ජබ්බජිතො වා සීලසම්පන්නො ඤානලාභී අස්ස, සොනාපත්තිඵලස්ස, අරහත්තඵලස්ස වා ලාභී අස්ස, සාපත්තිකො සන්තරායිකො අරහා අස්ස, සො පුන උපසම්පන්නො පරිවාසං, මානත්තං වා දත්වා අබ්භෙතඛ්ඛො උක්ඛිත්තකො ඔසාරෙතඛ්ඛොති සමානො අයං උපලබ්භොති.

අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො – පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නො යාව භික්ඛුභාවං පටිජානාති සාදියති සංවාසං, සන්තරායිකත්තා උපොසඨදිවසාදීසු ගහට්ඨස්ස විය සයමෙව සීලං සමාදියන්තස්සපි න සීලසමාදානං රුහති, පගෙව ඤානාදීති. සො වෙ භික්ඛුභාවං න සාදියති න පටිජානාති සංවාසං න සාදියති, කෙවලං භික්ඛුනං ආවිකත්වා රාජවෙරිවොරාදිභයෙන කාසාවං න පරිච්චජති, අනුපසම්පන්නොව හොති සහසෙය්‍යාදිං ජනෙති, සීලස්ස ච ඤානාදීනඤ්ච භාගී හොති. චුත්තඤ්ඤෙන භගවතා –

“ආපන්නෙන විසුද්ධාපෙක්ඛෙන සන්ති ආපත්ති ආවිකාතඛ්ඛා, ආවිකතා භිස්ස ඵාසු හොති, පඨමස්ස ඤානස්ස අධිගමායා” තිආදි (මහාව. 134-135).

තත්ථ සන්ති ආපත්තීති සාවසෙසානවසෙසප්පහෙදා සබ්බාපි ආපත්ති ආපන්නා අධිප්පෙතා. එවං සන්තෙපි පගෙව ගහට්ඨාදිභූමියං ධීතො ඤානාදීනං භාගී අස්ස සුද්ධන්තෙ ධීතත්තා, යො පන උක්ඛිත්තකො අනොසාරිතො, ගරුධම්මං වා

ආපච්ඡිත්වා අවුට්ඨිතො සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගහට්ඨාදිභූමියං යිතො, න සො ඤානාදීනං භාගියෙව භවති න සුද්ධන්තෙ යිතත්තා, සකරණියත්තා ව, තෙනෙව භගවතා “සො පුන උපසම්පන්නො ඔසාරෙතබ්බො”ති චුත්තං, තස්මා තස්ස පුග්ගලස්ස තෙ භික්ඛුකාලෙ ආපන්නා අන්තරායිකා ධම්මා විජ්ජපිසාරං ජනයිත්වා අවිජ්ජපිසාරමූලකානං පාමොජ්ජාදීනං සම්භවං නිවාරෙන්නි, නො සකාසාවෙසුයෙව. නො වෙ නිවාරෙන්නි, සම්භවති. ගරුකං ආපච්ඡිත්වා භික්ඛුනං ආචිකත්වා වෙ උජ්ජබ්බජිතො, පකතත්තො හුත්වා උජ්ජබ්බජිතොති කත්වා ඤානාදීනං භාගී අස්ස “ආචිකතා භිස්ස ථාසු හොති”ති චුත්තත්තා. පගෙව භික්ඛුකාලෙ, න ත්වෙව උක්ඛිත්තකො සකරණියත්තාති එකෙ. තදනුවත්තනකො පන තං ලද්ධිං පභාය භාගී අස්ස. න, භික්ඛවෙ, සගහට්ඨාය පරිසාය (මභාව. 154) සික්ඛාපච්චක්ඛාතකස්ස අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නකස්ස නිසින්නපරිසායාති (මභාව. 183) එත්ථ ගහට්ඨො නාම පකතියා ගිහිලිඬිගෙ යිතො. සික්ඛං පච්චක්ඛාය භික්ඛුලිඬිගෙ යිතො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො. සො සකාසාවෙසු සාපෙක්ඛත්තා සාමණෙරභාවං පත්ථයමානො තෙනෙව ලිඬිගෙන තීහි සරණගමනෙහි සාමණෙරො හොති. අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො සංවාසං සාදියන්තොපි පච්ඡා පුබ්බෙ චුත්තක්කමෙන අසාදියිත්වා සාමණෙරභාවං පත්ථයමානො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො විය තීහි සරණගමනෙහි සාමණෙරො හොති, න පුන කාසාවං පටිග්ගාභාපෙතබ්බො භික්ඛුහි පයමං දින්නලිඬිගෙයෙව යිතත්තා. යො පන පාරාජිකො චොදියමානො පරාජිත්වා “හන්ද, හන්තෙ, සාමණෙරො භවාමි, සරණානි දෙථා”ති වදති, “සාධු ගණ්භාහි”ති න වත්තබ්බො, ගිහිලිඬිගෙ යපෙත්වා පුන කාසායාති පටිග්ගාභාපෙත්වා පබ්බාපෙතබ්බො. “ඉදං පන සබ්බං අත්තනො මතියා චුත්තත්තා විවාරෙත්වා ගහෙතබ්බ”න්ති ආචරියො වදති. පවෙසනං නාම අඬිගජාතං පවෙසෙන්නස්ස අඬිගජාතෙන සම්ථුසනං. පවිට්ඨං නාම යාව මූලා පවෙසෙන්නස්ස විජ්ජකතකාලෙ වායාමකාලො. සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසමයෙ අඬිගජාතං යීතං නාම. උද්ධරණං නාම නීහරණකාලො. ගණ්ඨීපදෙ පන “වායාමතො ඔරමිත්වා යානං යීතං නාමා”ති චුත්තං, තං අසඬිකරතො දස්සනත්ථං චුත්තං. පවෙසනපවිට්ඨඋද්ධරණකාලෙසුපි සුක්කච්ඡස්සට්ඨි හොතියෙව.

පයමවතුක්කකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකුනසත්තතිද්විසතවතුක්කකථාවණ්ණනා

59-60. “මතං යෙභුයොන අක්ඛායිත”න්ති වචනතො අමතං යෙභුයොන බායිතම්පි පාරාජිකවත්ථුමෙවාති දස්සෙති. සබ්බසො බායිතං, උජ්ජාටිතං වා පුල්ලච්චයවත්ථුමෙවාති දස්සෙති, තථා “යෙභුයොන බායිත”න්ති වචනතො මතං සබ්බබායිතං, උජ්ජාටිතං වා දුක්කට්ඨත්ථුති දස්සෙති. න ව සාවසෙසං පඤ්ඤාපෙත්ති. කිං කාරණා? ඉදඤ්ඨි සික්ඛාපදං ලොකවජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. තත්ථ සික්ඛාපදන්ති පාරාජිකං අධිජ්ජෙතං. තත්ථ පුල්ලච්චයම්පි හි ලොකවජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. අථ වා උභයම්පි අනවසෙසං පඤ්ඤත්තං. පාරාජිකබ්බත්තෙ හි හෙට්ඨිමකොටිං පාපෙත්වා යපිතෙ තතො පරං පුල්ලච්චයන්ති පඤ්ඤත්තමෙව

හොති. තත්ථ පුල්ලච්චයබ්බන්තම්පි පාරාජිකබ්බන්තං විය හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන
 වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. උපඩ්ඨක්ඛායිනෙ පුල්ලච්චයන්ති යත්ථ නිමිත්තං බායිතං, තං
 දුක්ඛට්ඨත්ථුති වෙදිතබ්බං. එත්ථාහ - පණ්ණත්තිවජ්ජං කිං සාවසෙසමෙව භගවා
 පඤ්ඤාපෙතීති? න. එකංසතො පන යථාසම්භවං තත්ථ තත්ථ පකාසයිස්සාම,
 කිමත්ථං පන භගවා උපඩ්ඨක්ඛායිනෙ පාරාජිකං න පඤ්ඤාපෙතීති අයං තාව අපුච්ඡා
 බුද්ධවිසයන්තා විනයපඤ්ඤන්තියා. ඉදං පනෙත්ථ කාරණපතිරූපකං
 “උපඩ්ඨභාවස්ස දුබ්බිනිච්ඡයන්තා”ති. යෙභුයොන බායිතං නාම
 වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමුඛානං චතුසු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අතික්කම්ම
 යාව තතියකොට්ඨාසපරියොසානා බාදිතං, තතියකොට්ඨාසං අතික්කම්ම යාව
 චතුත්ථකොට්ඨාසපරියොසානා දුක්ඛට්ඨත්ථු.

යදිපි නිමිත්තං සබ්බසො බායිතන්ති “ජීවමානකසරිරංයෙව සන්ධාය
 වුත්ත”න්ති වදන්ති, තං විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. අල්ලසරිරෙති අභිනවෙ, අකුට්ඨෙ
 වා මනුස්සානං ජීවමානසරිරෙ අක්ඛිනාසාදිසු පුල්ලච්චයමෙව. තිරච්ඡානගතානං
 හත්ථිඅස්සාදිනං නාසාය වත්ථිකොසෙ ව පුල්ලච්චයන්ති “අමග්ගෙන අමග්ගං
 පවෙසෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති ඉමාය පාළියා අත්ථවිසෙසෙනෙත්ථ වුත්තං.
 උපකච්ඡකාදිසු දුක්ඛට්ඨං, සබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු
 දුක්ඛට්ඨං, අවසෙසසරිරෙපි දුක්ඛට්ඨමෙවාති ඉදං විනිතවත්ථුස්මිං. “එහි, හන්තෙ,
 මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවා”ති. “අලං භගිනි නෙතං කප්පති”ති (පාරා. 79) ඉමිනා
 තාව මෙටුනරාගාභාවො දස්සිතො හොති. “එහි, හන්තෙ, ඌරුන්තරිකාය
 සට්ඨෙහි...පෙ.... සො භික්ඛු තථා අකාසී”ති ඉමිනා තාව මොවනස්සාදො දස්සිතො
 හොති, තෙනෙවාහ භගවා “ආපත්ති සඩ්ඝාදිසෙසස්සා”ති. “යො පන
 මෙටුනරාගෙන ඌරුන්තරිකාය සට්ඨෙහි, තස්ස දුක්ඛට්ඨ”න්ති සිද්ධන්ති කත්වා
 වුත්තං.

මනුස්සානං අක්ඛිකණ්ණවණාදි පුල්ලච්චයවත්ථු, තිරච්ඡානගතානං
 දුක්ඛට්ඨත්ථුති එත්ථ දුච්ඤ්ඤෙයො පාළිලෙසො, තස්මා “න ව, භික්ඛවෙ,
 රත්තචිත්තෙන අභිගජානං ඡුපිතබ්බං, යො ඡුපෙය්‍ය, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති
 වචනතො රත්තචිත්තෙන අක්ඛිකණ්ණවණං ඡුපන්තස්ස දුක්ඛට්ඨන්ති සිද්ධන්ති අයං
 වම්මක්ඛන්ධකෙ පාළිලෙසොති වෙදිතබ්බො. “ජීවමානකපුරිසස්සාති
 ජීවමානකසද්දො මනෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති ඤාපනත්ථං වුත්තො”ති වදන්ති.
 මහාඅට්ඨකථායං පනාති ඉදං කිඤ්චාපි “කත්වා මහාඅට්ඨකථං සරිර”න්ති වුත්තං,
 අථ බො සෙසඅට්ඨකථාසු “මෙටුනරාගෙන මුබ්බනා”ති වචනාභාවතො තත්ථෙව
 භාවතො තං වචනං පාළිවචනෙන සංසන්දිත්වා දස්සනත්ථං වුත්තං. අනුගණ්ඨිපදෙ
 පන “තං සබ්බම්පිති මහාඅට්ඨකථායමෙව මෙටුනරාගෙන ඉත්ථියා නිමිත්තං
 අප්පවෙසෙන්නො ඡුපති, පුල්ලච්චය”න්ති ව වුත්තං. “මෙටුනරාගෙන
 මුබ්බනා”තිපි කත්ථවි, පාළියං අවිසෙසෙන “න ව, භික්ඛවෙ, රත්තචිත්තෙන
 අභිගජානං ඡුපිතබ්බ”න්ති වුත්තං, තස්මා “තං සබ්බ”න්ති වුත්තං. පුරිමං
 පසංසන්තීති තිරච්ඡානගති...පෙ.... වුත්තනෙයෙනෙව පුල්ලච්චයං,
 කායසංසග්ගරාගෙන දුක්ඛට්ඨන්තිආදිඅට්ඨකථාවචනෙහි සංසන්දනතො. “තං

සබ්බම්භි...පෙ.... පුරිමං පසංසන්ති” ති ඉදං සඬ්භිතිතො පච්ඡා සිහලදීපකෙහි ආචරියෙහි පාළියා, අට්ඨකථායඤ්ච වුත්තවචනං සංසන්දිත්වා වුත්තවිනිච්ඡයොති වුත්තං. එත්ථ ඉතරථා භීති පකතිමුඛෙන. කස්මා දුක්කටන්ති වෙ? “අඬ්ගුලිබ්භාදීනි පච්චෙසෙත්තස්ස දුක්කට”න්ති වුත්තත්තා යුත්තං. තිරච්ඡානගතිත්ථියා පස්සාවමග්ගන්ති එත්ථ මහාඅට්ඨකථායම්භි පුබ්බෙ “නිමිත්ත”න්ති වත්වා එත්ථ “පස්සාවමග්ග”න්ති වුත්තත්තා අවසෙසනිමිත්තෙ දුක්කටන්ති යුත්තං විය දිස්සති. වුත්තනගෙනෙවාති මෙටුනරාගෙන. ටුල්ලච්චයන්ති ච ඛන්ධකෙ පස්සාවනිමිත්තවසෙනෙවාගතත්තා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙනබ්බං.

එකුනසත්තතිද්විසතවතුක්කකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සන්ථතවතුක්කභෙදකකථාවණ්ණනා

61-2. ඉත්ථිනිමිත්තං බාණුං කත්වාති ඉත්ථිනිමිත්තස්ස අන්තො බාණුං පච්චෙසෙත්වා සමතලං වා කත්වා අතිරිත්තං වා බාණුං සට්ඨෙන්තස්ස දුක්කටං පච්චෙසාභාවා. ඊසකං අන්තො පච්චෙසෙත්වා යීතං බාණුමෙව වෙ අඬ්ගජාතෙන ඡුපති, පාරාජිකං. “උප්පලගන්ධා උප්පලභාවා”තිපි දීපවාසිනො පඨන්ති කිර. සුත්තං භික්ඛුම්භීති සෙවනවිත්තං උපට්ඨිතෙති (පාරා. 57) එත්ථ විය. “සුත්තභික්ඛුම්භී”ති ච පඨන්ති, තං උජුකමෙව.

සන්ථතවතුක්කභෙදකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා

පකිණ්ණකෙ යාති සික්ඛාපදානි “කිරියානී”ති වුච්චන්ති, තෙසං වසෙන කායො, වාචා ච සහ විඤ්ඤත්තියා වෙදිතබ්බා. අකිරියානං වසෙන විනා විඤ්ඤත්තියා වෙදිතබ්බා, විත්තං පනෙත්ථ අප්පමාණං භූතාරොචනසමුට්ඨානස්ස කිරියත්තා, අවිත්තකත්තා ච. තත්ථ කිරියා ආපත්තියා අනන්තරවිත්තසමුට්ඨානා වෙදිතබ්බා. අවිඤ්ඤත්තිජනකම්භි එකච්චං බාහුල්ලනගෙන “කිරිය”න්ති වුච්චති, යථයිදං පඨමපාරාජිකං විඤ්ඤත්තියා අභාවෙපි “සො වෙ සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති භි වුත්තං. “න සාදියති අනාපත්ති”ති ච. විඤ්ඤත්තිසඬ්ඛානාපි කිරියා විනා සෙවනවිත්තෙන න භොති විත්තජත්තා, විකාරරූපත්තා, විත්තානුපරිචන්තිකත්තා ච. තස්මා කිරියාසඬ්ඛාතමිදං විඤ්ඤත්තිරූපං ඉතරං විත්තජරූපං විය ජනකවිත්තෙන විනා න තිට්ඨති, ඉතරං සද්දායතනං තිට්ඨති, තස්මා කිරියාය සති එකන්තතො තප්පනකං සෙවනවිත්තං අත්ථියෙවාති කත්වා න සාදියති අනාපත්තීති න යුජ්ජති. යස්මා විඤ්ඤත්තිජනකම්භි සමානං සෙවනවිත්තං න සබ්බකාලං විඤ්ඤත්තිං ජනෙති, තස්මා විනාපි විඤ්ඤත්තියා සයං උප්පජ්ජති කත්වා “සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති වුත්තං. නුප්පජ්ජති වෙ, න සාදියති නාම, තස්ස අනාපත්ති, තෙනෙව භගවා “කිංවිත්තො ත්වං භික්ඛු”ති විත්තෙනෙව

ආපත්තිං පරිච්ඡින්නදති, න කිරියායාති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි, තානි එව ආපත්තිකරා ධම්මා නාමානි ව, චතුර්භාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති කායෙන වාචාය කායවාචාහි කම්මවාචාය ආපජ්ජතීති ව එතානි සුත්තපදානි අවිරොධිතානි භොන්ති, අඤ්ඤා විරොධිතානි. කථං? යඤ්ඤි ආපත්තිං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, න තත්ථ කායාදයොති ආපන්නං, තතො කම්මවාචාය සද්ධිං ආපත්තිකරා ධම්මා සත්තානි ආපජ්ජති, අථ තත්ථාපි කායාදයො එකතො වා නානාතො වා ලබ්භන්ති. “චතුර්භි ආකාරෙහි”ති න යුජ්ජති, “තීභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති”ති වත්තබ්බං සියාති එවං විරොධිතානි භොන්ති. කථං අවිරොධිතානීති? සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදගින්නත්තා කායාදීනං. යා කිරියා ආපත්ති, තං එකච්චං කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන ආපජ්ජති, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තියා වාචාය, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති. යා පන අකිරියා ආපත්ති, තං එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, තඤ්ච ඛො අවසිට්ඨාහි අවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහියෙව, න චිනා “නො වෙ කායෙන වාචාය පටිනිස්සජ්ජති, කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 414, 421) වචනතො. අවිසෙසෙන වා එකච්චං ආපත්තිං කායෙන ආපජ්ජති, එකච්චං වාචාය, එකච්චං කායවාචාහි. යං පනෙත්ථ කායවාචාහි, තං එකච්චං කෙවලාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති, එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජතීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බොති එවං අවිරොධිතානි භොන්ති.

තත්ත්වයං සමාසතො අත්ථවිභාවනා – කායෙන ආපජ්ජතීති කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන අකත්තබ්බං කත්වා එකච්චං ආපජ්ජති, අවිඤ්ඤත්තිකෙන කත්තබ්බං අකත්වා ආපජ්ජති, තදුභයම්පි කායකම්මං නාම. අකතම්පි හි ලොකෙ “කත”න්ති වුවවති “ඉදං දුක්කටං මයා, යං මයා පුඤ්ඤං න කත”න්ති එවමාදීසු, සාසනෙ ව “ඉදං තෙ, ආවුසො ආනන්ද, දුක්කටං, යං ත්වං භගවන්තං න පුච්ඡී”තිආදීසු (වුළුව. 443), එවම්ධ චිත්තයපරියායෙ කායෙන අකරණීයම්පි “කායකම්ම”න්ති වුවවති, අයමෙව නයො වාචාය ආපජ්ජතීතිආදීසු. තත්ථ සමුට්ඨානග්ගහණං කත්තබ්බතො වා අකත්තබ්බතො වා කායාදිභෙදාපෙක්ඛමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති, න අඤ්ඤාදාති දස්සනත්ථං. කිරියාග්ගහණං කායාදීනං සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදදස්සනත්ථං. සඤ්ඤාග්ගහණං ආපත්තියා අභිගානභිගචිත්තවිසෙසදස්සනත්ථං, තෙන යං චිත්තං කිරියාලක්ඛණෙ, අකිරියාලක්ඛණෙ වා සන්නිහිතං, යතො වා කිරියා වා අකිරියා වා භොති, න තං අවිසෙසෙන ආපත්තියා අභිගං වා අනභිගං වා භොති, කින්නු යාය සඤ්ඤාය “සඤ්ඤාවිමොක්ඛ”න්ති වුවවති, තාය සම්පයුත්තං චිත්තං අභිගං, ඉතරං අනභිගන්ති දස්සිතං භොති. ඉදානි යෙන චිත්තෙන සික්ඛාපදං සචිත්තකං භොති, යදභවා අචිත්තකං, තෙන තස්ස අවිසෙසෙන සාවජ්ජත්තා ලොකවජ්ජභාවොව වුවවති, කින්නු සාවජ්ජංයෙව සමානං එකච්චං ලොකවජ්ජං එකච්චං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති දස්සනත්ථං ලොකවජ්ජග්ගහණං. චිත්තමෙව යස්මා “ලොකවජ්ජ”න්ති වුවවති, තස්මා මනොකම්මම්පි සියා ආපත්තීති අනිට්ඨප්පසඬගතිවාරණත්ථං කම්මග්ගහණං. යං පනෙත්ථ අකිරියාලක්ඛණං.

කම්මං, තං කුසලත්තිකවිනිමුත්තං සියාති අනිට්ඨප්පසඬගතිවාරණත්ථං
 කුසලත්තිකග්ගහණං. යා පනෙත්ථ අබ්‍යාකතා ආපත්ති, තං එකච්චං අවෙදනම්පි
 සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපන්නො ආපජ්ජති කත්වා වෙදනාත්තිකං එත්ථ න
 ලබ්භති අනිට්ඨප්පසඬගතිවාරණත්ථං වෙදනාත්තිකග්ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං.
 සික්ඛාපදඤ්ඤි සවිත්තකපුග්ගලවසෙන “තිවිත්තං තිවෙදන”න්ති ලද්ධවොහාරං
 අවිත්තකෙනාපන්නම්පි “තිවිත්තං තිවෙදන”ම්චිවෙච වුවචති. තත්ත්වං සුත්තං
 “අත්ථාපත්ති අවිත්තකො ආපජ්ජති අවිත්තකො වුට්ඨාති (පරි. 324). අත්ථාපත්ති
 කුසලවිත්තො ආපජ්ජති කුසලවිත්තො වුට්ඨාති”තිආදි (පරි. 470). අනුගණ්ඨීපදෙ
 පන “සඤ්ඤා සදා අනාපත්තිමෙව කරොති, විත්තං ආපත්තිමෙව, අවිත්තකං නාම
 වත්ථුඅවිජානනං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං චිතික්කමජානනං, ඉදමෙනෙසං
 නානත්ත”න්ති වුත්තං.

සබ්බසඬගාහකවසෙනාති සබ්බසික්ඛාපදානං සඬගහවසෙන. භික්ඛුනියා
 විවරදානාදි කිරියාකිරියතො. ජාතරූපරජතපටිග්ගහණාදි සියා කිරියතො.
 උපනික්ඛිත්තාපටික්ඛෙපෙ සියා අකිරියතො.
 දෙසිතවත්ථුකපමාණාතික්කන්තකුටිකරණෙ සියා කිරියතො,
 අදෙසිතවත්ථුකපමාණාතික්කන්තකරණෙ සියා කිරියාකිරියතො. යං විත්තඬගං
 ලභතියෙවාති කායවිත්තං වාචාවිත්තන්ති එවං. විනාපි විත්තෙනාති එත්ථ විනාපි
 විත්තෙන සභාපි විත්තෙනාති අධිජ්ජායො. යො සො සවිඤ්ඤත්තිකො,
 අවිඤ්ඤත්තිකො ච වුත්තො කායො, තස්ස කම්මං කායකම්මං, තථා වචිකම්මං.
 තත්ථ සවිඤ්ඤත්තිකො කායො උජ්ජත්තියා කම්මං සාධෙති, ඉතරො අනුජ්ජත්තියා.
 තථා වාචාති වෙදිතබ්බං, සික්ඛාපදන්ති “යො තත්ථ නාමකායො පදකායො”ති
 වචනතො චිතික්කමෙ යුජ්ජති වුත්තං. “භසිතුජ්ජාදවොට්ඨබ්බනානිපි
 ආපත්තිසමුට්ඨාපකවිත්තානි. ඉදම්පි න මයා පරිච්ඡින්නන්ති භසමානො පස්සති යදා,
 තදා වොට්ඨබ්බනං ජවනගතික”න්ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. අභිඤ්ඤාවිත්තානි
 පඤ්ඤත්තිං අජානිත්වා ඉද්ධිවිකුබ්බනාදිකාලෙ ගහෙතබ්බාති.

එත්ථ පන යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො...පෙ.... මෙටුනං
 ධම්මං පටිසෙවන්තො අත්ථි කොචි පාරාජිකො හොති අසංවාසො, අත්ථි කොචි න
 පාරාජිකො හොති අසංවාසො. දුක්කට්ඨල්ලච්චයවත්ථුසු පටිසෙවන්තො අත්ථි
 කොචි න පාරාජිකො. පක්ඛපණ්ඩකො අපණ්ඩකපක්ඛෙ උපසම්පන්නො
 පණ්ඩකපක්ඛෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො සො පාරාජිකං ආපත්තිං
 නාපජ්ජති න පාරාජිකො නාම. න භි අභික්ඛුනො ආපත්ති නාම අත්ථි. සො
 අනාපත්තිකත්තා අපණ්ඩකපක්ඛෙ ආගතො කිං අසංවාසො හොති න හොතිති?
 හොති, “අභබ්බො තෙන සරිරබන්ධනෙනා”ති (පාරා. 55; මහාව. 129) භි වුත්තං.
 “යො පන, භික්ඛු, භික්ඛුනං...පෙ.... අසංවාසො”ති (පාරා. 44) වුත්තත්තා යො
 පන භික්ඛුභාවෙන මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති, සො එව අභබ්බො. නායං
 අපාරාජිකත්තාති වෙ? න, “බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬසො
 ඤාපෙතබ්බො”ති (මහාව. 86) වුත්තට්ඨානෙ යථා අභික්ඛුනා කම්මවාචාය
 සාවිතායපි කම්මං රුහති කම්මවිපත්තියා අසම්භවතො, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං.

තනුදං යුක්ති - උපසම්පන්නපුබ්බො එව වෙ කම්මවාචං සාවෙනි, සඬ්ඝො ච තස්මිං උපසම්පන්නසඤ්ඤී, එවඤ්චෙ කම්මං රුහති, න අඤ්ඤාථානි නො ඛන්තිති ආචරියො. ගහටියො වා තිත්ථියො වා පණ්ඩකො වා අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී කම්මවාචං සාවෙනි, සඬ්ඝෙන කම්මවාචා න චුත්තා හොති, “සඬ්ඝො උපසම්පාදෙය්‍ය, සඬ්ඝො උපසම්පාදෙති, උපසම්පන්නො සඬ්ඝෙනා” ති (මහාව. 127) හි වචනතො සඬ්ඝෙන කම්මවාචාය වත්තබ්බාය සඬ්ඝපරියාපන්නෙන, සඬ්ඝපරියාපන්නසඤ්ඤීතෙන වා එකෙන චුත්තා සඬ්ඝෙන චුත්තාව හොතිති වෙදිතබ්බො, අයමෙව සබ්බකම්මෙසු යුක්ති. තථා අත්ථි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො කොචි නාසෙතබ්බො “යො භික්ඛුනීද්දසකො, අයං නාසෙතබ්බො” ති චුත්තත්තා එව, සො අනුපසම්පන්නොව, සහසෙය්‍යාපත්තිආදිං ජනෙති, තස්ස ඔමසෙන ව දුක්කටං හොති. අභික්ඛුනියා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො න නාසෙතබ්බො “අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්නො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො...පෙ.... නාසෙතබ්බො” ති පාළියා අභාවතො. තෙනෙව සො උපසම්පන්නසඬ්ඛං ගච්ඡති, න සහසෙය්‍යාපත්තාදිං ජනෙති, කෙවලං අසංවාසොති කත්වා ගණපුරකො න හොති, එකකම්මං එකද්දෙසොපි හි සංවාසොති චුත්තො. සමසික්ඛතාපි සංවාසොති කත්වා සො තෙන සද්ධිං නත්ථිති පදසොධම්මාපත්තිං පන ජනෙතිති කාරණච්ඡායා දිස්සති. යථා භික්ඛුනියා සද්ධිං භික්ඛුසඬ්ඝස්ස එකකම්මාදිනො සංවාසස්ස අභාවා භික්ඛුනී අසංවාසා භික්ඛුස්ස, තථා භික්ඛු ව භික්ඛුනියා, පදසොධම්මාපත්තිං පන ජනෙති. තථා “අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්නොපි එකච්චො යො නාසෙතබ්බො” ති අචුත්තොති ඉමිනා නිදස්සනෙන සා කාරණච්ඡායා ගහණං න ගච්ඡති.

අපි ව “භික්ඛු සුත්තභික්ඛුමහි විජ්ජපිපජ්ජති, පටිබුද්ධො සාදියති, උභො නාසෙතබ්බො” ති (පාරා. 66) ව, “තෙන හි, භික්ඛවෙ, මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා” ති (පාරා. 384) ව වචනතො යො සඬ්ඝමජ්ඣං පටිසිත්වා අනුච්ඡේදකෙන අනුච්ඡේදයමානො පරාජාපිතො, සොපි අනුපසම්පන්නොව, න ඔමසවාදපාචිත්තියං ජනෙතිති වෙදිතබ්බං. කිඤ්චාපි “උපසම්පන්නං උපසම්පන්නසඤ්ඤී චුංසෙතුකාමො” ති පාළි නත්ථි, කිඤ්චාපි කඬ්ඛාවිතරණියං “යං අක්කොසති, තස්ස උපසම්පන්නතා, අනඤ්ඤාපදෙසෙන ජාතිආදීහි අක්කොසනං, ‘මං අක්කොසති’ ති ජානනා, අත්ථපුරෙක්ඛාරතාදීනං අභාවොති ඉමානෙත්ථ වත්තාරි අඬ්ගානි” ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තං, තථාපි දුට්ඨදොසසික්ඛාපදෙ “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො ඔකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදස්සා” ති (පාරා. 389) වචනතො අසුද්ධො උපසම්පන්නසඤ්ඤාය එව ඔමසන්නස්ස පාචිත්තියං. අසුද්ධදිට්ඨිස්ස දුක්කටං. “සුද්ධො හොති පුග්ගලො, අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අනජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො ඔකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදස්සා” ති (පාරා. 389) වචනතො පන කඬ්ඛාවිතරණියං “තස්ස උපසම්පන්නතා

උපසම්පන්නසඤ්ඤිතා''ති න චුත්තං අනෙකංසිකත්තා තස්ස අභිගස්සාති
වෙදිතබ්බං.

අපි චෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛාතකචතුක්කං වෙදිතබ්බං, අත්ථි පුග්ගලො
සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො, අත්ථි
සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො න සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො, අත්ථි සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො
වෙච සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො ච, අත්ථි නෙච සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න
සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො. තත්ථ තතියො භික්ඛුනීසික්ඛාපච්චක්ඛාතකො
වෙදිතබ්බො. සා භි යාව න ලිඛිගං පරිච්චජති, කාසාවෙ සඋස්සාභාව සමානා
සාමඤ්ඤා චචතුකාමා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තීපි භික්ඛුනී ඵච සික්ඛාසාථීවසමාපන්නාව.
චුත්තඤ්ඤි භගවතා “න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛාතා”න්ති (චූළව.
434). කදා ච පන සා අභික්ඛුනී හොතීති? යදා සාමඤ්ඤා චචතුකාමා ගිහිනිවාසනං
නිවාසෙති, සා “විබ්භන්තා”ති සඬ්ඛාං ගච්ඡති. චුත්තඤ්ඤි භගවතා “යදෙව සා
විබ්භන්තා, තදෙව අභික්ඛුනී”ති (චූළව. 434). කිත්තාවතා පන විබ්භන්තා හොතීති?
සාමඤ්ඤා චචතුකාමා කාසාවෙසු අනාලයා කාසාවං වා අපනෙති, නග්ගා වා ගච්ඡති,
තිණපණ්ණාදිනා වා පටිච්ඡාදෙන්වා ගච්ඡති, කාසාවංයෙව වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන
නිවාසෙති, ඔදාතං වා චත්ථං නිවාසෙති, සලිඬිගෙනෙව වා සද්ධිං තිත්ථියෙසු
පටිසිත්වා කෙසලුඤ්ඤවනාදිවතං සමාදියති, තිත්ථියලිඬිගං වා සමාදියති, තදා
විබ්භන්තා නාම හොති. තත්ථ යා භික්ඛුනිලිඬිගෙ ධීතාව තිත්ථියවතං සමාදියති, සා
තිත්ථියපක්කන්තකො භික්ඛු විය පච්ඡා පබ්බජ්ජමිපි න ලහති, සෙසා
පබ්බජ්ජමෙවෙකං ලහන්ති, න උපසම්පදං. පාළියං කිඤ්චාපි “යා සා, භික්ඛවෙ,
භික්ඛුනී සකාසාවා තිත්ථායතනං සඬ්ඛන්තා, සා ආගතා න උපසම්පාදෙනබ්බා”ති
චචනතො යා පයමං විබ්භමිත්වා පච්ඡා තිත්ථායතනං සඬ්ඛන්තා, සා ආගතා
උපසම්පාදෙනබ්බාති අනුඤ්ඤාතං විය දිස්සති. සඬ්ඛිතිආචරියෙහි පන “චතුර්විසති
පාරාජිකානී”ති චුත්තත්තා න පුන සා උපසම්පාදෙනබ්බා, තස්මා ඵච
සික්ඛාපච්චක්ඛාතං නානුඤ්ඤාතං භගවතා. අන්තිමචත්ථුඅප්ඤ්ඤාපන්නා පන
භික්ඛුනී ඵච. පක්ඛපණ්ඩකීපි භික්ඛුනී ඵච. කිත්ති පුච්ඡා.

විනිතචත්ථුචණ්ණනා

67. විනිතානි විනිච්ඡිතානි චත්ථුනි විනිතචත්ථුනි. තෙසං තෙසං “තෙන බො
පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු”තිආදීනං චත්ථුනං පාටෙක්කං නාමගණනං
උද්ධරිත්වා උද්ධරිත්වා උභ්‍යාධිකදොසසොධනට්ඨෙන උද්දානා ච තා
මත්‍රාදිසිද්ධිගාථාහි ඡන්දොවිචිතිලක්ඛණෙන ගාථා වාති “උද්දානගාථා නාමා”ති
චුත්තං, දෙ, සොධනෙ ඉති ධාතුස්ස රූපං උද්දානානි වෙදිතබ්බං. ඉමා පන
උද්දානගාථා ධම්මසඬ්ඛාහකත්ථෙරෙහි සඬ්ඛිතිකාලෙ යපිතා, කත්ථානි වෙ?
පදභාජනියාවසානෙ. “චත්ථුගාථා නාම ‘තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො
භික්ඛු’තිආදීනං ඉමෙසං විනිතචත්ථුනං නිදානානී”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං, තස්මා
තත්ථ චුත්තනයෙන විනිතචත්ථුනි ඵච “චත්ථුගාථා”ති චුත්තානි වෙදිතබ්බං.
ඉදමෙත්ථ සමාසතො අධිප්පායනිදස්සනං – “ආපත්තිං ත්වං, භික්ඛු, ආපන්නො

පාරාජික” න්ති මූලාපත්තිදස්සනවසෙන වා, “අනාපත්ති, හික්ඛු, පාරාජිකස්ස, ආපත්ති සඨසාදිසෙසස්ස, දුක්කටස්සා” නි ආපත්තිහෙදදස්සනවසෙන වා, “අනාපත්ති, හික්ඛු, අසාදියන්තස්සා” නි අනාපත්තිදස්සනවසෙන වා යානි වත්ථුනි විනිතානි විනිච්ඡිතානි, තානි විනිතවත්ථුනි නාම. තෙසං විනිතවත්ථුනං නිදානවත්ථුදීපිකා තන්ති වත්ථුගාමා නාම. උද්දානගාමාව “වත්ථුගාමා” නි චුත්තානි එකෙ. තෙසං “ඉමිනා ලක්ඛණෙන ආයතිං විනයධරා විනයං විනිච්ඡිනිස්සන්ති” නි වචනෙන විරුජ්ඣති. න හි උද්දානගාමායං කිඤ්චිපි විනිච්ඡයලක්ඛණං දිස්සති, උද්දානගාමානං විසුං පයොජනං චුත්තං “සුඛං විනයධරා උග්ගණ්හිස්සන්ති” නි, තස්මා පයොජනනානත්තතොපෙතං නානත්තං වෙදිතබ්බං. තත්ථායං විග්ගහො – වත්ථුනි එව ගාමා වත්ථුගාමා. විනිතවත්ථුතො විසෙසනත්ථමෙත්ථ ගාමාග්ගහණං. උද්දානගාමාතො විසෙසනත්ථං වත්ථුග්ගහණන්ති වෙදිතබ්බං. කෙච් පන “ගාමානං වත්ථුනිති වත්තබ්බෙ වත්ථුගාමානි චුත්ත” න්ති වදන්ති. මක්කට්ඨවත්ථුං අඤ්ඤෙ තත්ථ හික්ඛු ආරොවෙසුං, ඉධ සයමෙව. තත්ථ කාරණස්ස “භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත” න්ති චුත්තත්තා වජ්ජිපුත්තකාපි අඤ්ඤෙ එව. “තත්ථ ආනන්දත්ථෙරො, ඉධ තෙ එවා” නි අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. ආචරියස්ස අධිප්පායො පුබ්බෙ චුත්තො, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බං.

67-8. ඤත්වානි අප්පච්ඡිත්වා සයමෙව ඤත්වා. පොක්ඛරන්ති සරිරං හෙරිපොක්ඛරං විය. ලොකියා අවිකලං “සුන්දර” න්ති වදන්ති, තස්මා වණ්ණපොක්ඛරතායානි පඨමෙනත්ථෙන විසිට්ඨකායච්ඡවිතායානි අත්ථො, දුතියෙන වණ්ණසුන්දරතායානි. “උප්පලගබ්භවණ්ණත්තා සුවණ්ණවණ්ණා, තස්මා උප්පලවණ්ණානි නාමං ලභී” නි ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. නිලුප්පලවණ්ණා කායච්ඡවිති වචනං පන සාමච්ඡවිං දීපෙති. ලොකෙ පන “උප්පලසමා පසත්ථසාමා” නි වචනතො “යා සාමා සාමවණ්ණා සාමතනුමජ්ඣා, සා පාරිවරියා සග්ගෙ මම වාසො” නි වචනතො සාමච්ඡවිකා ඉත්ථිනං පසත්ථා. “යාවස්සා නං අන්ධකාර” න්තිපි පායො. කිලෙසකාමෙහි වත්ථුකාමෙසු යො න ලිම්පති.

69. ඉත්ථිලිඛිතං පාතුභුතන්ති ඉත්ථිසණ්ඨානං පාතුභුතං, තඤ්ච බො පුරිසින්ද්‍රියස්ස අන්තරධානෙන ඉත්ථින්ද්‍රියස්ස පාතුභාවෙන. එවං පුරිසින්ද්‍රියපාතුභාවෙපි. එතෙන යථා බ්‍රහ්මානං පුරිසින්ද්‍රියං නුප්පජ්ජති, කෙවලං පුරිසසණ්ඨානමෙව උප්පජ්ජති, යථා ව කස්සපි පණ්ඩකස්ස විනාපි පුරිසින්ද්‍රියෙන පුරිසසණ්ඨානං උප්පජ්ජති, න තථා තෙසන්ති දස්සිතං හොති, තං පන ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං වා අන්තරධායන්තං මරන්තානං විය පටිලොමක්කමෙන සත්තරසමචිත්තක්ඛණතො පට්ඨාය අන්තරධායති. පච්චුප්පන්තෙ ඉන්ද්‍රියෙ නිරුද්ධෙ ඉතරං විසභාගින්ද්‍රියං පාතුභවති. යස්මා මහානිද්දං ඔක්කන්තස්සෙව කිරස්ස විසභාගින්ද්‍රියං පාතුභවති, තස්මා “රත්තිභාගෙ නිද්දං ඔක්කන්තස්සා” නි චුත්තං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පද” න්ති වචනතො පචත්තිනීයෙව උපජ්ඣායා, උපසම්පදාචරියා හික්ඛුනීයෙව ආචරියානි කත්වා තාසං උපජ්ඣායවත්තං, ආචරියවත්තඤ්ච ඉමිනා හික්ඛුනාසදාසායං පාතං හික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා කාතබ්බං, තාහි ව ඉමස්ස විහාරං ආගම්ම

සද්ධිවිහාරිකවත්තාදි කාතබ්බං නු බොති වෙ? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනීහි සඬගමිතු”න්ති වචනෙන විනාභාවදීපනතො කෙවලං න පුන උපජ්ඣා ගහෙතබ්බා, න ච උපසම්පදා කාතබ්බාති දස්සන්තංමෙව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣ”න්තිආදි චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ භික්ඛුනීහි සඬගමිතුන්ති භික්ඛුහි විනා හුත්වා භික්ඛුනීහි එව සද්ධිං සමඬගී භවිතුං අනුජානාමීති අත්ථො, තස්මා ඉමිනා පාළිලෙසෙන “තස්සා එව ගාමන්තරාදීහි අනාපත්තී”ති අට්ඨකථාවචනං සිද්ධං හොති, ආගන්ත්වා සඬගමිතුං සක්කා, යඤ්ච භගවතා ගමනං අනුඤ්ඤානං, තං නිස්සාය කුතො ගාමන්තරාදිපච්චයා ආපත්ති. න හි භගවා ආපත්තියං නියොපෙතීති යුත්තමෙව තං, අඤ්ඤා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා, තාහි ආපත්තීහි අනාපත්තී”ති පාළිවචනතො න ගාමන්තරාදීහි අනාපත්තීති ආපජ්ජති. සාධාරණතා ආපත්තියෙව “යා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා, යා ච භික්ඛුනීහි සඬගමන්තියා ගාමන්තරාදිපාරරත්තිවජ්ජවාසගණකභීයනාපත්තියො, තාහි ආපත්තීහි අනාපත්තී”ති න චුත්තත්තාති වෙ? න චුත්තං අනිට්ඨජ්ජසඬගතො. භික්ඛුනීහි සද්ධිං සඬකන්තායපි තස්සා තා පහාය අඤ්ඤාහි සඬගමන්තියා ගාමන්තරාදීහි අනාපත්ති එව සබ්බකාලන්ති ඉමස්ස අනිට්ඨජ්ජසඬගතො තථා න චුත්තන්ති අත්ථො. තත්ථ ගාමන්තරාපත්තාදිවත්ථුං සඤ්චිච්ච තස්මිං කාලෙ අජ්ඣාචරන්තීපි සා ලිඬගපාතුභාවෙන කාරණෙන අනාපජ්ජනතො අනාපත්ති. අනාපජ්ජනට්ඨෙතෙව චුට්ඨාති නාමාති වෙදිතබ්බා. තථා යොගී අනුජ්ජන්තෙ එව කිලෙසෙ නිරොධෙති. අබන්ධනොපි පත්තො “උනපඤ්චබන්ධනො”ති වුච්චති, සබ්බසො වා පන න සාවෙති අජ්ජච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා, එවමිධ අනාපන්තාපි ආපත්ති වුට්ඨිතා නාම හොතීති වෙදිතබ්බා.

යස්මා පන සා පුරිසෙන සහසෙය්‍යාපත්තිං අනාපජ්ජන්තීපි සක්කොති භික්ඛුනීහි සඬගමිතුං, තස්මා අනාපත්තීති කත්වා අට්ඨකථායං “උභින්නමිපි සහසෙය්‍යාපත්ති හොතී”ති චුත්තං. චුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙ “අපරෙහිපි චතුභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති සඬසමජ්ඣෙකෙ ගණමජ්ඣෙකෙ පුග්ගලස්ස සන්තිකෙ ලිඬගපාතුභාවෙනා”ති (පරි. 324). යං පන චුත්තං පරිවාරෙ “අත්ථාපත්ති ආපජ්ජන්තො වුට්ඨාති වුට්ඨහන්තො ආපජ්ජති”ති (පරි. 324), තස්ස සහසෙය්‍යාදිං ආපජ්ජති අසාධාරණාපත්තීහි වුට්ඨාති, තදුභයමිපි සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. දුරෙ විහාරො හොති පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමං, විහාරතො පට්ඨාය ගාමං පච්ඡන්තියා ගාමන්තරං හොතීති අත්ථො. සංවිදහනං පරිමොචෙත්වාති අද්ධානගමනසංවිදහනං අකත්වාති අත්ථො. තා කොපෙත්වාති පරිච්චජ්ජත්වාති අත්ථො. “පරිපුණ්ණවස්සසාමණෙරනාපි”ති වචනතො අපරිපුණ්ණවස්සස්ස උපජ්ඣායග්ගහණං නත්ථිති විය දිස්සති. විනයකම්මං කත්වා යපිතොති විකජ්ජෙත්වා යපිතො. අවිකජ්ජිතානං දසාභාතික්කමෙ නිස්සග්ගියතා වෙදිතබ්බා. පුන පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං වට්ටතීති පන “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං සන්තිධිං භික්ඛුනීහි පටිග්ගාහාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 421) වචනතො චුත්තං. අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනාති වත්ථුං අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන වා පටිග්ගහණෙන වා පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමිති. පක්ඛමානත්තකාලෙ

පුනඥව ලිඛිතං පරිවත්තති ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බන්ති සචෙ, භික්ඛුකාලෙ අප්පට්චිජන්තාය ආපත්තියා, නො පට්චිජන්තායාති නො ලද්ධිති ආචරියො.

පරිවාසදානං පන නත්ථීති භික්ඛුනියා ඡාදනාසම්භවතො චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සචෙ භික්ඛුනී අසාධාරණං පාරාජිකාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පුරිසලිඛිතං පටිලහති, භික්ඛුසු උපසම්පදං න ලහති, පබ්බජ්ජං ලහති, අනුපබ්බජිත්වා භික්ඛුභාවෙ ධීතො සහසෙය්‍යාපත්තිං න ජනෙති. විබ්භන්තාය භික්ඛුනියා පුරිසලිඛිතෙ පාතුභූතෙ භික්ඛුසු උපසම්පදං න ලහති, පාරාජිකං. අවිබ්භන්තමානස්ස ගහට්ඨස්සෙව සතො භික්ඛුනීදුසකස්ස සචෙ ඉත්ථිලිඛිතං පාතුභවති, නෙව භික්ඛුනීසු උපසම්පදං ලහති, න පුන ලිඛිතපරිවත්තෙ ඡාතෙ භික්ඛුසු වාති. භික්ඛුනියා ලිඛිතපරිවත්තෙ සති භික්ඛු හොති, සො චෙ සික්ඛං පච්චක්ඛාය විබ්භමිත්වා ඉත්ථිලිඛිතං පටිලහෙය්‍ය, භික්ඛුනීසු උපසම්පදං පටිලහති උභයත්ථ පුබ්බෙ පාරාජිකභාවං අප්පත්තන්තා. යා පන භික්ඛුනී පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා පුරිසලිඛිතං පටිලහෙය්‍ය, උපසම්පන්නො භික්ඛු එව. පුන සික්ඛං පච්චක්ඛාය ආගතො න උපසම්පාදෙතබ්බො අපරිපුණ්ණවිසතිවස්සන්තා. පුන ලිඛිතපරිවත්තෙ සති භික්ඛුනීසු උපසම්පදං ලහති. එවං චෙ කතද්වාදසසඛිගහස්ස දාරකස්ස ලිඛිතපරිවත්තෙ සති ගිහිගතා ඉත්ථි හොති, පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා උපසම්පාදෙතබ්බො කිර. භික්ඛුනියා ඉත්ථිලිඛිගන්තරධානෙන, භික්ඛුස්ස වා පුරිසලිඛිගන්තරධානෙන පක්ඛපණ්ඩකභාවො භවෙය්‍ය, න සා භික්ඛුනී භික්ඛුනීහි නාසෙතබ්බො භික්ඛු වා භික්ඛුහි පුන පකතිභාවාපත්තිසම්භවා. පකතිපණ්ඩකං පන සන්ධාය “පණ්ඩකො නාසෙතබ්බො”ති චුත්තං. පක්ඛපණ්ඩකො හි සංවාසනාසනාය නාසෙතබ්බො, ඉතරො උභයනාසනායාති අත්ථො. යදි තෙසං පුන පකතිභාවො භවෙය්‍ය, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදං තානියෙව වස්සානි භික්ඛුනීහි සඛිගමිතු”න්ති අයං විධි සම්භවති. සචෙ තෙසං ලිඛිගන්තරං පාතුභවෙය්‍ය, සො ච විධි, යා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි සාධාරණා, තා ආපත්තියො භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ චුට්ඨාතුං අසාධාරණාහි අනාපත්තිති අයම්පි විධි සම්භවති. යං චුත්තං පරිවාසෙ “සහ පටිලාහෙන පුරිමං ජහති, පච්ඡිමෙ පතිට්ඨාති, විඤ්ඤත්තියො පටිප්පස්සම්භන්ති, පඤ්ඤත්තියො නිරුජ්ඣන්ති, සහ පටිලාහෙන පච්ඡිමං ජහති, පුරිමෙ පතිට්ඨාති, විඤ්ඤත්තියො”තිආදි, තං යථාචුත්තවිධිං සන්ධාය චුත්තන්ති අම්භාකං බන්තිති ආචරියො. ඉත්ථිලිඛිතං, පුරිසලිඛිතං වා අන්තරධායන්තං කිං සකලම්පි සරීරං ගහෙත්වා අන්තරධායති, උදාහු සයමෙව. කිඤ්ඤෙත්ථ – යදි තාව සකලං සරීරං ගහෙත්වා අන්තරධායති, අයං පුග්ගලො චුතො භවෙය්‍ය. තස්මා සාමඤ්ඤා චුතො භවෙය්‍ය, පුන උපසම්පජ්ජන්තො ඔපපාතිකො භවෙය්‍ය. අථ සයමෙව අන්තරධායති, සොපි භාවො තස්ස විරුජ්ඣති. ඉත්ථීන්ද්‍රියාදීනි හි සකලම්පි සරීරං බ්‍යාපෙත්වා ධීතානීති බණ්ණිරොධො විය තෙසං අන්තරධානං වෙදිතබ්බං, තස්මා යථාචුත්තදොසප්පසඛිගාභාවො වෙදිතබ්බො. අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසට්ඨප්පභානං දීපානං එකප්පභානිරොධෙපි ඉතරිස්සා යානං විය සෙසසරීරට්ඨානං තත්ථ හොතිති වෙදිතබ්බං.

71-2. මුච්චතු වා මා වා දුක්කටමෙවානි මොවනරාගාභාවතො. අවිසයොති අසාදියනං නාම ඵ්ඵරුපෙ යානෙ දුක්කරන්ති අත්ථො. මෙටුනධම්මො නාම උභින්නං වායාමෙන නිපජ්ජති “තස්ස ද්වයංද්වයසමාපත්ති”ති වුත්තත්තා, තස්මා ත්වං මා වායාම, ඵ්ඵං තෙ අනාපත්ති භවිස්සති, කිරියඤ්භෙනං සික්ඛාපදන්ති වුත්තං හොති, “ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු ආපන්නො පාරාජික”න්ති වචනතො අකිරියම්පෙනං සික්ඛාපදං යෙභුයොන “කිරිය”න්ති වුච්චති සිද්ධං හොති.

73-4. “පාරාජිකභයෙන ආකාසගතමෙව කත්වා පවෙසනාදීති කරොන්තස්ස සහසා තාලුකං වා පස්සං වා අභිගජානං ඡුපති වෙ, දුක්කටමෙවා”ති වදන්ති. කස්මා? න මෙටුනරාගත්තාති, වීමංසිතබ්බං. දන්තානං බාහිරභාවො ඔට්ඨානං බාහිරභාවො විය පුල්ලච්චයවත්ථු හොතිති වුත්තං “බහි නික්ඛන්තදන්තෙ ජීවිභාය ව පුල්ලච්චය”න්ති. තං පුග්ගලං විසඤ්ඤිං කත්වානි වචනෙන සො පුග්ගලො ඛිත්තවිත්තො නාම හොතිති දස්සිතං හොති. යො පන පුග්ගලො න විසඤ්ඤිකතො, සො වෙ අත්තතො අභිගජානස්ස ධාතුසට්ටනවරිණිජ්ඣිණිකාදිසඤ්ඤාය සාදියති, මෙටුනසඤ්ඤාය අභාවතො විසඤ්ඤිපක්ඛමෙව භජන්ති තස්ස අනාපත්තිවිජායා දිස්සති. “මෙටුනමෙනං මඤ්ඤෙ කස්සච අමනුස්සස්සා”ති ඤත්වා සාදියන්තස්ස ආපත්ති ඵ්ඵ. පණ්ඩකස්ස මෙටුනධම්මන්ති පණ්ඩකස්ස වච්චමග්ගෙ වා මුඛෙ වා, භූමිමත්ථෙ වා සාමිච්චනං. අවෙදයන්තස්සපි සෙවනවිත්තවසෙන ආපත්ති සන්ථතෙනෙව සෙවනෙ විය.

උපහතින්ද්‍රියවත්ථුස්මිං “ඵතමත්ථං ආරොචෙසුං, සො ආරොචෙසී”ති දුට්ඨො පායො අත්ථි. තත්ථ “ආරොචෙසු”න්ති වුත්තපායො “වෙදිසි වා සො භික්ඛවෙ”ති වුත්තත්තා සුන්දරං, අඤ්ඤො “ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු”ති වත්තබ්බං සියා. “වෙදියා වා”ති දීපවාසිනො පයන්ති කිර, මෙටුනධම්මස්ස පුබ්බපයොගා හත්ථග්ගාභාදයො, තස්මා “දුක්කටමෙවස්ස හොති”ති ඉමිනා පුරිමපදෙන සම්බන්ධො. යස්මා පන දුක්කටමෙවස්ස හොති, තස්මා යාව සීසං න පාපුණාති පුග්ගලො, තාව දුක්කටෙ තිට්ඨති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. සීසං නාම මග්ගපට්ඨාදනං. “සීසං න පාපුණාති පාරාජිකං න හොති තාව පුබ්බපයොගදුක්කටෙ තිට්ඨති”ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. උච්චාලිභිගපාණකදට්ඨොනාති ඵත්ථ භාවනිට්ඨාපච්චයො වෙදිතබ්බො. දට්ඨොන දංසෙන බාදනෙනාති හි අත්ථතො ඵකං.

76-7. සඨගාමසීසෙ යුද්ධමුඛෙ යොධපුරිසො වියායං භික්ඛුති “සඨගාමසීසයොධො භික්ඛු”ති වුච්චති. රුක්ඛසුච්ඡ්චාරං උපිලවාය, එකෙන වා බහුභි වා කණ්ටකෙහි ඵකිතබ්බං කණ්ටකද්වාරං. දුස්සද්වාරං සාණ්ද්වාරඤ්ච දුස්සසාණ්ද්වාරං. “කිලඤ්ඤාණි”තිආදිනා වුත්තං සබ්බම්පි දුස්සසාණියමෙව සඨගහෙත්වා වුත්තං. ඵකසදිසත්තා “ඵක”න්ති වුත්තං. ආකාසතලෙති හම්මියතලෙති අත්ථො. අයඤ්ඤත්ථ සඨබ්බෙපොති ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය වුත්තං. “කිඤ්චි කරොන්තා නිසින්තා හොන්තිති වුත්තත්තා නිපන්නානං ආපුච්ඡනං න වට්ටති”ති වදන්ති. “යථාපරිච්ඡෙදමෙව ව න උට්ඨාති, තස්ස ආපත්තියෙවා”ති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වුත්තං, අනාදරියදුක්කටාපත්ති ඵ්ඵ තත්ථ

අධිප්‍රේමය. කථා පඤ්ඤායනිති? “රත්තිං ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්තො අරුණෙ
 උග්ගතෙ උට්ඨහති, අනාපත්ති” ති වුත්තත්තා, මහාපච්චරියං විසෙසෙත්වා
 “අනාදරියදුක්කටාපි න මුච්චති” ති වුත්තත්තා ව, තෙන ඉතරස්මා දුක්කටා මුච්චති
 අධිප්‍රේමයො. යථාපරිච්ඡේදමෙව ව න උට්ඨාති, තස්ස ආපත්තියෙවාති එත්ථ න
 අනාදරියදුක්කටං සන්ධාය වුත්තං. යථාපරිච්ඡේදමෙවාති අවධාරණත්තා
 පරිච්ඡේදනො අබ්‍හන්තරෙ න හොතිති වුත්තං හොති. පුන “සුපති” ති වුත්තට්ඨානෙ
 විය සන්තිට්ඨානං ගහෙත්වා වුත්තං. එවං නිපජ්ජන්තොති නිපජ්ජනකාලෙ
 ආපජ්ජිතබ්බදුක්කටමෙව සන්ධාය වුත්තං, තස්මා යථාපරිච්ඡේදෙන උට්ඨහන්තස්ස
 ද්වෙ දුක්කටානිති වුත්තං හොතිති. අන්ධකට්ඨකථායම්පි “යදි රත්තිං ද්වාරං
 අසංවරිත්වා නිපන්තො ‘දිවා වුට්ඨහිස්සාමි’ ති, අනාදරියෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති
 වුත්තං, එත්ථාපි “නිපන්තො” ති වුත්තත්තා “අරුණෙ උට්ඨිතෙ උට්ඨාහි” ති න
 වුත්තත්තා ව ජානිතබ්බං. “මහාපච්චරියං අනාදරියදුක්කටමෙව සන්ධාය වුත්තං, න
 අට්ඨකථායං වුත්තදුක්කට” ති එකෙ වදන්ති. තස්ස අනාපත්තිති අත්ථනො
 අනිපන්තත්තා වුත්තං. “සචෙ පන රත්තිං සංවරිත්වා නිපන්තො,
 අරුණුට්ඨානසමයෙ කොචි විවරති, ද්වාරජග්ගනාදිති අකත්වා නිපන්තස්ස
 ආපත්තියෙව. කස්මා? ආපත්තිබ්බත්තත්තා” ති වදන්ති.

යස්මා යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතො විය ඛිත්තචිත්තො නාම හොති, අස්ස
 පාරාජිකාපත්තිතො අනාපත්ති, පගෙව අඤ්ඤාතො, තස්මා “යක්ඛගහිතකො විය
 විසඤ්ඤිභූතොපි න මුච්චති” ති යං මහාපච්චරියං වුත්තං, තං පුබ්බෙ සඤ්චිච්ච දිවා
 නිපන්තො පච්ඡා යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතොපි න මුච්චති
 නිපජ්ජනපයොගක්ඛණෙ එව ආපන්තත්තාති අධිප්‍රේමයෙන වුත්තං. බන්ධිත්වා
 නිපජ්ජාපිතොව මුච්චති ති යක්ඛගහිතකාදිස්ථෙව, සොපි යාව සයමෙව
 සයනාධිප්‍රේමයො න හොති, තාව මුච්චති. යදා කිලන්තො හුත්වා නිද්දායිතුකාමතාය
 සයනාධිප්‍රේමයො හොති, තදා සංවරාපෙත්වා, ජග්ගාපෙත්වා වා ආහොගං වා කත්වා
 නිද්දායිතබ්බං, අඤ්ඤා ආපත්ති. සභාගො වෙ නත්ථි, න පස්සති වා, න ගන්තුං වා
 සක්කොති. චිරම්පි අධිවාසෙත්වා පච්ඡා වෙදනාට්ටො හුත්වා අනාහොගෙනෙව
 සයති, තස්ස “අනාපත්ති වෙදනාට්ටස්සා” ති වචනෙන අනාපත්ති, තස්සාපි
 අවිසෙසත්තා ආපත්ති න දිස්සති ති විසඤ්ඤිභාවෙනෙව සුපන්තස්ස “අනාපත්ති
 ඛිත්තචිත්තස්සා” ති වචනෙන න දිස්සති. ආචරියා පන එවං න කථයන්තිති
 අවිසෙසෙන “න දිස්සති” ති න කථයන්ති, යදි සඤ්ඤං අප්පට්ඨිත්වා සයති,
 අවසචන්තත්තා ආපත්ති න දිස්සති, සචෙ සඤ්ඤං පට්ඨිත්වාපි කිලන්තකායත්තා
 සයනං සාදියන්තො සුපති, තස්ස යස්මා අවසචන්තත්තං න දිස්සති, තස්මා ආපත්ති
 එවාති කථයන්තිති අධිප්‍රේමයො.

මහාපද්ධත්තපෙරවාදෙ යක්ඛගහිතකො ඛිත්තචිත්තකො මුච්චති. බන්ධිත්වා
 නිපජ්ජාපිතො අසයනාධිප්‍රේමයත්තා, වෙදනාට්ටත්තා ව මුච්චතිති අධිප්‍රේමයො. එවං
 සන්තෙ පාළිඅට්ඨකථා, පෙරවාදො ව සමෙති, තස්මා තෙසං තෙසං විනිවිජ්ජානං
 අයමෙව අධිප්‍රේමයොති නො බන්තිති ආචරියො, අනුගණ්ඨිපදෙ පන
 යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතොපි න මුච්චති නාම, පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං භබ්බො

සො අන්තරන්තරා සඤ්ඤාපටිලාභතොති අධිජ්ජායො. “ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො වා”ති කුරුන්දීවචනෙන එකභඩ්ගෙන නිපන්තොපි න මුච්චතීති චෙ? මුච්චතියෙව. කස්මා? අත්ථතො අනිපන්තත්තා. කුරුන්දීවාදෙන මහාඅට්ඨකථාවාදො සමෙති. කස්මා? අවසවත්තසාමඤ්ඤතො. කිඤ්චාපි සමෙති, ආවරියා පන එවං න කථයන්ති. න කෙවලං තෙයෙව, මහාපදුමත්ථෙරොපිති දස්සනත්ථං “මහාපදුමත්ථෙරෙනා”ති වුත්තං. මහාපදුමත්ථෙරවාදෙ “පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං අභබ්බො යක්ඛගහිතකො නාමා”ති ව වුත්තං, තත්ථ ආවරියා පන එවං වදන්ති “සවෙ ඔක්කන්තනිද්දො අජානන්තොපි පාදෙ මඤ්චකං ආරොපෙති, ආපත්තියෙවාති වුත්තත්තා යො පන පනිත්වා තත්ථෙව සයති න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති අන්තරන්තරා ජානන්තස්සාපි අජානන්තස්සාපි හොති”ති. සබ්බට්ඨකථාසු වුත්තවචනානි සම්පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙතුං “ඉධ කො මුච්චති කො න මුච්චති”ති වුත්තං. යක්ඛගහිතකො වා විසඤ්ඤිභූතො වා න කෙවලං පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං භබ්බො එව, සබ්බොපි ආපජ්ජති. එවං “ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොව මුච්චතී”ති වචනෙන තස්සපි අවසවත්තත්තා “ආපත්ති න දිස්සති”ති එවං න කථයන්ති. යස්මා උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ඨෙසු අඤ්ඤතරො න හොති, තස්මා “ආපත්තියෙවා”ති කථයන්ති. ඉදං කිර සබ්බං න සඬ්භිතිං ආරුළ්භං. “පවෙසනං සාදියතීතිආදිනා වුත්තත්තා අකිරියාපි හොතීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං, යදා පන සාදියති, තදා සුබ්බාපි විඤ්ඤත්ති හොති එවාති ඉධ කිරියා එවා”ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකං

ධනියවත්ථුවණ්ණනා

84. දුතියෙ රාජුහි එව පරිග්ගහිතත්තා “රාජගහ”න්ති ලද්ධනාමකෙ සම්පත්ථෙත, අධිකරණත්ථෙත ව පටිලද්ධභූමිමච්ඡන්තිකෙ ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ චතුහි විහාරෙහි විහරන්තොති අධිජ්ජායො. තස්ස “වස්සං උපගච්ඡංසු”ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තයො එව හි ඤත්තිං යපෙත්වා ගණකම්මං කරොන්ති, න තතො උභානා අධිකා වා අකිරියත්තා. තත්ථ විනයපරියායෙන සඬ්භගණපුග්ගලකම්මකොසල්ලත්ථං ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං – අත්ථි සඬ්භකම්මං සඬ්භො එව කරොති, න ගණො න පුග්ගලො, තං අපලොකනකම්මස්ස කම්මලක්ඛණෙකදෙසං යපෙත්වා ඉතරං චතුබ්බිධම්පි කම්මං වෙදිතබ්බං. අත්ථි සඬ්භකම්මං සඬ්භො ව කරොති, ගණො ව කරොති, පුග්ගලො ව කරොති. කිඤ්චාති? යං පුබ්බෙ යපිතං. වුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරට්ඨකථායං “යස්මිං විහාරෙ ද්වෙ තයො ජනා වසන්ති, තෙහි නිසීදිත්වා කතම්පි සඬ්භෙන කතසදිසමෙව. යස්මිං පන විහාරෙ එකො භික්ඛු හොති, තෙන භික්ඛුනා උපොසථදිවසෙ පුබ්බකරණපුබ්බකිච්චං කත්වා නිසීන්තෙන කතම්පි කතිකවත්තං සඬ්භෙන කතසදිසමෙව හොති”ති (පරි. අට්ඨ. 495-496). පුනපි වුත්තං “එකභික්ඛුකෙ පන

විහාරෙ එකෙන සාවිතෙපි පුරිමකතිකා පටිප්පස්සම්භති එවා’’ති. අත්ථි ගණකම්මං සඬ්ඝො කරොති, ගණො කරොති, පුග්ගලො කරොති, තං තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථා අඤ්ඤෙසං සන්තිකෙ කරියන්ති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි ගණකම්මං ගණොව කරොති, න සඬ්ඝො න පුග්ගලො, තං පාරිසුද්ධිඋපොසථො අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරොචනවසෙන කරියති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි පුග්ගලකම්මං පුග්ගලොව කරොති, න සඬ්ඝො න ගණො, තං අධිට්ඨානුපොසථවසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි ගණකම්මං එකච්චොව ගණො කරොති, එකච්චො න කරොති, තත්ථ අඤ්ඤත්තිකං ද්වෙ එව කරොන්ති, න තයො. සඤ්ඤත්තිකං තයොව කරොන්ති, න තතො උභො අධිකා වා, තෙන වුත්තං ‘‘තයො එව හි ඤ්ඤත්තිකං යපෙත්වා ගණකම්මං කරොන්ති, න තතො උභො අධිකා වා අකිරියත්තා’’ති. තස්මා තයොව විනයපරියායෙන සම්පහුලා, න තතො උද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. අනුගණධීපදෙ පන ‘‘කිඤ්චාපි කම්මලක්ඛණං තයොව කරොන්ති, අථ ඛො තෙහි කතං සඬ්ඝෙන කතසද්ධිසන්ති වුත්තත්තා එකෙන පරියායෙන තයො ජනා විනයපරියායෙනපි සඬ්ඝො’’ති වුත්තං, ඉදං සබ්බමිපි විනයකම්මං උපාදාය වුත්තං, ලාභං පන උපාදාය අන්තමසො එකොපි අනුපසම්පන්නොපි ‘‘සඬ්ඝො’’ති සඬ්ඛං ගච්ඡති කිර. පචාරණාදිවසස්ස අරුණුග්ගමනසමනන්තරමෙව ‘‘වුත්ථගස්සා’’ති වුච්චන්ති, උක්කංසනයෙන ‘‘පාටිපදදිවසතො පට්ඨායා’’ති වුත්තං, තෙනෙව ‘‘මහාපචාරණාය පචාරිතා’’ති වුත්තං. අඤ්ඤථා අන්තරායෙන අපචාරිතා ‘‘වුත්ථවස්සා’’ති න වුච්චන්තිති ආපජ්ජති. ථම්මාදි කට්ඨකම්මන්ති වෙදිතබ්බං. කෙචි තනුකං දාරුත්ථම්මං අන්තොකත්වා මත්තිකාමයං ථම්මං කරොන්ති, අයං පන තථා න අකාසි, තෙන වුත්තං ‘‘සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ඨං කරිත්වා’’ති. තෙලමිස්සාය තම්බමත්තිකාය.

85. ‘‘මා පච්ඡිමා ජනතා පාණෙසු පාතබ්බතං ආපජ්ජී’’ති ඉමිනා අනුද්දෙසසික්ඛාපදෙන යත්ථ ඉට්ඨකපවන පත්තපවන කුට්ඨරණ විහාරකාරාපන නවකම්මකරණ ඛණ්ඩපුල්ලපටිසඬ්ඛරණ විහාරසම්මජ්ජන පටග්ගිදාන කුපපොක්ඛරණිකොපනාදීසු පාතබ්බතං ජානන්තෙන හික්ඛුනා කප්පියවචනමිපි න වත්තබ්බන්ති දස්සෙති, තෙනෙව පරියායං අවත්වා තෙසං සික්ඛාපදානං අනාපත්තිවාරෙසු ‘‘අනාපත්ති අසතියා අජානන්තස්සා’’ති වුත්තං. ‘‘අන්තරාපත්තිසික්ඛාපද’’න්තිපි එතස්ස නාමමෙව. ‘‘ගච්ඡපෙතං, හික්ඛවෙ, කුට්ඨං හින්දවා’’ති ඉමිනා කතං ලභිත්වා තත්ථ වසන්තානමිපි දුක්කට්ඨමොති ව සිද්ධං. අඤ්ඤථා හි භගවා න හින්දාපෙය්‍යා. එස නයො හෙදනකං ඡෙදනකං උද්දාලනකන්ති එත්ථාපි, ආපත්තිහෙදාව. තතො එව හි හෙදනකසික්ඛාපදාදීසු විය ‘‘අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා’’ති න වුත්තං, තථා අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොති, වෙනියාදීනං අත්ථාය කරොති, දුක්කට්ඨමොති ව සිද්ධං, අඤ්ඤථා කුට්ඨාරසික්ඛාපදාදීසු විය ‘‘අඤ්ඤස්සත්ථාය වාසාගාරං යපෙත්වා සබ්බත්ථ, අනාපත්ති’’ති නයමෙව වදෙය්‍යා, න හින්දාපෙය්‍යා. සබ්බමත්තිකාමයභාවං පන මොවෙත්වා කට්ඨපාසාණාදිමිස්සං කත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්ති. තථා හි ඡෙදනකසික්ඛාපදාදීසු භගවතා නයො දින්නො ‘‘අඤ්ඤෙන කතං

පමාණාතික්කන්තං පටිලහිත්වා ඡිත්ථිත්වා පරිභුඤ්ජති''ති ආදීසු. කෙච් පන
 ''වයකම්මම්පිති එතෙන මූලං දත්වා කාරාපිතම්පි අත්ථි, තෙන තං අඤ්ඤෙන
 කතම්පි න වට්ඨතිති සිද්ධ''න්ති වදන්ති, තං න සුන්දරං. කස්මා? සම්භාරෙ කිණිත්වා
 සයමෙව කරොන්තස්සාපි වයකම්මසම්භවතො. කිං වා පාළිලෙසෙ සති
 අට්ඨකථාලෙසන යො. ඉට්ඨකාහි ගිඤ්ජකාවසථසඬ්ඛෙපෙන කතා වට්ඨතිති එත්ථ
 පකතිඉට්ඨකාහි විනිත්වා කත්තබ්බාවසථො ගිඤ්ජකාවසථො නාම. සා හි
 ''මත්තිකාමයා''ති න වුච්චති, ''ඉට්ඨකකුට්ඨකා''ත්වෙව වුච්චති, තස්මා
 ථුසගොමයනිණපලාලම්ප්පසා මත්තිකාමයාපි අපක්කිට්ඨකමයාපි
 ''සබ්බමත්තිකාමයා''ත්වෙව වුච්චතිති නො බන්තිති ආචරියො, භස්මාදයො හි
 මත්තිකාය දළ්භිභාවත්ථමෙව ආදියන්ති, අපක්කිට්ඨකමයාපි ගිඤ්ජකාවසථසඬ්ඛං
 න ගච්ඡති, න ච ආයස්මා ධනියො එකප්පභාරොතෙව කුම්භකාරො විය කුම්භං තං
 කුට්ඨං නිට්ඨාපෙසි, අනුක්කමෙන පන සුක්ඛාපෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා
 මත්තිකාපිණ්ඩෙහි විනිත්වා නිට්ඨාපෙසි, අපක්කිට්ඨකමයා කුට්ඨ විය
 සබ්බමත්තිකාමයා කුට්ඨ එකාබද්ධා භොති, න තථා පක්කිට්ඨකමයා, තස්මා සා
 කප්පතිති එකෙ. සබ්බමත්තිකාමයාය කුට්ඨා බහි වෙ තිණකුට්ඨාදිං කත්වා අන්තො
 වසති, දුක්කට්ඨමෙව. සචෙ තත්ථ තත්ථ ඡිද්දං කත්වා බන්ධිත්වා එකාබද්ධං කරොති,
 වට්ඨති. අන්තො වෙ තිණකුට්ඨාදිං කත්වා අන්තො වසති, වට්ඨති. කාරකො එව වෙ
 වසති, කරණපච්චයා දුක්කට්ඨං ආපජ්ජති, න වසනපච්චයා. සචෙ අන්තො වා බහි වා
 උභයත්ථ වා සුධාය ලිම්පති, වට්ඨති. යස්මා සබ්බමත්තිකාමයා කුට්ඨ සුකරා හින්දිතුං,
 තස්මා තත්ථ යපිතං පත්තච්චරාදි අගුත්තං භොති, වොරාදිහි අවහරිතුං සක්කා, තෙන
 වුත්තං ''පත්තච්චරගුත්තත්ථායා''ති.

පාළිමුත්තකවිනිවිජයවණ්ණනා

තෙන ඛො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු උච්චාවචෙ පත්තෙ ධාරොන්ති,
 උච්චාවචානි පත්තමණ්ඩලානි ධාරොන්ති''ති (වුළුව. 253) එවමාදිනි වත්ථුනි
 නිස්සාය ''න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචා පත්තා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති
 දුක්කට්ඨස්සා''ති ආදිනා නයෙන අකප්පියපරික්ඛාරෙසු ච දුක්කට්ඨං පඤ්ඤත්තං.
 කස්මා? තදනුලොමත්තා. යත්ථාපි න පඤ්ඤත්තං, තත්ථ ''න, භික්ඛවෙ,
 උච්චාවචානි ඡත්තානි ධාරෙතබ්බානි, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා''ති ආදිනා
 (වුළුව. 269-270) නයෙන දුක්කට්ඨං සම්භවති, තස්මා ''තත්‍රායං පාළිමුත්තකො''ති
 ආරහිත්වා සබ්බපරික්ඛාරෙසු වණ්ණමට්ඨං, සචිකාරං වා කරොන්තස්ස ආපත්ති
 දුක්කට්ඨන්ති දීපෙන්නෙන ''න වට්ඨති''ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථාහ -
 ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා පහරණං සබ්බං ලොහහණ්ඩං, යපෙත්වා
 ආසන්දිං පල්ලඬ්ඛං දාරුපත්තං දාරුපාදුකං සබ්බං දාරුහණ්ඩං, යපෙත්වා කතකඤ්ච
 කුම්භකාරිකඤ්ච සබ්බං මත්තිකාහණ්ඩ''න්ති (වුළුව. 293) වුත්තන්තා යථායපිතං
 වජ්ජෙත්වා ඉතරං සබ්බං වණ්ණමට්ඨමිපි සචිකාරමිපි අවිසෙසෙන වට්ඨතිති?
 වුච්චතෙ - තං න යුත්තං යථාදස්සිතපාළිවිරොධතො, තස්මා ''යපෙත්වා
 පහරණ''න්ති එවං ජාතිවසෙන අයං පාළි පවත්තා, යථාදස්සිතා පාළි

වණ්ණමට්ඨාදිවිකාරපටිසෙධනවසෙන පවත්නානි එවං උභයමිපි න විරුජ්ඣති,
තස්මා යථාචුත්තමෙව. ආරග්ගෙන නිබ්බදනග්ගෙන, “ආරග්ගෙරිව සාසපො”ති (ම.
නි. 2.458; ධ. ප. 401; සු. නි. 630) එත්ථ චුත්තනයතො ආරග්ගෙන.

පට්ටමුඛෙ වානි පට්ටකොටියං. පරියන්තෙති විවරපරියන්තෙ.
වෙණිඋහුමුනියුපෙඤ්ඤාම. අග්භියන්ති වෙතියං. ගයමුග්ගරන්ති
තුලාදණ්ඩසණ්ඨානං, ගයා සීසෙ සුවිකා හොති, මුඛපත්තා ලද්දා. උක්කිරන්ති
නීහරන්ති කරොන්ති යපෙන්නි. කොණසුත්තපිළකා නාම
ගණ්ඨිකපට්ටාදිකොණසු සුත්තමයපිළකා. යං එත්ථ විවරං වා පත්තො වා “න
වට්ටති”ති චුත්තො, තත්ථ අධිට්ඨානං රුහති, විකප්පනාපි රුහතීති වෙදිතබ්බං.
දෙඩ්ඛුහොති උදකසප්පො. අච්ඡිති කුඤ්ජරක්ඛි. ගොමුත්තකන්ති
ගොමුත්තසණ්ඨානා රාජියො. කුඤ්චිකාය සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා
සුවණ්ණරූපියමයාපි වට්ටතීති ඡායා දිස්සති, “කුඤ්චිකාය වණ්ණමට්ඨකම්මං න
වට්ටති”ති වචනතො අඤ්ඤෙ කප්පියලොභාදිමයාව කුඤ්චිකා කප්පන්ති
පරිහරණියපරික්ඛාරත්තා. ආරකණ්ටකො පොත්ථකාදිකරණසත්ථකජාති.
“ආමණ්ඩකසාරකො ආමලකඵලමයො”ති වදන්ති. තාලපණ්ණබ්බිජනීආදීසු
“වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති”ති චුත්තං. කිඤ්චාපි තානි කුඤ්චිකා විය
පරිහරණියානි, අථ බො “උච්චාවචානි න ධාරෙතබ්බානී”ති පටික්ඛෙපාභාවතො
චුත්තං. කෙවලඤ්ඤි තානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විදුපනඤ්ච
තාලවණ්ටඤ්චා”තිආදීනා (චූළව. 269) චුත්තානි. ගණ්ඨිපදෙ පන “තෙලභාජනෙසු
වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටතීති සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා”ති චුත්තං. රාජවල්ලභානි
රාජකුලූපකා. සීමානි ඉධාධිප්පෙනා භූමි, බද්ධසීමා ව. “යෙසං සන්තකා තෙසං සීමා,
තත්ථ පරෙහි න කත්තබ්බ”න්ති අනුගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. “භූමි ව සීමා ව යෙසං
සන්තකා, තෙහි එව වාරෙතබ්බා. යෙසං පන අඤ්ඤෙසං භූමියං සීමා කතා, තෙ
වාරෙතුං න ඉස්සරා”ති වදන්ති. “සඬ්ඝහෙදාදීනං කාරණත්තා ‘මා කරොථා’ති
පටිසෙධෙතබ්බා එවා”ති අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං කිර.

86-7. දාරුකුටිකං කාතුං, කත්තුන්ති ව අත්ථි. බණ්ඩාබණ්ඩිකන්ති ඵලාඵලං විය
දට්ඨබ්බං. ආණාපෙහීති වචනං අනිට්ඨෙ එව චූච්චතීති කත්වා බන්ධං ආණාපෙසී.
ඉස්සරියමත්තායානි සමිද්ධියං මත්තාසද්දොති ඤාපෙති.

88. “එවරුපං වාවං භාසිත්වා”ති ව පායො. ලොමෙන ත්වං මුත්තො, මා පුනපි
එවරුපමකාසීති ඉදං කිං ඛ්‍යාපාදදීපකං, දාරුසුපි ලොභක්ඛන්ධදීපකං වචනං
සොතාපන්නස්ස සතො තස්ස රාජස්ස පතිරුපං. නනු නාම “පුබ්බෙ කතං සුකතං
භන්තෙ, වදෙය්‍යාථ පුනපි යෙනත්ථො”ති පචාරෙත්වා අනිව පිනිපාමොජ්ජං
උජ්ජාදෙතබ්බං තෙන සීයාති? සච්චමෙනං සොතාපන්නත්තා අනිව බුද්ධමාමකො
ධම්මමාමකො සඬ්ඝමාමකො ව, තස්මා භික්ඛූනං අකප්පියං අසභන්තො,
සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා ව ඔකාසං කත්තුකාමො “සුපයුත්තානි මෙ දාරුනී”ති
තුට්ඨවිත්තොපි එවමාහානි වෙදිතබ්බං. ඉමෙහි නාම එවරුපෙ යානෙ.
“ආගතපදානුරූපෙනානි අඤ්ඤෙහි වා පදෙහි, ඉතො ථොකතරෙහි වා ආගතකාලෙ

තදනුරූපා යොජනා කාතබ්බා” ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “න කෙවලං ඉමස්මිංයෙව සික්ඛාපදෙ, අඤ්ඤාසුපි ආගච්ඡන්ති, තස්මා තත්ථ තත්ථ ආගතපදානුරූපෙන යොජනා වෙදිතබ්බා” ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. උප්ඝායනත්ථො අදින්නස්සාදින්නත්තාව, තෙ උප්ඝායංසු.

රුද්‍රදාමකො නාම රුද්‍රදාමකාදීහි උප්පාදිතො. බාරාණසිනගරාදීසු තෙහි තෙහි රාජ්‍යහි පොරාණසත්ථානුරූපං ලක්ඛණසම්පන්නා උප්පාදිතා නීලකභාපණා. තෙසං කිර තිභාගං අග්ගති රුද්‍රදාමකො, තස්මා තස්ස පාදො ථුල්ලච්චයවත්ථු හොති. මාසකො පන ඉධ අප්පමාණං. කභාපණො කිඤ්චිකාලෙ ඌනවිසතිමාසකො හොති, කිඤ්චි කාලෙ අතිරෙකවිසතිමාසකො. තස්මා තස්ස කභාපණස්ස චතුත්ථභාගො පඤ්චමාසකො විය අතිරෙකපඤ්චමාසකො වා ඌනපඤ්චමාසකො වා පාදොති වෙදිතබ්බං. ඉමස්සත්ථස්ස දීපනත්ථං. “තදා රාජගහෙ විසතිමාසකො කභාපණො හොති” තිආදි වුත්තං. තත්ථ රජතමයො සුවණ්ණමයො තම්බමයො ච කභාපණො හොති. සුවණ්ණභූමියං විය පාදොපි යත්ථ තම්බමයොව කතො හොති, තත්ථ සොව පාදොති ආවරියො. යස්මා පාදො එකනීලකභාපණග්ගෙනකො, තස්මා තස්ස පාදස්ස චතුත්ථභාගොව සියා පාදොති එකෙ. ඉදං න යුජ්ජති. යො ච තත්ථ පාදාරහො භණ්ඩො, තස්ස චතුත්ථභාගස්සෙව පාරාජිකවත්ථුභාවජ්ජසඬගතො. යදි පාදාරහං භණ්ඩං පාරාජිකවත්ථු, සිද්ධං. “සොව පාදො පච්ඡිමං පාරාජිකවත්ථු” ති. න හි සබ්බත්ථ භණ්ඩං ගහෙත්වා නීලකභාපණග්ගෙන අග්ගාපෙන්නි. යස්මා තස්ස තස්සෙව කභාපණග්ගෙන අග්ගාපෙන්නි, තස්මා තස්ස තස්ස ජනපදස්ස පාදොව පාදොති තදග්ගනකමෙව පාදග්ගනකන්ති සිද්ධං, “සො ච බො පොරාණස්ස නීලකභාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසන්ති යත්ථ පන නීලකභාපණා වළඤ්ජං ගච්ඡන්ති, තත්ථෙව” ති කෙචි වදන්ති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං.

පදභාජනීයවණ්ණනා

92. ගාමා වා අරඤ්ඤා වාහි ලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිකත්තා පට්ඨපඤ්ඤත්තියා ආදිම්හි වුත්තා. යතො වා අපක්කන්තා, සො අමනුස්සො නාම. “අමනුස්සගාමං අපාරුපිත්වා, ගාමජ්ජවෙසනඤ්ච අනාසුචිජා පටිසිතුං වට්ටති” ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “යතො ගාමතො ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තා, තං ගාමං එවං පටිසිතුං න වට්ටති” ති වදන්ති එකෙ. කෙචි පන “යක්ඛපරිග්ගභභූතොපි ආපණාදීසු දිස්සමානෙසු එව ‘ගාමො’ ති සඬ්ඛාං ගච්ඡති, අදිස්සමානෙසු පට්ඨසනෙ අනාපත්ති” ති වදන්ති. “ගාමො එව උපවාරො ගාමුපවාරොති එවං කම්මධාරයවසෙන ගහිතෙ කුරුන්දට්ඨකථාදීසු වුත්තමිපි සුචුත්තමෙව හොති” ති වදන්ති. “තස්ස සරූපවාරො ගාමොති ආපජ්ජති” ති වචනං පටික්ඛිපති. “ගාමස්සුපවාරො ච ගාමො ච ගාමුපවාරො වා” ති වදන්ති, තං විරුජ්ඣති, න. “ඉමෙසං ලාභාදීසු ලක්ඛණං සන්ධාය මහාඅට්ඨකථායං ‘සරං සරූපවාරො’ තිආදි වුත්තං, තං න මයං පටික්ඛිපාමා” ති ව වදන්ති. “කතපරික්ඛෙපො වාහි සරස්ස සමන්තතො තත්තකො උපවාරො නාමා” ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. අනුගණ්ඨිපදෙ පන “යො යො අට්ඨකථාවාදො වා ථෙරවාදො වා පච්ජා වුව්වතීති ඉතො අනාගතං

සන්ධාය වුත්තං, නාතීතං. යදි අතීතමිපි සන්ධාය වුත්තං, මහාපදුමථෙරවාදොව පමාණං ජාතන්ති ආපජ්ජති, තස්මා අනාගතමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති ආවරියා කථයන්ති” ති වුත්තං. සෙසමිපිති ගාමුපවාරලක්ඛණමිපි.

තත්‍රායං නයොති තස්ස ගාමුපවාරස්ස ගහණෙ අයං නයො.
විකාලෙගාමජ්ජවෙසනාදිසුති එත්ථ “ගාමජ්ජවෙසනස්ස ඛණි එව ආපුච්ඡිතබ්බ”න්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “තං අට්ඨකථාය න සමෙති” ති වදන්ති. “ගාමසඬ්ඛාකූපවාරං සන්ධාය වුත්ත”න්ති ගහිතෙ සමෙතිති මම තක්කො. “ආදි-සද්දතො සරෙ යීතානං දින්නලාභභාජනාදිති” ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “ගාමුපවාරෙ යීතානං පාපුණ්ණිකබ්බලාභං සඤ්චිච්ච අදෙන්තානං පාරාජික”න්ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. කිඤ්චාපි කුරුන්දිආදිසු පාළියං වුත්තවචනානුලොමවසෙන වුත්තන්තා “පමාදලොබා” ති න වත්තබ්බං, මහාඅට්ඨකථායං වුත්තවිනිච්ඡයො සඬ්භිතිතො පට්ඨාය ආගතො. “යඤ්චෙනං මහාඅට්ඨකථාය”න්තිආදි සීහළදිපෙ අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තං. “විනිච්ඡයනයො” ති ව. ලෙඬ්චුපාතෙනෙව පරිච්ඡින්නබ්බොති පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං, න උපවාරං. සො හි තතො අපරෙන ලෙඬ්චුපාතෙන පරිච්ඡින්නො. ඉමස්මිං අදින්නාදානසික්ඛාපදෙති නියමෙන අඤ්ඤත්ථ අඤ්ඤාති අත්ථතො වුත්තං හොති. තෙන වා නියමෙන යථාරුතවසෙනාපි අත්ථො ඉධ යුජ්ජති. අභිධම්මෙ පනාතිආදිනා අඤ්ඤාති අත්ථාපත්තිසිද්ධං දස්සෙති.

“පරිව්වාගාදිමිති අකතෙ ‘ඉදං මම සන්තක’න්ති අවිදිතමිපි පරපරිග්ගහිතමෙව පුත්තකානං පිතු අව්චයෙන සන්තකං විය, තං අත්ථතො අපරිව්චත්තෙ සඬ්ගහං ගච්ඡති” ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “ථෙන්නස්ස කම්මං ථෙය්‍යං, ථෙන්නෙ ගහෙතබ්බභූතං හණ්ඩං. ථෙය්‍යන්ති සඬ්ඛාතන්ති ථෙය්‍යසඬ්ඛාත”න්ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. තං ථෙය්‍යං යස්ස ථෙන්නස්ස කම්මං, සො යස්මා ථෙය්‍යවිත්තො අවහරණවිත්තො හොති, තස්මා “ථෙය්‍යසඬ්ඛාත”න්ති පදං උද්ධරිත්වා “ථෙය්‍යවිත්තො අවහරණවිත්තො” ති පදභාජනමිපි තෙසං පොරාණානං යුජ්ජතෙව, තථාපි අට්ඨකථායං වුත්තනායෙනෙව ගහෙතබ්බං. “යඤ්ච පුබ්බභාගෙ ‘අවහරිස්සාමී’ ති පවත්තං විත්තං, යඤ්ච ගමනාදිසාධකං, පරාමසනාදිසාධකං වා මජ්ඣෙ පවත්තං, යඤ්ච යානාවාචනපයොගසාධකං, තෙසු අයමෙවෙකො පච්ඡිමො විත්තකොට්ඨාසො ඉධ අධිජ්ජෙතො ‘ථෙන්නො’ ති අපරෙ” ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. ඌනමාසකමාසපාදාදිසු “අවහරණවිත්තෙසු එකවිත්තකොට්ඨාසොති ආවරියා වදන්ති” ති වුත්තං.

පඤ්චවිසතිඅවහාරකථාවණ්ණනා

පඤ්චවිසති අවහාරා නාම වචනහෙදෙනෙව භින්නා, අත්ථතො පන අභින්නා. ආකුලා දුච්ඤ්ඤායාවිනිච්ඡයාති ආවරියානං මුඛෙ සන්තිකෙ සබ්බාකාරෙන අග්ගහිතවිනිච්ඡයානං දුච්ඤ්ඤායා. දුකතිකපට්ඨානපාළි (පට්ඨා. 5.1.1 ආදයො, දුකතිකපට්ඨානපාළි) විය ආකුලා දුච්ඤ්ඤායාවිනිච්ඡයා, කෙවලං තං ආවරියා

පුබ්බාපරවිරොධමකත්වා සඬ්භිතීතො පට්ඨාය ආගතනයමචිනාසෙත්වා
 වණ්ණයන්තිති “පට්ඨානපාළිමිවාති අපරෙ වදන්ති” ති ව චුත්තා. පොරාණාති
 සඬ්භිතීආවරියා. අයමෙත්ථ සාමීචි එව, සවෙ න දෙති, ආපත්ති නත්ථි, පාරාජිකහයා
 පන යථා සික්ඛාකාමො දෙති, එවං දාතබ්බමෙව. යාති පනෙත්ථ වත්ථුති, තාති
 සීහළදීපෙ ආවරියෙහි සඬ්ඝාදීනමනුමතියා අට්ඨකථාසු පක්ඛිත්තාති, “අනාගතෙ
 බ්‍රහ්මචාරීනං භික්ඛ්වාය පොත්ථකාරුළ්භකාලතො පච්ඡාපී” ති චුත්තං. ආණන්තිකං
 ආණන්තික්ඛණෙපි ගණ්භාති, කාලන්තරෙතාපි අත්ථසාධකො, කාලන්තරං
 සන්ධායාති ඉදමෙනෙසං නානත්තං. භට්ඨෙති අපගතෙ. අන්තරසමුද්දෙ
 අතුරුමුහුදෙ. එරති සාධෙති. නවධොතොති නවකතො. පාසාණසක්ඛරන්ති
 පාසාණඤ්ච සක්ඛරඤ්ච.

භූමට්ඨකථාදිවණ්ණනා

**94. මහාඅට්ඨකථායං පන සච්චෙපි අලිකෙපි දුක්කට්ඨමෙව චුත්තං, තං
 පමාදලිඛිතන්ති වෙදිතබ්බන්ති යට්ඨතරහි යුත්තියා ගහෙතබ්බා. තත්ථ
 “චතුර්ග්ගෙන යපෙත්වා උපසම්පදපචාරණඅබ්භානාදිසබ්බං සඬ්ඝකම්මං කාතුං
 වට්ටති” ච්චෙව වත්තබ්බෙ “උපසම්පදපචාරණකට්ඨනබ්භානාදීති” ති ලිඛන්තිති
 වෙදිතබ්බං. තං ආවරියා “පමාදලෙඛා” ත්චෙව වණ්ණයන්ති, තෙන චුත්තං
 “පමාදලිඛිත”න්ති. යං යං වචනං මුසා, තත්ථ තත්ථ පාවිත්තියන්ති චුත්තං.
 දුක්කට්ඨස්ස වචනෙ පයොජනාභාවා “අදිත්තාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ” ති චුත්තං.
 අඤ්ඤෙසම්පි පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියමෙව. පමාදලිඛිතන්ති
 එත්ථ ඉධ අධිප්පෙතමෙව ගහෙත්වා අට්ඨකථායං චුත්තන්ති ගහිතෙ සමෙති විය.
 ආවරියා පන “පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තිය”න්ති වත්වා දුක්කට්ඨෙ විසුං වත්තබ්බෙ
 “සච්චාලිකෙ” ති සාමඤ්ඤතො චුත්තත්තා “පමාදලෙඛා” ති වදන්තිති
 වෙදිතබ්බාති. “කුසලචිත්තෙන ගමනෙ අනාපත්ති” ති චුත්තත්තා “දානඤ්ච
 දස්සාමී” ති වචනෙන අනාපත්ති විය.**

පාවිත්තියට්ඨානෙ දුක්කට්ඨා න මුච්චතීති පාවිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කට්ඨාපජ්ජති.
 බහුකාපි ආපත්තියො භොන්තුති බණනබ්බුහනුද්ධරණෙසු දස දස කත්වා
 ආපත්තියො ආපන්නො, තෙසු උද්ධරණෙ දස පාවිත්තියො දෙසෙත්වා මුච්චති,
 ජාතිවසෙන “එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චති” ති කුරුන්දියං චුත්තං, තස්මා පුරිමෙන
 සමෙති. “සමොධානෙත්වා දස්සිතපයොගෙ “දුක්කට්ඨ”න්ති චුත්තත්තා
 සමානපයොගා බහුදුක්කට්ඨත්තං ඤාපෙති. බණනෙ බහුකාතීති සමානපයොගත්තා
 න පටිප්පස්සම්භති. අට්ඨකථාවරියප්පමාණෙනාති යථා පනෙත්ථ, එවං අඤ්ඤෙසුපි
 එවරූපාති අට්ඨකථාය ආගතවචනාති සඬ්භිතීතො පට්ඨාය ආගතත්තා
 ගහෙතබ්බාතීති අත්ථො. “ඉධ දුතියපාරාජිකෙ ගහෙතබ්බා, න අඤ්ඤෙසු” ති
 ධම්මසිරිත්ථෙරො කිරාහ. ගණ්ඨිපදෙ පන “පුරිමබණනං පච්ඡිමං පත්වා
 පටිප්පස්සම්භති, තෙනෙව එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චති” ති චුත්තං, “විසභාගකිරියං
 වා පත්වා පුරිමං පටිප්පස්සම්භති” ති ව චුත්තං.

එවං එකටියානෙ යිතාය කුම්භියා යානාවාවනඤ්චෙත්ථ ඡහාකාරෙහි වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. කුම්භියාති භූමිමව්වනං. උද්ධං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි භූමිතො මොවෙති, පාරාජිකන්ති එත්ථ මුඛවට්ටියා පුට්ඨොකාසං බුන්දෙන මොවිතෙ “යානාවාවනඤ්චෙත්ථ ඡහාකාරෙහි වෙදිතබ්බ”න්ති ඉමිනා සමෙති, තථා අවත්වා “භූමිතො මුත්තෙ කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කන්තෙ භූමිතො මොවිතං නාම හොති”ති දළ්භං කත්වා වදන්ති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. එත්ථ එකච්චෙ එවං අත්ථං වදන්ති “පුබ්බෙ ඛණන්තෙන අවසෙසට්ඨානානි වියොජිතානි, තස්මිං විමුත්තෙ පාරාජික”න්ති. සඬබ්බෙපමභාපච්චරියාදීසු වුත්තව්වනස්ස පමාදලෙඛනාවො “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දති”ති වචනෙන දීපිතො.

යං පන “පිතමත්තෙ පාරාජික”න්ති වුත්තං, තං යටෙතරහි “පඤ්චවිඤ්ඤාණා උප්පන්නවත්ථුකා උප්පන්නාරම්මණා”ති පදස්ස “උප්පන්නවත්ථුකාහි අනාගතපටික්ඛෙපො”ති අට්ඨකථාවචනං. “අසම්භින්නවත්ථුකා අසම්භින්නාරම්මණා පුරෙජාතවත්ථුකා පුරෙජාතාරම්මණා”ති වචනමපෙක්ඛිත්වා අතීතානාගතපටික්ඛෙපොති පරිචත්තෙති, තථා තාදිසෙහි පරිචත්ත”න්ති වෙදිතබ්බං. න හි අට්ඨකථාවරියා පුබ්බාපරවිරුද්ධං වදන්ති. යං පන ආචරියා “ඉදං පමාදලිඛිත”න්ති අපනෙත්වා පටික්ඛිපිත්වා වචනකාලෙ වාචෙන්ති, උද්දිසන්ති, තමෙව ච ඉමිනාපි ආචරියෙන “පමාදලිඛිත”න්ති පටික්ඛිත්තං. යඤ්ච සුත්තං දස්සෙත්වා තෙ පටික්ඛිපන්ති, තමෙව ච දස්සෙන්නෙන ඉමිනා පටික්ඛිත්තං, තෙන වුත්තං “තං පන තත්ථෙව”තිආදි.

අනාපත්තිමත්තමෙව වුත්තන්ති නෙව අවහාරො න ගීවා අනාපත්තිති බ්‍යඤ්ජනතොව හෙදො, න අත්ථතොති දස්සනත්ථං. තං පමාදලිඛිතං කතරෙහිති චෙ? පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරෙහි, ලෙඛකෙහි වා, එස නයො සබ්බත්ථ. “න හි තදෙව බහුසු යානෙසු යුත්තතො පාරාජිකමහුත්වා කත්ථවි හොති”ති සබ්බං අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. දුට්ඨපිතං වා යපෙතිති එත්ථ තතො පග්ගරිස්සතිති යානාවාවනං සන්ධාය කතත්තා පාරාජිකං තං පන ගණ්භතු වා මා වා තත්ථෙව “භින්දති”තිආදිවචනතො වෙදිතබ්බං. “තත්ථෙවති යානාවාවනං අකරොන්තොව යානා අවාචෙතුකාමොව කෙවලං ‘භින්දති’ති අට්ඨකථාවචනතො ච ඤාපෙතබ්බ”න්ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. තථා “පග්ගරිතෙහි තිත්තපංසුං ගහෙත්වා උදකෙ පක්ඛිපිත්වා පචිත්වා ගහෙතුං සක්කා, තස්මා ගහණමෙව සන්ධාය වුත්ත”න්ති අපරෙ. “රිත්තකුම්භියා උපරි කරොති, හණ්ඩදෙය්‍ය”න්ති වුත්තං, තං ආණත්තියා විරුජ්ඣති, “යදා සක්කොසි, තදා තං හණ්ඩං අවහරා”ති අත්ථසාධකො ආණත්තිකාලෙ එව පාරාජිකං. අපිච ආවාටකාදීනි ටාවරපයොගානි ච එත්ථ සාධකානි. නත්ථි කාලකතපයොගානි පාරාජිකවත්ථුනිති තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බන්ති එකෙ. යත්ථ යත්ථ “අපරෙ”ති වා “එකෙ”ති වා වුව්වති, තත්ථ තත්ථ සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්වා යුත්තං ගහෙතබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඛෙතබ්බං. වදන්තිති ආචරියා වදන්ති. න, අඤ්ඤථා ගහෙතබ්බත්ථතොති පාළිපරිහරණත්ථං වුත්තං. එවමෙකෙ වදන්තිති තං න ගහෙතබ්බං. කස්මා? “පස්සාවං වා ඡඩ්ඛෙති”ති

ව “අපරිභෝගං වා කරොති” ති ව අත්ථතො එකත්තා, අට්ඨකථාය “මුග්ගරෙන පොථෙත්වා හින්දති” ති වුත්තත්තාපි.

අයං පනෙත්ථ සාරොතිආදිකථාය “අම්භාකං ආවරියස්ස වචන” ත්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො ආහ. සඬගභාවරියානං වාදොති එකෙ. පුබ්බෙ වුත්තාපි තෙ එව, තස්මා වොහාරවසෙනාති අජඬ්ඬෙකුකාමම්පි තථා කරොත්තං “ජඬ්ඬෙති” ති වොහරන්ති. එවමෙනෙසං පදානං අත්ථො ගහෙතඬ්ඬොති එවං සන්තෙ “යානාවාචනස්ස නත්ථිතාය දුක්කට” ත්ති අට්ඨකථාවචනෙන අතිවිය සමෙති, තත්ථ යානාවාචනචිත්තස්ස නත්ථිතාය යානා වුතම්පි න “යානා වුත” ත්ති වුව්චතිති අත්ථො ගහෙතඬ්ඬො. ඉතරථාපීති ථෙය්‍යචිත්තභාවා යානා වාචෙකුකාමස්සපි දුක්කටං යුජ්ජති.

96. සයමෙව පතිතමොරස්සෙව ඉතො චිතො ව කරොතො ථුල්ලච්චයං. ආකාසට්ඨවිනිච්ඡයෙ තප්පසඬ්ඬගෙන තස්මිං වෙහාසාදිගතෙපි අසම්මොහත්ථං එවං ගහෙතඬ්ඬන්ති වුත්තං. “එවමඤ්ඤත්‍රාපි සාම්පෙ” ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “යානාවාචනං අකරොත්තො වාලෙති” ති වචනතො යානාවාචනෙ ථුල්ලච්චයං නත්ථිති වුත්තං හොති. කෙච් අඵන්දාපෙත්වා යානාවාචනාවාචනෙහිපි දුක්කටථුල්ලච්චයෙ වදන්ති. “තෙ යානාවාචනං අකරොත්තොති ඉමං අට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙතඬ්ඬො” ති කෙච් වදන්ති, වීමංසිතඬ්ඬං.

97. ඡෙදනමොචනාදි උපරිභාගං සන්ධාය වුත්තං. අවස්සං යානතො ආකාසගතං කරොති. එත්ථ “එකකොට්ඨං නිහරිත්වා යපිතෙ වංසෙ ධීතස්ස ආකාසකරණං සන්ධායා” ති කෙච් වදන්ති. තෙ පන අථ “මූලං අච්ඡේත්වා වලයං ඉතො චිතො ව සාරෙති, රක්ඛති. සචෙ පන මූලතො අනිහරිත්වාපි හත්ථෙත ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජික” ත්ති අට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙතඬ්ඬො. හින්තිනිස්සිතන්ති හින්තියා උපත්ථම්භිතං සන්ධාය වුත්තන්ති එකෙ. හින්තිං නිස්සාය යපිතන්ති නාගදන්තාදිසු ධීතං සන්ධාය වුත්තං. ඡන්තමත්තෙති උපරි උග්ගන්ත්වා ධීතං සන්ධාය වුත්තං.

98. උපරි ධීතස්ස පිට්ඨියාති එත්ථ අධො ඔසාරණං සන්ධාය වුත්තං. හෙට්ඨා ඔසාරෙත්තස්ස උපරිමස්ස පිට්ඨියා හෙට්ඨිමෙන ධීතොකාසං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං, උද්ධං උක්ඛිපන්තස්ස උදකතො මුත්තමත්තෙ. “එවං ගහිතෙ භූමට්ඨෙ වුත්තෙන සමෙති” ති වදන්ති. මතමච්ඡානං ධීතට්ඨානමෙව යානං කිර. ථෙය්‍යචිත්තෙන මාරෙත්වා ගණ්ඨතො උභ්‍යාපාදග්ග්ගතකෙ දුක්කටං, සහපයොගත්තා පාචිත්තියං නත්ථිති එකෙ. මදනඵලවසාදීනීති එත්ථ සීහලභාසා කිර වස ඉති විසන්ති අත්ථො, ගරුලාකාරෙන කතුජ්ජෙයිතං වා.

99. පුබ්බෙ පාසෙ ඛද්ධසුකරඋපමාය වුත්තා එව. “ථලෙ යපිතාය නාචාය න චුට්ඨොකාසමත්තමෙවා” ති පායො. “වාතො ආගම්මාති වචනතො වාතස්ස නත්ථිකාලෙ පයොගස්ස කතත්තා අවහාරො නත්ථි, අත්ථිකාලෙ වෙ කතො,

අවහාරොවා” ති වදන්ති. “භණ්ඩදෙය්‍යං පන කෙසන්ති වෙ? යෙසං භත්ථෙ කභාපණානි ගහිතානි, තෙසං වා, නාවාසාමිනා නාවාය අග්ගහිතාය නාවාසාමිකස්ස වා” ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

104. නිරම්බිත්වා උපරි. අකතං වා පන පතිට්ඨපෙතීති අපුබ්බං වා පට්ඨපෙතීති අත්ථො.

106. ගාමට්ඨෙය වා “ගාමො නාමා” ති න වුත්තං පට්ඨං ගාමලක්ඛණස්ස සබ්බසො වුත්තත්තා.

107. අරඤ්ඤට්ඨෙය අරඤ්ඤං නාමානි පුන න කෙවලං පුබ්බෙ වුත්තලක්ඛණඤ්ඤෙව අරඤ්ඤන්ති ඉධාධිජ්ජෙනං, කින්තු පරපරිග්ගහිතමෙව වෙතං හොති, තං ඉධාධිජ්ජෙනන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. තෙනෙව අත්ථෙපි අරඤ්ඤග්ගහණං කතං. අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නානි එත්ථ “න වෙදෙත්වා යිතා, ඡින්නමත්තෙ පතනකං සන්ධාය වුත්ත”න්ති වදන්ති. තච්ඡෙත්වා යපිතොති අරඤ්ඤසාමිකෙහි පරෙහි ලද්ධෙහි තච්ඡෙත්වා යපිතො. අද්ධගතොපිති විරකාලිකොපි. “න ගහෙතඛ්ඛොති අරඤ්ඤසාමිකෙහි අනුඤ්ඤාතෙනපි” ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. ඡල්ලියා පරියොනද්ධං හොතීති ඉමිනා සාමිකානං නිරපෙක්ඛනං දීපෙති. තෙන වුත්තං “ගහෙතුං වට්ටති” ති. යදි සාමිකානං සාපෙක්ඛතා අත්ථී, න වට්ටති.

108. තත්ථ “භාජනෙසු පොක්ඛරණිකලාකෙසු ච ගාවො පක්කොසතීති ඉතො පට්ඨාය තයො දස වාරා ආදිමෙව දස්සෙත්වා සංඛිත්තා” ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. නිබ්බහනඋදකං නාම තළාකරක්ඛණත්ථාය අධිකොදකනික්ඛමනද්වාරෙන නික්ඛමනඋදකං. “ගහෙතුං න ලහතීති සාමිවිකම්මං න හොති” ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. ඉතො පට්ඨාය “වුත්ත”න්ති වුත්තෙ අනුගණ්ඨීපදෙති ගහෙතඛ්ඛං. අනික්ඛන්තෙ උදකෙති පාඨසෙසො, සුක්ඛමාතිකාපයොගත්තා භණ්ඩදෙය්‍යාමිපි න හොතීති අධිජ්ජායො. තළාකං නිස්සාය ඛෙත්තස්ස කතත්තාති “සබ්බසාධාරණං තළාකං හොති” ති පට්ඨං වුත්තත්තා තං සන්ධාය වුත්තං. “යස්මා තළාකගතං උදකං සබ්බසාධාරණමිපි මාතිකාය සති තං අනික්කමිත්වා ගහෙතුං න වට්ටති, තස්මා තං සන්ධාය කුරුන්දියාදීසු අවහාරොති වුත්ත”න්ති අපරෙ ආහුති. ඉමිනා ලක්ඛණෙන න සමෙතීති යස්මා සබ්බසාධාරණදෙසො නාම තඤ්ච තළාකං සබ්බසාධාරණං, කතිකාභාවා ච මහාඅට්ඨකථායං වුත්තමෙව යුත්තන්ති ආභාවරියො.

109. “තතො පට්ඨාය අවහාරො නත්ථීති ථෙය්‍යායපි ගණ්හතො, තස්මා යථාමුණ්ඩමහාජෙතඛ්ඛත්තා, අරක්ඛිතඛ්ඛත්තා, සබ්බසාධාරණත්තා ච අඤ්ඤමිපි සඬ්ඝස්සන්තකං ඉදං න හොති” ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

110. උපුකමෙව තිට්ඨතීති එත්ථ “සමීපෙ රුක්ඛසාධාදිහි සන්ධාරිතත්තා ඊසකං බලිත්වා උපුකමෙව තිට්ඨති වෙ, අවහාරො. ඡින්නවෙණු විය තිට්ඨති වෙ, අනාපත්ති”ති වුත්තං, තං සුචුත්තං, තස්ස විනිච්ඡයෙ “සවෙ තානි රක්ඛන්ති”ති වුත්තත්තා. නො අඤ්ඤාපාති සම්පත්තෙ වෙ වාතෙ වාතමුඛසොධනං කරොති, පාරාජිකන්ති අත්ථො.

111. අඤ්ඤෙසු පන විචාරණා එව නත්ථීති තෙසු අප්පටික්ඛිපිතත්තා අයමෙව විනිච්ඡයොති වුත්තං හොති. “එතෙන ධුරනික්ඛෙපං කත්වාපි වොරෙහි ආහටං වොදෙත්වා ගණ්හතො අනාපත්තිති දීපිතං හොති”ති වුත්තං.

112. එසෙව නයොති උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං, කස්මා? අඤ්ඤෙහි පත්තෙහි සාධාරණස්ස සඤ්ඤාණස්ස වුත්තත්තා. පදවාරෙතානි වොරෙන නිහරිත්වා දින්නං ගහෙත්වා ගච්ඡතො. ගාමද්වාරන්ති වොහාරමත්තමෙව, ගාමන්ති අත්ථො ආණත්තියා දට්ඨබ්බත්තා, ද්වින්නමිපි උද්ධාරෙ එව පාරාජිකං. අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වාති වචනෙන යාව තස්ස ගාමස්ස පරතො උපවාරො, සබ්බමෙන ආණත්තමෙව හොති. “යත්වා වා නිසීදිත්වා වා විස්සමිත්වා පුරිමට්ඨයාවිත්තං වූපසමිත්වා ගමනත්ථඤ්චෙ හණ්ඨං න නික්ඛිත්තං, යථාගහිතමෙව, පදවාරෙන කාරෙතබ්බොති, නික්ඛිත්තඤ්චෙ, උද්ධාරෙනා”ති ව ලිඛිතං. කෙවලං “ලිඛිත”න්ති වුත්තෙ ගණ්ඨිපදෙ ගහෙතබ්බං. ට්ඨයාවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තොති යානාවාවනං අකත්වා නිවත්ථපාරුතනීහාරෙන “පුබ්බෙවෙදං මයා ගහිත”න්ති ට්ඨයාවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො. “නට්ඨෙ හණ්ඨදෙය්‍යං කිරා”ති ලිඛිතං. “අඤ්ඤො වා”ති වචනෙන යෙන යපිතං, තෙන දින්නෙ අනාපත්තිති දීපිතං හොති ගොපකස්ස දානෙ විය, “කෙවලං ඉධ හණ්ඨදෙය්‍යන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. “අඤ්ඤො වා”ති වචනතො යෙන යපිතං. සො වානිපි ලබ්හතීති විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බො. වා-සද්දෙන යස්ස හත්ථෙ යපිතං, සො වා දෙති රාජගහෙ ගණකො විය ධනියස්ස, තස්මා පාරාජිකං යුත්තං විය.

තව පුලසාටකො උද්ධොති වුත්තක්ඛණෙ මුසාවාදෙ දුක්කටං. තස්ස නාම ලිඛිත්වාති එත්ථ “තෙන ‘ගහෙත්වා යපෙය්‍යාසී’ති ආණත්තත්තා නාමලෙඛනකාලෙ අනාපත්ති කුසසඬ්ඛිකමනසදිසං න හොති”ති වුත්තං. න ජානන්තීති න සුණන්තීති අත්ථො. සවෙ ජානිත්වාපි විත්තෙන න සම්පට්චින්නති එසෙව නයො. ජානන්තෙන පන රක්ඛිතුං අනිච්ඡන්තෙ පටික්ඛිපිතබ්බමෙව එතන්ති වත්තං ජානිතබ්බං. උම්මග්ගෙනාති පුරාපාණං බණ්ත්වා කතමග්ගෙනාති අත්ථො.

නිස්සිතවාරිකස්ස පන සභාගා හත්තං දෙන්ති, තස්මා යථා විහාරෙ පන්ති, තට්ඨ කාතබ්බන්ති සම්පත්තවාරං අග්ගහෙනුං න ලහන්ති, “තස්ස වා සභාගා අදාතුං න ලහන්ති”ති වුත්තං. අත්තදුතියස්සාති න හි එකෙනානීතං ද්වින්නං පහොති, සවෙ පහොති පාපෙතබ්බොති දස්සෙනුං “යස්ස වා”තිආදි වුත්තං. “පරිපුච්ඡං දෙතීති පුච්ඡිතපඤ්ඤස්ස විස්සජ්ජනං කරොති”ති ලිඛිතං. සඬ්ඝස්ස භාරං නාම “සද්ධම්මවාචනා එවා”ති වුත්තං, “නවකම්මිකොපි වුව්චති”ති ව, “ඉතො

භණ්ඩතො වට්ටන්තං පුන අන්තො පවිසතීති මහාඅට්ඨකථාපදස්ස
කුරුන්දියසිංහලපටිපාටි අධිප්පායො විවරිතො”ති ලිඛිතං.

113. ගච්ඡන්තෙ යානෙ වාති එත්ථ “සුඤ්ඤානස්ස බහි යීතං සන්ධාය
චුත්ත”න්ති උපතිස්සත්ථෙරො වදති කිර. “ගච්ඡන්තෙ යානෙ වාතිආදි
සුඤ්ඤානබහන්තරෙ ගහෙතබ්බ”න්ති චුත්තං. බහි යීතස්ස වත්තබ්බමෙව නත්ථි,
“අන්තො යත්වා”ති අධිකාරෙ චුත්තත්තා වෙති යුත්තං – යානාදියු යපිතෙ තස්ස
පයොගං විනායෙව ගතෙසු පාරාජිකො න හොති. කස්මා න භණ්ඩදෙය්‍යන්ති වෙ?
සුඤ්ඤානස්ස බහි යීතත්තා. අරඤ්ඤට්ඨෙ “අස්සනියා අතික්කමන්තස්සපි
භණ්ඩදෙය්‍යමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) චුත්තං තෙසං සපරිග්ගහිතත්තා. ඉධ
පන “අත්‍ර පට්ටියස්සා”ති වචනතො න බහි යීතස්ස, තං කිර සුඤ්ඤානස්සං.
අරඤ්ඤං භරාපෙතීති තත්ථ “සහන්තා”ති වචනතො අනාපත්ති. නිස්සග්ගියානි
හොන්තීති අට්ඨකථාතො පාවිත්තියං, උපවාරං ඔක්කමිත්වා පරිහරණෙ
සාදිනවත්තා දුක්කටං.

සුඤ්ඤානෙ සුඤ්ඤං දත්වාච ගන්තුං වට්ටතීති ඉදං දානි වත්තබ්බානං මාතිකානි
ධම්මසිරිත්ථෙරො. “අනුරාධපුරස්ස චතුසු ද්වාරෙසු සුඤ්ඤං ගණ්හන්ති, තෙසු
දක්ඛිණද්වාරස්ස පුරතො මග්ගො ථුපාරාමතො ආනන්දවෙතියං පදක්ඛිණං කත්වා
ජෙනවනවිහාරස්සන්තරපාකාරස්සාසන්නෙ නිව්ට්ඨො, යො න ගාමං පවිසන්තො
උපවාරං ඔක්කන්තො හොති. ථුපාරාමතො ච මහාවෙතියං පදක්ඛිණං කත්වා
රාජවිහාරං ගච්ඡන්තො න ඔක්කමති”ති කිර මහාඅට්ඨකථායං ආගතං. එත්ථ වාති
සුඤ්ඤානෙ “ද්විති ලෙඬ්ඛිපාතෙහිති ආවරියපරම්පරාහතා”ති ලිඛිතං. ද්විති
ලෙඬ්ඛිපාතෙහිති සුඤ්ඤානස්ස පරිව්ජෙදෙ අට්ඨපිතෙ යුජ්ජති, යපිතෙ පන
අතිරෙකයොජනම්පි සුඤ්ඤානං හොතීති තතො පරං ද්වෙ ලෙඬ්ඛිපාතා උපවාරොති
ගහෙතබ්බො. සො පනෙත්ථාපි දුට්ඨො බාහිරබහන්තරහෙදතො. තත්ථ
දුතියලෙඬ්ඛිපාතසංඛ්ඛාතං බාහිරොපවාරං සන්ධාය පාළියං, මහාඅට්ඨකථායඤ්ච
දුක්කටං චුත්තං. අබ්හන්තරං සන්ධාය කුරුන්දියන්ති නො බන්ති. “අත්‍ර පට්ටියස්ස
සුඤ්ඤං ගණ්හන්තුති හි නියමිතට්ඨානං එකන්තතො පාරාජිකබ්බත්තං හොති, තඤ්ච
පරික්ඛිත්තං, එකො ලෙඬ්ඛිපාතො දුක්කටබ්බත්තං, අපරික්ඛිත්තඤ්චෙ, දුතියො
ලෙඬ්ඛිපාතොති නො අධිප්පායො”ති ආවරියො වදති.

114. ධනං පන ගතට්ඨානෙ වඩ්ඪතීති එත්ථ “වඩ්ඪියා සහ අවහාරකස්ස
භණ්ඩදෙය්‍ය”න්ති ලිඛිතං. “තං වඩ්ඪිං දස්සාමි”ති අග්ගහෙසි, තත්ථ කම්මං
අකරොන්තස්ස වඩ්ඪතීති කත්වා චුත්තං. කෙවලං ආයපිතබ්බත්තස්ස න වඩ්ඪති.
“යං ධනං වඩ්ඪි, තං දෙන්තස්ස අවහාරකස්ස වඩ්ඪියා අදානෙ පාරාජිකං හොතී”ති
වදන්ති.

නාමෙනාති සප්පනාමෙන වා සාමිකෙන කතෙන වා.

116. රාජසරස්ස අන්තොවත්ථුමිහි, පරික්ඛිත්තරාජඛිගණං වා අන්තොවත්ථු. අපරික්ඛිත්තෙ රාජඛිගණෙ යිතස්ස සකලනගරං යානං. ගොණස්ස “අපරික්ඛිත්තෙ යිතස්ස අක්කන්තට්ඨානමෙව යාන”න්ති වුත්තත්තා ඛණ්ඩද්වාරන්ති අත්තනා ඛණ්ඩිතච්ඡිද්දං. තත්ථෙව සාතෙතීති “ඡීවිතින්ද්‍රියාරම්මණත්තා වධකචිත්තස්ස පාචිත්තියං හොතීති? න හොති. කස්මා? අදින්නාදානපයොගත්තා. තම්පි ථෙය්‍යචිත්තං සඛ්ඛාරාරම්මණංව හොති. ඉධ තදුභයං ලභති සද්ධිං පුබ්බභාගාපරභාගෙහි”ති වුත්තං.

118. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති යදි යො ආණත්තො අවස්සං තං භණ්ඩං හරති, ආණත්තික්ඛණෙ එව පාරාජිකං. “ඉධ තිණ්ණං කස්මා පාරාජිකං, නනු ‘තුම්හෙ, හත්තෙ, තයො හරා’ති වුත්තත්තා ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙසඤ්ච පටිපාටියා එකෙකස්සාණත්තත්තා එකෙකෙන ව දුක්කටෙන භවිතබ්බං. කථං, එකො කිර මාසග්ගනකං පරිස්සාවනං ථෙතෙත්වා දෙසෙත්වා නිරුස්සාහො එව වා හුත්වා පුන මාසග්ගනකං සුචිං තථෙව කත්වා පුන මාසග්ගනකන්ති එවං සියාති? න එවං, තං යථා උප්පලථෙතකො යෙන වත්ථු පුරති තාව සඋස්සාහත්තා පාරාජිකො ආසි, එවම්මෙ සඋස්සාහාව න දෙසයිංසු වා”ති ලිබ්බං, පාළියං, අවධකථායඤ්ච සංවිදහිත්වා ගතෙසු එකස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං විනා විය ආණත්තියා කිඤ්චාපි වුත්තං, අථ ඛො “තස්සායං අත්ථො”ති වත්වා පච්ඡා වුත්තවිනිච්ඡයෙසු ව එකභණ්ඩඑකට්ඨානාදීසු ව සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්නීති ආණත්තිමෙව නියමෙත්වා වුත්තං, තස්මා ආණත්ති ඉච්ඡිතබ්බා විය, වීමංසිතබ්බං. “එකභණ්ඩං එකට්ඨාන”න්ති ව පායො ‘එකකුලස්ස භණ්ඩ’න්ති වචනතො”ති වදන්ති.

119-120. ඔවරකෙ වුත්තනයෙනෙවාති අවස්සංභාරියෙ භණ්ඩෙ. තං සඛිකෙතන්ති තස්ස සඛිකෙතස්ස. අථ වා තං සඛිකෙතං අතික්කමිත්වා පච්ඡා වා. අපත්වා පුරෙ වා. එස නයො තං නිමිත්තන්ති එත්ථාපි. අක්ඛිතිඛණනාදිකම්මං ලහුකං ඉත්තරකාලං, තඛ්ඛණෙ එව භණ්ඩං අවහරිතුං න සක්කා, කිඤ්ච භණ්ඩං දුරං හොති, කිඤ්ච භාරියං, තං ගහෙතුං යාව ගච්ඡති යාව උක්ඛිපති, තාව නිමිත්තස්ස පච්ඡා හොති. සථෙ තං භණ්ඩං අධිගතං විය ආසන්නං, ලහුකඤ්ච, සක්කා නිමිත්තක්ඛණෙ අවහරිතුං, තමෙව සන්ධාය වුත්තං කින්නි? න, පුබ්බෙ වුත්තම්පි “තතො පට්ඨාය තෙනෙව නිමිත්තෙන අවහරති”ති වුව්වති ආරද්ධත්තා. යදි එවං “පුරෙහත්තපයොගො එසො”ති වාරො පමාණං හොති, න ව තං පමාණං මහාපදුමත්ථෙරවාදස්ස පච්ඡා වුත්තත්තා, න සඛිකෙතකම්මං විය නිමිත්තකම්මං දට්ඨබ්බං. තත්ථ හි කාලපරිච්ඡෙදො අත්ථි, ඉධ නත්ථි, ඉදමෙව තෙසං නානත්තං.

121. තඤ්ච අසම්මොහත්ථන්ති එකො “පුරෙහත්තාදීසු වා, අක්ඛිතිඛණනාදීනි වා දිස්වා ගණ්භා”ති, එකො ගහෙතබ්බං භණ්ඩනිස්සිතං කත්වා “පුරෙහත්තං එවං චණ්ණසණ්ඨානං භණ්ඩං ගණ්භා”ති වදන්ති, එවංවිධෙසු අසම්මොහත්ථං එවංවිධං සඛිකෙතං නිමිත්තඤ්ච දස්සෙතුන්ති ව, යථාධිප්පායන්ති දුතියො තතියස්ස තතියො චතුත්ථස්සාති එවං පටිපාටියා ථෙ වදන්තිති අත්ථො. සථෙ දුතියො චතුත්ථස්ස වදෙති, න යථාධිප්පායොති ව. “පටිග්ගහිතමත්තෙති අවස්සං ථෙ පටිග්ගණ්භාති,

ප්‍රබ්‍රව්‍ය පුළුල්විය” න්ති ව ලිඛිතං. පටිග්ගණ්හකානං දුක්කටං
සබ්බත්ථොකාසාභාවතො න චුත්තං. පාරාජිකාපජ්ජනෙනතං දුක්කටං ආපජ්ජිත්වා
ආපජ්ජන්ති කිර. අත්ථසාධකාණත්තිවෙනනාබණෙ එව පාරාජිකො හොතිති
අධිප්පායො. තත්ථ මග්ගට්ඨානියං කතරං, කතරං ඵලට්ඨානියන්ති
“අත්ථසාධකවෙනනා නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා” ති චුත්තත්තා ඵලට්ඨානියා
වෙනනාති සිද්ධං. ආණත්ති වෙ මග්ගට්ඨානියා සියා, වෙනනාසහජත්තා න සම්භවති,
තථා හණ්ඩස්ස අවස්සංභාරිතා ව න සම්භවති. ආණත්තික්ඛණෙ එව හි තං
අවස්සංභාරිතං ජාතන්ති අවහාරකස්ස පටිග්ගණ්හඤ්චෙ, තම්පි න සම්භවති
අනාගතත්තා. වෙනනා වෙ මග්ගට්ඨානියා හොති, ආණත්තිආදිසු අඤ්ඤතරං,
හණ්ඩස්ස අවස්සංභාරිතා එව වා ඵලට්ඨානියා වෙ, අත්ථො න සම්භවති.
පාරාජිකාපත්ති එව හි ඵලට්ඨානියා හවිතුමරහති, න අඤ්ඤන්ති එවං තාව ඉධ
ඔපම්මසංසන්දනං සම්භවති වෙනනා මග්ගට්ඨානියා, තස්සා පාරාජිකාපත්තිභාවො
ඵලට්ඨානියො. යථා කිං? යථා පටිසම්භිදාමග්ගෙ “සද්ධාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා.
සද්ධාය සද්දන්තො ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා” ති එත්ථ අඤ්ඤො සද්ධො, අඤ්ඤො
සද්ධාය සද්දන්තොති සිද්ධං, යථා ව “එකො අමොහසඬ්ඛාතො ධම්මො
සම්පයුත්තකානං ධම්මානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයො
අධිපතිසහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයඉන්ද්‍රියමග්ගසම්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙන
පච්චයො” ති එත්ථ අමොහො ධම්මො අඤ්ඤො, අඤ්ඤ තස්ස
හෙතුපච්චයතාදයොති සිද්ධං. යථා ව විනයපිටකෙ යාති ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානාති,
එවං යථාසම්භවං “සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා” ති චුච්චන්ති, තෙසං අඤ්ඤා
ආපත්තිසමුට්ඨානතා, අඤ්ඤො ආපත්තික්ඛන්ධභාවොති සිද්ධං. ඉමිනා
ආපත්තික්ඛන්ධනයෙන ආපත්තාධිකරණස්ස කති යානානිති? සත්ත
ආපත්තික්ඛන්ධා යානානිති. කති වත්ථුනිති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා වත්ථුනිති. කති
භූමියොති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා භූමියොති එවමාදයොපි දස්සෙතඛ්ඛා. තථා හි
තස්සා එවං මග්ගට්ඨානියාය අත්ථසාධකාය වෙනනාය යස්මා අඤ්ඤා
පාරාජිකාපත්තිතා අනත්ථන්තරභූතා ආකාරවිසෙසසඬ්ඛාතා ඵලට්ඨානියා අත්ථි,
තස්මා “අත්ථසාධකවෙනනා නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා” ති චුත්තාති වෙදිතඛ්ඛං.
අථ වා කෙවලං ධම්මනියාමත්තංයෙව උපමත්තෙන ආවරියෙන එවං චුත්තන්තිපි
සම්භවතිති න තත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං පරියෙසිතඛ්ඛං, “ඉදං සබ්බං කෙවලං
තක්කවසෙන චුත්තත්තා විචාරෙත්වා ගහෙතඛ්ඛ” න්ති ආවරියො.

භූමට්ඨකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිහෙදවණ්ණනා

122. “විහඬිගනයදස්සනතො” ති චුත්තත්තා තං සම්පාදෙතුං “ඉදානි තත්ථ
තත්ථා” තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අඬිගවත්ථුහෙදෙන වාති අවහාරඬිගජානනහෙදෙන
වත්ථුස්ස හරිතඛ්ඛණ්ඩස්ස ගරුකලහුකභාවහෙදෙනාති අත්ථො. අථ වා අඬිගඤ්ච
වත්ථුහෙදෙන ආපත්තිහෙදඤ්ච දස්සෙන්නොති අත්ථො. අතිරෙකමාසකො
ඌනපඤ්චමාසකොති එත්ථ වා-සද්දො න චුත්තො, තිහිපි එකො එව පටිවිජෙදො

වුත්තොති. අනඡ්ඤාපාලකාදිනා න කෙනවි මමායිතං.
 ඡඩ්ඛිතං නාම අනත්ථිකභාවෙන අතිරෙකමත්තාදිනා සාමිකෙන ඡඩ්ඛිතං. නට්ඨං
 පරියෙසිත්වා ඡින්නාලයත්තා ඡින්නමුලකං. අස්සාමිකවත්ථුනි අවිඡින්නමුලකමිපි
 යස්ස සාමිකො කොචි නො හොති, නිරපෙක්ඛා වා පරිච්චජන්ති, යං වා පරිච්චත්තං
 දෙවතාදිනං, ඉදං සබ්බං අස්සාමිකවත්ථු නාම. දෙවතාදිනං වා බුද්ධධම්මානං වා
 පරිච්චත්තං පරෙහි වෙ ආරක්ඛකෙහි පරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතමෙව. තථාරූපෙ හි
 අදින්නාදානෙ රාජානො වොරං ගහෙත්වා හනනාදිකං කරෙය්‍යං, අනාරක්ඛකෙ පන
 ආවාසෙ, අහික්ඛුකෙ අනාරාමිකාදිකෙ ව යං බුද්ධධම්මස්ස සන්තකං, තං
 “ආගතාගතෙහි හික්ඛුහි රක්ඛිතබ්බං ගොපෙනබ්බං මමායිතබ්බං”න්ති වචනතො
 අහික්ඛුකාචාසසංසන්නකං විය පරපරිග්ගහිතසංඛ්‍යාමෙව ගච්ඡන්ති ඡායා දිස්සති.
 ඉස්සරො හි යො කොචි හික්ඛු තාදිසෙ පරික්ඛාරෙ වොරෙහිපි ගස්භමානෙ වාරෙතුං
 පට්ඨලො වෙ, බලක්කාරෙන අවිඡින්නිත්වා යථායානෙ යපෙතුන්ති. අපරිග්ගහිතෙ
 පරසන්නකසංඤ්ඤිස්ස ඡස්ස ආකාරෙස්ස විජ්ජමානෙස්සපි අනාපත්ති විය දිස්සති, “යං
 පරපරිග්ගහිතඤ්ඤං හොති”ති අභිගභාවො කිඤ්චාපි දිස්සති, පරසන්නකෙ තථා
 පට්පන්නකෙ සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. අත්තතො සන්නකං වොරෙහි හටං,
 වොරපරිග්ගහිතත්තා පරපරිග්ගහිතං හොති, තස්මා පරො වෙතං ථෙය්‍යවිත්තො
 ගණ්හති, පාරාජිකං. සාමිකො එව වෙ ගණ්හති, න පාරාජිකං, යස්මා වොදෙත්වා,
 අවිඡින්නිත්වා ව සො “මම සන්නකං ගණ්හාමි”ති ගහෙතුං ලහති. පඨමං ධුරං
 නික්ඛිපිත්වා වෙ පච්ඡා ථෙය්‍යවිත්තො ගණ්හති, එස නයො. සාමිකෙන ධුරං
 නික්ඛිත්තකාලෙ සො වෙ වොරො කාලං කරොති, අඤ්ඤො ථෙය්‍යවිත්තෙන
 ගණ්හති, න පාරාජිකො. අනික්ඛිත්තකාලෙ එව වෙ කාලං කරොති, තං
 ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්නස්ස හික්ඛුනො පාරාජිකං මූලහික්ඛුස්ස සන්නකභාවෙ
 ඨිතත්තා. වොරහික්ඛුමහි මනෙ “මතකපරික්ඛාර”න්ති සංඛ්‍යො විහජිත්වා වෙ තං
 ගණ්හති, මූලසාමිකො “මම සන්නකමිද”න්ති ගහෙතුං ලහති.

එත්ථාහ – භූමට්ඨාදිනිමිත්තකම්මපරියොසානා එව අවහාරහෙදා, උදාහු
 අඤ්ඤෙපි සන්නිති. කිඤ්චෙත්ථ යදි අඤ්ඤෙපි සන්නි, තෙපි වත්තබ්බා. න හි හගවා
 සාවසෙසං පාරාජිකං පඤ්ඤපෙති. නො වෙ සන්නි, යෙ ඉමෙ
 තුලාකුටකංසකුටමානකුටඋක්කොටනවඤ්චනනිකතිසාවියොගවිපරාමොසආලොප
 සාහසාකාරා ව සුත්තඨගෙස්ස සන්දිස්සමානා, තෙ ඉධ ආගතෙස්ස එත්ථ සමොධානං
 ගච්ඡන්ති ව ලක්ඛණතො වා තෙසං සමොධානගතභාවො වත්තබ්බොති? වුවුවනෙ
 – ලක්ඛණතො සිද්ධොව. කථං? “පඤ්චහි ආකාරෙහි”තිආදිනා නයෙන
 අභිගවත්ථුහෙදෙන. ආපත්තිහෙදො හි පාළියං (පාරා. 128-130) වුත්තො එව,
 අට්ඨකථායඤ්ඤං “කුටමානකුටකභාපණාදිහි වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හති, තස්සෙවං
 ගණ්හතො අවහාරො ථෙය්‍යාවහාරො”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.138; කඨිබ්බා. අට්ඨ.
 දුතියපාරාජිකවණ්ණනා) ආගතත්තා තුලාකුටගහණාදියො ථෙය්‍යාවහාරෙ
 සමොධානං ගතාති සිද්ධං. විපරාමොසආලොපසාහසාකාරා ව අට්ඨකථායාගතෙ
 පසස්භාවහාරෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති. ඉමංයෙව වා පසස්භාවහාරං දස්සෙතුං
 “ගාමට්ඨං අරඤ්ඤට්ඨං”න්ති මාතිකං නික්ඛිපිත්වා “ගාමට්ඨං නාම හණ්ඨං චතුහි

යානෙහි නික්බිත්තං හොති” තිආදිනා නයෙන විභාගො වුත්තො. තෙනෙදං වුත්තං හොති – ගහණාකාරහෙදසන්දස්සනත්ථං විසුං කතං. න හි භූමිතලාදීහි ගාමාරක්ඛ්ඤට්ඨං යං කිඤ්චිති. තත්ථ යං තුලාකූටං, තං රූපකූටඬ්ඨගගහණපටිච්ඡන්තකූටවසෙන චතුබ්බිධම්පි වෙභාසට්ඨෙ සමොධානං ගච්ඡති. හදයහෙදසිඛාහෙදරජ්ජුහෙදවසෙන තිවිධෙ මානකූටෙ “ස්වායං හදයහෙදො මරියාදං ඡන්දති” ති එත්ථ සමොධානං ගච්ඡති. හදයහෙදො හි සජ්ජිතෙලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. “එන්දාපෙති අත්තනො භාජනගතං කරොති” ති එත්ථ සිඛාහෙදොපි ලබ්භති. සො “තිලකණ්ඩුලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති” ති වුත්තං. ඛේත්තමිනනකාලෙ රජ්ජුහෙදො සමොධානං ගච්ඡති. “ධම්මං වරන්තො සාමිකං පරාජෙති” ති එත්ථ උක්කොටනං සමොධානං ගච්ඡති තෙ ව තථා වඤ්චනනිකතියොපි.

ආපත්තිහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපත්තිහෙදවණ්ණනා

131. න ව ගහිතෙ අත්තමනො හොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසගාහෙන ගහිතම්පි පුන දාතබ්බන්ති ඉදං “තෙන ඛො පන සමයෙන ද්වෙ භික්ඛු සභායකා හොන්ති. එකො ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි...පෙ.... අනාපත්ති, භික්ඛු, විස්සාසග්ගාහෙ” ති (පාරා. 146) ඉමිනා අසමෙන්නං විය දිස්සති. එත්ථ හි “සො ජානිත්වා තං වොදෙසි අස්සමණොසි ත්ව”න්ති වචනෙන අනත්තමනතා දීපිතා. පුන “අනාපත්ති, භික්ඛු, විස්සාසග්ගාහෙ” ති වචනෙන අත්තමනතායපි සති විස්සාසග්ගාහො රුහතීති දීපිතන්ති වෙ? තං න, අඤ්ඤථා ගහෙනබ්බත්ථතො. අයඤ්ඤත්ථ අත්ථො – පාරාජිකාපත්තියා අනාපත්ති විස්සාසසඤ්ඤාය ගාහෙ සති, සොපි භික්ඛු සභායකත්තා න කුද්ධො වොදෙසි, පියො එව සමානො “කච්චි අස්සමණොසි ත්වං, ගච්ඡ, විනිච්ඡයං කත්වා සුද්ධන්තෙ තිට්ඨාහී” ති වොදෙසි. සචෙපි සො කුද්ධො එව වොදෙය්‍ය, “අනාපත්ති” ති ඉදං කෙවලං පාරාජිකාභාවං දීපෙති, න විස්සාසග්ගාහසිද්ධං. යො පන පරිසමජ්ඣෙ ලජ්ජාය අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදන්ති අත්ථො. “පුනචත්තුකාමතාධිජ්ජායෙ පන සොපි පච්චාභරාපෙතුං ලහති” ති වුත්තං. සචෙ වොරො පසස්භ ගහෙතුකාමොපි “අධිවාසෙථ, භන්තෙ, ඉධ මෙ විවරානී” ති වත්වා විවරානි ටෙරෙන දින්තානි, අදින්තානි වා සයං ගහෙත්වා ගච්ඡති, ටෙරො පුන පක්ඛං ලහිත්වා වොදෙතුං ලහති, පුබ්බෙ අධිවාසනා අධිවාසනසඬ්ඛං න ගච්ඡති භයෙන තුණ්හිභූතත්තා, “යං විවරං ඉධ සාමිකො පච්චාභරාපෙතුං ලහති” ති වුත්තං. සාමිකස්ස පාකතිකං කාතබ්බං, “ඉදං කීර වත්ත”න්ති වුත්තං. සචෙ සඬ්ඝස්ස සන්තකං කෙනචි භික්ඛුනා ගහිතං, තස්ස තෙන සඬ්ඝස්ස වා ධම්මස්ස වා උපකාරිතා අත්ථී, ගහිතජ්ජමාණං අපලොකෙත්වා දාතබ්බං. “සො තෙන යථාගහිතං පාකතිකං කත්වා අනණො හොති, ගිලානාදීනම්පි එසෙව නයො” ති වුත්තං.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණිකකථාවණිකතා

සාහත්‍රීකාණත්තිකන්ති එකහණ්ඩං එව. “භාරියඤ්ඤිදං ත්වම්පි එකපස්සං ගණ්හ, අහම්පි එකපස්සං ගණ්හාමිති සංවිදහින්වා උභයෙසං පයොගෙන යානාවාවනෙ කතෙ කායවාචාචිත්තෙහි හොති. අඤ්ඤා ‘සාහත්‍රීකං වා ආණත්තිකස්ස අභිගං න හොති, ආණත්තිකං වා සාහත්‍රීකස්සා’ති ඉමිනා විරුජ්ඣති”ති ලිඛිතං. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “න කෙවලං භාරියෙ එව වත්ථුම්භි අයං නයො ලබ්භති, පඤ්චමාසකමත්තම්පි ද්වෙ වෙ ජනා සංවිදහින්වා ගණ්හන්ති, ද්විත්තම්පි පාටෙක්කං, සාහත්‍රීකං නාම තං කම්මං, සාහත්‍රීකපයොගත්තා එකස්මිංයෙව හණ්ඩෙ, තස්මා ‘සාහත්‍රීකං ආණත්තිකස්ස අභිගං න හොති’ති වචනම්මං නයං න පටිබාහති. ‘සාහත්‍රීකවත්ථුඅභිගන්ති සාහත්‍රීකස්ස වත්ථුස්ස අභිගං න හොති’ති තත්ථ වුත්තං. ඉධ පන පයොගං සන්ධාය වුත්තත්තා යුජ්ජති”ති ආහ කිර, තං අයුත්තං කායවචිකම්මන්ති වචනාභාවා, තස්මා සාහත්‍රීකාණත්තිකෙසු පයොගෙසු අඤ්ඤතරෙන වායමාපත්ති සමුට්ඨාති, තථාපි තුරිතතුරිතා හුත්වා විලොපනාදිසු ගහණගාභාපනවසෙනෙතං වුත්තං. යථා කාලෙන අත්තනො කාලෙන පරස්ස ධම්මං ආරබ්භ සීසං සීසං උජ්ජත්තිං සන්ධාය ‘අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා ධම්මා’ති (ධ. ස. තිකමාතිකා 21) වුත්තා, එවංසම්පදමිදන්ති දට්ඨබ්බං.

තත්ථපි යෙ අනුත්තරාදයො එකන්තබ්භිද්ධාරම්මණා විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනාදයො එකන්තඅජ්ඣත්තාරම්මණා, ඉතරෙ අනියතාරම්මණත්තා ‘අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා’ති වුච්චන්ති, න එකක්ඛණෙ උභයාරම්මණත්තා. අයං පන ආපත්ති යථාවුත්තනයෙන සාහත්‍රීකා ආණත්තිකාපි හොතියෙව, තස්මා අනිදස්සනමෙතන්ති අයුත්තං. “යථා අනියතාරම්මණත්තා ‘අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා’ති වුත්තා, තථා අනියතපයොගත්තා අයම්පි ආපත්ති ‘සාහත්‍රීකාණත්තිකා’ති වුත්තාති නිදස්සනමෙවෙත”න්ති එකච්චෙ ආචරියා ආහු. “ඉමෙ පනාචරියා උභින්නං එකතො ආරම්මණකරණං නත්ථි. අත්ථි වෙ, ‘අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණං ධම්මං පටිච්ච අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණො ධම්මො උජ්ජජ්ජති හෙතුපච්චයා’තිආදිනා (පට්ඨා. 2.21.1 අජ්ඣත්තාරම්මණතික) පට්ඨානපායෙන භවිතබ්බන්ති සඤ්ඤාය ආහංසු, තෙසං මතෙන ‘සියා අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා’ති වචනං නිරත්ථකං සියා, න ච නිරත්ථකං, තස්මා අත්ථෙව එකතො අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණො ධම්මො. පුන ‘අයං සො’ති නියමෙන අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා ධම්මා විය නිද්දිසිතබ්බාභාවතො න උද්ධට්ඨො සියා. තත්ථ අනුද්ධට්ඨන්තා එව ධම්මසච්ඡිග්ගට්ඨකථායං උභින්නම්පි අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මානං එකතො ආරම්මණකරණධම්මවසෙන ‘අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා’ති අවත්වා ‘කාලෙන අජ්ඣත්තබ්භිද්ධා පවත්තියං අජ්ඣත්තබ්භිද්ධාරම්මණා’න්ති වුත්තං, තස්මා ගණ්ඨිපදෙ වුත්තනයොව සාරොති නො තක්කො”ති ආචරියො. තත්ථ “කායවචිකම්ම”න්ති අවචනං පනස්ස සාහත්‍රීකපයොගත්තා එකපයොගස්ස අනෙකකම්මත්තාව, යදි භවෙය්‍ය, මනොකම්මම්පි වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, යථා තත්ථ මනොකම්මං විජ්ජමානම්පි අබ්බොභාරිකං ජාතං, එවං තස්මිං සාහත්‍රීකාණත්තිකෙ වචිකම්මං.

අබ්බොහාරිකන්ති වෙදිතබ්බං, තං පන කෙවලං කායකම්මස්ස උපනිස්සයං ජාතං,
 චිත්තං විය තත්ථ අභිගමෙව ජාතං, තස්මා චුත්තං ‘සාහත්ථිකපයොගත්තා’ති,
 ‘අභිගභාවමත්තමෙව හි සන්ධාය ‘සාහත්ථිකාණත්තික’න්ති චුත්තන්ති නො
 තක්කො’ති ව, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

කායවාචා සමුට්ඨානා, යස්ස ආපත්තියා සිග්ගං;
 තත්ථ කම්මං න තං චිත්තං, කම්මං නස්සති බියති.

කිරියාකිරියාදිකං යඤ්ච, කම්මාකම්මාදිකං භවෙ;
 න යුත්තං තං විරුද්ධත්තා, කම්මමෙකංව යුජ්ජති.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

132. අනාපත්ති, භික්ඛු, චිත්තුප්පාදෙනි එත්ථ කෙවලං චිත්තං, තස්සෙව
 උප්පාදෙනබ්බාපත්තීහි අනාපත්තීති අත්ථො. එත්ථාහ – උපනික්ඛිත්තසාදියනාදීසු,
 සබ්බෙසු ව අකිරියසික්ඛාපදෙසු න කායභිගවොපනං වා වාචභිගවොපනං වා,
 අපිවාපත්ති, කස්මා ඉමස්මිංයෙව සික්ඛාපදෙ අනාපත්ති, න සබ්බාපත්තීහිති? න,
 කස්මා.

කත්තබ්බා සාධිකං සික්ඛා, විඤ්ඤත්තිං කායවාචිකං;
 අකත්වා කායවාචාහි, අවිඤ්ඤත්තීහි තං ථුසෙ.

න ලෙසභාවත්තා. සප්පායෙ ආරම්මණෙ අට්ඨත්වා පටිලද්ධාසෙවනං හුත්වා
 තතො පරං සුට්ඨු ධාවතීති සන්ධාවති. තතො අභිජ්ඣාය සහගතං, බ්‍යාපාදසහගතං
 වා හුත්වා විසෙසතො ධාවතීති විධාවති.

137. වණං කත්වා ගහෙතුන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති,
 ඉත්ථීරුපස්ස නාම යත්ථ ආමසන්තස්ස දුක්ඛටන්ති කෙවි. ‘කායපට්ඨද්ධග්ගහණං
 යුත්තං, තං සන්ධාය වට්ටතීති චුත්ත’න්ති වදන්ති. උභයං විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

කුසසඬකාමනවත්ථුකථාවණ්ණනා

138. මහාපච්චරියාදීසු යං චුත්තං ‘පදුද්ධාරෙනෙව කාරෙතබ්බො’ති, තං
 සුචුත්තං. කිත්තු තස්ස පරිකප්පාවහාරකමත්තං න දිස්සතීති දස්සන්තං ඉදං චුත්තං.
 උද්ධාරෙ වායං ආපන්නො, තස්මා දිස්වා ගච්ඡන්තො ‘පදුද්ධාරෙනෙව
 කාරෙතබ්බො’ති ඉදං තත්ථ දුචුත්තන්ති චුත්තං හොති. කථං? ‘සාටකත්ථිකො
 සාටකපසිබ්බකමෙව ගහෙත්වා බහි නික්ඛමිත්වා සාටකභාවං ඤත්වා ‘පච්ඡා
 ගණ්හිස්සාමි’ති එවං පරිකප්පෙත්වා ගණ්හති, න උද්ධාරෙ එවාපජ්ජති. යදා බහි
 යත්වා ‘සාටකො අය’න්ති දිස්වා ගච්ඡති, තදා පදුද්ධාරෙනෙව කාරෙතබ්බො’ති න
 චුත්තමෙතං, කිත්තු කිඤ්චාපි පරිකප්පො දිස්සති, පුබ්බභාගෙ අවහාරක්ඛණෙ න
 දිස්සතීති න සො පරිකප්පාවහාරො, අයමත්ථො මහාඅට්ඨකථායං චුත්තොව, තස්මා

“ඤායමෙවා” ති වදන්ති. කම්මන්තසාලා නාම කස්සකානං වනච්ඡෙදකානං ගෙහානි. අයං තාවාති සචෙ උපචාරසීමන්තිආදි යාව ථෙරවාදො මහාඅට්ඨකථානායො, තත්ථ කෙච් පනාතිආදි න ගහෙනබ්බං ථෙරවාදන්තා යුත්තිඅභාවතො, න හි සාහත්ථිකෙ එවංවිධා අත්ථසාධකචෙනනා හොති. ආණත්තිකෙ එව අත්ථසාධකචෙනනා. “සෙසං මහාපච්චරියං චුත්තෙනත්ථෙත සමෙති” ති චුත්තං.

කුසසඬ්ඛාමනකරණෙ සචෙ පරො “නායං මම සන්තකො” ති ජානාති, ඉතරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකාපත්ති බීලසඬ්ඛාමනෙ විය. “අත්තනො සන්තකං සචෙ ජානාති, න හොති” ති වදන්ති. එවං සන්තෙ පඤ්චකානි සඬ්ඛරානි හොන්තිති උපපරික්ඛිතබ්බං.

140. පරානුද්දයනායාති එත්ථ පරානුද්දයනාය කොට්ඨපත්තෙන හගවතා කස්මා “අනාපත්ති පෙතපරිග්ගහෙ තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙ” ති (පාරා. 131) චුත්තන්ති චෙ? පරානුද්දයනාය එව. යස්ස හි පරික්ඛාරස්ස ආදානෙ රාජානො චොරං ගහෙත්වා න හනනාදීති කරෙය්‍යං, තස්මිම්පි නාම සමණො ගොතමො පාරාජිකං පඤ්ඤපෙත්වා හික්ඛුං අහික්ඛුං කරොතීති මහාජනො හගවති පසාදඤ්ඤථත්තං ආපජ්ජිත්වා අපායුපගො හොති. අපෙතපරිග්ගහිතා රුක්ඛාදී ව දුල්ලභා, න ව සක්කා ඤාතුන්ති රුක්ඛාදීහි පාපහීරුකො උපාසකජනො පටිමාසරචෙතියබොධිසරච්ඡාරාදීති අකත්වා මහතො පුඤ්ඤක්ඛන්ධතො පරිභායෙය්‍ය. “රුක්ඛමූලසෙනාසනං පංසුකුලච්චරං නිස්සාය පබ්බජ්ජා” ති (මහාව. 128) චුත්තනිස්සයා ව අනිස්සයා හොන්ති. පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතො හි හික්ඛු රුක්ඛමූලපංසුකුලානි න සාදිශිස්සන්තිති, පබ්බජ්ජා ව න සම්භවෙය්‍යං, සජ්ජදට්ඨකාලෙ ඡාරිකත්ථාය රුක්ඛං අග්ගහෙත්වා මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍යං, අච්ඡින්නච්චරාදිකාලෙ සාබ්බහඬ්ඛාදිං අග්ගහෙත්වා නග්ගා හුත්වා තිත්ථියලද්ධිමෙව සුලද්ධි විය දිපෙන්නා විචරෙය්‍යං, තතො තිත්ථියෙස්ථෙව ලොකො පසිදිත්වා දිට්ඨිග්ගහණං පත්වා සංසාරබාණුකො හවෙය්‍ය, තස්මා හගවා පරානුද්දයනාය එව “අනාපත්ති පෙතපරිග්ගහෙ” තිආදිමාහාති චෙදිතබ්බං.

141. අපරම්පි භාගං දෙහීති “ගහිතං විඤ්ඤත්තිසදිසත්තා නෙව භණ්ඩදෙය්‍යං න පාරාජික” ත්ති ලිබ්බං, ඉදං පකතිජනෙ යුජ්ජති. “සචෙ පන සාමිකො වා තෙන ආණත්තො වා ‘අපරස්ස සභායහික්ඛුස්ස භාගං එස ගණ්හාති යාවති වා’ ති යං අපරභාගං දෙති, තං භණ්ඩදෙය්‍ය” ත්ති වදන්ති.

148-9. බාදන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යන්ති චොරස්ස වා සාමිකස්ස වා සම්පත්තස්ස දින්නං සුදින්නමෙව කිර. අවිසෙසෙනාති “උස්සාහගතානං වා” ති අවත්වා චුත්තං, න හි කතිපයානං අනුස්සාහනාය සඬ්ඛිකමසඬ්ඛිකං හොති. මහාඅට්ඨකථායම්පි “යදි සඋස්සාහාව ගච්ඡන්ති, ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිභුඤ්ජතො අවහාරො හොති” ති චුත්තත්තා තද්දහයමෙකං. ඡඩ්ඛිතවිහාරෙ උපචාරසීමාය පමාණං ජානිතුං න සක්කා, අයං පන හික්ඛු උපචාරසීමාය බහි යත්වා සණ්ටිපහරණාදිං කත්වා පරිභුඤ්ජති

බාදති, තෙන එවං බාදිතං සුබාදිතන්ති අත්ථො. “ඉතරවිහාරෙ තත්ථ දිත්තවිධිනාව පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති චුත්තං. “සුබාදිතං අන්තොවිහාරත්තා”ති ලිබ්බං, ආගතානාගතානං සන්තකත්තාති “වාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස දෙමී”ති දින්නත්තා චුත්තං. එවං අවත්වා “සඬ්ඝස්ස දෙමී”ති දින්නම්පි තාදිසමෙව. තථා හි බහි යිතො ලාභං න ලහති භගවතො වචනෙනාති වෙදිතබ්බං.

153. “මතසුකරො”ති වචනතො තමෙව ජීවන්තං භණ්ඩදෙය්‍යන්ති කත්වා දාතුං න ලහති. වජ්ඣං වට්ටන්ති දීපිතං හොති. මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යන්ති එත්ථ කිත්තකං භණ්ඩදෙය්‍යං, න හි සක්කා “එත්තකා සුකරා මද්දන්තො ගතා ගම්ස්සන්ති”ති ජානිතුන්ති? යත්තකෙ සාමිකානං දින්නෙ තෙ “දින්නං මම භණ්ඩ”න්ති තුස්සන්ති, තත්තකං දාතබ්බං. නො වෙ තුස්සන්ති, අනික්කන්තසුකරමූලං දත්වා කිං ඔපාතො බණ්ණත්වා දාතබ්බොති? න දාතබ්බො. අථ කිං වොදියමානස්ස උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං හොතිති? න හොති, කෙවලං කජ්ජියපරික්ඛාරං දත්වා තොසෙතබ්බොව සාමිකො, එසෙව නයො අඤ්ඤෙසුපි එවරුපෙසුති නො තක්කොති ආවරියො. “තදහෙව වා දුතියදිවසෙ වා මද්දන්තො ගච්ඡති”ති චුත්තං. ගුම්බෙ බීජති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති අවස්සං පවිසනකෙ සන්ධාය චුත්තං. එත්ථ එකස්මිං විහාරෙ පරචක්කාදිභයං ආගතං. මූලවත්ථුච්ඡේදන්ති “සබ්බසෙනාසනං එතෙ ඉස්සරා”ති වචනතො ඉතරෙ අනිස්සරාති දීපිතං හොති.

156. ආරාමරක්ඛකාති විස්සට්ඨවසෙන ගහෙතබ්බං. අධිජ්ජායං ඤාත්වාති එත්ථ යස්ස දානං පටිග්ගණ්හන්තං භික්ඛුං, භාගං වා සාමිකා න රක්ඛන්ති න දණ්ඩෙන්ති, තස්ස දානං අජ්ජට්ඨිජාදෙන්වා ගහෙතුං වට්ටන්ති ඉධ සන්නිට්ඨානං. තම්පි “න වට්ටති සඬ්ඝිකෙ”ති චුත්තං. අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරොති යත්ථ සො ඉච්ඡති, තත්ථ අත්තඤාතහෙතුං ලහති කිර අත්ථො. අපිච “දහරො”ති වදන්ති. සවත්ථුකන්ති සහ භූමියාති චුත්තං හොති. “ගරුභණ්ඩං හොති”ති වත්වා “තිණමත්තං පන න දාතබ්බ”න්ති චුත්තං, තං කින්තු ගරුභණ්ඩන්ති වෙ, අරක්ඛියඅගොපියට්ඨානෙ, විනස්සනකභාවෙ ව යිතං සන්ධාය චුත්තං. කජ්ජියෙපි වාති වත්වා, අවත්වා වා ගහණුයුත්තෙ මාතාදිසන්තකෙපි ථෙය්‍යවිත්තුජ්ජාදෙන. ඉදං පන සික්ඛාපදං “රාජාපිමෙසං අභිජ්ජසන්නො”ති (පාරා. 86) වචනතො ලාභග්ගමහත්තං, වෙපුල්ලමහත්තඤ්ච පත්තකාලෙ පඤ්ඤත්තන්ති සිද්ධං.

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකං

පඨමපඤ්ඤත්තිනිදානවණ්ණනා

162. තීහි සුද්ධෙතාති එත්ථ තීහිති නිස්සක්කවචනං වා හොති, කරණවචනං වා. නිස්සක්කපක්ඛෙ කායවච්චිමනොද්වාරෙහි සුද්ධෙන. තථා දුච්චරිතමලෙහි විසමෙහි

පපඤ්චෙහිතිආදිනා නයෙන සබ්බකිලෙසත්තිකෙහි බොධිමණ්ඩෙ එව සුද්ධෙතාති යොජෙතබ්බං. කරණපක්ඛෙ තීහිති කායච්චිමනොද්චාරෙහි සුද්ධෙන. තථා තීහි සුවරිතෙහි, තීහි විමොක්ඛෙහි, තීහි භාවනාහි, තීහි සීලසමාධිපඤ්ඤාහි සුද්ධෙතාති සබ්බගුණත්තිකෙහි යොජෙතබ්බං. විභාවිතත්ති දෙසනාය විත්ථාරිතං, විභූතං වා කතං විහිතං, පඤ්ඤත්තං වා හොති. සංවණ්ණනාති වත්තමානසමීපෙ වත්තමානවචනං.

න කෙවලං රාජගහමෙව, ඉදම්පි නගරං. සපරිච්ඡෙදන්ති සපරියන්තන්ති අත්ථො. සපරික්ඛෙපන්ති එකෙ. “භංසවට්ටකච්ඡදනෙනාති භංසපරික්ඛෙපසණ්ඨානෙනා”ති ලිඛිතං. කායච්චිජන්දනියකථන්ති අත්තනො අත්තභාවෙ, පරස්ස වා අත්තභාවෙ ඡන්දරාගජ්ජභානකරං විච්ඡන්දනකරං ධම්මකථං කථෙති. අසුභා වෙව සුභාකාරවිරහිතත්තා. අසුවිනො ව දොසනිස්සන්දනපභවත්තා. පටිකුලා ව ජිගුච්ඡනියත්තා පිත්තසෙම්භාදීසු ආසයනො. අසුභාය වණ්ණන්ති අසුභාකාරස්ස, අසුභකම්මට්ඨානස්ස වා විත්ථාරං භාසති. සාමිඅත්ථෙ හෙතං සම්පදානවචනං. අසුභන්ති අසුභනිමිත්තස්ස ආවිභාවාය පච්චුපට්ඨානාය විත්ථාරකථාසඬ්ඛානං වණ්ණං භාසහිති අත්ථො. තෙසංයෙව ආදිමජ්ඣපරියොසානානං දසහි ලක්ඛණෙහි සම්පන්නං කිලෙසවොරෙහි අනභිභවතීයත්තා ඤානචිත්තං මඤ්ජුසං නාම.

තත්ත්වමානීති එත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – යස්මිං වාරෙ පයමං ඤානං එකචිත්තක්ඛණිකං උප්පජ්ජති, තං සකලම්පි ජවනවාරං අනුලොමපරිකම්මඋපචාරගොත්‍රභූතප්පනාප්පහෙදං එකත්තනයෙන “පයමං ඤානං”න්ති ගහෙත්වා තස්ස පයමජ්ඣානස්ස අප්පනාපටිපාදිකාය බිජ්ජාදිහෙදාය අභිඤ්ඤාය අධිගතාය කිච්චනිජ්ජත්තිං උපාදාය ආගමනවසෙන පටිපදාවිසුද්ධි ආදීති වෙදිතබ්බා. තත්‍රමජ්ඣක්ඛුපෙක්ඛාය කිච්චනිජ්ජත්තිවසෙන උපෙක්ඛානුමුභනා මජ්ඣෙකිති වෙදිතබ්බා. පරියොදාපකඤ්ඤාසස්ස කිච්චනිජ්ජත්තිවසෙන සම්පහංසනා පරියොසානන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ආදිචිත්තනො පට්ඨාය යාව පයමජ්ඣානස්ස උප්පාදක්ඛණං, එතස්මිං අත්තරෙ පටිපදාවිසුද්ධිති වෙදිතබ්බා. උප්පාදධිතික්ඛණෙසු උපෙක්ඛානුමුභනා, ධීතිහඬිගක්ඛණෙසු සම්පහංසනාති වෙදිතබ්බා. ලක්ඛීයති එතෙනාති ලක්ඛණන්ති කත්වා “විසුද්ධිපටිපත්තිපක්ඛන්දනෙ”තිආදිනා පුබ්බභාගො ලක්ඛීයති, තිච්චෙත අජ්ඣුපෙක්ඛනෙන මජ්ඣං ලක්ඛීයති, චතුබ්බිධාය සම්පහංසනාය පරියොසානං ලක්ඛීයතීති. තෙන වුත්තං “දස ලක්ඛණානී”ති.

පාරිබන්ධකතොති නීවරණසඬ්ඛාතපාරිබන්ධකතො විසුද්ධත්තා ගොත්‍රභූතපරියොසානං පුබ්බභාගජවනචිත්තං “චිත්තවිසුද්ධි”ති වුච්චති. තථා විසුද්ධත්තා තං චිත්තං මජ්ඣිමං සමාධිනිමිත්තසඬ්ඛාතං අප්පනාසමාධිං තදත්ථාය උපගච්ඡමානං එකසන්තතිවසෙන පරිණාමෙත්තං පටිපජ්ජති නාම. එවං පටිපන්නස්ස තස්ස තත්ථ සමට්ඨිමිත්තෙ පක්ඛන්දනං තබ්බාචූපගමනං හොතීති කත්වා “තත්ථ චිත්තපක්ඛන්දන”න්ති වුච්චති. එවං තාව පයමජ්ඣානුප්පාදක්ඛණෙ එව ආගමනවසෙන පටිපදාවිසුද්ධි වෙදිතබ්බා. එවං විසුද්ධස්ස අප්පනාප්පත්තස්ස

පුත විසොධනෙ බ්‍යාපාරාභාවා අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනං හොති. සමථප්පට්ඨපන්නත්තා පුත සමාධානෙ බ්‍යාපාරාභාවා ච සමථප්පට්ඨපන්නස්ස අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනං හොති. කිලෙසසංසග්ගං පභාය එකන්තෙන උපට්ඨිතත්තා පුත එකත්තුපට්ඨානෙ බ්‍යාපාරාසම්භවතො එකත්තුපට්ඨානස්ස අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනං හොති. තත්ථ ජාතානන්ති තස්මිං චිත්තෙ ජාතානං සමාධිපඤ්ඤානං යුගනද්ධභාවෙන අනනිච්ඡන්තනට්ඨෙයන නානාකිලෙසෙහි විමුත්තත්තා. සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං විමුත්තිරසෙනෙකරසට්ඨෙයන අනනිච්ඡන්තෙනෙකසභාවානං තෙසං ද්විත්තං උපගතං තප්පං තස්සාරුප්පං තදනුරූපං වීරියං තථා චිත්තං යොගී වාහෙති පචත්තෙතීති කත්වා තදුපගවීරියවාහනට්ඨෙයන ච විසෙසභාගියභාවත්තා ආසෙවනට්ඨෙයන ච සම්පහංසනා හොතීති අත්ථො වෙදිතබ්බො. අපිචෙත්ථ “අනන්තරාතීතං ගොත්‍රභූචිත්තං එකසන්තතිවසෙන පරිණාමෙත්තං පටිපජ්ජති නාමා”ති ලිබ්බිතං. තත්ථ හි පරිණාමෙත්තං පටිපජ්ජතිති එතානි වචනානි අතීතස්ස න සම්භවන්ති, යඤ්ච තදනන්තරං ලිබ්බිතං. “අප්පනාසමාධිචිත්තං උපගච්ඡමානං ගොත්‍රභූචිත්තං තත්ථ පක්ඛන්දති නාමා”ති. ඉමිනාපි තං න යුජ්ජති, “පටිපත්තික්ඛණෙ එව අතීත”න්ති චුත්තත්තා “ගොත්‍රභූචිත්තං තත්ථ පක්ඛන්දති”ති වචනමෙව විරුජ්ඣතිති ආචරියො. “එකච්ඡන්තක්ඛණිකම්පි ලොකුත්තරචිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති”ති චුත්තත්තා “එකච්ඡන්තක්ඛණිකස්සාපි ඤානස්ස එතානි දස ලක්ඛණානී”ති චුත්තං. “තතො පට්ඨාය ආසෙවනා භාවනා එවා”තිපි චුත්තං. “අධිට්ඨානසම්පන්නන්ති අධිට්ඨානෙන සහගත”න්ති ලිබ්බිතං. තස්සත්ථො – යඤ්ච “ආදිමජ්ඣපරියොසානසඬ්ඛාත”න්ති චුත්තං, තං තෙසං තිණ්ණම්පි කල්‍යාණකතාය සමන්තාගතත්තා තිව්ධකල්‍යාණකතඤ්ච. එවං තිව්ධචිත්තං තදධිගමමූලකානං ගුණානං, උපරිඤ්ඤානාධිගමස්ස වා පදට්ඨානට්ඨෙයන අධිට්ඨානං හොති, තස්මා චිත්තස්ස අධිට්ඨානභාවෙන සම්පන්නත්තා අධිට්ඨානසම්පන්නං නාමාති.

අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතුන්ති එත්ථ ආචරියා එවමාහු “භික්ඛූනං අඤ්ඤාමඤ්ඤවධදස්සනසවනසම්භවෙ සත්ථුනො සති තස්ස උපද්දවස්ස අභාවෙ උපායාජානනතො ‘අයං අසබ්බඤ්ඤා’ති හෙතුපතිරූපකමහෙතුං වත්වා ධම්මිස්සරස්සාපි තථාගතස්ස කම්මෙස්වතිස්සරියං අසම්බුජ්ඣමානා අසබ්බදස්සිතමධිච්චමොභා බහුජනා අවිච්ඡරායනා භවෙය්‍යුං, තස්මා සො භගවා පගෙව තෙසං භික්ඛූනං අඤ්ඤාමඤ්ඤං වධමානභාවං ඤාත්වා තදභාවොපායාභාවං පන සුචිනිච්ඡිනිත්වා තත්ථ පුපුජ්ජනානං සුගතිලාභහෙතුමෙවෙකං කත්වා අසුභදෙසනාය වා රූපසද්දදස්සනසවනෙහි නිජ්ජයොජනෙහි විරම්ත්වා පගෙව තතො විරමණතො, සුගතිලාභහෙතුකරණතො, අවස්සං පඤ්ඤාපිතබ්බාය තතියපාරාජිකපඤ්ඤත්තියා වත්ථාගමදස්සනතො ච අත්තතො සබ්බදස්සිතං පරික්ඛකානං පකාසෙන්නො විය තමද්ධමාසං වෙනෙය්‍යහිතනිජ්ජත්තියා එලසමාපත්තියා අවකාසං කත්වා විහරිතුකාමො ‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතු’න්තිආදිමාහා”ති. ආචරියා නාම බුද්ධමිත්තත්ථෙරධම්මසිරිත්ථෙරඋපතිස්සත්ථෙරාදයො ගණපාමොක්ඛා, අට්ඨකථාචරියස්ස ච සන්තිකෙ සුතපුබ්බා. තතො අඤ්ඤා එකෙති වෙදිතබ්බො.

“සකෙන කායෙන අට්ඨයන්ති...පෙ.... භවිස්සන්ති” ති ඉදං පරතො “යෙ තෙ භික්ඛු අවිතරාගා, තෙසං තස්මිං සමයෙ හොති එව භයං, හොති ලොමහංසො, හොති ඡම්භිතත්ත” න්ති ඉමිනා න යුජ්ජති, ඉදඤ්ච භගවතො අසුභකථාරම්මණප්පයොජනෙන න සමෙතීති වෙ? න, තදත්ථාජානනතො. සකෙන කායෙන අට්ඨයන්තානම්පි තෙසං අරියමග්ගෙන අප්පභීනසිනෙහත්තා ඛිණ්ණාසවානං විය මරණං පටිච්ච අභයං න හොති, භයඤ්ච පන අසුභභාවනානුයොගානුභාවෙන මන්දිභූතං අනට්ඨයන්තානං විය න මහන්තං හුත්වා චිත්තං මොහෙසි. අපායුපගෙ තෙ සත්තෙ නාකාසිති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. අථ වා ඉදං පුරිමස්ස කාරණවචනං, යස්මා තෙසං තස්මිං සමයෙ හොති එව භයං, ඡම්භිතත්තං, ලොමහංසො ච, තස්මා “තෙන බො පන සමයෙන භගවා අසුභකථං කථෙති” තිආදි වුත්තන්ති.

අථ වා සකෙන කායෙන අට්ඨයන්තානම්පි තෙසං හොති එව භයං, මහානුභාවා විතරාගාති ඛිණ්ණාසවානං මහන්තං විසෙසං දස්සෙති, අතිදුජ්ජසහෙයාමිදං මරණභයං, යතො එවංවිධානම්පි අවිතරාගත්තා භයං හොතීතිපි දස්සෙති. තදඤ්ඤෙ තෙසං භික්ඛූනං පඤ්චසතානං අඤ්ඤතරා. තෙනෙදං දීපෙති “තං තථා ආගතං අසිහත්ථං වධකං පස්සිත්වා තදඤ්ඤෙසම්පි හොති එව භයං, පගෙව තෙසන්ති කත්වා භගවා පයමමෙව තෙසං අසුභකථං කථෙසි, පරතො තෙසං නාහොසි. එවං මහානිසංසා නෙසං අසුභකථා ආසි” ති. යො පනෙත්ථ පච්ඡිමො නයො, සො “තෙසු කිර භික්ඛූසු කෙනචිපි කායචිකාරො වා වච්චිකාරො වා න කතො, සබ්බෙ සතා සම්පජානා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපජ්ජිංසු” ති ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන සමෙති.

අපරෙ පනාහුති කුලද්ධිපටිසෙධනත්ථං වුත්තං. “අයං කිර ලද්ධි” ති වචනං “මාරධෙයාංනාතික්කමිස්සති” ති වචනෙන විරුජ්ඣතීති වෙ? න විරුජ්ඣති. කථං? අයං භික්ඛු අසාතෙන්නො මාරවිසයං අතික්කමිස්සති අකුසලකරණතො ව. සාතෙන්නො පන මාරධෙයාං නාතික්කමිස්සති බලවත්තා කම්මස්සාති සයං මාරපක්ඛිකත්තා එවං චිත්තෙත්වා පන “යෙ න මතා, තෙ සංසාරතො න මුත්තා” ති අත්තතො ව ලද්ධි, තස්මා තං තත්ථ උභයෙසං මග්ගෙ නියොජෙත්ති එවමාහ, තෙනෙව “මාරපක්ඛිකා මාරෙන සමානලද්ධිකා” ති අවත්වා “මාරස්සා නුවත්තිකා” ති වුත්තා. “ඉමිනා කිං වුත්තං හොති? යස්මා මාරස්ස අනුවත්ති, තස්මා එවං චිත්තෙත්වාපි අත්තතො ලද්ධිවසෙන එවමාහා” ති කෙචි ලිබන්ති. මම සන්තිකෙ එකතො උපට්ඨානමාගච්ඡන්ති, අත්තතො අත්තතො ආවරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ උද්දෙසාදිං ගණ්හාති.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථාවණ්ණනා

165. අයම්පි බො, භික්ඛවෙනි ඉමිනා කිං දස්සෙති? යෙසං එවමස්ස “භගවතා ආචික්ඛිතකම්මට්ඨානානුයොගපච්චයා තෙසං භික්ඛූනං ජීවිතක්ඛයො ආසි” ති, තෙසං තං මිච්ඡාගාහං නිසෙධෙති. කෙවලං තෙසං භික්ඛූනං පුබ්බෙ කතකම්මපච්චයාව ජීවිතක්ඛයො ආසි, ඉදං පන කම්මට්ඨානං තෙසං කෙසඤ්චි අරහත්තප්පත්තියා, කෙසඤ්චි අනාගාමිසකදාගාමිසොනාපත්තිඵලප්පත්තියා,

කෙසෙත් පටිපාටිකරණය, කෙසෙත් විකේතනනිවේදනප්‍රභේදන
 අත්තනිකවිකල්පයාදානය උපනිස්සයො හුත්වා, කෙසෙත් සුගතියං උප්පත්තියා
 උපනිස්සයො අනොසිති සාත්ථිකාව මෙ අසුභකථා, කිත්තු “සාධු, හත්තෙ හගවා,
 අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛතු” ති ආනන්දෙන යාවිත්තා අඤ්ඤං පරියායං
 ආචික්ඛාමි, යථා වො පුබ්බෙ ආචික්ඛිතඅසුභකම්මට්ඨානානුයොගා, එවං අයම්පි බො
 හික්ඛවෙති යොජනා වෙදිතබ්බා. “අස්සාසවසෙන උපට්ඨානං සති” ති වුත්තං. සා හි
 තං අස්සාසං, පස්සාසං වා ආරම්මණං කත්වා පුබ්බහාගෙ, අපරහාගෙ පන
 අස්සාසපස්සාසපහවතිමිත්තං ආරම්මණං කත්වා උපට්ඨාතීති ව තථා වුත්තා.

අසුභෙ පවත්තං අසුභන්ති වා පවත්තං භාවනාකම්මං අසුභකම්මං, තදෙව
 අඤ්ඤස්ස පුනස්පුනං උප්පජ්ජනකස්ස කාරණට්ඨෙයා යානන්තා අසුභකම්මට්ඨානං,
 ආරම්මණං වා අසුභකම්මස්ස පදට්ඨානට්ඨෙයා යානන්ති අසුභකම්මට්ඨානන්ති ඉධ
 අසුභජ්ඣානං, තෙනෙව “ඔලාරිකාරම්මණන්තා” ති වුත්තං. පටිවෙධවසෙනාති
 විතක්කාදිඅභිගපටිලාභවසෙන. ආරම්මණසන්තතායාති අනුක්කමෙන සන්තකාලං
 උපාදාය වුත්තකායදරුප්පටිපස්සද්ධිවසෙන නිබ්බුතො. පරිකම්මං වාති
 කසිණපරිකම්මං කිර නිමිත්තප්පාදපරියොසානං. තදා හි නිරස්සාදන්තා අසන්තං,
 අප්පණ්ණිකඤ්ඤා. යථා උපවාසෙ නිවරණවිගමෙන, අභිගපානුභාවෙන ව සන්තතා
 හොති, න තථා ඉධ, ඉදං පන “ආදිසමන්තාභාරතො” ති වුත්තං. දුතියවිකප්පෙ
 අසවනකොති අතිත්තිකරො, තෙන වුත්තං “ඔප්පත්තො” ති. චෙතසිකසුඛං
 ඥානක්ඛණෙපි අත්ථි, එවං සන්තෙපි “උභොපි ඥානා වුට්ඨිතස්සෙව
 ගහෙතබ්බා” ති වුත්තං. සමපෙන සකසන්තානෙ අචික්ඛම්හිතෙ. ඉතරථා පාපකානං
 ඥානෙන සහුප්පත්ති සියා. බන්ධාදිනං ලොකුත්තරපාදකත්තා නිබ්බේධභාගියං,
 විසෙසෙන යස්ස නිබ්බේධභාගියං හොති, තං සන්ධාය වා.
 “අනිච්චානුපස්සිතිආදිවතුක්කවසෙන අනුපුබ්බෙන අරියමග්ගවුද්ධිප්පත්තො
 සමුච්ඡින්නදති, සෙසානමෙතං නත්ථි” ති ලිඛිතං.

තථාභාවපටිසෙධනො වාති සොළසවත්ථුකස්ස තිත්ථියානං නත්ථිතාය වුත්තං.
 සබ්බපයමානං පන චතුත්තං පදානං වසෙන ලොකියජ්ඣානමෙව තෙසං අත්ථි,
 තස්මිං ලොකුත්තරපදට්ඨානං නත්ථි එව. “එලමුත්තමන්ති එලෙ උත්තම” ති
 වුත්තං. උතුත්තයානුකූලන්ති ගිම්හෙ අරඤ්ඤෙ, හෙමන්තෙ රුක්ඛමූලෙ,
 වසන්තකාලෙ සුඤ්ඤාගාරෙ ගතො. සෙම්භධාතුකස්ස අරඤ්ඤං, පිත්තධාතුකස්ස
 රුක්ඛමූලං, වාතධාතුකස්ස සුඤ්ඤාගාරං අනුකූලං. මොහවරිතස්ස අරඤ්ඤං
 අනුකූලං මහාඅරඤ්ඤෙ විත්තං න සඬකුට්ඨි, දොසවරිතස්ස රුක්ඛමූලං,
 රාගවරිතස්ස සුඤ්ඤාගාරං. යානවඬකමාති උද්ධව්වපක්ඛිකාති, සයනං
 ලීනපක්ඛිකං, පල්ලඬකාභුජනෙන නිසජ්ජාය දළ්භහාවං, උජුකායං පණ්ඩානෙන
 අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛං “පරිමුඛං සති” ති ඉමිනා
 ආරම්මණපරිග්ගහුපායං දස්සෙති. කාරීති කරණසිලො. එතස්ස විහඬිගෙ “අස්සසති
 පස්සසති” ති අවත්වා “සතො කාරී” ති වුත්තං. තස්මා “අස්සසති පස්සසති” ති
 වුත්තෙ “පට්ඨවතුක්කං එව ලබ්භති, න සෙසාති” ති ව “දීඝං අස්සාසවසෙනාති

අලොපසමාසං කත්වා” ඉති ව “එකත්ථතාය අවික්ඛෙප” න්ති ව
 “අසම්භොගවසෙන පජානතො” ති ව “තෙන ඤාණෙනා” ති ව “පජානතොති
 චුත්තඤාණෙනා” ති ව “සතොකාරීති සතිසම්පජඤ්ඤාහිකාරී” ති ව
 “පටිනිස්සග්ගානුපස්සිනො අස්සාසාව පටිනිස්සග්ගානුපස්සිඅස්සාසා” ති ව ලිඛිතං.
 උප්පට්ඨපාටියා ආගතම්පි යුජ්ජතෙව, තෙන යානෙන පටිසිද්ධං. තාලුං ආභවිව
 නිබ්බායනතො කිර පොතකො සම්පතිජාතොව බිපිතසද්දං කරොති,
 ඡන්දපාමොජ්ජවසෙන ඡ පුරිමා තයොති නව. එකෙනාකාරෙනාති අස්සාසවසෙන වා
 පස්සාසවසෙන වා එවං ආනාපානස්සතිං භාවයතො කායෙ
 කායානුපස්සනාසතිකම්මට්ඨානභාවනා සම්පජ්ජති.

කායොති අස්සාසපස්සාසා. උපට්ඨානං සති. දීඝන්ති සීඝං ගතං අස්සාසපස්සාසං.
 අද්ධානසඬ්ඛාතෙති කාලසඬ්ඛාතෙ විය කාලකොට්ඨාසෙති අත්ථො, දීඝකාලෙ වාති
 අත්ථො. එකො හි අස්සාසමෙවුපලක්ඛෙති, එකො පස්සාසං, එකො උභයං, තස්මා
 “විභාගං අකත්වා” ති වා චුත්තං, ඡන්දොති එවං අස්සාසතො, පස්සාසතො ව
 අස්සාදො උප්පජ්ජති, තස්ස වසෙන කත්තුකමානාඡන්දො උප්පජ්ජති. තතො
 පාමොජ්ජන්ති. අස්සාසපස්සාසානං දුට්ඨඤ්ඤායා විසයත්තා චිත්තං විචත්තති,
 ගණනං පභාය චුට්ඨට්ඨානමෙව මනසි කරොන්තස්ස කෙවලං උපෙක්ඛාව
 සණ්ඨාති. චත්තාරො වණ්ණාති “පත්තස්ස තයො වණ්ණා” තිආදීසු විය චත්තාරො
 සණ්ඨානාති අත්ථො.

තථාභුතස්සාති ආනාපානස්සතිං භාවයතො. සංවරොති සතිසංවරො. අථ වා
 පයමෙන කුමනෙන නිවරණානං, දුතියෙන විතක්කවිචාරානං, තතියෙන පිනියා,
 චතුත්ථෙත සුඛදුක්ඛානං, ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තියා රූපසඤ්ඤාය,
 පටිසසඤ්ඤාය, නානත්තසඤ්ඤාය වා පභානං. “සිලන්ති වෙරමණි සිලං, චෙතනා
 සිලං, සංවරො සිලං, අවිතික්කමො සිල” න්ති (පටි. ම. 1.39 ථොකං විසදිසං)
 චුත්තවිධිනාපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. “අත්ථතො තථා තථා පචත්තධම්මා
 උපධාරණසමාධානසඬ්ඛාතෙන සිලනට්ඨෙන සිලන්ති චුච්චන්ති” ති චුත්තං. තථා
 “අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා” ති එත්ථාපි චෙතනාසිලමෙව, කත්ථවි
 විරතිසිලම්පිති අත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤා පණ්ණත්තිවජ්ජෙසුපි සික්ඛාපදෙසු
 විරතිජ්ජසඬ්ඛො අහොසි, පාතිමොක්ඛසංවරසංචුතො විහරතීති කත්වා තස්සාපි
 විරතිජ්ජසඬ්ඛො. තස්මිං ආරම්මණෙන ආනාපානාරම්මණෙ. තාය සතියාති තත්ථ
 උප්පන්නසතියා. “තෙන මනසිකාරෙනාති ආවජ්ජනෙනා” ති ලිඛිතං. එතෙන
 නානාවජ්ජනජ්ජවත්තිදීපනතො නානාජවනවාරෙහිපි සික්ඛති නාමාති දීපිතං හොති,
 යෙන පන මනසිකාරෙන වා. ඤාණුප්පාදනාදීසුති එත්ථ ආදිසද්දෙන යාව
 පරියොසානං වෙදිතබ්බං. “තත්තාති තස්මිං ආනාපානාරම්මණෙ. එවන්ති ඉදානි
 චත්තබ්බතයෙනා” ති ලිඛිතං. තත්තාති තෙසං අස්සාසපස්සාසානං වා. තඤ්ඤි “පුබ්බෙ
 අපරිග්ගහිතකාලෙ” ති ඉමිනා සුට්ඨු සමෙති. “පයමවාදො දීඝභාණකානං. තෙ හි
 ‘පයමජ්ඣානං ලහිත්වා නානාසනෙ නිසිදිත්වා දුතියත්ථාය වායාමතො උපවාරෙ
 විතක්කවිචාරවසෙන ඔළාරිකවිත්තජ්ජවත්තිකාලෙ පචත්තඅස්සාසපස්සාසවසෙන
 ඔළාරිකා’ ති වදන්ති. ‘මජ්ඣිමභාණකා කුමානලාහිස්ස සමාපජ්ජනකාලෙ,

එකාසනපටිලාහෙ ව උපරුපරි විත්තප්පවත්තියා සන්තභාවතො පයමතො දුතියස්සුපවාලෙ සුබ්බමතං වදන්ති””ති ලිඛිතං.

විපස්සනායං පනාති චතුර්ධාතුවචත්ථානමුඛෙන අභිනිවිට්ඨස්ස අයං කමො, අඤ්ඤස්ස වාති වෙදිතබ්බං. එත්තකං රූපං, න ඉතො අඤ්ඤන්ති දස්සනං සන්ධාය “සකලරූපපරිග්ගහෙ”ති වුත්තං. රූපාරූපපරිග්ගහෙති එත්ථ අනිච්චතාදිලක්ඛණාරම්මණිකභඩ්දානුපස්සනතො පභුති බලවතී විපස්සනා. පුබ්බෙ වුත්තනසෙනාති සබ්බෙසංයෙව පන මතෙන අපරිග්ගහිතකාලෙතිආදිනා. සොධනා නාම විස්සජ්ජනං. අස්සාති “පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාර”න්ති පදස්ස.

පුරතො නමනා ආනමනා. තිරියං නමනා විනමනා. සුට්ඨු නමනා සන්තමනා. පච්ඡා නමනා පණමනා. ඡාණුකෙ ගහෙත්වා යානං විය ඉඤ්ජනාති ආනමනාදිනං ආවිභාවත්ථමුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යථාරූපෙහි ආනමනාදි වා කම්පනාදි වා හොති, තථාරූපෙ පස්සම්භයන්ති සම්බන්ධො. ඉති කීරාති ඉති වෙ. එවං සන්තෙති සන්තසුබ්බමිපි වෙ පස්සම්භති. පභාවනාති උප්පාදනං. අස්සාසපස්සාසානං වූපසන්තත්තා ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස භාවනා න හොති. යස්මා තං නත්ථී, තස්මා න සමාපජ්ජති, සමාපත්තියා අභාවෙන න වුට්ඨහන්ති. ඉති කීරාති එවමෙතං තාව වචනන්ති තදෙනං. සද්දොව සද්දනිමිත්තං, “සතො අස්සසති සතො පස්සසති”ති පදානි පතිට්ඨපෙත්වා ද්වන්තිංසපදානි වත්තාරි චතුක්කාති වෙදිතබ්බාති.

අප්පටිපිලනන්ති තෙසං කිලෙසානං අනුප්පාදනං කිඤ්චාපි චෙතියඬ්ගණවත්තාදිනිපි අත්ථතො පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ සඬ්ගහං ගච්ඡන්ති “යස්ස සියා ආපත්ති”ති (මහාව. 134) වචනතො. තථාපි “න තාව, සාරිපුත්ත, සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති උද්දිසති පාතිමොක්ඛං, යාව න ඉධෙකච්චෙ ආසවට්ඨානියා ධම්මා සඬ්ඝෙ පාතුභවන්ති”ති එත්ථ අනධිජ්ජෙතත්තා “ආභිසමාචාරික”න්ති වුත්තං. “යං පනෙත්ථ ආපත්තිට්ඨානියං න හොති, තං අමිස්සමොවා”ති වුත්තං.

යථාවුත්තෙනාති යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා. සල්ලභුකවුත්ති අට්ඨපරික්ඛාරිකො. පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානන්ති එත්ථ ඤානමිපි නිමිත්තමිපි තදත්ථජොතිකාපි පරියත්ති ඉධ කම්මට්ඨානං නාම. ගමනාගමනසම්පන්නතාදි සෙනාසනං. සංකිලිට්ඨවීරධොවනාදයො බුද්දකපලිබොධා. “අන්තරා පතිතං නු බො”ති විකම්පති.

අප්ඤ්ඤානං වික්ඛෙපගතෙනාති නියකප්ඤ්ඤානං වික්ඛෙපගතෙන. සාරද්ධා අසමාහිතත්තා. උපනිබන්ධනට්ඨිහමුලං නාම නාසිකග්ගං, මුඛනිමිත්තං වා. තත්ථෙවොති නාසිකග්ගාදිනිමිත්තෙන. “දොලාථලකස්ස එකපස්සෙ එව උභො කොට්ඨො මප්ඤ්ඤෙව පස්සති”ති වදන්ති.

ඉඳ පනාති කකවුපමෙ. දෙසතොති ඵ්ඝනකට්ඨානතො. “නිමිත්තං පට්ඨපෙතබ්බන්ති නිමිත්තෙ සති පට්ඨපෙතබ්බා”ති වුත්තං. ගරුහි භාවෙතබ්බන්තා ගරුකභාවනං. එකච්චෙ ආභුති එකච්චෙ ඤායිතො ආභු.

“සඤ්ඤානානතායා”ති වචනතො එකච්චෙහි වුත්තමපි පමාණමෙව, සඬ්භිතිතො පට්ඨාය අට්ඨකථාය අනාගතත්තා තථා වුත්තං. “මය්භං තාරකරුපං නු බො උපට්ඨාති”තිආදිපරිකප්පෙ අසතිපි ධාතුනානත්තෙන එතාසං ධාතුනං උප්පත්ති විය කෙවලං භාවයතො තථා තථා උපට්ඨාති. “න නිමිත්ත’න්ති වත්තුං න වට්ටති සම්පජානමුසාවාදත්තා”ති වුත්තං. කම්මට්ඨානන්ති ඉඳ වුත්තපටිභාගනිමිත්තමෙව.

නිමිත්තෙ පටිභාගෙ. නානාකාරන්ති “වත්තාරො වණ්ණො වත්තන්ති”ති වුත්තනානාවිධතං. විභාවයන්ති ජානං පකාසයං. අස්සාසපස්සාසෙති තතො සම්භූතෙ නිමිත්තෙ, අස්සාසපස්සාසෙ වා නානාකාරං. නිමිත්තෙ හි විත්තං යපෙන්නොව නානාකාරතඤ්ච විභාවෙති, අස්සාසපස්සාසෙ වා සකං විත්තං නිබන්ධතීති වුව්චති. තාරකරුපාදිවණ්ණතො. කක්ඛලත්තාදිලක්ඛණතො.

අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තන්ති ආසන්නභවඬ්ගත්තාති කාරණං වත්වා සිහළට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තං. කස්මා? යස්මා ඡට්ඨෙ, සත්තමෙ වා අප්පනාය සති මග්ගචීරියං ඵලස්ස ඔකාසො න හොති, තස්මා. ඉඳ හොතුති චෙ? න, ලොකියප්පනාපි හි අප්පනාචීරීමිහි ලොකුත්තරෙන සමානගතිකාවාති පටිලද්ධප්ඤානොපි හික්ඛු දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථාය ඤානං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහං නිසීදිතුකාමො චතුත්ථෙ, පඤ්චමෙ වා අප්පෙත්වා නිසීදති, න ඡට්ඨෙ, සත්තමෙ වා. තත්ථ හි අප්පනා. තතො පරං අප්පනාය ආධාරභාවං න ගච්ඡති. ආසන්නභවඬ්ගත්තා චතුත්ථං, පඤ්චමං වා ගච්ඡති ථලෙ ධීතසට්ඨො විය ජවනානමන්තරෙ ධීතත්තාති කිර ආවරියො.

පුටුත්තාරම්මණාති අනාවජ්ජිත්වා ඤානඬ්ගානෙව ආවජ්ජනං ආවජ්ජනවසී නාම. තතො පරං චතුත්තං, පඤ්චන්තං වා පච්චචෙක්ඛණවිත්තානං උප්පජ්ජනං, තං පච්චචෙක්ඛණවසී නාම. තෙනෙව “පච්චචෙක්ඛණවසී පන ආවජ්ජනවසියා ඵව වුත්තා”ති වුත්තං. සමාපජ්ජනවසී නාම යත්තකං කාලං ඉච්ඡති තත්තකං සමාපජ්ජනං, තං පන ඉච්ඡිතකාලපරිච්ඡෙදං පතිට්ඨාපෙතුං සමත්ථතාති. “අධිට්ඨානවසියා වුට්ඨානවසීතො අයං නානත්තං අධිට්ඨානානුභාවෙන ජවනං ජවති, වුට්ඨානානුභාවෙන පන අධිප්පෙතතො අධිකං ජවති”තිපි වදන්ති. අපිව පථවිකසිණාදිආරම්මණං ආවජ්ජිත්වා ජවනඤ්ච ජවිත්වා පුන ආවජ්ජිත්වා තතො පඤ්චමං ඤානං විත්තං හොති, අයං කිර උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො. භගවතො පන ආවජ්ජනසමනන්තරමෙව ඤානං හොතීති සබ්බං අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

“වත්ථුන්ති හදයවත්ථුං. ද්වාරන්ති වක්ඛාදි. ආරම්මණන්ති රූපාදී”ති ලිඛිතං. යථාපරිග්ගහිතරූපාරම්මණං වා විඤ්ඤාණං පස්සති, අඤ්ඤාථාපි පස්සති. කථං? “යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුද්වාරාරම්මණං වා”ති වුත්තං. යථාපරිග්ගහිතරූපෙසු

වත්පුද්වාරාරම්මණානි යස්ස විඤ්ඤාණස්ස, තං විඤ්ඤාණං
 යථාපරිග්ගහිතරූපවත්පුද්වාරාරම්මණං තම්පි පස්සති, එකස්ස වා ආරම්මණසද්දස්ස
 ලොපො දට්ඨබ්බොති ව මම තක්කො විචාරෙත්වාව ගහෙතබ්බො.

තතො පරං තීසු චතුක්කෙසු ද්වෙ ද්වෙ පදානි එකමෙකං කත්වා ගණෙතබ්බං.
 සමට්ඨෙත ආරම්මණතො විපස්සනාවසෙන අසම්මොහතො පිතිපට්ඨංවෙදනමෙත්ථ
 වෙදිතබ්බං. “දුක්ඛමෙතං ඤාණ”න්තිආදීසු පන “ආරම්මණතො
 අසම්මොහතො”ති යං වුත්තං, ඉධ තතො වුත්තනයතො උප්පට්ඨාටියා වුත්තං.
 තත්ථ හි යෙන මොහෙන තං දුක්ඛං පට්ඨිතන්තං, න උපට්ඨාති, තස්ස විහතත්තා වා
 එවං පවත්තෙ ඤාණෙ යථාරූපි පච්චවෙක්ඛිතං ඉච්ඡිතිච්ඡිකකාලෙ සමත්ථභාවතො
 වා දුක්ඛාදීසු තීසු අසම්මොහතො ඤාණං වුත්තං. නිරොධෙ ආරම්මණතො
 තංසම්පයුත්තා පිතිපට්ඨංවෙදනා අසම්මොහතො න සම්භවති මොහජ්ජහානාභාවා,
 පට්ඨමහිදාපාළිවිරොධතො ව. තත්ථ “දීඝං අස්සාසවසෙනා”තිආදි ආරම්මණතො
 දස්සෙතුං වුත්තං. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පිති පට්ඨංවිදිතා හොති
 තදාරම්මණස්ස පට්ඨංවිදිතත්තාති එත්ථ අධිජ්ජායො. “ආවජ්ජතො”තිආදි
 අසම්මොහතො පිතිපට්ඨංවෙදනං දස්සෙතුං වුත්තං. අනිච්චාදිවසෙන ජානතො,
 පස්සතො, පච්චවෙක්ඛිතො ව. තදධිමුත්තතාවසෙන අධිට්ඨහතො, අධිමුච්චතො,
 තථා වීරියාදිං සමාදහතො ඛණිකසමාධිනා.

අභිඤ්ඤායාන්ති ඤාතපරිඤ්ඤාය. පරිඤ්ඤායාන්ති තීරණපරිඤ්ඤාය.
 සබ්බඤ්ඤි දුක්ඛසච්චං අභිඤ්ඤායාං, පරිඤ්ඤායාඤ්ච. තත්ත වායං පිතීති ලිබ්බං.
 අභිඤ්ඤායාන්තිආදි මග්ගක්ඛණං සන්ධායාභාති වුත්තං. මග්ගෙන
 අසම්මොහසඬ්ඛාතවිපස්සනාකිච්චනිජ්ජත්තිතො මග්ගොපි
 අභිඤ්ඤායාදිආරම්මණං කරොත්තො විය වුත්තො. විපස්සනාභූමිදස්සනත්ථන්ති
 සමට්ඨෙ කායිකසුඛාභාවා වුත්තං. ද්වීසු චිත්තසඬ්ඛාරපදෙසුති
 චිත්තසඬ්ඛාරපට්ඨංවෙදී...පෙ.... සික්ඛති පස්සම්භයං
 චිත්තසඬ්ඛාරපට්ඨංවෙදී...පෙ.... සික්ඛතීති එතෙසු. මොදනාදි සබ්බං පිතිවෙච්චනං.
 අනිච්චානුපස්සනාදි කිලෙසෙ, තම්මුලකෙ ඛන්ධාහිසඬ්ඛාරෙ. එවං භාවිතොති න
 චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානනිබ්බත්තනෙන භාවිතො. එවං සබ්බාකාරපරිපුණ්ණං
 කත්වා භාවිතො. විපස්සනාමග්ගපච්චවෙක්ඛණකාලෙසුපි පවත්තඅස්සාසමුඛෙනෙව
 සබ්බං දස්සිතං උපායකුසලෙන භගවතා.

168. කස්මා ඉදං වුච්චති අමහෙහිති අධිජ්ජායො.

පදභාජනීයවණ්ණනා

172. උස්සුක්කවචනන්ති පාකට්ඨසද්දසඤ්ඤා කිර, සමානකපදන්ති වුත්තං
 හොති. “සුත්වා භුඤ්ජන්ති”ති එත්ථ විය සඤ්චිච්ච වොරොපෙතුකාමස්ස
 සඤ්චිච්චපදං වොරොපනපදස්ස උස්සුක්කං, සඤ්චෙතනා ව ජීවිතා වොරොපනඤ්ච
 එකස්සෙවාති වුත්තං හොති. න කෙවලං වෙතසිකමත්තෙනෙව හොති, පයොගොපි

ඉවිජිතබ්බො එවානි දස්සෙතුං වුත්තානීති කිර උපතිස්සත්ථෙරො. “ජානිත්වා සඤ්ජානිත්වා චෙච්ච අභිචිතරිත්වා”ති වත්තබ්බෙ “ජානන්තො...පෙ.... විනික්කමො”ති වොරොපනම්පි දස්සිතං, තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථො දස්සිතො. විනික්කමසඬ්ඛාතත්ථසිද්ධියා හි පුරිමචෙනනා අත්ථසාධිකා හොති. සබ්බසුබ්බමඅත්තභාවන්ති රූපං සන්ධාය වුත්තං, න අරූපං. අත්තසඬ්ඛාතානඤ්ඤි අරූපානං බත්ඨවිහඬිගෙ (විහ. 1 ආදයො) විය ඉධ ඔළාරිකසුබ්බමතා අනධිජ්ජෙනා. මාතුකුච්ඡිස්මීන්ති යෙභුය්‍යාවචනං, ඔපපාතිකමනුස්සෙපි පාරාජිකමෙව, අරූපකායෙ උපක්කමාභාවා තග්ගහණං කස්මාති චෙ? අරූපක්ඛන්ධෙන සද්ධිං තස්සෙව රූපකායස්ස ජීවිතින්ද්‍රියසම්භවතො. තෙන සජීවකොච මනුස්සවිග්ගහොපි නාම හොතීති සිද්ධං. එත්ථ මාතුකුච්ඡිස්මීන්ති මනුස්සමාතුයා වා තිරච්ඡානමාතුයා වා. වුත්තඤ්ඤි පරිවාරෙ (පරි. 480) –

“ඉත්ථිං හනෙ ච මාතරං, පුරිසඤ්ච පිතරං හනෙ;
මාතරං පිතරං හන්ත්වා, න තෙනානන්තරං ඵ්ඤෙ;
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි වින්තිතා”ති.

පයමන්ති පටිසන්ධිවිත්තමෙව. එකභවපරියාපන්නාය හි විත්තසන්නතියා පටිසන්ධිවිත්තං පයමවිත්තං නාම. චුතිවිත්තං පච්ඡිමං නාම. අඤ්ඤා අනමතග්ගෙ සංසාරෙ පයමවිත්තං නාම නත්ථි විනා අනන්තරසමනන්තරනත්ථිවිගතපච්චයෙහි විත්තුජ්ජත්තියා අභාවතො. භාවෙ වා නවසත්තපාතුභාවදොසජ්ජසඬ්ඛගො. අයං සබ්බපයමො මනුස්සවිග්ගහොති කිඤ්චාපි ඉමං ජීවිතා වොරොපෙතුං න සක්කා, තං ආදිං කත්වා සන්නතියා යාව මරණා උජ්ජ්ජනකමනුස්සවිග්ගහෙසු අපරිමාණෙසු “සබ්බපයමො”ති දිස්සති. යදා පන යො මනුස්සවිග්ගහො පුබ්බාපරියවසෙන සන්නතිජ්ජන්තො හොති, තදා තං ජීවිතා වොරොපෙතුං සක්කා. සන්නතිං විකොපෙන්නො හි ජීවිතා වොරොපෙති නාම. එත්ථ ච නානත්තනයෙ අධිජ්ජෙනෙ සති “සබ්බපයමො”ති වචනං යුජ්ජති, න පන එකත්තනයෙ සන්නතියා එකත්තා. එකත්තනයො ච ඉධාධිජ්ජෙනො “සන්නතිං විකොපෙති”ති වචනතො, තස්මා “සබ්බපයමො”ති වචනං න යුජ්ජතීති චෙ? න, සන්නතිපච්චුජ්ජන්නබ්බුත්තා. යස්මා පන සන්නති නාම අනෙකෙසං පුබ්බාපරියුජ්ජත්ති වුවචති, තස්මා “අයං සබ්බපයමො”ති වුත්තො, එවමෙත්ථ ද්වෙපි නයා සඬ්ඛං ගච්ඡන්ති, අඤ්ඤා “සන්නතිං විකොපෙති”ති ඉදං වචනං න සිජ්ඣති. කිඤ්චාපි එත්ථ “සන්නතිං විකොපෙති”ති වචනතො සන්නතිපච්චුජ්ජන්නමෙව අධිජ්ජෙනං, න අද්ධාපච්චුජ්ජන්නං විය දිස්සති, තථාපි යස්මා සන්නතිපච්චුජ්ජන්නෙ විකොපිතෙ අද්ධාපච්චුජ්ජන්නං විකොපිතමෙව හොති, අද්ධාපච්චුජ්ජන්නෙ පන විකොපිතෙ සන්නතිපච්චුජ්ජන්නං විකොපිතං හොතීති එත්ථ වත්තබ්බං නත්ථි. තස්මා අට්ඨකථායං “තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා, තස්මා තදෙව සන්ධාය ‘සන්නතිං විකොපෙති’ති ඉදං වුත්තන්ති චෙදිතබ්බ”න්ති ආහ. “සන්නතිං විකොපෙති”ති වචනතො පකතියා ආයුපරියන්තං පත්වා මරණකසත්තෙ විනික්කමෙ සති අනාපත්ති විනික්කමපච්චයා සන්නතියා අකොපිතත්තා. විනික්කමපච්චයා චෙ ආයුපරියන්තං අජ්ජත්වා අන්තරාව මරණකසත්තෙ විනික්කමපච්චයා ආපත්ති, කම්මබද්ධො වානි

නො තක්කොති ආවරියො. “මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා, මරණාය වා සමාදපෙය්‍යා, අයම්පි පාරාජිකො හොති අසංවාසො” ති වචනතො වා චෙතනාක්ඛණෙ එව පාරාජිකාපත්ති එකන්තාකුසලත්තා, දුක්ඛවෙදනත්තා, කායකම්මත්තා, වචිකම්මත්තා, කිරියත්තා වාති වෙදිතඛිබ්බං.

සත්තට්ඨජවනචාරමත්තන්ති සභාගාරම්මණුවසෙන චුත්තං, තෙනෙව “සභාගසත්තතිවසෙනා” තිආදි චුත්තං. අත්තනො පටිපක්ඛෙන සමන්තාගතත්තා සමනන්තරස්ස පච්චයං හොත්තං යථා පුරෙ විය අභුත්වා දුඛිබ්බලස්ස. තන්ති ජීවිතින්ද්‍රියවිකොපනං.

ඊතින්ති සත්තවිධවිච්ඡිකාදිති යුද්ධෙ ඩංසිත්වා මාරණත්ථං විස්සජ්ජෙත්ති. පජ්ජරකන්ති සරිරඩාහං. සුචිකන්ති සුලං. විසුචිකන්ති සුක්ඛමාතිසාරංවසයං. පක්ඛන්දියන්ති රත්තාතිසාරං. ද්වන්තිබ්‍යාමසතජ්ජමාණෙ මහාකායෙ නිම්මිනිත්වා ධීතනාගුද්ධරණං, කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතෙ පරෙසං කායෙ විසමරණං වා ඩාහුජ්ජාදනං වා පයොගො නාම.

කෙව්ති මහාසඬ්ඝිකා. අයං ඉත්ථී. කුලුම්බස්සාති ගඛ්භස්ස. කථං සා ඉතරස්සාති චෙ? තස්ස දුට්ඨෙත මනසානුපක්ඛිතෙ සො ච ගඛිහො සා ච ඉද්ධිති උභයම්පි සහෙව නස්සති, සටග්ගීනං හෙදනිබ්බායනං විය එකක්ඛණෙ හොති. “තෙසං සුත්තන්තිකෙසු ඔවරියමානං න සමෙති” ති ලිඛිතං, “තෙසං මතං ගහෙත්වා ‘ථාවරීනම්පි අයං යුජ්ජති’ ති චුත්තෙ තිකවසෙන පටිසෙධිතඛිබ්බන්ති අපරෙ” ති චුත්තං. සාහත්ථිකතිස්සග්ගියපයොගෙසු සන්තිට්ඨාපකචෙතනාය සත්තමාය සහුජ්ජන්තකායවිඤ්ඤත්තියා සාහත්ථිකතා වෙදිතඛිබ්බා. ආණත්තිකෙ පන සත්තහිපි චෙතනාහි සහ වචිවිඤ්ඤත්තිසම්භවතො සත්තසත්ත සද්දා එකතො හුත්වා එකෙකක්ඛරභාවං ගන්ත්වා යත්තකෙහි අක්ඛරෙහි අත්තනො අධිජ්ජායං විඤ්ඤාපෙති, තදවසානක්ඛරසමුට්ඨාපිකාය සත්තමචෙතනාය සහජාතවචිවිඤ්ඤත්තියා ආණත්තිකතා වෙදිතඛිබ්බා. තථා විජ්ජාමයපයොගෙ. කායෙනාණත්තියං පන සාහත්ථිකෙ චුත්තනායොව. ථාවරපයොගෙ යාවතා පරස්ස මරණං හොති, තාවතා කම්මබද්ධො, ආපත්ති ව. තතො පරං අතිසඤ්චරණෙ කම්මබද්ධාතිබ්බුත්තං වෙදිතඛිබ්බං සති පරං මරණෙ. පාරාජිකාපත්ති පනෙත්ථ එකා. අත්ථසාධකචෙතනා යස්මා එත්ථ ව දුතියපාරාජිකෙ ව ලඛිහති, න අඤ්ඤත්ථ, තස්මා ද්විත්තම්පි සාධාරණා ඉමා ගාථායො –

“භූතධම්මනියාමා යෙ, තෙ ධම්මා නියතා මතා;
භාවිධම්මනියාමා යෙ, තෙව අනියතා ඉධ.

“භූතධම්මනියාමානං, ධීතාව සා පච්චයට්ඨිති;
භාවිධම්මනියාමානං, සාපෙක්ඛා පච්චයට්ඨිති.

“තෙනඤ්ඤා හෙතුයා අත්ථී, සාපි ධම්මනියාමතා;

තස්සා ඵලං අනියතං, ඵලාපෙක්ඛා නියාමතා.

“ඵවඤ්ඤි සබ්බධම්මානං, යීතා ධම්මනියාමතා;
ලද්ධධම්මනියාමා යා, සාත්ථසාධකචෙතනා.

“චෙතනාසිද්ධිනො පුබ්බෙ, පච්ඡා තස්සාත්ථසිද්ධිනො;
අවිසෙසෙන සබ්බාපි, ඡබ්බිධා අත්ථසාධිකා.

“ආණත්තියං යතො සක්කා, විභාවෙතුං විභාගතො;
තස්මා ආණත්තියංයෙව, චුත්තා සා අත්ථසාධිකා.

“මිච්ඡත්තෙ වාපි සම්මත්තෙ, නියතානියතා මතා;
අභිධම්මෙ න සබ්බත්ථී, තත්ථ සා නියතා සියා.

“යා ථෙය්‍යචෙතනා සබ්බා, සහත්ථාණත්තිකාපි වා;
අභිධම්මනෙය්‍යනායං, එකත්තනියතා සියා.

“පාණාතිපාතං නිස්සාය, සහත්ථාණත්තිකාදිකා;
අභිධම්මවසෙනෙසා, පච්චෙකං තං දුකං භජේ.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදො, චෙතනා චෙති තං ද්වයං;
න සාහත්ථීකකම්මෙන, පගෙවාණත්තිකාසමං.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදො, චෙතනා චෙති තං ද්වයං;
න සාහත්ථීකකම්මෙන, පගෙවාණත්තිකාසමං.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදක්ඛණෙ වධකචෙතනා;
විරායීතාති කො ධම්මො, නියාමෙති ආපත්තිකං.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදක්ඛණෙ චෙ වධකො සියා;
මනො සුත්තො පබුද්ධො වා, කුසලො වධකො සියා.

“කුසලත්තිකහෙදො ව, වෙදනාත්තිකහෙදොපි;
සියා තථා ගතො සිද්ධො, සහත්ථා වධකචෙතනා’ති.

යානි පන ඛිජ්ජතුකම්මධම්මචිත්තනියාමානි පඤ්ච අට්ඨකථාය ආනෙත්වා
නිදස්සිතානි, තෙසු අයමත්ථසාධකචෙතනා යොගං ගච්ඡතීති මඤ්ඤෙ “අයං
අත්ථසාධකචෙතනානියමො නත්ථී”ති චෙතනානං මිච්ඡත්තසම්මත්තනියතානම්පි
නත්ථිභාවජ්ජසඬගතො. භජාපියමානා යෙන, තෙන සබ්බෙපි යථාසම්භවං
කම්මචිත්තනියාමෙ භජන්ති ගච්ඡන්තීති වෙදිතබ්බං. ජීවිතෙ ආදීනවො
මරණවණ්ණදස්සනෙ න විහත්තොව, ඉධ පන සඬකජ්ජපදෙ අත්ථතො

“මරණසඤ්ඤී මරණචෙතනො මරණාධිප්පායො” ති එවං අවිභූතත්තා විහත්තො, අපාකටත්තා, අනොලාරිකත්තා වා අවිභාගා කාරිතා වා. නයිදං චිතක්කස්ස නාමන්ති න චිතක්කස්සෙව නාමං, කින්තු සඤ්ඤාවෙතනානම්පි නාමන්ති ගහෙතබ්බං. කඨබ්බාවිතරණියම්පි එවමෙව චුත්තං.

174. කායතොති චුත්තත්තා “සත්තිඤ්ඤා” ති වත්තබ්බෙ වචනසිලිට්ඨත්ථං. “උසුසත්තිආදිනා” ති චුත්තං. අනුද්දෙසිකෙ කම්මස්සාරම්මණං සො වා හොති, අඤ්ඤො වා. උභයෙහිති කිඤ්චාපි පඨමප්පභාරො න සයමෙව සක්කොති, දුතියං ලභිත්වා පන සක්කොත්තො ජීවිතචිතාසනහෙතු අහොසි, තදත්ථමෙව හි වධකෙන සො දිත්තො, දුතියො පන අඤ්ඤෙන චිත්තෙන දිත්තො, තෙන සුට්ඨු චුත්තං. “පඨමප්පභාරෙනෙවා” ති, “වෙතනා නාම දාරුණාති ගරුං වත්ථුං ආරබ්භ පවත්තපුබ්බභාගචෙතනා පකතිසභාවවධකචෙතනා, නො දාරුණා හොති” ති ආවරියෙන ලිබ්බතං. “පුබ්බභාගචෙතනා පරිවාරා, වධකචෙතනාව දාරුණා හොති” ති චුත්තං. යථාධිප්පායන්ති උභොපි පටිච්ඡිකුති, සාහත්ථිකොපි සඨකෙතත්තා න මුච්චති කිර.

කිරියාවිසෙසො අට්ඨකථාසු අනාගතො. “එවං විජ්ඣ, එවං පහර, එවං ඝාතෙහි” ති පාළියා සමෙතීති ආවරියෙන ගහිතො” ති වදන්ති. පුරතො පහරත්වාතිආදි වත්ථුච්ඡබ්බකෙතමෙව කිර. එතං ගාමෙ ධීතන්ති පුග්ගලොව නියමිතො. යො පන ලිඬගවසෙන “දීඝං...පෙ.... මාරෙහි” ති ආණාපෙති අනියමෙත්වා. යදි නියමෙත්වා වදති, “එතං දීඝ” න්ති වදෙය්‍යාති අපරෙ. ආවරියා පන “දීඝන්ති චුත්තෙ නියමිතං හොති, එවං අනියමෙත්වා වදති, න පන ආණාපකො දීඝාදිසු අඤ්ඤතරං මාරෙහිති අධිප්පායො” ති වදන්ති කිර. “අත්ථො පන චිත්තෙන එකං සන්ධායපි අනියමෙත්වා ආණාපෙති” ති ලිබ්බතං. “ඉතරො අඤ්ඤං තාදිසං මාරෙහි, ආණාපකො මුච්චති” ති චුත්තං යථාධිප්පායං න ගතත්තා. “එවං දීඝාදිවසෙනාපි චිත්තෙන අනියමිතස්සෙවාති යුත්තං විය දිස්සති” ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිබ්බතං, සුට්ඨු විමංසිත්වා සබ්බං ගහෙතබ්බං, ඔකාසස්ස නියමිතත්තාති එත්ථ ඔකාසනියමං කත්වා නිද්දිසන්තො තස්මිං ඔකාසෙ නිසින්නං. මාරෙතුකාමොව හොති, සයං පන තදා තත්ථ නත්ථි. තස්මා ඔකාසෙන සහ අත්තතො ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං න හොති, තෙන අත්තනා මාරාපිතො පරො එව මාරාපිතො. කථං? සයං රස්සො ව තනුකො ව හුත්වා පුබ්බභාගෙ අත්තනං සන්ධාය ආණත්තික්ඛණෙ “දීඝං රස්සං ථුලං බලවත්තං මාරෙහි” ති ආණාපෙන්තස්ස චිත්තං අත්තති තස්සාකාරස්ස නත්ථිතාය අඤ්ඤස්ස තාදිසස්ස ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං කත්වා පවත්තති, තෙන මූලට්ඨස්ස කම්මබද්ධො. එවං සම්පදම්දන්ති දට්ඨබ්බං.

දුතපරම්පරානිද්දෙසෙ ආණාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ඉතරස්ස ආරොචෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සාති ආවරියන්තෙවාසිතං යථාසම්භවං ආරොචනෙ, පටිග්ගණ්හනෙ දුක්කටං සන්ධාය චුත්තං. න වධකො පටිග්ගණ්හාති, තස්ස දුක්කටන්ති සිද්ධං හොති. තං පන ඔකාසාභාවතො න චුත්තං. මූලට්ඨෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා හි තස්ස ඔකාසො අපරිච්ඡින්නො, තෙනස්ස තස්මිං ඔකාසෙ

ථූල්ලච්චයං චුත්තං. වධකො චෙ පටිග්ගණ්හති, මූලට්ඨො ආචරියො පුබ්බෙ
 ආපන්නදුක්කටෙන සහ ථූල්ලච්චයමිපි ආපජ්ජති. කස්මා? මහාජනො හි තෙන
 පාපෙ නියොජ්ජොති. ඉදං පන දුක්කටථූල්ලච්චයං වධකො චෙ තමත්ථං න සාවෙති
 ආපජ්ජති. යදි සාවෙති, පාරාජිකමෙවාපජ්ජති. කස්මා? අත්ථසාධකචෙත්තාය
 අභාවා. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “පටිග්ගණ්හති, තං දුක්කටං හොති. යදි එවං කස්මා
 පායෙ න චුත්තන්ති චෙ? වධකො පන ‘සාධු කරොමී’ති පටිග්ගණ්හිත්වා තං න
 කරොති. එවඤ්ඤි නියමෙ ‘මූලට්ඨස්ස කිං නාම හොති, කිමස්ස දුක්කටාපත්ති’ති
 සඤ්ජාතකඬ්ඛානං තදත්ථදීපනත්ථං ‘මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථූල්ලච්චයස්සා’ති
 චුත්තං. ‘වධකො පටිග්ගණ්හති ආපත්ති දුක්කටස්ස, මූලට්ඨස්ස ච ආපත්ති
 ථූල්ලච්චයස්සා’ති චුත්තං න සිලිස්සති, මූලට්ඨෙන
 ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිදස්සනාධිකාරත්තා වධකො පටිග්ගණ්හති, ආපත්ති
 දුක්කටස්සාති චුත්තං.

විසක්කියදුතපදනිද්දෙසෙ “චත්තුකාමතාය ච කිච්ඡෙනෙත්ථ චත්වා පයොජනං
 නත්ථිති භගවතා න චුත්ත”න්ති චුත්තං. යං පන “මූලට්ඨස්සෙව දුක්කට”න්ති
 අට්ඨකථායං චුත්තං. තත්ත්වං විචාරණං – ආචරියෙන ආණත්තෙන බුද්ධරක්ඛිතෙන
 තදත්ථෙ සඬ්ඝරක්ඛිතස්සෙව ආරොචිතෙ කිඤ්චාපි යො “සාධු”ති පටිග්ගණ්හති,
 අථ බො ආචරියස්සෙවෙතං දුක්කටං විසඬ්ඝෙත්තා, න බුද්ධරක්ඛිතස්ස, කස්මා?
 අත්ථසාධකචෙත්තාය ආපන්නත්තා. තෙනෙව “ආණාපකස්ස ච වධකස්ස ච
 ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති පාළියං චුත්තං, තං පන මූලට්ඨෙන ආපජ්ජිතබ්බදුක්කටං
 “මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති”ති ඉමිතා අපරිච්ඡින්නොකාසත්තා න චුත්තං.

අවිසඬ්ඝෙතෙ “මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථූල්ලච්චයස්සා”ති චුත්තත්තා
 විසඬ්ඝෙතෙ ආපත්ති දුක්කටස්සාති සිද්ධන්ති චෙදිතබ්බං. “වධකො පටිග්ගණ්හති,
 ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති ඉදං පන දුක්කටං වධකස්සෙව. සො හි පට්ඨං ආණාපකං
 බුද්ධරක්ඛිතං පාරාජිකාපත්තිං පාපෙත්වා සයං ජීවිතා වොරොපෙත්වා
 ආපජ්ජිස්සතිති කිඤ්චාපි පාළියං “සො තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආණාපකස්ස ච
 වධකස්ස ච ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති න චුත්තං, තථාපි තං අත්ථතො චුත්තමෙව,
 “යතො පාරාජිකං පඤ්ඤත්ත”න්ති පුබ්බෙ චුත්තනයත්තා ච තං න චුත්තං. “සො
 තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා”ති හි පුබ්බෙ චුත්තං.
 එත්ථ පුබ්බෙ ආචරියන්තෙවාසිකානං චුත්තදුක්කටථූල්ලච්චයාපත්තියො පට්ඨමෙව
 අනාපන්නා පාරාජිකාපත්තියා ආපන්නත්තා. තථාපි වධකස්ස පාරාජිකාපත්තියා
 තෙසං පාරාජිකභාවො පාකටො ජාතොති කත්වා “ආපත්ති සබ්බෙසං
 පාරාජිකස්සා”ති එකතො චුත්තං, න තථා “ආණාපකස්ස, වධකස්ස ච ආපත්ති
 පාරාජිකස්සා”ති එත්ථ. කස්මා? වධකස්ස දුක්කටාපත්තියා ආපන්නත්තා. සො හි
 පට්ඨං දුක්කටාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පච්ඡා පාරාජිකං ආපජ්ජති. යදි පන
 අන්තෙවාසිකා කෙවලං ආචරියස්ස ගරුකතාය සාසනං ආරොචෙත්ති සයං
 අමරණාධිප්පායා සමානා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. අකප්පියසාසනහරණපච්චයා
 දුක්කටාපත්ති හොති එව, ඉමස්සත්ථස්ස සාධනත්ථං ධම්මපදචක්ඛි මිගලුද්දකස්ස
 හරියාය සොනාපන්නාය ධනුරසුසුලාදිදානං නිදස්සනං වදන්ති එකෙ. තං

තිත්තිරජාතකෙන (ජා. 1.4.73 ආදයො) සමෙති, තස්මා සුත්තඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච අනුලොමෙතීති නො තක්කොති ආචරියො. ඉධ පන දුතපරම්පරාය ව “ඉත්ථන්තාමස්ස පාවද, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං පාවදතු” ති එත්ථ අවිසෙසෙත්වා චුත්තත්තා වාචාය වා ආරොවෙතු, හත්ථමුද්දාය වා, පණ්ණෙන වා, දුතෙන වා ආරොවෙතු, විසඬිකෙනො නත්ථි. සචෙ විසෙසෙත්වා මූලට්ඨො, අත්තරාදුතො වා වදති, තදතික්කමෙ විසඬිකෙනොති වෙදිතඛ්ඛං.

ඉදානි ඉමස්මිංයෙව අධිකාරද්වයෙ අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තනයො වුව්වති – “වධකො පටිග්ගණ්හානි, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති වධකස්සෙව ආපත්ති, න ආණාපකස්ස බුද්ධරක්ඛිතස්ස. යදි පන සො වජ්ඣමරණාමරණෙසු අවස්සමඤ්ඤතරං කරොති, බුද්ධරක්ඛිතස්සාණත්තික්ඛණෙ එව පාරාජිකදුක්කට්ඨ අඤ්ඤතරං සියා. “ඉති විත්තමනො” ති අධිකාරතො “විත්තසඬිකප්පො” ති එත්ථාපි ඉති-සද්දො විය “වධකො පටිග්ගණ්හානි, මූලට්ඨස්ස ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති අධිකාරතො “මූලට්ඨස්ස ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති චුත්තමෙව හොති. කස්මා සරූපෙන න චුත්තත්ති වෙ? තතො චුත්තරි නයදානත්ථං. “මූලට්ඨස්ස ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති හි චුත්තෙ මූලට්ඨස්සෙව වසෙන නියමිතත්තා “පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කට්ඨං හොති” ති න ඤායති. “වධකො පටිග්ගණ්හානි, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති හි අනියමෙත්වා චුත්තෙ සක්කා උභයෙසං වසෙන දුක්කට්ඨෙ යොජෙතුං. තස්මා එව හි අට්ඨකථාවරියෙහි අධිකාරං ගහෙත්වා “සඬිසරක්ඛිතෙන සම්පට්ඨිතෙ මූලට්ඨස්සෙව දුක්කට්ඨත්ති වෙදිතඛ්ඛ” ති චුත්තං. පටිග්ගණ්හන්තස්ස නෙව අනුඤ්ඤාතං, න පටික්ඛිත්තං, කෙවලන්තු බුද්ධරක්ඛිතස්ස අනියමිතත්තා පටික්ඛිත්තං, තස්ස පන පාරාජිකදුක්කට්ඨ අඤ්ඤතරං භවෙය්‍යාති අයමත්ථො දීපිතො, තස්මා තම්පි සුචුත්තං. යස්මා උභයෙසං වසෙන යොජෙතුං සක්කා, තස්මා ආචරියෙහි “පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙනං දුක්කට්ඨ” ති චුත්තං. තත්ථ මූලට්ඨො නෙව අනුඤ්ඤාතො “මූලට්ඨස්සා” ති වචනාභාවතො, න ච පටික්ඛිත්තො “පටිග්ගණ්හන්තස්ස ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති පාළියා අභාවතො, පටිග්ගණ්හනපච්චයා වධකස්ස දුක්කට්ඨං සියාති නයං දාතුං. “මූලට්ඨස්සා” ති පාළියං අචුත්තත්තා “තං පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙනං දුක්කට්ඨ” ති යං චුත්තං, තම්පි සුචුත්තං. තත්‍ර හි බුද්ධරක්ඛිතස්ස පටික්ඛිත්තං, චුත්තනයෙන පන තස්ස ආපත්ති අනියතාති. කස්මා පන අට්ඨකථායං අනුත්තානං පටිග්ගණ්හනපච්චයා වධකස්ස දුක්කට්ඨං අවත්වා මූලට්ඨස්සෙව වසෙන දුක්කට්ඨං චුත්තත්ති වෙ? අනිට්ඨනිවාරණත්ථං. “සඬිසරක්ඛිතෙන සම්පට්ඨිතෙ පටිග්ගණ්හනපච්චයා තස්ස දුක්කට්ඨ” ති හි චුත්තෙ අනන්තරනයෙන සරූපෙන චුත්තත්තා ඉධාපි මූලට්ඨස්ස පුල්ලච්චයං අට්ඨකථායං චුත්තමෙව හොතිති ආපජ්ජති. ඉති තං එවං ආපන්නං පුල්ලච්චයං උත්තානන්ති තං අවත්වා පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කට්ඨං චුත්තං. අනුත්තානත්තා අට්ඨකථායන්ති ඉමං අනිට්ඨග්ගහණං නිවාරෙතුං. “මූලට්ඨස්සෙවෙනං දුක්කට්ඨ” ති චුත්තං. ආචරියෙන හි චුත්තනයෙන පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කට්ඨපි උත්තානමෙව. උත්තානඤ්ච කස්මා අම්භාකං ඛන්තිති චුත්තත්ති වෙ? පටිපත්තිදීපනත්ථං. “පිටකත්තයාදීසු අප්පටිහනබුද්ධියොපි

ආවරියා සරූපෙන පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච අවුත්තත්තා ඵවරූපෙසු නාම යානෙසු ඵවං පටිපජ්ජන්ති, කිමචිගං පන මාදිසොති සුභදයා කුලපුත්තා අනාගතෙ වුත්තනයමනතික්කමිත්වා සඬකරදොසං විවජ්ජෙත්වා චණ්ණනාවෙලඤ්ච අනතික්කමිම පටිපජ්ජන්ති” ති ව අපරෙහි වුත්තං. අයං පන අට්ඨකථාය වා අවුත්තත්තා ඵවරූපෙසු නාම පායො ආවරියෙන පච්ඡා නික්ඛිත්තත්තා කෙසුචි පොත්ථකෙසු න දිස්සන්ති කත්වා සබ්බං ලිඛිස්සාම. ඵවං සන්නෙ පටිග්ගහණෙ ආපත්තියෙව න සියා, සඤ්චරිත්තපටිග්ගහණමරණාභිනන්දනෙසුචි ව ආපත්ති හොති, මාරණපටිග්ගහණෙ කථං න සියා, තස්මා පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙනං දුක්කටං, තෙනෙවෙත්ථ “මුලට්ඨස්සා” ති න වුත්තං. පුරිමනයෙපි චෙනං පටිග්ගණ්හන්තස්ස වෙදිතබ්බමෙව, ඔකාසාභාවෙන පන න වුත්තං. තස්මා යො යො පටිග්ගණ්හාති, තස්ස තස්ස තප්පච්චයා ආපත්තියෙවාති අයමෙත්ථ අමිහාකං ඛන්ති. යථා චෙත්ථ, ඵවං අදින්නාදානෙපිති.

175. අරහො රහොසඤ්ඤීනිද්දෙසාදිසු කිඤ්චාපි පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච දුක්කටමෙව වුත්තං, තථාපි තත්ථ පරම්පරාය සුත්වා මරතූති අධිප්පායෙන උල්ලපන්තස්ස උද්දෙසෙ සති උද්දිට්ඨස්ස මරණෙන ආපත්ති පාරාජිකස්ස, අසති යස්ස කස්සචි මරණෙන ආපත්ති පාරාජිකස්ස. “ඉත්ථන්තාමො සුත්වා මෙ වජ්ඣස්ස ආරොචෙතු” ති උද්දිස්ත්වා උල්ලපන්තස්ස විසඬිකෙතතා දුතපරම්පරාය වුත්තත්තා වෙදිතබ්බො. සචෙ “යො කොචි සුත්වා වදතු” ති උල්ලපති, වජ්ඣො සයමෙව සුත්වා මරති, විසඬිකෙතත්තා න පාරාජිකං. යො කොචි සුත්වා වදති, සො චෙ මරති, පාරාජිකං. “යො කොචි මම වචනං සුත්වා තං මාරෙතු” ති උල්ලපති, යො කොචි සුත්වා මාරෙති, පාරාජිකං, සයමෙව සුත්වා මාරෙති, විසඬිකෙතත්තා න පාරාජිකන්ති ඵවං යථාසම්භවො වෙදිතබ්බො.

176. මූලං දත්වා මුච්චතීති ඵත්ථ හින්දිත්වා, හඤ්ඡිත්වා, චචිත්වා, වුණ්ණෙත්වා, අග්ගිමිහි පක්ඛිපිත්වා වා පගෙව මුච්චතීති අත්ථතො වුත්තමෙව හොති. යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතන්ති යෙසං ඤාතකපරිවාරිතානං හත්ථතො මූලං තෙන හික්ඛුනා ගහිතං, පොත්ථකසාමිකහත්ථතො පුබ්බෙ දින්තමූලං පුන ගහෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව ඤාතකාදීනං දත්වා මුච්චති, ඵවං පොත්ථකසාමිකස්සෙව සන්තකං ජාතං හොති. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “සචෙපි සො විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා සීසං තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති” ති වුත්තං, තං යෙන ධනෙන පොත්ථකො කීතො, තඤ්ච ධනං සන්ධාය වුත්තං. කස්මා? පොත්ථකසාමිකහත්ථතො ධනෙ ගහිතෙ පොත්ථකෙ අදින්නෙපි මුච්චනතො. සචෙ අඤ්ඤං ධනං සන්ධාය වුත්තං, න යුත්තං පොත්ථකස්ස අත්තනියභාවතො අමොචිතත්තා. සචෙ පොත්ථකං සාමිකානං දත්වා මූලං න ගණ්හාති, න මුච්චති අත්තනියභාවතො අමොචිතත්තා. සචෙ පොත්ථකං මූලට්ඨෙන දියාමානං “තචෙව හොතු” ති අප්පෙති, මුච්චති අත්තනියභාවතො මොචිතත්තා. ඵත්ථායං විචාරණා – යථා චෙතියං වා පටිමං පොක්ඛරණං සෙතුං වා කිණිත්වා ගහිතමිපි කාරකස්සෙවෙනං පුඤ්ඤං, න කිණිත්වා ගහිතස්ස, තථා පාපමිපි යෙන පොත්ථකො ලිඛිතො, තස්සෙව යුජ්ජති, න ඉතරස්සාති චෙ? න, “සත්ථභාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා” ති වචනතො. පරෙන හි කතසත්ථං ලභිත්වා

උපනික්ඛිපන්තස්ස පාරාජිකන්ති සිද්ධං. එවං පරෙන ලිඛිතම්පි පොත්ථකං ලභිත්වා
 යථා වජ්ඣෙය්‍යං නං පස්සිත්වා මරති, තථා උපනික්ඛිපෙය්‍යා පාරාජිකන්ති සිද්ධං
 හොතිති. චෙතියාදීති එතමනිදස්සනං කරණපච්චයං හි නං කම්මං
 ඉදංමරණපච්චයන්ති එවං ආචරියෙන විචාරිතං. මම පන චෙතියාදිනිදස්සනෙනෙව
 සොපි අත්ථො සාධෙතබ්බො විය පටිභාති.

තත්තකා පාණාතිපාතාති “එකාපි චෙතනා කිච්චවසෙන ‘තත්තකා’ති වුත්තා
 සතිපට්ඨානසම්මප්පධානානං චතුක්කතා වියා”ති ලිඛිතං. පමාණෙ යපෙත්වාති
 අත්තනා අධිප්පෙතප්පමාණෙ. “කතං මයා එවරුපෙ ආවාටෙ ඛණිතෙ තස්මිං
 පතිත්වා මරතු”ති අධිප්පායෙන වධකො ආවාටප්පමාණං නියමෙත්වා සචෙ ඛණි,
 තං සන්ධාය වුත්තං “ඉමස්මිං ආවාටෙ”ති. ඉදානි ඛණිතබ්බං සන්ධාය
 එත්තකප්පමාණස්ස අනියමිතත්තා “එකස්මිම්පි කුදාලප්පහාරෙ”තිආදි වුත්තං,
 සුත්තන්තිකත්ථෙරෙහි කිඤ්චාපි උපයතං, තථාපි සන්නිට්ඨාපකචෙතනා උභයත්ථ
 අත්ථෙව්වාති ආචරියා. බහුනං මරණෙ ආරම්මණනියමෙ කථන්ති චෙ? වජ්ඣෙය්‍ය
 එකස්ස ජීවිතින්ද්‍රියෙ ආලම්බිතෙ සබ්බෙසමාලම්බිතමෙව හොති. එකස්ස මරණෙපි
 න තස්ස සකලං ජීවිතං සක්කා ආලම්බිතුං න උප්පජ්ජමානං, උප්පන්නං,
 නිරුජ්ඣමානං, අත්ථිතායපාණාතිපාතචෙතනාව පච්චුප්පන්නාරම්මණා,
 පුරෙජාතාරම්මණා ච හොති, තස්මා තම්පි යුජ්ජති. පච්ඡිමකොටියා
 එකචිත්තක්ඛණෙ පුරෙජාතං හුත්වා යීතං තං ජීවිතමාලම්බණං කත්වා
 සත්තමප්පනපරියාපන්නචෙතනාය ඔපක්කමෙ කතෙ අත්ථතො තස්ස සත්තස්ස
 සබ්බං ජීවිතින්ද්‍රියමාලම්බිතං, වොරොපිතඤ්ච හොති, ඉතො පනඤ්ඤථා න සක්කා;
 එවමෙව පුබ්බහාගෙ “බහුපිසත්තෙ මාරෙමි”ති චිත්තෙත්වා සන්නිට්ඨානකාලෙ
 විසපක්ඛිපනාදිසු එකං පයොගං සාධයමානා වුත්තප්පකාරචෙතනා තෙසු එකස්ස
 වුත්තප්පකාරං ජීවිතින්ද්‍රියං ආලම්බණං කත්වා උප්පජ්ජති, එවං උප්පන්නාය
 පනෙකාය සබ්බෙපි තෙ මාරිතා හොන්ති තාය එව සබ්බෙසං මරණසිද්ධිතො,
 අඤ්ඤථා න සක්කා වොරොපෙතුං, ආලම්බිතුං වා. තත්ථ එකාය චෙතනාය බහුනං
 මරණෙ අකුසලරාසි කථන්ති චෙ? විසුං විසුං මරණෙ පචිත්තචෙතනානං
 කිච්චකරණතො. කථං? තා පන සබ්බා උපපජ්ජවෙදනීයාව හොන්ති, තස්මා තාසු
 යාය කායවි දින්නාය පටිසන්ධියා ඉතරා සබ්බාපි “තතො බලවතරකුසලපටිබාහිතා
 අහොසිකම්ම”න්තිආදිකොටියාසං භජන්ති, පුනපි විපාකං ජනිතුං න සක්කොන්ති.
 අපරාපරියවෙදනීයාපි විය තං පටිබාහිත්වා කුසලචෙතනා පටිසන්ධිං දෙති, තථා
 අයම්පි චෙතනා අනන්තරභවෙ එව පටිසන්ධිදානාදිවසෙන තාසං
 කිච්චලෙසකරණතො එකාපි සමානා “රාසි”ති වුත්තා. තාය පන දින්නාය
 පටිසන්ධියා අතිතික්ඛො විපාකො හොති. අයමෙත්ථ විසෙසොතිආදි අනුගණ්ඨීපදෙ
 පපඤ්චිතං.

අමරිතුකාමා වාති අධිප්පායන්තා ඔපපාතිකමරණෙපි ආපත්ති.
 “‘නිබ්බත්තිත්වා’ති වුත්තත්තා පතනං න දිස්සතීති චෙ? ඔපපාතිකත්තං, පතනඤ්ච
 එකමෙවා”ති ලිඛිතං. අථ වා “සබ්බථාපි අනුද්දිස්සෙවා”ති වචනතො එත්ථ මරතුති
 අධිප්පායසම්භවතො “උත්තරිතුං අසක්කොන්තො මරති පාරාජිකමෙවා”ති

සුචුත්තං. සචෙ “පතිත්වා මරතු” ති නියමෙත්වා ඛණිතො හොති,
 ඔපපාතිකමනුස්සො ච නිබ්බත්තිත්වා ධීතනියමෙනෙව “උත්තරිතුං න සක්කා” ති
 චිත්තෙත්වා මරතීති පාරාජිකච්ඡායා න දිස්සති, තෙන චුත්තං “උත්තරිතුං
 අසක්කොන්තො” ති. සො හි උත්තරිතුං අසක්කොන්තො පුනප්පුනං පතිත්වා මරති,
 තෙන පාතොපි තස්ස සිද්ධො හොතීති අධිප්පායො. තත්ථ සියා – යො පන
 “උත්තරිතුං අසක්කොන්තො මරතී” ති චුත්තො, සො ඔපාතඛණනක්ඛණෙ
 අරුපලොකෙ ජීවති. වධකචෙනනා ච “අනියතො ධම්මො මිච්ඡත්තනියතස්ස
 ධම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො, රූපජීවිතින්ද්‍රියං මාතූඝාතිකම්මස්ස
 පිතුඝාතිකම්මස්ස අරහන්තඝාතිකම්මස්ස රුහිරූප්පාදකම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන
 පච්චයො” ති (පටියා. 2.15.38 මිච්ඡත්තනියතත්තික) වචනතො
 රූපජීවිතින්ද්‍රියාරම්මණං හොති, න ච තං අරූපාවචරසත්තස්සත්ථි, න ච සා චෙනනා
 “අනියතො ධම්මො මිච්ඡත්තනියතස්ස ධම්මස්ස පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයො,
 ආරම්මණපුරෙජාතං චත්ථුපුරෙජාතං ආරම්මණපුරෙජාතං. රූපජීවිතින්ද්‍රියං
 මාතූඝාතිකම්මස්ස පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයො” ති (පටියා. 2.15.48
 මිච්ඡත්තනියතත්තික) වචනතො අනාගතාරම්මණා හොති. අඤ්ඤො ඉධ පතිත්වා
 මරණකසත්තො නත්ථි, එවං සන්තෙ වධකචෙනනාය කිං ආරම්මණන්ති චෙ? යස්ස
 කස්සචි ඉධ ජීවනකසත්තස්ස පච්චුප්පන්තං ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං. කිඤ්චාපි සො
 න මරති, අථ ඛො පාණාතිපාතො හොති එව. යථා කිං “යථාක්කමෙන ධීතෙ සත්ත
 ජනෙ එකෙන කණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා මාරෙමි” ති පුබ්බහාගෙ චිත්තෙත්වා
 සන්තිට්ඨානකාලෙ තෙසු එකස්ස ජීවිතමාරම්මණං කත්වා කණ්ඩං විස්සජ්ජෙති,
 කණ්ඩො තං විරජ්ඣිත්වා ඉතරෙ ඡ ජනෙ මාරෙති, එවං සන්තෙපි අයං පාණාතිපාති
 එව හොති, එවමිධාපි “යො කොචි” ති විකප්පෙන්තස්ස වධකචෙනනා යස්ස කස්සචි
 ජීවිතාරම්මණං කත්වා පචත්තති, තස්මිං අමතෙපි ඉතරස්ස වසෙන පාණාතිපාති.
 සචෙ අරහා භුත්වා පරිනිබ්බායති, අරහන්තඝාතකොච හොති. එස නයො සබ්බත්ථ
 එවරූපෙසු. අයමෙව හෙත්ථ ආචරියපරම්පරාගතා යුත්ති විනිච්ඡයකථාති චුත්තං.

පතනරූපං පමාණන්ති එත්ථ යථා මාතූයා පතිත්වා පරිචත්තලිඬිගාය මතාය සො
 මාතූඝාතකො හොති, න කෙවලං පුරිසඝාතකො, තස්මා පතනස්සෙව වසෙන
 ආපත්ති. කස්මා? පතනරූපමරණරූපානං එකසන්තානත්තා, තදෙව හිස්ස
 ජීවිතින්ද්‍රියං, තස්ස හි පරිචත්තනං නත්ථි, ඉත්ථිපුරිසින්ද්‍රියානෙව පචත්තියං
 නිරූජ්ඣුප්පජ්ජනකාති, ඉත්ථිපුරිසොති ච තත්ථ වොහාරමත්තමෙව, තස්මා
 මාතූඝාතකොච, න පුරිසඝාතකොති, යථා තස්ස පතනරූපවසෙනාපත්ති, තථා ඉධාපි
 පතනරූපවසෙන ථුල්ලච්චයං එකසන්තානත්තාති අයං පඨමථෙරවාදෙ යුත්ති.
 දුතියෙ කිඤ්චාපි පෙනො පතීතො, යක්ඛො ච, අථ ඛො අහෙතුකපටිසන්ධිකත්තා
 අකුසලවිපාකස්ස “වාමෙන සුකරො හොතී” ති (දී. නි. අට්ඨ. 2.296; මහානි. අට්ඨ.
 166) එත්ථ චුත්තයක්ඛානං පටිසන්ධි විය සබ්බරූපානං සාධාරණත්තා,
 අමනුස්සජාතිකත්තා ච තිරච්ඡානරූපෙන මතෙ මරණරූපවසෙන පාචිත්තියං,
 චත්ථුවසෙන ලහුකාපත්තියා පරිචත්තනා හොති එව
 තත්ථජාතකරුක්ඛාදිෂ්ඨෙනපාචිත්තියපරිචත්තනං විය. අයමෙව යුත්තතරො, තස්මා

පවිෂ්ඨ වූත්තො. පාරාජිකස්ස පන මනුස්සජාතිකො යථා තථා වා පතිත්වා යථා තථා වා මරතු, පාරාජිකමෙව ගරුකත්තා. ගරුකාපත්තියා හි විපරිවත්තනා නත්ථීති වුත්තං.

ථුල්ලව්වයං තිරච්ඡානෙ, මනෙ හෙදස්ස කාරණං;
සරුපමරණං තිස්සො, ථුස්සො මඤ්ඤෙති අඤ්ඤථා.

ගණ්ඨිපදෙ පන “දුතියවාදෙ පුපුජ්ජනස්ස පතිත්වා අරහත්තං පත්වා මරන්තස්ස වසෙන වුත්තො”ති ලිඛිතං. “තිරච්ඡානෙ”ති එත්ථ කෙච්චි වදන්ති “දෙවා අධිප්පෙනා”ති. “සකසකරුපෙනෙව මරණං භවති නාඤ්ඤථා”ති ච වදන්ති. යක්ඛපෙතරුපෙන මනෙපි එසෙව නයොති ථුල්ලව්වයන්ති අත්ථො. “තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහමරණෙ වියා”ති ලිඛිතං. පහාරං ලද්ධාති සත්තානං මාරණත්ථාය කතත්තා වුත්තං.

177. සාධු සුචු මරතුති වච්චෙදං කරොති. විසභාගරොගොති සරිරට්ඨො ගණ්ඨපිළකාදි.

178. කාළානුසාරිති එකිස්සා ලතාය මූලං කිර. මහාකච්ඡපෙන කතපුජ්ථං වා. භංසපුජ්ථන්ති භංසානං පක්ඛපත්තං. හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සාහත්ථිකාණත්තිකනයඤ්ඤෙත්ථ යොජෙත්වා කායවාචාවිත්තතො සමුට්ඨානවිධි දස්සෙතඛිබො.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විනිතවත්ථුචණ්ණනා

180. මරණත්ථිකාව හුත්වාති ඉමස්ස කායස්ස හෙදෙන සග්ගපාපනාධිප්පායත්තා අත්ථතො මරණත්ථිකාව හුත්වා එවං අධිප්පායිතො මරණත්ථිකා නාම භොන්තිති අත්තතො මරණත්ථිකභාවං අජානන්තා ආපන්නා පාරාජිකං. න හි තෙ “අත්තතො විත්තජ්ජවත්තිං න ජානන්ති”ති වූච්චන්ති. වොහාරවසෙනාති පුබ්බභාගවොහාරවසෙන. සන්තිට්ඨානෙ පනෙනං නත්ථි. පාසෙ ඛද්ධසුකරමොචනෙ විය න භොති. යථානුසන්ධිනාති අත්තරා අමරිත්වාති අත්ථො. අජ්ජට්ඨෙක්ඛිත්වාති අවිචාරෙත්වා. හෙට්ඨිමභාගෙ හි කිස්මිඤ්චි විජ්ජමානෙ චලි පඤ්ඤායති. දස්සිතෙති උද්ධරිත්වා යපිතෙ. පට්ඨන්ධන්ති තයා පට්ඨන්ධං, පරිභොගන්තරායං සඨිසස්ස මා අකාසීති අත්ථො.

181-2. යස්මා කිරියං දාතුං න සක්කා, තස්මා “පයමං ලද්ධ”න්ති වුත්තං. පුබ්බෙපි අත්තනා ලද්ධපිණ්ඩපාතතො පණිතපණිතං දෙන්තො තත්ථපි අත්තකාරියං අදාසි. අසඤ්චිච්චාති එත්ථ අඤ්ඤං ආකඩ්ඨන්තස්ස අඤ්ඤස්ස පතනෙ සබ්බෙන සබ්බං අභිසන්ධි නත්ථි. න මරණාධිප්පායස්සාති පටිසො ච පයොගො ච අත්ථි, වධකචෙතනා නත්ථි. අජානන්තස්සාති එත්ථ “වත්ථුඅජානනවසෙන

අජානන්තස්ස දොසො නත්ථී, ඉදං කිර තෙසං නානත්තං. ‘අසඤ්චිච්චො අහ’න්ති පාළියං න දිස්සති. අට්ඨකථායං චුත්තත්තා තථාරූපාය පාළියා භවිතබ්බ’න්ති වදන්ති. නො වෙ, ථුල්ලච්චයන්ති එත්ථ “දුක්ඛවෙදනා වෙ නුප්පජ්ජති, දුක්ඛට්ඨො”ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. “මුග්ගරා නාම බාදනදණ්ඩකා. වෙමා නාම තෙසං බාදනදණ්ඩකානං හෙට්ඨා ව උපරි ව තිරියං ඛන්ධිතබ්බදණ්ඩා”ති ලිඛිතං. හෙට්ඨාව දුට්ඨාපි පඨන්ති. හත්ථජ්ජත්තො විය දිස්සති “තස්ස වික්ඛෙපො මා හොතු”ති උපවිජ්න්දති. විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වා තජ්ජහවං සක්කාරං ලජ්ජීයන්තො ආහාරං උපවිජ්න්දති සභාගානං බියාකතත්තා. තෙ හි කජ්ජියඛෙත්තං ආරොචෙත්ති.

186. අකතවිඤ්ඤත්තියාති න විඤ්ඤත්තියා. සා හි අනුඤ්ඤාතත්තා කතාපි අකතා වියාති අකතවිඤ්ඤත්ති. “‘වදෙය්‍යාථ, හන්තෙ යෙනත්ථො’ති එවං අකතට්ඨානො විඤ්ඤත්ති අකතවිඤ්ඤත්ති”ති ලිඛිතං. තිත්ථියභූතානං මාතාපිතූනං සහත්ථා දාතුං න වට්ඨති. පිතුච්ඡා නාම පිතුහගිති. සවෙපි න යාවන්ති “යාවිතුං දුක්ඛ”න්ති, සයං වා එවං වත්තුමසක්කොත්තා. ‘යදා තෙසං අත්ථො භවිස්සති’ති ආහොගං කත්වා වා. “‘වෙජ්ජකම්මං වා න හොති’ති වචනතො යාව සත්තමො කුලපරිවට්ටො, තාව හෙසජ්ජං කාතුං වට්ඨති”ති වදන්ති. සබ්බපදෙසුති මහාමාතුයාචුළුමාතුයාතිආදීනං.

චුත්තනයෙන පරියෙසිත්වාති “සාමණෙරෙහි වා”තිආදීනා. “න අකතවිඤ්ඤත්තියා”ති වදන්ති. “පච්චාසිසති සවෙ, දුක්ඛට්ඨ”න්ති වදන්ති. කජ්ජියවසෙනාති පුජ්ථං ආනෙථාතිආදීනා. “පූජං අකාසී”ති චුත්තත්තා සයං ගහෙතුං න වට්ඨති”ති වදන්ති.

“හණථා”ති චුත්තෙ පන කාතබ්බං. ධම්මඤ්ඤි වත්තුං වට්ඨති. නො වෙ ජානන්ති, න පාදා අපනෙතබ්බා. අවමඬගලන්ති හි ගණ්හන්ති.

වොරනාගස්ස හි ආමට්ඨං දින්තෙ කුජ්ඣස්සති, අනාමට්ඨං න වට්ඨතිති අඬගුලන්තරෙ ථොකං හත්තං ගහෙත්වා පත්තෙ හත්තං සබ්බං අදාසි, සො තෙන තුස්සි. වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණන්ති සිබ්බිත්වා කාතබ්බත්ථරණවිකති. පිතුරාජා දම්මුල්ලස්ස පරාජිතො රොහණෙ සොළසවස්සානි වසිත්වා මිත්තාමච්චපරිවුතො “රජ්ජං ගණ්හාමි”ති ආගන්ත්වා අන්තරාමග්ගෙ අජ්ජමත්තකස්ස කාරණා එකං අමච්චං ඝාතාපෙසි. සෙසා හයෙන පලායන්තා අරඤ්ඤො අන්තරාමග්ගෙ වොරෙහි විලුත්තා හම්බුගල්ලකච්ඡාරං ගන්ත්වා තත්ථ වාතුනිකායිකතිස්සත්ථෙරො තෙසං සඬගහං කත්වා පුන ආනෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසි, තෙහි සද්ධිං රජ්ජං ගහෙත්වා රාජා හම්බුගල්ලකතිස්සත්ථෙරස්ස අභයගිරිවිහාරං අකාසි. සෙසාපි එකෙකච්ඡාරං කාරාපෙසුං කිර.

187. වොරසම්මං පෙසෙන්නො “වාළයක්ඛවිහාරං පෙසෙති”ති ඉමිනා සදිසො. කස්මා? මරණාධිප්පායත්තා. තළාකාදිසු මච්ඡාදිග්ගහණත්ථං කෙවට්ටං.

අඤ්ඤාපදෙසෙන “තළාකතීරං ගච්ඡා” ති පභිණන්තස්ස පාණාතිපාතෙන භවිතබ්බං,
“වාළයක්ඛවිහාරං පාහෙසී” ති ඉමස්ස සදිසො. කස්මා? “මරණාධිප්පායත්තා” ති
වචනස්සානුලෝමතො, අට්ඨකථායමිපි “එවං වාළයක්ඛමිපි” ති චුත්තත්තා.

189. තං තත්ත්වං ඡන්දන්තන්ති තං-සද්දො එකච්චෙසු නත්ථි. ඉතරෙසු
පාරාජිකපුල්ලච්චයං ආපන්නාති අත්ථො. “ඉමං ඡන්දිත්වා සීසං ගන්ත්වා සඬ්ඝස්ස
පත්තච්චරං දස්සාමි” ති කුසලචිත්තෙනපි ඡන්දිතුං න වට්ඨති අනනුඤ්ඤාතත්තා.
අඤ්ඤස්ස පන භික්ඛුනො වට්ඨති අනුඤ්ඤාතත්තා.

190. කථං? කුට්ටරක්ඛණත්ථඤ්ඤි භගවතා පටග්ගිදානාදි අනුඤ්ඤාතං, කුට්
තාමෙසා භික්ඛුනං අත්ථාය. තස්මා “භික්ඛුරක්ඛණත්ථං අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස
වට්ඨති” ති වත්තබ්බමෙත්ථ නත්ථි” ති චුත්තං. යදි එවං අවිජින්නච්චරස්ස
නග්ගභාවප්පට්ඨිජාදනත්ථං භූතගාමපාතබ්බතා භගවතා අනුඤ්ඤාතා,
ජීවිතරක්ඛණත්ථඤ්ඤි සප්පදට්ඨකාලෙ අනුඤ්ඤාතං, තස්මා “අපි ජීවිතං
පරිච්චජිතබ්බං, න ව රුක්ඛො වා ඡන්දිතබ්බො” තිආදි න වත්තබ්බං සීයා, තස්මා තං
නිදස්සනං අප්පමාණං, අට්ඨකථාවරියො එවෙත්ථ පමාණං. එත්ථ පනායං
ආවරියස්ස තක්කො – අරියපුග්ගලෙසුපි සත්තා නග්ගියං පස්සිත්වා අප්පසාදං
කත්වා නිරුප්පගා භවිස්සන්ති, තථා සප්පා ව ඩංසිත්වා, තෙසං පාපවිමොචනත්ථං
භූතගාමපාතබ්බතා අනුඤ්ඤාතා. දානපතීනං විත්තරක්ඛණත්ථං පටග්ගිදානාදි.
අඤ්ඤථා ලොකස්ස පුඤ්ඤන්තරායො, සඬ්ඝස්ස ව ලාභන්තරායො හොති.
වධකස්ස පන විත්තභිතකරණං නත්ථි, තං පන අවිතික්කමං, ජීවිතපරිච්චජනං
පස්සිත්වා වා “අහො දුක්කරං කත” න්ති පසාදමෙව ලභෙය්‍යුන්ති අත්තතො න
වට්ඨති, අඤ්ඤස්ස වට්ඨති. අඤ්ඤථා තිත්ථියානං අසද්ධම්මසිද්ධියාති. ගණ්ඨිපදෙ
පන “ජීවිතත්ථාය රුක්ඛං ඡන්දන්තස්ස අත්තසිනෙභවසෙන ඡන්දනතො
අකුසලත්තා න වට්ඨති, අඤ්ඤස්ස වට්ඨති” ති ලිබ්බිතං. අනෙකෙසු රුක්ඛෙන
ඔත්ථනෙසු, ඔපාතෙ වා පතිතෙසු අඤ්ඤෙන අඤ්ඤස්සත්ථාය රුක්ඛජෙදනාදි කාතුං
වට්ඨති, කස්මා? පරපරිත්තාණාධිප්පායතොති. පරිත්තන්ති රක්ඛණං, තං දස්සෙතුං
“සමන්තා භූමිතච්ඡන්ති” න්තිආදි චුත්තං.

191. තිහි මාරිතෙ පන විසඬකෙතන්ති එත්ථ තිසු එකෙන මාරිතෙපි
“බෙත්තමෙව ඔතිණ්ණත්තා පාරාජික” න්ති චුත්තත්තා තයොපි එකතො හුත්වා
මාරෙන්ති වෙ, ආපජ්ජති, තෙනෙව චුත්තං “පරිච්ඡෙදබ්හන්තරෙ වා
අවිසඬකෙත” න්ති. “පරිච්ඡෙදාතික්කමෙ පන සබ්බත්ථ විසඬකෙතං හොති” ති
චුත්තත්තා ද්වින්නං බලං ගහෙත්වා තතියො වෙ මාරෙති ආපජ්ජති විය දිස්සති,
විමංසිතබ්බං. “ද්වෙ මාරෙන්තු” ති චුත්තෙ එකෙන වා ද්විහි වා මාරිතෙ
පාරාජිකන්ති “ද්වින්නං පහාරානං මරණෙ සති ද්වෙ මාරිතා නාම හොන්ති, අසති
එකොව හොති, තස්මා විජානිතබ්බං” න්ති වදන්ති.

තතියපාරාජිකච්ඡණනා නිට්ඨිතා.

4. වතුත්පපාරාජිකං

වග්ගුමුදාතිරියහික්ඛුවත්ථුවණ්ණනා

193. වතුත්පෙ වග්ගු ව සා මොදයති ව සත්තෙනි වග්ගුමුදා. “වග්ගුමදා”තිපි පායො, තස්ස වග්ගු ව සා පසන්තසුද්ධතරභගසමිද්ධත්තා සුබ්බමා වාති අත්පො ජීවිතවග්ගුත්පනිතා ජීවිතත්පත්ති නිලුප්පලන්තිආදීසු විය. මදස්සාති ව බහුබ්ජ්ජභොජ්ජපානාදිසමිද්ධා නදී ඡණ්දිවසෙසුති නිරුත්ති වෙදිතබ්බා. වග්ගු පරිසුද්ධාති ලොකෙන සම්මතාති කිර අත්පො. භාසිතො භවිස්සතිති පාඨසෙසො.

194-5. වණ්ණවා වණ්ණවත්තො වණ්ණවත්තානිතිපි සිජ්ඣති කිර බහුවචනෙන. යස්මා ඉන්ද්‍රියානං උභත්තං, පුරත්තං වා නත්ථී, තස්මා “අහිනිවිට්ඨොකාසස්ස පරිපුණ්ණත්තා”ති වුත්තං. ඡට්ඨස්ස අහිනිවිට්ඨොකාසො භදයවත්ථු. වතුඉරියාපථවක්කෙ පාකතින්ද්‍රියෙ. අත්තනො දහතීති අත්තනා දහති, අත්තනා පටිවිද්ධං කත්වා පච්චෙදෙතිති අධිප්පායො. සත්තන්ති වත්තමානං. ගොත්‍රභූතොති ගොත්තමත්තං අනුභවත්තා නාමමත්තකමෙවාති අත්පො.

සවිහඬගසික්ඛාපදවණ්ණනා

197. පදභාජනෙ “තිස්සො විජ්ජා”ති වුත්තත්තා අරුපාවචරජ්ඣානානි පටික්ඛිත්තානීති වෙ? න, තත්පෙව “යං ඤාණං, තං දස්සනං, යං දස්සනං, තං ඤාණං”න්ති දස්සනපදෙන විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා, තස්මා එව අට්ඨකථායං “විජ්ජාසිසෙන පදභාජනං වුත්ත”න්ති වුත්තං. ධුරං කත්වාති පුරිමං කත්වා.

පදභාජනීයවණ්ණනා

199. අනාගතෙ උප්පජ්ජනකරාගාදීනං කාරණත්තා රාගාදයොව නිමිත්තං නාම. තිස්සන්තඤ්ච විජ්ජානං අඤ්ඤතරං සන්ධාය “විජ්ජානං ලාභීම්හි”ති භණති, පාරාජිකං, න වත්ථුවිජ්ජාදීනං කිලෙසනභානමෙව වුත්තං, තංඛණත්තා උත්තරිමනුස්සධම්මප්පවත්ති න භොතීති වෙ? න, මග්ගකිව්වදීපනතො. තෙනෙව “මග්ගෙන විනා නත්ථී”තිආදි වුත්තං. විත්තන්ති විත්තස්ස විගතනිවරණතාති අත්පො. “යාවඤ්ච විජ්ජා අනාගතා, තාව විපස්සනාඤාණස්ස ලාභීම්හි”ති වදන්තො යදි ලොකුත්තරං සන්ධාය වදනි, සොපි ව තථා ජානාති, පාරාජිකමෙව ලොකුත්තරස්සපි තංනාමත්තා”ති වදන්ති. “අවිසෙසෙනාපි වදනො පාරාජිකං වුත්තන්ති ලොකුත්තරං සන්ධාය වදනො ‘පාරාජික’න්ති වත්තුං යුජ්ජති. යථා කිං ‘විජ්ජානං ලාභීම්හි’ති භණන්තොපි පාරාජිකමෙවා”ති වුත්තට්ඨානෙ වත්ථුවිජ්ජාදීනං සම්භවෙපි තාසං අනධිප්පෙතත්තා පාරාජිකං භොති, එවම්ධාපි. න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතුන්ති අත්තනො ගුණමාරොචෙතුකාමො ලොකියෙන සම්මිස්සං අත්පට්ඨසම්භිදං වදනො පාරාජිකන්ති පමාණං කාතුං න සක්කා, ඉතරථා භොතී”ති අපරෙහි වුත්තං, “තං පුබ්බාපරවිරුද්ධං, තස්මා විජ්ජානිදස්සනං ඉධ අනිදස්සනං

සාසනෙ වත්ථුච්ඡ්ඡාදීනං ච්ඡ්ඡාදිධානාභාවා. භගවතා විහත්තබ්බත්තපදෙ වා තෙසං පරියායවචනානං අනාමට්ඨත්තා න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතු’න්ති ලිඛිතං. “පටිසම්භිදානං ලාභීම්භී’ති චුත්තෙ පරියායෙන චුත්තත්තා ථුල්ලච්චයං යුත්ත’න්ති වදන්ති, විචාරෙතබ්බං. වීමංසිත්වා ගහෙනබ්බන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසති”තිආදීහි සංසන්දනතො පරියායවචනත්තා ථුල්ලච්චයං චුත්තං. “නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජාමී’ති වා ‘ලාභීම්භාහං තස්සා’ති වා වදන්තොපි”ති චුත්තවචනම්පි “සචෙ පනස්සෙවං හොති”තිආදිවචනම්පි අත්ථතො එකමෙව, සොපි හි අත්තතො විසෙසං ආරොචෙතුමෙව වදති. “යො තෙ විහාරෙ වසති”තිආදීසු අහං-වචනාභාවා පරියායො යුජ්ජති, ඉධ පන ‘ලාභීම්භාහං තස්සා’ති අත්තානං නිද්දිසති, තස්මා පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං යුත්තං වියා”ති වදන්ති. “මහාපච්චරියාදිවචනං උත්තරිමනුස්සධම්මෙසු එකොපි න හොති, තස්මා පරියායෙන චුත්තත්තා න හොති”ති වදන්ති, සුට්ඨ උපපරික්ඛිතබ්බං. ඵලසච්ඡිකිරියා-පදතො පටියාය එව පායො ගහෙනබ්බො, ඵලසච්ඡිකිරියායපි එකෙකම්පි එකෙකඵලවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

රාගස්ස පහානන්තිආදිත්තිකෙ කිලෙසජ්ජහානමෙව චුත්තං, තං පන යස්මා මග්ගෙන විනා නත්ථි. තතියමග්ගෙන හි රාගදොසානං පහානං, චතුත්ථෙත මොහස්ස, තස්මා “රාගො මෙ පහිනො”තිආදීති වදන්තොපි පාරාජිකං. රාගා විත්තං විනිවරණතාතිආදිත්තිකෙ ලොකුත්තරමෙව චුත්තං, තස්මා “රාගා මෙ විත්තං විනිවරණ”න්තිආදීති වදන්තො පාරාජිකමෙවාවති. අකුප්පධම්මත්තාති කෙචි උත්තරවිහාරවාසිනො. කස්මා න හොතිති වෙ? “ඉති ජානාමි, ඉති පස්සාමි”ති වත්තමානවචනෙනෙව මාතිකායං චුත්තත්තා. යදි එවං පදභාජනෙ “සමාපජ්ජිං, සමාපන්නො”තිආදීනා චුත්තත්තා “අතීතත්තභාවෙ සොතාපන්නොම්හි”ති වදන්තොපි හොතුති වෙ? න, අඤ්ඤථා අත්ථසම්භවතො. කථං? අද්ධාපච්චුප්පන්නවසෙන වත්තමානතා ගහෙනබ්බාති ඤාපනත්ථං චුත්තං, න අතීතත්තභාවං. අතීතත්තභාවො හි පරියායෙන චුත්තත්තා “ථුල්ලච්චය”න්ති චුත්තත්ති ආවරියා.

200. “සචෙපි න හොති, පාරාජිකමෙවා”ති අටියානපරිකප්පවසෙන චුත්තං කිර. “ඉති වාචා තිවච්ඡිකා”ති වක්ඛති. නත්ථෙතන්ති පුරිමෙ සති පච්ඡිමස්සාභාවා සමාපජ්ජිං, සමාපන්නොති ඉමෙසං කිඤ්ඤාපි අත්ථතො කාලවිසෙසො නත්ථි, වචනවිසෙසො පන අත්ථි එව.

207. උක්ඛෙට්තොති උත්තාසිතො. බ්ථ උත්තාසනෙ.

සුද්ධිකචාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වත්තුකාමචාරකථාවණ්ණනා

විඤ්ඤත්තිපථෙති විජානනට්ඨානෙ, තෙන “විඤ්ඤත්තිපථමතික්කම්ත්වා ඨිතො හික්ඛු දිබ්බාය සොතධාතුයා සුත්වා ජානාති, න පාරාජිකන්ති දිපෙති”ති

වුත්තං. ක්කානං කිර සමාපජ්ජන්ති එත්ථ සො වෙ “එස භික්ඛු අත්තනො ගුණදීපනාධිප්පායෙන එවං වදන්ති”ති ජානාති, පාරාජිකමෙව. අඤ්ඤා ජානාතිති වෙ? පාරාජිකච්ඡායා න දිස්සතිති ආවරියො.

වත්තුකාමචාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපත්තිහෙදකථාවණ්ණනා

අනුල්ලපනාධිප්පායොති යදි උල්ලපනාධිප්පායො භවෙය්‍ය, දුක්කටමෙවාති අපරෙ. “තං පරතො ‘නාවුසො, සක්කා පුපුජ්ජනෙන අධිවාසෙතු’න්ති වත්ථුනා සංසන්දිත්වා ගහෙතඛ්ඛ”න්ති වුත්තං.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

225-6. දුක්කර ආගාර ආවටකාම අභිරතිවත්ථුසු “යදි උල්ලපනාධිප්පායො භවෙය්‍ය, පාරාජික”න්ති වදන්ති, කාරණං පන දුද්දසං, පුල්ලච්චයං වුත්තං විය, විමංසිතඛ්ඛං. යානෙන වා ඉද්ධියා වා ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකං නාපජ්ජතිති පදසා ගමනවසෙනෙව කතිකාය කතාය යුජ්ජති. “අපුඛ්ඛංඅවරිමං ගච්ඡන්තොති හත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස හත්ථං ගණ්හන්තො විය ගච්ඡන්තො”ති වුත්තං. උට්ඨෙථ එථ ගච්ඡාමාති එවං සහගමනෙ පුඛ්ඛාපරා ගච්ඡන්තොපි නාපජ්ජතිති ආවරියස්ස තක්කො. වසන්තස්සාති තථා වසන්තො වෙ උපාසකෙන දිස්සති, පාරාජිකො හොති. “රත්තිං වසිත්වා ගච්ඡන්තො න පාරාජිකො”ති වුත්තං. නානාවෙරජ්ජකාති නානාජනපදවාසිනො. සඬ්ඝලාහොති යථාවුඬ්ඬං අත්තනො පාපුණනකොට්ඨාසො.

228. ඉධාති “කො නු ඛො”තිආදිනා වුත්තෙ පඤ්භාකම්මෙ. ධම්මධාතු සඛ්ඛඤ්ඤාතඤ්ඤාණං.

232. න උප්පට්ඨපාටියාති න සිභොක්කන්තවසෙන අනුස්සරි. තස්මා අන්තරාහවභූතා එකා එව ජාතීති පටිච්ඡිකම්මිති අත්ථො.

නිගමනවණ්ණනා

233. චතුර්විසතිති එත්ථ මාතුසාතකපිතුසාතකඅරහන්තසාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා. භික්ඛුනිදුසකො, ලම්ඛිආදයො ව වත්තාරො පඨමපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කත්වා කුතො චතුර්විසතිති වෙ? න, අධිප්පායාජානනතො. මාතුසාතකාදයො භි වත්තාරො ඉධානුපසම්පන්නා එව අධිප්පෙනා, ලම්ඛිආදයො වත්තාරො කිඤ්චාපි පඨමපාරාජිකෙන සඬ්ගහිතා, යස්මා එකෙන පරියායෙන මෙටුනධම්මපටිසෙවිතො න හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තා. “එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා”ති එවං.

වුත්තසංවාසස්ස අභබ්බතාමත්තං සන්ධාය වුත්තං “යථා පුරෙ තථා පච්ඡා”ති.
අඤ්ඤථා නෙසං සමඤ්ඤායපට්ඤ්ඤායභික්ඛුභාවොපි නත්ථිති ආපජ්ජති.

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඛ්ඤාදිසෙසකණ්ඩො

1. සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

235. “ඔක්කමන්තාන”න්ති පාඨො. එත්ථාහ – “යො පන භික්ඛු”ති කාරකො
ඉධ කස්මා න නිද්දිට්ඨොති? අභි-නිද්දෙසෙන ඉමස්ස සාපෙක්ඛාභාවදස්සනත්ථං.
කථං? කණ්ඩුවනාදිඅධිජ්ජායවෙනනාවසෙන වෙනෙන්තස්ස
කණ්ඩුවනාදිඋපක්කමෙන උපක්කමන්තස්ස, මෙටුනරාගවසෙන උරුආදීසු
දුක්කට්ඨත්ථුසු, වණාදීසු පුල්ලව්වයවත්ථුසු ව උපක්කමන්තස්ස සුක්කච්ඡස්සට්ඨියා
සතිපි න සඛ්ඤාදිසෙසො. මොචනස්සාදසඛ්ඛාතාධිජ්ජායාපෙක්ඛාව සුක්කච්ඡස්සට්ඨි
සති උපක්කමෙ, න අඤ්ඤථා “අනාපත්ති න මොචනාධිජ්ජායස්සා”ති වචනතො.
තස්මා තදත්ථදස්සනත්ථං ඉධ කාරකො න නිද්දිට්ඨො, අඤ්ඤථා “යො පන භික්ඛු
සඤ්චෙනතිකං සුක්කච්ඡස්සට්ඨිං ආපජ්ජෙය්‍යා”ති කාරකෙ නිද්දිට්ඨෙ “වෙනෙති න
උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්ති”ති වුත්තවචනවිරොධො. “සඤ්චෙනතිකාය
සුක්කච්ඡස්සට්ඨියා අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා”ති භූමිමෙ නිද්දිට්ඨෙපි සොච විරොධො
ආපජ්ජති, තස්මා තදුභයවචනක්කමං අවත්වා “සඤ්චෙනතිකා සුක්කච්ඡස්සට්ඨි
අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා”ති වුත්තං. තත්ථ නිමිත්තත්ථෙ භූමිමචනාභාවතො
හෙතුත්ථනියමො න කතො හොති. තස්මිං අකතෙ සඤ්චෙනතිකා සුක්කච්ඡස්සට්ඨි
අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඛ්ඤාදිසෙසාපත්ති, උපක්කමෙ අසති අනාපත්තිති අයමත්ථො
දීපිතොති වෙදිතබ්බං.

236-7. සඤ්චෙනතිකාති එත්ථ පඨමවිග්ගහෙන උපසග්ගස්ස සාත්ථකතා
දස්සිතා, දුතියෙන ඉකපච්චයස්ස. වාතපිත්තසෙම්භරුහිරාදිආසයහෙදතොති
අත්ථො. ධාතුති එත්ථ “පට්ඨිධාතුආදයො චතස්සො, චක්ඛුධාතුආදයො චා
අට්ඨාරසා”ති ගණ්ඨීපදෙ ලිඛිතං. වත්ථිසීසන්ති වත්ථිපුට්ඨස්ස සීසං. “අභිගජාතස්ස
මූලං අධිජ්ජෙනං, න අග්ගසීස”න්ති වදන්ති. තථෙවාති “නිමිත්තෙ
උපක්කමතො”තිආදිං ගණ්ඨාති. තතො මුච්චිත්ථාති “න සකලකායතො, තස්මා
පන යානා වුත්තමත්තෙ හොතු”ති ගණ්ඨීපදෙ ලිඛිතං. “දකසොතං
ඔතිණ්ණමත්තෙ”ති ඉමිනා න සමෙතිති වෙ? තතො
දකසොතොරොහණඤ්චෙත්ථාතිආදි වුච්චති. තස්සත්ථො – නිමිත්තෙ උපක්කමං
කත්වා සුක්කං යානා වාචෙත්වා පුන විජ්ජට්ඨාරවසෙන දකසොතොරොහණං
නිවාරෙතුං අධිවාසෙමිති. තතො ඛභි නික්ඛමන්තෙ අධිවාසෙතුං න සක්කා, තථාපි
අධිවාසනාධිජ්ජායෙන අධිවාසෙත්වා අන්තරා දකසොතතො උද්ධං නිවාරෙතුං

අසක්කුණෙයානාය “අනික්ඛන්තෙ වා”ති වුත්තං. කස්මා? යානා වුතඤ්ඤි අවස්සං දකසොතං ඔතරතීති අට්ඨකථාධිප්පායො ගණ්ඨිපදාධිප්පායෙන සමෙති. තතො මුච්චිත්වාති සකට්ඨානතො. සකසරීරතො හි ඛහි නික්ඛන්තමෙව හොති, තතො “ඛහි නික්ඛන්තෙ වා අනික්ඛන්තෙ වා”ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍යා. යස්මා පන තම්භා තම්භා සරීරපදෙසා වුතං අවස්සං දකසොතං ඔතරති, තස්මා වුත්තං “දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ”ති, ඉමීනා ව ආපත්තියා පාකට්ඨකාලං දස්සෙති, කිං වුත්තං හොති? මොචනස්සාදෙන නිමිත්තෙ උපක්කමතො සුක්කං බහුතරමිපි සරීරපදෙසා වුතං තත්ථ තත්ථ ලග්ගාවසෙසං යත්තකං එකා බුද්දකමක්ඛිකා පිවෙය්‍යා, තත්තකෙ දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති. වුත්තඤ්ඤි කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිස්සික්ඛාපදවණ්ණනා) “දකසොතං අනොතිණ්ණෙපි සඬ්ඝාදිසෙසො”තිආදි. තත්තකස්ස ඛහි නික්ඛමනං අසල්ලක්ඛෙන්තො “වෙනෙති උපක්කමති න මුච්චති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති වචනතො පුල්ලච්චයන්ති සඤ්ඤාය දෙසෙන්තොපි න මුච්චති, පස්සාවම්පි වණ්ණතං පස්සිත්වා වත්ථිකොසගතස්ස පිච්ඡිලතාය වා ඤාත්වා සඬ්ඝාදිසෙසතො වුට්ඨාතබ්බං. අයමෙත්ථ තතියත්ථෙරවාදෙ යුත්ති. සබ්බාවරියා ඉමෙ එව තයො ථෙරා, තෙසම්පි දකසොතොරොහණං නිමිත්තෙ උපක්කමනන්ති අයං දුතියො විනිච්ඡයො සාධාරණතො එත්ථ, එවං උපතිස්සත්ථෙරො වදති කිර.

යානා වුතඤ්ඤි අවස්සං දකසොතං ඔතරතීති කත්වා “යානා වාචනමත්තෙනෙවෙත්ථ ආපත්ති වෙදිතබ්බා”ති වුත්තං. දකසොතං ඔතිණ්ණෙ එව ආපත්ති. සුක්කස්ස හි සකලං සරීරං යානං, අනොතිණ්ණෙ යානා වුතං නාම න හොතීති වීමංසිතබ්බං. ආහිධම්මිකත්තා ථෙරස්ස “සුක්කච්ඡිස්සට්ඨි නාම රාගසමුට්ඨානා හොති”ති (කථා. අට්ඨ. 307) කථාවත්ථුට්ඨකථායං වුත්තත්තා සම්භවො විත්තසමුට්ඨානො, “තං අසුචිං එකදෙසං මුඛෙන අග්ගහෙසි, එකදෙසං අඬ්ගජාතෙ පක්ඛිපී”ති (පාරා. 503) වචනතො උතුසමුට්ඨානො ව දිස්සති, සො ව ඛො අවිතරාගස්සෙව “අට්ඨානමෙතං, හික්ඛවෙ, අනවකාසො යං අරහතො අසුචි මුච්චෙය්‍යා”ති (මහාව. 353; කථා. 313) වචනතො. පරුපාභාරට්ඨකථායං “අත්ථි තස්ස ආසයොති තස්ස සුක්කස්ස උච්චාරපස්සාවානං විය පතිට්ඨානොකාසො අත්ථි”ති (කථා. අට්ඨ. 309) වනතො තස්ස ආසයොති සිද්ධං. පාකතිකචිත්තසමුට්ඨානරූපං විය අසංසට්ඨන්තා, නික්ඛමනතො ව “වත්ථිසිසං, කට්ඨි, කායො”ති තිධා සුක්කස්ස යානං පකස්සෙන්ති ආවරියා. සප්පවිසං විය තං දට්ඨබ්බං, න ව විසස්ස යානනියමො, කොඨවසෙන චුසන්තස්ස හොති, එවමස්ස න ව යානනියමො, රාගවසෙන උපක්කමන්තස්ස හොතීති තක්කො.

බොහකරණපච්චයො නාම හෙසජ්ජසෙනාසනාභාරාදිපච්චයො. සංසග්ගහෙදතොපිති එතෙසු ද්විහිපි තිහිපි. පහිනවිපල්ලාසත්තාති එත්ථ යං කිඤ්චි සුපිනන්තෙන සෙක්ඛපුපුජ්ජනා පස්සන්ති, තං සබ්බං විපල්ලත්ථං අභුතමෙවාති ආපජ්ජති. තතො “යං පන පුබ්බනිමිත්තතො පස්සති. තං එකන්තසච්චමෙව හොති”ති ඉදං විරුජ්ඣති, තස්මා න විසයං සන්ධාය වුත්තං. සො හි සච්චො වා හොති, අලිකො වාති කත්වා තඤ්චෙ සන්ධාය වුත්තං සියා, “අසෙක්ඛා

පහිනවිපල්ලාසත්තා සච්චමෙව පස්සන්ති, නාසච්ච''න්ති වත්තබ්බං සියා. කින්තු දස්සනං සන්ධාය චුත්තං. තඤ්ඤි අභූතං, අපස්සන්තොපි හි පස්සන්තො විය අසුණන්තොපි සුණන්තො විය අමුනන්තොපි මුනන්තො විය හොති. සච්චමිපි විපස්සන්ති නො තක්කොති ආවරියො. තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං න හොති, ආගන්තුකපච්චුප්පන්නං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං සන්ධාය චුත්තං. කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තභූතානි හි රූපනිමිත්තාදීනි භවඨගස්ස ආරම්මණානි හොන්ති ඵල. තත්ථ කම්මනිමිත්තමතිතමෙව, ගතිනිමිත්තං ටොකං කාලං පච්චුප්පන්නං සියා.

ඊදිසානීති පච්චක්ඛතො

අනුභූතපුබ්බපරිකප්පිතාගන්තුකපච්චුප්පන්නරූපනිමිත්තාදිආරම්මණානි, රාගාදිසම්පයුත්තානි චාති අත්ථො. මක්කටස්ස නිද්දා ලභුපරිවත්තා හොති. සො හි රුක්ඛසාඛතො පතනභයා අභික්ඛණං උම්මිලනි ව සුපති ව. මනුස්සා කිඤ්චාපි පුනස්පුනං උම්මිලන්ති සුඛාත්තතරං පටිබුද්ධා විය පස්සන්ති, අථ ඛො පටිබුද්ධානං පුනස්පුනං භවඨගොතරණං විය සුපිනකාලෙපි තෙසං භවඨගොතරණං හොති, යෙන “සුපති”ති වුවිච්ඡි. “භවඨගචිත්තෙන හි සුපති”ති වචනතො භවඨගොතරණං කරජකායස්ස නිරුස්සාභසන්තභාවූපනිස්සයත්තා “නිද්දා”ති වුවිච්ඡි. සා කරජකායස්ස දුබ්බලභාවෙන සුපිනදස්සනකාලෙ භවඨගතො උත්තරණෙ සනිපි නිරුස්සාභසන්තභාවජපත්තියා “පවත්තති”ති ව වුවිච්ඡි, යතො සත්තා “පටිබුද්ධා”ති න වුවිච්ඡන්ති, කරජකායස්ස නිරුස්සාභසන්තභාවජපත්තිතො ව තන්තිස්සිතං හදයවත්ථු න සුප්පසන්නං හොති, තතො තන්තිස්සිතාපි චිත්තජපවත්ති අසුප්පසන්නවට්ටිනිස්සිතදීපජපභා විය. තෙනෙව අට්ඨකථායං “ස්වායං දුබ්බලවත්ථුකත්තා චෙතනාය පටිසන්ධිං ආකඨ්ඪිතුං අසමත්ථො”තිආදි චුත්තං.

ගණ්ඨිපදෙ පන “දුබ්බලවත්ථුකත්තානි සුපිනෙ උපට්ඨිතං නිමිත්තමිපි දුබ්බල”න්ති ලිඛිතං. තං අනෙකත්ථං සබ්බමිපි නිමිත්තං හොති, න ව දුබ්බලාරම්මණවත්ථුකත්තා චෙතනා, තාය චිත්තජපවත්ති දුබ්බලා අනිත්තාගතාරම්මණාය, පඤ්ඤත්තාරම්මණාය වා අදුබ්බලත්තා, අවත්ථුකාය දුබ්බලභාවො න යුජ්ජති චෙතනාය අවත්ථුකාය භාවනාපභාවායාතිරෙකබලසබ්භාවතො. භාවනාබලසමප්පිතඤ්ඤි චිත්තං අරූපමිපි සමානං අතිභාරියමිපි කරජකායං ගහෙත්වා ඵකචිත්තක්ඛණෙනෙව බ්‍රහ්මලොකං පාපෙත්වා යපෙති. තජ්ජට්ඨාගං අනප්පිතමිපි කාමාවචරචිත්තං කරජකායං ආකාසෙ ලඬ්ඝනසමත්ථං කරොති, පගෙවෙතරං. කිං පනෙත්ථ තං අනුමානකාරණං, යෙන චිත්තස්සෙව ආනුභාවොති පඤ්ඤායෙය්‍ය චිත්තානුභාවෙන වා ලද්ධාසෙවනාදිකිරියාවිසෙසනිබ්බන්තිදස්සනතො, තස්මා දුබ්බලවත්ථුකත්තානි දුබ්බලභදයවත්ථුකත්තානි ආවරියස්ස තක්කො. අත්තතො මන්දතික්ඛාකාරෙන තන්තිස්සිතස්ස චිත්තස්ස මන්දතික්ඛාවනිජ්ජාදනසමත්ථඤ්ඤෙව, හදයවත්ථු චක්ඛුසොතාදිවත්ථු විය ඉන්ද්‍රියං භවෙය්‍ය, න චෙතං ඉන්ද්‍රියං. යතො ධම්මසඬ්භග්ගෙ උපාදායරූපපාළියං උද්දෙසාරහං න ජාතං. අනින්ද්‍රියත්තා හි තං කායින්ද්‍රියස්ස

අනන්තරං න උද්දිට්ඨං, වත්ථුරුපත්තා ව අවත්ථුරුපස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස
 අනන්තරම්පි න උද්දිට්ඨං, තස්මා යං චුත්තං “තස්ස අසුප්පසන්නත්තා තන්තිස්සිතා
 ව චිත්තප්පවත්ති අසුප්පසන්නා හොති”ති, තං න සිද්ධන්ති චෙ? සිද්ධමෙව
 අනිත්ද්‍රියානම්පි සප්පායාසප්පායඋතුආභාරාදීනං පච්චයානං සමායොගතො,
 චිත්තප්පවත්තියා විකාරදස්සනතො, පච්චක්ඛත්තා ව. යස්මා අප්පට්ඨුද්ධොපි
 පට්ඨුද්ධං විය අත්තානං මඤ්ඤති. එත්තාවතා කරජකායස්ස
 නිරුස්සාහසන්නභාවාකාරවිසෙසො නිද්දා නාම. සා චිත්තස්ස
 භවඤ්ඤාතරණාකාරවිසෙසෙන හොති, තාය සමන්තාගතො සත්තො භවඤ්ඤාතො
 උත්තිණ්ණො සුපිනං පස්සති, සො “කපිමිද්ධපරෙතො”ති චුච්චති, සො සුත්තො
 අප්පට්ඨුද්ධො හොතිති අයමත්ථො සාධිතො හොති.

යස්මා භවඤ්ඤාතරන්තරතාය අච්චන්තසුත්තො නාම හොති, තස්මා “යදි
 තාව සුත්තො පස්සති, අභිධම්මවිරොධො ආපජ්ජති”තිආදි චුත්තං. යස්මා පන
 නිද්දාක්ඛණෙන පට්ඨුද්ධො නාම හොති, තස්මා “අප්පට්ඨුද්ධො පස්සති,
 විනයවිරොධො”තිආදි චුත්තං, යස්මා ව අබ්බිඤ්ඤාද්දො, අනොතිණ්ණභවඤ්ඤා ව
 අත්ථි, තස්මා “කපිමිද්ධපරෙතො පස්සති”ති චුත්තං. අඤ්ඤා අයං නෙව සුත්තො
 න පට්ඨුද්ධො, අත්තනා තං නිද්දං අනොක්කන්තො ආපජ්ජෙය්‍ය. එත්තාවතා ව
 අභිධම්මො, විනයො, නාගසෙනත්ථෙරච්චනං යුත්ති වාති සබ්බං.
 අඤ්ඤාමඤ්ඤාසංසන්දිතං හොති. තත්ථ කපිමිද්ධපරෙතොති භවඤ්ඤාතො
 උත්තිණ්ණානිද්දාපරෙතො. සා හි ඉධ කපිමිද්ධං නාම. “තත්ථ කතමං මිද්ධං? යා
 කායස්ස අකල්‍යානා අකම්මඤ්ඤතා...පෙ.... සුපනං, ඉදං චුච්චති මිද්ධං”න්ති (ධ. ස.
 1163) එවමාගතං. ඉදංඤ්ඤා අරුපං, ඉමස්ස ඵලභූතො කරජකායස්ස
 අකල්‍යානා’පවලායිකාසුපි නිද්දාවිසෙසො කාරණොපවාරෙන “කපිමිද්ධං”න්ති
 පචුච්චති. යඤ්ඤෙව “කපිමිද්ධපරෙතො ඛො, මහාරාජ, සුපිනං පස්සති”ති (මි. ප.
 5.3.5 ථොකං විසදිසං) චුත්තන්ති.

යං තං ආපත්තිචුට්ඨානන්ති එත්ථ යෙන විනයකම්මෙන තතො චුට්ඨානං හොති,
 තං ඉධ ආපත්තිචුට්ඨානං නාම. අවයවෙ සමුහවොහාරෙන වාති එත්ථ
 සාබ්බවිසෙදකො රුක්ඛවිසෙදකොති චුච්චතිආදි නිදස්සනං, වෙදනාක්ඛන්ධාදි
 රුළුභිසද්දස්ස නිදස්සනං. න ව මයාති වීමංසනපදස්ස තස්ස කිරියං සන්ධාය,
 මොචනෙ ව සන්තිට්ඨානං සන්ධාය මුච්චනපකතියා වාති චුත්තං.

240. ගෙහන්ති පඤ්චකාමගුණා. වනභඩ්ඨියන්ති පාහතිකං.
 සම්පයුත්තසුඛවෙදනාමුඛෙන රාගොව “අස්සාදො”ති චුත්තො. සුපන්නස්ස වාති
 ඉදං කපිමිද්ධපරෙතො විය භවඤ්ඤාසන්නති. අවිච්ඡින්නදිත්වා සුපන්නං සන්ධාය
 චුත්තන්ති, වීමංසිතබ්බං. ඡග්ගනත්ථායාති සොධනත්ථාය.

266. “දාරුධිතලිකලෙපචිත්තානං අභිගජාතපටිනිජ්ඣානෙපි දුක්ඛං”න්ති
 වදන්ති. “උප්පන්නෙ පරිලාභෙ මොචනරාගජො”ති ලිඛන්ති. වාලිකාය වා
 “භත්ථිකාමං නස්සති”ති එත්ථ විය “ආපත්ති ත්ව”න්ති සබ්බත්ථ පාඨො. “එහි

මෙ ත්වං, ආවුසො සාමණෙර, අභිගජානං ගණ්භානී''ති ආගතත්තා
 ''වච්ඡිකම්ම''න්තිපි චත්තුං යුත්තං විය දිස්සති. එවං සන්නෙ අඤ්ඤං ''එවං
 කරොහි''ති ආණන්ති යාපි ආපත්ති සියාති සඬකරං හොති. තස්මා න චුත්තන්ති
 ගහෙනබ්බන්ති කෙවි.

267. ''පුප්ඵාවලියං සාසවලිය''න්ති දුට්ඨො කිර.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

270. ''ඔතිණ්ණො''ති ඉමිනාස්ස සෙවනාධිප්පායනා දස්සිතා. ''විපරිණතෙන
 චිත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධි''න්ති ඉමිනාස්ස වායාමො දස්සිතො. ''සද්ධි''න්ති හි
 පදං සංයොගං දීපෙති, සො ච පයොගො සමාගමො අල්ලියනං. කෙන චිත්තෙන?
 විපරිණතෙන චිත්තෙන, න පත්තපටිග්ගහණාධිප්පායාදිනාති අධිප්පායො.
 ''කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා''ති ඉමිනාස්ස වායමනො එස්සපටිච්ඡානනා දස්සිතා
 හොති. වායමිත්වා එස්සං පටිච්ඡානන්තො හි සමාපජ්ජති නාම. එවමස්ස
 තිවඬගසම්පත්ති දස්සිතා හොති. අථ වා ඔතිණ්ණො. කෙන? විපරිණතෙන චිත්තෙන
 යක්ඛාදිනා සත්තො විය. උපයොගත්තො වා එතං කරණවචනං. ඔතිණ්ණො
 විපරිණතං චිත්තං කූපාදිං විය සත්තො. අථ වා ''රාගතො උත්තිණ්ණො
 භවිස්සාමී''ති හික්ඛුභාවං උපගතො, තතො උත්තිණ්ණාධිප්පායනො විපරිණතෙන
 චිත්තෙන හෙතුභූතෙන තමෙව රාගං ඔතිණ්ණො. මාතුගාමෙන අත්තතො සම්පං
 ආගතෙන, අත්තනා උපගතෙන වා. එතෙන මාතුගාමස්ස සාරත්තතා වා හොතු
 විරත්තතා වා, සා ඉධ අප්පමාණා, න හික්ඛුනීනං කායසංසග්ගෙ විය උභින්නං
 සාරත්තතාය පයොජනං අත්ථි.

කායසංසග්ගන්ති උභින්නං කායානං සම්පයොගං. පදභාජනෙ පන
 ''සමාපජ්ජෙය්‍යාති අජ්ඣාචාරො වුච්චති''ති චුත්තං, තං සමාපජ්ජනං සන්ධාය, න
 කායසංසග්ගං. කායසංසග්ගස්ස සමාපජ්ජනා හි ''අජ්ඣාචාරො''ති වුච්චති.
 අට්ඨකථායං පන ''යො සො කායසංසග්ගො නාම, සො අත්ථතො අජ්ඣාචාරො
 හොති''ති චුත්තං, තං පරතො පාළියං ''සෙවනාධිප්පායො, න ච කායෙන වායමති,
 එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති''ති (පාරා. 279) චුත්තලක්ඛණෙන විරුජ්ඣති.
 එස්සපටිච්ඡානනාය හි සංසග්ගො දීපිතො. සො චෙ අජ්ඣාචාරො හොති, කථං
 අනාපත්ති හොති. සුචුත්තමෙතං, කින්තු ''කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා''ති පදං
 උද්ධරිත්වා ''අජ්ඣාචාරො වුච්චති''ති උභින්නමිපි පදානං සාමඤ්ඤභාජනීයත්තා,
 සමාපජ්ජිතබ්බාහාවෙ සමාපජ්ජනාහාවෙන ''සො අත්ථතො අජ්ඣාචාරො
 හොති''ති චුත්තං සියා.

''හත්ථග්ගාහං වා''ති එත්ථ හත්ථෙන සබ්බොපි උපාදින්නකො කායො
 සඬගහිතො, න හින්තසන්නානො තප්පට්ඨිකො හත්ථාලඬකාරාදි.

වෙණිග්ගහණෙන අනුපාදින්නකො අභින්නසන්නානො කෙසලොමනබදන්තාදිකො කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානො ගහිතොති වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “අනුපාදින්නකෙනපි කෙනපි කෙසාදිනා උපාදින්නකං වා අනුපාදින්නකං වා චුසන්නොපි සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.274). තෙන අනුපාදින්නකානම්පි කෙසලොමාදීනං අඬගහාවො වෙදිතබ්බො. එවං සන්නෙපි “එස්සං පට්ඨානානිති තිවඬගසම්පත්තියා සඬ්ඝාදිසෙසො. එස්සස්ස අප්පට්ඨිජානනතො දුචඬගසම්පත්තියා දුක්කට්”න්ති ඉමිනා පාළිඅට්ඨකථානයෙන විරුජ්ඣතිති වෙ? න, තදත්ථජානනතො. චුට්ඨභාවඤ්ඡි පට්ඨිජානන්නොපි එස්සං පට්ඨිජානාති නාම, අයමෙකො අත්ථො, තස්මා මාතුගාමස්ස, අත්තතො ච කායපරියාපන්නානං කෙසාදීනං අඤ්ඤාමඤ්ඤං චුට්ඨභාවං චුස්සිත්වා තං සාදියනං එස්සං පට්ඨිජානාති නාම, න කායවිඤ්ඤාණුප්පත්තියා එව. අනෙකත්තිකඤ්ඤෙත්ථ කායවිඤ්ඤාණං. මාතුගාමස්ස උපාදින්නකෙන කායෙන, අනුපාදින්නකෙන වා කායෙන භික්ඛුනො උපාදින්නකකායෙ චුට්ඨෙ පසන්නකායින්ද්‍රියො වෙ හොති, තස්ස කායවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති, තෙනෙව එස්සං පට්ඨිජානාති නාම සො හොති. අනුපාදින්නකකායො, ලොලුප්පො අප්පසන්නකායින්ද්‍රියො වා හොති, තිමිරවාතෙන උපහතකායො වා තස්ස කායවිඤ්ඤාණං නුප්පජ්ජති. න ච තෙන එස්සං පට්ඨිජානාති නාම, කෙවලං සෙවනාධිප්පායෙන වායමිත්වා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්නො එස්සං පට්ඨිජානාති නාම මනොවිඤ්ඤාණෙන, තෙන චුත්තං “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යාති ඉමිනාස්ස වායමතො එස්සපට්ඨිජානනා දස්සිතා”ති. අපරොපි භික්ඛු මාතුගාමස්ස කායපට්ඨෙධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා චුට්ඨො කායවිඤ්ඤාණං උප්පාදෙන්තෙන එස්සං පට්ඨිජානාති නාම, තස්මා චුත්තං “අනෙකත්තිකඤ්ඤෙත්ථ කායවිඤ්ඤාණං”න්ති. අපරො චත්ථං පාරුපිත්වා නිද්දායන්තං මාතුගාමං කායසංසග්ගරාගෙන චත්ථස්ස උපරිභාගෙ සණ්ඨකං චුසන්නො චත්ථන්තරෙන නික්ඛන්තලොමසම්ඵස්සං අප්පට්ඨිජානන්නොපි සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමිත්වා එස්සං පට්ඨිජානාති නාම, සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති. “නීලං සට්ඨෙස්සාමිති කායං සට්ඨෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො”ති හි චුත්තං. අයං දුතියො අත්ථො. එවං අනෙකත්ථන්තා, එවං දුච්ඤ්ඤෙය්‍යාධිප්පායතො ච මානිකාට්ඨකථායං එස්සපට්ඨිජානනං අඬගන්ත්වෙව න චුත්තං. තස්මිඤ්ඡි චුත්තෙ යානමෙතං විජ්ජති, යං භික්ඛු සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වාපි නබෙන ලොමෙන සංසග්ගො දිට්ඨො, න ච මෙ ලොමසට්ඨනෙන කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං, තිමිරවාතථද්ධගත්තො වාහං න එස්සං පට්ඨිජානාමිති අනාපන්නසඤ්ඤී සියාති න චුත්තං, අපිච “එස්සං පට්ඨිජානාති, න ච එස්සං පට්ඨිජානාති”ති ච එතෙසං පදානං අට්ඨකථායං චුත්තනයං දස්සෙත්වා සො පඤ්ඤාපෙතබ්බො. එත්තාවතා න තදත්ථජානනතොති කාරණං විත්ථාරිතං හොති.

පදභාෂ්‍යීයවණ්ණනා

271. “රත්තං චිත්තං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතං විපරිණත”න්ති කිඤ්චාපි සාමඤ්ඤෙන චුත්තං, විනිතචත්ථුසු “මාතුයා මාතුපෙමෙන ආමසති...පෙ.... ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තත්තා කායසංසග්ගරාගෙනෙව රත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

තථා “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි” ති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන චුත්තං, අථ බො අවිනට්ඨිත්ථියාව මනුස්සිත්ථි ඉධාධිප්පෙනා “මතිත්ථියා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජී...පෙ.... ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති චුත්තත්තා. “මනුස්සිත්ථි” ති එත්තාවතා සිද්ධෙ “න යක්ඛි න පෙතී න තිරච්ඡානගතා” ති වචනං අවිනට්ඨිත්ථියාපි න සබ්බා මනුස්සවිග්ගහා ඉත්ථි ඉධ මනුස්සිත්ථි නාම. යක්ඛිආදයො හි අත්තනො ජාතිසිද්ධෙන ඉද්ධිවිසෙසෙන ඉජ්ඣන්තියො මනුස්සවිග්ගහාපි හොත්තිති දස්සනත්ථං චුත්තං. තාසු යක්ඛි පුල්ලච්චයවත්ථු හොති විනීතවත්ථුසු යක්ඛියා කායසංසග්ගෙන පුල්ලච්චයස්ස චුත්තත්තා. තදනුලොමත්තා පෙතිත්ථි, දෙවිත්ථි ව පුල්ලච්චයවත්ථු. තිරච්ඡානගතිත්ථි දුක්කට්ඨත්ථු. තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථි ව පුල්ලච්චයවත්ථුමෙවාති එකෙ. විභඩ්ගෙ පන “මනුස්සිත්ථි ව හොති මනුස්සිත්ථිසඤ්ඤී” ති පාළියා අභාවෙන “ඉත්ථි ව හොති යක්ඛිසඤ්ඤී” තිආදිවචනෙ සති යක්ඛිආදීනං අනිත්ථිතාපසඩ්ගතො, “ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී” තිආදිමිති යක්ඛිආදීනං අන්තොකරණෙ සති තාසං සඩ්ධිසාදිසෙසවත්ථුභාවජ්ජසඩ්ධිගතො ව යක්ඛිආදයො න චුත්තාති වෙදිතබ්බා. එකෙ පන “විනීතවත්ථුමිති ‘අඤ්ඤතරො හික්ඛු තිරච්ඡානගතිත්ථියා කාය...පෙ.... දුක්කට්ඨස්සා’ ති එත්ථ අමනුස්සවිග්ගහා පාකතිකතිරච්ඡානගතිත්ථි අධිප්පෙනා, තස්මා දුක්කට්ඨං චුත්තං. ‘ඉත්ථි ව හොති තිරච්ඡානගතසඤ්ඤීති තිරච්ඡානගතා ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී’ තිආදිවාරොසුපි පාකතිකතිරච්ඡානගතොව අධිප්පෙනො, සො ව තිරච්ඡානගතපුරිසොව. තෙනෙව දුට්ඨුල්ලවාචාඅත්තකආමපාරිවරියසික්ඛාපදෙසු මනුස්සපුරිසපටිසංයුත්තවාරා විය තිරච්ඡානපටිසංයුත්තවාරාපි නාගතා” ති වදන්ති. තථා පණ්ඩකොති ඉධ මනුස්සපණ්ඩකොව, පුරිසොති ව ඉධ මනුස්සපුරිසොව ආගතො, තස්මා අමනුස්සිත්ථි අමනුස්සපණ්ඩකො අමනුස්සපුරිසො තිරච්ඡානගතිත්ථි තිරච්ඡානගතපණ්ඩකො මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා වාති අට්ඨ ජනා ඉධ නාගතා, තෙසං වසෙන වත්ථුසඤ්ඤාවිමතිහෙදවසෙන ආපත්තිහෙදාහෙදවිනිච්ඡයො, අනාගතවාරගණනා ව අසම්මුය්හන්තෙන වෙදිතබ්බා, තථා තෙසං දුක්ඛීස්සකාදිවාරා, ආපත්තිඅනාපත්තිහෙදවිනිච්ඡයො ව. “තත්ථ අමනුස්සපණ්ඩකඅමනුස්සපුරිසතිරච්ඡානගතිත්ථිතිරච්ඡානගතපණ්ඩකාති වත්තාරො දුක්කට්ඨත්ථුකා, අමනුස්සිත්ථිමනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා පුල්ලච්චයවත්ථුකා, අමනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා තිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා දුක්කට්ඨත්ථුකා, පාළියං පන අමනුස්සිත්ථියා අනාගතත්තා අමනුස්සපණ්ඩකා, උභතොබ්‍යඤ්ජනකා පුරිසා ව නාගතා. තිරච්ඡානගතිත්ථිපණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා තිරච්ඡානගතපුරිසෙන සමානගතිකත්තා නාගතා, මනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො මනුස්සපණ්ඩකෙන සමානගතිකත්තා අනාගතො” ති වදන්ති. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.281) පන “නාගමාණවිකායපි සුපණ්ණමාණවිකායපි කින්තරියාපි ගාවියාපි දුක්කට්ඨෙවා” ති චුත්තත්තා තදෙව පමාණතො ගහෙතබ්බං.

තත්‍රායං විචාරණා – “න, හික්ඛෙව, තිරච්ඡානගතස්ස නිසින්නපරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බං” න්ති (මහාව. 183) එත්ථ “තිරච්ඡානගතොති යස්ස

උපසම්පදා පටික්ඛිත්තා''ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) අට්ඨකථායං
 චුත්තත්තා තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහො පාකතිකතිරච්ඡානගතතො විසිට්ඨො,
 තථා යක්ඛපෙනතිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහානං “තිරච්ඡානගතස්ස ව
 දුක්ඛුප්පත්තියං අපිච දුක්කට්ඨො”ති එත්ථ විසෙසෙත්වා චුත්තත්තා ව
 “පතනරූපං පමාණං, න මරණරූප”න්ති එත්ථ ආපත්තිවිසෙසවචනතො ව
 “උභතො අවස්සුතෙ යක්ඛස්ස වා පෙනස්ස වා පණ්ඩකස්ස වා
 තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහස්ස වා අධක්ඛකං උඛ්භජාණුමණ්ඩලං කායෙන කායං
 ආමසති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (පාටි. 661) සාමඤ්ඤෙන වචනතො ව සො
 විසිට්ඨොති සිද්ධං. විසිට්ඨත්තා ව තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියා කායසංසග්ගං
 සමාපජ්ජන්තස්සාති විසෙසො හොති, තස්මා තත්ථ ආපත්තිවිසෙසෙන භවිතඛිං.
 යදි කායසංසග්ගසික්ඛාපදෙ තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියි අධිජ්ජෙනා,
 රූපසාමඤ්ඤෙන සඤ්ඤාචිරාගත්තාසම්භවතො
 දුට්ඨුල්ලවාචාඅත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදෙසුපි සා වත්තඛිං භවෙය්‍යා, සා
 වානාගතා. සරූපෙන සංඛිත්තවාරත්තා නාගතාති චෙ? ඉත්ථි ව හොති
 තිරච්ඡානගතො ව උභින්නං ඉත්ථිසඤ්ඤිති ඉධ ආගතත්තා පුරිසලිඬගතිද්දෙසො න
 යුජ්ජති, තස්මා තිරච්ඡානගතපුරිසො ව ඉධ ආගතො,
 තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියා පාළියං අනාගතායපි දුක්කට්ඨො අට්ඨකථායං
 චුත්තත්තාති ඉමස්ස වචනස්ස කාරණච්ඡායා පරියෙසිතඛිංති අධිජ්ජායො. ඉදං න
 යුජ්ජති. කස්මා? ඉත්ථිනං, පුරිසානඤ්ච එකතො වචනෙ පුරිසලිඬගසඛිභාවතො. ඉධ
 තිරච්ඡානගතපුරිසපණ්ඩකිත්ථියො තිස්සොපි එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා
 “තිරච්ඡානගතො”ති චුත්තං.

තත්ථ ව මනුස්සවිග්ගහමනුස්සවිග්ගහෙසු ඉත්ථිපණ්ඩකපුරිසසඤ්ඤිතා
 යථාසම්භවං චෙදිතඛිං. දුට්ඨුල්ලවාචාදිසික්ඛාපද්ද්වයෙ වාරානං සංඛිත්තත්තා
 පුරිසතිරච්ඡානගතාදයො නාගතා. යථාචුත්තෙසු ආපත්ති, තථා තත්ථාපි. අඤ්ඤථා
 පුරිසං ඔභාසන්තස්ස ව අනාපත්තීති පණ්ඩකං ඔභාසන්තස්ස ව පුල්ලච්චයන්ති
 මාතිකාට්ඨකථායං චුත්තං. තස්මා තෙ වාරා සංඛිත්තාති පඤ්ඤායන්තිති. විසෙසො ව
 පණ්ඩකෙ, පුරිසෙ, තිරච්ඡානගතෙ ව ඉත්ථිසඤ්ඤිස්ස අත්ථි, තථාපි තත්ථ දුක්කට්ඨං
 චුත්තං, තස්මා අට්ඨකථායං චුත්තමෙව පමාණන්ති ද්වින්නමෙතෙසං වාදානං යත්ථ
 යුත්ති වා කාරණං වා අතිරෙකං දිස්සති, තං විචාරෙත්වා ගහෙතඛින්නති ආරිචයො.
 එවරූපෙසු යානෙසු සුට්ඨු විචාරෙත්වා කථෙතඛිං.

තත්ථ පාළියං ආගතවාරගණනා තාව එවං සඬ්ඛෙපතො චෙදිතඛිං –
 ඉත්ථිමූලකා පඤ්ච වාරා පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතමූලකා ව පඤ්ච පඤ්චාති විසති
 වාරා එකමූලකා, තථා දුමූලකා විසති, මිස්සකමූලකා විසතීති සට්ඨි වාරා, තාති තිණි
 විසතිකාති හොන්ති. එකෙකස්මිං විසතිකෙ එකෙකමූලවාරං ගහෙත්වා කායෙන
 කායපට්ඨද්ධවාරා තයො චුත්තා. සෙසා සත්තපඤ්ඤාස වාරා සංඛිත්තා, තථා
 කායපට්ඨද්ධෙන කායවාරා තයො චුත්තා, සෙසා සංඛිත්තා, එවං කායපට්ඨද්ධෙන
 කායපට්ඨද්ධවාරෙපි නිස්සග්ගියෙන කායවාරෙපි නිස්සග්ගියෙන
 කායපට්ඨද්ධවාරෙපි නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියවාරෙපි තයො තයො වාරා චුත්තා,

සෙසා සංඛිත්තා. එවං ඡන්තං තිකානං වසෙන අට්ඨාරස වාරා ආගතාති සරූපතො
 චුත්තා, සෙසා ද්වෙවත්තාලිසාධිකාති තිණි වාරසතාති සංඛිත්තාති. තතො පරං
 මාතුගාමස්ස සාරත්තපක්ඛෙ කායෙන කායන්ති එකමෙකං වඩ්ඪෙත්වා පුබ්බෙ
 චුත්තා අට්ඨාරස වාරා ආගතාති එකවිසති වාරා සරූපෙන ආගතා, නවනචුතාධිකාති
 තිණි වාරසතාති සංඛිත්තාති. තතො පරං ආපත්තානාපත්තිදීපකා චත්තාරො
 සෙවනාධිප්පායමූලකා චත්තාරො මොක්ඛාධිප්පායමූලකාති ද්වෙ චතුක්කා ආගතා.

තත්ථායං විසෙසො – යදිදං මාතිකාය පරාමසනපදං, තෙන යස්මා ආමසනාදීති
 ඡුපනපරියොසානාති ද්වාදසපි පදාති ගහිතාති, තස්මා පද්දධාරං අකත්වා ‘‘ආමසනා
 පරාමසනං ඡුපන’’න්ති ආහ. පරාමසනං නාම ආමසනා. ‘‘ඡුපන’’න්ති හි චුත්තෙන
 පරාමසනමිපි විසුං එකත්තං භවෙය්‍යාති වෙදිතබ්බං. ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී
 වාති ඉමස්මිං පට්ඨමාරො එව ද්වාදසපි ආමසනාදීති යොජෙත්වා දස්සිතාති. තතො
 පරං ආදිමිහි ද්වෙ පදාතීති චත්තාරි පදාති ආගතාති, ඉතරාති සංඛිත්තාතීති
 වෙදිතබ්බාති. නිස්සග්ගියෙන කායවාරාදීසු පන සබ්බාකාරෙන අලාභතො
 ආමසනමෙවෙකං ආගතං, නෙතරාති. ‘‘සඤ්චොපෙති හරතී’’ති පාඨො,
 සඤ්චොපෙති ව. ගණ්ඨිපදෙසු පන ‘‘පුරිමනයෙනෙවාති රජ්ජුචත්ථාදීහි
 පරික්ඛිපනෙ’’ති ව පච්ඡා ‘‘පුරිමනයෙනෙවාති සම්මසනා හොති’’ති ව
 ‘‘වෙණිග්ගාහෙ ආපත්තියා පඤ්ඤත්තත්තා ලොමචුසනෙපි සඬ්ඝාදිසෙසො’’ති ව
 ‘‘තං පකාසෙතුං උපාදින්නකෙන හීතිආදි චුත්ත’’න්ති ව ලිඛිතං.

යථාතිද්දිට්ඨතිද්දෙසෙති ඉමස්මිංයෙව යථාතිද්දිට්ඨෙ නිද්දෙසෙ. ‘‘සදිසං
 අග්ගහෙසී’’ති චුත්තෙන තාදිසං අග්ගහෙසීති ගරුකං තත්ථ කාරයෙති අත්ථො,
 කායසංසග්ගවිභවිගෙ වාති අත්ථො. ඉතරොපි කායපට්ඨද්ධඡුපනකො. ගහණෙ වාති
 ගහණං වා. විරාගිතෙති විරද්ධෙ. සාරත්තන්ති කායසංසග්ගරාගෙන රත්තං, අත්තනා
 අධිප්පෙතන්ති අත්ථො. ‘‘මාතුහගිනිආදිවිරත්තං ගණ්ඨිස්සාමී’’ති විරත්තං
 ඤාතිපෙමවසෙන ගණ්ඨි, එත්ථ දුක්කටං යුත්තං. ‘‘කායසංසග්ගරාගං වා සාරත්තං
 ගණ්ඨිස්සාමී’’ති විරත්තං මාතරං ගණ්ඨි, අනධිප්පෙතං ගණ්ඨි. එත්ථ
 මහාසුමත්ථෙරවාදෙන ථුල්ලච්චයං ‘‘කායං ගණ්ඨිස්සාමී’’ති කායප්පට්ඨද්ධං
 ගණ්ඨාති, ථුල්ලච්චයන්ති ලද්ධිකත්තා. ‘‘ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී සාරත්තො ව,
 හික්ඛු ව නං ඉත්ථියා කායෙන කායං ආමසති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා’’ති (පාරා.
 273) වචනතො සඬ්ඝාදිසෙසොපි බායති. ‘‘විරත්තං ගණ්ඨිස්සාමී’’ති සාරත්තං
 ගණ්ඨාති, එත්ථපි සඬ්ඝාදිසෙසොව බායති ‘‘නීලං සට්ඨෙස්සාමී’’ති කායං සට්ඨෙති,
 සඬ්ඝාදිසෙසො’’ති වචනතො. එත්ථ පන ‘‘න පුබ්බහාගෙ කායසංසග්ගරාගත්තා’’ති
 අනුගණ්ඨිපදෙ කාරණං චුත්තං. කෙචි පන ‘‘ගරුකාපත්තිහයෙන ‘නීලමෙව
 සට්ඨෙස්සාමී’ති වායාමන්තො කායං සට්ඨෙති, පුබ්බහාගෙ තස්ස ‘කායපට්ඨද්ධං
 සට්ඨෙස්සාමී’ති පචත්තත්තා දුක්කටෙන භවිතබ්බ’’න්ති වදන්ති. ධම්මසිරිත්ථෙරො
 ‘‘එවරූපෙ සඬ්ඝාදිසෙසො’’ති වදති කිර. ‘‘ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකඉත්ථියා
 පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකපුරිසෙ චුත්තනයෙන ආපත්තිහෙදො, ඉත්ථිලිඬගස්ස
 පට්ඨිජන්තකාලෙපි ඉත්ථිවසෙනෙව ආපත්ති’’ති වදන්ති.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

281. තිණණ්ඩුපකන්ති හිරිවෙරාදිමුලානි ගහෙත්වා කත්තබ්බං.

තාලපණ්ණමුද්දිකන්ති තාලපණ්ණමයං අඬගුලිමුද්දිකං, තෙන තාලපණ්ණමයං කටං, කටිසුත්තකං, කණ්ණපිළන්ධනාදි සබ්බං න වට්ටනීති සිද්ධං.

තම්බපණ්ණවාසීනො ඉත්ථීරූපං ලිඛිතං, කටිකපටඤ්ච න ඡුපන්ති කිර. ආකරතො මුත්තමත්තො. රත්නමිස්සොති අලඬිකාරත්ථං කතො කඤ්චනලතාදිවිනද්ධො. සුවණ්ණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පවිත්වාති සුවණ්ණරසං පක්ඛිපිත්වා පවිත්වා. බීජතො ධාතුපාසාණතො පටියාය. ටෙරො න කප්පතීති “තුම්භාකං පෙසිත”න්ති වුත්තත්තා. “වෙනියස්ස පූජං කරොථා”ති වුත්තෙ වට්ටනී කිර. බුබ්බුළකං තාරකං. ආරකුටලොහමිපි ජාතරූපගතිකමෙව.

වුත්තඤ්ඤෙනං අන්ධකට්ඨකථායං —

“ආරකුටලොහං සුවණ්ණසදිසමෙව, සුවණ්ණං අනුලොමෙති,
අනාමාස”න්ති.

“හෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ටනී”ති වචනතො මහාඅට්ඨකථායං.

වුත්තනයෙකදෙසොපි අනුඤ්ඤාතො හොතීති තත්ථ තත්ථ අධිජ්ජායං ඤත්වා විභාවෙතබ්බං.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

283. තතියෙ තයො සඬ්ඝාදිසෙසවාරා තයො ථුල්ලච්චයවාරා තයො

දුක්කට්ඨාරා තයො කායපට්ඨද්ධවාරාති ද්වාදස වාරා සරූපෙන ආගතා. තත්ථ තයො සඬ්ඝාදිසෙසවාරා දුතියසික්ඛාපදෙ වුත්තාති තිණ්ණං වීසතිකානං එකෙකමුලා වාරාති වෙදිතබ්බා, තස්මා ඉධ විසෙසාති පණ්ණාස වාරා සංඛිත්තා හොන්ති, අඤ්ඤථා ඉත්ථී ව හොති වෙමතිකො සාරත්තො ව, හික්ඛු ව නං ඉත්ථීයා වච්චමග්ගං පස්සාවමග්ගං ආදිස්ස වණ්ණමිපි භණති...පෙ.... ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ඉත්ථී ව හොති පණ්ඩකපුරිසසඤ්ඤී තිරච්ඡානගතසඤ්ඤී සාරත්තො ව, හික්ඛු ව නං ඉත්ථීයා වච්චමග්ගං පස්සාවමග්ගං ආදිස්ස වණ්ණමිපි භණති අක්කොසතිපි, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. පණ්ඩකො ව හොති පණ්ඩකසඤ්ඤී සාරත්තො ව, හික්ඛු ව නං පණ්ඩකස්ස වච්චමග්ගං ආදිස්ස වණ්ණමිපි භණති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සාති එවමාදීනං ආපත්තිට්ඨානානං අනාපත්තිට්ඨානානා ආපජ්ජෙය්‍යා, න වාපජ්ජති, පණ්ඩකෙ ඉත්ථීසඤ්ඤීස්ස දුක්කට්ඨන්ති දීපෙතුං “ඉත්ථී ව පණ්ඩකො ව උභින්නං ඉත්ථීසඤ්ඤී ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසෙන දුක්කට්ඨස්සා”ති වුත්තත්තා “පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤීස්ස ථුල්ලච්චය”න්ති වුත්තමෙව හොති, තස්මා සබ්බත්ථ සංඛිත්තවාරෙසු ථුල්ලච්චයට්ඨානෙන ථුල්ලච්චයං, දුක්කට්ඨානෙන දුක්කට්ඨි වුත්තමෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. තථා “ඉත්ථී ව හොති වෙමතිකො

සාරත්තො ව, හික්ඛු ව නං ඉත්ථියා වච්චමග්ගං පස්සාවමග්ගං ය්‍යෙත්වා අධක්ඛකං
 උබ්භජාණුමණ්ඩලං ආදිස්ස වණ්ණම්පි භණ්ති...පෙ.... පුල්ලච්චයස්සා''තිආදිනා
 නයෙන පුල්ලච්චයබ්බෙන්තෙපි යථාසම්භවං උද්ධරිතබ්බා. තථා ''ඉත්ථි ව හොති
 වෙමතිකො සාරත්තො ව, හික්ඛු ව නං ඉත්ථියා කායපට්ඨද්ධං ආදිස්ස වණ්ණම්පි
 භණ්ති...පෙ.... දුක්ඛට්ඨස්සා''තිආදිනා නයෙන කායපට්ඨද්ධවාරාපි යථාසම්භවං
 උද්ධරිතබ්බා. කායපට්ඨද්ධවාරත්තිකං විය නිස්සග්ගියවාරත්තිකං උබ්භමානම්පි
 ආපත්තිවිසෙසාභාවතො න උද්ධටං. කායපට්ඨද්ධවාරත්තිකෙ පන දිත්තනායත්තා
 තම්පි තදනුලොමා වාරා ව උද්ධරිතබ්බා. සබ්බත්ථ න-විඤ්ඤා තරුණදාරිකා,
 මහල්ලිකා උම්මත්තිකාදිකා ව අනධිජ්ජෙනා, පගෙව පාකතිකා
 තිරච්ඡානගතිත්ථිනං, තථා පණ්ඩකාදයොපිති වෙදිතබ්බා. සෙසං දුතියෙ
 චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

පදභාෂ්‍යයවණ්ණනා

285. චුත්තනායමෙවාති ''කායසංසග්ගෙ ඉත්ථිලක්ඛණෙනා''ති ලිඛිතං.
 ''ඉත්ථිලක්ඛණෙනා''ති කිර මහාඅට්ඨකථාපායො. සීසං න එතීති අක්කොසනං න
 හොති, සට්ඨෙ පන හොති. තත්‍රායං විසෙසො - ඉමෙහි තීහි සට්ඨෙ එව
 සඬ්ඝාදිසෙසො වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං නියතවචනත්තා, අව්චොළාරිකත්තා වා,
 න අඤ්ඤෙහි අනිමිත්තාසීතිආදිහි අට්ඨහි. තත්ථ අලොභිතාසි, ධ්‍රැවලොභිතාසි,
 ධ්‍රැවචොළාසි, පග්ගරණිසි, ඉත්ථිපණ්ඩකාසි, වෙපුරිසිකාසීති එතානි ඡ මග්ගානං
 අනියතවචනානි, අනිමිත්තාසි, නිමිත්තමත්තාසීති ද්වෙ පදානි අනව්චොළාරිකානි ව,
 යතො අට්ඨපදානි ''සඬ්ඝාදිසෙසං න ජනෙත්ති''ති චුත්තානි, තස්මා තානි
 පුල්ලච්චයවත්ථුනි. පරිබ්බාජකවත්ථුමිහි විය අක්කොසමත්තත්තා දුක්ඛට්ඨත්ථුනීති
 එකෙ. ඉත්ථිපණ්ඩකාසි, වෙපුරිසිකාසීති එතානෙව පදානි
 සකලසරීරසණ්ඨානහෙදදීපකානි සුද්ධානි සඬ්ඝාදිසෙසං න ජනෙත්ති
 සකලසරීරසාමඤ්ඤත්තා, ඉතරානි ජනෙත්ති අසාමඤ්ඤත්තා. තානි හි
 පස්සාවමග්ගමෙව දීපෙන්ති සිබරණි-පදං විය. උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසීති වචනං පන
 පුරිසනිමිත්තෙන අසඬ්ඝාදිසෙසවත්ථුනා මිස්සවචනං. පුරිසඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකස්ස
 ව ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං, පුරිසනිමිත්තං පාකටං හොති. යදි තම්පි ජනෙති, කථං
 අනිමිත්තාසීතිආදිපදානි න සඬ්ඝාදිසෙසං ජනෙත්තීති එකෙ, තං න යුත්තං.
 පුරිසස්සපි නිමිත්තාධිවචනතො, ''මෙථුනුපසංහිතාහි සඬ්ඝාදිසෙසො''ති මාතිකාය
 ලක්ඛණස්ස චුත්තත්තා ව මෙථුනුපසංහිතාහිපි ඔභාසනෙ පටිච්ඡානන්තියා
 සඬ්ඝාදිසෙසො, අප්පට්චිජානන්තියා පුල්ලච්චයං, ඉතරෙහි ඔභාසනෙ
 පටිච්ඡානන්තියා පුල්ලච්චයං, අප්පට්චිජානන්තියා දුක්ඛට්ඨත්ති එකෙ, සබ්බං සුට්ඨු
 විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

287. භසන්තොති යං උද්දිස්ස භණ්ති, සා වෙ පටිච්ඡානානි, සඬ්ඝාදිසෙසො.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

289. “පටිවුත්තං නාමා”ති පාඨො. නො-සද්දො අධිකො. “අක්ඛරලිඛනෙනපි හොති”ති වදන්ති, තං ආවජ්ජනසමනන්තරවිධිනා සමෙති වෙ, ගහෙනබ්බං.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

290. චතුත්ථෙ තයො සඬ්ඝාදිසෙසවාරා ආගතා, සෙසා සත්තපඤ්ඤාස වාරා ථුල්ලච්චයදුක්කටාපත්තිකාය සංඛිත්තාති වෙදිතබ්බො, තතො අඤ්ඤතරො අසම්භවතො ඉධ න උද්ධටො. සෙසයොජනක්කමො වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. නගරපරික්ඛාරෙහිති පාකාරපරිබාදිහි නගරපරිවාරෙහි. සෙතපරික්ඛාරොති සෙතාලඬ්ඝකාරො, සීලාලඬ්ඝකාරොති අත්ථො (සං. නි. අට්ඨ. 3.5.4). චක්කවීරියොති වීරියචක්කො. වසලං දුග්ගන්ධන්ති නිමිත්තං සන්ධායාහ, තදෙව සන්ධාය “කිං මෙ පාපකං, කිං මෙ දුග්ගන්ධ”න්ති වුත්තං.

291. සන්තිකෙති යත්ථ යීතො විඤ්ඤාපෙති. “පට්ඨවිග්ගහෙ සවෙ පාළිවසෙන යොජෙතිති කාමහෙතුපාරිවරියාඅත්ථො. සෙසන්ති ‘අධිජ්ජායො’ති පදං බ්‍යඤ්ජනං අත්ථාභාවතො. දුතියෙ පාළිවසෙන කාමහෙතු-පදානි බ්‍යඤ්ජනානි තෙසං තත්ථ අත්ථාභාවතො. එවං චත්තාරි පදානි ද්විත්තං විග්ගහානං වසෙන යොජිතානිති අපරෙ වදන්ති”ති වුත්තං.

295. එතෙසු සික්ඛාපදෙසු මෙටුනරාගෙන විතික්කමෙ සති සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති. තස්මා “කිං හන්තෙ අග්ගදානන්ති. මෙටුනධම්ම”න්ති ඉදං කෙවලං මෙටුනධම්මස්ස වණ්ණහණනත්ථං වුත්තං, න මෙටුනධම්මාධිජ්ජායෙන තදත්ථියා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, පරස්ස භික්ඛුතො කාමපාරිවරියාය වණ්ණහණනෙ දුක්කටං. “යො තෙ විහාරෙ වසති, තස්ස අග්ගදානං දෙහි”ති පරියායවචනෙනපි දුක්කටං. “අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍යා. යා මාදිසං සීලවන්ත”න්ති ව වුත්තත්තාති එකෙ. පඤ්චසු අඬ්ගෙසු සබ්භාවා සඬ්ඝාදිසෙසොවාති එකෙ. විවාරත්ථා ගහෙනබ්බං. ගණ්ඨිපදෙ පන “ඉමස්මිං සික්ඛාපදද්වයෙ කායසංසග්ගෙ විය යක්ඛිපෙතීසු දුට්ඨුල්ලත්තකාමවචනෙ ථුල්ලච්චය’න්ති වදන්ති. අට්ඨකථාසු පන නාගත”න්ති ලිඛිතං. “උභතොබ්‍යඤ්ජනකො පන පණ්ඩකගතිකොවා”ති වදන්ති.

අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

297. අහම්භි දුග්ගතාති අහං අම්භි දුග්ගතා. අහං බ්වයොයාති එත්ථ අයොයාති බහුවචනං හොති.

298. ඔයාවන්තී නිවං කත්වා දෙවෙ යාවන්ති. ආයාවන්තී උච්චං කත්වා ආදරෙන යාවන්ති. අලංකාරාදීහි මණ්ඩිතො කෙසසංවිධානාදීහි පසාධිතො. “මණ්ඩිතකරණෙ දුක්කට” න්ති වදන්ති.

පදභාෂ්‍යවණ්ණනා

303. සහ පරිදණ්ඩෙන වත්තමානාති අත්ථො. ඡන්දවාසිනී නාම “පියා පියං වසෙති” ති පාළි, පුරිසං වාසෙතීති අධිප්පායො. “පියො පියං වාසෙති” ති අට්ඨකථා.

තං කිරියං සම්පාදෙස්සතීති අවස්සං ආරොවෙත්තියා වෙ ආරොවෙතීති අත්ථො. ද්විත්තං මාතෘපිතුනං වෙ ආරොවෙති, සඬ්ඝාදිසෙසොති විනයවිනිච්ඡයෙ “වත්ථු ඔලොකෙතඛ්ඛ” න්ති වුත්තං. වත්ථුමිති ව “උදාසිත්ථෙරො ගණිකාය ආරොවෙසි” ති වුත්තං. තං “මාතෘදිනම්පි වදනො විසඬිකෙතො නත්ථි” ති අට්ඨකථාවචනතො නිප්පයොජනං. තං පනෙතන්ති ආවරියස්ස වචනං. මාතුරක්ඛිතං බුහිති පෙසිතස්ස ගන්ත්වා මාතෘපිතුරක්ඛිතං වදනො තස්ස තස්සා මාතුරක්ඛිතභාවෙපි සති විසඬිකෙතමෙව, කස්මා? “පිතුරක්ඛිතාදීසු අඤ්ඤතරං වදන්තස්ස විසඬිකෙත” න්ති වුත්තත්තා ඉතරථා ආදි-සද්දො නිරත්ථකො සියා. එකං දසකං ඉතරෙන දසකෙන යොජෙත්වා පුබ්බෙ සුක්කවිස්සට්ඨියං වුත්තනයත්තා මාතුරක්ඛිතාය මාතා අත්තනො ධිතුසන්තිකං පහිණතිති ගහෙතඛ්ඛං.

338. අනභිනන්දිත්වාති වචනමත්තමෙව, යදිපි අභිනන්දති, යාව සාසනං නාරොවෙති, තාව “විමංසිතො” ති න වුච්චති. සාසනාරොවනකාලෙති ආණාපකස්ස සාසනවචනක්ඛණෙ. තතියපදෙ වුත්තනයෙනාති එකඬිගසම්පත්තියා දුක්කටන්ති අත්ථො. වත්ථුගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසොති උභයවත්ථුගණනාය කිර.

339. චතුත්ථෙ අනාපත්තීති එත්ථ පන “පටිග්ගණ්හාති න විමංසති න පච්චාහරති, අනාපත්තීති එත්ථ විය ‘ගච්ඡන්තො න සම්පාදෙති, ආගච්ඡන්තො විසංවාදෙති’ ති අනාපත්තිපාළියාපි භවිතඛ්ඛන්ති දස්සනත්ථං වුත්ත” න්ති වදන්ති, එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු “අත්ථි” තිපි.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

341. අලංචවතීයාති න වචතීයා, නිවාරණෙ අලං-සද්දො. ථෙරපිතා වදනීති ජිණ්ණපිතා වදනීති අත්ථො. කිඤ්චාපි එත්ථ “ඉත්ථි නාම මනුස්සිත්ථි න යක්ඛි න පෙතී න තිරච්ඡානගතා, පුරිසො නාම මනුස්සපුරිසො න යක්ඛො” තිආදි නත්ථි, තථාපි කායසංසග්ගාදීසු “මනුස්සිත්ථි” ති ඉත්ථිවචන්ථානස්ස කතත්තා ඉධාපි මනුස්සිත්ථි එවාති පඤ්ඤායති. මෙටුනපුබ්බභාගත්තා මනුස්සඋභතොඛ්ඛාඤ්ජනකො ව පුල්ලච්චයවත්ථුකොව හොති, සෙසා මනුස්සපණ්ඩකඋභතොඛ්ඛාඤ්ජනකතිරච්ඡානගතපුරිසාදයො දුක්කටවත්ථුකාව මිච්ඡාචාරසාසනඬිගසම්භවතොති වෙදිතඛ්ඛං. යථාසම්භවං පන වාරා උද්ධරිතඛ්ඛා. පඤ්ඤත්තිඅජානනෙ විය අලංචවතීයභාවාජානනෙපි අවිත්තකතා වෙදිතඛ්ඛා.

දුටුපුල්ලාදීසුපිති “ඉමස්මිමිපි” ති වුත්තමෙව හොති. “ලෙඛං නෙත්වා පටිලෙඛං ආරොච්ඡස්සාපි සඤ්චරිත්තං නත්ථි සඤ්චරිත්තභාවමජානන්තස්සා” ති වදන්ති, විමංසිත්වා ගහෙතඛිඛං.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

342. යාවනාති “දෙථ දෙථා” ති වොදනා. විඤ්ඤත්තීති ඉමිනා නො අත්ථොති විඤ්ඤාපනා. “භත්ථකම්මං යාවිතො උපකරණං, මූලං වා දස්සති” ති යාවති, න වට්ඨති. වට්ඨති සෙනාසනෙ ඔභාසපරිකථාදීනං ලද්ධත්තාති එකෙ. අනජ්ඣාචුත්ථකන්ති අස්සාමිකං. න ආහං පරිභුඤ්ජිතඛිඛන්ති “සුපොදනවිඤ්ඤත්තිදුක්කටං හොති” ති වුත්තං. “කිඤ්චාපි ගරුභණ්ඩප්පහොනකෙසුති වුත්තං, තථාපි යං වත්ථුවසෙන අප්පං හුත්වා අග්ගවසෙන මහා හරිතාලභිච්ඡුලිකාදි, තං යාවිතුං න වට්ඨති” ති වදන්ති.

344. සො කිරාති ඉසි. තදා අජ්ඣගමා තදජ්ඣගමා.

348-9. න හි සක්කා යාවනාය කාතුං, තස්මා සයං යාවිතකෙහි උපකරණෙහිති අධිප්පායො. ඛාඤ්ජනං සමෙති, න අත්ථො. කස්මා? ඉධ උභයෙසං අධිප්පෙතත්තා, තං දස්සෙත්තො “යස්මා පනා” තිආදිමාහ. ඉධ වුත්තනායෙනාති ඉමස්මි. සික්ඛාපදවිභවිගෙ වුත්තනායෙන. “සඤ්ඤාචිකායා” ති වචනතො කරොන්තෙනාපි, “පරෙහි පරියොසාපෙති” ති වචනතො කාරාපෙන්තෙනාපි පටිපජ්ජිතඛිඛං. උභොපෙනෙ කාරකකාරාපකා. ඛාඤ්ජනං විලොමිතං භවෙය්‍ය, “කාරයමානෙනා” ති හි ඛාඤ්ජනං “කරොන්තෙනා” ති වුත්තෙ විලොමිතං හොති අතදත්ථත්තා. න හි කාරාපෙන්තො නාම හොති. “ඉධ වුත්තනායෙනාති දෙසිතවත්ථුකපමාණිකනායෙන. එවං සන්තෙ ‘කරොන්තෙන වා කාරාපෙන්තෙන වා’ ති වචනතො කරොන්තෙනාපි පරෙහි විප්පකතං වත්තඛිඛන්ති වෙ, තදත්ථවිස්සජ්ජනත්ථං ‘යදි පනාතිආදිමාහා’” ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කරොන්තො” ති වචනවසෙන වුත්තං. “ආයාමතො ව විත්ථාරතො වා” ති අවත්වා විකප්පත්ථස්ස වා-සද්දස්ස ගහිතත්තා එකතොභාගෙහි වඩිසිතෙ ආපත්ති එව. පමාණයුත්තමඤ්චො කිර නවවිදත්ථි. “‘වතුභත්ථවිත්ථාරා’ ති වචනෙන ‘තිරියං තිහත්ථා වා’ ති වචනමිපි සමෙති ‘යත්ථ පමාණයුත්තො’ තිආදිසන්තිට්ඨානවචනාසම්භවතො” ති වුත්තං. පමාණතො උනතරමිපිති විත්ථාරතො වතුපඤ්චභත්ථමිපි දීසතො අනතික්කමිත්වා වුත්තපමාණමෙව දෙසිතවත්ථු. අදෙසිතවත්ථුඤ්චි කරොතො ආපත්ති. පමාණාතික්කන්තා කුටි එව පමාණාතික්කන්තං කුටිං කරොය්‍යාති වුත්තත්තා. “ථම්මතුලා” ති පායො. අනුස්සාවනානායෙනාති එත්ථ “දම්මෙභාසායපි වට්ඨති” ති වදන්ති.

353. වාරභූමි ගොවරභූමි. න ගහිතාති න වාරිතා. අට්ඨකථායං “කාරණාය ගුත්තිබන්ධනාගාරං, අකරණට්ඨානං වා ධම්මගන්ධිකා හත්ථපාදවිජිත්දනකා ගන්ධිකා” ති ලිඛිතං. ද්විභි බලිබද්දෙහීති හෙට්ඨිමකොට්ඨාසා කිර වුත්තතො ආවිජ්ජිතුං න සක්කා ජින්නාවටත්තා, නිගමනස්සාපි අත්ථජ්ජකාසනත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. පාවිනන්ති වත්ථු අධිට්ඨානං. තදත්ථායාති තච්ඡන්තත්ථාය. පණ්ණසාලම්පිති උල්ලිත්තාවලිත්තකුට්ඨමෙව පණ්ණවිජ්ජනං. තෙනෙව “සහිත්තිවිජ්ජන”න්ති වුත්තං, අලිත්තං කිර සබ්බං වට්ටති. පුබ්බෙ ථොකං යපිතං පුන වඩ්ඪෙත්වා. තස්මිත්ති ද්වාරබන්ධනෙ වා වාතපානෙ වා යපිතෙ. පයමමෙවාති එත්ථ පත්තකාලෙ එවාති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො. උපතිස්සත්ථෙරො යපිතකාලෙවාති කිර. පුරිමෙන ලෙපස්ස අසට්ඨන්තා දුතියෙන වත්තසීසෙන කතත්තා උභින්නම්පි අනාපත්ති. සවෙ ආණත්තෙන කතං, “කරොති වා කාරාපෙති වා” ති වචනතො ආපත්ති උභින්නං සති අත්තුද්දෙසිකතාය, අසති මූලට්ඨස්සෙව. හෙට්ඨිමජ්ජමාණසම්භවෙ සති සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ටිං කරොතො ආපත්ති දුක්කට්ඨෙන සඬ්ඝාදිසෙසොති ආවරියස්ස තක්කො.

354. ඡත්තිංස චතුක්කාති නාම අදෙසිතවත්ථුකචතුක්කං දෙසිතවත්ථුකචතුක්කං පමාණාතික්කන්තචතුක්කං පමාණිකචතුක්කං. අදෙසිතවත්ථුකපමාණාතික්කන්තචතුක්කං දෙසිතවත්ථුකපමාණිකචතුක්කන්ති ඡ චතුක්කාති, එවං සමාදිසතිවාරාදිසුපි පඤ්චසුති ඡත්තිංස. ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථන්ති එත්ථ යස්මා “සාරම්භෙ වෙ, හික්ඛු, වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ...පෙ.... සඬ්ඝාදිසෙසො” ති මාතිකායං අවිසෙසෙන වුත්තන්තා සාරම්භඅපරික්කමනෙපි සඬ්ඝාදිසෙසොවාති මිච්ඡාගාහවිච්ඡන්තත්ථං ආපත්තිහෙදො දස්සිතො, තස්මා වුත්තානීති අධිජ්ජායො. විහඩ්ගෙ එවං අවත්වා කිමත්ථං මාතිකායං දුක්කට්ඨත්ථු වුත්තන්ති වෙ? හික්ඛු අභිනෙතබ්බා වත්ථුදෙසනාය, තෙහි හික්ඛුහි වත්ථු දෙසෙතබ්බං. කිදිසං? අනාරම්භං සපරික්කමනං, නෙතරං, ඉතරස්මිං “සාරම්භෙ වෙ හික්ඛු වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ” ති එවං ආනිසංසවසෙන ආගතත්තා වුත්තං. යස්මා වත්ථු නාම අත්ථි සාරම්භං, අත්ථි අනාරම්භං, අත්ථි සපරික්කමනං, අත්ථි අපරික්කමනං, අත්ථි සාරම්භං සපරික්කමනං, අත්ථි සාරම්භං අපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්භං සපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්භං අපරික්කමනන්ති බහුවිධත්තා වත්ථු දෙසෙතබ්බං අනාරම්භං සපරික්කමනං, නෙතරන්ති වුත්තං හොති. කිමත්ථිකා පනෙසා දෙසනාති වෙ? ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුපරිච්ඡින්නපායත්ථා. වත්ථුදෙසනාය හි ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුත්තා අකතවිඤ්ඤත්ති ගිහීනං පිළාපනනෙන අත්තදුක්ඛපරදුක්ඛහෙතුභූතො ව සාරම්භභාවොති එතෙ වත්ථුදෙසනාපදෙසෙන උපායෙන පරිච්ඡින්නා හොන්ති. න හි හික්ඛු අකජ්ජියකුට්ඨකරණත්ථං ගිහීනං වා පිළානිමිත්තං සාරම්භවත්ථු. කුට්ඨකරණත්ථං වා වත්ථුං දෙසෙන්නීති පයමමෙව සාධිතමෙතං. වොම්ස්සකාපත්තියොති දුක්කට්ඨසඬ්ඝාදිසෙසමිස්සකාපත්තියො.

355. තත්ථ “ද්විති සම්භාදිසෙසෙහි” ති වත්තබ්බෙ “ද්විත්තං සම්භාදිසෙසනා” ති විභත්තිබ්බත්තයෙන, වචනබ්බත්තයෙන ච චුත්තං. “ආපත්ති ද්විත්තං සම්භාදිසෙසනා” න්තිපි පාඨො.

364. න සටයති ඡදනලෙපාභාවතො, අනාපත්ති, තං පරතො සාධියති. ඡදනමෙව සන්ධාය උල්ලික්තාවලික්තතා චුත්තාති. “කුක්කුටච්ඡිකගෙහං වට්ටනීති වත්වා පුන ඡදනං දණ්ඩකෙහිතිආදිනා නයෙන තං දස්සෙත්තෙහි තිණපණ්ණච්ඡදනාකුටිකාව චුත්තා. තත්ථ ඡදනං දණ්ඩකෙහි දීඝතො තිරියඤ්ච ජාලං විය ඛන්ධිත්වා තිණෙහි වා පණ්ණෙහි වා ඡාදෙතුං උල්ලික්තාදිභාවො ඡදනමෙව සන්ධාය චුත්තොති යුත්තමිදං. තස්මා මත්තිකාමයං හිත්තිං වඩ්ඪාපෙත්වා උපරි උල්ලික්තං වා අවලික්තං වා උභයං වා හිත්තියා සටිතං කරොන්තස්ස ආපත්ති එව විනාපි හිත්තිලෙපෙනා” ති ලිඛිතං. “සො ච ඡදනමෙව සන්ධායා” ති පධානවසෙන චුත්තං, න හෙට්ඨාභාගං පටික්ඛිත්ත” න්ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. එත්ථාති තිණකුටිකාය. යථාසමාදිට්ඨායාති යථාචුත්තප්පකාරන්ති අධිප්පාඨො. “ආපත්ති කාරුකානං තිණ්ණං දුක්කටාන” න්තිආදිමිති සො සුණාතිඡක්කමිපි ලිඛිති. උභයත්ථ සමාදිට්ඨත්තා ආණාපකස්ස අනාපත්ති. ආණත්තස්ස යථා සමාදිට්ඨං ආණාපකෙන, තථා අකරණපච්චයා දුක්කටං. සථෙ “අභම්පෙත්ථ වසාමි” ති අත්තුද්දෙසමිපි කරොති, සම්භාදිසෙසෙව. “කුටිං කරොථා” ති අවිසෙසෙන චුත්තට්ඨානෙ පන ආණාපකස්සාපි සම්භාදිසෙසො අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස.

අභඤ්ච වසිස්සාමිති එත්ථ පරස්ස යස්ස කස්සචි උද්දිට්ඨස්ස අභාවා ආපත්ති එව “කරොන්තස්ස වා” ති නියමිතත්තා, අනාපත්ති අවිභත්තත්තා. “ඉධ පඤ්ඤත්තිජානනමත්තමෙව චිත්ත” න්ති ච ලිඛිතං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන අභඤ්ච වසිස්සාමිති එත්ථ යො “මය්හං වාසාගාරඤ්ච භවිස්සති” ති ඉච්ඡති, තස්සාපත්ති. යො පන උපොසථාගාරං ඉච්ඡති, තස්ස අනාපත්ති, තස්මා “උභයං සමෙති” ති වත්වා ච “විනයවිතිච්ඡයෙ ආගතෙ ගරුකෙ යාතබ්බ” න්ති වචනතො මහාපච්චරිවාදතො ඉතරො පච්ඡා වත්තබ්බොති වෙ? න, බලවත්තා. “වාසාගාරං යපෙත්වා සබ්බත්ථ, අනාපත්ති” ති වචනතො, භොජනසාලාදීනමිපි අත්ථාය ඉමිනා කතත්තා සඩ්ධකරා ජාතා. යථා – ද්වෙ තයො “එකතො වසිස්සාමා” ති කරොන්ති, රක්ඛති තාවාති එත්ථ විය. “ඉදං යානං වාසාගාරං භවිස්සති, ඉදං උපොසථාගාර” න්ති විභජිත්වා කතෙපි ආපත්ති එව. ද්විසු මහාපච්චරිවාදො බලවා, තස්මා “පච්ඡා චුත්තො” තිආදිනා අනිව පපඤ්චිතං. කිං තෙන. “අත්තනා විජ්ජකතං අත්තනා ච පරෙහි ච පරියොසාපෙති” තිආදිනා නයෙන අපරානිපි වතුක්කානි යථාසම්භවං යොජෙත්වා දස්සෙතබ්බාති, ලෙණාදීසු කිඤ්චාපි සම්භාදිසෙසෙන අනාපත්ති, අකතවිඤ්ඤත්තියා සති තප්පච්චයා ආපත්ති එව.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

366. සත්තමෙ වා-සද්දො අවධාරණත්ථොති වෙදිතබ්බො.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පයමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

380. සාවකෙන පත්තබ්බන්ති පකතිසාවකං සන්ධාය චුත්තං, න අග්ගසාවකං. යථුපනිස්සයයථාපුග්ගලවසෙන “තිස්සො විජ්ජා”තිආදි චුත්තං. කෙනචි සාවකෙන තිස්සො විජ්ජා, කෙනචි වතස්සො පටිසම්භිදා, කෙනචි ඡ අභිඤ්ඤා, කෙනචි කෙවලො නවලොකුත්තරධම්මොති එවං විසුං විසුං යථාසම්භවං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

382. “යෙ තෙ භික්ඛු සුත්තන්තිකා”තිආදිවචනතො ධර්මානෙපි භගවති පිටකත්තයපරිච්ඡෙදො අත්ථිති සිද්ධං. ධම්මකථිකාති ආභිධම්මිකා රතියා අවිජ්ජසන්තිතිආදි ආයස්මතො දබ්බස්ස නෙසං තිරච්ඡානකථාය රතනියොජනං විය දිස්සති, න තථා දට්ඨබ්බං. සුත්තන්තිකාදිසංසග්ගතො තෙසං සුත්තන්තිකාදීනං ථාසුචිහාරත්තරායං, තෙසම්පි තිරච්ඡානකථාරතියා අභාවෙන අනභිරතිවාසං, තතො නෙසං සාමඤ්ඤා වාවනඤ්ච පරිවජ්ජන්තො එවං චිත්තෙසීති දට්ඨබ්බං. “නිම්මිතානං ධම්මතාති සාවකෙහි නිම්මිතානංයෙව, න බුද්ධෙහි”ති වදන්ති. “සාධකතමං කරණ”න්ති එවං චුත්තෙ කරණත්ථෙයෙව තතියාවිහත්තිති අත්ථො.

383-4. යන්ති යෙන. “කත්තාති කත්තා, න කත්තා”ති ලිඛිතං. “භරියං විය මං අජ්ඣාචරති”ති වදන්තියා බලවති වොදනා. තෙන භීති එත්ථ යථා ඡුපනමත්තෙ විජ්ජපටිසාරිවත්ථුස්මිං කායසංසග්ගරාගසම්භවා අපුච්ඡිත්වා එව සඬ්ඝාදිසෙසං පඤ්ඤාපෙසි, තථෙව පුබ්බෙවස්සා දුස්සීලභාවං ඤත්වා චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යදි තාව භූතාය පටිඤ්ඤාය නාසිතා, ථෙරො කාරකො හොති. අථ අභූතාය, භගවතා “නාසෙථා”ති න වත්තබ්බං, චුත්තඤ්ච, තස්මා චුත්තං “යදි තාව පටිඤ්ඤාය නාසිතා, ථෙරො කාරකො හොති”ති.

අථ අජ්ජපටිඤ්ඤායාති “අයොනම්භි දුසිතා”ති ඉමං පටිඤ්ඤං විනා එව තස්සා පකතිදුස්සීලභාවං සන්ධාය නාසිතා, ථෙරො අකාරකො හොති. අභයගිරිවාසිනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා “තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො”ති වදන්ති, කස්මා? දුක්කටං මුසාවාදපච්චයා ලිඛිගනාසනාය අනාසෙතබ්බත්තා. පාරාජිකස්සෙව හි ලිඛිගනාසනාය නාසෙතබ්බා. “නාසෙථා”ති ව චුත්තත්තා පාරාජිකාව ජාතා, සා කිං සන්ධාය, තතො ථෙරො කාරකො ආපජ්ජති. “සකාය පටිඤ්ඤාය නාසෙථා”ති චුත්තෙ පන අපාරාජිකාපි අත්තනො වචනෙන නාසෙතබ්බා ජාතාති අධිජ්ජායො. මහාවිහාරවාසිනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා “තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො”ති ව වදන්ති. කස්මා? “සකාය පටිඤ්ඤාය නාසෙථා”ති හි චුත්තෙ පටිඤ්ඤාය භූතතා ආපජ්ජති “නාසෙථා”ති වචනතො. භූතායෙව හි පටිඤ්ඤාය

නාසෙනබ්බා හොති, නාභුතායාති අධිප්පායො. පුරිමනයෙති දුක්කටවාදෙ. පුරිමො යුත්තිවසෙන පවත්තො, පච්ඡිමො පාළිවචනවසෙන පවත්තොති වෙදිතබ්බො.

385-6. පිතිසුබ්බෙහිති එත්ථ ‘සුබ්බනා’ති වත්තබ්බෙ පිතිග්ගහණං

තතියජ්ඣානසුඛං, කායිකඤ්ච අපනෙතුං සම්පයුත්තපිනියා වුත්තං. සචෙ වුදිතකවසෙන කතං අමුලකං නාම, ‘අනාප්ඤාපන්තං අකත’න්ති වදෙය්‍ය, ඉමෙ කර්ස්සන්ති, තස්මා ‘තාදිසං දිට්ඨසඤ්ඤී හුත්වා වොදෙති’ති පායො. ‘එතෙන නයෙන සුතමුතපරිසඬිකිතානිපි විත්ථාරතො වෙදිතබ්බානී’ති පායො. ‘චතුන්තං අඤ්ඤතරොනා’ති පාතිමොක්ඛද්දෙසෙ එව ආගතෙ ගහෙත්වා වුත්තං, ඉතරොසං අඤ්ඤතරොනාපි අනුද්ධංසෙන්තස්ස සඬිසාදිසෙසොවාති නො තක්කොති ආවරියො. භික්ඛුභාවා හි වාචනසමත්ථතො. ‘සමීපෙ යත්වා’ති වචනතො පරම්මුඛා වොදෙන්තස්ස, වොදාපෙන්තස්ස වා සීසං න එති. දිට්ඨඤ්චෙ සුතෙන පරිසඬිකිතෙන වොදෙති වොදාපෙති, සුතපරිසඬිකිතං වා දිට්ඨාදිහි වොදිතෙ වා වොදාපිතෙ වා සීසං එති එව අමුලකෙන වොදිතත්තා. වුත්තඤ්ඤෙහං ‘දිට්ඨස්ස හොති පාරාජිකං ධම්මං අප්ඤාපජ්ජන්තො, තඤ්චෙ වොදෙති ‘සුතො මයා...පෙ.... සඬිසාදිසෙසස්සා’ති (පාරා. 387). ‘අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අප්ඤාපන්තො, තඤ්චෙ අසුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙන්වා වාචනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ඔකාසං කාරාපෙන්වා වාචනාධිප්පායො වදෙති, අනාපත්ති’ති (පාරා. 389) ඉමිනා න-සමෙත්තං විය බායති, කථං? දිට්ඨස්ස හොති පාරාජිකං ධම්මං අප්ඤාපජ්ජන්තො නාම අසුද්ධො පුග්ගලො හොති, ‘අඤ්ඤතරස්මිං අසුද්ධදිට්ඨි සමානො තඤ්චෙ වොදෙති ‘සුතො මයා පාරාජිකං ධම්මං අප්ඤාපන්තොසී’ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඬිසාදිසෙසස්සා’ති වචනතො පුරිමනයෙනාපත්ති. ‘වාචනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’ති වචනතො පච්ඡිමනයෙන සඬිසාදිසෙසෙන ආපත්තිති ද්වෙ පාළිනායා අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධා විය දිස්සන්ති, න ච විරුද්ධං බුද්ධා කථයන්ති, තස්මා එත්ථ යුත්ති පරියෙසිතබ්බා. අට්ඨකථාවරියා තාවාහු ‘සමුලකෙන වා සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස අනාපත්ති, අමුලකෙන වා පන සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස ආපත්ති’ති. තස්සත්ථො – දස්සනසවනපරිසඬිකනමුලෙන සමුලකෙන වා තදභාවෙන අමුලකෙනාපි සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස අනාපත්ති, දස්සනාදිමුලාභාවෙන අමුලකෙන වා තබ්භාවෙන සමුලකෙනාපි සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස ආපත්ති, තස්මා දිට්ඨස්ස හොති.

පාරාජිකං ධම්මං අප්ඤාපජ්ජන්තොතිආදිමහි දස්සනමුලෙන සමුලකෙනාපි ‘සුතො මයා’ති වචනතො සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙති, ආපත්ති සඬිසාදිසෙසස්ස. තදත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං ‘දිට්ඨෙ වෙමතිකො’තිආදි වාරා වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

අසුද්ධො හොති පුග්ගලොතිආදිමහි පන සමුලකෙන, සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදිතත්තා අනාපත්තිති. එවමෙවං පන තදත්ථදීපනත්ථං තෙ වාරා වුත්තා. තත්ථ හි

“අදිට්ඨස්ස හොති” තිආදිවාරා අමුලකෙන වොදෙන්තස්ස ආපත්ති හොතිති දස්සනත්ථං වුත්තා. “දිට්ඨෙ වෙමතිකො” තිආදිනා සඤ්ඤාඅමුලකෙන වොදෙන්තස්ස ආපත්ති හොතිති දස්සනත්ථං වුත්තා. අඤ්ඤා “දිට්ඨස්ස හොති, දිට්ඨෙ වෙමතිකො” තිආදිවාරා නිබ්බිසෙසා භවෙය්‍යං. ඉදං පනෙත්ථ සන්තිට්ඨානං- යථා අසුද්ධං පුග්ගලං අනොකාසං කාරාපෙත්වා වොදෙන්තස්ස දුක්කටං, අක්කොසාධිප්පායස්ස ච ඔමසවාදෙන දුක්කටස්ස, තථා අසුද්ධදිට්ඨිකොපි අසුද්ධං අසුද්ධදිට්ඨි අමුලකෙන වොදෙති, ආපත්ති. සමුලකෙන වා වොදෙති, අනාපත්තිති තං සන්තිට්ඨානං යථා “අනාපත්ති සුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස අසුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්සා” ති ඉමිනා සංසන්දති, තථා ගහෙනබ්බං. අඤ්ඤා යුත්ති පරියෙසිතබ්බා.

සීලසම්පන්නොති එත්ථ “දුස්සීලස්ස වචනං අප්පමාණං. හික්ඛුනී හි හික්ඛුමහි අනිස්සරා, තස්මා උක්කට්ඨනයෙ විධිං සන්ධාය ථෙරෙන වුත්තං. දුතියත්ථෙරෙන හික්ඛුනී අජානිත්වාපි වොදෙති, සික්ඛමානාදයො වා වොදෙන්ති, තෙසං සුත්වා හික්ඛු එව විචාරෙත්වා තස්ස පටිඤ්ඤාය කාරෙන්නි. කො එත්ථ දොසොති ඉදං සන්ධාය වුත්තං. තතියෙන තිත්ථියානං වචනං සුත්වාපි හික්ඛු එව විචාරෙන්නි, තස්මා න කොචි න ලහතිති එවං සබ්බං සමෙතිති අපරෙ” ති වුත්තං. තිංසානි තිංසවත්තානි. අනුයොගොති පටිච්චනං. එහිනීති ආගමිස්සති. දිට්ඨසන්නානෙනානි දිට්ඨනයෙන, දිට්ඨවිධානෙනානි අධිප්පායො. පතිට්ඨායානි පතිට්ඨං ලහිත්වා. යානෙති ලජ්ජිට්ඨානෙ.

ගාහන්ති “අහං වොදෙස්සාමි” ති අත්තාදානග්ගහණං. චෙතනානි අත්තාදානග්ගහණචෙතනා. වොහාරොති ඉතො, එත්තො ච ඤත්වා පකාසනං. පණ්ණත්තිති නාමපඤ්ඤත්ති. යා වචිසොසාරම්මණස්ස සොතද්වාරප්පවත්තවිඤ්ඤාණසන්නානස්ස අනන්තරං උප්පන්නෙන උපලද්ධපුබ්බසඨකෙනෙන මනොද්වාරවිඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤායති, යස්සා විඤ්ඤාතත්තා තදත්ථො පරමත්ථො වා අපරමත්ථො වා තතියවාරං උප්පන්නෙන මනොවිඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤායතිති නාමාදිහි ඡහි බ්‍යඤ්ජනෙහි පාළියා පකාසිතා, සා “විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති” තිආදිනා ඡධා ආවරියෙහි දස්සිතා. තබ්බාගියභාවො අතබ්බාගියභාවො ච නිජ්ජන්තධම්මස්සෙව යුජ්ජති, න පඤ්ඤත්තියා අධිකරණීයවත්ථුත්තා, අධිකරණෙ පවත්තත්තා ච අධිකරණො මඤ්චට්ඨෙ මඤ්චොපවාරො වියාති ව. “පරියායෙනානි අමුලකා නාමපඤ්ඤත්ති නත්ථි. පරියායමත්තං, සභාවතො නත්ථි. අහිධානමත්තමෙව, අහිධෙය්‍යං නත්ථි” ති ව ලිබ්බං. ඉධෙවනි ඉමස්මිං එව සික්ඛාපදෙ. න සබ්බත්ථානි විචාදාධිකරණාදීසු. කස්මා? න හීතිආදි. විචාදාධිකරණාදීනමත්ථිතා විය අමුලකං අධිකරණං නත්ථිති. පුබ්බෙ වුත්තසමුපෙහිති “යං අධිකිච්ච සමථා වත්තත්ති” ති වුත්තසමුපෙහිති අධිප්පායො. අපිච සභාවතො නත්ථිති අප්පට්ඨද්ධසභාවත්තා වුත්තං. අනුප්පන්නං විය විඤ්ඤාණාදි. න හි විචාදාදීනං පණ්ණත්ති අධිකරණට්ඨොති පණ්ණත්තිං අධිකිච්ච සමථා න පවත්තත්ති, තස්මා න තස්සා අධිකරණීයතානි න විචාදාදීනං පණ්ණත්ති අධිකරණට්ඨොති අධිප්පායො. හොති චෙත්ථ -

“පාරාජිකාපත්ති අමුලිකා වෙ,
පණ්ණත්තිමත්තා ඵලමග්ගධම්මා;
චතුත්ථපාරාජිකවත්ථුභුතා,
පණ්ණත්තිමත්තාව සියුං තථෙව.

“තතො ද්විධා මග්ගඵලාදිධම්මා,
සියුං තථාතීතමනාගතඤ්ච;
පණ්ණත්තිජක්කං න සියා තතො වා,
පරියායතො සම්මුතිවාදමාහා”ති.

අනුවදන්තීති අක්කොසන්ති. කිව්වයතාති කරණියතා. තං කතමන්ති වෙ?
අපලොකනකම්මන්තිආදි. කිව්වන්ති විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකච්ඡන්තං කිර අධිජ්ජෙතං.

387. සුතාදීනං අභාවෙන අමුලකත්තන්ති එත්ථ යො දිස්වාපි “දිට්ඨොසි මයා”ති වත්තුං අසක්කොන්තො අත්තතො දිට්ඨනියාමෙනෙව “සුතොසි මයා”ති වදති. තස්ස තස්මිං අසුද්ධදිට්ඨිත්තා ආපත්ති, ඉධ පන යො පුබ්බෙ සුත්වා අනාපත්ති, පච්ඡා තං විස්සරිත්වා සුද්ධදිට්ඨි එව සමානො වදති, තං සන්ධාය වුත්තං. “එස නයො සබ්බත්ථාති අපරෙ”ති වුත්තං. ජෙට්ඨබ්බතිකො කාකෙකජ්ජට්ඨත්තා. යදග්ගෙනාති යාවතා, යදා වා. නො කජ්ජෙතීතිආදි වෙමතිකාභාවදීපනත්ථමෙව වුත්තන්ති දස්සෙති. තෙන වෙමතිකොව නස්සරති සම්මුට්ඨො නාමාති ආපජ්ජති, තං න යුත්තං තදනන්තරභාවතො, තස්මා දුතියත්ථෙරවාදො පච්ඡා වුත්තො.

389. සබ්බත්ථාති සබ්බඅට්ඨකථාසු. ඔකාසකම්මන්ති ඔකාසකරණං. “ඔකාසෙන කම්මං ඔකාසකම්ම”න්ති ලිබ්බිතං. අසුරියං පස්සති කඤ්ඤාති එත්ථ යථා කඤ්ඤා සුරියං න පස්සතිති භවති, එවං “අනොකාසං කාරෙත්වා”ති වුත්තෙ ඔකාසං න කාරෙත්වාති භොති.

පට්ඨමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

391. වෙළවනෙයෙවති ඉදං තෙහි වුත්තවෙලං සන්ධාය වුත්තං. “පුබ්බෙ මයං ආවුසො සුතෙන අවොවුම්හා”ති “අම්හෙහි සා උස්සාහිතා කුපිතෙහි අනත්තමනෙහි”තිආදිවචනං සන්ධාය වුත්තං, අඤ්ඤාභාගස්ස ඉදන්ති මනුස්සනික්ඛාවතො අඤ්ඤාභාගස්ස තිරච්ඡානජගලකභාගස්ස ඉදං ඡගලකජාතං අධිකරණං. අඤ්ඤාභාගො වා අස්ස අත්ථිති සො තිරච්ඡානජගලකභාවසඞ්ඛාතො අඤ්ඤාභාගො අස්ස ඡගලකස්ස අත්ථිති ස්වායං ඡගලකො අඤ්ඤාභාගියං අධිකරණං නාම.

තත්ථ පටිමාය සරීරං, සිලාපුත්තකස්ස සරීරන්ති නිදස්සනං, පට්ඨං පනෙත්ථ නිබ්බවනං ඡාතිපදත්ථොතිවාදීනං මතෙන වුත්තං. සා හි සාම්භාවෙන, නිව්චභාවෙන

393. අඤ්ඤාභාගීයස්සාති චුදිතකතො අඤ්ඤස්ස. අධිකරණස්සාති මනුස්සස්ස වා අමනුස්සස්ස වා තිරච්ඡානගතස්ස වාති එවං වත්තබ්බං. එවඤ්ඤි චුත්තෙ මනුස්සාදීනංයෙව ජාතිලෙසාදයො චුත්තා භොන්ති, අඤ්ඤථා චතුත්තං. අධිකරණානං තෙ ආපජ්ජන්ති “අධිකරණස්ස කඤ්චි දෙසං ලෙසමත්ත”න්ති සාමිවචනං පුබ්බචගමං උද්දිට්ඨත්තාති වෙ? න, නාමස්ස විය ජාතිආදීනං මනුස්සාදීනං ආධාරභාවනීයමසම්භවතො, අධිකරණභාවනීයමතොති චුත්තං භොති. නියමෙ ව සති ජාතියා ආධාරො ජාති, ලිඛිගස්ස ව ලිඛිගං, ආපත්තියා ව ආපන්නො ආධාරො, විරුද්ධානම්පි අසමාදින්නානම්පි පත්තවිචරානං සාමිකො ආධාරො, යෙන අධිකරණසඬ්ඛයං ගච්ඡෙය්‍යාති ආපජ්ජන්ති අධිකරණස්සාති පදං අභාෂෙතබ්බමෙව භවෙය්‍යාති න උද්ධරිතබ්බං සියා, උද්ධරිතබ්බං. තස්මා “අධිකරණන්ති වචනසාමඤ්ඤතො”තිආදි සබ්බං වත්තබ්බං. අපාකවා ඉතො අඤ්ඤු දස්සිතට්ඨානාභාවතො. ජානිතබ්බා ව විනයධරෙහි යස්මා අඤ්ඤථා පරිවාරෙ “විවාදාධිකරණං චතුත්තං අධිකරණානං විවාදාධිකරණං භජති”තිආදීනා නයෙන අනාගතට්ඨානෙ “කස්මා”ති චුත්තෙ කාරණං න පඤ්ඤායෙය්‍ය, තස්මා තෙසං තබ්භාගීයතා ව අඤ්ඤාභාගීයතා ව ජානිතබ්බා විනයධරෙහි. තාසු හි විඤ්ඤාතාසු විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණං භජති. කස්මා? තබ්භාගීයත්තා. ඉතරං න භජති අඤ්ඤාභාගීයත්තාති සුඛකාරණතො පඤ්ඤායන්ති, තස්මා වචනසාමඤ්ඤතො ලද්ධං අධිකරණං නිස්සායාතිආදි. තත්ථ යස්මා ආපත්තඤ්ඤාභාගීයං මභාවිසයං, ඉතරෙහි අසදිසනිද්දෙසඤ්ච, තස්මා තං අධිකරණපරියාපන්නම්පි සමානං විසුං.

වුත්තං “ආපත්තඤ්ඤභාගියං වා හොති” ති. අධිකරණපරියාපන්නත්තා ව “අධිකරණඤ්ඤභාගියං වා” ති එත්ථ වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථාපි මහාවිසයත්තා, මාතිකායං ආගතත්තා ව පයමං අඤ්ඤභාගියතා වුත්තා, පච්ඡා තබ්බාගියතාති වෙදිතබ්බා. තත්ථ යස්මා අධිකරණඤ්ඤභාගියවචනෙන අත්ථාපත්තිනයෙන සිද්ධං. අධිකරණං තබ්බාගියං, තස්මා “අධිකරණං තබ්බාගියං හොති” ති එවං උද්දෙසං අකත්වා “කථං අධිකරණං අධිකරණස්ස තබ්බාගියං හොති” ති පුච්ඡාපුබ්බචගමනිද්දෙසො කතො. තත්ථාපි ආපත්තාධිකරණස්ස අඤ්ඤභාගියතා කිඤ්චාපි පාරාජිකෙන අනුද්ධංසිභාධිකාරත්තා පාරාජිකානංයෙව වසෙන වුත්තා, අථ ඛො සෙසාපත්තික්ඛන්ධවසෙනාපි වෙදිතබ්බා. යා ව සා වොදනා “අසුකො නාම භික්ඛු සඤ්ඤාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති” තිආදිකා, තත්ථ “සඤ්ඤාදිසෙසෙ පුල්ලවචයදිට්ඨි හොති, දුබ්බාසිතෙ සඤ්ඤාදිසෙසදිට්ඨි හොති” ති එවමාදිකා විනයෙ අපකතඤ්ඤාතාය, තංතංවත්ථුසරික්ඛතාය වා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. සබ්බත්ථාපි “පාරාජිකදිට්ඨි හොති” ති න වුත්තං. තථාසඤ්ඤිතො අනාපත්තිතො. “තබ්බාගියවිචාරණාය” න්ති තබ්බාගියපදනිද්දෙසෙ අඤ්ඤභාගියතායපි නිද්දිට්ඨත්තා වුත්තං.

වත්ථුසභාගතායාති අනුචාදවත්ථුසභාගතායාති අත්ථො. අඤ්ඤා “චතස්සො විපත්තියො” ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍ය. සභාවසරික්ඛාසරික්ඛතො වාති සභාවෙන සදිසාසදිසතො. තත්ථ ඤානාදිවත්ථුවිසභාගතායපි සභාවසරික්ඛතාය උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකාපත්ති තස්සෙව තබ්බාගියාව හොති. තථා වත්ථුවසෙන අනුචාදාධිකරණං, කිච්චාධිකරණඤ්ච පාටෙක්කං චතුබ්බිධම්පි වුත්තඤ්ඤභාගියං න ජාතං, තස්මා තදඤ්ඤභාගියතාය විදිතාය තබ්බාගියතා පාරියෙසයුත්තියා අවුත්තාපි සිජ්ඣාති කත්වා “අඤ්ඤභාගියමෙව පයමං නිද්දිට්ඨ” න්තිපි වත්තුං යුජ්ජති. එකංසෙන තබ්බාගියං න හොතීති සරික්ඛවසෙන අරහත්තං ආපත්ති අනාපත්තිති විචාදසබ්බාවතො අඛ්‍යාකතභාවෙන විචාදාධිකරණස්සපි අඤ්ඤභාගියං සියා, පාළියං ආපත්තාධිකරණස්ස වුත්තත්තා එවං වුත්තං, ආදිතො පට්ඨායාති “අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සා” ති ඉතො පට්ඨාය. “මෙථුනරාගෙන මනුස්සවිග්ගහො දොසෙනාතිආදිතා සරික්ඛතො වා” ති ලිඛිතං. තං වත්ථුවිසභාගතාය එව සිද්ධං. අයං පන වත්ථුසභාගතායපි සති ආපත්තිසභාගතා සරික්ඛතොති නො තක්කොති ව, එකස්මිම්පි හි වත්ථුස්මිං ආපත්තිහෙදො හොතීති ආචරියො. පරතො වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

“කිච්චමෙව කිච්චාධිකරණං” න්ති වුත්තත්තා සඤ්ඤාකම්මානමෙතං අධිවචනං. කම්මලක්ඛණන්ති කම්මානං සභාවං. තං නිස්සායාති පුබ්බෙව හි සංවිධාය සඤ්ඤා කම්මං කරොති. අථ වා පුරිමං පුරිමන්ති පරිවාසඋක්ඛෙපනියාදීති සඤ්ඤාකම්මානි නිස්සාය අබ්බානඛසාරණාදි උප්පන්නන්ති කත්වා වුත්තං. තස්මා කිඤ්චාපි සඤ්ඤාකම්මමෙව කිච්චාධිකරණං, තථාපි සෙසවිසෙසො ලබ්හතීති දස්සෙති.

394. අත්ථතො එකං, තස්මා දෙසස්ස අත්ථමචත්වා “ලෙසො” තිආදි වුත්තං කිර.

395. සවත්ථුකං කත්වාති පුග්ගලස්ස උපරි ආරොපෙත්වා ඛත්තියාදිභාවෙන එකජාතිකොපි දීඝරස්සකාලකොදානාදීනං දිට්ඨසුතපරිසඬිකිතානං වසෙන අඤ්ඤාභාගියතා, දීඝං ඛත්තියං අජ්ඣාචරන්තං දිස්වා රස්සාදිඛත්තියපඤ්ඤත්තියා ආධාරභාවතො ජාතිලෙසෙන වොදෙති, එකං වා ඛත්තියං අජ්ඣාචරන්තං දිස්වා තතො විසිට්ඨඤ්ඤාභාගහූතං ඛත්තියං ජාතිලෙසං ගහෙත්වා “ඛත්තියො දිට්ඨො ත්වං ඛත්තියොසි”ති වොදෙති දිට්ඨාදිඅඤ්ඤාභාගෙන. එත්ථ ව “දීඝාදයො, දිට්ඨාදයො ව ජාතිනාමාදීනං වත්ථුහූතත්තා අධිකරණ”න්ති ලිඛිතං. තං “අධිකරණභාවානියමතො”ති චුත්තදොසං නාතික්කමති, අට්ඨකථායං “ඛත්තියජාතිපඤ්ඤත්තියා ආධාරවසෙන අධිකරණතා ව වෙදිතඛිබ්බා”ති චුත්තං. තම්පි නාමගොත්තතො අඤ්ඤාස්සා නාමගොත්තපඤ්ඤත්තියා නාම කස්සපි අභාවතො න සබ්බසාධාරණං, තස්මා “අධිකරණස්සා”ති පදුද්ධාරණං අධිකරණවතුක්කදස්සනත්ථං, තං සමානවචනදස්සනත්ථන්ති නො තක්කොති. තත්ථ දීඝාදිනො වා දිට්ඨාදිනො වාති එත්ථ දීඝාදිතා, දිට්ඨාදිතා ව අඤ්ඤාභාගො, යො චුදිතකො ඉතරස්ස විසෙසො යතො අඤ්ඤාති වුව්වති.

399. ලහුකං ආපත්තින්ති පාරාජිකතො ලහුකාපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසාදි. තෙනෙව අත්තෙ තං දස්සෙත්තෙන “භික්ඛු සඬ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො භොති”තිආදි චුත්තං. ආපත්තිලෙසොපි කිමත්ථං ජාතිලෙසාදයො විය න විත්ථාරිතොති වෙ? තථා අසම්භවතොති වෙදිතඛිබ්බං.

400. සාටකපත්තො සරීරට්ඨපත්තො. ආපත්තියාති පාරාජිකාපත්තියා අඤ්ඤාභාගියං සඬ්ඝාදිසෙසාදි, අධිකරණඤ්ච ආපත්තිපඤ්ඤත්තියා. “ලෙසො නාම ආපත්තිභාගො”ති චුත්තත්තා ආපත්තිභාවලෙසො චුත්තොති වෙදිතඛිබ්බො, තස්මා පාරාජිකාපත්තිතො අඤ්ඤාභාගියස්ස ආපත්තිපඤ්ඤත්තියා ආධාරණට්ඨෙන “අධිකරණ”න්ති සඬ්ඛාං ගතස්ස සඬ්ඝාදිසෙසාදිනො ආපත්තිනිකායස්ස ආපත්තිභාවලෙසං ගහෙත්වා වොදනා ආපත්තිලෙසවොදනාති වෙදිතඛිබ්බො.

408. අනාපත්ති තථාසඤ්ඤී වොදෙති වා වොදාපෙති වාති ආපත්තඤ්ඤාභාගියවොදනායමෙව, න අඤ්ඤත්ථ. එත්තාවතා පයමදුට්ඨදොසෙ චුත්තවිචරණාය සංසන්දිතං භොති, තං ඉධ කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? කඬ්ඛාවිතරණියා වචනතො. චුත්තඤ්ඤී “තත්ථ ඉධ ව ආපත්තඤ්ඤාභාගියවොදනාය තථාසඤ්ඤීනොපි අනාපත්ති”ති.

අඤ්ඤාභාගියසික්ඛං යො, නෙව සික්ඛති යුත්තිතො. ගච්ඡෙ විනයවිඤ්ඤුහි,
අඤ්ඤාභාගියතඤ්ච

සොති.

දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පයමසඬ්ඝහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

409. “වජ්ජං න චුසෙය්‍යා” ති ව පාඨො.

410. තෙසං අනුරූපාජානනතො අසබ්බඤ්ඤා අස්ස. “න, භික්ඛවෙ,
අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති (මහාව. 204) චුත්තත්තා
පටික්ඛිත්තමෙව. නිකොට්ඨපරිසුද්ධන්ති පරස්ස පාපපසංඝිගතිවාරණත්ථං චුත්තං, න
පටිච්චකම්මතිවාරණත්ථං කොට්ඨිති ආකාරෙහි. පරිසුද්ධන්ති විමුත්තං. දසහි
ලෙසෙහි උද්දිස්ස කතං සමණා පරිභුඤ්ජන්ති, අස්සමණා ඉමෙති සාසනස්ස
ගරහභාවො ආගච්ඡෙය්‍යා, ගරහපච්චයා ලොකො වා අපුඤ්ඤං අරියුපවාදං
පසවෙය්‍යා, තෙහි විමුත්තන්ති අත්ථො. වාගුරන්ති මිගජාලං. අත්තනො අත්ථාය
වාතිආදිනා පරෙසං අත්ථාය කතෙ කප්පියභාවං දස්සෙත්වා භික්ඛුනඤ්ච
අඤ්ඤෙසඤ්ච අත්ථාය කතෙ තං දස්සෙතුං “මතානං පෙතකිච්චත්ථායා”ති ආදිමාහ.

යං යං භිතිආදි තස්ස කාරණස්ස දස්සනත්ථං චුත්තං. පුන පඤ්චන්තං
සහධම්මිකානං අත්ථාය කතං න කප්පතිති චුත්තන්ති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො.
ගණ්ඨිපදෙ “භික්ඛුනමෙව සුද්ධානං අත්ථාය කතං න වට්ටති”ති ලිඛිතං. අපරෙහි
පන “මතානං පෙතකිච්චත්ථායාතිආදිනා චුත්තෙපි කප්පති, භික්ඛුනංයෙව
අත්ථායාති ඉමිනා ‘භික්ඛුනම්පි දත්වා මයං භුඤ්ජිස්සාමා’ති කතම්පි චුත්තං. පුන
‘පඤ්චසු එකං උද්දිස්සකතං ඉතරෙසං න කප්පති’ති දස්සනත්ථං ‘පඤ්චසු හි
සහධම්මිකෙසුතිආදි චුත්ත’න්ති වදන්ති”ති චුත්තං. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨිපදෙ
“අම්භාකන්ති ව රාජයුත්තාදීනන්ති ව චුත්තෙ වට්ටතිති වත්වා ‘තුම්භාක’න්ති
අවත්වා ‘පෙතකිච්චත්ථායාති චුත්තෙපි වට්ටති’ති ව දස්සෙත්වා සබ්බත්ථ චුත්තානං,
ආදිසද්දෙන සංඝගහිතානඤ්ච ලක්ඛණං යපෙන්නෙන ‘භික්ඛුනංයෙවා’තිආදි චුත්තං.
තත්ථ ‘භික්ඛුනං උද්දිට්ඨෙ ඵවාති අධිප්පායෙනා’ති චුත්තං. න ‘තුම්භාකං,
අම්භාකඤ්චාති චුත්තෙ අනාපත්ති’ති දස්සනත්ථං. කස්මා? මිස්සකවාරස්ස අභාවා.
ලක්ඛණං නාම චුත්තානං, චුත්තසදිසානඤ්ච භොති. ‘සවෙ පෙතකිච්චත්ථායාති
චුත්තට්ඨානෙ භික්ඛුනං භොජනං සන්ධාය කරොන්ති’ති වදන්ති
මහාඅට්ඨකථායඤ්ච ‘තස්මිං වාරෙ ව න තුම්භාකන්ති චුත්තෙ වට්ටති’ති චුත්තත්තා.
තෙනෙව ඉධාපි ‘පෙතකිච්චත්ථාය, මඬගලාදීනං වා අත්ථාය කතෙපි එසෙව
නයො’ති පුබ්බෙ චුත්තත්ථවසෙන චුත්තං. ‘අවධාරණත්ථෙත මිස්සකෙ වට්ටති’ති
වෙ? ‘කප්පියමංසස්ස හි පටිග්ගහණෙ ආපත්ති නත්ථි’ති වචනෙන
අකප්පියපටිග්ගහණෙ ආපත්තිති ආපන්නං, ‘තඤ්ච ගහෙතබ්බං සියා’ති
පටික්ඛිපිතබ්බා”ති චුත්තං, තං සුන්දරං විය දිස්සති, විවාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. යත්ථ
වාති භික්ඛුනං අත්ථාය කතෙපි. තමත්ථං ආචි කාතුං “සවෙ පනා”තිආදි චුත්තං.
එත්ථ පන “භික්ඛුනිනං දුක්කට්ඨං, ඉතරෙසං දණ්ඩකම්මවත්ථු”ති වදන්ති. කප්පං
නිරයම්භිති අසංඛිංයායාකප්පං. විවට්ටිට්ඨායිකාලෙයෙව සංඝහෙදො භොතිති.
කප්පන්ති ආයුකප්පං.

411. කුසලන්ති බෙමං. ආපත්තිභයා කතා ලජ්ජිහිති එත්ථ ආපත්තිභයෙන
අවස්සං ආරොචෙත්තිති දස්සනත්ථං “ලජ්ජි රක්ඛිස්සති”ති (විසුද්ධි. 1.42; පාරා.
අට්ඨ. 1.45) පොරාණවචනස්සානුරූපතො “අඤ්ඤෙහි ලජ්ජිහි”ති චුත්තං.

අලප්පිස්සපි අනාරොචෙනත්තස්ස ආපත්තියෙව “යෙ පස්සන්ති යෙ සුඤ්ඤන්ති” ති වචනතො.

416. අසමනුභාසන්තස්සාති කම්මකාරකෙ කත්තුනිද්දෙසො,
සමනුභාසනකම්මං අකරියමානස්සාති අත්ථො. ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතො නාම
උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ටාදිකො “අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සා” ති
අරිට්ඨසික්ඛාපදෙ ආගතත්තා අත්ථිති වෙ? යම්පීතිආදි. සා පනෙසා අනාපත්ති. සො
වුවච්ඡිති තත්ථ ආගතොපි සකම්මන්තාවටොපි එවං වුවච්ඡිති. එතෙනුපායෙනාති
අසමනුභාසන්තස්ස ව ආදිකම්මිකස්ස ව චුත්තත්ථවසෙන. යපෙත්වා
අරිට්ඨසික්ඛාපදන්ති තත්ථ ආදිකම්මිකපදාභාවා.

තිවච්ඡිකන්ති එත්ථ වාචාය එව පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස
ඔට්ඨවලනාදිකායවිඤ්ඤන්ති හොති, තස්මා දුට්ඨමිපි විඤ්ඤන්තිං කට්ඨන්තස්ස
හොති. වච්ඡෙදං කාතුං අසක්කොන්තස්ස කායවිකාරං කරොන්තස්ස අනාපත්තියා
භවිතඛිං. කස්මා? තිවච්ඡගෙසු එකස්ස පරිභීනත්තා, තස්මා තිවච්ඡගභාවො
ආපත්තියා, අභිගහානිභාවො අනාපත්තියාති ගහෙතඛිං. එත්ථ සියා – යදි
අභිගහානිභාවෙන අනාපත්ති, එවං සන්තෙපි විකාරං අකත්වා චිත්තෙනෙව
විස්සජ්ජෙන්තස්ස අනාපත්තියා භවිතඛින්ති? තං න, කස්මා? අට්ඨකථායං
“කායවිකාරං වා වච්ඡෙදං වා අකරොන්තස්සෙව පන ආපජ්ජනතො අකිරිය”න්ති හි
චුත්තං, “චිත්තං වා අනුප්පාදෙන්තස්ස වා” ති න චුත්තං, තස්මා චිත්තඤ්ච නාම
විඤ්ඤන්තිපට්ඨද්ධං එවාති විසුං අභිගහාවෙනෙව චුත්තත්තා ජාතිතඛින්ති වෙ? තං
න, ද්විත්තංයෙව අකිරියාති, තස්මා චිත්තෙන විස්සජ්ජෙන්තස්සාපි ආපත්ති විය
දිස්සති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතඛිං. තත්ථ “අකුසලචිත්ත”න්ති චුත්තන්ති වෙ?
“චිත්තබාහුල්ලතො චුත්ත”න්ති වදන්ති. තෙපි කිර බාහුල්ලතො වදන්ති.

පයමසඬ්ඝහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියසඬ්ඝහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

422. සඤ්ඤීති සඤ්ඤිතො.

දුතියසඬ්ඝහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුඛබවසික්ඛාපදවණ්ණනා

424. පතං පතිතං විවරි විවට්ඨයි. එකතො උස්සාරෙති ව ගිලිතතො යපෙති ව.
එකපංසුප්පකනදිසඬ්ඛං දීඝමූලකපණ්ණසෙවාරං සෙවාරං දණ්ඩිසිප්පරිං පණ්ණං
පෙසිට්ඨිං නිස්සාරෙති. තිලබ්ජකන්ති සුමුමූලපණ්ණකං හුත්වා උදකපිට්ඨෙ
පත්ථරිකං උදකපප්පටකං නිස්සාරෙති.

425-6. “දුබ්බවිචජාතිකො” තිපි පටන්ති. අපදානෙනාති පුරාණකම්මෙන. “කිං පුබ්බෙපි මයං ඵවරූපං කරොමාතිආදිනා ඵකුනවිසති” ති මහාපච්චරියං කිර වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායඤ්ච අනුමානසුත්තට්ඨකථායඤ්ච “සොළසවත්ථුකා” ති වුත්තං, තං සමෙති.

දුබ්බවසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. කුලදුසකසික්ඛාපදවණ්ණනා

431. න කෙවලං විහාරො ඵව කීටාගිරි, සොපි ගාමො “කීටාගිරි” චචෙව වුවචති. ගාමඤ්ඤි සන්ධාය පරතො “න අස්සප්පුනබ්බසුකෙහි භික්ඛුහි කීටාගිරිස්මිං වත්ථබ්බ” න්ති වුත්තං. ඵකසංවච්ඡරෙ ද්වික්ඛත්තුං වස්සති කිර, තං සන්ධාය “ද්විහි මෙසෙහි” ති වුත්තං. සමධිකන්ති ඡ ජනෙ සන්ධාය. අකතවත්ථුන්ති නවං අට්ඨුප්පත්තිං. “ජාහිසුමනාදිගච්ඡං අල්ලානං හරිතානං ඵවා” ති ලිබ්බං. භූතගාමබ්බිජගාමහෙදතො පනෙස හෙදො. වතත්ථායාති වතිඅත්ථාය. යංකිඤ්චීති සොදකං වා නිරුද්ධකං වා. ආරාමාදිඅත්ථායාති වනරාජිකාදිඅත්ථාය. මාලාවච්ඡරොපනං කුලදුසකංයෙව සන්ධාය, ගන්ථනාදිසබ්බං න සන්ධාය වුත්තන්ති. කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? තං දස්සෙතුං “බුද්ධෙන ධම්මො” තිආදි. “ආවෙළං ආබිළ” න්තිපි පාඨො.

ගොප්ථනන්ති ගන්ථනං. වෙධිමන්ති තග්ගතිකමෙව. වෙධිමං අඤ්ඤෙත කෙනවි පුප්ඵං වෙධෙත්වා කතං. කණ්ටකම්පි බන්ධිතුන්ති ඵත්ථ “සයං විජ්ඣනත්ථං න වට්ටති. අඤ්ඤස්සත්ථාය වට්ටති” ති වදන්ති. ජාලමයං විතානං ජාලවිතානං. පුප්ඵපට්ච්ඡකං ගවක්ඛං විය සජ්ද්දං කරොන්ති. තාලපණ්ණගුළකන්ති තාලපණ්ණමයං පුන කතම්පි පටිඡ්ජ්ජකමෙව. ධම්මරජ්ජු වෙතියං වා බොධිං වා පුප්ඵප්පවෙසනත්ථං ආවිජ්ඣත්වා බද්ධරජ්ජු. “කාසාවෙන බද්ධම්පි සුත්තවාකාදීහි බද්ධං භණ්ඩිතසදිස” න්ති ලිබ්බං. අංසභණ්ඩිකං පසිබ්බකෙ පක්ඛිත්තසදිසත්තා වෙධිමං න ජාතං, තස්මා “සිටීලබ්දධස්ස අන්තරන්තරා පක්ඛිපිතුං න වට්ටති” ති වදන්ති. “අඤ්ඤමඤ්ඤං අචුසාපෙත්වා අනෙකක්ඛත්තුම්පි පරික්ඛිපිතුං වට්ටති” ති වදන්ති. පූරිතන්ති දීසතො පසාරෙත්වා පූරිතං. සට්ඨකදාමඔලම්බකොති “යමකදාමඔලම්බකො” ති ලිබ්බං. “ගෙණ්ඩුබරපත්තදාමානං පටික්ඛිත්තත්තා වෙලාදීහි කතදාමම්පි න වට්ටති අකප්පියානුලොමත්තා” ති වදන්ති.

“රෙවකං නාම තථාලාසියනාටනටානං නච්ච” න්ති ලිබ්බං. තං “පරිවත්තන්ති” ති වුත්තං. “සාරියො නාම රුතසුනබා සිඬිගාලකම්මකුරුඬිගකෙළිපනෙ ධීතා” ති කිර පාඨො. “නිබුජ්ඣන්ති” ති පාළි.

432. අබලබලාදි-පදානං උප්පට්ඨපාටියා. යථා පාමොක්ඛානං වසෙන සබ්බෙපි “අස්සප්පුනබ්බසුකා” ති වුත්තා, තථා පාමොක්ඛප්පත්තසාවකස්ස වසෙන

තදායත්තවුත්තීනෙ සබ්බෙපි “සාරිපුත්තා” ති. තෙන වුත්තං “ගච්ඡට තුම්හෙ සාරිපුත්තා” ති.

433. “ගාමෙ වා න වසිතබ්බ” න්ති ඉමිනාව තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ න වසිතබ්බන්ති සිද්ධං. “තස්මිං විහාරෙ වා” ති කස්මා වුත්තන්ති වෙ? අත්ථසබ්භාවතො. යස්මිඤ්ඤි ගාමෙ කුලද්දසනකම්මං කතං, තස්මිං ගාමෙ, යස්මිං විහාරෙ වසන්තෙන කුලද්දසනං කතං, තං විහාරං යපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං වසිතුං න වට්ටතිති දස්සනත්ථං. තං කථන්ති වෙ? “ගාමෙ වා න වසිතබ්බ” න්ති වචනෙන යස්මිං ගාමෙ කුලද්දසනකම්මං කතං, තස්මිං විහාරෙපි වසිතුං න ලබ්භතීති ආපන්නං, තං දිස්වා “තස්මිං විහාරෙ” ති වුත්තං, තෙන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤස්මිං වසිතුං ලබ්භතීති සිද්ධං. “තස්මිං විහාරෙ වසන්තෙනා” ති ඉමිනා තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ වසන්තෙන සාමන්තගාමෙ පිණ්ඩාය වරිතුං වට්ටතිති දීපිතං හොති. සාමන්තවිහාරෙපිති සාමන්තවිහාරො නාම තස්මිංයෙව ගාමෙ තස්ස විහාරස්ස සාමන්තවිහාරො ව තස්ස ගාමස්ස සාමන්තවිහාරො වාති උභයං වුව්වති, එතෙන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ වසන්තෙන තස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය න වරිතබ්බං. සාමන්තගාමෙපි පිණ්ඩාය වරිතුං වට්ටති, පුන යස්මිං ගාමෙ කුලද්දසනකම්මං කතං, තස්ස සාමන්තගාමෙ කුලද්දසනකම්මං විහාරස්ස සාමන්තවත්ථුච්චිහාරෙ වසන්තෙන තස්මිං ගාමෙපි වරිතුං වට්ටති. යස්මිං සාමන්තගාමෙ කුලද්දසනං න කතං, තස්මිමිපි වරිතුං වට්ටති, නෙව විහාරෙති අධිජ්ජායො. “න නගරෙ වරිතු” න්ති වුත්තත්තා අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ තස්මිං ගාමෙ වසිතුං වට්ටතිති දීපිතං හොතිති එකෙ. ගණ්ඨිපදෙසු පන විවාරණා එව නත්ථී, තස්මා සුට්ඨු විවාරෙත්වා කථෙතබ්බං.

436-7. දාපෙතුං න ලභන්ති, පුජ්ඵදානඤ්ඤි සියා. තස්සෙව න කජ්ජති එත්ථ යාගුආදීනි ආනෙත්වා “දදන්තු” ති ඉච්ඡාවසෙන වදන්ති වෙ, සබ්බෙසං න කජ්ජති, කෙවලං පන සුද්ධචිත්තෙන අත්තානං වා පරෙසං වා අනුද්දිසිත්වා “ඉමෙ මනුස්සා දානං දත්වා පුඤ්ඤං පසවන්තු” ති වදන්තස්ස තස්සෙව න කජ්ජති යාගුආදීනං පච්චයපටිසංයුත්තකථාය උජ්ජන්තත්තා. මහාඅට්ඨකථායමිපි “පඤ්චන්තමිපි සහධම්මිකාන” න්ති විසෙසෙත්වා අවුත්තත්තා අත්ථතො සයමෙවාති අපරෙ. ආවරියා පන “යථා මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච ‘තස්සෙවා’ ති විසෙසෙත්වා වුත්තං, එවං මහාඅට්ඨකථායං විසෙසෙත්වා න වුත්තං, තස්මා සබ්බෙසං න කජ්ජති” ති වදන්ති.

කුලද්දසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තෙරසකකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අනියතකණ්ඩො

1. පයමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

444-5. උද්දෙසන්නි උද්දිසනං, ආසාල්හිනක්ඛත්තං නාම වස්සුපගමපුජා.

සොතස්ස රහොති එත්ථ රහො-වචනසාමඤ්ඤතො චුත්තං දුට්ඨුල්ලසාමඤ්ඤතො දුට්ඨුල්ලාරොචනප්පට්ඨිඡාදනසික්ඛාපදෙසු පාරාජිකවචනං විය. තස්මා “වක්ඛස්ස රහෙනෙව පන පරිච්ඡේදො කාතඛිබ්බො”ති චුත්තං. කථං පඤ්ඤායතීති වෙ?

“මාතුගාමො නාම තද්වුජාතාපි දාරිකා”ති වචනතො, “අලංකම්මනියෙති සක්කා හොති මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිතු”න්ති වචනතො ව රහොතිසප්පස්සාදො චෙත්ථ මෙටුනසන්නිස්සිතකිලෙසො, න දුතියෙ විය දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදකිලෙසො, තස්මා ව පඤ්ඤායති “සොතස්ස රහො නාධිප්පෙතො”ති. කෙච් පන “තඤ්ච ලබ්භතීති වචනස්ස දස්සනත්ථං චුත්තං, තෙන දුතියෙ චුත්තා විඤ්ඤ පටිබලා ගහිතා හොති”ති වදන්ති. යෙන වා සාති එත්ථ වා-සද්දො “තෙන සො හික්ඛු කාරොතඛිබ්බො වා”ති යොජෙතඛිබ්බො, සො ව විකප්පත්ථො, තස්මා කාරොතඛිබ්බො වා පටිජානමානො, න වා කාරොතඛිබ්බො අප්පට්ඨානමානොති අත්ථො. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “පටිජානමානොව තෙන සො හික්ඛු කාරොතඛිබ්බො...පෙ.... න කාරොතඛිබ්බො”ති. තස්මා එව පාළියං තදත්ථද්වයදස්සනත්ථං “සා වෙ එවං වදෙය්‍යා”තිආදි චුත්තං. “සද්ධෙය්‍යවචසා”ති ඉමිනා සොතාපන්නා අත්ථහඤ්ජනකං න භණන්ති, සෙසං භණන්තිති වාදීනං වාදො පටිසෙධිතො හොති. “දිට්ඨ”න්ති චුත්තත්තා “ඔලොකෙසී”ති සුන්දරං. රක්ඛෙය්‍යාසීති මම විසෙසං කස්සච්චි නාරොචෙය්‍යාසීති අධිප්පායො.

446. “සා වෙ එවං වදෙය්‍යා ‘අයාස්ස මයා සුතං නිසින්නස්ස මාතුගාමං

දුට්ඨුල්ලාහි වාචාහි ඔභාසෙන්නස්සා”ති, ඉදං කිමත්ථමෙත්ථ චුත්තං, න අධිප්පෙතඤ්ඤතං ඉධ සොතස්ස රහො නාධිප්පෙතොති කත්ථාති වෙ? අලංකම්මනියට්ඨානෙ දුට්ඨුල්ලවාචාපි ලබ්භති, න පන නාලංකම්මනියට්ඨානෙ මෙටුනන්නි දස්සනත්ථං චුත්තත්ති වෙදිතඛිබ්බත්ති. යථා එතං, තථා “සා වෙ එවං වදෙය්‍යා ‘අයාස්ස මයා සුතං මාතුගාමස්ස සන්නිකෙ අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසන්නස්සා”ති එතමිපි ඉධ ලබ්භති, න දුතියෙ නාලංකම්මනියට්ඨානත්තාති එකෙ. කඛ්ඛාචිතරණියං (කඛ්ඛා. අට්ඨ. දුතියානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා) ඉධාපි දුතියානියතාධිකාරෙ පාරාජිකාපත්තිඤ්ච පරිභාසෙත්වා දුට්ඨුල්ලවාචාපත්තියා චුත්තත්තා පට්ඨානියතෙ දුට්ඨුල්ලවාචාපත්ති න චුත්තාති වෙ? “සා වෙ”ති තස්සා පාළියා පොත්ථකා සොධෙතඛිබ්බා. ගණ්ඨීපදෙ ව “ඉධ සික්ඛාපදෙ මෙටුනකායසංසග්ගරහොතිසප්පානමෙවාගතත්තා වක්ඛස්සරහොව පමාණ”න්ති ලිඛිතං, දුතියානියතාධිකාරෙ ව “අනන්ධො කායසංසග්ගං පස්සති, අබ්බිරො දුට්ඨුල්ලං සුණාති, කායචිත්තතො කායසංසග්ගො, වාචාචිත්තතො දුට්ඨුල්ලං, උභයෙහි උභය”න්ති ව ලිඛිතං. අට්ඨකථායං “සමුට්ඨානාදීති පට්ඨමපාරාජිකසදිසානෙවා”ති චුත්තත්තාපි දුට්ඨුල්ලවාදො න සුන්දරො “තද්වුජාතා”ති චුත්තත්තාති.

පට්ඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

453. දුතියෙ කෙසුවි පොත්ථකෙසු “න හෙව බො පන පටිච්ඡන්තං ආසනං හොති ආසන”න්ති ලිඛිතං. “ආසනන්ති අධිකං, උද්ධරිතානුරූප”න්ති ලිඛිතං. ද්වෙපි රහා ඉධ අධිජ්ජෙතා කායසංසග්ගදුට්ඨල්ලවාචාරහොතිසජ්ජග්ගණනො. යදි එවං “මාතුගාමො නාම විඤ්ඤ පටිබලා”ති කීමත්ථං වුත්තන්ති? අයමෙව හි මාතුගාමො ද්වින්තම්පි කායසංසග්ගදුට්ඨල්ලවාචාරං එකතො වත්ථුභූතො, තස්මා වුත්තං. කායසංසග්ගස්ස වත්ථුභූතො දස්සිතො, න ඉතරස්සාති කත්වා දුට්ඨල්ලවාචමෙව සන්ධාය තස්සා වත්ථුං දස්සෙන්නො එවමාහ.

එත්ථාහ – යථා පඨමෙ අනාධිජ්ජෙතාපි දුට්ඨල්ලවාචා සම්භවවිසෙසදස්සනත්ථං වුත්තා, ඉධාපි කායසංසග්ගො, කස්මා න තස්ස වසෙන වක්ඛස්ස රහො ගහෙතබ්බොති? ආම න ගහෙතබ්බො, න ව ගහිතො, ගහිතො එව පන නිසජ්ජවසෙන, න හි අභිගස්ස නිසජ්ජා විසෙසොති. අප්පටිච්ඡන්තෙ සති කථං වක්ඛස්ස රහොති චෙ? දුරත්තා. පඨමෙ කස්මා ඉත්ථිසතම්පි අනාපත්තිං න කරොති, ඉධ කස්මා එකාපි කරොතිති චෙ? නො වුවචති සිද්ධත්තා. සිද්ධං හොති, යදිදං අඤ්ඤතරො භික්ඛු වෙසාලියං මහාවතෙ...පෙ.... ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නො හොති...පෙ.... සම්බහුලා ඉත්ථියො යාවදත්ථං කත්වා පක්කම්භුති (පාරා. 77). තස්මා න මෙටුනස්ස මාතුගාමො දුතියො හොති. ඉත්ථියො හි අඤ්ඤමඤ්ඤස්සා වජ්ජං පටිච්ඡාදෙන්ති, තෙනෙව භික්ඛුනීනං වජ්ජපටිච්ඡාදනෙ පාරාජිකං පඤ්ඤත්තං. තථා “ආයස්මා උදායී තා ඉත්ථියො විහාරං පෙක්ඛාපෙත්වා තාසං ඉත්ථිනං වච්චමග්ග”න්ති (පාරා. 283) එත්ථ “යා පන තා ඉත්ථියො හිරිමනා, තා නික්ඛමිත්වා භික්ඛු උජ්ඣාපෙන්නී”ති (පාරා. 283) වචනතො දුට්ඨල්ලස්ස මාතුගාමො දුතියො හොතීති සිද්ධන්ති අධිජ්ජායො. උභයත්ථාපි උම්මත්තකාදිකම්මිකානං අනාපත්තීති තෙසං පාටෙක්කං නිදානෙ ආගතං, ආදිකම්මිකානං අනාපත්තීති අත්ථො. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අවෙලකවග්ගෙ රහොපටිච්ඡන්තාසනසික්ඛාපදෙ ‘විඤ්ඤ පුරිසො දුතියො හොති’ති (පාටි. 288) ඉමස්ස අනුරූපතො ‘ඉත්ථිනං සතම්පි අනාපත්තිං න කරොති’ති වුත්ත”න්ති ව, “දුතියානියතෙ ‘ඉත්ථිපි පුරිසොපි’ති ඉදං භික්ඛුනීවග්ගෙ ඔසානසික්ඛාපදස්ස, අවෙලකවග්ගෙ අප්පටිච්ඡන්තාසනසික්ඛාපදස්ස ව අනාපත්තිවාරෙ ‘යො කොචි විඤ්ඤ පුරිසො දුතියො’ති වුත්තං. ඉමෙසං අනුරූපතො වුත්තන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති ව වුත්තං.

දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකවණ්ණනා

අපිවෙත්ථ ඉදං පකිණ්ණකං, සෙය්‍යාදිදං – ඉදං අනියතකණ්ඩං නිජ්ජයොජනං අපුබ්බාභාවතොති චෙ? න, ගරුකලහුකහෙදහින්තාපත්තිරොපනාරොපනක්කමලක්ඛණදීපනජ්ජයොජනතො. එත්ථ හි “සා චෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අයෙයා මයා දිට්ඨො නිසින්තො මාතුගාමස්ස මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො’ති, සො ව තං පටිජානාති, ආපත්තියා

කාරෙතබ්බො...පෙ.... නිසජ්ජාය කාරෙතබ්බො’’තිආදිනා (පාරා. 446) ආපත්තියා ගරුකාය ලහුකාය ව රොපනක්කමලක්ඛණං, කාරෙතබ්බොති ඉමිනා අනාරොපනක්කමලක්ඛණඤ්ච දස්සිතං. ලක්ඛණදීපනතො ආදිමිහි, අන්තෙ වා උද්දිසිතබ්බන්ති චෙ? න, අසම්භවතො. කථං? න තාව ආදිමිහි සම්භවති, යෙසම්දං ලක්ඛණං, තෙසං සික්ඛාපදානං අදස්සිතත්තා. න අන්තෙ, ගරුකමිස්සකත්තා, තස්මා ගරුකලහුකානං මජ්ඣෙ ඵල උද්දිසිතබ්බන්ති අරහති උභයාමිස්සකත්තා. යා තත්ථ ලහුකාපත්ති දස්සිතා, සාපි ගරුකාදිකා. තෙනෙවාහ

‘‘මෙටුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසසඬාතෙන රහස්සාදෙනා’’තිආදි, තස්මා ගරුකානං ඵල අනන්තරං උද්දිට්ඨානිපි ඵකෙ. ඵලං සන්නෙ පට්ඨමෙව්වාලං තාවතා ලක්ඛණදීපනසිද්ධිතො, කිං දුතියෙනාති චෙ? න,

ඔකාසනියමපච්චයමිච්ඡාගාහනිවාරණප්පයොජනතො. ‘‘පට්චිජන්තො ආසනෙ අලංකම්මනියෙ’’ති ඔකාසනියමතො හි තබ්බිපරිතෙ ඔකාසෙ ඉදං ලක්ඛණං න විකප්පිතන්ති මිච්ඡාගාහො හොති, තන්තිවාරණතො දුතියමිපි සාත්ථකමෙවාති අධිප්පායො. කස්මා? ඔකාසහෙදතො, රහොහෙදදීපනතො,

රහොනිසජ්ජස්සාදහෙදදීපනතො. ඔකාසනියමහාවෙ ව රහොනිසජ්ජස්සාදහෙදො ජාතො. ද්විත්තං රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානං නානතාජානනඤ්ච සියා, තථා කායසංසග්ගහෙදදීපනතො. නාලංකම්මනියෙපි හි ඔකාසෙ අප්පට්චිජන්තො, පට්චිජන්තෙපි වා නිසින්නාය වාතපානකවාට්ඨිද්දාදිහි

නික්ඛන්තකෙසාදිග්ගහණෙන කායසංසග්ගො ලබ්හතීති ඵලමාදයොපි නයා විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො. ‘‘හික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ ආගතනයත්තා හික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ඉදං කණ්ඩං පරිහීනන්ති වෙදිතබ්බො’’න්ති වදන්ති. අත්ථුප්පත්තියා තත්ථ අනුපන්නත්තාති ඵකෙ. තං අනෙකත්ථභාවදීපනතො අයුත්තං. සබ්බබුද්ධකාලෙ හි හික්ඛුනං පඤ්චන්තං, හික්ඛුනිනං චත්තාරො ව උද්දෙසා සන්ති. පාතිමොක්ඛබුද්දෙසපඤ්ඤත්තියා අසාධාරණත්තා තත්ථ නිද්දිට්ඨසඬ්ඛාදිසෙසපාවිත්තියානන්ති ඵකෙ. තාසං හික්ඛුනිනං

උබ්භජාණුමණ්ඩලිකඅට්ඨවත්ථුකවසෙන කායසංසග්ගවිසෙසො පාරාජිකවත්ථු,

‘‘හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍යා, කායං වා තදත්ථාය උපසංහරෙය්‍යා’’ති (පාවි. 674-675) වචනතො සාදියනම්පි, ‘‘සන්තිට්ඨෙය්‍යා වා’’ති (පාවි. 675) වචනතො ඨානම්පි, ‘‘සඬකෙනං වා ගවිජෙය්‍යා’’ති (පාවි. 675) වචනතො ගමනම්පි, ‘‘ජන්තං වා අනුපවිසෙය්‍යා’’ති (පාවි. 675) වචනතො පට්චිජන්තට්ඨානපවෙසොපි, තථා ‘‘රත්තන්ධකාරෙ අප්පදීපෙ පට්චිජන්තෙ ඔකාසෙ ඵකෙනෙකා සන්තිට්ඨෙය්‍යා වා සල්ලපෙය්‍යා වා’’ති (පාවි. 838) වචනතො දුට්ඨුල්ලවාචාපි පාවිත්තියවත්ථුකන්ති කත්වා තාසං අඤ්ඤා අනියතකණ්ඩස්ස අවත්තබ්බතාපත්තිතොපි න චුත්තන්ති තෙසං අධිප්පායො.

පකිණ්ණකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

4. නිස්සග්ගියකණ්ඩො

1. විවරවග්ගො

1. පයමකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

459. සමිතාවිනාති සමිතා'නෙන කිලෙසාති සමිතාවි, තෙන සමිතාවිනා. “තිණි විවරාති”ති වත්තබ්බෙ “තිවිවර”න්ති වුත්තං. සඬ්ඛ්‍යාපුබ්බො දිගුනෙකවචනන්ති එත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. තං පන අධිට්ඨිතස්සපි අනධිට්ඨිතස්සපි නාමං. “එකරත්තමපි වෙ භික්ඛු තිවිවරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා”තිආදීසු තිවිවරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතස්ස නාමං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිවිවරං අධිට්ඨාතු”න්ති (මහාව. 358) එත්ථ අනධිට්ඨිතස්ස නාමං, ඉධ තදුභයමිපි සම්භවති. “භගවතා භික්ඛූනං තිවිවරං අනුඤ්ඤාතං භොති”ති එත්ථ අධිට්ඨිතමෙව. “අඤ්ඤෙනෙව තිවිවරෙන ගාමං පවිසන්ති”ති එත්ථ අනධිට්ඨිතමෙව. එකස්මිංයෙව භි විවරෙ තිවිවරාධිට්ඨානං රුහති, න ඉතරස්මිං පත්තාධිට්ඨානං විය, තස්මා ඉතරං අතිරෙකට්ඨානෙ තිට්ඨති. තෙන වුත්තං “කථඤ්ඤි නාම ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු අතිරෙකවිවරං ධාරෙස්සන්ති”තිආදි.

460-1. පයමපඤ්ඤත්තියා පනෙත්ථ එකරත්තමපි අතිරෙකවිවරං ධාරෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං වුත්තං භොති, තතො පරං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාභපරමං අතිරෙකවිවරං ධාරෙතුං. එවඤ්ඤි පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථ ‘දසාභපරමං අතිරෙකවිවරං ධාරෙතබ්බං, තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය’”න්ති එවං භගවා පරිපුණ්ණං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි. අථ පච්ඡිමබ්බොධියං අජාතසත්තුකාලෙ කථිතං අනුඤ්ඤාතං, තතො පටියාය භික්ඛු ඉදං සික්ඛාපදං “නිට්ඨිතවිවරස්මිං භික්ඛූනා උබ්භතස්මිං කථිතෙ දසාභ...පෙ.... පාවිත්තිය”න්ති උද්දිසන්ති, එස නයො දුතියතතියකථිතෙසුපි. තථාපි කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) “දසාභපරමන්ති අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්ති”ති එත්තකංයෙව වුත්තං, තස්මා “නිට්ඨිතවිවරස්මිං භික්ඛූනා උබ්භතස්මිං කථිතෙ”ති වචනං න පඤ්ඤත්ති, න ච අනුපඤ්ඤත්තිති සිද්ධං. න භි පඤ්ඤත්තිවත්ථුස්මිං, අනුපඤ්ඤත්තිවත්ථුමිහි වා කථිනාධිකාරො දිස්සතිති යථාවුත්තනායොව සාරොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. අථාපි සියා “කථිතස්සුප්පත්තිකාලතො පටියාය භගවතො වචනං අනුපඤ්ඤත්තිභාවෙන වුත්ත”න්ති. යදි එවං ද්වෙ අනුපඤ්ඤත්තියො සිද්ධං, තතො පරිවාරෙ (පරි. 24) “එකා අනුපඤ්ඤත්ති”තිවචනවිරොධො. අපිච යථාවුත්තනායදීපනත්ථං ඉධ තං වචනං පයමපඤ්ඤත්තිකාලෙ අවත්වා පච්ඡා වුත්තං. එත්ථ සාධිතත්තා දුතියතතියෙසු පච්ඡා වුත්තපයමපඤ්ඤත්තිසු එවං වුත්තං. අඤ්ඤාතා තත්ථපි තං වචනං පච්ඡා වත්තබ්බං සියා. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “පච්ඡා වුත්තභාවං සන්ධාය නිට්ඨිතවිවරස්මිත්තිආදීසු අනුපඤ්ඤත්ති”ති වුත්තං. සෙක්ඛපුපුජ්ජනානං පෙමං, අරහත්තානං භාරවො. දසමං වා නවමං වාති එත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං.

462-3. නිට්ඨිතවිවරස්මිත්ති ඉදං කෙවලං විවරපලිබ්බොධාභාවමත්තදීපනත්ථං වුත්තං, තස්මා “නට්ඨං වා විනට්ඨං වා දඩ්ඨං වා විවරාසා වා උපච්ඡන්තා”ති වුත්තං.

යදි දසාහපරමං ධාරෙතබ්බවිවරදස්සනත්ථං චුත්තං සියා, නට්ඨාදිකං සො ධාරෙය්‍යා. ධාරණඤ්ඤේත්ථ ඨපනං, පරිභොගො වා. තං ද්වයං කතෙපි යුජ්ජති, අකතෙපි යුජ්ජති, තස්මා “කතං වා භොති” තිපි න වත්තබ්බං. න හි කතමෙව අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියන්ති, තස්මා යං විවරං උපාදාය “නිට්ඨිතවිවරස්මි” න්ති චුත්තං. තම්පි උබ්භතස්මිං කථිතො දසාහපරමං කාලං ධාරෙතබ්බන්ති අත්ථො න ගහෙතබ්බො. තඤ්භි විවරං සන්තඤ්ඤෙව, උබ්භතස්මිං කථිතො එකදිවසම්පි පරිභාරං න ලබ්භති. අපිච “විවරං නාම විකප්පනුපගං පච්ඡිම” න්ති චුත්තං. තත්ථ ව කතං නාම භොති, තස්මාපි න තං සන්ධාය ධාරෙතබ්බන්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං අසම්භවතො.

අනුගණ්ඨීපඳෙ පනෙතං චුත්තං “තත්ථ සියා – තස්ස භික්ඛුනො විවරං නට්ඨාදීසු අඤ්ඤතරං යදි භවෙය්‍යා, කතමං විවරං දසාහපරමං ධාරෙය්‍යා. යස්මා ධාරෙතබ්බවිවරං නත්ථි, තස්මා අත්ථුද්ධාරවසෙන කරණපලිබ්බාධදස්සනත්ථං ‘නට්ඨං වා’ තිආදිපදානි චුත්තානි. අයං පනත්ථො ‘නට්ඨං වා’ තිආදිනා නයෙන චුත්තවිවරානං අඤ්ඤතරස්මිං විවරෙ අසති ගහෙතබ්බො, සති තං දසාහපරමං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං. එස නයො සබ්බත්ථං. ‘කතං වා භොති’ ති චුත්තවිවරමෙවාධිජ්ජෙතං. කස්මා පන කතවිවරං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතන්ති න චුත්තන්ති වෙ? පාකට්තා. කථං? නට්ඨවිනට්ඨවිවරාදීනං ධාරණස්ස අභාවතො කතවිවරමෙව ඉධාධිජ්ජෙතන්ති පාකට්. යථා කිං? යථා පට්ඨානියතෙ මෙට්ඨනකායසංසග්ගරහොනිසජ්ජානමෙවාගතත්තා සොතස්ස රහො අත්ථුද්ධාරවසෙන චුත්තොති පාකට්ටො, තස්මා ‘වක්ඛස්ස රහො ඉතරස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො’ ති න චුත්තො. එවංසම්පදම්ඤන්ති වෙදිතබ්බං. ‘කතං වා භොති’ ති ඉදං න වත්තබ්බං, කස්මා? අකතං අතික්කාමයතොපි නිස්සග්ගියන්තා, කිඤ්චාපි නිස්සග්ගියං භොති, ඉධ පන තිවිවරාධිට්ඨානමධිජ්ජෙතං. තස්මිං තිවිවරාධිට්ඨානෙ අකතං, අරජිතං, අකප්පියකතඤ්ච ‘ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි’ තිආදිනා නයෙන අධිට්ඨාතුං න වට්ටති, තදත්ථදීපනත්ථං ‘කතං වා භොති’ ති චුත්තං. ඉතරථා ‘නිට්ඨිතවිවරස්මිං පටිලද්ධෙ’ ති වදෙය්‍යා, එවං සන්තෙ තිවිවරං දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියන්ති කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? වචනජ්ජමාණතො. ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිවිවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු’ න්ති චුත්තත්තා ඉධාපි ‘අතිරෙකවිවරං නාම අනධිට්ඨිත’ න්ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා. යස්මා ‘කතං වා භොති’ ති වචනෙන ඉධාධිජ්ජෙතවිවරෙන සද්ධිං සෙසම්පි දසාහපරමතො උත්තරි ධාරෙතුං න ලබ්භතීති අනුජානන්තො ‘අතිරෙකවිවරං නාම අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිත’ න්ති ආහ. තත්ථ සියා – යථා ‘අවිකප්පිත’ න්ති අත්ථුද්ධාරවසෙන චුත්තං, තථා ‘විකප්පනුපගං පච්ඡිම’ න්තිපි. කස්මා? යස්මා තිවිවරමෙව දසාහපරමං ධාරෙතබ්බං ‘නිට්ඨිතවිවරස්මි’ න්තිආදිඅනුපඤ්ඤත්තිවසෙන. ඉතරථා එකාභාතික්කමෙපි නිස්සග්ගියං භොති ‘යො පන, භික්ඛු, අතිරෙකවිවරං ධාරෙය්‍යා, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය’ න්ති වචනතො. න තිවිවරතො අඤ්ඤම්පි විවරං දසාහපරමං ධාරෙතබ්බං, තතො පරං නිස්සග්ගියං ‘අන්තොදසාහ’ න්ති චුත්තත්තා. යථාහ ‘අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති’ ති, ඉතරථා ‘අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති’ ති වචනමත්තමෙව භවෙය්‍යා, තස්මා අට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව

අත්ථො ගහෙනබ්බො. ඉදං සබ්බං අපරෙ වදන්ති” ති. එත්ථ අන්තොකථිනෙ
උප්පන්නවීවරං කතමෙව සන්තඤ්චෙ, දසාහපරමං ධාරෙතබ්බන්ති ඉදඤ්චිමස්ස
සාධනත්ථං. චුත්තවචනඤ්ච පරතො ඉධෙව චුත්තවිචාරණාය යථාචුත්තයුත්තියා ව
විරුජ්ඣතිති න ගහෙනබ්බං.

ඉධෙව චුත්තවිචාරණා නාම – “ස්වෙ කථිනුද්ධාරො භවිස්සති” ති අප්ප
උප්පන්නවීවරං තදහෙව අනධිට්ඨහන්තස්ස අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං. කස්මා?
“නිට්ඨිතවීවරස්මි” න්ති ආදිනා සික්ඛාපදස්ස චුත්තත්තා. අන්තොකථිනෙ
අතිරෙකදසාහමි පරිහාරං ලහති, කථිනතො උද්ධං එකදිවසමි පරිහාරං. යථා කිං?
යථා අත්ථකථිනො සඬ්ඝො අත්ථකදිවසතො පටියාය යාව උබ්භාරා
එකදිවසාවසෙසෙපි කථිනුබ්භාරෙ ආනිසංසං ලහති, පුනදිවසෙ න ලහති. සවෙ
සතිසම්මොසා භාජනියවීවරං න භාජිතං, පුනදිවසෙ අනත්ථකථිනානම්පි
සාධාරණං හොති. දිවසා වෙ සාවසෙසා, අත්ථකථිනස්සෙව සඬ්ඝස්ස පාපුණාති,
එවමෙව අත්ථකදිවසතො පටියාය යාව උබ්භාරා අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං වට්ටති
අනුඤ්ඤාතදිවසබ්භන්තරත්තා. කථිනදිවසො ගණනුපගො හොති, උබ්භතදිවසතො
පටියාය දසාහපරමං කාලං උප්පන්නවීවරං පරිහාරං ලහති, තතො පරං න ලහති.
කස්මා? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරෙකවීවරං ධාරෙතු” න්ති
වචනතො. අන්තොකථිනෙපි එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියප්පසඬිගං
“නිට්ඨිතවීවරස්මි. උබ්භතස්මි. කථිනෙ” ති අයං අනුපඤ්ඤත්ති වාරත්ථා ධීතා, න
ව තෙ දිවසෙ අදිවසෙ අකාසිති. තථා තතියකථිනෙ ව විචාරිතං. “නිට්ඨිතවීවරස්මි.
භික්ඛුනා උබ්භතස්මි. කථිනෙ භික්ඛුනො පනෙව අකාලවීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා” ති
වදන්තෙන භගවතා යං මයා හෙට්ඨා පඨමසික්ඛාපදෙ ‘දසාහපරමං අතිරෙකවීවරං
ධාරෙතබ්බ’ න්ති අනුඤ්ඤාතං, තමිපි කථිනමාසතො බහි උප්පන්නමෙව, න
අන්තොති දීපිතං හොති” ති ව, “කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං එතං අකාලවීවර’ න්ති
(පාරා. 500) වචනතො කථිනුබ්භාරතො උද්ධං දසාහපරිහාරං න ලහතිති දීපිතං
හොති, තෙහි සද්ධිං පුන කථිනුබ්භාරතො උද්ධං පඤ්ච දිවසානි ලහතිති පසඬිගොපි
‘නිට්ඨිතවීවර...පෙ.... බ්ප්පමෙව කාරෙතබ්බ’ න්ති අකාලවීවරස්ස උප්පත්තිකාලං
නියමෙත්ථා චුත්තත්තා වාරිතො හොති. තදුභයෙන කථිනබ්භන්තරෙ
උප්පන්නවීවරං කථිනුබ්භාරතො උද්ධං එකදිවසමිපි පරිහාරං න ලහතිති සිද්ධං
හොති” ති ව. තස්මා දුට්ඨමිපෙතං විචාරණං සන්ධාය අම්භෙහි “ඉධෙව
චුත්තවිචාරණාය යථාචුත්තයුත්තියා ව විරුජ්ඣතිති න ගහෙනබ්බ” න්ති චුත්තත්ති
වෙදිතබ්බං.

එත්ථාහ – “නිට්ඨිතවීවරස්මි. උබ්භතස්මි. කථිනෙ” ති ඉදං භූමිමං කිං වීවරස්ස
උප්පත්ති නියමෙති, උදාහු ධාරණං, උදාහු උභයන්ති, කිඤ්චෙත්ථ, යදි උප්පත්ති.
නියමෙති, පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ එව උබ්භතස්මි. කථිනෙ උප්පන්නවීවරං තතො
පටියාය දසාහං ධාරෙතබ්බං අනිට්ඨිතෙපි තස්මි. මාසෙති ආපජ්ජති. අථ ධාරණං
නියමෙති, අන්තොකථිනෙ උප්පන්නවීවරං උබ්භතෙපි දසාහපරමං ධාරෙතබ්බන්ති
ආපජ්ජති. අථ උභයං නියමෙති, තතියකථිනෙ විය විසෙසෙත්ථා වත්තබ්බන්ති?
චුට්චතෙ – කාමං උභයං නියමෙති, න පන විසෙසනෙ පයොජනං අත්ථි. යං.

අන්තෝකථිතෙ උප්පන්නවිවරං සන්ධාය “නිට්ඨිතවිවරස්මි”න්ති චූත්තං, න තං සන්ධාය “ධාරෙතබ්බ”න්ති චූත්තං, සාධිතඤ්ඤතං. “කතං වා හොති”ති ආදිවචනතො තදත්ථසිද්ධි, තෙන පුන විසෙසනෙ පයොජනං නත්ථි, න හි කතමෙව නිස්සංගියං කරොති, න ච නට්ඨාදිකං ධාරෙතුං සක්කාති. යෙන වා අධිප්පායෙන භගවතා ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, සො අධිප්පායො තතියකථිතෙ පකාසිතොති වෙදිතබ්බො. කස්මා තත්ථ පකාසිතොති වෙ?

විසෙසවිධානදස්සනාධිප්පායතො. විසෙසවිධානඤ්ඤි “නො වස්ස පාරිසුරි”ති ආදි. තත්ථාපි “විවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති අවත්වා “අකාලවිවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති විසෙසනෙන උබ්භතෙපි කථිතෙ කාලවිවරං අත්ථිති දිපෙති. කිඤ්චෙතං?

පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ උප්පන්නවිවරං, තෙනෙව තත්ථ “අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්න”න්ති චූත්තං, තස්මා උප්පත්තිනියමෙ චූත්තදොසාභාවසිද්ධි. යඤ්ච තත්ථ “කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං එතං අකාලවිවරං නාමා”ති චූත්තං, තස්ස ද්වෙ අත්ථවිකප්පා. ආදෙසවසෙන “අකාලවිවර”න්ති ලද්ධසංඛ්‍යාමිපි කාලෙ උප්පන්නත්තා කාලපරිහාරං ලභති, පගෙවානාදෙසන්ති අයං පටිමො විකප්පො උප්පත්තිනියමෙ චූත්තදොසාභාවමෙව උපත්ථම්භෙති. තථා ආදෙසවසෙන අකාලවිවරසංඛ්‍යාං ගතං විවරකාලෙ උප්පන්නත්තා විවරකාලතො පරං දසාහපරිහාරං න ලභති, පගෙවානාදෙසන්ති අයං දුතියො ධාරණනියමෙ චූත්තදොසාභාවමෙව උපත්ථම්භෙති. යදි එවං ආදෙසවසෙන අකාලවිවරස්ස අකාලවිවරතා කිමත්ථිකාති වෙ? සංඛ්‍යාද්දෙසිකස්ස තස්ස අත්ථතකථිතස්සපි භික්ඛුසංඝස්ස සාධාරණභාවත්ථිකාති වෙදිතබ්බො.

අපිව පුග්ගලස්ස කථිතදිවසාපි දිවසාව. එවං ගණනුපගත්තා අකාලවිවරසංඛ්‍යාපටිලාභානුභාවෙන “උබ්භතස්මිං කථිතෙ”ති වචනාපෙක්ඛස්ස අනිස්සංගියත්තා තදනුලොමත්තා “කාලවිවරස්සපි”ති එවං සබ්බථා වතුබ්බිධං එත්ථ වචනන්ති වෙදිතබ්බං. අපිව අත්ථි එකච්චෙන කථිනුද්ධාරෙන උබ්භතෙ කථිතෙ උප්පන්නං එකච්චස්ස භික්ඛුනො කාලවිවරං හොති, එකච්චස්ස අකාලවිවරං, තං සිමාතික්කන්තස්ස, නො උබ්භාරගතං. තං ද්වින්නං වසෙන උබ්භතෙ උප්පන්නං යපෙත්වා ඉතරෙසං අඤ්ඤතරෙන උබ්භතෙ උප්පන්නන්ති වෙදිතබ්බං. තඤ්ඤි යස්ස උබ්භතං, තස්ස අකාලවිවරං, ඉතරස්ස කාලවිවරං. තථා අත්ථි එකච්චෙන කථිනුද්ධාරෙන උබ්භතෙ කථිතෙ උප්පන්නං සබ්බස්සපි අකාලවිවරමෙව හොති. තං යථායපිතං වෙදිතබ්බං. තථා අත්ථි උබ්භතස්මිං කථිතෙ උප්පන්නං යපෙත්වා වස්සානස්ස පච්ඡිමෙ මාසෙ උප්පන්නං. තථා අත්ථි උබ්භතස්මිං කථිතෙ උප්පන්නං අකාලවිවරං, තං හෙමන්තෙ, ගිම්භෙ වා උප්පන්නන්ති වෙදිතබ්බං. එවං පුග්ගලකාලහෙදතො බහුවිධත්තා උප්පන්නස්ස “උබ්භතස්මිං කථිතෙ උප්පන්න”න්ති න චූත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අනෙකංසිකත්තා ඉමමිපි අත්ථවිකප්පං දස්සෙතුං “උබ්භතස්මිං කථිතෙති භික්ඛුනො කථිතං උබ්භතං හොති”ති. එත්තාවතා සිද්ධෙපි “අට්ඨන්තං මාතිකානං අඤ්ඤතරායා”ති ආදි චූත්තං. “ධාරයාමි”ති භික්ඛුනීවිභවිගෙ ආගතොති වත්තබ්බො. “එව”න්ති වචනෙන වචනහෙදො තත්ථ නත්ථිති චූත්තං හොති.

“විකප්පනුපගං පච්ඡිම” න්ති ඉදං සබ්බසංඝගාහිකත්තං වුත්තං. “අධිට්ඨානුපගං පච්ඡිම” න්ති අසබ්බසංඝගාහිකං. න හි යත්තකං සංඝාටි අධිට්ඨානුපගං පච්ඡිමං, තත්තකං අන්තරවාසකාදි අධිට්ඨානුපගං පච්ඡිමං හොති අධිට්ඨානස්ස බහුවිධත්තං. න එවං විකප්පනාය භෙදො තස්සා එකවිධත්තාති වෙදිතබ්බං. “එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගිය” න්ති අන්තිමං යපෙත්වා තතො පුරිමතරස්මිත්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. අන්තිමං නාම අපරකත්තිකාය පයමාරුණුග්ගමනං. තඤ්ඤි කාලත්තා නිස්සග්ගියං න කරොති, තෙනෙවාහ අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදට්ඨකථායං. “ඡට්ඨිතො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකච්චරමපි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතච්චරමපි එතං පරිහාරං ලභතියෙවා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.646-9). ඉමංයෙව නයං සන්ධාය “අච්චෙකච්චරස්ස අනත්ථනෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථනෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා, තතො පරං එකදිවසමපි පරිහාරො නත්ථි” ති තත්ථෙවාවහ. ඉමස්මිං නයෙ සිද්ධෙ අනච්චෙකච්චරං ද්වාදසාහෙ න ලභතීති සිද්ධමෙව හොති. තතො “අනච්චෙකච්චරෙ අනච්චෙකච්චරසඤ්ඤී, අනාපත්ති” ති (පාරා. 650) එත්ථ අච්චෙකච්චරසදිසෙ අඤ්ඤස්මිං අනධිට්ඨිතෙති සිද්ධං හොති. තත්ථ පන “පඤ්ච මාසා” ති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවචනං. වස්සිකසාටිකඤ්ච අවස්සිකසාටිකභාවං පත්වා එකාදසමාසෙ පරිහාරං ලභතීති වෙදිතබ්බං.

දසාහාතික්කන්තං නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ ආපත්තිවුට්ඨානෙ
“දසාහප්පට්චන්තං

පක්ඛඅතිරෙකපක්ඛමාසඅතිරෙකමාසපට්චන්තං” න්ති ආදිවචනභෙදො විය, න ඉධ වචනභෙදො, තස්මා සංවච්ඡරාතික්කන්තමපි දසාහාතික්කන්තමෙව නාම, තථා දුතියකථිතෙපි සංවච්ඡරවිප්පවුත්ථමපි රත්තිවිප්පවුත්ථමෙව. තතියෙ සංවච්ඡරාතික්කන්තමපි මාසාතික්කන්තමෙව නාමාති වෙදිතබ්බං. “අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය” න්ති ඉදමෙකස්ස තිකපාවිත්තියස්ස ආදිපදදීපනං. එස නයො අවිකප්පිතෙති ආදීසුපි, තස්මා එත්ථ අට්ඨසු තිකච්ඡෙදෙසු එකං විත්ථාරෙත්වා ඉතරෙසං එකෙකමාදිපදං විත්ථාරෙත්වා ද්වෙ ද්වෙ භගවතාව සංඛිත්තත්තාති බහුසුපි තිකච්ඡෙදෙසු සම්භවත්තෙසු එකො එව වුච්චති, “අයං විනයස්ස ධම්මතා” ති වදන්ති. දුක්කට්ඨාරෙසු පන එකං දුක්කට්ඨං විත්ථාරෙත්වා සෙසානි සත්ත තථෙව සංඛිත්තාති. තථා අන්තිමන්තිමො එකෙකො අනාපත්තිකොට්ඨාසොති වෙදිතබ්බං.

අනාපත්ති අන්තොදසාහන්ති අයං සංඛිතෙත්ථො – තං දසාහපරමං ධාරෙතබ්බං. තං අතිරෙකච්චරං යථාසකං අධිට්ඨානං අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති වා විකප්පෙති වා විස්සජ්ජෙති වා අත්තතො ධම්මතාය නස්සති වා විනයස්සති වා ඩස්භති වා අඤ්ඤො වා තං අච්ඡන්දිත්වා ගණ්භාති විස්සාසන්තො වා ගණ්භාති පාවිත්තියතො අනාපත්ති. දුක්කට්ඨො පන සියා ආපත්ති සියා අනාපත්ති සඤ්ඤාභෙදෙන. අන්තිමානං පනෙත්ථ ද්විත්තං පදානං වසෙන අනච්ඡන්තෙ අච්ඡන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. අවිස්සාසග්ගාහෙ විස්සාසග්ගාහසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති ආදිකා ද්වෙ තිකපාවිත්තියා, ද්වෙ ව දුක්කට්ඨා

සඬුබිත්තානි වෙදිතබ්බා. එත්ථ හි යදි අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, දසාහපරමං අරුණං අතික්කමිත්වා තස්ස දිවසභාගෙ අධිට්ඨහතීති වෙදිතබ්බං. අයං තාව පාළිවිනිච්ඡයො.

අට්ඨකථායං පන ඉතො ගරුකතරානීතිආදිමිති අයං වොදනාපුබ්බධිගමො විනිච්ඡයො – ගණ්ඨිපදෙ පනස්ස ඉතො නිස්සට්ඨවීරදානතො ගරුකමිති ඤත්තිදුතියකමිමං යථා අපලොකනෙන කරොන්ති, එවමිදං ඤත්තියා කත්තබ්බමිති පකතිවචනෙන වට්ටතීති. යදි එවං පරිවාරෙ කමිමවග්ගස්ස අට්ඨකථායං “ඤත්තිකමිමමිති එකං ඤත්තිං යපෙත්වාච කාතබ්බං, අපලොකනකමිමාදිවසෙන න කාතබ්බං”න්ති (පරි. අට්ඨ. 482) යං චුත්තං, තෙන විරුජ්ඣෙය්යි. තෙනෙනං චුච්චති “තෙසං එතං අනුලොම”න්ති, තස්මා අනුලොමනෙයෙනෙව තං චුත්තං. නියමං පන යථා ද්විත්තං පාරිසුද්ධිඋපොසථො විනා ඤත්තියා හොති, එවං ද්විත්තං නිස්සට්ඨවීරදානමිති වදාම, තස්මා “ආයස්මතො දෙමා”ති වත්තුං වට්ටති. කථං පනෙනං ඤාතබ්බන්ති? තදනුලොමන්තාති. එකදෙවෙදං ඤත්තිකමිමං අපලොකනෙනාපි කාතුං වට්ටතීති සාධනන්ති වෙදිතබ්බන්ති ආවරියො. අනුගණ්ඨිපදෙ පනෙත්ථ වොදනං කත්වා “එතං සාධිතං. ඤත්තිකමිමං එකං ඤත්තිං යපෙත්වාච කාතබ්බං”න්ති පාළියා ආගතං සන්ධාය චුත්තං, ඉදං පන පාළියං නාගතං, ලෙසතො ආහරිත්වා චුත්තන්ති කත්වා එතං අපලොකනෙනාපි වට්ටතීති.

468. එස නයොති අඤ්ඤෙසං වීචරෙසු උපවිකාදිහි බායිතෙසු මමපි බායිතානීතිආදි. “අඤ්ඤෙන කතං...පෙ.... සාධක”න්ති වචනතො සමානජාතිකං, එකත්ථජාතිකඤ්ච තතියකථිතං පයමසමානමෙවාති සිද්ධං හොති.

469. තිච්චරං අධිට්ඨාතුන්ති එත්ථ තිච්චරං තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතබ්බයුත්තකං, යං වා තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතුං අවිකප්පෙතුං අනුජානාමි, තස්ස අධිට්ඨානකාලපරිච්ඡේදාභාවතො සබ්බකාලං ඉච්ඡන්තස්ස අධිට්ඨාතුංයෙව අනුජානාමි, තං කාලපරිච්ඡේදං කත්වා විකප්පෙතුං නානුජානාමි. සති පන පච්චයෙ යදා තදා වා පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතුං වට්ටතීති “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති වචනතො සිද්ධං හොතීති චුත්තමෙතං. වස්සිකසාට්ඨිකං තතො පරං විකප්පෙතුංයෙව නාධිට්ඨාතුං. වත්ථඤ්චි කතපරියොසිතං අන්තොචතුමාසෙ වස්සානදිවසං ආදිං කත්වා අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතුං අනුජානාමි, චතුමාසතො උද්ධං අත්තතො සන්තකං කත්වා යපිතුකාමෙන විකප්පෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො. සුගතච්චරතො උභනකන්ති තිණ්ණමිති විචරානං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදො. “තිච්චරං පන පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං වට්ටති”ති වාදෙ පන සති තථාරූපපච්චයෙ වට්ටති. යථා සති පච්චයෙ විකප්පෙතුං වට්ටතීති සාධිතමෙතං, පගෙව අඤ්ඤෙන අධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතුං. “අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති අනියමතො චුත්තන්ති සඬුඝාට්ඨි, උත්තරාසඬුගො, අත්තරවාසකන්ති අධිට්ඨිතානධිට්ඨිතානං සමානමෙව නාමං. “අයං සඬුඝාට්ඨි”තිආදිසු (මහාව. 126) හි අනධිට්ඨිතා චුත්තා. “තිච්චරෙන විජ්ජවසෙය්යි”ති එත්ථ අධිට්ඨිතා චුත්තා. සාමන්තවිහාරෙ වාති ගොවරගාමතො විහාරෙති ධම්මසිරිත්ථෙරො. දුරතරෙපි ලබ්භතෙවාති ආවරියො. අනුගණ්ඨිපදෙපි

“සාමන්තවිහාරෙ වානි දෙසනාසීසමත්තං, තස්මා යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙන්වා දුරෙ
 යිතම්පි අධිට්ඨානබ්බ”න්ති චූත්තං. සාමන්තවිහාරො නාම යත්ථ තදභව ගන්ත්වා
 නිවත්තිතුං සක්කා. රත්තිවිජ්ජවාසං රක්ඛන්තෙන තතො දුරෙ යිතං අධිට්ඨානං න
 වට්ටති, එවං කිර මහාඅට්ඨකථාසං චූත්තන්ති. කෙච්චි “විවරවංසෙ යපිතං අඤ්ඤො
 පරිවත්තිත්වා නාගදන්තෙ යපෙනි, තං අජානිත්වා අධිට්ඨහන්තස්සපි රුහනි විවරස්ස
 සල්ලක්ඛිතත්තා”ති වදන්ති. අධිට්ඨහිත්වානි පරික්ඛාරවොළාදිවසෙන.

මහන්තතරමෙවානිආදි සබ්බාධිට්ඨානසාධාරණලක්ඛණං. තත්ථ පුන
 අධිට්ඨානබ්බමෙවානි අධිට්ඨිතවිවරස්ස එකදෙසභූතත්තා. අනධිට්ඨිතඤ්ඤෙ,
 අධිට්ඨිතස්ස අප්පභාවෙන එකදෙසභූතං අධිට්ඨිතසඤ්ඤාමෙව ගච්ඡති. තථා
 අධිට්ඨිතඤ්ඤෙ, අනධිට්ඨිතස්ස එකදෙසභූතං අනධිට්ඨිතසඤ්ඤාමං ගච්ඡතිති හි
 ලක්ඛණං, න කෙවලඤ්ඤෙත්ථ දුතියපට්ටමෙව, තතියපට්ටාදිකම්පි. යථාහ
 “අනුජානාමි...පෙ.... උතුද්ධට්ඨානං දුස්සානං චතුග්ගුණං සඤ්ඤාපිං...පෙ....
 පංසුකුලෙ යාවදත්ථ”න්ති (මහාව. 348).

අවසෙසා හික්ඛුති වක්ඛමානකාලෙ නිසින්නා හික්ඛු. තස්මා වට්ටනීති යථා
 “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිව්වරං අධිට්ඨානං න විකප්පෙතු”න්ති චූත්තං, එවං
 පරික්ඛාරවොළම්පි චූත්තං, න තස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡේදො චූත්තො, න ව
 සඤ්ඤාපරිච්ඡේදො, තස්මා තිණ්පි විවරානි පච්චුද්ධරිත්වා “ඉමානි විවරානි
 පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටනීති අත්ථො.
 “නිධානමුඛමෙත”න්ති කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? “තෙන බො පන සමයෙන
 හික්ඛුනං පරිපුණ්ණං හොති තිව්වරං, අත්ථො ව හොති පරිස්සාවනෙහිපි
 ථවිකාහිපි”ති එතස්මිං වත්ථුස්මිං “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පරික්ඛාරවොළ”න්ති
 (මහාව. 358) අනුඤ්ඤාතත්තා. හික්ඛුනඤ්ඤෙ එකමෙව පරිස්සාවනං, ථවිකා වා
 වට්ටති, න ද්වෙ වා තිණ් වානි පටික්ඛෙපාභාවතො විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණානි,
 අතිරෙකප්පමාණානි වා පරිස්සාවනාදීනි පරික්ඛාරානි කප්පන්තිති සිද්ධං. යදි එවං
 “යංනුනාහං හික්ඛුනං විවරෙ සීමං බන්ධෙය්‍යං මරියාදං යපෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 346)
 වචනවිරොධොති වෙ? න, අනුසන්ධියා අජානනතො, විරොධතො ව. කිං චූත්තං
 හොති? විවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 326 ආදයො) පයමං ගහපතිවිවරං අනුඤ්ඤානං,
 තතො පාචාරකොසියකොජවකම්බලාදි. තතො “තෙන බො පන සමයෙන සඤ්ඤාසීස
 උච්චාවචානි විවරානි උප්පන්නානි හොන්ති. අථ බො හික්ඛුනං එතදභොසි ‘කිං නු
 බො හගවතා විවරං අනුඤ්ඤානං, කිං අනනුඤ්ඤාත’”න්ති එතස්මිං වත්ථුස්මිං.
 “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඡ විවරානි බොම”න්තිආදිනා (මහාව. 339)
 කප්පියවිවරජානි අනුඤ්ඤාතා, න පන සඤ්ඤාපමාණං. තතො “අද්දස
 හගවා...පෙ.... සම්බහුලෙ හික්ඛු විවරෙහි උභ්භණ්ඩිතෙ සීසෙපි විවරහිසිං කරිත්වා
 බන්ධෙපි විවරහිසිං කරිත්වා කට්ඨාපි විවරහිසිං කරිත්වා ආගච්ඡන්තෙ, දිස්වාන
 හගවතො එතදභොසි...පෙ.... යෙපි බො තෙ කුලපුත්තා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ
 සීතාලකා සීතභීරුකා, තෙපි සක්කොන්ති තිව්වරෙන යාපෙතුං, යංනුනාහං හික්ඛුනං
 විවරෙ සීමං බන්ධෙය්‍යං මරියාදං යපෙය්‍යං තිව්වරං අනුජානෙය්‍ය”න්ති (මහාව.
 346) විවරං අනුඤ්ඤානං, තඤ්ඤෙ බො එකමෙව. ඡබ්බග්ගියා පන මිච්ඡා ගහෙන්වා

බහුනි පරිහරිංසු. තානි නෙසං අතිරෙකට්ඨානෙ ධීතානි හොන්ති. තතො
 “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 347)
 අනුඤ්ඤාතං, තෙනෙතං පඤ්ඤායති. අතිරෙකානි බහුනි චීවරානි තෙ පරිහරිංසු,
 “තානි දසාහපරමමෙව ධාරෙතුං අනුජානාමි, න තමෙවෙක”න්ති වදන්තෙන යා
 පුබ්බෙ තිච්චරාධිට්ඨානසඤ්ඤානා චීවරෙ සීමාබද්ධා, මරියාදා ව යපිතා, තාය සතිපි
 තිච්චරබාහුල්ලපරිහරණක්කමො දස්සිතො දිවසපරිච්ඡෙදවසෙන. තතො පරං
 “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අතිරෙකච්චරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 347)
 අනුජානන්තෙන විනාපි දිවසපරිච්ඡෙදෙන අතිරෙකච්චරපරිහරණක්කමො
 දස්සිතොති ද්වෙපි තානි නිධානමුඛානීති සිද්ධං. තථා පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානමිපි
 සියා, අඤ්ඤාතා ඉතරච්චරාධිට්ඨානානුජානනවිරොධො සියා
 සීමාමරියාදට්ඨපනවිරොධතො. තිච්චරාධිට්ඨානපඤ්ඤත්තියෙව තිච්චරමරියාදා
 හොති. තෙන චුත්තං “පාටෙක්කං නිධානමුඛමෙත”න්ති. “පයමං තිච්චරං
 තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතබ්බං, පුන පරිහරිතුං අසක්කොන්තෙන පච්චුද්ධරිත්වා
 පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතබ්බං, න ත්වෙව ආදිනොව ඉදං චුත්ත”න්ති චුත්තං. “යථා
 තිච්චරං පරිහරිතුං අසක්කොන්තස්ස ගිලානස්ස විජ්ජවාසසම්මුති අනුඤ්ඤාතා,
 අගිලානස්සපි සාසඬකසික්ඛාපදෙ (පාරා. 652) තස්ස අන්තරසරෙ නික්ඛෙපො ව,
 තතොපි සති පච්චයෙ ඡාරත්තවිජ්ජවාසො, තතොපි අසක්කොන්තස්ස පච්චුද්ධාරො,
 පච්චුද්ධට්ඨපි අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතුං, අසක්කොන්තස්ස විකප්පනා ව
 අනුඤ්ඤාතා. තට්ඨෙව ද්විත්තමිපි සම්මුඛාපරම්මුඛා විකප්පනානං පරසන්තකත්තා
 විකප්පනපච්චයෙ අසති ‘පරික්ඛාරවොළ’න්ති අධිට්ඨතිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං භගවතා
 අනුඤ්ඤාතං සියා, යතො තදධිජ්ජායඤ්ඤා එවං වදන්ති”ති මහාපච්චරියමිපි චුත්තං.
 පුබ්බෙතිආදි “පාටෙක්කං නිධානමුඛ”න්ති චුත්තස්ස පයොගදස්සනත්ථං චුත්තං.
 අබද්ධසීමායං දුප්පරිහාරන්ති විකප්පනාදිඅත්ථාය උපචාරං අතික්කමිත්වාපි
 ගමනසම්භවතො.

වස්සිකසාට්ඨකා අනතිරිත්තජ්ජමාණානි තස්සා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදස්ස චුත්තත්තා
 චුත්තං. පච්චත්ථරණමිපි අධිට්ඨාතබ්බමෙවන්ති “ඉදං, භන්තෙ, අම්භාකං
 සෙනාසනස්ස උපරි අත්ථරිතබ්බ”න්තිආදිනා දින්නං නාධිට්ඨාතබ්බං, “ඉදං
 තුම්භාක”න්ති දින්නං සයං අධිජ්ජෙතංව අධිට්ඨාතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. “සකිං
 අධිට්ඨිතං අධිට්ඨිතමෙව හොති, න පුන පච්චුද්ධරියති කාලපරිච්ඡෙදාභාවතො”ති
 ලිබ්බිතං. “එකවචනෙනපි වට්ටතීති අපරෙ”ති චුත්තං.
 හෙසජ්ජනවකම්මමාතාපිතුආදීනං අත්ථායානි එත්ථ “ඉම්නා හෙසජ්ජං
 වෙනාපෙස්සාමි, ඉදං මාතුයා දස්සාමි”ති යපෙන්නෙන අධිට්ඨාතබ්බං. “ඉදං
 හෙසජ්ජස්ස, ඉමං මාතුයා”ති විහජන්නෙන අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථීති අපරෙ”ති
 චුත්තං. “සකභාවං මොවෙත්වා යපනං සන්ධායාහා”ති ලිබ්බිතං.

“පුන අධිට්ඨාතබ්බන්ති අයං සඬගීතිතො පට්ඨාය ආගතඅට්ඨකථාවාදො. තතො
 පරං ආචරියානං තත්ථ තත්ථ යුත්තිච්චාරණා”ති චුත්තං. පමාණච්චරස්සානි
 පච්චිමජ්ජමාණස්ස. ද්වෙ චීවරානීති සහ උත්තරාසඬගෙන. එස නයොති
 පමාණයුත්තෙසු යත්ථ කත්ථවීතිආදිනයොව. “තං අතික්කාමයතො ඡෙදනක”න්ති

(පාච්. 533) වචනතො උත්තරි පටිසිද්ධං, තතො හෙට්ඨා අප්පට්ඨිද්ධත්තා වට්ටති. තත්ථ සියා – තිථිවරස්ස පච්ඡිමජ්ජමාණං විසුං සුත්තෙ නත්ථීති, න වත්තබ්බං, සික්ඛාකරණියෙහි සිද්ධත්තා. කිං චුත්තං හොති? “පරිමණ්ඩලං නිවාසෙස්සාමි, පාරුපිස්සාමි, සුප්පට්ච්ඡන්තො අන්තරසරෙ ගමිස්සාමි”ති (පාච්. 576-579) වචනතො යත්තකෙන පමාණෙන පරිමණ්ඩලතා, සුප්පට්ච්ඡන්තතා ව අට්ඨකථායං චුත්තක්කමෙන සම්පජ්ජති”ති වත්තබ්බං. තෙසං වසෙන පච්ඡිමජ්ජමාණන්ති සිද්ධං, තඤ්ච ඛො මුට්ඨිපඤ්චකාදි යථාචුත්තමෙව වුච්චතෙ. තෙනෙවාහ ලෙසං යපෙත්වා “විසුං සුත්තෙ නත්ථී”ති.

අපිචෙත්ථ අධිජ්ජෙතං, තථාපි න සමෙතියෙවාති අත්ථො, තස්මා “යදි”තිආදිසම්බන්ධො අද්ධා චුත්තො. යස්මා පරිච්ඡින්නො සමෙති ව. ඉතරෙසු පන එකච්චස්මිං ආවරියවාදෙ නෙව පරිච්ඡෙදො අත්ථී. එකච්චස්මිං න පුබ්බාපරං සමෙතිති සම්බන්ධො. අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙව, පරිභොගකාලෙ පන අරජිතං න වට්ටති. ඉදං සබ්බං තිථිවරෙ එව. ඉමස්ස පන සික්ඛාපදස්ස අයං සඬ්ඛෙපච්චිච්ඡයො – අනත්ථතෙ කථිතෙ හෙමන්තානං පයමදිවසතො පට්ඨාය අත්ථතෙ කථිතෙ ගිම්භානං පයමදිවසතො පට්ඨාය උප්පන්නථිවරං සන්ධාය “නිට්ඨිතථිවරස්මි”න්තිආදි චුත්තන්ති.

එත්ථාහ – “රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතං කාරාපෙන්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙවා”ති වචනතො අරජිතෙපි අධිට්ඨානං රුහති, තෙන සුචිකම්මං කත්වා රජිත්වා කජ්ජබ්බං දත්වා අධිට්ඨානබ්බන්ති නියමො න කාතබ්බොති? වුච්චතෙ, කාතබ්බොව පත්තො විය අධිට්ඨිතො. යථා පුන සෙතභාවං, තම්බභාවං වා පත්තො අධිට්ඨානං න ච්ඡහති, න ච පන තාදිසො අධිට්ඨානං උපගච්ඡති, එවමෙතං දට්ඨබ්බන්ති. “යතො පට්ඨාය පරිභොගාදයො වට්ටන්ති, තතො පට්ඨාය අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨානබ්බ”න්ති වදන්ති.

අවිසෙසෙන චුත්තවචනන්ති අධිට්ඨානබ්බං අධිට්ඨෙති, විකජ්ජෙතබ්බං විකජ්ජෙතිති එවං සවිසෙසං කත්වා අවචනං “න විකජ්ජෙතු”න්ති (මහාව. 358) ඉමිනා විරුද්ධං විය දිස්සති. ඉදානි ඉදං අධිට්ඨානවිකජ්ජනනයපට්ඨිද්ධං බන්ධකං, පරිවාරඤ්ච මිස්සෙත්වා පකිණ්ණකං වුච්චති – බන්ධකෙ තාව “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිථිවරං අධිට්ඨාතුං න විකජ්ජෙතුං, වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකජ්ජෙතු”න්තිආදි චුත්තං. පරිවාරෙ “න නව ථිවරානි අධිට්ඨානබ්බානි, න නව ථිවරානි විකජ්ජෙතබ්බානි”ති (පරි. 329), “දසකෙ දස, එකාදසකෙ එකාදස ථිවරානි අධිට්ඨානබ්බානි, න විකජ්ජෙතබ්බානි”ති (පරි. 331) ව අනෙකක්ඛන්තුං වචනෙන සුට්ඨු දළ්භං කත්වා “සබ්බානි ථිවරානි අධිට්ඨානබ්බානි, න විකජ්ජෙතබ්බානි”ති චුත්තං, තස්මා උභොපි තෙ විරුද්ධා විය දිස්සන්ති, බන්ධකෙ එව ව “වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකජ්ජෙතු”න්ති (මහාව. 358) චුත්තං. තදට්ඨකථායං “වස්සිකසාටිකා අනතිරිත්තජ්ජමාණා නාම ගහෙත්වා චුත්තනයෙනෙව වත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ අධිට්ඨානබ්බා, තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා”ති චුත්තං. ඉදඤ්ච

විරුද්ධං විය දිස්සති අඤ්ඤාමඤ්ඤං හෙමන්තෙ පච්චුද්ධාරසම්භවතො, වස්සානෙ විකප්පනාසම්භවතො ව. තථා ඉධ “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙති” ති වචනප්පමාණතො සබ්බත්ථ විකප්පනාය අප්පට්ඨිද්ධභාවො වෙදිතබ්බොති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාවචනං පරිවාරවචනෙන විරුද්ධං විය දිස්සති, න හි විරුද්ධං තථාගතා භාසන්ති, තස්මා අට්ඨකථානායොවෙත්ථ පටිසරණං, යෙන සබ්බම්පි තං එකරසං හොති. පරිවාරට්ඨකථායඤ්ච චුත්තං “න විකප්පෙතබ්බානීති අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය න විකප්පෙතබ්බානී” ති (පරි. අට්ඨ. 329). තිච්චරානි අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය, වස්සිකසාට්ඨිකාදීනි ච අත්තනො අත්තනො අධිට්ඨානබ්බෙත්තෙ න අකාමා විකප්පෙතබ්බානීති අත්ථො, අවසෙසපාළි, අත්ථො ච ඉධ අට්ඨකථායං චුත්තො, තස්මා සබ්බම්පෙතං එකරසන්ති.

එත්ථාහ – යදි එවං “නච චිචරානි නාධිට්ඨාතබ්බානී” ති ච වත්තබ්බං. විකප්පිතකාලතො පට්ඨාය හි නාධිට්ඨාතබ්බානීති? එත්ථ චුච්චතෙ – “තිච්චරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං...පෙ.... පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු”න්ති එත්ථ සබ්බත්ථ අධිට්ඨානෙ පටිසෙධාදස්සනතො, විකප්පනාය අදස්සනතො ච “තතො පර”න්ති ද්විස්ථෙව පරිච්ඡෙදදස්සනතො ච “නච චිචරානි අධිට්ඨාතබ්බානි, න විකප්පෙතබ්බානි වෙච චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අපරො නයො – අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං අකාමා. කස්මා? කාලෙ උප්පන්නං අනධිට්ඨහන්තස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො, අකාලෙ උප්පන්නං අනධිට්ඨහන්තස්ස දසාහාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො ව. තත්ථ යං කාලෙ උප්පන්නං අප්පහොන්තෙපි දසාහෙ කාලාතික්කමෙ ආපත්තිකරං, තං නිස්සජ්ජනකාලෙ “ඉදං මෙ, හන්තෙ, අතිරෙකච්චරං ධාරිතං නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඨිසස්සා” තිආදිනා නිස්සජ්ජිතබ්බං, ඉතරං යථාපාළිමෙව. තත්ථ පට්ඨනායො “යො පන, හික්ඛු, අතිරෙකච්චරං ධාරෙය්‍ය නිස්සග්ගිය”න්ති ඉමාය පට්ඨපඤ්ඤත්තියා වසෙන චුත්තො, දුතියො අනුපඤ්ඤත්තියා වසෙන චුත්තො.

යථා ච නිස්සජ්ජිතබ්බවත්ථුම්භි අසති යථාපාළිං අවත්වා කෙවලං ආපත්ති එව දෙසෙතබ්බා, යථා ච වස්සිකසාට්ඨිකනිස්සජ්ජනෙ කෙවලං පරිශිට්ඨමත්තෙ යථාපාළිං අවත්වා යථාසම්භවං නිස්සජ්ජිතබ්බං, තථා ඉදම්පීති වෙදිතබ්බං. යථා සංවච්ඡරාතික්කන්තං අතිරෙකච්චරං “දසාහාතික්කන්ත” මිච්චෙව චුච්චති. සංවච්ඡරවිජ්ජචුත්ථතිච්චරං, මාසාතික්කන්තඤ්ච “රත්තිවිජ්ජචුත්ථ”න්ති ච “ඡාරත්තවිජ්ජචුත්ථ”න්ති ච චුච්චති, තථා ඉදම්පි “දසාහාතික්කන්ත” මිච්චෙව චුච්චතීති එකෙ, තස්මා සිද්ධම්ඤ “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං අකාමා” ති, තථා අකාමා න විකප්පෙතුන්ති අත්ථො. ඉච්ඡාය හි සති “පච්චුද්ධරිත්ථා විජ්ජපවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොති, දසාහාතික්කමෙ ච අනාපත්ති” ති වචනතො විකප්පෙතුං අනුජානාමීති චුත්තං හොති. තථා වස්සිකසාට්ඨිකා අකාමා අධිට්ඨාතුං දසාහාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො. කිත්තකං කාලන්ති වෙ? වස්සානං වාතුමාසං, ඉච්ඡාය පන සති උද්ධංයෙව විකප්පෙතබ්බං. “සබ්බත්ථ විකප්පනාය අප්පට්ඨිද්ධභාවො වෙදිතබ්බො” ති හි චුත්තං. “අත්ථාපත්ති

හෙමන්තෙ ආපජ්ජති, නො ගිම්හෙ, නො වස්සෙ”ති (පරි. 323) ව චුත්තං, තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා”ති.

තත්‍රායං විචාරණා – කදා පච්චුද්ධරිතබ්බා, කදා විකජ්ජෙතබ්බා, කිඤ්චෙත්ථ යස්මා “තතො පරං”න්ති චුත්තං. හෙමන්තඤ්ච පත්තමත්තෙ සා අධිට්ඨානං විජහති, තස්මා “පච්චුද්ධරිත්වා”ති න චත්තබ්බං අධිට්ඨානස්ස නත්ථිතාය, අථ “අත්තොවාතුමාසෙ විකජ්ජෙතබ්බා”ති න චත්තබ්බං. “තතො පරං විකජ්ජෙතු”න්ති හි චුත්තන්ති? එත්ථ එකච්චෙ වදන්ති “චත්තබ්බමෙන”න්ති. යථා පරිචුත්ථපරිවාසො, විණ්ණමානත්තො ව සන්තො නිට්ඨිතෙසුපි පරිවාසමානත්තදිවසෙසු, තථා නිට්ඨිතෙසුපි අධිට්ඨානදිවසෙසු සාධිට්ඨානමෙනන්ති එකෙ. අට්ඨකථාවරියානං ඉදං සන්තිට්ඨානං “කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ පච්චුද්ධරිත්වා පාටිපදදිවසෙ විකජ්ජෙතබ්බා”ති. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරට්ඨකථායං “කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමෙ පාටිපදදිවසෙ විකජ්ජෙත්වා යපිතං වස්සිකසාටිකං නිවාසෙත්තො හෙමන්තෙ ආපජ්ජති. කුරුන්දියං පන ‘කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා හෙමන්තෙ ආපජ්ජති’ති චුත්තං, තම්පි සුචුත්තං. ‘වාතුමාසං අධිට්ඨානං, තතො පරං විකජ්ජෙතු’න්ති හි චුත්තං”න්ති (පරි. අට්ඨ. 323). තත්ථ කුරුන්දිනායො පච්ඡා චුත්තත්තා සාරතො දට්ඨබ්බො, න පුරිමො. නිවාසෙත්තො හි ගිම්හෙපි ඔරොන්දධමාසං ආපජ්ජති එව. ඉධ ව “අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ ආපජ්ජති, නො ගිම්හෙති චුත්තං”න්ති කුරුන්දිවචනස්සායමත්ථො දිස්සති.

“කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා තස්මිංයෙව දිවසෙ අවිකජ්ජෙත්තො පච්ඡිමපාටිපදදිවසෙ අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති, න, අවිකජ්ජනපච්චයා දසාහපරිභාරසම්භවතො”ති කාරණමෙකෙ වදන්ති. එවං සති හෙමන්තෙ පත්තමත්තෙ අධිට්ඨානං විජහති ආපජ්ජති, තඤ්ච අයුත්තං. අධිට්ඨානඤ්ඤි “අඤ්ඤස්ස දානෙන...පෙ.... ඡිද්දභාවෙනාති ඉමෙහි නවහි කාරණෙහි විජහති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) චුත්තං, න “අධිට්ඨානමෙත්තාතික්කමෙන වා”ති. අසාධාරණත්තා න චුත්තන්ති චෙ? න, “ඡිද්දභාවෙනා”ති න චත්තබ්බච්ඡෙසසඨගතො, ඡිද්දභාවෙන පන තිථිවරස්සෙව සබ්බට්ඨකථාසු අධිට්ඨානවිජහනස්ස චුත්තත්තා. තස්මා හෙමන්තස්ස පයමදිවසෙ අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති, න පච්චුද්ධරිත්වා අවිකජ්ජනපච්චයා. “විකජ්ජෙතු”න්ති වචනතො තතො අධිට්ඨානං න විජහති පඤ්ඤායති. න හි කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමෙ පාටිපදදිවසෙ අවිකජ්ජෙත්වා හෙමන්තෙ ආපජ්ජති චුත්තන්ති අධිප්පායො, යස්මා තං අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්කටං හෙමන්තස්ස පයමඅරුණක්ඛණෙ එව ආපජ්ජති, තස්මා “කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා”ති චුත්තං. පච්චුද්ධටං පන හෙමන්තෙ දසාහපරිභාරං ලභති. “දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.630) හි චුත්තං, තඤ්ච බො සමයෙ උප්පන්නං චෙ, නාසමයෙ. තථා ව සාධිතං අපච්චුද්ධටං න නිස්සග්ගියං හොති, නො ව තං පරිදහිතං, තස්මා කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ එව පච්චුද්ධරණඤ්ච විකජ්ජනඤ්ච කත්තබ්බන්ති සිද්ධං, එත්ථ ව යථා අතිරෙකචීවරං දසමෙ දිවසෙ විකජ්ජෙත්තෙන දසාහපරමං ධාරිතං.

හොති, අන්තොදසාහෙ ව විකප්පිතං හොති, තථා කත්තිකපුණ්ණමාය විකප්පෙන්තෙන වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨිතඤ්ච හොති, තතො පරං අනාපත්තිබ්බෙන්තෙ ඵ්ව විකප්පනා ව හොතීති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා අත්ථි විකප්පනාබ්බෙන්තෙ අධිට්ඨානං, අධිට්ඨානාබ්බෙන්තෙ ව විකප්පනාති දීපිතං හොති. අඤ්ඤා ආපජ්ජති අධිට්ඨානෙන ආපජ්ජති, අනධිට්ඨානෙන ආපජ්ජති. අත්ථාපත්ති විකප්පනාය ආපජ්ජති, අවිකප්පනාය ආපජ්ජති” ති දුකෙසු ද්වෙ දුකාති වත්තබ්බාති සිද්ධං. තත්ථ පඨමදුකෙ පඨමපදං සම්භවති. විකප්පනාබ්බෙන්තෙ හි වස්සිකසාට්ඨිකාදීනං අධිට්ඨානෙන විනයාතිසාරදුක්ඛං ආපජ්ජති. එතෙනෙව දුතියදුක්ඛංපස්ස දුතියපදං වුත්තං හොති. අනධිට්ඨානෙන ආපජ්ජතීති නත්ථි. අන්තොදසාහෙ අනාපජ්ජනතො, විකප්පනාදිසම්භවතො ව විකප්පනාය ආපජ්ජතීති නත්ථි සබ්බත්ථ විකප්පනාය අප්පට්ඨිද්ධත්තා, තස්මා තාති දුකාති “න ලබ්භන්ති” ති න වුත්තාති. එත්ථාහ – යා සා “අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ ආපජ්ජති” ති (පරි. 323) වචනප්පමාණතො දුක්ඛට්ඨාපත්ති සාධිතා, සා සඤ්චිච්ච අපච්චුද්ධරන්තස්ස යුජ්ජති, අසතියා වෙ, කඤ්චි, අනාපත්ති. කත්තිකපුණ්ණමාය පච්චුද්ධට්ඨං සඤ්චිච්ච අවිකප්පයතො දුක්ඛට්ඨෙන සහ පුනදිවසෙ නිස්සග්ගියං, අසතියා අවිකප්පයතො නිස්සග්ගියමෙව ඉධ පඨමපඤ්ඤත්තියා. යං පන වුත්තං මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “වස්සිකසාට්ඨිකා වස්සානමාසාතික්ඛමෙනාපි, කණ්ඩුපට්ඨිජාදි ආබාධවූපසමෙනාපි අධිට්ඨානං විජහති, තස්මා සා තතො පරං විකප්පෙතබ්බා” ති, තෙනෙතං විරුජ්ඣති, න කෙවලං ඉදමෙව, “තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා” ති අට්ඨකථාවචනඤ්ච විරුජ්ඣති. තතො පරං නාම හි හෙමන්තං, තත්ථ වෙ පච්චුද්ධාරො, “වස්සිකසාට්ඨිකා වස්සානමාසාතික්ඛමෙනාපි” තිආදි න යුත්තං අධිට්ඨානාභාවෙන පච්චුද්ධාරාභාවතො. අවිරොධො ව ඉච්ඡිතබ්බො, තස්මා “පච්චුද්ධරණං වත්තමත්ත” ත්තිවාදො එත්ථාපි සම්භවතීති වෙ? න, කුරුන්දි වචනවිරොධතො. තත්ථ හි කත්තිකපුණ්ණමාය පච්චුද්ධාරො වුත්තො, තස්මා වස්සානදිවසත්තා සාධිට්ඨානාවසා පච්චුද්ධරියතීති න පච්චුද්ධාරො වත්තමත්තං, තස්මා “තතො පරං” ත්ති යාව පුණ්ණමා අධිප්පෙතා සියා. යථා වායං විකප්පො, තථා “වස්සානමාසාතික්ඛමෙනාපි ආබාධවූපසමෙනාපි” ති ඉදම්පි අවස්සං පච්චුද්ධරිතබ්බතාය වුත්තං සියා. එවඤ්ච සති ඉධ සමන්තපාසාදිකාය තදවචනෙන සමෙති. අඤ්ඤා ඉධපි තං වත්තබ්බං සියාති යථාවුත්තොව විධි එත්ථ සම්භවති, කිඤ්චාපි සම්භවති, දුච්ඤ්ඤාපයස්ස පන ලොකස්ස සුච්ඤ්ඤාපනත්ථං වුත්තා. යස්මා පන සා වස්සානාතික්ඛමෙන අධිට්ඨානං විජහති, හෙමන්තපඨමාරුණෙ ව අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්ඛට්ඨා සාධිතා, තස්මා කත්තිකපුණ්ණමායමෙව පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා, අවිකප්පිතාය “නිස්සග්ගියාපජ්ජනමෙවා” ති වත්තබ්බං. එත්තාවතාපි සන්තොසං අකත්වා විනිච්ඡයො පරියෙසිතබ්බො. හොති චෙත්ථ –

“එවං අභාවං විනයස්ස පාළි,
හින්තං අහින්තඤ්ච තදත්ථයුත්තිං;

විඤ්ඤාතුකාමෙන තදත්ථවිඤ්ඤා,
පරියෙසිතබ්බා විනයෙ විඤ්ඤායා’ති.

“තුය්හං ගණ්හාහී”ති වුත්තෙ විනාපි “මය්හං ගණ්හාමී”ති වචනෙන සුදින්නං හොති. ඉතරො වෙ අධිවාසෙති, තෙනාපි සුග්ගහිතං හොති, නො වෙ අධිවාසෙති, දෙන්තෙන සුදින්නං. තං පන වත්ථු න කස්සපි හොති. තථා “මය්හං ගණ්හාමී”ති වදති, සාමිකො වෙ අධිවාසෙති, විනාපි “ගණ්හාහී”ති වචනෙන සුග්ගහිතං. නො වෙ අධිවාසෙති, සාමිකස්සෙව තං, න හි තස්සෙතං විනයකම්මන්ති එත්ථ විනයකම්මස්සත්ථාය වෙ ගණ්හාති, න වට්ඨති. න කෙවලං අත්තනො අත්ථාය ගහිතං, පුන තස්සපි දෙති, වට්ඨති ව. තථා අනපෙක්ඛො භුත්වා පරස්ස විස්සජ්ජෙත්වා පුන තෙන දින්නං වා තස්ස විස්සාසන්තො වා පරිභුඤ්ජති, වට්ඨති. තත්ථාපි විනයකම්මවසෙන න වට්ඨති එකෙ. තෙ එව “මහත්තං වා බුද්දකං කරොති”ති එත්ථ “තිව්වරෙ දීඝතො විදත්ථි අනතික්කමිත්වා ඡින්දිත්වා කරොති, එවං සෙසෙසුපී”ති වදන්ති. එවරුපෙසු යානෙසු පොරාණාවරියානං කථාමග්ගං සුට්ඨු ආවරියකුලසෙවනාය සඤ්ජානිත්වා තෙන සංසන්දිත්වා සතො සම්පජානො භුත්වා සොතුනඤ්ච විත්තං අවිමොහෙත්වා කට්ඨෙත්ථං. එසා අම්මාකං ආයාචනා.

පඨමකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

471. සන්තරුත්තරෙන ජනපදචාරිකං පක්කමන්ති. කස්මා? කිඤ්චාපි “න, හික්ඛවෙ, සන්තරුත්තරෙන ගාමො පටිසිතබ්බො, යො පටිසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 362) පඨමං වුත්තං. පච්ඡා පන “පඤ්චිමෙ, හික්ඛවෙ, පච්චයා සඬ්ඝාටියා නික්ඛෙපාය, උත්තරාසඬ්ගස්ස, අන්තරවාසකස්ස නික්ඛෙපාය ගිලානො වා හොති, වස්සිකසඬ්කෙතං වා, නදීපාරං ගන්තුං වා, අග්ගලගුත්තිවිහාරො වා, අත්ථකථිතං වා හොති”ති වුත්තත්තා, අට්ඨකථායම්පිස්ස “පඤ්චස්ස පෙනෙසු අග්ගලගුත්ති එව පමාණං. ගුත්තෙ එව හි විහාරෙ නික්ඛිපිත්වා බහි ගන්තුං වට්ඨති, නාගුත්තෙ”ති වුත්තත්තා අපඤ්ඤත්තෙපි කථිතෙ “තෙ හික්ඛු අග්ගලගුත්තිවිහාරෙ යපෙථා”ති වත්වා සභාගානං භත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා සන්තරුත්තරෙන ගාමජ්ජවෙසෙ ලද්ධකස්පියා ජනපදචාරිකං පක්කාමිංසුති වෙදිතබ්බං.

473. අවිජ්ජවාසසම්මුතින්ති අවිජ්ජවාසත්ථං, විජ්ජවාසපච්චයා යා ආපත්ති, තදභාවත්ථං වා සම්මුතිං දාතුන්ති අත්ථො. තතො පට්ඨාය වට්ඨති. කිත්තකං කාලං වට්ඨති? මාසං වා අතිරෙකං වා යාව ගමනෙ සඋස්සාහො, තාව වට්ඨති. තෙන වුත්තං “ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තෙන පච්චද්ධරිතබ්බ”න්ති. පුන සම්මුතිදානකිව්චං නත්ථිති සවෙ ද්වාදසන්තං වස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤො රොගො හොති, වට්ඨති, උපසම්පදකම්මං විය යාවජීවං එකාසම්මුති වට්ඨති ව.

“කතං වා හොති” තිආදි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ න වත්තබ්බං, කස්මා? කරණපලිබොධෙ උපච්ඡින්නෙපි අනධිට්ඨිතවිවරතො විජ්ජවාසපච්චයා ආපත්තියා අසම්භවතො, තස්මා “නිට්ඨිතවිවරස්මින්නි භික්ඛුතො විවරං අධිට්ඨිතං හොති” ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න, තදායත්තත්තා. අධිට්ඨානඤ්ඤි කරණපලිබොධස්ස නිට්ඨාපනායත්තං, තස්මා “කතං වා තිආදි චුත්ත” න්ති ව චුත්තං. තත්ථ කතන්ති පුබ්බෙ චුත්තමෙව.

477-8. අවිජ්ජවාසලක්ඛණවචන්ථාපනත්ථන්ති එත්ථ “අන්තොගාමෙ විවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බ” න්තිආදිවචනතො අවිජ්ජවාසලක්ඛණං වචන්ථාපිතං, තබ්බිපරිත්තයෙන විජ්ජවාසලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. ගාමො එකුප්පවායොතිආදිමිහි පන යපෙත්වා සත්ථං, රුක්ඛමූලං, අජ්ඣොකාසස්ස ජෙසෙසු පරික්ඛෙපාපරික්ඛෙපවසෙන එකුප්පාරනානුප්පාරනා වෙදිතබ්බා. යස්මා පන සත්ථං දුට්ඨං නිවිට්ඨං, අනිවිට්ඨස්ස, තෙසු අනිවිට්ඨං එකකුලස්ස වා නානාකුලස්ස වා අපරික්ඛිත්තමෙව හොති, නිවිට්ඨං සියා පරික්ඛිත්තං, සියා අපරික්ඛිත්තං, තස්මා තත්ථ පරික්ඛෙපාදිවසෙන අදස්සෙත්වා අබ්භන්තරවසෙන චුත්තො. තථා අබ්භොකාසෙ. රුක්ඛමූලෙ ඡායාවසෙන. අඤ්ඤථා “සත්ථො එකුප්පාරො නානුප්පාරො” තිආදි උද්දෙසවිරොධො සියා විභඩ්ගෙ අදස්සිතත්තා, තස්මා සත්ථස්ස පුරතො ව පච්ඡතො ව සත්තබ්භන්තරා, පස්සතො ව එකබ්භන්තරන්ති අයමෙකුප්පාරො, තතො පරං නානුප්පාරො. තථා රුක්ඛමූලස්ස යත්ථ මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති, අයං එකුප්පාරො. ඉතරො නානුප්පාරො. කස්මා? තත්ථ හි පරික්ඛෙපො අප්පමාණං. ඡායාව පමාණං. අජ්ඣොකාසස්ස පාළියං චුත්තොව. “සත්ථාදීනං එකකුලසන්තකවසෙන එකුප්පාරනා” ති ලිඛිතං, තස්මා නිවෙසනෙ, උදොසිතෙ ව චුත්තපරිච්ඡෙදොව අට්ඨාදීසුති කත්වා සංඛිත්තං. තතො පරං ඛේතධඤ්ඤකරණආරාමවිහාරෙසු පන පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්ත-පදං පුන උද්ධට්ඨං සත්ථවිභඩ්ගෙන අධිකාරස්ස පච්ඡින්නත්තා. “නානාගබ්භා” තිආදිවචනං පන අසම්භවතො ඛේතධඤ්ඤකරණආරාමෙසු න උද්ධට්ඨං. විහාරෙ සම්භවන්තමිහි තත්ථ පච්ඡින්නත්තා න උද්ධට්ඨං. කුලං චූච්චති සාමිකො, තස්මා “එකකුලස්ස නානාකුලස්සා” ති ඉමිනා ගාමාදීනං චූද්දසන්තං විවරනික්ඛෙපට්ඨානානං සාධාරණාසාධාරණභාවං දීපෙති. අජ්ඣොකාසස්ස පන අසම්භවතො න චුත්තං. යස්මා පනෙත්ථ එකකුලස්ස, නානාකුලස්ස ව අපරික්ඛිත්තෙසු ගාමාදීසු පරිහාරවිසෙසො කිඤ්චාපි නත්ථී, පරික්ඛිත්තෙසු පන අත්ථී, තස්මා එකනානාකුලග්ගහණං, එකනානුප්පාරග්ගහණඤ්ඤා සාත්ථකන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථපි අයං විසෙසො – සත්ථො, රුක්ඛමූලෙ ව කුලහෙදතොව හෙදො, නොප්පාරහෙදතො. අජ්ඣොකාසෙ උප්පාරහෙදතො ව, සො පන පාළියං න දස්සිතොති. “තං පමාණං අතික්කමිත්වාති වචනතො ආකාසෙපි අඩ්ඨතෙය්‍යරතනප්පමාණෙ දොසො නත්ථී” ති වදන්ති.

479. “සභා” ති ඉත්ථිලිඬගං. “සභාය” න්ති නපුංසකලිඬගං, තෙන චුත්තං “ලිඬගඛ්‍යත්තනසෙනා” ති. නපුංසකලිඬගදස්සනත්ථං කිර “සභාය” න්ති පච්චිත්තවසෙන නිද්දිට්ඨං, තස්ස අනුපයොගත්තා “ද්වාරමූල” න්තිපි. අත්තනො

නික්බිත්තට්ඨානෙ අනික්බිත්තත්තා වීථිහත්ථපාසො න රක්ඛති, යස්මිං සරෙ වීවරං නික්බිත්තං හොති, තස්මිං සරෙ චත්ථබ්බං. “සභායෙ වා චත්ථබ්බං ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බ”න්ති හි වුත්තං. “හත්ථපාසෙයෙව අරුණං උට්ඨපෙතබ්බ”න්ති නියමිතත්තා ජානිතුං න සක්කාති වෙ? අන්තොසරෙ න සක්කා, තථා තථා වුත්තත්තා, තස්මා “යුත්ති පමාණ”න්ති වුත්තං. අයමත්ථො අට්ඨකථායම්පි පකාසිතො, පුනපි බුද්දකගාමෙ සබ්බසාධාරණගාමද්වාරවසෙන. සචෙ තස්ස ද්වාරද්වයං හොති, මජ්ඣෙ ච සරසභායං, යත්ථිච්ඡති, තත්ථ වසිතබ්බ”න්ති.

480-1. යානි නිවෙසනාදීනි ගාමසඬ්ඛාං න ගච්ඡන්ති, තානි නිවෙසනාදීනීති අධිජපෙතානි. අජ්ඣොකාසෙ අපරිසඬ්ඛිතම්පි වීවරං අතිරෙකසත්තබ්බන්තරෙ නික්බිත්තං නිස්සග්ගියං හොති, එත්ථ අන්තොසීමතා න රක්ඛති, සත්ථෙ පන රක්ඛති. “නදිපරිභාරො ච ලබ්භති”ති වචනතො උදකුක්ඛෙපසීමායං පරිභාරො ලබ්භතීති සිද්ධං. සාමන්තවිභාරො වෙ එකසීමො, වීවරං න නිස්සග්ගියං.

ඉදානි –

“ඡින්නං ධුතඬ්ඛං සාසඬ්ඛ-සම්මතො සන්තරුත්තරං;
අවීවරස්සානාපත්ති, පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො”ති. –

ඉදං පකිණ්ණකං, තත්ථායං වොදනාපුබ්බඬ්ඛගමො විනිච්ඡයො – කෙච්චි “දිගුණං සඬ්ඛාට්”න්ති (මහාව. 348) වචනතො “එකච්චිකා සඬ්ඛාට්පි නාධිට්ඨාතබ්බා. සචෙ අධිට්ඨාති න රුහතී”ති වත්වා උපසම්පදාපෙක්ඛානම්පි දිගුණමෙව සඬ්ඛාට් දත්වා උපසම්පාදෙත්ති, තෙ ඉමිනා සුත්තලෙසෙන සඤ්ඤාපෙතබ්බා. හගවතා හි “ඡින්නකං සඬ්ඛාට් ඡින්නකං උත්තරාසඬ්ඛං ඡින්නකං අන්තරවාසක”න්ති පයමං අනුඤ්ඤාතං. තතො “අඤ්ඤතරස්ස හික්ඛුතො තිථිවරෙ කරියමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නජ්ජහොති. ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අච්ඡින්නකං නජ්ජහොති. ද්වෙ අච්ඡින්නකානි එකං ඡින්නකං නජ්ජහොති”ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතු”න්ති (මහාව. 360) අනුඤ්ඤාතං, තස්මා එකච්චිකාපි සඬ්ඛාට් වට්ටතීති සිද්ධං. යා ඡිජ්ජමානා නජ්ජහොති, තස්සා කුතො දිගුණතාති. අට්ඨකථායම්පිස්ස වුත්තං “අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතුන්ති ආගන්තුකපත්තම්පි දාතුං. ඉදං පන අජ්ජහොනකෙ ආරොපෙතබ්බං. සචෙ පහොති, ආගන්තුකපත්තං න වට්ටති, ඡින්නබ්බමෙවා”ති (මහාව. අට්ඨ. 360). කථිනං පන ඡින්නකමෙව වට්ටති ආවේණිකලක්ඛණත්තා, “ඡින්නකං දිගුණං නජ්ජහොති”ති වචනාභාවතො වාති සන්තිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

ධුතඬ්ඛන්ති අනුපසම්පන්නානං තෙච්චරිකධුතඬ්ඛගාභාවතො තිථිවරෙනෙව තෙච්චරිකොති. තෙසං අධිට්ඨානාභාවතො “අධිට්ඨිතෙනෙවා”ති වත්තබ්බං හොතුති වෙ? න, ධුතඬ්ඛගෙදෙන විරොධජ්ජසඬ්ඛගතො. චතුත්ථවීවරසාදියනෙන හි ධුතඬ්ඛගෙදො, න තිථිවරවිජ්ජවාසෙන, නාපි අතිරෙකවීවරසාදියනෙන, නාපි

අතිරෙකවීවරධාරණෙන. යස්මා පන භික්ඛුනංයෙව භගවතා අධිට්ඨානවසෙන නව වීවරානි අනුඤ්ඤාතානි, ජාතිවසෙන ව චුත්තානි, න ඵලං අනුපසම්පන්නානං. තස්මා තෙසං වීවරනියමාභාවා න තං ධුතඨගං අනුඤ්ඤාතං ගහට්ඨානං විය, තස්මා තස්ස සමාදානවිධානෙන අවචනතො ව සන්නිට්ඨානමෙන්ථ ගන්තබ්බං.

සාසඬකසම්මතොති කඬබාවිතරණියං සාසඬකසික්ඛාපදෙ විසුං අඬගානි න චුත්තානි, “සෙසමෙන්ථ වීවරවග්ගස්ස දුතියසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බ”න්ති (කඬබා. අට්ඨ. සාසඬකසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තං, න ව පනෙතං චුත්තං. තත්ථ රත්තිවිජ්ජපවාසො චතුත්ථං අඬගං, ඉධ ජාරත්තවිජ්ජපවාසො, අයමෙන්ථ විසෙසොති, තස්මා අඬගසාමඤ්ඤතො, සම්මුතිසාමඤ්ඤතො ව සාසඬකසික්ඛාපදමෙව වදන්ති. ඉදං නිජ්ජපදෙසං, තං සජ්ජපදෙසං මාසපරමත්තා. තත්ථ බහිගාමෙපි ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමන්තස්ස අනාපත්ති, ඉධ න තථා, ඉධ අනන්තරෙ අනන්තරෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං, තත්ථ සත්තමෙති අයං ඉමෙසං ද්විත්තං විසෙසො. අඬගානි පන වීවරනික්ඛෙපඬගසම්පන්නිතො විපරියායෙන, ඉධ චුත්තනයෙන ව සිද්ධත්තා න චුත්තානි. තානි කාමං න චුත්තානි, තථාපි චතුත්ථමඬගං විසෙසිතබ්බං, න පන විසෙසිතං. කිංකාරණා? ඉධ චුත්තනිස්සජ්ජනක්කමෙන නිස්සජ්ජෙන්වා ආපත්තිදෙසනතො, තත්ථාපන්නාපත්තිවිමොක්ඛදීපනත්ථං. සංවච්ඡරවිජ්ජචුත්ථමිපි රත්තිවිජ්ජචුත්ථමෙව, පගෙව ජාරත්තං විජ්ජචුත්ථං. ඵලං සන්නෙපි තත්ථ යථාචුත්තඅඬගසම්පන්නියා සති තත්ථ චුත්තනයෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. හෙමන්තෙ වා ගිම්හෙ වා නිස්සජ්ජති වෙ? ඉධ චුත්තනයෙනාපි නිස්සජ්ජිතුං වට්ටතීති ඤාපනත්ථං චතුත්ථං අඬගං න විසෙසිතන්ති නො තක්කොති ආවරියො. මාසාතික්කන්තමිපි වීවරං “දසාභාතික්කන්ත”න්ති වත්වා නිස්සට්ඨමෙව. ද්වයෙන උනමාසං හුත්වා “දසාභාතික්කන්ත”න්ති වත්වා මාසාතික්කන්තන්ති ඵකෙ. තථාපි සවෙ පච්චාසාවීවරං හොති, නිස්සග්ගියං “දසාභාතික්කන්ත”න්ති වත්වා, මූලවීවරං පන “මාසාතික්කන්ත”න්ති වත්වා නිස්සජ්ජිතබ්බං.

“සන්නරුත්තර”න්ති වා “සඬසාට්”න්ති වා “වීවර”න්ති වා කිං තිවීවරං, උදාහු අඤ්ඤමිපිති. කිඤ්චෙන්ථ – යදි තිවීවරමෙව පටිසිද්ධං, පරියාපන්නවසෙන අවිජ්ජන්තවීවරවිජ්ජන්තධොවාපනවිඤ්ඤත්තිආදිවිරොධො. අථ අඤ්ඤමිපි, “නිට්ඨිතවීවරස්මි”න්ති ඵලමාදිනා විරොධොති? චුච්චනෙ – න නියමතො වෙදිතබ්බං යථාසම්භවං ගහෙතබ්බතො. තථා හි “වීවරං නික්ඛිපිත්වා සන්නරුත්තරෙන ජනපදචාරිකං පක්කමන්ති”ති (පාරා. 471) ඵලමාදීසු තිවීවරමෙව. “න, භික්ඛවෙ, සන්නරුත්තරෙන ගාමො පවිසිතබ්බො, සන්නරුත්තරපරමං තතො වීවරං සාධිතබ්බ”න්ති ඵලමාදීසු යංකිඤ්චි, තථා සගුණං කත්වා සඬසාටියො දාතබ්බා, නිවාසනං දාතබ්බං, සඬසාටි දාතබ්බා, හන්ද තෙ, ආවුසො, සඬසාටි, දෙහි මෙ පටන්තිආදීසු. චුත්තඤ්ඤෙතං “සබ්බඤ්ඤි වීවරං සඬසට්ඨතට්ඨොන ‘සඬසාටි’ති චුච්චති”ති. තථා “නිට්ඨිතවීවරස්මි”න්ති ඵත්ථාපිති ඵකෙ. අන්නොසමයෙ හි යාවදත්ථං වීවරං අනුඤ්ඤාතං, තං සබ්බං කරියමානං කදා නිට්ඨානං ගච්ඡස්සති, තස්මා තිවීවරමෙවාති ඵකෙ. අවීවරස්සානාපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතොති කිං චුත්තං.

හොති? උදොසිතසික්ඛාපදස්ස නිජ්ජයොජනභාවජ්ජසඬගතො තිච්චරවිජ්ජවාසෙ තෙච්චරස්ස ආපත්තීති එකෙ. තත්ථෙතං වුච්චති න හොති ආපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො. “අනාපත්ති අන්තොඅරුණෙ පච්චුද්ධරති, විස්සජ්ජෙති” ති හි වුත්තං. අඤ්ඤා පච්චුද්ධරත්තස්ස, අන්තොඅරුණෙ විස්සජ්ජෙත්තස්ස ව යාව අඤ්ඤා නාධිට්ඨාති, තාව ආපත්තිං ආපජ්ජති යථාවුත්තනායෙන. අඤ්ඤා සත්තබ්බන්තරෙන විජ්ජවාසස්සාති විජ්ජවාසතො යථාරුතංයෙව සති විජ්ජවාසෙ විජ්ජවාසතො අවිජ්ජවාසෙ සති අවිජ්ජවාසතොති.

උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියකට්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා

497. නජ්ජහොතිති ලාමකපරිච්ඡෙදං න පාපුණාති, තෙනෙව තිච්චරස්ස මුට්ඨිපඤ්චකාදිලාමකපරිච්ඡෙදොව තාව වුත්තො. චීවරෙ පච්චාසා චීවරපච්චාසා. තෙනෙතං දීපෙති – තං චීවරං පච්ඡා ලබ්භතු වා මා වා, යාව සා පච්චාසා ඡීජ්ජති, තාව ඉදං මුලචීවරං යපෙතුං අනුජානාමීති. “චීවරපච්චාසා” ති මරියාදත්ථෙ නිස්සක්කවචනං, භූමිමත්ථෙ වා පච්චත්තවචනං කතං.

499-500. නිට්ඨිතචීවරස්මිං ...පෙ.... චීවරාසා වා උපච්ඡින්නාතිආදිමහි තිසු චීවරෙසු අඤ්ඤතරං කතං හොති, සෙසා අත්ථි, රක්ඛති. චීවරපලිබොධස්ස උපච්ඡෙදෙ, උබ්භතස්මිඤ්ච කථිතෙ සමයෙ වා හෙමන්තස්ස සමයෙ වා අකාලචීවරං උජ්ජෙත්තො, ඛිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බං. සති පාරිසුරියා පච්චාසා න රක්ඛති, අසති නත්ථි වෙ පච්චාසා, න රක්ඛති. “අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ උජ්ජන්න” න්ති වචනතො අපරකත්තිකා අත්ථතෙ වා අනත්ථතෙ වා සමයොව. හෙමන්තො සියා සමයො අත්ථතෙ, සියා අසමයො අනත්ථතෙ. තතො පරං එකංසතො අසමයො වාති. “ආදිස්ස දින්න” න්ති ඉදං ඉධ අලබ්භමානමිති අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං හික්ඛුනිනං දුක්ඛනිස්සග්ගියෙ (පාචි. 738 ආදයො) සෙසං අකාලචීවරං විය. තත්ථ හි හික්ඛුනිසඬස්ස “සම්පත්තා භාජෙත්තු” ති එවං ආදිස්ස දින්නමෙව “අකාලචීවරං කාලචීවර” න්ති අධිට්ඨන්තිවා භාජෙත්තියා නිස්සග්ගියං. තථා හි තත්ථ යථා “අකාලචීවරං නාම අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ උජ්ජන්නං, අත්ථතෙ කථිතෙ සත්තමාසෙ උජ්ජන්න” න්ති ඉදං අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං, එවංසම්පදමිදං. යදි එවං “එකපුග්ගලස්ස ඉදං තුය්හං දමිහිති දින්න” න්ති ඉදං කිමත්ථං වුත්තං, න හි තං භාජනියන්ති වෙ? අභාජනියසාමඤ්ඤතො වුත්තං හොති. යථා සඬස්ස ආදිස්ස දින්නං අත්ථතකථිතෙහි එව හික්ඛුහි අභාජනියන්තා අකාලචීවරං නාම ජාතං, එවං පුග්ගලිකමිති ඉතරෙහිති අත්ථො. එවං සන්තෙපි කස්සචි සියා “ආදිස්ස දින්නමිති දසාහමෙව පරිහාරං ලභති” ති. තස්සෙතං පාටිකඬ්ඛං. පයමකථිතෙ “නිට්ඨිතචීවරස්මිං හික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතෙ” ති ඉදඤ්ඤි නිරත්ථකන්ති. අනුබ්භතස්මිමිති හි කථිතෙ දසාහපරමමෙව ධාරෙතබ්බන්ති විඤ්ඤාතන්තා අනාදිස්ස දින්නමෙව සන්ධායෙන වුත්තං සියාති වෙ? එවං සන්තෙපි අනාදිස්ස දින්නමිති අනත්ථතකථිතානං අපරකත්තිකාය දසාහමෙව පරිහාරං ලභති

“නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ” ති වුත්තත්තා. ආමන්තාති වෙ? “අනත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්න” න්ති වචනෙන විරුජ්ඣති, තස්මා යථාචුත්තනයෙනෙවත්ථ සන්තිට්ඨානං ගන්තබ්බං.

අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං “පයමසික්ඛාපදෙ සබ්බච්චරානං යාවදත්ථච්චරවසෙන කථිනමාසබ්භන්තරෙ දසාභාතික්කමෙපි අනාපත්ති පරිහාරස්ස දින්නත්තා. යථා කථිනමාසබ්භන්තරෙ ආදිස්ස දින්නමකාලච්චරං කාලච්චරපරිහාරමෙව ලහති, තථා ඉතරමාසෙපි ලහතීති වෙදිතබ්බං. තස්මා එවං ‘නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ භික්ඛුනො පනෙව ච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා’ ති ආදිනා සික්ඛාපදෙ සිද්ධෙපි අනත්ථකථිනානං පච්ඡිමකත්තිකමාසං අනුජානන්තෙන ‘අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා’ ති වුත්තං. එවඤ්ඤි අවුත්තෙ අකාලච්චරං නාම ‘අනත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්න’ න්ති න සක්කා වත්තුං. එවඤ්ඤි වචනතො අනත්ථකථිනානං අත්ථකථිනානං විය සබ්බච්චරානං පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ දසාභාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං න හොති” ති ආදි.

භියොයාපි එවං වුත්තං – යං පන මයා “පයමකථිනෙ දසාභපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බං” න්ති අනුඤ්ඤාතං, තම්පි කථිනමාසතො බහි උප්පන්නමෙව, න අන්තොති අයමත්ථො දීපිතො හොති. කථං? අතිරෙකච්චරස්ස දසාභපරිහාරතො උද්ධං ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං “නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ” ති අනුපඤ්ඤත්තියා කථිනබ්භන්තරෙ වාරෙත්වා තතො උද්ධං උප්පන්නෙසු දසාභාතික්කමෙ ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං ඉමිනා සික්ඛාපදෙන වාරෙතුං “අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා” ති ආදි වුත්තං. තෙන “කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලච්චරං නාමා” ති වචනතො කථිනුබ්භාරතො උද්ධං දසාභපරිහාරං න ලහතීති දීපිතං හොති, තෙහි සද්ධිං පුන කථිනුබ්භාරතො උද්ධං පඤ්ච දිවසානි ලහතීති පසඬිගොපි “නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ භික්ඛුනො පනෙව අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා...පෙ.... බ්ජ්ජමෙව කාරෙතබ්බං” න්ති අකාලච්චරස්ස උප්පත්තිකාලං නියමෙත්වා වුත්තත්තා නිවාරිතො හොති, තදුභයෙන කථිනබ්භන්තරෙ උප්පන්නච්චරං කථිනුබ්භාරතො උද්ධං එකදිවසම්පි පරිහාරං න ලහතීති සිද්ධං හොති. එවං අපරෙ වදන්තීති.

පුනපි වුත්තං – ආවරියා පන එවං වදෙය්‍යුං “නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ භික්ඛුනො පනෙව අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා” ති එත්ථ “නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ” ති වදන්තො එවං විඤ්ඤාපෙති “එත්ථන්තරෙ තිණ්ණන්තම්පි අකාලච්චරානං උප්පත්ති අභාව” න්ති. කස්මා පන පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති? වුවවතෙ – ඉදං සික්ඛාපදං අධිට්ඨානං සන්ධාය වුත්තං, කිත්තු පයමෙ දසාභං අනුජානිත්වා තස්මිං අප්පහොන්තෙ සවෙ පච්චාසා අත්ථි, තමෙව වඩ්ඨෙත්වා මාසං අනුජානන්තො ඉමම්පි අත්ථවිසෙසං දීපෙති අකාලච්චරං නාම සම්මුඛිභූතෙන භාජෙතබ්බන්තිපි දීපෙති. තං පන “ආකඬ්ඛමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බං” න්ති ඉමිනා සික්ඛාපදෙන වඩ්ඨෙත්වා වුත්තන්ති, තස්මා තිණ්ණි පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති.

“බිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බන්ති දසාහා කාරෙතබ්බ”න්ති ඉදං පන පභොනකභාවෙ පුරිමසික්ඛාපදලක්ඛණෙනාති දිපෙනුං වුත්තං, තස්මා “එවං සීඝන්ති වා ලභුන්ති වා”තිආදිනා අවත්වා “දසාහා”ති වුත්තං. අත්ථකථිනස්ස එවං භොතු, අනත්ථනෙ පන කථිතෙ කථන්ති වුත්තෙ අනත්ථකස්ස පටික්ඛෙපනං දස්සෙතීති වුත්තො අපස්සන්තො විසානං ආපජ්ජති. එකතිංසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියන්ති මහත්තෙනපි පච්චාසාවීචරෙන සහ සට්ඨමපි තබ්භාවං අනුපතිත්වා නිස්සග්ගියං භොති සති පච්ඡිමජ්ජමාණසම්භවෙ, අසති න භොති, පුන සට්ඨෙ භොති, අඤ්ඤෙන සට්ඨෙ න භොති. ඡින්නං අඤ්ඤවත්ථු භොති. පුබ්බපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තං සට්ඨං පුන අඤ්ඤපරිච්ඡෙදං ලභතීති එකෙ, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ පන “සඬ්ඝස්ස වා ඉදං අකාලවීචරන්ති උද්දිස්ස දින්න”න්ති එත්ථ සඬ්ඝස්ස දින්නෙ ආපත්ති නාම නත්ථි, ‘සොතස්ස රහො’තිආදීසු විය පද්දධාරෙන වුත්තං, තස්ස ලාභං සන්ධායාති චෙ? සඬ්ඝතො වා උජ්ජ්ජෙය්‍යාති අනෙත සිද්ධත්තා අධිකමෙවා”ති ච “සඬ්ඝො වීචරාති ලභිස්සති ගණො වා”තිආදිනාපි පායො අත්ථි”ති ච වුත්තං. ගණ්ඨිපදෙ කොසල්ලත්ථං පන මයා සබ්බං ලිබ්බං, සුට්ඨු විචාරෙත්වා කටෙතබ්බං.

තතියකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණවීරසික්ඛාපදවණ්ණනා

503-505. භත්තවිස්සග්ගන්ති භත්තකිච්චාධිට්ඨානං.

භත්තකිච්චාධිට්ඨානවිභාගන්ති පොරාණා. තත්ථ නාම ත්වන්ති තත්ථ තයා කතකම්මෙ එවං අකත්තබ්බෙ සති ධොවාපිස්සසි නාම. අථ වා සො නාම ත්වන්ති අත්ථො. උභතොසඬ්ඝෙ උපසම්පන්නාති භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පදාය පටික්ඛිත්තත්තා තදනුපසඬ්ඝගහයා එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “පුරාණවීර”න්ති එත්ථ පුරාණභාවදීපනත්ථමෙව “සකිං නිවත්ථමපි සකිං පාරුතමපි”ති වුත්තං, තස්මා “වීරං නාම ඡන්නං වීරානං අඤ්ඤතරං වීරං විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති වචනස්ස ඔකාසො න ජාතොති එකෙ. යස්මා විකප්පනුපගපච්ඡිමං ඉධ නාධිප්පෙනං, නිවාසනපාරුපනුපගමෙවාධිප්පෙනං, තෙනෙව නිසීදනපච්චත්ථරණෙ දුක්කටං වුත්තං, තස්මා න වුත්තන්ති එකෙ. ජාතිජ්ජමාණාවචනතො යං කිඤ්චි පුරාණවත්ථං ධොවාපෙන්තස්ස නිස්සග්ගියමෙව, තෙනෙව “අනාපත්ති වීරං යපෙත්වා අඤ්ඤං පරික්ඛාරං ධොවාපෙති”ති වුත්තං. ථවිකමපි හි අසුචිමක්ඛිතං පරිභුත්තං ධොවාපෙති, නිස්සග්ගියමෙව ඔළාරිකත්තා, අජ්ජතිරුපත්තා ව. තෙනෙව කඬ්ඛාවිතරණියං ඉමස්මිං යානෙ වීරපරිච්ඡෙදො න වුත්තොති එකෙ, විචාරෙත්වා යුත්තතරං ගහෙතබ්බං. “රජීත්වා කප්පං කත්වාති කප්පියං කතමෙව නිවාසෙතුං, පාරුපිතුං වා වට්ටති, නෙතර”න්ති වුත්තං. ඉමිනා ව මජ්ඣිමත්ථෙරවාදො උපත්ථමහිතො භොති, නොපත්ථමහිතො. රජීත්වාතිආදි පන විනයවිධිදස්සනත්ථං වුත්තන්ති මම තක්කො. යථා අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤිවාරෙ තිණි චතුක්කානි, එවං වෙමතිකඤ්ඤාතිකවාරෙසු වාති නව චතුක්කානි භොන්ති. එත්ථාහ – එකවාරං ධොවිත්වා ධොවනෙසු ධූරං නික්ඛිපිත්වා පුන “දුද්ධොත”න්ති

මඤ්ඤමානා ධොවති, අනාපත්තියා භවිතබ්බං, දුතියවාරං අවුත්තා ධොවති නාම හොතීති? වුවුවනෙ – සචෙ භික්ඛු “අලං එත්තාවතා ධොතෙනා” ති පටික්ඛිපති, පුන ධොවන්ති අවුත්තා ධොවති නාමාති යුජ්ජති. නො චෙ, වුත්තාව හොතීති වෙදිතබ්බං. භික්ඛුස්ස ලිඛිගපරිවත්තනෙ එකතොඋපසම්පන්නාය වසෙන ආපත්ති සාකියානීනං විය.

506. එකෙන වත්ථුනාති යෙන කෙනවි පයිමෙන. “තිණ්ණං චතුක්කානං වසෙනා” ති පායො. භික්ඛුනං සන්තිකෙ අට්ඨවාචිකාය උපසම්පන්නාය පාකටත්තා තං අවත්වා සාකියානියොව වුත්තා අපාකටත්තා.

පුරාණවීරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. වීරපටිග්ගණසික්ඛාපදවණ්ණනා

508-510. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති එත්ථ “ගණමහා ඔභියනසික්ඛාපදෙ” ති ලිඛිතං. අරඤ්ඤවාසිනියෙධනසික්ඛාපදෙ අපඤ්ඤත්තෙති එකෙ, “තං න සුන්දර” ත්ති වදන්ති. වීරත්ථතායාති ආයාසෙන.

512. උපවාරොති ද්වාදසහත්ථො. මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච වුත්තන්ති එත්ථ රත්තිභාගෙ ධම්මකලීකස්ස භික්ඛුනො බහුසු වීරරෙසු මහාජනෙන පසාදදානවසෙන පටික්ඛිත්තෙසු පුනදිවසෙ “උපාසකානං පසාදදානාති එතානී” ති සුද්ධචිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස දොසො නත්ථි, “භික්ඛුනීහිපි දින්නානි ඉධ සන්ති” ති ඤත්වා ගණ්හතො දොසො. තං අවිත්තකභාවෙනාති භික්ඛුනීහි දින්නභාවං ඤත්වා බහුසු තස්සා වීරස්ස අජානනෙනාති අත්ථො. පංසුකුලං අධිට්ඨහිත්වාති “භික්ඛුනීහි නු ඛො දින්නං සියා” ති අවිකප්පෙන්වා “පංසුකුලං ගණ්හාමී” ති ගණ්හන්තස්ස වට්ටති. කුරුන්දිආදීසු වුත්තොපි අත්ථො අයමෙව, එකං, “අවිත්තකභාවෙනා” ති වචනෙන “යථා තථා ගණ්හිතුං වට්ටති” ති උජ්ජමොව පටිසෙධිතොති අපරෙ. එවං ධම්මසිරිත්ථෙරො න වදති, උජ්ජකමෙව වදතිති පපඤ්චිතං. තස්සෙව විසයො, තස්සායං අධිජ්ජායො – යථා “පංසුකුලං ගණ්හිස්සතීති යපිතං කාමං භික්ඛුනිසන්තකම්පි අවිකප්පෙන්වා පංසුකුලං අධිට්ඨහිත්වා ගහෙතුං වට්ටති” ති වුත්තං, තථා ධම්මකලීකස්ස භික්ඛුනියා දින්නම්පි අපඤ්ඤායමානං වට්ටතීති, තස්මා තං වුත්තං මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච අවිත්තකභාවෙන න සමෙතීති. පටික්ඛෙපො පන විකප්පග්ගහණෙ එව රුහති. අඤ්ඤවා පුබ්බාපරං විරුජ්ඣතීති. තං න යුත්තං පංසුකුලෙන අසමානත්තා. පංසුකුලභාවෙන සඬකාරකූටාදීසු යපිතං භික්ඛුනීහි, න තං තස්සා සන්තකං හුත්වා යීතං හොති. අස්සාමිකඤ්ච පංසුකුලං සබ්බසාධාරණඤ්ච, අඤ්ඤොපි ගහෙතුං ලහති. ඉදං පුබ්බෙව “භික්ඛුනීනං වීර” ත්ති ජානිත්වාපි පංසුකුලිකො ගහෙතුං ලහති තදා තස්සා අසන්තකත්තා. “පංසුකුලං අධිට්ඨහිත්වා” ති සල්ලෙඛක්කමනිදස්සනත්ථං වුත්තං. මංසං දදන්තෙන තථාගතෙන සල්ලෙඛතො කප්පියම්පි භුත්තං නිස්සග්ගියං වීරමාහ යො මංසං කථන්ති සයමාදිසෙය්‍යාති.

අවිත්තකත්තා කථං පංසුකුලං වට්ටනීති වෙ? තාය තස්ස අදින්නත්තා, භික්ඛුනාපි තතො භික්ඛුනිතො අග්ගහිතත්තා ව. අස්සාමිකම්පි හි පංසුකුලං අඤ්ඤාසීසා හත්ථතො ගණ්හාති, න වට්ටති “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීචරං පටිග්ගණ්හෙය්‍යා”ති චුත්තලක්ඛණසම්භවතො. අඤ්ඤාතිකාය සන්තකං ඤාතිකාය හත්ථතො ගණ්හාති, වට්ටනීති එකෙ. යථා සික්ඛමානසාමණෙරාදීනං හත්ථතො පටිග්ගණ්හන්තස්ස අනාපත්ති, තථා කඨබ්බාච්ඡරණියඤ්ච “අඤ්ඤාතිකාය හත්ථතො ගණ්හ”න්ති (කඨබ්බා. අට්ඨ. වීචරප්පටිග්ගණසික්ඛාපදවණ්ණනා) අඨගං චුත්තං. තථා ඤාතිකාය සන්තකං සික්ඛමානාය, සාමණෙරියා, උපාසකස්ස, උපාසිකාය, භික්ඛුස්ස, සාමණෙරස්ස සන්තකං අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො ගණ්හන්තස්ස ව අනාපත්ති එවං යථාචුත්තලක්ඛණසම්භවතොති එකෙ, තෙනෙව “එකතොඋපසම්පන්නාය වීචරං පටිග්ගණ්හාති”ති අවත්වා ‘හත්ථතො පටිග්ගණ්හාති අඤ්ඤාත්‍ර පාරිවත්තකා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’ති (පාරා. 513) චුත්තං, තස්මා අඤ්ඤාතිකාය සන්තකම්පි එකතොඋපසම්පන්නාය හත්ථතො පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්ඛට්ඨ”න්ති වදන්ති, උභොපෙතෙ න සාරතො දට්ඨබ්බා, කාරණං පරියෙසිතබ්බං.

514. කො පන වාදො පත්තත්ථවිකාදීසුති අනධිට්ඨාතබ්බබ්බෙසු බහුසු පටලෙසු. තෙනෙවාහ මාතිකාට්ඨකථායං “පත්තත්ථවිකාදීමිහි අනධිට්ඨාතබ්බපරික්ඛාරෙ”ති. අධිට්ඨානුපගෙසු වා තෙසං පරික්ඛාරත්තා හිසිජවියා විය අනාපත්ති. කිං පටපරිස්සාවනං පරික්ඛාරං න භොතීති? භොති, කිත්තු තං කිර නිවාසනාදිවීරසණ්ඨානත්තා න වට්ටති. තස්මා ඉධ නිවාසනාදිවීරසාධනං විකප්පනුපගපච්ඡිමං වීචරං නාම. අනන්තරාතීතෙ නිවාසනපාරුපනුපගමෙවාති සන්නිට්ඨානං. එවං සන්නෙ කඨබ්බාච්ඡරණියං (කඨබ්බා. අට්ඨ. වීචරප්පටිග්ගණසික්ඛාපදවණ්ණනා) කප්පනුපගපච්ඡිමතා, පාරිවත්තකාභාවො, අඤ්ඤාතිකාය හත්ථතො ගණ්හන්ති තීණෙව අඨගාති අවත්වා අපරික්ඛාරතාති චතුත්ථමඨගං වත්තබ්බන්ති වෙ? න වත්තබ්බං, ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පත්තත්ථවිකාදිපරික්ඛාරස්ස අවීචරසඨ්ඨාත්තා. පයමකථිනාදීසු විකප්පනුපගතා පමාණං, ඉධ කායපරිභොගුපගතාති. “අඤ්ඤං පරික්ඛාර”න්ති උද්ධරිත්වා “පත්තත්ථවිකාදිං යංකිඤ්චී”ති චුත්තත්තා විකප්පනුපගමිපි පත්තත්ථවිකාදිං ගණ්හිතුං වට්ටති, “පටපරිස්සාවනම්පි”ති චුත්තට්ඨානෙ ව “වීචරං නාම විකප්පනුපගපච්ඡිම”න්ති වචනතො පටපරිස්සාවනං වීචරමෙව, න පරික්ඛාරං. “කො පන වාදොති නිගමනවචනම්පි සාධක”න්ති කෙච්චි වදන්ති, පණ්ණත්තිං අජානනතො අවිත්තකං, න වත්ථුං, “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා සන්තකභාවාජානනතො, වීචරභාවාජානනතො ව අවිත්තක”න්ති අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තං.

වීචරපටිග්ගණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකච්ඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

515. පරික්ඛාරානන්ති උපයෝගත්ථෙ සාමිවචනං. එකසාටකන්ති

භාවනාපුංසකං, “අඤ්ඤාතකො මොසපුරිසා” ති වචනෙන පචාරිතොපි අදාතුකාමො අඤ්ඤාතකො අප්පචාරිතට්ඨානෙ තිට්ඨතීති දීපිතං හොති. අඤ්ඤාතා “අනාපත්ති පචාරිතාන”න්ති ඉමිනා විරුජ්ඣති.

517. නෙව තාව විඤ්ඤාපෙතබ්බං, න භඤ්ජිතබ්බන්ති අනච්ඡින්නානං විචරානං

අත්තනො සන්තකානං අත්ථිතාය, තත්ථ පච්චාසාසබ්භාවතො ව. පච්චාසා කිත්තකං කාලං රක්ඛතීති? යාව ගාමන්තරා, යාව අද්ධයොජනාති එකෙ. යාව දස්සනසවනුපචාරාති එකෙ. යාව අඤ්ඤෙ න පස්සන්තීති එකෙ. යාව පච්චාසා ඡ්ජ්ජතීති එකෙ. යාව සාබ්බපලාසපරියෙසනභඤ්ජනසජ්ජනකාලපරිච්ඡේදාති එකෙ. ඉදං සබ්බං යථාසම්භවං යුජ්ජති. කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? “සවෙ පන එතෙසං චුත්තප්පකාරානං ගිහිවත්ථාදිනං භිසිජ්චපරියන්තානං කිඤ්චි න ලබ්භති, තෙන තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පට්ච්ඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බ”න්ති අට්ඨකථාවචනතො.

න තාව ථෙරානං දාතබ්බානීති න තාව අත්තනො රුචියා දාතබ්බානි, යදා ථෙරා “දෙථාචුසො” ති වදන්ති, තදා දාතබ්බානි. “එවං සති දහරාපි අච්ඡින්නවීරට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති, සාබ්බපලාසං භඤ්ජිතුං වට්ටති, න අඤ්ඤාතා. ‘යෙහි කෙහිවි වා අච්ඡින්නං හොති’ ති හි චුත්ත”න්ති චුත්තං. ආචරියො පන එවං වදති “අත්තනො රුචියාපි දාතුං ලහන්ති” ති. තථා හි අට්ඨකථායං “පරිභොගජ්ණ්ණං වා” ති එත්ථ ව ‘අච්ඡින්නවීරානං ආචරියුපජ්ඣායාදිනං අත්තනා තිණපණ්ණෙනි පට්ච්ඡාදෙන්වා දින්නවීරමපි සඬගහං ගච්ඡති’ ති වත්තුං යුජ්ජති” ති චුත්තං. අථාපි සියා ආචරියාදිහි “ආහරාචුසො” ති චුත්තෙයෙව, නාචුත්තෙති, න, “කෙහිවි වා අච්ඡින්න”න්ති එත්ථ චුත්තලෙසතො දුතියලෙසස්ස අවිසෙසභාවජ්ජසඬගතොති. අථ කිමත්ථං “න තාව ථෙරානං දාතබ්බානී” ති චුත්තන්ති වෙ? යාව ථෙරානං අත්ථාය සාබ්බපලාසානි භඤ්ජති, තාව න දාතබ්බානි, තතො තානි ථෙරුද්දිස්සකානි සාබ්බපලාසානි සයං පරිද්භිත්වා විනාපි ථෙරාණත්තියා අත්තනො රුචියා දාතබ්බානි, භූතගාමපාතබ්බානාය පාවිත්තියං න හොති සත්ථුනාපි අනුඤ්ඤාතත්තා. “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා” ති හි චුත්තං, තං කජ්ජියමෙව සන්ධාය චුත්තන්ති වෙ? න, “තදලාභෙ න ත්වෙව...පෙ.... දුක්කටස්සා” ති වචනවිරොධතො. එත්ථාහ – දුක්කටහයා පාවිත්තියවත්ථු වෙ අතික්කමිතබ්බං, තදලාභෙ ථුල්ලවිචයවත්ථු සඬසිකං, තදලාභෙ පාරාජිකවත්ථුපි අතික්කමිතබ්බං සියාති? න, පාරාජිකස්ස ලොකවජ්ජත්තා. අපිව න සබ්බං භූතගාමං පාවිත්තියවත්ථුමෙව, තතො දුක්කටාදිවත්ථුපි අත්ථි, අනාපත්තිවත්ථුපි කාලොදිසකං, තස්මා ඉදං තදා අනාපත්තිවත්ථුකන්ති වෙදිතබ්බං. කිත්තාවතා භික්ඛු අච්ඡින්නවීරො නට්ඨවීරො හොතීති? එත්තාවතා නග්ගො හොතීති එකෙ. විකජ්ජනුපගපච්ඡිමභාවෙන, විකජ්ජනුපගපච්ඡිමමාදිං කත්වා විඤ්ඤාපෙත්තස්ස ආපත්තීති එකෙ. නිවාසනපාරුපනුපගාභාවෙනාති එකෙ. තිවීරාභාවෙනාති එකෙ. සන්තරුත්තරපරමාභාවෙනාති එකෙ. අයං එකෙවාදො යුත්තො “සන්තරුත්තරපරමං තතො වීරං සාදිතබ්බ”න්ති හි වචනතො, තස්මා සන්තරුත්තරෙ සති විකජ්ජනුපගපච්ඡිමං විඤ්ඤාපෙත්තස්ස පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං. යදි එවං “විඤ්ඤාපෙන්වා පටිලභෙයා නිස්සග්ගිය”න්ති සික්ඛාපදෙන

හවිතබ්බන්ති වෙ? තන්ත, තදත්ථසිද්ධිතො නානත්ථත්තා ධාතුනං. කිං වුත්තං හොති? යථා හි “තික්ඛත්තුං මෙටුනං ධම්මං අභිවිඤ්ඤාපෙසී”ති (පාරා. 36) වුත්තෙ පවත්තෙසීති අත්ථො, තථා ඉධාපි “චීවරං විඤ්ඤාපෙය්‍යා”ති විඤ්ඤත්තියා පවත්තෙය්‍යා උප්පාදෙය්‍යාති අත්ථො.

තෙන නිවත්ථොති තංනිවත්ථො. අඤ්ඤස්ස අලාභෙන තමෙව පරිභුඤ්ජනො ජීරති, න ලෙසෙන. අත්තනාති සයමෙව වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා අයුත්තපරිභොගෙන අපරිභුඤ්ජිත්වා යුත්තපරිභොගවසෙන පරිභුඤ්ජනො ජිණ්ණං පරිභොගජිණ්ණං නාම. තස්ස සභාගානං අච්ඡින්නකාලෙ දානම්පි යුත්තපරිභොගෙ එව සඬගහං ගච්ජතිති අධිප්පායො. “ඉමෙ කිර ද්වෙ ලෙසා අට්ඨකථායො, වාචෙන්තානං ආවරියානං මතන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො ආහා”ති වුත්තං.

521. නිසිදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා න ලහතීති යථාසුඛං න ලහතීති අධිප්පායො. “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති එත්ථාපි “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති අනුවත්තති එව. අත්ථාය කස්ස? තස්සෙව අඤ්ඤස්ස. යථා අඤ්ඤාතකෙ තිකපාවිත්තියං, තථා අප්පචාරිතෙසීති දස්සනත්ථං “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති වුත්තං. අඤ්ඤථා “ඤාතකෙ ඤාතකසඤ්ඤී”ති ඉමිනා සිද්ධත්තා න නිව්චං සෙසං ආපජ්ජති. අපිචෙත්ථ අඤ්ඤාතකග්ගහණෙන අප්පචාරිතග්ගහණං හොති, අප්පචාරිතග්ගහණෙන අඤ්ඤාතකග්ගහණං, අඤ්ඤාතකා හි අප්පචාරිතා හොන්ති. තථා ඤාතකග්ගහණෙන පචාරිතග්ගහණං හොති, කත්ථවි න හොති. න පචාරිතග්ගහණෙන ඤාතකග්ගහණං හොතීති ඉමස්ස අත්ථවිසෙසස්ස දස්සනත්ථං “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති වුත්තං. තථා හි අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා අප්පචාරිතාය ව චීවරං අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා පටිග්ගණ්හන්තස්ස ආපත්ති. ඤාතිකාය පන පචාරිතාය ව විස්සාසං ගණ්හාති, අනාපත්ති. තථා පුරාණචීවරං ඤාතිකාය අනාපත්ති, පචාරිතාය පන තිකපාවිත්තියමෙව. ඤාතකානඤ්ච එකච්චානං පුරාණචීවරං නාම දාතුං වට්ටති, න පචාරිතානං. තිකච්ඡෙදො ව මාතිකාපදෙනෙව හොති, න අඤ්ඤෙන. තත්ථාපි එකෙනෙව, න දුතියාදීහීති අයං විනයෙ ධම්මතා වෙදිතබ්බා.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

522-4. පග්ගාහිකසාලං වාති දුස්සපසාරං වා. හත්ථෙත පග්ගහෙත්වා යත්වා සාලායං පසාරෙතබ්බදුස්සං පසාරෙන්තීති වොදනා. තිච්චරිකෙනෙවොති විනයතිච්චරිකෙන. සො හි අධිට්ඨහිත්වා යපිතපරික්ඛාරවොලාදීසු සන්තෙසුපි තිච්චරෙ අච්ඡින්නෙ සන්තරුත්තරපරමං විඤ්ඤාපෙත්වා ගහෙතුං ලහති. අඤ්ඤථාපිති “පමාණිකං තිච්චරං පරික්ඛාරවොලවසෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජනො තස්මිං නට්ඨෙ බහුනිපි ගහෙතුං ලහති, න සන්තරුත්තරපරම”න්ති ව, තස්මා තං විභාගන්ති “තිච්චරිකස්ස තං විභාගන්ති අත්ථො, න

පරික්ඛාරවොළිකස්සා” ති ව කෙච්චි වදන්ති. ආචරියො පන “අඤ්ඤානාති අතිච්චරිකෙන, අඤ්ඤාතාති ඉතො චුත්තග්ගහණපරිච්ඡේදතො අඤ්ඤානා” ති එත්තකමෙව වදති. අඤ්ඤාතාති පන සචෙ තීණිපි නට්ඨානි, සන්තරුත්තරපරමං ගණ්හිතබ්බං, සචෙ ද්වෙ වා එකං වා නට්ඨං, තෙන “අඤ්ඤාතාපි” ති දස්සනත්ථං චුත්තන්ති එකෙ. ගණ්ඨිපදෙසු විචාරණා එව නත්ථි, තස්මා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙනබ්බං. පකතියා සන්තරුත්තරෙන වරති, සාසඬකසික්ඛාපදවසෙන වා තංසම්මුතිවසෙන වා තතියස්ස අලාභෙන වා.

526. “පමාණමෙව වට්ටති” ති සල්ලෙඛදස්සනත්ථං චුත්තං. තං මිච්ඡා ගහෙන්වා ඤාතකාදිට්ඨානෙ තදුත්තරි ගණ්හන්තස්ස ආපත්තීති වෙ? තං පාළියා න සමෙති, “අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතාන” න්ති හි පාළි. එත්ථ ව පචාරිතා නාම අච්ඡින්නකාලතො පුබ්බෙ එව පචාරිතා, න අච්ඡින්නකාලෙ. “අභිභට්ඨං පචාරෙය්‍යා” ති හි චුත්තං, තස්මා යො අච්ඡින්නකාලස්සත්ථාය පචාරෙති, උභොපි අප්පචාරිතා එවාති වෙදිතබ්බා. තෙ හි අච්ඡින්නකාරණා නට්ඨකාරණාව දෙන්ති නාම. අපිච යථා පිට්ඨිසමයෙ සතුප්පාදං කත්වා ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො වස්සිකසාටිකං නිප්ථාදෙන්තස්ස තෙන සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං, තථා ඉධාපි ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙපි අච්ඡින්නනට්ඨකාරණා න වට්ටති, තස්මා “අට්ඨකථාසු පමාණමෙව වට්ටති” ති චුත්තවචනමෙව පමාණ” න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො ආහ, තං අයුත්තං, කස්මා? යස්මා ඉදං සික්ඛාපදං තදුත්තරි විඤ්ඤාපෙන්තස්ස පඤ්ඤත්තං, තස්මිඤ්ච “අඤ්ඤාතකො ගහපති වා ගහපතානී වා” ති මාතිකාය පාළි, විභඩ්ගෙ ව “අඤ්ඤාතකො නාම මාතිතො වා...පෙ.... අසම්බද්ධො” ති පාළි, අනාපත්තිචාරෙ ව “ඤාතකානං පචාරිතාන” න්ති පාළි, තස්මා තිවිධායපි පාළියා න සමෙතිති අයුත්තමෙව, තස්මා කෙවලං සල්ලෙඛමෙව සන්ධාය චුත්තන්ති අපරෙ. උපරි කාණමාතාසික්ඛාපදෙ අට්ඨකථාසු පන “තෙසම්පි පාථෙය්‍යපගෙණකත්ථාය පටියත්තතො පමාණමෙව වට්ටති” ති චුත්තං, න පන “පාළියා න සමෙති” ති චුත්තං, න තත්ථ ව ඉධ ව නානාකරණං පඤ්ඤායති, තස්මා ථෙරස්ස ලද්ධි සුන්දරා විය මම බායති, වීමංසිතබ්බං. යස්මා පනිදං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ “අඤ්ඤස්සත්ථායා” ති න චුත්තං. “සෙසං උත්තානත්ථමෙවා” ති පාඨො. “අඤ්ඤස්සත්ථායා” ති නිදානවිරොධතො න චුත්තං. තථාපි අනන්තරෙ චුත්තනයෙන ලබ්හතීති ආචරියො. එවරුපෙසු ගහපතිපටිසංයුත්තසික්ඛාපදෙසු කිඤ්චාපි “ගහපති නාම යො කොචි අගාරං අප්ඤ්ඤාචසති” ති චුත්තං, තථාපි පඤ්ච සහධම්මිකෙ යපෙන්වා අවසෙසා ව සික්ඛාපචික්ඛාතකො ව තිත්ථියො ව වෙදිතබ්බො.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පයමඋපක්ඛට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

527-8. අපි භොති චිත්තන්ති අත්ථො. මෙය්‍යාති පාඨස්ස මය්හන්ති අත්ථො. න ඉමෙ සුකරා, “න ඉමෙසං සුකරා” ති වා පාඨො. “තස්ස න ඉමෙසං සුකරා

අවිඡාදෙනුන්ති අත්ථො”ති ලිඛිතං. “පුබ්බෙ අප්පචාරිතො”ති වචනතො තස්මිං බණ පචාරිතොපි අප්පචාරිතොව හොතිති.

පට්ඨපක්ඛට්ඨිකිඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛට්ඨිකිඛාපදවණ්ණනා

532. දුතියඋපක්ඛට්ඨෙත කිංපයොජනන්ති? නත්ථි, කෙවලං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පඤ්ඤත්තං භික්ඛුනියා රහොනිසප්පසිකිඛාපදං විය. එවං සන්තෙ තත්ති අනාරොපෙතබ්බං භවෙය්‍ය විනාපි තෙන තදත්ථසිද්ධිතො, අනිස්සරත්තා, අනාරොපෙතං අනුපඤ්ඤාතත්තා ව. චුත්තඤ්ඤෙතං “ආකඬ්ඛමානො, ආනන්ද, සඬ්ඝො...පෙ.... සමුහනෙය්‍යා”ති (දී. නි. 2.216). ඉදං සබ්බමකාරණං. න භි බුද්ධා අප්පයොජනං වාවං නිව්ඡාරෙත්ති, පගෙව සිකිඛාපදං, තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “තඤ්ඤි ඉමස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිස”න්තිආදි. අනුපඤ්ඤත්ති ව නිප්පයොජනා නත්ථි, තංසදිසඤ්ඤෙතං, න නිප්පයොජනන්ති දස්සිතං හොති, එවං සන්තෙ කො පනෙත්ථ විසෙසොති? තතො ආහ “පට්ඨසිකිඛාපදෙ එකස්ස පිළා කතා, දුතියෙ ද්විත්තං, අයමෙත්ථ විසෙසො”ති. ඉමිනා අත්ථවිසෙසෙන කො පනඤ්ඤො අතිරෙකත්ථො දස්සිතොති? පොරාණගණ්ඨිපදෙ තාව චුත්තං “එකස්මිම්පි වත්ථුස්මිං උභිත්තං පිළා කාතුං වට්ටතීති අයමතිරෙකත්ථො දස්සිතො”ති. තෙනෙතං දීපෙති “න කෙවලං පට්ඨද්ධවීචරගණනායෙව ආපත්තිගණනා, පිළිතපුග්ගලසඬ්ඛාතවත්ථුගණනායපි”ති.

හොන්ති චෙත්ථ –

“වත්ථුතො ගණනායාපි, සියා ආපත්ති නෙකතා;
ඉති සන්දස්සනත්ථඤ්ඤව, දුතියුපක්ඛට්ඨං ඉධ.

“කායසංසග්ගසිකිඛාය, විභඬ්ගෙ විය කිත්තෙතං;
එකිත්ථියාපි නෙකතා, ආපත්තිනං පයොගතො”ති.

අපිචෙතං සිකිඛාපදං තංජාතිකෙසු සිකිඛාපදෙසු සබ්බෙසුපි ගහෙතබ්බවිනිච්ඡයස්ස නයදස්සනප්පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ආහ ව –

“අඤ්ඤාතිකාය බහුතාය විමිස්සතාය,
ආපත්තියාපි බහුතා ව විමිස්සතා ව;
ඉච්චෙවමාදිවිධිසම්භවදස්සනත්ථං,
සත්ථා උපක්ඛට්ඨිදං දුතියං අවොවා”ති.

තස්සායං සඬ්ඛෙපතො අධිප්පායපුබ්බඬ්ඛගමා විචාරණා – පුරාණවීචරං එකමෙව භික්ඛු භික්ඛුනීහි ද්විතී, බහුහි වා ධොවාපෙති, භික්ඛුනිගණනාය පාවිත්තියගණනා, තථා ද්විත්තං, බහුතං වා සාධාරණං එකමෙව වීචරං අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා

පටිග්ගණ්භානි, ඉධාපි තථා ද්විත්තං, බහුතං වා සාධාරණමෙකං විඤ්ඤාපෙනි,
 විඤ්ඤත්තපුග්ගලගණනාය ආපත්තිගණනා. තථා අඤ්ඤෙසුපි ඵවරුපෙසු
 සික්ඛාපදෙසු නයො නෙතබ්බො. අයං තාව බහුතාය නයො. මිස්සතාය පන
 ඤාතිකාය, අඤ්ඤාතිකාය ව එකං ධොවාපෙනි, එකතො නිට්ඨාපනෙ එකං
 පාවිත්තියං. අථ ඤාතිකා පයමං ටොකං ධොවිත්වා ඨිතා, පුන අඤ්ඤාතිකා සුධොතං
 කරොති, නිස්සග්ගියං. අථ අඤ්ඤාතිකා පයමං ධොවති, පච්ඡා ඤාතිකා සුධොතං
 කරොති, අඤ්ඤාතිකාය පයොගවසෙන භික්ඛුනො දුක්කටමෙව. අඤ්ඤාතිකාය ව
 ඤාතිකාය ව අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ඤාතිකසඤ්ඤී වා ධොවාපෙනි,
 යථාචුත්තනයෙන නිස්සග්ගියදුක්කටාදිආපත්තිහෙදගණනා වෙදිතබ්බා. තථා
 අඤ්ඤාතිකාය ව ඤාතිකාය ව සන්තකං වීචරං උභොහි එකතො දියාමානං
 පටිග්ගණ්භන්තස්ස, අඤ්ඤාතිකාය ඵව හත්ථතො පටිග්ගණ්භන්තස්ස ව
 නිස්සග්ගියමෙව. අථ ඤාතිකාය අනාපත්ති. අථ උභොසු අඤ්ඤාතිකාදිසඤ්ඤී
 චුත්තනයෙනෙව නිස්සග්ගියදුක්කටාදිආපත්තිහෙදගණනා වෙදිතබ්බා. තථා
 අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො. අයං
 මිස්සතාය නයො. ආදි-සද්දෙන පන අනෙකෙ අඤ්ඤාතිකා
 විඤ්ඤත්තාවිඤ්ඤත්තපුග්ගලගණනාය දුක්කටං. එකො දෙනි, එකො න දෙනි,
 නිස්සග්ගියං. අථ අවිඤ්ඤත්තො දෙනි, න නිස්සග්ගියං. අථ
 විඤ්ඤත්තාවිඤ්ඤත්තානං සාධාරණං විඤ්ඤත්තො දෙනි, නිස්සග්ගියමෙව. උභො
 දෙනති, නිස්සග්ගියමෙව. අවිඤ්ඤත්තො දෙනි, නිස්සග්ගියෙන අනාපත්ති.
 විඤ්ඤත්තස්ස වචනෙන අවිඤ්ඤත්තො දෙනි, අනාපත්ති ඵව. තථා උපක්ඛටාදීසුපි
 යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

537. “න බො මයං, ආවුසො, වීචරවෙතාපන්නං පටිග්ගණ්භාම...පෙ....
 කාලෙන කප්පිය”න්ති ඉතො පුබ්බෙ ඵව රුපියපටිග්ගණසික්ඛාපදස්ස
 පඤ්ඤත්තත්තා චුත්තං. අඤ්ඤථා ආයස්මා උපනන්දො මංසස්ස වෙතාපන්නං
 එකමිපි කභාපණං හත්ථෙත පටිග්ගණ්භන්තො තතො මහන්තතරං
 වීචරවෙතාපන්නං කථං න පටිග්ගණ්භිස්සති, ඵවං සන්තෙපි වීචරපටිසංයුත්තත්තා
 වීචරවග්ගෙ සඬගායිංසුති.

538-9. “ආගතකාරණං භඤ්ජනී”ති චුත්තත්තා නනු පුන වොදෙතුං න ලහතීති
 එකෙ. ආගමනස්ස සාත්ථකං න භොති, වීචරං න ලහිස්සති පටිසන්ථාරස්ස
 කතත්තාති එකෙ. වොදනාලක්ඛණං න භොතීති කත්වා චුත්තත්ති එකෙ. “යත්වා
 වොදෙමී”ති ආගතො තං යානං භඤ්ජනී, කරොති වෙකං, තිණ්පි වෙ කරොති,
 එකමෙව, එකවචනත්තාති එකෙ. තිණ් යානාති භඤ්ජනීති එකෙ. උපතිස්සත්ථෙරො
 “න වොදනාදිං භඤ්ජනී, වොදෙතුකාමො අකත්තබ්බං අකාසි, තෙන චත්තහෙදෙ
 දුක්කට”න්ති වදති. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “ආසනෙ වෙ නිසීදති, එකාය නිසජ්ජාය

ද්වේ යානානි හඤ්ජති. ආමිසං වෙ පටිග්ගණ්හානි, එකෙන පටිග්ගහෙන ද්වේ යානානි හඤ්ජති. ධම්මං වෙ භාසති, ධම්මදෙසනසික්ඛාපදෙ චුත්තපටිච්ඡේදාය එකාය වාචාය ද්වේ යානානි හඤ්ජති, තං සන්ධාය චුත්ත''න්ති වදති. “යත්ථා”ති චුත්තෙ අත්තනො එව සන්තිකං ගන්තබ්බන්ති චුත්තං විය හොති. තෙන චුත්තං “බ්‍යඤ්ජනං පන න සමෙති”ති. උපාසකෙහි ආණන්තා තං. මූලං අසාදියන්තෙනාති මූලස්ස අකප්පියභාවෙ සති අසාදියන්තෙන. තඤ්ච බො චිත්තෙන, න මුඛෙන. සවෙ එවං චුත්තෙ අකප්පියං දස්සෙතීති කත්වා චිත්තෙන අකප්පියං ඉච්ඡන්තොව මුඛෙන කප්පියං නිද්දිසති “චිවරං මෙ දෙථා”ති, න වට්ටති. පටිලාභෙ රූපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙන ආපත්ති.

තත්‍රායං විචාරණා – චිත්තෙන සාදියන්තොපි මුඛෙන කප්පියවොභාරෙන වෙ වොහරති “කභාපණාරහෙන, පාදාරහෙන වා කප්පියහණ්ඛෙන ඉදඤ්චිදඤ්ච ආහරා”ති. කිඤ්චාපි රූපියං සන්ධාය වදති, වට්ටති එව. කස්මා? කඤ්චි සස්සුට්ඨානකං භූමිපදෙසං සන්ධාය “සීමං දෙමාති වදන්ති, වට්ටති”ති වචනතො, “විහාරස්ස දෙමා”ති චුත්තෙ “පටික්ඛිපිතුං න වට්ටති”ති වචනතො ව. අනුගණ්ඨීපදෙ පන චුත්තං “සඬ්ඝං සන්ධාය ‘විහාරස්ස දෙමා’ති දින්තං ගරුහණ්ඛං න හොති, දක්ඛිණොදකං සම්පට්චිජ්තුං, ‘සාධු’ති ව වත්තුං, අනුමොදෙනුඤ්ච වට්ටති. කස්මා? සඬ්ඝස්ස ‘විහාරො’ති නාමාභාවතො, ඛේත්තස්සෙව ‘සීමා’ති නාමභාවතො ව, චිත්තෙන ආරම්මණං කතං අප්පමාණං, කප්පියවොභාරොව පමාණං. කප්පියමෙවාචික්ඛිතත්තා ‘න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බං පරියෙසිතබ්බන්ති වදාමි’ති (මහාව. 299) වචනෙනපි න විරුජ්ඣති. කප්පියවචනපච්චයා දායකො සයමෙව කත්තබ්බයුත්තකං ජානිස්සතීති අධිප්පායතො දායකෙන එතස්ස අධිප්පායං ඤත්වා කප්පියකාරකස්ස හත්ථෙ යපිතං භික්ඛුස්ස සන්තකමෙව හොති”ති. ඉදං සබ්බමයුත්තං, කස්මා? සීමාවිහාරවචනස්ස දායකවචනත්තා. ඉධ ව භික්ඛුතො වචනං පමාණං. තෙනෙවාහ “අථාපි ‘මම තළාකං වා පොක්ඛරණං වා සඬ්ඝස්ස දමිමි’ති චුත්තෙ ‘සාධු, උපාසක, සඬ්ඝො පාතීයං පිට්ඨස්සති’ති ආදීනි වත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති එවා”ති. අඤ්ඤථා ඛේත්තං සන්ධාය භික්ඛුතො ඛේත්තපට්ඨද්ධවචනානි සීමාවචනෙන කප්පන්තීති ආපජ්ජති. අවිහාරස්ස ව භික්ඛුස්ස රූපියං දස්සෙත්වා “ඉදං විහාරස්ස දමිමි”ති චුත්තෙ අත්තනො අත්ථාය දියාමානං ජානන්තෙනාපි තං අප්පටික්ඛිපිතබ්බං. තථා කභාපණාරහාදිතො අකප්පියහණ්ඛිභාවං, කභාපණාදිභාවමෙව වා ජානන්තමෙව සන්ධාය තථාවොහරන්තස්ස ව අනාපත්තීති ආපජ්ජති. “න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙනා”ති නිජ්ජදෙසතො චුත්තත්තා න සක්කා ලෙසං ඔඩ්ඛෙතුන්ති නො තක්කො, විචාරෙත්වා පන ගහෙතබ්බං. “නො වෙ ඉච්ඡති, න කථෙතබ්බං”න්ති වචනතො යථාචුත්තසාමිචියා අකරණෙ අනාපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති දස්සෙති.

“අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බං”න්ති වචනතො යථාචුත්තසාමිචිමිපි න කත්වා වෙ නිජ්ජාදෙති, අඤ්ඤාතකච්ඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බොති දස්සෙති. කප්පියකාරකා සයමෙව වොදෙත්වා දෙන්ති, වට්ටති.

“සයං කරණමෙව පටික්ඛිත්ත” න්ති ව වදන්ති. පිණ්ඩපාතාදීනං ...පෙ.... එසෙව නයොති එත්ථ “දුක්කට” න්ති වදන්ති, තං න සුන්දරං, දදන්තෙසුපිති අපි-සද්දෙන සඬගහිතත්තා නිස්සග්ගියපාවිත්තියමෙව. ජාතරූපරජනං “සඬසෙ සාදිතෙ දුක්කට” න්ති ව විකප්පෙන්ති. තං විසෙසෙත්වා නවුත්තත්තා පාවිත්තියමෙවාති දස්සෙති. “නිස්සග්ගියමෙවාති යෙවාපනකසික්ඛාපදෙසු සියා” ති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං. “යස්ස කස්සච හි අඤ්ඤස්ස...පෙ.... මහාපච්චරියං වුත්ත” න්ති වචනතො අපබ්බජිතානං අන්තමසො මාතෘපිතුනම්පි අත්ථාය සම්පට්ච්ඡන්තස්ස දුක්කටමෙවාති දස්සෙති.

සබ්බත්ථ සම්පට්ච්ඡනං නාම “උග්ගණ්ඨෙය්‍ය වා උග්ගණ්ඨාපෙය්‍යවා උපනික්ඛිත්තං වා සාදියෙය්‍යා” ති එවං වුත්තලක්ඛණමෙව. එවං සන්තෙපි කත්ථවි පටික්ඛිතබ්බං, කත්ථවි න පටික්ඛිතබ්බං, කත්ථවි පටික්ඛිත්තං සාදිතුං වට්ටති, එවං අප්පටික්ඛිත්තං කිඤ්චි වට්ටති, ඉදං සබ්බම්පි දස්සෙතුං “සවෙ පනා” ති විත්ථාරො ආරද්ධො. තත්ථ “වෙතියස්ස...පෙ.... න වට්ටති” ති වචනතො අප්පටික්ඛිත්තං විහාරස්ස දින්නං සාදිතුං වට්ටති සිද්ධං. තථා ථෙරස්ස “මාතුයා දෙමා” ති ආදිනා වුත්තෙපි පටිග්ගහණෙ ආපත්ති පාවිත්තියමෙව. සාපත්තිකො හොතිති එත්ථ කාය ආපත්තියා සාපත්තිකො හොතිති? දුක්කටාපත්තියාති එකෙ. න යාය කායවි, කෙවලං අට්ඨානෙ වොදෙතිති කත්ථා “සාපත්තිකො” ති වුත්තං. යථා කථන්ති? “පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතො සද්ධිවිහාරිකො පණාමෙතබ්බො...පෙ.... පණාමෙත්තො අනතිසාරො” ති (මහාව. 68) එත්ථ න සම්මාවත්තන්තංයෙව අපණාමෙත්තස්ස දුක්කටං වුත්තං. යථාහ – “න ව, හික්ඛවෙ, අසම්මාවත්තන්තො න පණාමෙතබ්බො, යො න පණාමෙය්‍ය, ආපත්තිදුක්කටස්සා” ති (මහාව. 68), තස්මා අධිමත්තපෙමාදිඅභාවෙපි අපණාමෙත්තස්ස අනාපත්ති දිස්සති. අපිව “සාතිසාරො හොති” ති වුත්තං. එවංසම්පදම්ඳං දට්ඨබ්බං. අට්ඨකථාය “සාතිසාරො හොතිති සදොසො හොති, ආපත්තිං ආපජ්ජති” ති (මහාව. අට්ඨ. 68) වුත්තත්තා න යුත්තන්ති වෙ? න, තදනන්තරමෙව තංථිච්ඡාගාහනිවත්තන්තථං, තස්මා “න සම්මාවත්තන්තො පණාමෙතබ්බො” ති වුත්තත්තා අනාපත්තිකා කතාති. දුක්කටාපත්ති හොතිති ආවරියො, වීමංසිතබ්බං. “කප්පියහණ්ඩම්පි අකප්පියමෙවාති තළාකතො නිජ්ජන්තධඤ්ඤෙන පරිවත්තෙත්වා ලද්ධං ගොරසම්පි න වට්ටති” ති වුත්තං.

කප්පියවොහාරෙපි විධානං චක්ඛාම, සෙය්‍යථිදං – “උදකචසෙනා” ති ආදි. දුබ්බිනිබ්බොගං හොතිති ඉදං පරතො “තස්සෙව අකප්පියං. කස්මා? ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා” ති ඉමිනා අසදිසං, තස්මා සුචුත්තං. ඉදඤ්චි හික්ඛස්ස පයොගචසෙන ආදිතො පට්ඨාය උප්පන්නෙන මිස්සන්ති. අකතපුබ්බං නවසස්සං නාම. බලෙ වා යත්ථා රක්ඛතිති “ඉදං වා එත්තකං වා මා ගණ්ඨ, ඉදං ගහෙතුං ලබ්භති” ති වා “ඉතො අපනෙහි, ඉධ පුඤ්ජං කරොහි” ති එවමාදිනා වා පයොගෙන වෙ රක්ඛති, තං අකප්පියං. “සවෙ ‘මයිධිතෙ රක්ඛිතං හොති’ ති රක්ඛති, ගණ්ඨන්තෙ වා පස්සිත්වා ‘කිං කරොථා’ ති, හණති වට්ටති” ති වුත්තං, තං යුත්තං.

රුපියපටිගහණසික්කාපදෙ “ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන වසිතබ්බ” න්ති හි
 වුත්තං. තස්සෙව තං අකප්පියං. කස්මා? අප්පබ්බස්ස අනුප්පාදිතත්තා. හෙට්ඨා
 “සස්සං කත්වා ආහරවා” ති වත්තුං පන න වට්ටතීති. පණ්ණෙපි එසෙව නයො.
 “පකතියා සයමෙව කරොන්තානං උස්සාහජනනතො” ති වුත්තං. කස්මා?
 “කභාපණානං විචාරිතත්තා” ති වචනතො, පගෙව උට්ඨාපිතත්තාති සිද්ධං හොති.
 සචෙ දායකා වා සඬ්ඝස්ස ගාමබ්බන්තාරාමාදිං කෙණියා ගහිතමනුස්සා වා තත්ථ
 කුටුම්භිනො “ඉමෙ සඬ්ඝස්ස කභාපණා ආහරවා” ති වදන්ති, “න කප්පතී” ති
 එත්තකමෙව වත්තබ්බං. කප්පියකාරකාව චෙ වදන්ති, “සඬ්ඝස්ස කභාපණා න
 කප්පන්ති, සප්පිආදීනි වට්ටන්ති” ති වත්තබ්බං, තස්මා “සඬ්ඝස්ස කප්පියකාරකෙ
 වා ග්‍රන්තට්ඨානං වා ආචික්ඛවා” ති වත්වා තෙහි සම්පාදිතං කෙනපි අකත්තබ්බතාය
 “ඉමිනා සප්පිං ආහරාහී” ති විචාරෙති නිට්ඨාපෙත්වා ඉතරෙසං කප්පියං පරතො
 පත්තචතුක්කෙ චතුත්ථපත්තො විය. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “ඉමෙ කභාපණෙ ගහෙත්වා
 ඉමං දෙහී” ති කභාපණෙ දාපෙත්වා ගහිතො, අයං පත්තො එතස්සෙව හික්ඛුනො න
 වට්ටති, දුබ්බිචාරිතත්තා, අඤ්ඤෙසං පන වට්ටති, මූලස්ස අසම්පට්ඨිතත්තා” තිආදී.
 යදි එවං සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කභාපණානං විචාරිතත්තාති. ඉදං දුටුත්තන්ති
 චෙ? න, මූලස්ස සම්පට්ඨිතට්ඨානං සන්ධාය ඉමස්ස වුත්තත්තා පත්තචතුක්කෙ
 දුතියතතියපත්තා විය, තෙනෙව වුත්තං සයංකාරිචාරෙ “න කප්පතී” ති එත්තකමෙව
 වත්තබ්බ” න්ති. තතො පරං මූලං සම්පට්ඨිතති නාම.

මහාවිසයසික්ඛත්තා, රාජසික්කාපදං ඉදං;
 රඤ්ඤො විය දුට්ඤ්ඤෙයාං, චිත්තාධිප්පායතොපි වා.

රාජසික්කාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො චීවරවග්ගො පඨමො.

2. කොසියවග්ගො

1. කොසියසික්කාපදවණ්ණනා

542. කොසියකාරකොති එත්ථ කොසං කරොන්තිති “කොසකාරා” ති
 ලද්ධවොහාරානං පාණකානං කොසතො නිබ්බත්තං කොසියං නාම. අත්තනා කතං
 චෙ? නිස්සජ්ජනකාලෙ “සයං කතං නිස්සග්ගිය” න්ති වත්තබ්බං. උභොහි චෙ කතං,
 යථාපාඨමෙව වත්තබ්බං. අත්තනා ව පරෙහි ව විජ්ජකතං අත්තනා
 පරියොසාපෙතීතිආදිචතුක්කම්පි සම්භවන්තං න දස්සිතං. විනයධම්මතා හෙසා, යදිදං
 එකස්මිං තිකෙ වා චතුක්කෙ වා දස්සිතෙ ඉතරං සම්භවන්තම්පි න වුවිචතීති.

කොසියසික්කාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුද්ධකාලකසික්කාපදවණ්ණනා

547. සුද්ධකාලකානන්ති එත්ථ යථා පයමෙ “එකෙනපි කොසියංසුනා” ති වුත්තං, තථා ඉධ “එකෙනපි අඤ්ඤෙන අමිස්සෙන්වා” ති වචනාභාවතො අඤ්ඤෙහි මිස්සභාවෙ සතිපි අපඤ්ඤායමානරූපකං “සුද්ධකාලක” මිව්වෙව වුවිවතීති වෙදිතබ්බං.

සුද්ධකාලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

552. “ධාරයිත්වා ද්වෙ තුලා ආදාතබ්බා” ති වචනතො යථා තුලාධාරණාය කාලකා අධිකා න භොන්ති, තථා කාලකානං ද්වෙ භාවා ගහෙනබ්බා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන. කථං පඤ්ඤායතීති? සුද්ධකාලකපටිසෙධනනිදානෙන. තතියං ඔදාතානං චතුත්ථං ගොවරියානන්ති හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො. මාතිකාට්ඨකථායං පන “එකස්සපි කාලකලොමස්ස අතිරෙකභාවෙ නිස්සග්ගිය” න්ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තං තුලාධාරණාය කිඤ්චාපි න සමෙති, අවිත්තකත්තා පන සික්ඛාපදස්ස පුබ්බෙ තුලාය ධාරයිත්වා යපිතෙසු එකමිපි ලොමං තත්ථ පතෙය්‍ය නිස්සග්ගියන්ති අධිප්පායොති නො තක්කො. අඤ්ඤථා ද්වෙ තුලා නාදාතබ්බා, උනකතරා ආදාතබ්බා සිද්ධං. න හි ලොමං ගණෙන්වා තුලාධාරණා කරියති. අථ ගණෙන්වාච කාතබ්බං. කිං තුලාධාරණාය පයොජනන්ති කෙවි. “ගොවරියඔදාතෙසු එකමෙව දිගුණං කත්වා ගහෙනුං වට්ටති” ති වදන්ති, අට්ඨකථායං අවිචාරිතත්තා විමංසිතබ්බං.

ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ජබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

562. නචං නාම කරණං උපාදායාති ඉදං ආදිකරණතො පට්ඨාය වස්සගණනං දීපෙති. කරිත්වා වාති වචනං නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨායාති දීපෙති. ධාරතබ්බන්ති වචනං පන පරිභොගතො පට්ඨායාති දීපෙති, යස්මා ලද්ධසම්මුතිකස්ස ගතගතට්ඨානෙ ඡන්තං ඡන්තං වස්සානං ඔරතොච කතාති බහුනිපි භොන්ති, තස්මා අඤ්ඤං නචන්ති කිං කතතො අඤ්ඤං, උදාහු ධාරිතතො අඤ්ඤන්ති? කිඤ්චෙන්ථ යදි කතතො අඤ්ඤං, තෙසු අඤ්ඤතරං දුක්කතං වා පරිභොගථිණ්ණං වා පුන කාතුං වට්ටති, තඤ්ච බො විනාපි පුරාණසන්ථතස්ස සුගතවිදන්ථිං. අප්පටිසිද්ධපරියාපන්නත්තා. කතතො හි අඤ්ඤං පටිසිද්ධං, ඉදඤ්ච පුබ්බකතන්ති තතො අනන්තරසික්ඛාපදවරොධො භොති. අථ ධාරිතතො අඤ්ඤං නාම, සම්මුති නිරත්ථිකා ආපජ්ජති, පයමකතං වෙ අපරිභුත්තං, සතියාපි සම්මුතියා අඤ්ඤං නචං න වට්ටතීති අධිප්පායො? තත්‍රිදං සන්නිට්ඨානනිදස්සනං – නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡන්තං ඡන්තං වස්සානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ච සත්තමෙ වස්සෙ සම්පත්තෙ ජබ්බස්සානි පරිපුණ්ණානි භොන්ති. තඤ්ච බො මාසපරිච්ඡෙදවසෙන, න වස්සපරිච්ඡෙදවසෙන. සත්තමෙ පරිපුණ්ණඤ්ච උනකඤ්ච වස්සං නාම, තස්මා

විජ්‍යකතස්සෙව සචෙ ඡබ්බස්සානි පුරන්ති, පුන නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡබ්බස්සානි ලහන්ති. තඤ්ච ඛො පරිභුත්තං වා හොතු අපරිභුත්තං වා, ධාරිතමෙව නාම. යස්මා “නවං නාම කරණං උපාදාය වුව්වති” ති චුත්තං, තස්මා ඡන්තං වස්සානං පරතො තමෙව පුබ්බකතං දුක්කතභාවෙන, පරිභොගජිණ්ණකාය වා විජටෙන්වා පුන කරොති, නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බං, අතිරෙකං වා. අන්තො චෙ කරොති, තදෙව අඤ්ඤං නවං නාම හොති කරණං උපාදාය, තස්මා නිස්සග්ගියං. අඤ්ඤං “නවං නාම කරණං උපාදාය” ති ඉමිනා න කොචි විසෙසො අත්ථි. එවං සන්තෙ කිං හොති? අට්ඨුප්පත්ති. “යාවනඛුලා විඤ්ඤත්තිඛුලා විහරන්ති” ති හි තත්ථ චුත්තං, තඤ්ච අඤ්ඤස්ස කරණං දීපෙති. යදි එවං තං නිබ්බිසෙසමෙව ආපජ්ජති? නාපජ්ජති. අයං පනස්ස විසෙසො, යස්මා “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්ති” ති චුත්තත්ථො විසෙසොති. කිං චුත්තං හොති? “නවං නාම කරණං උපාදාය වුව්වති” ති චුත්තෙ අතිරෙකවීරස්ස උප්පත්ති විය පටිලාභෙනස්ස උප්පත්ති නවතා ආපජ්ජති. තතො පටිලද්ධදිවසතො පට්ඨාය ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බං. ඔරෙන චෙ ඡන්තං වස්සානං...පෙ.... කාරාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියන්ති ආපජ්ජති, තස්මා නවං නාම කරණමෙව උපාදාය වුව්වති, න පටිලාභං. ඔරෙන ඡන්තං වස්සානං අත්තතො අනුප්පන්නත්තා “නව”න්ති සඬ්ඛං ගතං, අප්පටිලද්ධං චෙ කාරාපෙය්‍ය, යථා ලාභො, තථා කරෙය්‍ය වා කාරාපෙය්‍ය වාති ව න හොති. කස්මා? යස්මා අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්ති විසෙසොති.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා

565. නාස්සුධ කොචිති එත්ථ අස්සුධ-ඉති අවධාරණත්ථෙ නිපාතො. තත්ථ කිඤ්ඤාපි “එවං හන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛු” ති ඛුච්චනං චුත්තං, තථාපි තෙ භික්ඛු භගවතො පටිස්සුණිත්වා ඉධ තෙසු භික්ඛුසු කොචි භගවන්තං නාස්සුධ උපසඬ්ඛමති අඤ්ඤානු එකෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. තං සුග්ගාහං එකාහං හන්තෙ භගවන්තං වරන්තිආදීසු (මහාව. 337) විය, අනුජානාමි...පෙ.... යථාසුඛං මං දස්සනාය උපසඬ්ඛමන්තුති දස්සනත්ථාය උපසඬ්ඛමන්තු.

566-7. “මයං ආයස්මන්තං උපසෙන”න්ති තස්ස ගණපාමොක්ඛත්තා චුත්තං. ආරඤ්ඤිකපිණ්ඩපාතිකපංසුකුලිකවසෙන සබ්බානි චුත්තානි. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “සන්ථතෙ චතුත්ථවීරසඤ්ඤිකායා” ති. කිං සබ්බෙපි තෙ වීරං න බුජ්ඣන්තිති චෙ? යථා හොතු. කතමං වීරං නාමාති? ඡන්තං අඤ්ඤතරං විකප්පනුපගං පච්ඡිමන්ති. කිඤ්ච වායිමං අවායිමන්ති? වායිමමෙවාති. කතරසුත්තෙනාති? අද්ධා සො සුත්තමෙව න පස්සති, සිවෙය්‍යකං දුස්සයුගං, ඉද්ධිමයිකඤ්ච දෙවදත්තියඤ්ච අවීරං කරොති. යදි එවං අවායිමමිති වදාමිති. එවං සන්තෙ සිද්ධා සන්ථතෙ වීරසඤ්ඤිකා කම්බලසීසෙන උණ්ණාමයසාමඤ්ඤතො. කිං පන තෙ සන්ථතං අධිට්ඨන්ති? දුට්ඨ අධිට්ඨන්ති.

අවිවරත්තා, න අධිට්ඨානුපගත්තා ව සන්ථතස්ස. අථ නාධිට්ඨනිංසු, පුබ්බෙව තත්ථ අවිවරසඤ්ඤිතො එතෙති කත්වා තත්ථ විවරසඤ්ඤිතාය තද්දුහයං න යුජ්ජති. කිං පනෙතං අධිට්ඨානුපගං නත්ථිති? තත්ථෙවගතං, අපිචෙතං අවිකජ්ජනුපගං වෙ, විවරං න භොති, අඤ්ඤාං “විවරං නාම ඡන්තං විවරානං අඤ්ඤතර”න්ති එත්තාවතා සිද්ධං “විකජ්ජනුපගං පච්ඡිම”න්ති න වත්තබ්බං. අථ න විකජ්ජනුපගම්පි විවරමෙව සිද්ධං, අනාධිට්ඨානුපගං, අවිකජ්ජනුපගඤ්ච එකජ්ඣං “විවර”න්ති සඬ්ඛායං ගච්ඡති. තෙනෙවාහ “තෙවිවරිකස්ස චතුත්ථවිවරං වත්තමානං අංසකාසාවමෙව වට්ටති”ති.

අපිච සන්ථතෙ විවරසඤ්ඤිතා න කෙවලං තෙසංයෙව, අඤ්ඤසම්පි අනුබන්ධති එව “පුරාණසන්ථතං නාම සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පි”ති වචනතො. අට්ඨකථාවරියො පනස්ස අවිවරතං සන්ධායභාසිතත්ථදීපනෙන දීපෙති. නිවත්ථපාරුතන්ති එතෙසං නිසින්නඤ්චෙව නිපන්තඤ්චාති අත්ථො. අපිච එවං සන්තෙපි සන්ථතෙ විවරසඤ්ඤිතා අනුබන්ධති එව. බන්ධකෙ (මහාව. 358) හි “නිසිදනං අධිට්ඨානුං න විකජ්ජෙතු”න්ති ව, පරිවාරෙ (පරි. 329) “නව විවරානි අධිට්ඨාතබ්බානි”ති ව නිසිදනසික්ඛාපදෙ “දසා විදත්ථි”ති ව ඉධ “නිසිදනං නාම සදසං වුච්චති”ති ව චුත්තං, අට්ඨකථායඤ්චස්ස “සන්ථතසදිසං සන්ථරිත්වා එකස්මිං අන්තෙ සුගතවිදත්ථියා විදත්ථිමත්තපදෙසෙ ද්විසු යානෙසු ථාලෙත්වා තිස්සො දසා කරියන්ති, තාහි දසාහි සදසං නාම වුච්චති”ති ව “නිසිදනං චුත්තනයෙන අධිට්ඨාතබ්බමෙව, තඤ්ච බො පමාණයුත්තං එකමෙව, ද්වෙ න වට්ටන්ති”ති ව චුත්තං, තස්මා නිසිදනං නාම නවන්තං විවරානං අඤ්ඤතරං විවරං අධිට්ඨාතබ්බං, තඤ්ච සන්ථතසදිසං එළකලොමමයසන්ථතවිසෙසන්ති සිද්ධං, තථා නිසිදනමෙව නිසිදනසන්ථතඤ්ච සිද්ධං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ ව “එකමෙවා”ති චුත්තං. තස්මිං සිද්ධෙ සිද්ධා සන්ථතෙ විවරසඤ්ඤිතාති අත්ථො. කස්මා? සන්ථතසාමඤ්ඤතො.

එත්ථාහ – කථං අදසමෙව සන්ථතං විවරසඬ්ඛායං න ගච්ඡති. අනෙකම්පි අනාධිට්ඨිකම්පි මහන්තම්පි වට්ටති, යතො සදසමෙව සන්ථතං විවරසඬ්ඛායං ගච්ඡති, තතො අධිට්ඨානඤ්ච උපගච්ඡති. අසන්ථතපරියාපන්නත්තා ඔරෙන ව ඡන්තං වස්සානං විනාපි සම්මුතිං, තඤ්ච පොරාණං විස්සජ්ජෙත්වා එව, න අවිස්සජ්ජෙත්වා “තඤ්ච බො පමාණයුත්තං එකමෙව, ද්වෙ න වට්ටන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) වචනතොති. අථාපි සියා සන්ථතං සයනත්ථමෙව කරියති, නිසිදනං අසන්ථතමෙවාති. තඤ්ච න නියමතො “පුරාණසන්ථතං නාම සකිං නිවත්ථං සකිං පාරුතම්පි”ති චුත්තත්තාති. එත්ථ වුච්චති, න එත්ථ කාරණං පරියෙසිතබ්බං විනයපඤ්ඤත්තියා අනඤ්ඤවිසයත්තා.

සන්ථතස්ස පන අවිවරභාවෙ අයං යුත්ති – ආදිතො “තිණි සන්ථතානි පන විනයකම්මං කත්වා පටිලහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති”ති අට්ඨකථාවචනතො තානි අකජ්ජියානිති සිද්ධං, භගවතා ව බොමාදීනි ඡ අනුඤ්ඤාතානිති කොසෙයාං කජ්ජියන්ති සිද්ධං. එවං සන්තෙ සුද්ධකොසෙයාම්පි විවරං කජ්ජියං ඡාතං, පගෙව

කොසියමිස්සකසන්ථව්වරන්ති ආපජ්ජති. තථා කම්බලඤ්ච අනුඤ්ඤාතං, තඤ්ච සුද්ධිකම්පි හොති ජාතිකාලකභාවෙන, පගෙව ඔදාතගොවරියමිස්සකසන්ථව්වරන්ති ආපජ්ජති. තතො ච අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධො, තස්මා න සන්ථනං වීවරං නාම හොති, නිසිදනං පන හොති තස්ස පමාණසන්ධානපරිච්ඡෙදසම්භවතො. එත්ථාහු කෙච්ඡාචරියා ‘‘දුට්ඨං නිසිදනං සන්ථනං, අසන්ථනඤ්ච. තත්ථ සන්ථනං සන්ථනමෙව. අසන්ථනං බොමාදිජබ්බිධං, තදනුලොමං වා හොති, අයමෙනෙසං විසෙසො’’ති.

එත්ථාහ – කස්මා පනෙත්ථ ‘‘සන්ථනං පන භික්ඛුනා’’ති සික්ඛාපදං අපඤ්ඤාපෙත්වා ‘‘නිසිදනසන්ථන’’න්ති පඤ්ඤත්තන්ති? වීවරසඤ්ඤිතාය සන්ථනානං උජ්ඣිත්තත්තා තෙසං අවීවරභාවදස්සනත්ථං තථා පඤ්ඤත්තන්ති චුත්තං හොති, තස්මා තෙ භික්ඛු ධුතඨගභෙදභයා තානි උජ්ඣිත්වා තෙරසාපි ධුතඨගානි සමාදිගිංසු, සිසදස්සනවසෙන තීණෙව චුත්තානි, භගවා ච තෙසං සන්ථනං අනුජානි, තතො තෙසං එවං හොති ‘‘නිසිදනවීවරසන්ධානමපෙතං නිසිදනසන්ථනං නො අනුඤ්ඤාතං, චතුත්ථවීවරභාවෙන පගෙව කතසන්ථනං වා’’ති. තතො සන්ථනෙ තෙසං වීවරසඤ්ඤිතා න භවිස්සතීති තදත්ථං භගවතා නිසිදනසන්ථනන්ති පඤ්ඤත්තන්ති අධිජ්ජායො. ‘‘පච්ඡිමානි ද්වෙ වට්ටන්ති’’ති කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ‘‘අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති’’ති වචනතොති.

නිසිදනසන්ථනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

572-3. අද්ධානමග්ගප්පට්ටපන්තස්සාති ඉමිනා පකතියා දීඝමග්ගප්පට්ටපන්තස්ස උප්පන්නානිපි තියොජනපරමමෙව හරිතබ්බානි, පගෙව අප්පට්ටපන්තස්සාති දස්සෙති. අද්ධානමග්ගප්පට්ටපන්තස්ස නිස්සග්ගියන්ති වා සම්බන්ධො. තෙනෙව වාසාධිජ්ජායස්ස පට්ටපස්සද්ධගමනුස්සාහත්තා ‘‘අප්පට්ටපන්නො’’ති සඬබ්බං ගතස්ස අනාපත්තීති සිද්ධා. ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ හි භික්ඛුනො පනෙව එළකලොමානි උප්පජ්ජෙය්හං...පෙ.... අසන්තෙපි භාරකෙ අද්ධානං මග්ගප්පට්ටපන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති යොජනා වෙදිතබ්බා. ආකඨබ්බමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගභෙතබ්බානීති අත්තනො සන්තකානංයෙව තියොජනාතික්කමෙ ආපත්තිං දස්සෙති. තෙන අනාකඨබ්බමානෙන පරසන්තකානි පටිග්ගහිතානි අතිරෙකතියොජනං හරන්තස්ස අනාපත්ති සිද්ධා. අයමත්ථො ‘‘භික්ඛුනො උප්පජ්ජෙය්හං’’න්ති ඉමිනා, ‘‘අච්ඡින්නං පටිලභිත්වා’’ති ඉමිනා ච දීපිතොව හොතීති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ ච ‘‘අඤ්ඤං භික්ඛුං හරාපෙන්නො ගච්ජති චෙ, ද්වින්නං අනාපත්තීති චුත්තං, තස්මා ද්වෙ භික්ඛු තියොජනපරමං පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භණ්ඩං පරිවත්තෙත්වා චෙ හරන්ති, අනාපත්තීති සිද්ධං, තෙනෙව අනාපත්තිවාරෙ ‘‘අඤ්ඤං හරාපෙති’’ති චුත්තං. කිං හරාපෙති? ජානන්තං අජානන්තං. කිඤ්චෙත්ථ යදි ජානන්තං, ‘‘අඤ්ඤො හරිස්සතීති යපෙති, තෙන හරිතෙපි ආපත්තියෙවා’’ති එකංසතො න වත්තබ්බං. ජානන්තොපි හි එකච්චො

හරතීති. තතො අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. අථ අජානන්තං, “අඤ්ඤස්ස යානෙ වා හණ්ඨෙ වා අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා තියොජනං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියානී”ති පාළියා විරුජ්ඣති, අථ උභොපි එකතො එකං හණ්ඨං හරාපෙන්නි, තම්පි නිස්සග්ගියං සියා. අනිස්සග්ගියන්ති යුත්තියා විරුජ්ඣති “තියොජනපරමං සහත්ථා හරිතඛ්ඛානි අසන්නෙ භාරකෙ”ති අවිසෙසෙන ව පාළි වුත්තා. භාරකොපි සචෙතනො අචෙතනොති දුට්ඨො. සචෙතනොපි ඵලකලොමභාවං වා “අහමිදං හරාමී”ති වා “මං එස ඉදං හරාපෙතී”ති වා ජානනාජානනවසෙන දුට්ඨො හොති. තත්ථ අචෙතනො නාම භාරකො නදිසොතො වා නාවා වා අස්සාමිකයානං වා හොති. සචෙතනො පාකටොව. තත්ථ “මං එස ඉදං හරාපෙතී”ති එත්තකං ජානන්තං මනුස්සං වා තිරච්ඡානගතං වා අඤ්ඤං හරාපෙති, අනාපත්තීති අනුගණ්ඨීපදනංයො. අයං පාළියා, අට්ඨකථාය ව එකරසො විනිච්ඡයො, “අසන්නෙ භාරකෙ”ති කිඤ්චාපි ඉදං අවිසෙසෙනො වුත්තං, “අඤ්ඤස්ස යානෙ වා හණ්ඨෙ වා අජානන්තස්සා”ති වචනතො පන සචෙතනොව භාරකො තත්ථ අධිප්පෙතොති පඤ්ඤායති, සො ව ඵලකලොමභාවඤ්ච “ඉදං හරාමී”ති ව ජානන්තො නාධිප්පෙතො. තෙන වුත්තං “අඤ්ඤො හරිස්සතීති යපෙති, තෙන හරිතෙපි ආපත්තියෙවා”තිආදි. තත්ථ හෙතුකත්තූනො අභාවතොව. පාළියඤ්ච “අඤ්ඤං හරාපෙතී”ති හෙතුකත්තූවසෙන වුත්තා. ඉතරෙ ද්වෙ ජානන්තා ඉධ සම්භවන්ති. “අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා”ති පාළියං “එස හරාපෙතී”ති වා “ඉදං යානං අතික්කමාපෙතී”ති වා ජානන්තස්ස යානෙ වා හණ්ඨෙ වා පක්ඛිපිත්වා තියොජනං අතික්කමාපෙති, න නිස්සග්ගියා හොන්තීති දීපෙති.

“හරාපෙතී”ති ඉදං හෙතුකත්තූවචනතං සාධෙති, තස්මා අට්ඨකථායං “සාමිකස්ස අජානන්තස්සෙවා”ති ඉදං “මං එස හරාපෙතී”ති එවං අජානන්තං සන්ධාය වුත්තං. “සාරෙති වොදෙති අනුබන්ධාපෙතී”ති ඉදං “මං එස ඉදං යානං අතික්කමාපෙතී”ති එවං ජානන්තං සන්ධාය වුත්තං. අජානන්තොපි සාරණාදිහි ධීතට්ඨානං නාතික්කමති, න වා අනුබන්ධති. අථ සාරණාදිහි අනතික්කමිත්වා අත්තනො රුටියා අතික්කමති ආපත්ති එව භික්ඛුනො හෙතුකත්තූභාවාසම්භවතො.

ඉදානි යථාධීතට්ඨානතො පට්ඨාය වක්ඛාම, “අසන්නෙපි භාරකෙ”ති භාරකාලාභපච්චයාපි සයං හරණතො නිස්සග්ගියමෙව, පගෙව සති භාරකෙති අයමෙකො අත්ථො. අවධාරණත්ථං අපි-සද්දං ගහෙත්වා අසන්නෙ එව භාරකෙ නිස්සග්ගියං, සති පන භාරකෙ න තෙන හරාපෙන්තස්ස නිස්සග්ගියන්ති අයං දුතියො අත්ථො. “සඬ්ඝතො වා...පෙ.... අත්තනො වා ධනෙනා”ති ඉමිනා කිඤ්චාපි අවිත්තකමිදං සික්ඛාපදං, සඬ්ඝාදිතො පන අත්තනා ආකඬ්ඛමානෙන පටිග්ගහිතස්සෙව ඵලකලොමස්ස තියොජනාතික්කමෙ ආපත්ති, න අජානතො අප්පටිග්ගහිතස්ස විවරාදිසු කුතොවි ලග්ගස්ස අතික්කමනෙති දීපෙති. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “කම්බලස්ස උපරි නිපජ්ජිත්වා ගච්ඡන්තස්ස සචෙ එකමපි ලොමං වීචරෙ ලග්ගං හොති, ආපත්ති එව කම්බලතො විජට්ඨත්තා”ති වුත්තං, තං කම්බලස්ස පටිග්ගහිතත්තා අත්තනො ඉච්ඡාය පටිග්ගහිතමෙව හොතීති යුත්තං. යස්මා “අනාපත්ති කතහණ්ඨෙ”ති වුත්තං, තස්මා තං අනෙකමපි

කතහණ්ඩට්ඨානියමෙව හොති. තඤ්ඤි අනෙන පටිග්ගහිතං, න ලොමං. අථ ලොමමිපි අග්ගහිතමෙව හොති, කතහණ්ඩං.

දුප්පරිහාරියලොමවිනිබ්බොගකතහණ්ඩො නියමො. එවං සන්තෙ අකතහණ්ඩෙ තිකපාවිත්තියං, කතහණ්ඩෙ තිකදුක්කටඤ්ච නයතො දස්සෙතබ්බං භවෙය්‍යා, අඤ්ඤා තිකස්ස දස්සිතත්තා. සඋස්සාහත්තාති අප්පට්ඨපස්සද්ධගමනත්තා.

අවිත්තකත්තා වාති භික්ඛුනො උස්සාහානුරූපං ලොමානං තියොජනාතික්කමනතො විනාපි පයොගවිත්තෙන හරණවිත්තෙන ආපජ්ජති එවාති අධිප්පායො. සා අනාපත්ති පාළියා න සමෙතීති අන්තො පන පයොගෙන තියොජනපරමං අතික්කමිතත්තා අනාපත්ති. “තියොජනං හරති”ති ඉමිනා තියොජනං පදසා නෙතුකාමොපි අන්තොතියොජනෙ පදෙ පදෙ දුක්කටං නාපජ්ජතිති දස්සෙති, තං යුත්තං.

“තියොජනං වාසාධිප්පායො ගන්ත්වා තතො පරං හරති”ති වචනස්සත්ථිතායා”ති වුත්තං. පුනපි වුත්තං “අඤ්ඤං හරාපෙතීති ‘ඉදං හරිස්සාමි’ති සඋස්සාහමෙව අඤ්ඤං හරාපෙතීති අත්ථො. ඉතරථා ගච්ඡන්තස්ස සිසෙ යපෙසි, තස්මිං අජානන්තෙපි අනාපත්ති සියා”ති. සචෙ පන “අගච්ඡන්තෙ යානෙ වා”තිආදිනා නයෙන වුත්තත්තා හරණාදිහි ජනිතඋස්සාහානං හත්ථිආදිනං ‘ඉදං කරිස්සාමා’ති වා ‘හරිස්සාමා’ති වා ආභොගෙ ජනිතෙ එව අනාපත්ති, න අජනිතෙති උපතිස්සත්ථෙරො ආහා”ති ව වුත්තං. පරිවත්තෙත්වා යපිතෙති ද්විත්තමිපි බහි නික්ඛිපිතත්තාති උපතිස්සත්ථෙරො. බහිසිමාය යපිතං හණ්ඩිකං අන්තො අන්තොසිමායං යපිතං බහි කරොතො අනාපත්තීති කෙච්චි, න සුන්දරං විය.

575. පටිලභිත්වා හරතීති පයමතියොජනතො පරං හරති, න දුතියාදිතොති අත්ථො. කතහණ්ඩෙ උප්පන්නොකාසාහවා අනාපත්ති.

එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

581. කිඤ්චාපි පුරාණචීවරධොවනසික්ඛාපදෙ චීවරං යපෙත්වා “අඤ්ඤං පරික්ඛාරං ධොවාපෙතී”ති (පාරා. 507) අනාපත්තිවාරෙ වුත්තං. ඉමස්ස පන සික්ඛාපදස්ස උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය එළකලොමධොවාපනාදිනා ආපත්තීති එකෙ. සා වා අනාපත්ති මූලාපත්තිතො එව, න ඉමමිහාති එකෙ. එළකලොමානං අපරික්ඛාරත්තා හට්ඨං අග්ගහණමෙවාති එකෙ. ඉමස්ස අන්තිමනයස්ස අත්ථප්පකාසනත්ථං ඉදං පඤ්ඤාකම්මං – “ධොවාපෙතී”ති ඉදං රජාපනවිජටාපනග්ගහණෙන නිජ්ජදෙසවාචිපදං, උදාහු අග්ගහණෙන සප්පදෙසවාචිපදං. කිඤ්චෙත්ථ යදි නිජ්ජදෙසවාචිපදං, සබ්බත්ථ ඉදමෙව චත්තබ්බං, න ඉතරාති. අථ සප්පදෙසවාචිපදං, “අවුත්තා ධොවති, අපරිභුත්තං ධොවාපෙතී”ති එත්ථ විරොධො. “අවුත්තා රජති විජටෙති, නිස්සග්ගිය”න්ති අනිට්ඨප්පසඬගතොති? දෙසනාවිලාසමත්තං භගවතො වචනං, කත්ථවි තිකපදවචනං, කත්ථවි එකපදවචනං, නිජ්ජදෙසපදමෙව තෙ වදන්තීති. සචෙ “කතහණ්ඩං ධොවාපෙතී”ති එත්ථ පටිවිරොධො, “කතහණ්ඩං විජටාපෙති,

අනාපත්ති” නි අනිට්ඨප්පසඬගතො අනාපත්ති එවානි වෙ? න, අකතභණ්ඩස්ස සුද්ධලොමස්ස විජටාපනං ඉතො වා දාතබ්බං. උදකාදිධොවනවසෙන පිණ්ඩෙත්වා ධීතානං විජටාපනං ලබ්භතීති වෙ? පුරාණසන්ථතස්ස විජටාපනෙ අනාපත්තියා භවිතබ්බං, න ච තං යුත්තං “අපරිභුත්තං ධොවාපෙති” නි වචනතො. තෙන පරිභුත්තං ධොවාපෙති රජාපෙති විජටාපෙති, නිස්සග්ගියමෙවානි සිද්ධං හොති, තඤ්ච පරිභුත්තං නාම කතභණ්ඩමෙව හොති. න හි සක්කා ඵලකලොමානි පරිභුක්ඡන්තං, අඤ්ඤා “පරිභුත්තං ධොවාපෙති” නි වචනං නිරන්ථකං හොති. න හි එත්ථ “පුරාණානි ඵලකලොමානි ධොවාපෙය්‍ය වා” නි වචනං අත්ථි පුරාණවිවරසික්ඛාපදෙ විය. තත්ථ ආදිත්තකප්පවසෙන, ඉධ තං ලිඛිතං. ලෙඛදොසොති වෙ? න, විසෙසහෙනුතො අභාවා, පුරාණවිවරසික්ඛාපදෙ අපරිභුත්තං කතභණ්ඩං නාම, “කම්බලකොපවසන්ථතාදි” න්ති වචනතො ව. කිඤ්චාපි ඉමිතා සද්දෙන අයමත්ථො සිද්ධො, “ධොවාපෙති” නි ඉදං පන සියා නිප්පදෙසං. සියා සප්පදෙසං. තඤ්ච “අවුත්තා ධොවති” නි ආදීසු නිප්පදෙසං. “කතභණ්ඩං ධොවාපෙති” නි එත්ථ සප්පදෙසං. “අකතභණ්ඩං ධොවාපෙති රජාපෙති, අනාපත්ති” නි “විජටාපෙති, අනාපත්ති” නි වචනප්පමාණතො අනාපත්ති එවානි වෙ? න, වචනප්පමාණතො එව ආපත්තීති ආපජ්ජනතො. “අපරිභුත්තං ධොවාපෙති” නි වචනමෙව හි තං අපරිභුත්තං සන්ථතං විජටාපෙත්තස්ස අනාපත්තීති දීපෙති වෙ? සිද්ධං පරිභුත්තං විජටාපෙත්තස්ස ආපත්ති එවානි.

ඵලකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. රුපියසික්ඛාපදවණ්ණනා

583-4. සබ්බමපිති නිව්ධමපි. “මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබ්බො” නි ආදි පන කිඤ්චාපි රාජසික්ඛාපදෙ ‘න වට්ටති’ නි පසඬගතො චුත්තං, සරූපතො පන ආපත්තිදස්සනවසෙන සකට්ඨානෙපි වත්තුමාරද්ධ” න්ති චුත්තං. කථමෙතං? මුත්තාදීනං සකට්ඨානං ජාතං, න හි තානි ඉධ පාළියං දිස්සන්තීති ඉමස්ස අට්ඨකථායං චුත්තානි, රාජසික්ඛාපදස්සපි අට්ඨකථායං චුත්තානීති. න කෙවලං හිරඤ්ඤසුචණ්ණමෙව, අඤ්ඤමපි ඛෙත්තවත්ථාදිකං “අකප්පියං න සම්පට්ඨිතබ්බං” න්ති සාමඤ්ඤෙන, න සරූපතො. පාළියං පන සරූපතො “විවරවේතාපන්නං නාම හිරඤ්ඤං වා සුචණ්ණං වා මුත්තා වා මණි වා” නි එත්තකමෙව චුත්තං, තස්මා රාජසික්ඛාපදමෙවස්ස සකට්ඨානං. මුත්තාමණිග්ගහණෙන වෙන්ථ තජ්ජාතියග්ගහණං සිද්ධමෙවානි නාගතො ඉමස්ස පට්ඨමෙව පඤ්ඤත්තත්තා. යදි එවං ඉධ අනාගතත්තා කතරං නෙසං සකට්ඨානන්ති? ඉදමෙව අත්ථතො, නො සරූපතො.

කථං? එතානි හි රතනසික්ඛාපදෙ නිස්සග්ගියවත්ථුනි, දුක්කට්ඨවත්ථුනි ව එකතො “රතන” න්ති ආගතානි, “රතනසම්මත” න්ති කප්පියවත්ථු ආගතං. තෙසු ව දසසු රතනෙසු රජතජාතරූපද්වයං ඉධ නිස්සග්ගියවත්ථු, අවසෙසං දුක්කට්ඨවත්ථුනි සිද්ධං. ඉධ ව සිද්ධත්තා එව රතනසික්ඛාපදස්ස අනාපත්තිවාරෙ “රතනසම්මතං

විස්සාසං ගණ්භාති, තාවකාලිකං ගණ්භාති, පංසුකුලසඤ්ඤිස්සා”ති වුත්තං, න රතනං වුත්තං. සත්තවිධධඤ්ඤදාසිදාසබ්බේතාදි පන බ්‍රහ්මඡාලාදිසුත්තවසෙන (දී. නි. 1.1 ආදයො) අකප්පියන්ති සිද්ධං, තස්මා ඉධ දුක්කට්ඨත්ථුති සිද්ධං, තෙනෙව අනුයොගවත්තෙ “ධම්මං ජානාති, ධම්මානුලොමං, විනයං, විනයානුලොමං ජානාති”ති (පරි. 442) වුත්තං. තථා ආමකමංසම්පි දුක්කට්ඨත්ථුං ආපජ්ජතීති? න, ඉධ විනයෙ අනුඤ්ඤාතත්තා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංස”න්තිආදිනා (මහාව. 264), තස්මා න ආමකමංසං සුත්තෙ ආගතම්පි දුක්කට්ඨත්ථු හොති, තථාපි අත්තනො පරිභොගත්ථාය පටිග්ගහණෙ දුක්කට්ඨෙවාවති නො තක්කොති ආවරියො. “ඉධ නික්ඛිපාහී”ති වුත්තෙ උපනික්ඛිත්තසාදියනමෙව හොති”ති වදන්ති. “අකප්පියවිචාරණා එව න වට්ටතීති වෙ? කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ධීතන්ති එත්ථ තං සයං අපරිභොගාරහං හුත්වා තදග්ගනකං කප්පියහණ්ඩං පරිභොගාරහං හුත්වා ධීතන්ති අත්ථො”ති ලිඛිතං, “පංසුකුලභාවෙන ධීතත්තා, ගුත්තට්ඨානාවික්ඛනස්ස කප්පියත්තා ච කප්පියං නිස්සාය ධීතං. ‘ඉදං ගණ්භා’තිආදිනා වදන්තස්ස අකප්පියත්තා අකප්පියං නිස්සාය ධීත”න්ති ච. එවම්පි කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්චාති “ඉමස්මිං ඔකාසෙ යපිතං, කිං න පස්සසීති ඡෙකතරෙ ඉමෙව කභාපණෙ”තිආදිවචනස්ස කප්පියත්තා කප්පියං නිස්සාය ධීතං. “ඉදං ගණ්භා”ති වුත්තෙ දුබ්බිචාරිතත්තා අත්තනො අකප්පියත්තා තනො ආගතං අකප්පියං නිස්සාය ධීතමෙව හොති. “ඉදං ගණ්භා’ති වුත්තෙ තෙන ගහිතෙ ‘උග්ගණ්භාපෙය්‍ය වා’ති වුත්තවිධිං න පාපුණාති, කෙවලං දුබ්බිචාරිතත්තා තස්සෙව තං අකප්පියං හොති, මූලපටිග්ගහණස්ස සුද්ධත්තා පරතො පත්තවතුක්කෙ තතියපත්තො වියාති ච එවං උපනිස්සත්ථෙරො වදති”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. කිං බහුනා, විසුද්ධාගමත්තා කප්පියං. දුබ්බිචාරණාය සති අකප්පියං නිස්සාය ධීතං හොතීති නො තක්කොති ආවරියො. “එවං සඤ්ඤාගණාදීනම්පි අත්ථාය පරිච්චත්තෙපි තෙන සමානගතිකත්තා යපෙත්වා ආපත්තිවිසෙස”න්ති වුත්තං.

න කිඤ්චි කප්පියහණ්ඩං වෙනාපිතන්ති වෙනාපිතඤ්චෙව, උපායාභාවං දස්සෙති. “උපනික්ඛෙපං යපෙත්වාති සවෙ සො උපාසකො ‘අතිබහුං එතං භිරඤ්ඤං, ඉදං හන්තෙ අජ්ජෙව න විනාසෙතබ්බ’න්ති වත්වා සයං උපනික්ඛෙපදෙසෙ යපෙති, අඤ්ඤෙන වා යපාපෙති, එතං උපනික්ඛෙපං යපෙත්වා තනො ලද්ධං උදයං පරිභුඤ්ජන්තො සඤ්ඤා පච්චයෙ පරිභුඤ්ජති නාමා”ති වුත්තං.

585. අයං කිර ඉත්ථංලක්ඛණසම්පන්නො උක්කංසතො. එවං අඤ්ඤාසම්පන්නොපි අපරහාගෙ ලොභවසෙන වා අඤ්ඤෙන වා කාරණෙන සවෙ නිමිත්තං කත්වා පාතෙති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. සෙනාසනම්පි පරිභොගෙ පරිභොගෙති පවෙසෙ පවෙසෙ. සො හි කාරණන්තරෙන රුක්ඛමූලිකස්ස, අබ්භොකාසිකස්සපි වට්ටති එව, යානනිසජ්ජාදිවසෙන නිවාසාධිප්පායෙ සති පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. හෙසජ්ජස්ස සතිපච්චයනා සබ්බකාලම්පිති එකෙ. අසන්නිහිතස්ස පච්ඡාහත්තමෙව, සන්නිහිතස්ස පුරෙහත්තම්පිති නො තක්කොති ආවරියො. “යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං

යාවජීවිකං ආහාරත්ථාය...පෙ.... පටිග්ගණ්හානි, ආපත්ති දුක්කටස්ස.
 අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාචි. 244) හි වුත්තං.
 දුක්කටස්සෙහි විකාලභොජනසික්ඛාපදෙ ආගතං විකාලෙ ආපජ්ජති, නො කාලෙ
 ආහාරකාලත්තා, සන්තිධිසික්ඛාපදෙ ආගතං පන කාලෙපි සන්තිධිජාතත්තා,
 තෙනෙව තත්ථ සත්තාහකාලිකයාවජීවිකද්වයමෙව වුත්තන්ති. “සති පච්චයෙ”ති
 වචනතො නායං විසෙසො ලබ්හතීති වෙ? න, අනිට්ඨජ්ජසඤ්චගතො, වචනානියමතො
 ව. සන්තිධිසික්ඛාපදෙ හි “අනාපත්ති යාවකාලිකං යාවකාලං නිදහින්වා භුඤ්ජති.
 යාමකාලිකං යාමෙ නිදහින්වා භුඤ්ජති”ති (පාචි. 256) එත්ථ වචනජ්ජමාණතො
 යාමකාලිකං න පුරෙහත්තෙ, න පච්ඡාහත්තෙ, න දිවසෙ, න රත්තියං යාමමෙව
 නිදහින්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති අනිට්ඨජ්ජසඤ්චගො. තථා තත්ථෙව
 “යාමකාලිකං යාමං නිදහින්වා භුඤ්ජති, සත්තාහකාලිකං සත්තාහං නිදහින්වා
 භුඤ්ජති”ති එත්තකමෙව වුත්තං, න වුත්තං “සති පච්චයෙ”ති, තස්මා සතිපච්චය-
 වචනං කත්ථවි හොති, කත්ථවි න හොතීති වචනානියමතො ආපත්තියාපි අනියමො
 සීයා. එවං සන්තෙපි යථාචුත්තදුක්කටං ආපජ්ජති එව. න අනාහාරජ්ජයොජනත්තා
 යාමකාලිකාදීනන්ති වෙ? න, සජ්ජිආදිමිස්සභොජනස්ස
 පණ්ණිකභොජනභාවජ්ජත්තීතො. අපිච සබ්බකාලිකෙසු යාවකාලිකං ඔළාරිකං, තං
 ආහාරත්ථාය පටිග්ගණ්හන්තස්ස කාලෙ අනාපත්ති, පගෙව අනොළාරිකං
 යාමකාලිකාදිං, ආහාරත්ථාය එව අනුඤ්ඤාතත්තා. යාවකාලිකෙ එව අනාපත්තීති
 වෙ? න, අනාහාරත්ථාය ගණ්හන්තස්ස ආපත්තිසම්භවතො ඉතරං ආහාරත්ථාය
 ගණ්හන්තස්ස විය, තස්මා යථාචුත්තමෙවෙත්ථ සන්තිට්ඨානං පාළිං, යුත්තිඤ්ච
 අනුලොමෙතීති.

දෙසනාසුද්ධීති එත්ථ දෙසනා නාම විනයකම්මං, තෙන වුට්ඨානම්පි දෙසනා එව
 නාම හොතීති. “පටිග්ගණ්හානි”ති අවත්වා “පටිසෙවතී”ති වුත්තත්තා
 පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති. බිණාසවා
 කතකිච්චත්තා විහත්තදායාදා විය හොන්ති, තෙන තෙසං සාම්පරිභොගා හොන්ති.
 අඤ්ඤා යාවකාලිකභාවං අනතික්කන්තත්තා විරුජ්ඣති. ඉණපරිභොගො න
 වට්ටති, හෙසජ්ජෙ ආපත්තීතො, ඉතරස්මිං අයුත්තපරිභොගතො, ඉණං විය
 අනනුඤ්ඤාතභුත්තත්තා ව. “ආදිතො පට්ඨාය හි අලජ්ජී නාම නත්ථි, තස්මා න
 කොචි සඬකිතබ්බො”ති ලිබ්බං. භාරභූතා සද්ධිවිහාරිකාදයො. යථාදානමෙව
 ගහිතත්තාති එත්ථ “අත්තතො හත්ථෙව වෙ දෙති, න වට්ටති”ති වුත්තං,
 “අතිරෙකභාගං ගහෙත්වා පුනදිවසෙ අත්තතො අත්ථාය උද්ධට්ඨාගං තත්ථෙව
 දාපෙති, වට්ටති”ති ව. පරිවත්තකං දෙති, ධම්මියඤ්චෙ, වට්ටති. නො අධම්මියං.
 “තං ධම්මානුග්ගහෙන උග්ගණ්හිතුං වට්ටති”ති වුත්තං. කෙන ලෙසෙනාති වෙ?
 “අලබ්භමානාය සාමග්ගියා අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙ”ති (මහාව. 130) ඉමිනා
 උපසම්පදක්ඛන්ධකවචනලෙසෙන.

586. අස්සතියා දින්නන්ති එත්ථ “අස්සතියා දින්නං නාම අපරිච්චත්තං හොති,
 තස්මා දුස්සන්තෙ බද්ධකභාපණාදීනි සතිං පටිලහින්වා දායකා වෙ පුන ගණ්හන්ති,
 නිස්සග්ගියමෙව දෙසෙතබ්බං. තෙන අකජ්ජියහණ්ඨෙන තෙ වෙ දායකා සජ්ජිආදීනි

කිණිත්වා සම්පස්ස දෙන්නි, තස්සපි හික්ඛුනො කප්පති දායකානංයෙව සන්තකත්තා. හික්ඛුනා හි ‘වත්ථං ගණ්හාමි’ති වත්ථසඤ්ඤාය ඵව ගහිතං, න රුපියසඤ්ඤාය. ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං අත්තනො අත්ථාය උග්ගහණං සන්ධාය චුත්තං, න ච තෙන තං අත්තනො අත්ථාය පරෙසං වා අත්ථාය ගහිතං. අථ තෙ දායකා නො වෙ ආගන්ත්වා ගණ්හන්ති, දායකෙ පුච්ඡිත්වා අත්තනො අත්ථාය වෙ පරිච්චත්තං, සඬ්ඝෙ නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්ති දෙසෙතඛ්ඛා. නො වෙ, ආපත්ති ඵව දෙසෙතඛ්ඛා”ති චුත්තං, තං පුඛ්ඛාපරවිරුද්ධං. ආපත්තිදෙසනාය හි සති රුපියං පටිග්ගහිතන්ති සිද්ධං, තස්මිං සිද්ධෙ “තතො උප්පන්නං තස්සපි කප්පති”ති ඉදං න යුජ්ජති. කප්පති ඵවාති වෙ? න, වත්ථුං අනිස්සජ්ජිත්වා ආපත්ති දෙසෙතඛ්ඛාති න යුජ්ජති. අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස යුජ්ජතිති වෙ? න, සඛ්ඛත්ථ “රුපියං පටිග්ගණ්හාමි”ති වචනතො. “රුපියං පටිග්ගණ්හාමි”ති හි චුත්තං, අඤ්ඤා ඝඛ්ඛත්ථ “රුපිය”න්ති පදං නිරත්ථකං හොති විනාපි තෙන තදත්ථසිද්ධිතො. අනෙන ච වත්ථං පටිග්ගහිතං, දායකෙන ච වත්ථමෙව දින්නං, වත්ථගතමපි රුපියං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තො පදවාරෙන කාරෙතඛ්ඛො. අට්ඨකථායඤ්ච “රුපියෙ අරුපියසඤ්ඤීති සුචණ්ණාදිසු ඛරපත්තාදිසඤ්ඤී”ති චුත්තං “රුපියං පටිග්ගණ්හාමි”ති වචනවසෙන.

“අපිව පුඤ්ඤකාමා”තිආදි පන විධානන්තරදස්සනත්ථං චුත්තං, තෙනෙව හි “ඉමස්මිං ගෙහෙ ඉදං ලද්ධන්ති සල්ලක්ඛෙතඛ්ඛ”න්ති චුත්තං. අඤ්ඤා සල්ලක්ඛණෙ විමතිවසෙන, විමතියා ච සති නිස්සග්ගියමෙව “රුපියෙ වෙමතිකො”තිආදි වචනතොති. ඉදං විධානං නිරත්ථකමෙව ආපජ්ජති, න ච නිරත්ථකං. කස්මා? දුස්සන්තෙ ඛද්ධකභාපණාදි අස්සතියා දින්නං වත්ථසඤ්ඤාය පටිග්ගහිතඤ්ච, තතො න රුපියං දින්නඤ්ච හොති පටිග්ගහිතඤ්චාති. එත්ථ ආපත්තිදෙසනාකිච්චං නත්ථි, තං පන දායකානමෙව පටිදාතඛ්ඛං. තතො උප්පන්නං කප්පියගණ්ඨඤ්ච සඛ්ඛෙසං කප්පතිති ඉමස්ස විධානන්තරදස්සනත්ථං “අපිව පුඤ්ඤකාමා”තිආදිති නො තක්කොති ආවරියො.

රුපියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රුපියසංචොභාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

587. “ජාතරූපරජතපරිවත්තන”න්ති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන චුත්තං, තථා “රුපියං නාම සත්ථුචණ්ණො කභාපණො”තිආදි පාළිවචනඤ්ච. “අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤී රුපියං වෙතාපෙති”තිආදි තිකවචනතො, “දුක්කට්ඨත්ථුනා පන නිස්සග්ගියවත්ථුං වෙතාපෙන්නස්ස...පෙ.... නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං ගරුකස්ස වෙතාපිතත්තා”ති අට්ඨකථාවචනතො ච පන අනුක්කට්ඨපරිච්ඡෙදොපෙත්ථ ලඛ්භතීති සිද්ධං. සත්ථුචණ්ණො ච කභාපණො ච තතො යෙ වඤ්ඤෙ වොභාරං ගච්ඡන්තිති ඵවමෙත්ථ සමුච්චියො වෙදිතඛ්ඛො. ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ “නානප්පකාරකං නාම කතමපි අකතමපි කතාකතමපි”ති එත්ථ විභත්තානං තිණ්ණං රුපියාරුපියානඤ්ච ද්වින්නං වසෙන පඤ්ච තිකා චුත්තා, අට්ඨකථාවරියෙහි තදනුලොමතො එකො තිකො දස්සිතොති සඛ්ඛෙ ඡ හොන්ති.

එත්ථාහ – අඤ්ඤාස්මිං සික්ඛාපදෙ එකස්මිං තිකච්ඡෙදෙ දස්සිතෙ සතිපි සම්භවෙ ඉතරෙ න දස්සියන්ති, ඉධෙව කස්මා දස්සිතොති? “නානාප්පකාරක”න්ති මාතිකායං චුත්තත්තා ඉධෙව නානාප්පකාරභාවදස්සනත්ථන්ති. න කයවික්කයසික්ඛාපදෙපි චත්තබ්බප්පසඬගතොති වෙ? න, ඉධ දස්සිතයත්තා. අථ ච රුපියස්ස විභඩ්ගෙ “යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති අන්තෙ චුත්තත්තා සත්ථුවණ්ණාදයො චළඤ්ජනුපගා එවාති සිද්ධං. තතො අචළඤ්ජනුපගෙහි ජාතරූපරජතෙහි වොහාරෙන න නිස්සග්ගියන්ති ආපජ්ජති, තස්මා තං ආපජ්ජනත්ථන්ති දස්සෙන්තෙන “කතෙන කතං වෙතාපෙති”ති ආදයො තිකා චුත්තාති, එවං සන්තෙ රුපියවිභඩ්ගෙ “යෙ ච වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති න චත්තබ්බං, තස්මිං පදෙ අචුත්තෙ අචළඤ්ජනුපගාපි සඬගහං ගතාව හොන්තිති කතාදිහි තිකත්තයස්ස චත්තබ්බපයොජනං න භවිස්සන්ති වෙ? න, කප්පියහණ්ඩෙන කප්පියහණ්ඩපඅචත්තනස්සාපි රුපියසංවොහාරභාවප්පසඬගතො. “යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති වචනෙනාපි කමුක කථල කංසභාජන සාටකාදිපරිචත්තනස්සපි රුපියසංවොහාරභාවප්පසඬගො එවාති වෙ? න, කතාදිවචනෙන ජාතරූපාදිඅකප්පියචත්ථුනඤ්ඤෙව අධිප්පෙතභාවදීපනතො, තස්මා උභයෙනාපි යදෙනං කතාකතාදිහෙදං පාකතිකරුපියං යඤ්ච කභාපණ්ණාසකසඬබෙපං, යඤ්ච කභාපණ්ණාදිවොහාරූපගං, උභයමිපෙතං ඉධ ච අනන්තරාතීතසික්ඛාපදෙ ච රුපියං නාමාති අධිප්පෙතත්ථසිද්ධි හොති, න තණ්ඩුලාදීනි, තත්ථ කතාදිවොහාරාසම්භවතො. එත්තාවතා කතාදිතිකත්තයප්පයොජනං චුත්තං.

ඉදානි සෙසත්තිකානි වුවචනි – එත්ථ හි යථාචුත්තප්පහෙදං නිස්සග්ගියචත්ථු රුපියං නාම, සෙසං දුක්ඛචත්ථුපි කප්පියචත්ථුපි න රුපියන්ති අරුපියං නාම හොතීති කත්වා “අරුපියෙ අරුපියසඤ්ඤී පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අනාපත්ති”ති ඉදං න එකංසිකං ආපජ්ජති දුක්ඛචත්ථුමිහි දුක්ඛථාපජ්ජනතො. ඉධ වචනප්පමාණතො නිස්සග්ගියචත්ථුතො අඤ්ඤං අන්තමසො මුත්තාදිපි අරුපියමෙව නාම. තත්ථ පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අනාපත්තීති වෙ? න, රාජසික්ඛාපදවිරොධතො. තත්ථ හි “මුත්තා වා මණි වා”ති චුත්තං, තස්මා මුත්තාදි අකප්පියං දුක්ඛචත්ථුති ව සිද්ධං නිස්සග්ගියචත්ථුසු අභාවා. එවං සන්තෙ “අරුපියෙ අරුපියසඤ්ඤී පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අනාපත්ති”ති සුද්ධකප්පියහණ්ඩං සන්ධාය චුත්තං, න සබ්බං අරුපියං. තතො අඤ්ඤත්ථ පන “අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤී”ති ආදිතිකදුක්ඛකො ච අට්ඨකථායං දස්සිතතිකෙ ව සබ්බං අරුපියං නාමාති වෙදිතබ්බං, තස්මා අරුපියභාවදීපනත්ථං දුතියො තිකො චුත්තො. තදත්ථමෙව අට්ඨකථායං දස්සිතො එකො තිකො. කස්මා න පාළියං සො චුත්තොති වෙ? තත්ථ වෙතාපිතඅරුපියෙ රුපියජඩ්ඛනකසම්මුතිකිව්වාභාවතො. තස්මිඤ්ච තිකෙ චුත්තෙ කප්පියචත්ථුතොපි අරුපියජඩ්ඛනකසම්මුති දාතබ්බාති ආපජ්ජති, තස්ස වසෙන රුපියජඩ්ඛනකසම්මුති එව න චත්තබ්බාති? න, රුපියස්සපි සම්මුතිකිව්වාභාවප්පසඬගතො, තස්මා රුපියෙ රුපියසඤ්ඤී කප්පියචත්ථු වෙතාපෙති පත්තචතුක්කෙ තතියපත්තං විය, තං සඬ්ඝාදීනං නිස්සජ්ජිතබ්බං, නිස්සට්ඨං පන අඤ්ඤෙසං කප්පති තතියපත්තො විය. අථ සම්පට්ඨිතරුපියෙන වෙතාපිතං හොති දුතියපත්තො විය, තං විනාපි සම්මුතියා යො කොචි හික්ඛු

ජඩ්ඩෙති, වට්ටති. තනො පරං “සවෙ තත්ථ ආගච්ඡති ආරාමිකො වා” තිආදිනා වුත්තනගෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. තත්ථ “රුපියෙ” ති වා “අරුපියෙ” ති වා සබ්බත්ථ භූමිමජ්ජත්තෙ අත්තනො සන්තකං, උපයොගජ්ජත්තෙ පරසන්තකන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථාහ – උපකිස්සත්ථෙරො පුරිමසික්ඛාපදෙන රුපියපටිග්ගහණං වාරිතං, ඉමිනා සුද්ධාගමෙන කජ්ජියකාරකස්ස හත්ථෙ කජ්ජියං නිස්සාය ධීතෙන සංවොහාරො වාරිතොති.

589. නිස්සග්ගියවත්ථුනා නිස්සග්ගියවත්ථුං...පෙ.... අපරාපරපරිවත්තනෙ ඉමිනාති එත්ථ එකස්මිං එව වත්ථස්මිං ද්විත්තං සික්ඛාපදානං වසෙන එකතො ආපත්ති වුත්තා, තං පන පච්ඡිමස්ස වසෙන නිස්සජ්ජිතබ්බං. එතෙන නිස්සග්ගියං ආපන්නම්පි ආපජ්ජති එකෙ. පරස්ස රුපියග්ගහණං පරිවත්තනන්ති රුපියෙ අග්ගහිතෙ තස්ස අභාවතො ඉමිනාව ආපත්ති, න පුරිමෙන ඔමසවාදො විය. මුසාවාදෙන මුසා වදන්තස්සාපි හි ඔමසවාදෙනෙව ආපත්ති. නිස්සග්ගියවත්ථුනා දුක්කට...පෙ.... එසෙව නයොති එතස්ස යුත්තිං දස්සෙන්නො “යො හි අය”න්ති ආහ.

වඩ්ඪීං පයොජෙන්තස්සාති එත්ථ ඉදං ගහෙත්වා සති මාසෙ, සති සංවච්ඡරෙ “එත්තකං දෙහී” ති වෙ වදති. රුපියසංවොහාරො හොති. විනා කජ්ජියකාරකෙන “එත්තකා වුඩ්ඪී හොතු, එත්තකං ගණ්භා” ති වදනො දුක්කටං කයවික්කයලක්ඛණාවතො. “මූලෙ මූලසාමිකාන”න්තිආදි කජ්ජියකරණුපායදස්සනත්ථං වුත්තං, න කෙවලං නිස්සට්ඨං අපරිභොගං හොති, පුන එවං කතෙ පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තස්සපි පරිභොගෙ මූලස්ස කජ්ජියකරණුපායො වෙ න හොති, කජ්ජියං ආවික්ඛිතබ්බන්ති යථා පාළියා වෙන්ථ කජ්ජියකරණුපායො, සො ව තතියපත්තෙපි, “යථා ව අත්තනො අත්ථාය ගහිතෙ එවරුපුපායො, තථා සඬ්ඝාදිඅත්ථාය ගහිතෙපි එසො වා” ති වුත්තං. ඉමෙ කිර පට්ඨදුතියපත්තෙ යාව ගහට්ඨෙන පරිවත්තෙති, තාව න කජ්ජියකරණුපායො, අනෙකපුරිසයුගම්පි “අකජ්ජියා එවා” ති අට්ඨකථායං වුත්තං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “සඬ්ඝසන්තකං කජ්ජියහණ්ඩං වික්කිණිත්වා ආගතකභාපණානිපි පටිග්ගහණං මොවෙන්වාස සම්පට්ච්ඡිතබ්බානි, තස්මා කජ්ජියකාරකො වෙ ඉමානි තානි කභාපණානිති වදති, න වට්ටතියෙව, පටික්ඛිපිතබ්බං, න විචාරෙතබ්බං, විචාරෙති වෙ? සබ්බෙසං න කජ්ජති. පටිග්ගහණං මොවෙන්වාස සම්පට්ච්ඡිතානි වෙ විචාරෙති, තස්සෙව න වට්ටති” ති අභික්ඛණං වුත්තං.

රුපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

593. පට්ටිලොතිකානන්ති පට්ටිලොතිකෙහි. “අජ්ඣාචරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති ඉදං පුරිමසික්ඛාපදෙපි වෙදිතබ්බං. “කයිතඤ්ච හොති වික්කයිතඤ්චා” ති එතෙසං පදානං විපරිතතො “අත්තනො හණ්ඩ”න්තිආදි වුත්තං.

කස්මා? “ඉමිනා ඉම” න්ති වචනානුරූපතො. සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං පනෙත්ථ අට්ඨානපදානං වසෙන වෙදිතබ්බං.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො කොසියවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

598. ඛහු පත්තෙ සන්තිවයන්ති එත්ථ සන්තිවයන්ති භාවනපුංසකං, ඛහු පත්තෙ වා ගහෙත්වා සන්තිවයං කරිස්සන්තීති අත්ථො. “අඬ්ඨතෙරසපලමාසානං ගාහිකා” ති ලිඛිතං. එත්ථ –

“කුඩුවො චතුපලෙය්‍යා, කුඩුවානං චතුග්ගණං;
පත්ථං චතුග්ගණො මාසා-ති කමාහු චතුග්ගණ” න්ති. –

ආදිං ලොකවොහාරං දස්සෙත්වාච කෙච්චි පපඤ්චෙත්ති.

602. බාදනන්ති බාදනීයං සුපාදි. “බ්‍යඤ්ජනස්ස මත්තා නාම ඔදනතො චතුත්ථො භාගො” ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.387) ඉන්මායුසුත්තට්ඨකථායං චුත්තත්තා ආලොපස්ස චතුත්ථභාගං බ්‍යඤ්ජනං අනුරූපන්ති ගහෙතබ්බං. “හික්ඛුනියා පත්තසන්තිවයස්ස වාරිතත්තා තදනුලොමතො හික්ඛුනම්පි දුතියො වාරිතො” ති චුත්තං, තං න යුත්තං, පාළියඤ්ඤි “සන්තිවයං කරෙය්‍යාති අනට්ටිතො අවිකජ්ජිතො” ති (පාටි. 735) චුත්තං. සො හි කථිනක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 306 ආදයො) නිවයසන්තිධි විය එකොපි පුනදිවසෙ “සන්තිවයො” ති වුවචති. අනන්තරසික්ඛාපදෙ පන “දුතියො වාරිතොති අධිට්ඨානං නියනං, තස්මා ද්වෙ පත්තෙ අධිට්ඨානං න ලහති. සචෙ එකතො අධිට්ඨානි, ද්වෙපි න අධිට්ඨිතා භොන්ති. විසුං විසුං අධිට්ඨානි, දුතියො අනට්ටිතො” ති වදන්ති. විකජ්ජෙතුං පන ඛහුපි ලහති. ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය “නාමමත්තෙ විසෙසො” ති චුත්තං. තත්ථ නාමන්ති මජ්ඣිමො මජ්ඣිමොමකො මජ්ඣිමුක්කට්ඨොතිආදි.

608. “පාකස්ස හි ඌනත්තා පත්තසඬ්ඛං න ගච්ජති” ති වචනතො අධිට්ඨිතපත්තොපි ඛරපාකෙන සෙතත්තා අධිට්ඨානං විජහතීති වෙ? න, අධිට්ඨානවිජහනෙසු නවසු අනාගතත්තා, තස්මා පට්ඨපාකානං එව ඌනත්තා පත්තසඬ්ඛං න ගච්ජති, තස්මිං සති අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං න වට්ටති. “ඌනපඤ්චබන්ධනෙනා” ති හි චුත්තං. ඡිද්දෙ, රාජියා වා හි සති තෙහි අධිට්ඨානං විජහතීති විජහිතෙ නායං පටිසෙධො, තස්මා පච්චුද්ධරිත්වා, විකජ්ජෙත්වාපි අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං න ලහති.

එවං පත්තකාරකො මූලං ලභිත්වාති එත්ථ පචිත්වා යපිතදිවසතො පටියාය.
දාතුකාමො හුත්වාති එත්ථ දිත්තදිවසතො, සුතදිවසතො වා පටියාය දසාහං
වෙදිතබ්බං. ලිඛිතපරිවත්තෙන පන දසාහාතික්කමෙ පත්තසාමිකස්ස භික්ඛුස්ස,
භික්ඛුනියා පන රත්තාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

612-3. බහු පත්තෙ විඤ්ඤාපෙන්නීති එකමෙකං විඤ්ඤාපෙන්නා බහු භික්ඛු බහු
පත්තෙ විඤ්ඤාපෙන්නි, බහු වා භික්ඛු පත්තෙ විඤ්ඤාපෙන්නීති අත්ථො. “න,
භික්ඛවෙ, පත්තො විඤ්ඤාපෙතබ්බො, යො විඤ්ඤාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති
ඉදං සික්ඛාපදං ඌනපඤ්චබන්ධනෙන සමුහතං හොති න හොතීති? න හොති තමෙව
ගහෙත්වා “විඤ්ඤාපෙති, පයොගෙ දුක්කට්ඨ”න්ති චුත්තත්තාති එකෙ. පටිලාභමිපි
පරියාදිශිත්වා තං දුක්කට්ඨං චුත්තං, තස්මා තං “පටිලාභෙන නිස්සග්ගියො හොති”ති
ඉමිනා සමුහතං හොති. අඤ්ඤාපා සදුක්කට්ඨං නිස්සග්ගියං ආපජ්ජති
අනාපත්තිවාරවිරොධො ව. යා කාවි පන අකතවිඤ්ඤත්ති අනනුඤ්ඤාතකාලෙ
දුක්කට්ඨමෙව. භින්නෙනාති ඉත්ථමිභූතලක්ඛණෙ, හෙදෙනාති වා අත්ථො,
හෙත්වත්ථෙ කරණවචනං.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

620. “සා අහොසි සුවණ්ණමාලා”ති වචනතො යපෙත්වා සහධම්මිකෙ
අඤ්ඤෙසං යථාසුඛං රුපියං දාතුං වට්ටති උග්ගණ්භාපෙතුං,
සබ්බොහාරාපෙභුඤ්ඤාති ආවරියො, විමංසිතබ්බං ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයත්තා.

622. “යෙසං මංසං කප්පති”ති වචනෙන යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං
සප්පිආදි කිඤ්ඤාපි න කප්පති, න පන නිස්සග්ගියවත්ථුති වෙදිතබ්බං. තථා න
පණ්ණිතභොජනවත්ථුති. උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තන්ති අජ්ඣොභරණත්ථං
නික්ඛිත්තං. ඉතරඤ්ඤි පටිග්ගහෙත්වා අජ්ඣොභරිතුං වට්ටති. උහයෙසමිපිති
පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතෙහි, පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙහි ව කතානං. “මංසස්ස
අකප්පියත්තා”ති කාරණපතිරූපකං වත්වා. බාදිංසුති “විකාලෙ කෙවලං
නවනිතමෙව බාදිතුකාමෙන දධිතක්කගතාති අපනෙතබ්බාති, පච්ඡාකාමස්ස
සාමංපාකං න හොතීති ථෙරස්ස අධිප්පායො”ති චුත්තං. “බයං ගමිස්සති”ති
වචනතො බීරං පක්ඛිපිත්වා පක්කසප්පි විකාලෙ කප්පතීති සිද්ධං. භෙසජ්ජෙහිති
යාවජ්චිකභෙසජ්ජෙහි. කතතෙලං පුරෙහත්තන්ති අපචිත්වා කතං එව.
උණ්භොදකෙනාති තාපනභාවං දීපෙතීති කෙච්චි, තං න සුන්දරං. නිබ්බට්ඨිතත්තාති
පිඤ්ඤාකාදිතො. “තෙලත්ථාය පටිග්ගහිත...පෙ.... දුක්කට්ඨමෙවා”ති වචනතො

අනෙලත්ථාය පටිග්ගහිතෙහි, සත්තාභාතික්කන්තෙහිපි කතතෙලං කතදිවසනො පට්ඨාය සත්තාභං වට්ටතීති ඡායා දිස්සති, කරමන්දං රුක්ඛසාරොති කෙවි.

623. අවසකසටෙ යස්මා බීරාදීනි පක්ඛිපිත්වා තෙලං පවන්ති, තස්මා කසටං න වට්ටති, තෙලමෙව වට්ටති, තෙන චුත්තං “පක්කතෙලකසටෙ විය කුක්කුච්චායති”ති. වසාය සද්ධිං පක්කත්තා න වට්ටතීති වෙ? වදථ, භන්තෙ, නවතීතෙ දධිගුලිකාතිආදිසම්බන්ධො. මධුමිහි වත්තාරො කාලිකා යථාසම්භවං යොජෙතබ්බා, උච්ඡුමිහි ව, කථං? සමක්ඛිකං සෙලකං මධු යාවකාලිකං. අනෙලකං උදකසම්භින්තං යාමකාලිකං, අසම්භින්තං සත්තාභකාලිකං, මධුසිට්ඨං පරිසුද්ධං යාවජීවිකං. තථා උච්ඡු වා රසො වා සකසටො යාවකාලිකො, නික්කසටො උදකසම්භින්තො යාමකාලිකො, අසම්භින්තො සත්තාභකාලිකො, සුක්ඛකසටං යාවජීවිකන්ති වෙදිතබ්බං. කස්මා? උදකසම්භෙදවිසෙසනො.

කිං චුත්තං හොති? වතුසු කාලිකෙසු පුබ්බං පුබ්බං ගරුකං, අපරං අපරං ලහුකං. තෙසු වායං උදකසම්භෙදො ගරුකං ලහුකං කරොති, ලහුකඤ්ච ගරුකං. අම්බරසාදීනි හි යාවකාලිකත්තා ගරුකානි, උදකසම්භෙදො පන තානි අම්බපානාදිසමඤ්ඤං දත්වා ලහුකානි යාමකාලිකානි කරොති. “ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බන්තන්ති උච්ඡුරසං උපාදායා”ති අට්ඨකථාවචනතො උච්ඡුරසො සත්තාභකාලිකොති සිද්ධං. තත්ථ “උදකසම්භෙදො තං යාමකාලිකං කරොති”තිආදිං බහුං වත්වා යොජිතා.

අපිවෙත්ථ උච්ඡුරසො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උච්ඡුරස”න්ති (මහාව. 300) අනුඤ්ඤාතත්තා ගුලොදකං විය උච්ඡුරසසාමඤ්ඤතො උදකෙන අසම්භින්තොපි අගිලානස්ස වට්ටති, තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “උච්ඡුරසො නිකසටො පච්ඡාභන්තං වට්ටති”ති (මහා. අට්ඨ. 300). අයං සබ්බො නො තක්කොති ආචරියො. කෙවි පනාහු “ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බන්ත”න්ති වචනතො, ‘උච්ඡුරසං උපාදායා’ති අට්ඨකථාවචනතො ව උච්ඡුරසො ථාණිතමෙව, තස්මා ගුලෙ විය පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති. කෙවි “චුත්තනගෙන සත්තාභකාලිකොව සමානො ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උච්ඡුරස’න්ති විසුං අනුඤ්ඤාතත්තා අසම්භින්තොපි අගිලානස්ස වට්ටති”ති වදන්ති. කෙවි “චුත්තනගෙන විසුං අනුඤ්ඤාතත්තා ඵව සම්භින්තො වා අසම්භින්තො වා යාමකාලිකොව, ගුලොදකං පන සත්තාභකාලිකමෙවා”ති වදන්ති. කෙවි “ගුලොදකං විය සො දුට්ඨොපි සත්තාභකාලිකොයෙවා”ති වදන්ති.

තත්ථායං පට්ඨාචරියවාදෙ විචාරණා – ථාණිතානුමතියායෙව උච්ඡුරසානුමතියා සිද්ධිතො විසුං “උච්ඡුරස”න්ති උද්ධරිත්වා අනුමති නිරත්ථිකාති ආපජ්ජති, තථා “උච්ඡුරසො නිකසටො පච්ඡාභන්තං වට්ටති”ති අට්ඨකථාපි නිරත්ථිකා. “සත්තාභං වට්ටති”ති වත්තබ්බං සියාති, න ව තථා සක්කා වත්තුං. පච්ඡාභන්තං වට්ටනකරසාධිකාරත්තාති වෙ? න, තස්මිං අධිකාරෙ සත්තාභකාලිකස්ස අවත්තබ්බජපසඨගතො. කාලහෙදං අනපෙක්ඛිත්වා රසාධිකාරෙ ඔතිණ්ණත්තා

වුත්තොති වෙ? න සක්කා “නිකසටො සත්තාහං වට්ටති” ති වත්තුං. පච්ඡාහත්තං වට්ටනකරසාධිකාරත්තා න වත්තබ්බන්ති වෙ? න, එවඤ්ඤි වුත්තෙ තදඤ්ඤරසො විය අයම්පි පච්ඡාහත්තමෙව වට්ටති, න තතො පරන්ති ආපජ්ජති. තතො පරං අපරිභොගත්තා “පච්ඡාහත්තං වට්ටති” ති වුත්තන්ති වෙ? න, යාවකාලිකභාවජ්ජසසඬගතො. න සො පසඬගො ආභිදොසිකස්සාපි උච්ඡුරසස්ස පාකෙන ආණ්ණාදිභාවජ්ජසසඬගතො. අයමෙව තතියවතුත්ථාවරියවාදෙසු විචාරණා. දුතියවාදෙ විචාරණා වුත්තා, විමද්දො පනෙත්ථ භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 300) ආවි භවිස්සති. ආණ්ණං නාම උච්ඡුමිභා නිබ්බන්තන්ති මධුකතාලනාලිකෙරආණ්ණාදිතො උක්කට්ඨත්ථුතො නිස්සග්ගියවත්ථුආණ්ණස්ස විසෙසවචනං, තෙනෙනං පඤ්ඤායති “නිස්සග්ගියවත්ථුභූතං ඉධ ආණ්ණං නාම උච්ඡුමිභා නිබ්බන්තමෙව, න මධුකාදිතො නිබ්බන්ත” න්ති. එත්තාවතා යං කිඤ්චි උච්ඡුමිභා නිබ්බන්තං, න තං සබ්බං ආණ්ණමෙව නාමාති සාධිතං භොති. තෙනෙව ඛන්ධකෙ ආණ්ණං පයමං අනුජානිත්ථාව පච්ඡා උච්ඡුරසො අනුඤ්ඤාතො, තථා තත්ථෙව ගුලං, ගුලොදකඤ්ච.

උච්ඡුරසං උපාදාය අපක්කා වානිආදිමිහි පන යෙසං ලද්ධි “උච්ඡුරසො යාමකාලිකො” ති. “තෙ අපක්කා වානි සාමං භික්ඛුනා අපක්කා වා. අවත්ථුකපක්කා වානි විනා වත්ථුනා පක්කා වා” ති අත්ථං වණ්ණයන්ති, තං න යුත්තං “උච්ඡුරසං උපාදායා” ති ඉමස්ස වචනස්ස පයොජනාභාවජ්ජසසඬගතො, භික්ඛුනො පවතාධිකාරාභාවා. සාමපාකො ඉධාධිජ්ජෙතොති වෙ? සාමං අපක්කස්ස උච්ඡුරසස්ස තෙසං අත්තනොමනියා ආණ්ණභාවසිද්ධිතො ව පරතො “පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙන අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙන කතආණ්ණ” න්තිආදිනායදස්සනතො ව තං අයුත්තං, තත්ථ “අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙන සයංකතං නිරාමිසමෙව වට්ටති” ති වචනං යං තත්ථ කසටං සාමපාකං න ජනෙති, සවත්ථුකපටිග්ගහිතකතංයෙව තං කරොතීති දිපෙති, තස්මා පටිග්ගහෙතුං න වට්ටති විකාලෙති පොරාණා. “කොට්ඨිතඋච්ඡුආණ්ණං ‘රජනපාකං විය ඔළාරිකං සවත්ථුකපක්කං නාම භොතී’ ති සඤ්ඤාය පුරෙහත්තමෙව වට්ටති” ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකථාවරියා “එව ආණ්ණග්ගහණං අමධුරං, තස්මා පච්ඡාහත්තං න වට්ටති” ති වදිංසු. කිං මධුරතාය, අමධුරතාය වානි? අත්ථමෙව දස්සෙතුං මහාපච්චරියං තථා වුත්තන්ති උපනිස්සත්ථෙරො ආහ කිර. තං යුත්තන්ති උච්ඡුතො නිබ්බන්තත්තා වුත්තං, තෙනෙවාහ “ඛණ්ඩසක්ඛරං පන...පෙ.... වට්ටති” ති. “තං බීරසටෙ පක්ඛිපිත්ථා පවන්ති” ති ලිබ්බිතං. ජල්ලිකා නාම ඵෙණාදි.

භෙසජ්ජොදිසං වදන්තෙන ඉතරෙ අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තා. “ආහාරත්ථං එරිතුං සමත්ථානී” ති ඛන්ධකෙ (මහාව. 260) “යං භෙසජ්ජඤ්ඤෙව අස්ස භෙසජ්ජසම්මතඤ්ඤෙව ලොකස්ස, ආහාරත්ථඤ්ඤෙව එරෙය්‍යා” ති වුත්තත්තා වුත්තං. එත්ථ විචාරණා භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ ආවි භවිස්සති.

624. ද්වාරවාතපානකවාටානීති ද්වාරස්ස ව වාතපානානඤ්ච කවාටානි. කසාවපක්ඛෙපමත්තෙන හි තානි අත්තනො සභාවං පරිච්චජිතානි භොන්ති, තස්මා

“මක්බේතබ්බානි” ති වුත්තං. “කසාවො නාම කනකලම්බාදීනිපි” ති වදන්ති. අධිට්ඨෙති “ඉදානි අජ්ඣොභරණියං න භවිස්සති, බාහිරපරිභොගො භවිස්සති” ති චිත්තං උප්පාදෙති. ඉධ “විකප්පෙති” ති පදං නත්ථි. අධිට්ඨානම්පි මුබාරුළ්භියා වුත්තං “ඉමං නවනීතං අධිට්ඨාමි” ති අවත්තබ්බතො.

625. පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටති ති විස්සාසාභාවං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ සවිස්සාසො, වට්ටති “පරිභුඤ්ජ ත්ව” ත්ති එත්තාවතා විස්සජ්ජිතං හොති, තස්මා උභින්නං අනාපත්තිති සම්බන්ධො. සචෙ න විස්සජ්ජිතං, ආපත්ති හොතිති සිද්ධං. තස්මා උභින්නං සන්තකං චීවරං අඤ්ඤතරොන සම්මුඛිභූතෙන අධිට්ඨානබ්බං. නො චෙ අධිට්ඨානි, නිස්සග්ගියං හොතිතිපි යුජ්ජති. කාකනිකමත්තඤ්ඤෙ මූලං අදින්නං, “න අධිට්ඨානුපගං...පෙ.... සකභාවං න උපෙති” ති ඉමිනා එතං සදිසං න හොති, ආභිධම්මිකගණානං දින්නං විය ව න හොති. කස්මා? ආභිධම්මිකා හි අනුපසම්පන්නාපි හොන්ති, පච්ඡා ආභිධම්මිකභූතානම්පි තං සාධාරණං හොතිති. එත්ථ ද්වෙපි උපසම්පන්නා එව, ද්වින්නම්පි තත්ථ යථාකාමකරණියතා අත්ථි මමත්තඤ්ඤ, න එවං තදඤ්ඤෙසං සාධාරණං, න ව ද්වෙ තයො හික්ඛු “එකතො වස්සිස්සාමා” ති කරොන්ති, රක්ඛති තාව. “අවිහත්තත්තා අනාපත්ති” ති ඉමිනා ව ඉදං සදිසං, යෙන මූලෙන පටිග්ගහිතං, තස්ස සචෙ ඉතරො දෙති, සො වා තං ඉතරස්ස දෙති, සති පටිග්ගහණෙ සත්තාභාතික්කමෙ නිස්සග්ගියත්තා, තස්මා තං චීවරං ද්විසු සම්මුඛිභූතෙන එකෙන අධිට්ඨානබ්බං. කිඤ්චාපි එත්ථ පයොගො න දිස්සති සමානපරික්ඛාරානං ද්වින්නං අධිට්ඨානපයොගාභාවතො, තථාපි සමානසබ්බගණ්ඨකානං ද්වින්නං තෙලාදි යෙන පටිග්ගහිතං, තස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො, අනධිට්ඨානෙ දුල්ලභවිසෙසහෙතුත්තා ව “අධිට්ඨානබ්බ” ත්ති වුත්තං. තං අයුත්තං පත්තචීවරසත්තාභකාලිකානං අසදිසවිධානත්තා. එත්ථ පත්තචීවරඤ්ඤි අත්තතො සන්තකභාවං උපගතමෙව අනධිට්ඨහන්තස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්ති, සත්තාභකාලිකං පන පරසන්තකසාධාරණම්පි පටිග්ගහිතං පටිග්ගහකස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්තිකරං. පටිග්ගහණඤ්ඤෙත්ථ පමාණං, න තත්ථ සකසන්තකතා, සත්තාභකාලිකඤ්ඤ ව නිස්සග්ගියං, සබ්බෙසම්පි අනජ්ඣොභරණියං. පත්තචීවරං අඤ්ඤස්ස පරිභුඤ්ජතො අනාපත්ති. ඉදඤ්ඤ කාලාතික්කත්තම්පි නිස්සජ්ජිත්වා පච්ඡා ලද්ධං කප්පති. පත්තචීවරං පන තං තස්ස විනයකම්මන්ති කප්පති. අවිහත්තස්සපි ඉමස්ස දානං රුහති, න පත්තචීවරස්ස. වුත්තඤ්ඤෙන අට්ඨකථායං “ද්වින්නං සන්තකං හොති...පෙ.... සචෙපි අවිහජිත්වා සද්ධිවිහාරිකාදීනං දෙන්නි, අදින්නමෙව හොති” ති. යස්ස දානමෙව න රුහති, තස්ස කුතො අධිට්ඨානං. එකො චෙ පත්තචීවරං දසමෙ දිවසෙ ඉතරස්ස දෙති. තතො පට්ඨාය සො දස දිවසෙ පරිහරිතුං ලහති, න තථා සත්තාභකාලිකන්ති සබ්බථා උපපරික්ඛියමානං සරික්ඛං නක්ඛමතිති න තං සාරතො දට්ඨබ්බන්ති ආවරියස්ස තක්කො. “විනයකම්මවසෙන පන අනිස්සජ්ජිත්වා සහසා විරුජ්ඣිත්වා කස්සචි පරිච්චත්තම්පි පුන පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති” ති වුත්තං, සචෙ දෙසන්තරිතං, සමුද්දන්තරිතං වා චීවරං නිස්සග්ගියං ඡාතං, තං ඉධ යිතෙන හික්ඛුනා එකස්ස වන්තෙන චිත්තෙන වත්තං කත්වා අනපෙක්ඛිත්වා ආපත්තිං දෙසෙත්වා තස්ස විස්සාසෙන පුන ගහෙත්වා අධිට්ඨානබ්බං, “පත්තාදිසු ව අයමෙව නයො” ති

ව වුත්තං, “තාලනාලිකෙරථාණිතම්පි සත්තාහකාලිකං එවා” ති ව. “ද්විත්තං සත්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං සත්තාහකාලිකං සත්තාහාතික්කමෙ ආපත්තිං න කරොති, පරිභුඤ්ජිතුං පන ද්විත්තම්පි න වට්ටති” ති ව “පරසත්තකං පටිග්ගහෙත්වා යපිතෙපි එසෙව නයො” ති ව කෙවි වදන්ති. දුක්කට්ඨත්ථුනං සප්පිආදි නිස්සප්පිතබ්බං පුන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති විධානං න දිස්සතීති.

හෙසප්පසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වස්සිකසාට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා

627. “එකමෙව කත්වා” ති වචනෙන වස්සිකසාට්ඨකලක්ඛණෙන ඤාතකානම්පි සතුප්පාදං කරොත්තෙන එකමෙව ගහෙතබ්බන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො. චතුබ්බිධං ඛේත්තන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි තිවිධං දිස්සති, තං පන එවං ගහෙතබ්බං, යස්මිං ඛේත්තෙ පරියෙසිතුං ලහති, තං පරියෙසනඛේත්තං නාම, “එවං කරණනිවාසනාධිට්ඨානඛේත්තානිපි” ති වුත්තං. එත්ථ පච්ඡිමෙන පුරිමග්ගාහො වෙදිතබ්බො, න පුරිමෙන පච්ඡිමග්ගාහො, යථාලාහන්ති ආචරියො. තස්සත්ථො – අධිට්ඨානඛේත්තෙන පච්ඡිමෙන පුරිමානං තිණ්ණං ගාහො හොති, තථා නිවාසනඛේත්තෙන ද්විත්තං පුරිමානං. කරණඛේත්තෙන පන එකස්සෙව පුරිමස්ස ගාහො හොතීති. එත්ථ පන කිඤ්චාපි කරණඛේත්තනිවාසනඛේත්තානං කාලතො නානත්තං නත්ථි, කිරියතො පන “අට්ඨිං කත්වා නිවාසෙතබ්බ”න්ති පාළිවචනතො, තස්මා ද්විධා කත්වා වුත්තං අඤ්ඤාතරාභාවෙන, තදත්ථසිද්ධිතො ව, කථං පනෙත්ථ නානත්තං නත්ථිති පඤ්ඤායතීති වෙ? පාළිතො, “අඬ්ඬමාසො සෙසො ගිම්හානන්ති කත්වා නිවාසෙතබ්බ”න්ති හි පාළි, තථා මාතිකාට්ඨකථාතො (කඬ්ඬා. අට්ඨ. වස්සිකසාට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා) ව.

තථාහ “පච්ඡිමො අඬ්ඬමාසො කරණනිවාසනඛේත්තම්පි” ති, ඉමිනා නයෙන තිවිධමෙව ඛේත්තන්තිපි සිද්ධං. සමන්තපාසාදිකායං පන කත්ථවි පොත්ථකෙ “පෙට්ඨමුලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාට්ඨපදවිසතො පටියාය යාව කාළපක්ඛුපොසථො, අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනඛේත්තඤ්චෙව කරණඛේත්තඤ්ච. එතස්මිඤ්භි අන්තරෙ වස්සිකසාට්ඨකං අලද්ධං පරියෙසිතුං, ලද්ධං කාතුඤ්ච වට්ටති, නිවාසෙතුං, අධිට්ඨාතුඤ්ච න වට්ටති” ති පාඨො දිස්සති, සො අපාඨො යථාචුත්තපාළිමාතිකාට්ඨකථාවිරොධතො, තස්මා තත්ථ “අලද්ධං පරියෙසිතුං වට්ටති, කාතුං, නිවාසෙතුං, අධිට්ඨාතුඤ්ච න වට්ටති” ති පාඨො වෙදිතබ්බො. එවං තාව පච්ඡිමෙන පුරිමග්ගාහසිද්ධි වෙදිතබ්බො, න පුරිමෙන කරණඛේත්තාදීනං ගාහො සම්භවති. “මාසො සෙසො ගිම්හානන්ති වස්සිකසාට්ඨකච්චරං පරියෙසිතබ්බ”න්ති එත්තකමෙව හි වුත්තං, න, අට්ඨකථායං “අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනඛේත්තඤ්චෙව කරණඛේත්තඤ්චා” ති වුත්තත්තාති වෙ? න, තස්ස ලෙඛනදොසත්තා, තථා සාධිතං. කරණඛේත්තෙන පන නිවාසනඛේත්තග්ගාහො අත්ථි කාලනානත්තාභාවතො, තෙනෙව පුබ්බෙ යථාලාහග්ගහණං කතං, තථා ව සාධිතමෙව, න හෙදො පනත්ථි, පයොජනං

වුත්තමෙව. නිවාසනක්ඛේත්තෙන අධිට්ඨානක්ඛේත්තග්ගාහො නත්ථි එව, න හි පුරිමෙන පච්ඡිමග්ගාහො වෙදිතබ්බො. න පාළිවිරොධතොති වෙ? න, තදත්ථාජානනතො. “මාසො සෙසො ගිම්භානන්ති අද්ධමාසො සෙසො ගිම්භාන”න්ති එත්ථ ඉති-සද්දස්ස හි ඉතො පට්ඨායාති අත්ථො. පරතො ආපත්තිඛේත්තදස්සනතො ඉතරස්ස අනාපත්තිඛේත්තභාවො දස්සිතොව හොති. දිත්තපුබ්බතොපි ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො නිජ්ඣාදෙන්තස්ස නිස්සග්ගියං පිට්ඨිසමයත්තා, පකතියා වස්සිකසාට්ඨකදායකා නාම සඨසස්ස වා පුග්ගලස්ස වා අපචාරෙත්වා අනුසංවච්ඡරං දෙන්තා, තත්ථ සතුප්පාදොව වට්ටති. වත්තභෙදෙ දුක්කටන්ති තදඤ්ඤෙසු.

“සවෙ කත...පෙ.... වස්සුපනායිකදිවසෙ අධිට්ඨානබ්බො...පෙ.... ඡ මාසෙ පරිහාරං ලහති”ති වචනතො අන්තොවස්සෙපි යාව වස්සානස්ස පච්ඡිමදිවසා අකතා පරිහාරං ලහතිති දීපිතං හොති. කස්මා න විචාරිතන්ති වෙ? අත්ථාපත්තිසිද්ධත්තා. “ඡ මාසෙ පරිහාරං ලහති”ති වචනෙන අකතා ලහතිති සිද්ධමෙව, තං කිඤ්චාපි සිද්ධං, සරූපෙන පන අනාගතත්තා සරූපෙන දස්සෙතුං, දුස්සද්ධාපයත්තා උපපත්තිතො දස්සෙතුඤ්ච ඉදමාරද්ධං ආචරියෙන, “යථා චෙත්ථ, එවං කථිතබ්හන්තරෙ උප්පන්නවිවරම්පි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං, තං දුචුත්තං තත්ථෙව පුබ්බාපරවිරොධතො. යඤ්චෙත්ථ අට්ඨකථාවචනං සාධකත්තෙන වුත්තං, තං තමත්ථං න සාධෙති. “යදි නප්පහොති යාව කත්තිකපුණ්ණමා පරිහාරං ලහති”ති වචනං අප්පහොන්තස්ස යාව කත්තිකපුණ්ණමා තාව පරිහාරඛේත්තං, තතො පරං එකදිවසොපි න හොතිති දීපෙති, තස්මා අප්පහොනකභාවෙන අකතාව යාව කත්තිකපුණ්ණමා පරිහාරං ලහති, තතො පරං න ලහතිති සිද්ධං. තථා තදෙව වචනං කතපරිහාරං න ලහතිති දීපෙති, තස්මා කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙයෙව අධිට්ඨානබ්බො. “අප්පහොන්තෙ දසාහෙ අන්තොවස්සෙ කරණපරියොසානංයෙව පමාණ”න්ති ලිබ්බං.

එත්ථාහ – “එකාහද්විභාදිවසෙනා”තිආදි න වත්තබ්බං. කස්මා? ගිම්භදිවසානං අනධිට්ඨානකාලත්තා, තස්මා එව “අන්තොදසාහෙ වා තදභෙයෙව වා අධිට්ඨානබ්බො”ති ව සාමඤ්ඤතො න වත්තබ්බං ගිම්භදිවසානං අධිට්ඨානඛේත්තභාවස්සඨගතො”ති. එත්ථ වුවචති – න, තදත්ථාජානනතො. දසාහානාගතාය වස්සුපනායිකාය ගිම්භදිවසා දසාහා හොන්ති, පයමදිවසෙ ව ලද්ධා නිට්ඨිතා වස්සිකසාට්ඨකා දසාහාතික්කන්තාපි වස්සුපනායිකදිවසං අධිට්ඨානඛේත්තං අප්පත්තත්තා න ව තාව නිස්සග්ගියං හොති, වුත්තඤ්චෙන “වස්සුපනායිකතො පුබ්බෙ දසාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති”ති.

අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨානබ්බොති ඉදං න අවිසෙසෙන එතස්මිං අන්තරෙ ගිම්භදිවසෙපි අධිට්ඨානබ්බන්ති ඉමමත්ථං දීපෙතුං. වුත්තං, කින්තු ගිම්භදිවසෙ වෙ උප්පන්නා, අධිට්ඨානඛේත්තෙ ව අන්තොදසාහං හොති, අන්තොදසාහෙ ඛේත්තෙයෙව අධිට්ඨානබ්බො, න ඛේත්තන්ති කත්වා දසාහං අතික්කමිතබ්බන්ති

දීපෙනුං වුත්තං. කස්මා? ගිම්හදිවසානම්පි ගණනුපගත්තා, තස්මා අබ්බත්තදිවසෙපි ගණෙත්වා බ්බත්තෙ එව “අන්තොදසාගෙ අධිට්ඨාතබ්බා”ති වුත්තං භොතිති.

වස්සිකසාට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරඅවිජිත්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා

632. සාමන්ති සකසඤ්ඤිතානියමනත්ථං වුත්තං. සකසඤ්ඤිතායෙව හි අවිජිත්දාපනඅවිජිත්දනෙසු නිස්සග්ගියං, තස්මා නිස්සග්ගියමුලඬගනිදස්සනමෙතං. “චීවර”න්ති වුත්තත්තා “අචීවරං අවිජිත්දන්තස්ස න නිස්සග්ගිය”න්ති වුත්තමෙව භොති. “දත්වාති දත්වා වා දාපෙත්වා වා”ති කිඤ්චාපි පදභාජනං යුජ්ජති, අඤ්ඤස්ස පන සන්තකං අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො දාපෙත්වා තං සයං වා අවිජිත්දෙයා, තෙනෙව වා අවිජිත්දාපෙයායාති අනිට්ඨජ්ජසඬගහයා න වුත්තං, අත්ථතො පන අත්තතො සන්තකං අඤ්ඤෙන සද්ධිවිහාරිකාදිනා දාපෙත්වා, අඤ්ඤස්ස සන්තකං වා තස්ස විස්සාසා දාපෙත්වා තං අවිජිත්දෙයා වා අවිජිත්දාපෙයා වා නිස්සග්ගියන්ති වෙදිතබ්බං, තඤ්ච ඛො අනපෙක්ඛො දත්වා. යදි එවං “චජිත්වා දින්නං අවිජිත්දිත්වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බො”ති ඉදං කින්නි වෙ? සකසඤ්ඤාය අග්ගභෙත්වා අඤ්ඤාය ථෙයායාය ගණ්හන්තං සන්ධාය වුත්තං, තෙනෙව වුත්තං “සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පනස්ස පාරාජිකං නත්ථි”ති, අපිච “අනාපත්ති සො වා දෙති, තස්ස වා විස්සසන්තො ගණ්හාති”ති වචනතොපි තං සිද්ධමෙව. එත්තාවතා තාවකාලිකං කත්වා දින්නං අවිජිත්දන්තස්ස අනාපත්ති සාධිතා භොති. “අම්භාකං සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හිස්සති”ති ආදිවචනං සාමණෙරස්ස දානං දීපෙති, තඤ්ච ඉධ නාධිජ්ජෙනං. පාළියං (පාරා. 633-634) උපසම්පන්නෙ තිකපාවිත්තියං විය අනුපසම්පන්නෙ තිකදුක්කට්ඨපි ආගතන්ති වෙ? න, තදධිජ්ජායාජානනතො. අනුපසම්පන්නකාලෙ එවං දත්වා අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ උපසම්පන්නං දිස්වා කුපිතො වෙ අවිජිත්දති, උපසම්පන්නස්සෙව වා “සික්ඛං පච්චක්ඛාය තුම්භාකං සන්තිකෙ උපසම්පජ්ජිස්සාමි”ති වදන්තස්ස දත්වා පුන අවිජිත්දති වෙ, නිස්සග්ගියන්ති අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො.

633. සකිං ආණත්තො බහුකම්පි අවිජිත්දති, නිස්සග්ගියන්ති එකබද්ධත්තා එකං පාවිත්තියං, තං සන්ධායෙනං වුත්තං “ආණත්තො බහුති ගණ්හාති, එකං පාවිත්තිය”න්ති. මාතිකාට්ඨකථායං පන “චත්ථුගණනාය ආපත්තියො”ති වුත්තං, තං ආණත්තියා බහුත්තා “සබ්බාති ගණ්හා”ති වදන්තස්ස ගාහං සන්ධාය වුත්තං, තෙනෙව තත්ථ වුත්තං “එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො”ති. එවං සන්තෙ පාළිවචනං, අට්ඨකථාවචනද්වයඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සමෙති, පරසන්තකම්පි නිස්සග්ගියං භොති පංසුකුලඤ්ච, තෙන “දුස්සන්තෙ බද්ධරුපියං වියා”ති වුත්තං, තං තදත්ථනියමදස්සනත්ථං වුත්තං, යථාවජාදිතං අවිජිත්දනවිත්තෙන සවිත්තකං, වචිකම්මං පන කෙවලං අවිජිත්දාපෙන්තස්සෙව “දෙහී”ති බලක්කාරෙන ගණ්හතොපි වෙදිතබ්බං, තං න යුත්තං “අනාපත්ති සො වා දෙති”ති වචනතො. “තුට්ඨො වා දුට්ඨො වා දෙති, අනාපත්තියෙවා”ති මාතිකාට්ඨකථාවචනතො වාති

වෙ? න, උභයත්ම අත්තනො රුචියා දානං සන්ධාය චුත්තත්තා, පසය්භාවහාරෙ අනාපත්තිප්පසඬගතො ව. “හික්ඛුස්ස සාමං වීවරං දත්වා”ති පාළිවචනතො ව මානිකාට්ඨකථාය අඬගවචත්ථානෙ ‘උපසම්පන්නතා’ති චුත්තත්තා ව උභයත්ම දානහරණෙසු හික්ඛුභාවො ඉච්ඡිතබ්බොති දීපෙති”ති වදන්ති, ඉදමයුත්තන්ති නො තක්කොති ආවරියො. තස්මා? අනුපසම්පන්නස්ස වීවරං දත්වා තං උපසම්පන්නකාලෙ අච්ඡින්නත්තස්ස අනාපත්තිප්පසඬගතො. “අනුපසම්පන්නස්ස වීවරං වා අඤ්ඤං වා පරික්ඛාරං දත්වා...පෙ.... ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වචනතො දුක්කටං තත්ම හොතිති වෙ? නාසිද්ධත්තා, දානකාලෙ එව උපසම්පන්නතා පමාණන්ති අසිද්ධමෙතං අට්ඨකථාය වා පාළියා වා යුත්තිතො වා, තස්මා තං න යුත්තන්ති අත්ථො. අනුපසම්පන්නස්ස වීවරං දත්වා තස්සෙව අනුපසම්පන්නකාලෙයෙව වීවරං අච්ඡින්නත්තස්ස දුක්කටං, උපසම්පන්නකාලෙ වා දත්වා අනුපසම්පන්නකාලෙ අච්ඡින්නත්තස්ස දුක්කටන්ති තස්ස වචනස්ස ඉදං විකප්පත්තරඤ්ච සම්භවති, තස්මා (පාරා. 631 ආදයො) විකප්පත්තරස්ස සම්භවතො ව න යුත්තං, යස්මා අනුපසම්පන්නකාලෙ දත්වා උපසම්පන්නකාලෙ අච්ඡින්නත්තස්ස විසුං දුක්කටං න පඤ්ඤත්තං, තස්මා පුරාණවීවරධොවාවනාදිසික්ඛාපදෙසු විය අපරභාගෙ උපසම්පන්නතා චෙත්ම පමාණං, තස්මා “උපසම්පන්නතා”ති අඬගෙසු චුත්තත්තා ව තං න යුත්තන්ති අත්ථො. එත්ම “පච්චාසිසන්නස්සෙව දානමධිප්පෙතං, න නිස්සට්ඨදාන”න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො වදති කිර, වීමංසිතබ්බං.

වීවරඅච්ඡින්නසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

637. ඡට්ඨෙ කිඤ්චාපි “සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා”ති චුත්තං, මානිකාට්ඨකථායං පන “වීවරත්ථාය සාමං විඤ්ඤත්තං සුත්ත”න්ති අවත්වා කෙවලං “වීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්ත”න්ති අඬගෙසු චුත්තත්තා අඤ්ඤෙන වීවරත්ථාය විඤ්ඤත්තං සුත්තම්පි සඬගහං ගච්ඡතිති වෙදිතබ්බං. සාමන්ති චෙත්ම කස්සචි නියමනං. “සාමං විඤ්ඤාපෙත්වා”ති කිඤ්චාපි චුත්තං, තථාපි “සාමං වායාපෙය්සා”ති අත්තනො අත්ථාය වායාපෙය්සාති එවං සම්බන්ධො, අත්ථො ව වෙදිතබ්බො, පාළියං පන ආසන්නපදෙන යොජනා කතා, තස්මා සාමං විඤ්ඤත්තං සුත්තන්ති අඤ්ඤවිඤ්ඤත්තං කප්පියං ආපජ්ජති, හත්මකම්මයාවනවසෙන ලද්ධතත්තවායොපි කප්පියො. විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණං වෙ, තන්තෙ වීතංයෙව සකිං අධිට්ඨාතබ්බං, පුන අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි අධිට්ඨිතෙන එකීභාවුපගමනතො. “සචෙ පන පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වාච චිතසාටකං විය, අන්තරන්තරා අධිට්ඨිතං හොති, පුන අධිට්ඨාතබ්බ”න්ති චුත්තං. “පට්ඨානොති වචනෙන වායාපෙත්වා යපෙස්සාමිතිආදි එකස්මිං අන්තොගධං හොති”ති වදන්ති.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

642. විසිට්ඨං කප්පඤ්ච තස්ස චචනෙන විසිට්ඨං කතඤ්ච පමාණං, න ආමිසදානං. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “වීවර”න්ති උද්ධරිත්වා විභාගො චුත්තො, තං න සමෙතීති.

මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා

646. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අච්චෙකච්චරං පටිග්ගහෙත්වා නික්ඛිපිතු”න්ති, “යාව පචාරණා පචාරිතා”ති ව යං චුත්තං, තෙ පන භික්ඛු තස්ස චචනස්ස අත්ථං මිච්ඡා ගහෙත්වා අච්චෙකච්චරං නික්ඛිපන්තා වීවරකාලසමයං අතික්කාමෙසුං. කිමිදං විභත්තං, උදාහු අවිභත්තන්ති? විභත්තං, පුග්ගලිකං වා. තෙනෙව පරතො “අම්භාකං, ආවුසො, අච්චෙකච්චරානි”ති චුත්තං, අවිභත්තං පන සඬ්ඝිකත්තා න කස්සචි නිස්සග්ගියං කරොති.

අපිව “අච්චෙකච්චරං පටිග්ගහෙත්වා නික්ඛිපිතු”න්ති ඉමිනා සාමඤ්ඤචචනෙන වස්සුපනායිකදිවසතො පට්ඨාය, පිට්ඨිසමයතො පට්ඨාය වා යාව පචාරණා නික්ඛිපිතුං වට්ටති එව සඬ්ඝිකත්තා, පුග්ගලිකමිපි “වස්සංචුත්ථකාලෙ ගණ්හථා”ති දින්නත්තා. තාදිසඤ්චි යාව වස්සංචුත්ථො භොති, තාව න තස්සෙව, දායකස්ස සන්තකං භොති, තථා ඉතො තතියවස්සෙ, චතුත්ථවස්සෙ වා “පචාරණාය ගණ්හථා”තිආදිනා දින්නමිපි නික්ඛිපිත්වා යථාදානමෙව ගහෙතඛ්ඛං. අයමත්ථො අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.646-9 ආදයො) පාකටො. තානි වීවරකාලසමයාතික්කමෙ න නිස්සග්ගියානීති වෙ? න, උද්දිස්ස දින්නත්තා. යස්මා අයං සමයො “කාලෙපි ආදිස්ස දින්න”න්ති එත්ථ “කාලො”ති ආගතො, ගණ්හොජනසික්ඛාපදාදිසු “සමයො”ත්ථෙව ආගතො, තස්මා ඉධ තෙසං එකත්ථතාදස්සනත්ථං එකතො “වීවරකාලසමයො”ති චුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. මානිකායං පනෙත්ථ තාදිසං වීවරං අත්තතො සන්තකභාවං උපගතං පුග්ගලිකං සන්ධාය චුත්තං, තෙනෙවාහ “භික්ඛුනො පනෙව අච්චෙකච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති. අත්තතො කුටියා වස්සංචුත්ථස්ස භික්ඛුනො හි දාතුං අලභන්තො අත්තොවස්සෙ එව දානකිච්චං පරිනිට්ඨාපෙත්වා ගච්ඡති, තථා සඬ්ඝස්ස. තස්මා ඉදං අච්චෙකච්චරං අත්ථි උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය සඬ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා සන්තකභාවං උපගච්ඡන්තං, යං න වස්සාවාසිකභාවෙන දින්නං, අත්ථි උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය අනුපගන්ත්වා වස්සංචුත්ථකාලෙයෙව පුග්ගලස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා උපගච්ඡන්තං, යං වස්සාවාසිකභාවෙන උප්පජ්ජිත්වා සමයෙ දින්නං, අත්ථි සමයෙ දින්නමිපි පුග්ගලස්ස සන්තකභාවං අනුපගච්ඡන්තං, සඬ්ඝසන්තකභාවං වා දායකසන්තකභාවං වා උපගච්ඡන්තං, ඊදිසං සන්ධාය “සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතඛ්ඛ”න්ති චුත්තං. ඉදං අතිරෙකසංචච්ඡරමිපි නික්ඛිපිතුං ලභති අත්තතො සන්තකභාවං අනුපගතත්තා, තස්මා “දසාභානාගත”න්ති ඉතො අඤ්ඤං සන්ධාය චුත්තන්ති සිද්ධමෙතන්ති.

දසාහනො පුරෙතරං ලහිත්වා යාව පවාරණා නික්බිපිතුං න ලහති, තස්මා සකභාච්ඡපගතමෙව අධිට්ඨාතබ්බං, තංයෙව සන්ධාය “දසාහානාගත”න්ති චුත්තං, යතො “අන්තොසමයෙ අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති අනාපත්තිවාරෙ චුත්තං. සඤ්ඤාණං කත්වා නික්බිපිතබ්බකං පන පරස්ස දාතබ්බතාය සකභාවං අනුපගතං, න හි තං සන්ධාය “අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති සක්කා වත්තුං, න ච තං ඉමස්මිං අත්ථෙ නිස්සග්ගියං හොති සඬ්ඝස්ස නිස්සග්ගියාභාවතො, අට්ඨකථායම්පි අයමත්ථො සුට්ඨු පාකටොව. කතමං සඤ්ඤාණං කත්වා නික්බිපිතබ්බත්ති වෙ? පරසන්තකං චීවරං සඬ්ඝිකමෙව හොති, තතො “සල්ලක්ඛෙත්වා සුඛං දාතුං භවිස්සති”ති ඉමිනා හි පරස්ස සන්තකභාවො දස්සිතො.

“තතො පරං එකදිවසම්පි පරිභාරො නත්ථීති දසාහපරමතො උද්ධං අනුපගතත්තා”ති ලිබ්බං, ඉතො සමයතො උද්ධමෙව දසාහස්ස අනුපගතත්තා සමයතො පරං දසාහං න ලහතීති කිරස්ස අධිප්පායො. “එතං පරිභාරං ලහතියෙවා”ති එත්ථ “එකාදසමං අරුණං චීවරමාසෙ උට්ඨෙති”ති කාරණං ලිබ්බං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අනධිට්ඨහිත්වා එකාදසදිවසෙ නික්බිපිතුං ලහති”ති වදන්තො භගවා ඉතරම්පි අනච්චෙකචීවරාදිං අනුජානාති, අච්චෙකචීවරමුඛෙනාති අපරෙ”ති චුත්තං. එත්ථ කතරං සුභාසිතං? උභයම්පිති එකෙ. කථං? පයමං “අච්චෙකචීවරස්ස අනත්ථතෙ කථීතෙ දසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථීතෙ දසදිවසාධිකා පඤ්චමාසා”ති ඉමිනා සමෙති, අනුගණ්ඨීපදඋද්ධියා හි එත්ථ “එකාදසදිවසාධිකො”ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, දුතියං “දසාහානාගතන්ති...පෙ.... දසාහෙන අසම්පත්තාති අත්ථො”ති ඉමිනා සමෙති. ඉමස්ස නයස්ස වසෙන “පඤ්චමිතො පට්ඨාය උප්පන්නස්ස චීවරස්ස නිධානකාලො දස්සිතො හොති”ති පාඨො යුජ්ජති. තථා ගණ්ඨීපදඋද්ධියා “නවාහානාගතං කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණම”න්ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, තස්ස වසෙන “කාමඤ්ඤෙස දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බත්ති ඉමිනාව සිද්ධො, අට්ඨප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං යපිත”න්ති අයං පාඨො යුජ්ජති. කො පනෙත්ථ සාරොති? යො පච්ඡා චුත්තො, සොච සාරො. තෙනෙව අට්ඨකථාවරියෙන “පඤ්චමිතො පට්ඨායා”ති චුත්තං. පොරාණගණ්ඨීපදෙහි අට්ඨකථාය ව සද්ධිං සංසන්දනතො, “දසාහානාගත”න්ති පාළියා සංසන්දනතො ච එත්ථ ගණ්ඨීපදඋද්ධියි පාළියා සමෙති.

කථං? යස්මා පවාරණාදිවසෙ අරුණුග්ගමනෙ හික්ඛු වස්සංචුත්ථො හොති, තස්මා ඉමිනා දසමෙන අහෙන සද්ධිං ඡට්ඨිතො පට්ඨාය නවදිවසා දස අභාතීති දසාහං, තෙන දසාහෙන, සභයොගත්ථෙ කරණවචනං. කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමා චීවරසමයං අසම්පත්තාති කත්වා “අනාගතා”ති චුච්චති. යථා අපරකත්තිකපුණ්ණමාය වස්සිකසාටිකං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙන්තො “වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති චුච්චති, එවංසම්පදම්ඤන්ති. එත්ථ චුච්චතීති වෙ? න, ඉමස්ස නිප්පයොජනභාවජ්පසඬිගතො. අච්චෙකචීවරපටිග්ගහණකාලං නියමිතන්ති වෙ? න, “ඡට්ඨිතො පට්ඨාය උප්පන්නචීවරං අච්චෙකමෙව න හොති.

පයමකවීනෙන සිද්ධත්තා’ ති පොරාණට්ඨකපාගණ්ඨීපදෙසු වුත්තත්තා තතො උපරි “අව්චෙකච්චර” න්ති වුව්වති, පටිග්ගණ්හන්තස්ස ආපත්තිසඬ්ඨගහො ව. න ච සා ආපත්ති පාළියා, අට්ඨකපාය, යුත්තිතො වා සම්භවති. අට්ඨප්පත්තිමත්තවසෙන වුත්තන්ති චෙ? න, දසාභාධිච්චකාරිකා අට්ඨප්පත්තිපායං න දිස්සති. “භික්ඛු අව්චෙකච්චරං පටිග්ගහෙත්වා විවරකාලසමයං අතික්කාමෙන්ති” ති එත්ථ එත්තිකා එව භි අට්ඨප්පත්ති. තථා භි පරිවාරෙ (පරි. 47-53) “කිස්මිං චත්ථුස්මි” න්ති ආරභිත්වා එත්තකමෙව වුත්තන්ති චෙදිතඛ්ඛං. අව්චෙකච්චරං විවරකාලං නාතික්කාමෙන්ති, ඉතරං අතික්කාමෙන්ති දස්සනත්ථං ඉදං පඤ්ඤත්තන්ති චෙ? න, අව්චෙකච්චරස්සෙව අපරාධදස්සනතො, විසෙසකාරණාභාවා, “කාමඤ්චෙස දසාභපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතඛ්ඛන්ති ඉමිනාව සිද්ධො” ති ආදිවචනවිරොධතො ච යථා වුත්තවචනාසම්භවතො ව.

කථං? දසාභෙන සහ කත්තිකපුණ්ණමා “අනාගතා” ති භි වුත්තෙ දසාභතො අඤ්ඤා සා පුණ්ණමාති ආපජ්ජති. අනඤ්ඤා චෙ, සහ-සද්දො න සම්භවති, න භි අත්තනාව අත්තනො යොගො සම්භවති, අනාගත-සද්දො ච න සම්භවති. ආගතා සම්පත්තා එව භි සා පුණ්ණමා. විවරසමයස්ස අනන්තරත්තා එකිභාවං අනාගතත්තා අනාගතායෙවති චෙ? න, තථාපි අනාගත-සද්දස්ස සම්භවතො, ආගමනසම්භවෙ සතියෙව භි අනාගත-සද්දො සම්භවති, න භි නිබ්බානං, පඤ්ඤත්ති වා “අනාගතා” ති වුව්වති. නිබ්බානං විය ඛණ්තයං, සා ච පුණ්ණමා න කදාවි සමයභාවං පාපුණාතීති අයුත්තමෙව. “තතො පරං විකප්පෙතු” න්ති පන වචනං පිට්ඨිසමයං ගහෙත්වා ධීතත්තා සම්භවති. අපිච පචාරණායං අරුණෙ ච උට්ඨිතෙ සා පුණ්ණමා විවරසමයං එකාභානාගතා එවාපජ්ජති පුබ්බෙ සහයොගපත්තත්තා. එවං සන්තෙ එකිභාවගතාපි සා විවරසමයං අනාගතා එව ජානාති සබ්බදා න තථා විග්ගහකරණවචනත්ථං කොට්ඨෙව වචනතො දීපෙතීති චෙදිතඛ්ඛං.

කිමත්ථං පනෙත්ථ “දසදිවසාධිකො මාසො” ති ආදි වුත්තන්ති? තං පාරිපුරිසම්භවතො. පඤ්චමියඤ්භි පුරෙ අරුණං උජ්ජන්ත අව්චෙකච්චරස්ස දසදිවසාධිකො මාසොයෙව පරිපුරොති කත්වා තථා වුත්තං. අපිච තස්සා පඤ්චමියා දිවසභාගොපි සම්පත්තාය රත්තියා “භියොයා” ති වුව්වති, පගෙව පුරෙ අරුණං, තෙනෙවාහ “භියොයා ඛො, ආවුසො, අම්භාක” න්ති ආදි. “එවං සන්තෙ ‘ඡට්ඨිතො පට්ඨායා’ ති වුත්තපයමපායස්ස වසෙන ‘අනව්චෙකච්චරමිපි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතං තිච්චරමිපි එතං පරිහාරං ලභතියෙවා’” ති ච “දසදිවසාධිකො මාසො” ති ආදි ච යං ලිඛිතං. තං න, “පඤ්චමිතො පට්ඨායා” ති පාඨෙ සජ්ජිතෙව එතෙන පරියායෙන යථා වුත්ත අත්ථසම්භවතො, න තාති යානාති පුන සජ්ජිතාති. යථා ධීතවසෙනෙව අජ්ඣුපෙක්ඛිතඛ්ඛාතීති නො තක්කොති ආවරියො. ඉදං සික්ඛාපදං පුණ්ණමායං අතිස්සග්ගියත්ථමෙවාති උපතිස්සත්ථෙරො. “පචාරණාමාසස්ස පුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨායා” ති පාඨෙ සජ්ජිතෙ එතෙන පරියායෙන යථා වුත්තො උජ්ජන්තස්ස විවරස්ස නිධානකාලො දස්සිතො හොති, “අව්චෙකච්චරන්ති අච්චාසිකච්චරං වුව්වති” ති ආදි පාඨො. “ඡට්ඨිතො පට්ඨායා” ති ච “කාමඤ්චෙස දසාභපරම” න්ති ආදි ච යං ලිඛිතං, තං න පාඨො, තස්මා

එකාදසදිවසං පරිහාරං ලහනිති කත්වා ආවරියෙන “පඤ්චමිතො පටියායා” ති ලිබාපිතො කීර. “පචාරණාමාසස්ස පුණ්‍යභක්ඛජට්ඨිතො පටියාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකච්චරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතං තිච්චරම්පි එතං පරිහාරං ලහනියෙවාති පායො” ති ව “අච්චෙකච්චරස්ස අනත්ථනෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථනෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්චමාසාති පායො” ති ව එත්ථ පපඤ්චෙන්නි, තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා කට්ඨකම්මං, තුණ්හිභුතෙන වා භවිතම්මං.

අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සාසඬකසික්ඛාපදවණ්ණනා

652. “තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවරන්ති ඉදං තිච්චරෙ එව අයං විධි, ඉතරස්මිං යථාසුඛන්ති දස්සනත්ථං චුත්ත” න්ති වදන්ති. “අතිරෙකඡාරත්තං විජ්ජවසන්ති” ති තස්මිංයෙව සෙනාසනෙ වාසො න විජ්ජවාසොති කත්වා චුත්තං. කස්මා? චීවරජ්ජවත්තිජානනතො. එත්ථ කිඤ්චාපි “ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම” න්ති වචනතො අතිරෙකතොපි චුත්තං, ආරඤ්ඤකමෙව පන සෙනාසනං හොති, ධුතඬගං රක්ඛති චීවරජ්ජවත්තිජානනපලිබොධසම්භවතො.

653. “ගාචුතතො අතිරෙකජ්ජමාණෙන ලහනි” ති යං චුත්තං, තං කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? “සියා ව තස්ස භික්ඛුතො කොච්චෙව පච්චයො තෙන චීවරෙන විජ්ජවාසායා” ති වචනතො. යොජනජ්ජමාණෙපි සියාති වෙ? න, “පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමති” ති අනාපත්තිවාරෙ අනුඤ්ඤාතත්තා. යදි එවං “යොජනජ්ජමාණෙ න ලහනි” ති ඉදං කිත්ති? ඉදං නිබද්ධාවාසවසෙනෙව චුත්තං. තත්ථ ධුතඬගං භිජ්ජතීති? න භිජ්ජති, කිත්තු න ඉධ ධුතඬගාධිකාරො අත්ථිති. අථ කස්මා “අයං ධුතඬගවොරොති වෙදිතම්මො” ති චුත්තන්ති? අසම්භවතො. කථං පඤ්ඤායතීති? අඬගෙසු අභාවතො. ධුතඬගධරස්ස පතිරුපසෙනාසනදීපනතො ධුතඬගධරතා තස්ස සිද්ධා. වචනජ්ජමාණතොති වෙ? න, වචනජ්ජමාණතො ව පාළියෙව පමාණං. “අනාපත්ති පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමති” ති භි චුත්තං. ගාමසීමා නික්ඛමිත්වා කිත්තකං කාලං වසිත්වා පක්කමිතම්මන්ති වෙ? පුනදිවසෙයෙව, තස්මා අට්ඨමො අරුණො නිබද්ධාවාසෙ වා ගන්තම්මට්ඨානෙ වා උට්ඨෙතම්මොති එකෙ. අන්තොඡාරත්තන්ති එකෙ. යාව නිබද්ධාවාසං න කජ්ජෙතීති එකෙ. යාව මග්ගපරිස්සමවිනොදනාති එකෙ. සති අන්තරායෙ අන්තොඡාරත්තං වසති, අනාපත්ති. නිබද්ධාවාසකජ්ජනෙ සති අරුණුග්ගමනෙ ආපත්ති. සචෙ තංසත්තමො දිවසො, තදගෙව නික්ඛිත්තචීවරං ගහෙතම්මං, පච්චුද්ධරිතම්මං වාති එකෙ. සචෙ අන්තරා නවමග්ගපාතුභාවෙන වා නවගාමසන්තිවෙසෙන වා, තං සෙනාසනං අඬගසම්පත්තිතො පරිහායති. තදගෙව චීවරං ගහෙතම්මං වා පච්චුද්ධරිතම්මං වා. ඡාරත්තං විජ්ජවසන්තස්ස වෙ පරිහායති, අනාපත්ති අනුඤ්ඤාතදිවසත්තාති එකෙ. ආපත්ති එව අනඬගසම්පත්තිතොති එකෙ. යුත්තතරං පනෙත්ථ විචාරෙත්වා ගහෙතම්මං. සචෙ ධුතඬගධරො හොති, ගාමසීමායං අවසිත්වා පච්ඡිමජ්ජමාණයුත්තෙ යානෙ වසිත්වා පක්කමිතම්මං. පයමං

බද්ධඅවිජ්ජාසංඝාතො වෙ ගාමො හොති, අඤ්ඤාස්මිම්පි මාසෙ අන්තොසීමාය වසතො අනාපත්ති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “යථාචුත්තසෙනාසනෙ වසන්තෙනාපි ඡාරත්තමෙව වීවරං ගාමෙ නික්ඛිපිතබ්බන්ති අධිජ්ජායෙන අඤ්ඤං අන්තොඡාරත්තම්පි අඤ්ඤම්පි වසතො ආපත්තියෙවා”ති වුත්තං.

සාසකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා

657. දෙථාචුසො අම්භාකන්ති එත්ථ අකතවිඤ්ඤත්ති හොති න හොතීති? හොති, යදි එවං අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදස්ස ව ඉමස්ස ව කිං නානාකරණන්ති? තං අඤ්ඤාතකඅජ්ජවාරිතෙයෙව විඤ්ඤාපෙන්නස්ස, ඉදං ඤාතකපවාරිතෙපි, තං අනච්ඡින්නවීවරස්සෙව, ඉදං තස්සපි, තං වීවරංයෙව විඤ්ඤාපෙන්නස්ස, ඉදං අවීවරම්පි. එවං සන්නෙ ඉදං තං අන්තොකත්වා යිතං හොති, තස්මා ද්වින්නම්පි අභිගසම්පත්තියා සති කෙන භවිතබ්බන්ති? ඉමිනා භවිතබ්බං ඉමස්ස නිජ්ජදෙසතොති එකෙ. ද්විහිපි භවිතබ්බං උභින්නම්පි අභිගසිද්ධිතොති එකෙ. ඉමානි තස්ස අභිගානි විකජ්ජනුපගවීවරතා, සමයාභාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ව පටිලාභොති චත්තාරි. ඉමස්ස පන සඛිසෙ පරිණතභාවො, ඤාත්වා අත්තනො පරිණාමනං, පටිලාභොති තීණි. එත්ථ පඨමො වාදො අයුත්තො කත්වාපි ඔකාසං අට්ඨකථායං, පරිවාරෙ ව අවිචාරිතත්තා. යදි එවං තත්ථ අභිගෙසු “අනඤ්ඤපරිණතතා”ති චත්තබ්බන්ති වෙ? න චත්තබ්බං, අත්ථනො සිද්ධත්තා. පරිණතසික්ඛාපදද්වයසිද්ධිතො, පරිණතසඤ්ඤිතො, ආපත්තිසම්භවතො ව “මය්හම්පි දෙථා”ති වදන්ති, “වට්ටතී”ති අනුද්දිට්ඨං, “අම්භාකම්පි අත්ථී”ති වුත්තත්තා වට්ටති. “සඛිසස්ස පරිණතං...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති එත්ථ “පුග්ගලස්සා”ති න වුත්තං, යතො සුද්ධපාවිත්තියවසෙන ආගතත්තා. “අඤ්ඤවෙතියස්සා”ති න වුත්තං සඛිසස්ස අවෙතියත්තා, තස්මායෙව “වෙතියස්ස පරිණතං...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති එත්ථාපි “අඤ්ඤසඛිසස්ස අඤ්ඤපුග්ගලස්සා”ති න වුත්තං. “යතො තථා ඉධ ව ‘පුග්ගලස්ස පරිණතං...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’ති එත්ථ ව ‘අත්තනොපි’ති කිඤ්චාපි න වුත්තං, තථාපි සම්භවතී”ති වදන්ති. තං පන ඉධ අත්තනො පරිණාමනාධිකාරත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස න වුත්තන්ති එකෙ. තතුත්තරිසික්ඛාපදෙ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.526) පදං වියාති එකෙ. තං න, එත්ථ පුග්ගලපරිණාමනසික්ඛාපදෙ අවුත්තත්තා. ධම්මසිරිත්ථෙරො පනාහ –

“අත්තනො අඤ්ඤතො ලාභං, සඛිසස්සඤ්ඤස්ස වා නතං;
පරිණාමෙයා නිස්සග්ගි, පාවිත්තියම්පි දුක්ඛට්ඨන්ති.

තස්සත්ථො – සඛිසස්ස පරිණතං අත්තනො පරිණාමෙයා නිස්සග්ගියං. තදෙව අඤ්ඤතො පරිණාමෙයා පාවිත්තියං. අඤ්ඤස්ස පරිණතං අත්තනො වා පරස්ස වා පරිණාමෙයා දුක්ඛට්ඨන්ති, තස්මා අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිආදීසු

වුත්තාපත්තිසම්භවතො ඉධ පරිණතද්වයෙ “අත්තනො” ති පදං න වුත්තං.
 තස්මිඤ්චි වුත්තෙ දුක්ඛටමත්තප්පසඬගො සියා, අවුත්තෙ පනෙතෙසු
 වුත්තාපත්තිනං යථාගමමඤ්ඤතරා ච ඉධ අවුත්තසිද්ධි දුක්ඛටඤ්චාති ද්වෙ
 ආපත්තියො එකතො භොන්තිති විනයධරානං අනවසෙසඤාණස්ස ඕකාසො කතො
 භොතිති.

ඉති තිංසකකණ්ඩං සාරමණ්ඩං,
 අලමෙතං විනයස්ස සාරමණ්ඩෙ;
 ඉධ නිට්ඨිතසබ්බසාරමණ්ඩං,
 විනයවසෙන පුනාති සාරමණ්ඩන්ති.

පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො පත්තවග්ගො තතියො.

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියවණ්ණනා

5. පාවිත්තියකණ්ඩො

1. මුසාවාදවග්ගො

1. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

1. වාදක්ඛිත්තොති එත්ථ අවිසෙසෙන වාදප්ප්පච්ඡිතණ්ඩසඬබ්බතො තිව්ධොපි
 කථාමග්ගො “වාදො” ඉච්චෙව වුත්තොති වෙදිතබ්බො. තෙසු “තිත්ථියෙහි
 සද්ධි”න්ති වචනතො යපෙත්වා වාදං “සෙසා”ති වදන්ති.
 ඡලජාතිනිග්ගහට්ඨානකුසලතාය කදාචි කත්ථචි අවජානිත්වා පටිජානාති, තථා
 පුබ්බෙ කිඤ්චි වචනං පටිජානිත්වා පච්ඡා අවජානාති. එවං වා අඤ්ඤථා වා
 අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිවරති. එවං පවත්තො සම්පජානමුසා භාසං පටිස්සුණිත්වා
 අසච්චායන්තො සඬකෙතං කත්වා විසංවාදෙන්තො එවං සො වාදක්ඛිත්තො
 සමානො පාවිත්තියවත්ථුඤ්ච පරිපුරන්තො විවරතිති එවමධිජ්ජායො වෙදිතබ්බො.
 අත්තනො වාදෙති එත්ථ “සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති (ධ. ප. 279; වුළුති.
 අභිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 7; නෙත්ති. 5; මහානි. 27) පයමමාරද්ධෙ අත්තනො
 වාදෙ. “යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති (සං. නි. 3.15) නො සමයො. “සබ්බෙ ධම්මා”ති
 වුත්තෙ නිබ්බානම්පි සඬගහං ගච්ඡති. “නිබ්බානං පරමං සුඛ”න්ති (ධ. ප. 203-204;
 ම. නි. 2.215) වුත්තත්තා පන තං න දුක්ඛං. නො යානමෙතං විජ්ජති. අයං පරවාදී
 “යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති සුත්තං දස්සෙත්වා සිද්ධන්තං සම්භමෙත්වා “විරොධි
 විරුද්ධො”ති වුත්තං දොසං ආරොපෙස්සන්ති තස්මිං පයමවාදෙ කඤ්චි දොසං
 සල්ලක්ඛෙන්තො ආරොපිතෙ වා දොසෙ අනාරොපිතෙ වා “නායං මම වාදො”ති

තං අවජානිත්වා “නිබ්බානන්ත්වෙව සස්සන”න්ති, “අනත්තා ඉති නිව්ඡයා”ති ව සුත්තං දිස්වා තස්ස පටිමවාදස්ස නිද්දොසතං සල්ලක්ඛෙන්වා “මමෙව අයං වාදො”ති තමෙව පච්ඡා පටිජානාති. එවං තත්ථ යථාචුත්තමානිසංසං සල්ලක්ඛෙන්තො තං පටිජානිත්වා යදි අනත්තා සබ්බෙ ධම්මා, ධම්මා එව න තෙ භවන්ති. සභාවං ධාරෙන්තීති හි “ධම්මා”ති වුච්චන්ති.

අයඤ්ච අත්ත-සද්දො සභාවචාචීති එවං ආරොපිතෙ වා දොසෙ අනාරොපිතෙ වා දොසොති සල්ලක්ඛෙන්වා “නායං මම වාදො”ති තමෙව පටිමවාදං පච්ඡා අවජානාති. අථ සො පරවාදී සපක්ඛං පටිසෙධෙ පටිජානනත්තාපනයනං. පටිජානාති පත්‍යාස්ස ඉති වචනතො “පටිඤ්ඤා අඤ්ඤා සො නාම තෙ නිග්ගහො”ති වුත්තො. සභාවාතිරිත්තං අත්ථං පටිසෙධාධිප්පායනො සභාවතො අතිරිත්තං බාලපරිකප්පිතමත්තානං සන්ධාය “අනත්තා සබ්බෙ ධම්මා”ති මෙ පටිඤ්ඤාතකථා, සා ව තදවත්ථායෙවාති න මෙ තං පටිඤ්ඤාතත්තාපනයනං අත්ථී, “නායං මම වාදො”ති අවජානනං පන සභාවසඬ්ඛානං අත්තානං සන්ධාය “අනත්තා සබ්බෙ ධම්මා”ති න වදාමිති අධිප්පායෙන කතන්ති ඉමිනා අඤ්ඤාත කරණෙන තං පුබ්බෙ පටිඤ්ඤාතත්තාපනයනං කරණං පටිච්ඡාදෙති. “අනත්තා සබ්බෙව ධම්මා”ති න වත්තබ්බං “අත්ත-සද්දස්ස සභාවචාචිත්තා”ති ඉදං කරණං පටිච්ච තෙන පුබ්බෙ පටිඤ්ඤාතත්තාපනයනං කතං. තමඤ්ඤකාරණං පච්ඡා දස්සිතෙන අඤ්ඤාත කරණෙන පටිච්ඡාදෙතීති අධිප්පායො.

යස්මා න කෙවලං යථාදස්සිතනයෙන සො අත්ථමෙව අවජානාති, පටිජානාති ව, කිත්තු වචනමිපි, තස්මා අට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 1) “ජානිතබ්බතො”ති පටිමං කරණං වත්වා පරවාදිනා “යදි ජානිතබ්බතො අනිච්චං, නිබ්බානං තෙ අනිච්චං සියා”ති වුත්තෙ “න මයා ‘ජානිතබ්බතො’ති කරණං වුත්තං, ‘ජානිධම්මතො’ති මයා වුත්තං, තං තයා බධිරතාය අඤ්ඤාත සල්ලක්ඛිතන්තිආදීනි වදන්ති අධිප්පායො. ‘ජානිතබ්බතො’ති වත්වා පුන ‘ජානිධම්මතො’තිආදීනි වදන්ති”ති වුත්තං. “අවජානිත්වා පුන පටිජානන්තො තං අවජානනං ඉමිනා පටිච්ඡාදෙති නාමා”ති ලිඛිතං.

2. ජානිත්වා ජානන්තස්ස වාති ජානිත්වා වා ජානන්තස්ස වාති අත්ථද්වයං දිපෙතීති.

3. අපිච මිච්ඡාවාචාපරියාපන්නාති චතුබ්බිධමිච්ඡාවාචාපරියාපන්නා.
සීහළාදිනාමහෙදගතාති කෙච්චි, තස්මා එවං වදනො වචනං, තංසමුට්ඨාපිකා චෙතනාති උභයං වුත්තන්ති මාතිකායං උභින්නං සඬ්ගහිතත්තා. විභඩ්ගෙ තං වචනං යස්මා විනා විඤ්ඤත්තියා නත්ථී, තස්මා “වාචසිකා විඤ්ඤත්ති”ති විඤ්ඤත්ති ව දස්සිතා. “එවං වදනො වචන”න්ති ලොකවොහාරෙන වත්වා පරමත්ථතො දස්සෙන්තො “තංසමුට්ඨාපිකා වා චෙතනාති වුත්ත”න්ති ව වදති. ඔළාරිකෙනෙවාති චෙතනාසමුට්ඨානවාචානං සුබ්බමත්තා විසයවසෙනෙව කතාති.

9. දිටියස්ස හොතීති දිටියො අස්ස, අනෙන වා උපචාරජ්ඣානවසෙන න මයා අඛ්‍යාවටො මනො, “න මයා පවත්තො පටො දිටියො” තිආදිං භණන්තස්ස ව පරමත්ථසුඤ්ඤතං උපාදාය එව “ඉත්ථිං න පස්සාමි, න ව පුරිස” න්ති භණන්තස්ස ව න මුසාවාදො.

11. ආපත්තිං ආපජ්ජති යෙවාති එත්ථ “දුබ්භාසිතාපත්ති” ති වදන්ති. කස්මා? “කෙළිං කුරුමානො” ති චුත්තත්තා. “වාවා ගිරා...පෙ.... වාවසිකා විඤ්ඤත්ති” ති උජුකං සන්ධාය, කායො න උජුකො.

මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

13. “පුන අරෙ පත්තෙති පුන තං යානං පරිවට්ටෙත්වා ආගතෙ අඤ්ඤස්මිං අරෙ” ති ලිඛිතං. පතිට්ඨිකාරජ්ජදෙසන්ති භූමිං. පුන අරෙති පුන තස්මිං යෙව අරෙ භූමිං පත්තෙති අත්ථොති කෙච්චි, තං න සුන්දරං විය. ජාපිතොති පරාජිතො, “පරාජිතො” ති වා පායො. පාපෙසීති අභිභවසී. මනාපං භාසමානස්ස ධ්‍රාග්මණස්ස ගරුං භාරං. උදබ්බහීති ආකඨසීති අත්ථො, අනාදරත්ථෙ වා සාම්ච්චනං. ධනඤ්ච නං අලාභෙසීති යථා සො ධනං අලභි, තථා අකාසීති අධිජ්ජායො.

15. පුබ්බෙති නිදානෙ. අවකණ්ණකන්ති ඡින්නකණ්ණකනාමං. ජවකණ්ණකන්ති වචකකණ්ණකනාමං. ධනිට්ඨකං ධනවඨ්ඨකනාමං, සිරිවඨ්ඨකනාමං කුලවඨ්ඨකස්සෙව නාමං. තච්ඡකකම්මන්ති ඛණනකම්මකාරා කොට්ඨකා, පාසාණකම්මකාරාති කෙච්චි. “මුද්දාති පබ්බගණනා. ගණනාති මහාගණනා” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. “මධුමෙහං ඔමෙහ” න්ති ලිඛිතං. ථූලකායස්ස මංසුපවයොති එකෙ. යහ මෙථුනෙ. විතරාගතාදීහි අක්කොසන්තොපි කිලෙසෙහෙව කිර අක්කොසති නාම, තථා “සොතාපන්තො” ති අක්කොසන්තො ආපත්තියා අක්කොසති නාමාති එකෙ. ලිඛිගායත්තත්තා අවිචොදාතාදිපි ලිඛිගමෙව ජාතං.

16. සබ්බත්ථ වදෙතීති උද්දෙසො. භණතීති විත්ථාරො. වදෙතීති වා ඉමිනා පරවිඤ්ඤාපනං දීපෙති.

26. අඤ්ඤාපදෙසවාරෙසු පන “එවං වදෙතී” ති චුත්තං. කස්මා? පුබ්බෙ දස්සිතඋද්දෙසක්කමනිදස්සනත්ථං. පුබ්බෙපි “භීතෙන භීතං, භීතෙන උක්කට්ඨං, උක්කට්ඨෙන භීතං, උක්කට්ඨෙන උක්කට්ඨ” න්ති ජාත්‍යාදීසු එකෙකස්මිං චතුධා චතුධා දස්සිතඋද්දෙසක්කමස්ස නිදස්සනං “එව” න්ති ඉමිනා කරොති. “භීතෙන භීතං වදෙතී” ති චුත්තට්ඨානෙයෙව හි “එවං වදෙතී” ති චුත්තෙ සො ආකාරො නිදස්සිතො හොතීති අධිජ්ජායො. අඤ්ඤා ආඤ්ඤාපදෙසෙන සො ආකාරො න සම්භවතීති ආපජ්ජති. න සම්භවති එවාති වෙ? න, විසෙසකාරණාභාවා, තත්ථ අනාපත්තිජ්ජසඬගතො, අනියමනිද්දෙසෙන අනියමත්ථසම්භවතො ව. “සන්ති

ඉඳෙකවිටෙව වණ්ඩාලා” තිආදිනා හි අනියමනිද්දෙසෙන වණ්ඩාලං වා අවණ්ඩාලං වා සන්ධාය හණන්තස්ස ආපත්තීති අනියමත්ථො සම්භවතීති අධිප්පායො. යදි එවං එත්තකමෙව වත්තබ්බං තාවතා පුබ්බෙ දස්සිතඋද්දෙසක්කමනිදස්සනසිද්ධිතොති? න, “වදෙතී” ති ඉමිනා අයොජිතෙ “එව” න්ති පදෙ ඉමං නාම ආකාරං දස්සෙතීති අනවබොධතො. අඤ්ඤාපදෙසනායෙපි පරවිඤ්ඤාපනෙයෙව දුක්කට්ඨාචිත්තියං වියාති නියමනපයොජනං වා “වදෙතී” ති පදන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා අත්තනො සමීපෙ යත්වා අඤ්ඤං භික්ඛුං ආණාපෙන්නො භීනෙන භීනං වදෙති හණති, ආපත්ති පාචිත්තියස්ස. සවෙ සයං භීනො භීනෙන භීනං වණ්ඩාලං...පෙ.... පුක්කුසො “පුක්කුසො” ති හණති ආපත්ති වාචාය වාචාය පාචිත්තියස්ස, එස නයො අඤ්ඤාපදෙසවාරෙසුපිති යොජනා වෙදිතබ්බා. අයමත්ථො දුට්ඨදොසෙසු පරියෙසිතබ්බො. අඤ්ඤා “වදෙති හණති” ති එතෙසං අඤ්ඤතරං උභයත්ථ අනඤ්ඤාපදෙසවාරඅඤ්ඤාපදෙසවාරෙසු, විසෙසෙන වා අඤ්ඤාපදෙසවාරෙසු නිරත්ථකං ආපජ්ජති විනායෙව තෙන වචනසිලිට්ඨතාසම්භවතො. අත්තනො පාළියං අවුත්තත්තා පනෙත්ථ “සාණත්තික” න්ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ත්වං පදසන්ධි වදෙතීති වද ඉතීති. අසම්මුඛා වදන්තස්ස දුක්කට්ඨං “සම්මුඛා පන සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කට්ඨං” න්ති අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තත්තා. දවකම්මතා නාම කෙළි, තං දස්සෙතුං “හසාධිප්පායතා” ති වුත්තං. “අසම්මුඛාපි දවකම්මතාය වදන්තස්ස දුබ්භාසිතමෙවා” ති ආචරියා වදන්ති. පාපගරහිතාය කුප්ඤ්ඤිත්වාපි වදන්තස්ස දුක්කට්ඨං, අසම්මුඛා අනාපත්තීති.

ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පෙසුඤ්ඤාසික්ඛාපදවණ්ණනා

36-7. “ඉමස්ස සුත්වා අමුස්සා” ති පායො. “ඉමෙසං සුත්වා” ති න සුන්දරං. හෙදායපීති හෙදාය. තිණ්ණමපි භික්ඛුභාවතොයෙව නිපජ්ජනතො “භික්ඛුනං පෙසුඤ්ඤ” ති බහුවචනං කතං.

38-9. “ඉත්ථන්තාමො ආයස්මා වණ්ඩාලො...පෙ.... පුක්කුසොති හණති” ති වත්වා පෙසුඤ්ඤං උපසංහරතීති යොජනා. අඤ්ඤා “පුක්කුසොති හණති” ති වත්තබ්බතා ආපජ්ජති. එත්ථ අනුපසම්පන්නවාරො ලබ්භමානොපි න උද්ධට්ඨො ඔමසවාදෙ දස්සිතනයත්තා, සඬ්ඛෙපතො අන්තෙ දස්සෙතුකාමතාය වා. තථා හි අන්තෙ තිණ්ණ දුක්කට්ඨානි දස්සිතාති. තානි පන දස්සෙන්නො භගවා යස්මා “උපසම්පන්නස්ස සුත්වා උපසම්පන්නස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති” ති වුත්තානං ද්විත්තං පදානං අඤ්ඤතරවිපල්ලාසවසෙන වා උභයවිපල්ලාසවසෙන වා පාචිත්තියන්ති කත්වා ද්වෙපි තානි එකතො වුත්තානීති දස්සෙතුකාමො, තස්මා සබ්බපඨමංයෙව “උපසම්පන්නො උපසම්පන්නස්ස සුත්වා උපසම්පන්නස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා” ති ආහ. “ද්විසු පනෙතෙසු යස්මා පාරාජිකං අප්ඤ්ඤාපන්නොපි උපසම්පන්නො තාදිසංයෙව උපසම්පන්නං ඛුංසෙතුකාමො ඔමසති, තාදිසස්ස සුත්වා තාදිසස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති,

ආපත්ති පාවිත්තියස්ස, තස්මා ‘උපසම්පන්නො’ති ඉදං ආදිපදං සබ්බත්ථ වුත්ත’න්ති කෙච්ච දන්ති, තං න යුත්තං, අනවසෙසආපත්තිං ආපන්නස්ස පුන ආපත්තියා අසම්භවතො, තස්මා කෙච්චං මාතිකායං භික්ඛුපදාභාවතොයෙව “භණ්ණි උපසංහරති”ති පදානං කාරකනිද්දෙසාභාවෙ අසම්භවතො එව තං ආදිපදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං පාළිලෙසාභාවතො අනාණත්තිකමෙව. “න පියකමාස්ස, න හෙදාධිප්පායස්සා”ති උපසංහරණාපෙක්ඛං සාම්චවනං තුණ්හිභුතස්ස වචනප්පයොජනාභාවතො, තෙන වුත්තං “පාපගර්හිතාය භණ්ණත්තස්ස අනාපත්ති”ති.

පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

45-6. සබ්බමෙතං පදසො ධම්මො නාමාති එත්ථ ධම්මො නාම බුද්ධභාසිතොති එවං සම්බන්ධො. අක්ඛරසමූහොති අසමත්තපදෙ. පච්චෙකබුද්ධභාසිතං බුද්ධභාසිතෙ එව. අනුපාසකගහට්ඨෙහි භාසිතො ඉසිභාසිතාදිසඬගහං ගච්ඡතිති වෙදිතබ්බං. කත්ථචි පොත්ථකෙ “දෙවතාභාසිතො”ති පදං නත්ථි, යත්ථ අත්ථි, සා පාළි. ගාථාබන්ධෙපි ච එස නයොති එකමෙව අක්ඛරං වත්ථා යානං ලබ්භති එව. “එවං මෙ සුත්ත”න්තිආදියුත්තං භණ්ණාපියමානො එකාරං වත්ථා තිට්ඨති වෙ, අන්වක්ඛරෙන පාවිත්තියං, අපරිපුණ්ණපදං වත්ථා ධීතො අනුබ්‍යාඤ්ජනෙන. පදෙසු එකං පඨමපදං විරුජ්ඣති වෙ, අනුපදෙන පාවිත්තියං. අට්ඨකථානිස්සිතොති අට්ඨකථානිස්සිතවසෙන ධීතො. පුබ්බෙ පකතිභාසාය වුත්තං අට්ඨකථං සන්ධාය. පාළිනිස්සිතොති පාළියං එවාගතො. මග්ගකථාදීනිපි පකරණාති.

48. උපචාරන්ති ද්වාදසහත්ථං. “ඔපාතෙතීති එකතො භණ්ණි සමාගච්ඡති”ති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි අපලාලදමනම්පි සීලුපදෙසොපි භගවතො කාලෙ උප්පන්නො, අථ ඛො තෙසු යං යං බුද්ධච්චනතො ආහරිත්ථා වුත්තං, තං තදෙව ආපත්තිවත්ථු භොතීති විඤ්ඤාපනත්ථං මහාඅට්ඨකථායං “වදන්ති”ති වචනෙහි සිටීලං කතං. බුද්ධච්චනතො ආහරිත්ථා වුත්තස්ස බහුලතාය තබ්බහුලනයෙන තෙසු ආපත්ති වුත්තා, තස්මා මහාපච්චරියං තස්සාධිප්පායො පකාසිතොති අත්ථො. “සබ්බෙසමෙව වචනන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. සචෙ ආචරියො ධීතො නිසින්නානං පාඨං දෙති, “න ධීතො නිසින්නස්ස ධම්මං දෙසෙස්සාමි”ති වුත්තාපත්තිං නාපජ්ජතිති එකෙ. තෙසම්පි පාඨදානං ධම්මදෙසනතො න අඤ්ඤන්ති තං න යුත්තං, ඡත්තපාණිකාදීනං පාඨදානෙන අනාපත්තිප්පසඬගතො, ආපත්තිභාවො ච සිද්ධො. වුත්තඤ්ඤෙන –

“උභො අත්ථං න ජානන්ති, උභො ධම්මං න පස්සරෙ;
යො වායං මන්තං වාවෙති, යො වාධම්මෙනධියතී”ති. (පාචි. 647);

එත්ථ අධියතීති අත්ථො, තස්මා පාඨදානම්පි ධම්මදෙසනාව. සෙඛියට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 634) “ධම්මපරිච්ඡෙදො පනෙත්ථ පදසොධම්මෙ වුත්තනයෙන

වෙදිතබ්බො” ති වුත්තං, තස්මා අයමෙව ධම්මො සබ්බත්ථ ධම්මපටිසංයුත්තසික්ඛාපදෙසු වෙදිතබ්බො. යදි එවං සඬ්ඛාරභාසාදිවසෙන විත්තධම්මං දෙසෙන්නස්ස සෙබ්බවසෙන අනාපත්ති සියා, තතො ඡපකජාතකවිරොධො. තත්ථ මන්තානං බාහිරගන්ථත්තාති වෙ? න, තදධිජ්ජායාජානනතො. අයඤ්චි තත්ථ අධිජ්ජායො “බාහිරකගන්ථසඬ්ඛාතම්භි මන්තං උච්චෙ ආසනෙ නිසින්තස්ස වාවෙනුං මෙ භික්ඛවෙ අමනාපං, පගෙව ධම්මං දෙසෙතු”න්ති. “තදාපි මෙ, භික්ඛවෙ, අමනාපං නීවෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා උච්චෙ ආසනෙ නිසින්තස්ස මන්තං වාවෙනුං, කිමඬ්ඨං පන එතරහි...පෙ.... ධම්මං දෙසෙතු”න්ති (පාචි. 647) හි අයං පාළි යථාචුත්තමෙව අධිජ්ජායං දීපෙති, න අඤ්ඤං. තෙනෙව “මන්තං වාවෙනුං ධම්මං දෙසෙතු”න්ති වචනභෙදො කතො. අඤ්ඤො උභයත්ථ “ධම්මං දෙසෙතු”ම්ච්චෙව වත්තබ්බන්ති.

මයා සද්ධිං මා වදාතිආදිමහි පන අනුගණ්ඨීපදෙ එවං චුත්තො “සවෙ භික්ඛු සාමණෙරෙන සද්ධිං වත්තුකාමො, තථා සාමණෙරොපි භික්ඛුනා සද්ධිං වත්තුකාමො සහසා ඔපාතෙති, ‘යෙභුයොන පගුණං ගන්ථං භණන්තං ඔපාතෙති’” තිආදීසු විය අනාපත්ති, න හි එත්තාවතා භික්ඛු සාමණෙරස්ස උද්දිසති නාම භොති. යස්මා මහාඅට්ඨකථායං නත්ථී, තස්මාපි යුත්තමෙවෙනං. සවෙ තත්ථ විචාරෙත්වා පටික්ඛිත්තං සියා ආපත්ති, කිරියාකිරියඤ්ච නාපජ්ජති. කස්මා? යස්මා විත්තෙන එකතො වත්තුකාමො, අථ බො නං ‘එකතො මා වදා’ති පටික්ඛිපිත්වාපි එකතො වදන්තො ආපජ්ජති. අවත්තුකාමස්ස සහසා විරජ්ඣිත්වා එකතො වදන්තස්ස අනාපත්ති, තෙන චුත්තං ‘මයා සද්ධිං මා වදාති චුත්තො යදි වදති, අනාපත්ති’ ති. තථාපි ආවරියානං මනිමනුවත්තන්තෙන එවරුපෙසු යානෙසු යථාචුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. කස්මා? යස්මා මහාඅට්ඨකථායං නත්ථී, නත්ථීභාවතොයෙව ආපත්ති. සවෙ තත්ථ අනාපත්තිඅවචනං න සම්භවති අයමට්ඨානත්තා” ති.

තත්ත්වයං විචාරණා – “මයා සද්ධිං මා වදා” ති චුත්තො යදි වදති, භික්ඛුනො අනාපත්තිති යුත්තමෙන භික්ඛුනො වත්තුකාමතායාභාවතො, භාවෙපි සජ්ඣායකරණාදීසු තීසු අනාපත්තිතො ව. අථ සාමණෙරෙන බ්‍යත්තතාය “මයා සද්ධිං මා වදා” ති චුත්තො භික්ඛු අබ්‍යත්තතාය වදති, ආපත්ති එව වත්තුකාමතාසබ්භාවතො. සහසා වෙ වදති, අනාපත්ති තදභාවතො. සවෙ භික්ඛු එවං “මයා සද්ධිං මා වදා” ති වත්වා තෙන සද්ධිං සයං වදති, ආපත්ති එව. න හි එතං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං. යදි එතං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං භවෙය්‍ය, යුත්තං. තත්ථ අනාපත්තිති අධිජ්ජායො. මහාපච්චරියං ඉමිනාව අධිජ්ජායෙන “මයා සද්ධිං මා වදා” ති චුත්තං සියා. න හි සාමණෙරස්ස කිරියා ඉධ පමාණන්ති, ඉමස්මිං පන අධිජ්ජායෙ චුත්තෙ අනියුත්තංවාති අත්ථො. අක්ඛරත්ථො බ්‍යඤ්ජනත්ථො. කිඤ්චාපි “යඤ්ච පදං යඤ්ච අනුපදං යඤ්ච අන්වක්ඛරං යඤ්ච අනුබ්‍යඤ්ජනං, සබ්බමෙන පදසොධම්මො නාමා” ති චුත්තං, තථාපි “පදෙන වාවෙති, පදෙ පදෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්ස, අක්ඛරාය වාවෙති, අක්ඛරක්ඛරාය ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති ඉදමෙව ද්වයං යොජිතං, තං කස්මාති වෙ? පදෙන අනුපදඅනුබ්‍යඤ්ජනානං

සඬගහිතත්තා. චුත්තඤ්ඤානං “අනුපදන්ති දුතියපාදො. අනුබ්‍යාඤ්ජනන්ති පුරිමබ්‍යාඤ්ජනෙන සදිසං පච්ඡාබ්‍යාඤ්ජන”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 45), තස්මා අනුපදෙකදෙසමත්තමෙව අනුබ්‍යාඤ්ජනන්ති සිද්ධං. “අක්ඛරානුබ්‍යාඤ්ජනසමුහො පද”න්ති ච චුත්තත්තා පදමත්තමෙව චත්තබ්බං තෙන අනුපදාදිත්තයග්ගහණනොති චෙ? න චත්තබ්බං චචනවිසෙසනො. පදෙන වාචෙන්තො හි පදෙ වා අනුපදෙ වා අනුබ්‍යාඤ්ජනෙ වා ආපත්තිං ආපජ්ජති. න අක්ඛරෙන. අක්ඛරෙන වාචෙන්තො පන පදාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං ආපජ්ජති. න හි “චරො වරඤ්ඤ වරදො වරාහරො”ති ආදිමිති පයමං ව-කාරං වාචෙන්තො දුතියාදිව-කාරෙ ඔපානෙති, පයමං රො-කාරං වාචෙන්තො දුතියරො-කාරෙ ඔපානෙති, පයමං ර-කාරං වාචෙන්තො දුතියර-කාරෙ ඔපානෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සාති සම්භවති. අනුබ්‍යාඤ්ජනානුලොමනො සම්භවති එවාති චෙ? න, “පදෙ පදෙ ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති ඉමිනා විරුද්ධත්තා. ඉදඤ්ඤි චචනං එකස්මිං පදෙ එකා ආපත්තීති දීපෙති. “රූපං අනිච්චන්ති චුච්චමානො රූති ඔපානෙති”ති චචනනො සකලං පාදං වාචෙන්තස්ස පයමඅක්ඛරමත්තෙ එකනො චුත්තෙ ආපත්තීති සිද්ධන්ති චෙ? න, “අක්ඛරක්ඛරාය ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති ඉමිනා විරුද්ධත්තා, තස්මා රූති ඔපානෙතිති වත්තුං අසම්භවනො රූ-කාරස්ස යථාචුත්තධම්මපරියාපන්නභාවසිද්ධිනො තං අවත්වා කෙවලං අක්ඛරාය වාචෙන්තස්ස යථාචුත්තධම්මපරියාපන්නඅක්ඛරභාවදස්සන්තං “රූපං අනිච්චන්ති චුච්චමානො”ති චුත්තං, චචනසිලිට්ඨතාවසෙන වා අනුබ්‍යාඤ්ජනෙ වෙදනාවචනං වියාති වෙදිතබ්බං.

පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පයමසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

50. “න සහසෙය්‍යං කප්පෙතබ්බ”න්ති භාවවසෙන චුත්තං, කෙසුචි “න සහසෙය්‍යා කප්පෙතබ්බා”ති පායො, න කප්පෙතබ්බා භික්ඛුනාති පඤ්ඤත්තන්ති අධිප්පායො. “අපස්සෙනං වාති වාසිමමඤ්චකමෙව හොති”ති ලිඛිතං. යං එතෙසං න කප්පති, තං තෙසමිපිති උපජ්ඣායාදීනං සන්තිකං අගන්ත්වා සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති පායසෙසො.

52. “අනුපසම්පන්නො නාම භික්ඛුං යපෙත්වා අවසෙසො”ති චුත්තත්තා මාතුගාමො අනුපසම්පන්නොති චතුත්ථරත්තියං මාතුගාමො ද්වෙපි සහසෙය්‍යාපත්තියො ජනෙතීති අපරෙ”ති චුත්තං, “භික්ඛුං යපෙත්වා...පෙ.... පන්නොති පාරාජිකචත්ථුහුතො තිරච්ඡානපුරිසො අධිප්පෙතො”ති ච, උභයමිපි විමංසිතබ්බං. දුතියසික්ඛාපදෙ මාතුගාමො නාමාති මනුස්සිත්ථිංයෙව ගහෙත්වා යක්ඛි පෙති තිරච්ඡානගතා පාරාජිකචත්ථුහුතා න ගහිතා තෙසු දුක්කටත්තා. “සවෙ පන අත්තනොපි සික්ඛාපදෙ දුක්කටං භවෙය්‍ය, අථ තස්මා පයමසික්ඛාපදෙ පාචිත්තිය”න්ති ච චුත්තං. “අපරික්ඛිත්තෙ පමුඛෙ අනාපත්ති”ති සීහලට්ඨකථාවචනං, තස්සත්ථං දීපෙතුං අත්ඨකට්ඨකථායං “භූමියං විනා ජගතියා පමුඛං සන්ධාය කථිත”න්ති චුත්තං. සුන වසතීති චතුත්ථදිවසෙ වසති.

හික්බුතිපත්තෙති හික්බුම්හි නිපත්තො. සන්නිපතිතමණ්ඩපං නාම මහාවිහාරෙ සන්නිපාතට්ඨානං. “තීණි ව දිවසානි දුක්කට්ඨෙත්තෙ වසිත්වා චතුත්ථෙ දිවසෙ සහසෙය්‍යාපත්තිපහොනකෙ සයති, පාවිත්තියෙවා”ති එකච්චෙ වදන්ති කිර, තං න යුත්තං.

පඨමසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

55. “අථ ඛො තෙ මනුස්සා”ති ව “තෙ අද්ධිකා”ති ව පාඨො. “එකරත්ත”ත්තිපි අත්ථි, සො න සුන්දරො. පණ්ඩකෙ පාළියං දුක්කට්ඨස චුත්තත්තා “උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙහි මූලාපත්තීති දිස්සති”ති, “අනිමිත්තාදයො ඉත්ථියොවා”ති ව වදන්ති උභතොඛ්‍යඤ්ජනකෙ චුත්තං විය. කිඤ්චාපි මතිත්ථි පාරාජිකචත්ථු හොති, අනුපාදින්නපක්ඛෙ ඨිතත්තා පන ඉධ ආපත්තිං න කරොති. පාරාජිකාපත්තිට්ඨානඤ්චෙත්ථ න ඔලොකෙතබ්බං.

දුතියසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

66. “විඤ්ඤා පට්ඨලා”ති වචනතො අවිඤ්ඤා ඉත්ථියාපි දෙසෙන්නස්ස අනාපත්ති. ඉධ යක්ඛිආදයො මනුස්සිත්ථි විය අනොලාරිකත්තා දුක්කට්ඨත්ථුකා ජාතා. තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියා පට්ඨලතාය චුත්තත්තා ඉතරාපි දුක්කට්ඨත්ථුයෙවාති එකෙ. “මාතුගාමායා”ති ලිඛිගවිපල්ලාසෙන චුත්තං. “අට්ඨකථාදිපාඨං යපෙත්වා දම්මොදිනා යථාරුචි කථෙතුං ලහති කිරා”ති ලිඛිතං, යථා යක්ඛිආදයො දුක්කට්ඨත්ථුකා ජාතා, තථා පුරිසවිග්ගහං ගහෙත්වා ඨිතෙන යක්ඛාදිනා සද්ධිං ඨිතස්ස මාතුගාමස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො දුක්කට්ඨං අනාපජ්ජිත්වා කස්මා පාවිත්තියමාපජ්ජතිති චෙ? ඊසකම්පි දුතියපක්ඛං අභජනතො. මනුස්සමාතුගාමොපි න දුතියො, පගෙව යක්ඛාදයොති. න දුතියානියතෙ තස්ස දුතියත්තාති චෙ? න තත්ථ දුට්ඨුල්ලවාචාපෙක්ඛා දුතියතා, කිත්තු නිසජ්ජාපෙක්ඛා, ඉධ ව න නිසජ්ජමත්තං, කිත්තු දෙසනා ඉධාධිජ්ජෙතා. සා ව නිපජ්ජනතො ඔලාරිකා, තස්මා අසමත්ථනිදස්සනං.

ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

67. “චතුත්ථපාරාජිකචත්ථු ව ඉදඤ්ච එකමෙවා”ති චුත්තං, න යුත්තං. කස්මා? තත්ථ “මොසපුරිසා”ති චුත්තත්තා. තෙ අරියමිස්සකා න හොත්තීති ද්වෙපි එකසදිසානීති මම තක්කො. “අරියාපි පටිජානිංසු, තෙසම්පි අබ්භන්නරෙ විජ්ජමානත්තා උත්තරිමනුස්සධම්මස්සා”ති ලිඛිතං. “සබ්බෙපි භූතං භගවාති

පුපුර්වජනඅරියානං උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොච්ඡත්තා ‘භූත’න්ති චුත්තං, න අත්තනො උත්තරිමනුස්සධම්මං සන්ධායාති අපරො’ති චුත්තං.

77. පුබ්බෙ අචුත්තෙහිති චතුත්ථපාරාජිකෙ අචුත්තෙහිති.

භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුට්ඨල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

78-80. “තෙනෙව හත්ථෙන උපක්කමිත්වා අසුචිං මොචෙසි”ති පාඨො සම්පතිපාඨො සුන්දරො. අපලොකෙත්වාච කාතබ්බා. නො චෙ, පාළියංයෙව චුත්තං සියා. “ඔත්තජ්ජෙනා”ති වත්තබ්බෙ රුළුභිවසෙන පරෙසු “භිරොත්තජ්ජෙනා”ති චුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං උත්තානත්තා න චුත්තං, පාවිත්තියාසම්භවදස්සනෙනෙව හි දුක්කටන්ති සිද්ධං.

83. තත්ථ “කම්ම”න්ති චුත්තඅජ්ඣාචාරෙපි පරියාපන්නත්තා තං තස්ස දණ්ඩකම්මවත්ථු. “තත්ථ කම්මං ආපන්නො”ති පුබ්බෙපි ලිඛිතං. මහාඅට්ඨකථායං “අත්තකාමං ආපන්නො”ති පාඨො, “අයමෙව ගහෙතබ්බො”ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං.

දුට්ඨල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පථවිබණ්ණනසික්ඛාපදවණ්ණනා

86. කට්ඨස්සකරා සෙනමත්තිකා විය මුදුකා සක්ඛරජාති. “අකතපබ්භාරෙති අවලඤ්ඡිතබ්බට්ඨානදස්සනත්ථං චුත්ත”න්ති ලිඛිතං. “අනොවස්සකට්ඨානදස්සනත්ථං”න්ති වත්තබ්බං. මුසිකුක්කුරන්ති මුසිකාහි උද්ධට්ඨපංසු. සුද්ධච්ඡිත්තාති කිඤ්චාපි “එවං පථවිට්ඨෙ පථවී භිජ්ජිස්සති”ති ජානන්ති, නො පන චෙ පථවිභෙදත්ථිකා, සුද්ධච්ඡිත්තා නාම භොන්ති. පංසුආදයො ද්වෙ කොට්ඨාසා ආපත්තිකරා. කෙචි “සබ්බව්ජන්නාදීසු උපඨ්ඨෙ දුක්කටස්ස චුත්තත්තා සචෙ දුක්කටං, යුත්ත”න්ති වදන්ති. තත්ථ යුත්තං තාදිසස්ස වත්ථුනො සම්භවා, ඉධ පන ජාතපථවී ව අජාතපථවී වාති ද්වෙයෙව වත්ථුනි, තස්මා ද්විත්තං එකෙන භවිතබ්බන්ති න යුත්තං. එත්ථාපි දුක්කටවචනං අත්ථිති චෙ? තං පන සඤ්ඤාවසෙන, න වත්ථුවසෙනාති න යුත්තමෙව.

87. අග්ගිං කාතුං වට්ඨති එත්ථ එත්තාවතා උසුමං ගණ්හාති, තස්මා වට්ඨති කෙචි. එවං සති පථවියා අග්ගිමිහි කතෙ දුරතොපි භූමි උණ්භා භොති, තත්තකං කොපෙනබ්බං සියා, න ච කජ්ජති, තස්මා යස්මිං යානෙ පතති, තං යො අග්ගි ධහති, තස්මා වට්ඨති එකෙ. අඛිතෙපි “අද්ඨස්ස පථවියා අග්ගිං යපෙනුං න වට්ඨති”ති චුත්තත්තා අත්තනා පාතනායෙව දොසො පතිතෙ උපදාහෙති වෙදිතබ්බං.

පථවිබ්බන්ධනසංකප්පයදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන මුසාවාදවග්ගො පටිමො.

2. භූතගාමවග්ගො

1. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

89. එරසුං නිග්ගහෙතුං අසක්කොන්තොති දස්සිතභාවං ජානාපෙති. කස්මා අයං එරසුං උග්ගිරිති ටෙ? මනුස්සානන්තිආදි තස්ස පරිභාරො. “ආකොටෙසි ඡින්නීති ව වචනතො රුක්ඛදෙවතානං හත්ථානි ඡිජ්ජන්ති, න වාතුමහාරාජිකාදීනං විය අවිජෙජ්ජානී”ති වදන්ති.

90-92. භවන්ති අභුචුඤ්චාති ද්විකාලිකො භූතසද්දො. යදි ඛිජතො නිබ්බත්තෙන ඛිජං දස්සිතං, තදෙව සන්තකං යදිදං. සොච කුක්කුටො මංසිමක්ඛිතොති අයමෙව හි පරිභාරො. අට්ඨකථාසුපි හි “ඛිජෙ ඛිජසඤ්ඤී”ති ලිඛිතං. යං ඛිජං භූතගාමො නාම හොති, තස්මිං ඛිජෙ භූතගාමඛිජෙති යොජෙත්වා. අමුලකත්තා කිර සම්පුණ්ණභූතගාමො න හොති, “සමුලපත්තො එව හි භූතගාමො නාමා”ති කාරණං වදන්ති. “අභූතගාමමුලකත්තාති භූතගාමතො අනුජපන්නත්තා අභූතගාමමුලං, භූතගාමස්ස අමුලකත්තා වා. න හි තතො අඤ්ඤො භූතගාමො උජ්ජජ්ජති”ති ද්විධාපි ලිඛිතං. පියඨගු අසනරුක්ඛො වඩ්ඪන්නත්තවො ඛජ්ජඵලො, “පිතසාලො”තිපි වුවති. අමුලකභූතගාමෙ සඨගහං ගච්ඡන්ති නාලිකෙරස්සෙවායං. සට්ඨිට්ඨිජාතත්තා, ඛිජගාමානුලොමත්තා ව දුක්කට්ඨන්ථු. න වාසෙතඛිබං “දුරුපච්ඡිණ්ණත්තා”ති ලිඛිතං, “යෙසං රුක්ඛානං සාඛා රුහන්ති වචනතො යෙසං න රුහති, තෙසං සාඛාය කජ්ජියකරණකිව්චං නත්ථිති සිද්ධ”න්ති වුත්තං. මුද්දතිණන්ති තස්ස නාමං. “මුඤ්ජතිණන්ති පායො”ති ලිඛිතං.

සමණකජ්ජෙහීති සමණවොහාරෙහි, තස්මා වත්තඛිබං හික්ඛුනා “කජ්ජියං කරොහී”ති. තස්ස ආණන්තියා කරොන්තෙනාපි සාමණෙරාදිනා “කජ්ජිය”න්ති වත්ථාව අග්ගිපරිජිතං කාතඛිබන්ති සිද්ධං. අග්ගිපරිජිතාදීනි විය කජ්ජියත්තා අඛිජනිබ්බට්ඨිජානිපි “පඤ්චහි සමණකජ්ජෙහී”ති (වුළුව. 250) එත්ථ පට්ටියානි, යථාලාභතො වා සමණකජ්ජවචනං ගහෙතඛිබං. “කජ්ජිය”න්ති වත්තුකාමො ‘කජ්ජ’න්ති ටෙ වදති, ‘වට්ඨති’ති වදන්ති”ති වුත්තං. “කජ්ජිය”න්ති වචනං සකසකභාසායපි වට්ඨති”ති වදන්ති. “කජ්ජියන්ති වත්ථා”ති වුත්තත්තා හික්ඛුනා ‘කජ්ජියං’ඉච්චෙව වත්තඛිබං, “ඉතරෙන පන යාය කායචි භාසායා”ති වදන්ති, වීමංසිතඛිබං. “උච්ඡුං කජ්ජියං කර්ස්සාමීති දාරුං විජ්ඣති”ති වචනතො කජ්ජියං කාතඛිබං සන්ධාය විරද්ධෙති වුත්තං හොති, ආවරියා පන “කජ්ජියං කාරෙතඛිබං සන්ධාය කජ්ජියන්ති සිත්ථාදිං කාරෙති, වට්ඨති”ති වදන්ති, තස්ස කාරණං වදන්තා කාතුං වට්ඨනභාවෙනෙව විරජ්ඣත්වා කතෙපි කජ්ජියං ජාතං. යදි න වට්ටෙය්‍ය, සිත්ථාදිමිහි කතෙ න වට්ටෙය්‍යානි, උපපරික්ඛිතඛිබං. උට්ඨිතසෙවාලසට්ඨං ආතපෙ

නික්බිජිතං වට්ටති, විකොපෙතුකාමතාය සති දුක්කටං යුත්තං විය.

“පුප්ඵරජ්ජුභාජනගතිකා, තස්මා න වට්ටති. නාලෙ වා බද්ධපුප්ඵකලාපෙ නාලස්මිං කතෙපි වට්ටති තස්මිං පුප්ඵස්ස අත්ථිතායා”ති වදන්ති. පොරාණගණධීපදෙ “බීජගාමෙන භූතගාමො දස්සිතො අනවසෙසපරියාදානත්ථ”න්ති වුත්තං.

භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

98-9. අඤ්ඤං වදන්ති අඤ්ඤවාදකං, “වචනං කරෙය්‍යා”ති ලිඛිතං.

“තුණ්හිභූතස්සෙතං නාම”න්ති පාඨො. උග්ගාතෙතුකාමොති සමොහනිතුකාමො, අන්තරායං කත්තුකාමොති පොරාණා.

100. “සුදිට්ඨො භන්තෙ, න පනෙසො කභාපණොතිආදීසු අනාරොපිතෙ දුක්කටෙන මුසාවාදපාවිත්තියං, අරොපිතෙ පාවිත්තියද්වයං භොති”ති වදන්ති, විමංසිතබ්බං.

102. අධම්මෙන වා වග්ගෙන වා න කම්මාරහස්ස වාති එත්ථ “මයි වුත්තෙ මං වා අඤ්ඤං වා සඬ්ඝො අධම්මෙන වා කම්මං, වග්ගෙන වා කම්මං කරිස්සති, න කම්මාරහස්ස වා මෙ, අඤ්ඤස්ස වා කම්මං කරිස්සති”ති න කට්ඨති යොජෙතබ්බං.

අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උප්ඝාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා

103. “ඡන්දායා”ති අක්ඛරක්ඛරායාතිආදි විය ලිඛිතවිපල්ලාසෙන වුත්තං, ඡන්දත්ථන්ති වා අත්ථො. යෙසං සෙනාසනාති පඤ්ඤපෙති, තෙසං අත්තති ඡන්දත්ථන්ති අධිජ්ජායො.

106. අනුපසම්පන්නන්තිආදීසු කරණත්ථො ගහෙතබ්බො. අඤ්ඤං අනුපසම්පන්නන්ති අඤ්ඤෙන අනුපසම්පන්නෙන. තස්ස වාති අනුපසම්පන්නස්ස. “සම්මුතිකාලෙ පඤ්චඛිගවිරහාදයො අසම්මතා නාමා”ති, “උපසම්පන්නෙන ලද්ධසම්මුති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන විනස්සති”ති ව වුත්තං. සඬ්ඝෙනාති සබ්බෙන සඬ්ඝෙන කම්මවාචාය අස්සාවෙන්වා “තවෙසො භාරො”ති කෙවලං ආරොපිතභාරො. කෙවල-සද්දො හෙත්ථ කම්මවාචාය අස්සාවිතභාවමත්තමෙව දීපෙති. සයමෙවාති ඉතරෙසං භික්ඛූනං අනුමතියා. අභූතෙන බීයනකස්ස ආදිකම්මිකස්ස කථං අනාපත්තිති වෙ? ඉමිනා සික්ඛාපදෙන. මුසාවාදෙ ආපත්තියෙව ද්වෙ පාවිත්තියො වුත්තා විය දිස්සන්ති පුබ්බපයොගෙ රුක්ඛාදිඡන්දනාදීසු විය, විචාරෙතබ්බං.

උප්‍යෝජනාකර්මයක් බව පදනම් කර ගෙන නිවැරදි කර.

4. පරිසරයේ සත්ත්වයන්ගේ ජීවිතය

110. “එවකදීදී භූමියේ ජීවත්වන සත්ත්වයන් පසුබිම් තුළ හෝ” නිවැරදිව, පරිසරයේ “එක පසුපසින්, එක අනුපසුපසින්” නිවැරදිව (පරි. 226) වෙනම ව ඉඩ අත්පි අනුපසුපසින් සිටීම. කිසිවක් සිද්ධ, “එවකදී පන, භික්ෂුව, ඉමං සත්ත්වයන් උද්දිසෙය්‍යාපා” නිවැරදිව පන පසුපසින් වියානං න පසුපසින්, කෙටලං “අනුපානාමි, භික්ෂුව, අට්ඨමාසෙ...පෙ.... නික්බිසිතු” නිවැරදිව එක්තරාම වුත්තං, තං කස්මාති වෙ? පරිසරයේ සත්ත්වයන් වුත්තයෙන් වත්තබ්බතො අවිසේසත්තා න වුත්තං. යදි එවං කා එක් අනුපසුපසින් අප්පකාමයෙති. අප්පකාමයෙති පසුපසින් සිටීම අත්පි වෙ? අත්පි, තං පන ඔකාසමත්තදීපනං, දුතියං වාතුවස්සිකමාසසම්බන්ධතාලදීපනං. යස්මා උභයමිති එකං කාලොකාසං එකතො කත්වා “අප්පකාමයෙ” නිවැරදිව දීපෙත්තො භගවා “අනුපානාමි, භික්ෂුව...පෙ.... නික්බිසිතු” නිවැරදිව ආහානි වෙදිතබ්බං. තෙනෙව මානිකාට්ඨකථායං (කම්බා. අට්ඨ. පරිසරයේ සත්ත්වයන්ගේ ජීවිතය) වුත්තං “යත්ථ ව යදා ව සන්ථරිතුං න වට්ටති, තං සබ්බමිධ අප්පකාමයෙති සම්බන්ධයෙන් ගතත්ති වෙදිතබ්බං” නිවැරදිව. හෙමත්තකාලස්ස අනාපත්තිසමයත්තා ඉදං සත්ත්වයන් නිදානානපෙක්ඛන්ති සිද්ධං, තවා හි අප්පකාමයෙති පදසාමත්තියෙන් අයං විසේසො – වස්සානකාලෙ ඔවස්සකට්ඨානෙ අප්පකාමයෙ, මණ්ඩපාදිමිති ව න වට්ටති. හෙමත්තකාලෙ පකතිඅප්පකාමයෙ න වට්ටති, සබ්බමිධ ඔවස්සකෙපි මණ්ඩපාදිමිති වට්ටති, තස්ස ඛො යත්ථ හිමවස්සෙන සෙනාසනං න තෙමෙති, ගිම්හකාලෙ පකතිඅප්පකාමයෙපි වට්ටති, තස්ස ඛො අකාලමෙසාදස්සෙනෙයෙවාති අයං විසේසො “අට්ඨ මාසෙ” නිවැරදිව “අවස්සිකසම්බන්ධතෙ” නිවැරදිව එතෙසං ද්විත්තං පදානං සාමත්තියෙන් සිද්ධං.

කිසිවක් හිසො – අට්ඨකථායං සන්දස්සිතවිසේසොව. වම්මාදිනා ඔනද්ධකො වා නවවාසිමො වා න සිසං විනස්සති. කායානුගතිකත්තාති කායෙ යත්ථ, තත්ථ ගතත්තා. සම්බන්ධතාලස්ස කායං චුසාපෙත්වා විහරිතුං න වට්ටතිති ධම්මසිරිත්ථෙරො. “සම්බන්ධං පන ‘අප්පකාමයෙති පරිභුක්ඛං, හන්තෙ, යථාසුඛං’ නිවැරදිව දායකා දෙත්ති සෙනාසනං, එවරුපෙ අනාපත්ති” නිවැරදිව අන්ධකට්ඨකථායං වෙනම, ඉඩ ව පටික්ඛෙපාභාවතො වට්ටති. “අප්පකාමයෙති එවරුපත්ති අපරෙ” නිවැරදිව වුත්තං. “පාදට්ඨානාහිමුඛාති නිසිදන්තස්ස පාදපතනට්ඨානාහිමුඛා” නිවැරදිව ලිඛිතං. සම්මජ්ජන්තස්ස පාදට්ඨානාහිමුඛත්ති ආවරියස්ස තත්තො.

111. “පාදුද්ධාරොනාති බහිඋපවාසෙ යිත්තං” නිවැරදිව. ගව්හන්ති, දුක්ඛං ධම්මකට්ඨකස්ස විය. කස්මා න පාවිත්තියං? පච්ඡා ආගතෙහි වුච්ඡන්තරෙහි උට්ඨාපෙත්වා ගහෙතබ්බතො. ධම්මකට්ඨකස්ස පන අනුට්ඨාපෙතබ්බත්තා. “අනාභුත්තියා පසුපසින් සිටීම තස්ස භාරො” නිවැරදිව වුත්තං.

112. පරිහරණයෙහි එක්ථ ගහෙත්වා විවාරණෙහි ධම්මසිරිත්ථෙරො.
අත්තනො සත්තකකරණෙහි උපතිස්සත්ථෙරො. බීජනීපත්තකං චතුරස්සබීජනී.

113. “යො භික්ඛු වා සාමණෙරො වා...පෙ.... ලජ්ජී හොති” ති වුත්තත්තා
අලජ්ජීං ආපුච්ඡත්වා ගන්තුං න වට්ටති” ති වදන්ති. පාඨෙ “කෙනචි පලිබුද්ධං
හොති” ති ච අට්ඨකථායං “පලිබුද්ධ” ති ච සෙනාසනංයෙව සන්ධාය වුත්තං,
තස්මා තථාපි අත්ථිති ගහෙතබ්බං. “අනාපුච්ඡං වා” ති පාඨො.

පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

116-7. එත්තකමෙව වුත්තමට්ඨකථාසු, තථාපි පදට්ඨාදයොපි ලබ්භන්ති එව.
අනුගණ්ඨීපදෙ “අඤ්ඤං අත්ථරණාදි අකප්පියත්තා න වුත්ත” ති වුත්තං. “මඤ්චං
වා පීඨං වා විහාරෙ වා විහාරුපවාලෙ වා” ති ඉමිනාපි සංසන්දනත්ථං ‘කිඤ්චාපි
වුත්තො, අථ ඛො’තිආදි ආරද්ධ” ති ච වුත්තං. උපවාරමත්තඤ්චෙනං
“රුක්ඛමුලෙ” ති, තත්ථ වත්තබ්බං නත්ථි.

118. අනාපුච්ඡත්වාපි ගන්තුං වට්ටතිති අසනියා ගච්ඡතොපි අනාපත්ති,
ආපුච්ඡනං පන වත්තං සඤ්චිච්ච අනාපුච්ඡතො වත්තහෙදදුක්කටත්තා.
පුග්ගලිකසෙනාසනෙ සඬ්ඝිකසෙය්‍යං, සඬ්ඝිකසෙනාසනෙ වා පුග්ගලිකසෙය්‍යං
අත්ථරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටං යුත්තං විය. කස්මා? “සෙය්‍යාමත්තමෙව
නස්සෙය්‍යා” ති වුත්තත්තා. ඉධ පන “පලිබුද්ධං පලිබුද්ධො” ති දුට්ඨමිති අත්ථි.

දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අනුපබ්ඡප්පික්ඛාපදවණ්ණනා

121. ඡබ්බග්ගියෙසුයෙව ථෙරා භික්ඛුති කෙචි. පාදෙ ධොවිත්වාතිආදිමහි
පච්ඡන්තස්ස වා පාදධොවනපාසාණතො යාව මඤ්චපීඨං පස්සාවත්ථාය
නික්ඛමන්තස්ස වා යාව පස්සාවට්ඨානන්ති යොජනා කාතබ්බා. එවං සන්තෙ
“පස්සාවත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස වා” ති න වත්තබ්බං, “පස්සාවට්ඨානතො
නික්ඛමන්තස්ස වා” ති වත්තබ්බං. පස්සාවට්ඨානන්ති කත්ථවි පොත්ථකෙ. තථා හි
මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. අනුපබ්ඡප්පික්ඛාපදවණ්ණනා) “පච්ඡන්තස්ස
පාදධොවනපාසාණතො යාව මඤ්චපීඨං නික්ඛමන්තස්ස මඤ්චපීඨතො යාව
පස්සාවට්ඨානං, තාව උපවාලො” ති වුත්තං, තස්මා “පාදෙ ධොවිත්වා පච්ඡන්තස්ස,
පස්සාවත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස ච ද්වාලෙ නික්ඛිත්තපාදධොවනපාසාණතො,
පස්සාවට්ඨානතො ච මඤ්චපීඨ” ති කත්ථවි පොත්ථකෙ පාඨො, සො අපාඨො.
කස්මා? මඤ්චපීඨානං උපවාලස්ස වුත්තත්තා. පච්ඡන්තස්ස යාව මඤ්චපීඨානං
උපවාලො, නික්ඛමන්තස්ස තතො පට්ඨාය යාව පස්සාවට්ඨානං.

වච්චකුට්ඨකමට්ඨානන්ති ඉමිනා අත්ථෙත යථා සංසන්දති, තථාච්චො පායොති ආවරියො.

122. උපචාරං යපෙත්වාති ඉධ චුත්තඋපචාරං යපෙත්වා. “දස්සනසවනුපචාරෙපි සන්ථරන්තස්සා”ති ලිඛිතං.

අනුපබ්ජිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නික්කඩ්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා

126-7. ජසත්තකොට්ඨකානි වාති එත්ථ ද්වාරකොට්ඨකං අධිජ්ජෙතං. “නික්ඛමා”ති වචනං සුත්වාපි අත්තනො රුපියා නික්ඛමති, අනාපත්ති; ඉධ අග්ගිසාලාදි එව උපචාරොති.

නික්කඩ්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වෙහාසකුට්ඨිකාපදවණ්ණනා

129. “පමාණමජ්ඣිමස්ස ගලජ්ජමාණෙ දින්නතුලාපි වෙහාසකුට්ඨියෙවා”ති ලිඛිතං, “න සා ඉධ අධිජ්ජෙතා”ති චුත්තං.

වෙහාසකුට්ඨිකාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මහල්ලකච්ඡාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

135. යාව ද්වාරකොසානි ද්වාරසමීපා, යාව භිත්තීති අත්ථො, තං සුචුත්තං. කවාටචිත්ථාරජ්ජමාණොති හත්ථපාසස්සාධිජ්ජෙතත්තා, සමන්තා කවාටචිත්ථාරජ්ජමාණඋපචාරස්ස ගහිතත්තා අපරිපුර්උපචාරාපි භොති. ආලොකං කරොතීති ආලොකං සන්ධෙති පිට්ඨෙතීති සන්ධි එව ආලොකසන්ධිනාමකා භොන්ති. වාතපානකවාටලෙපකම්මෙ අජ්ජහරිතට්ඨානකිච්චං නත්ථි.

136. ඉට්ඨකානි ඡදනකපාලාසිලාදිඉට්ඨකා. ඡදනුපරීති එත්ථ පයමං තාව එකචාරං අපරිසෙසං ඡාදෙත්වා පුන ඡාදනදණ්ඩකෙ ඛන්ධිත්වා දුතියචාරං තථෙව ඡාදෙතඛිඛං. “තතියචාරවතුත්ථවාරෙ සම්පත්තෙ ද්වෙ මග්ගෙ අධිට්ඨහිත්වා තතියමග්ගං ආණාපෙත්වා පක්කමිතඛිඛං”න්ති චුත්තං, තං “පුනජ්ජුනං ඡාදාපෙතී”ති ඉමිනා යුජ්ජති.

පොරාණා පන “පයමවාරෙයෙව තයො මග්ගෙ අධිට්ඨාතුං වට්ටති, වතුත්ථතො පට්ඨාය ආපත්ති පාචිත්තියං, වතුත්ථලෙපතො පට්ඨාය ආපත්ති”ති වදන්ති. තත්ථ ඡදනෙ චුත්තවිධිනිදානෙන සමෙති, ලෙපෙ චුත්තවිධිකච්ඡෙදෙන සමෙති. තථාපි සො න යුත්තොව. නිදානෙ, අට්ඨකථායඤ්ච සිද්ධලෙපත්තා සඛිඛසොවාපි අච්ඡන්තෙ, ඡන්තෙවාපි අනෙකසො පරියායස්ස තතියස්සෙව අධිට්ඨානන්ති නො

සමෙතීති ආවරියො. “ද්වෙ මග්ගෙ”ති, “ද්වෙ ඡදනෙ”ති ව “තනියවාරතො පටියාය එවං ඡාදාපෙහී”ති ආණාපෙත්වා පක්කමිතබ්බ”න්ති ව උපතිස්සත්ථෙරො වදති කිර.

මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

140. සප්පාණකසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන භූතගාමවග්ගො දුතියො.

3. ඔවාදවග්ගො

1. ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

144. කථානුසාරෙනාති යො භික්ඛුනොවාදකත්ථිකො කිංසිලො කිංසමාවාරො කතරකුලා පබ්බජිතොතිආදි කථානුසාරෙනාති අත්ථො. සග්ගමග්ගමනෙපීති අපි-සද්දෙන මොක්ඛගමනෙපි. “ලක්ඛණප්පටිවෙධපටිසංයුත්තො”ති අට්ඨගරුධම්මානුසාරෙන වත්තබ්බං ධම්මකථං සන්ධාය වුත්තං.

145-147. නිස්සීමන්ති විහාරෙ බද්ධසීමතො අඤ්ඤං අබද්ධසීමං, ගාමසීමාදින්ති අත්ථො. “සුපිනන්තෙනපි”ති න සබ්බෙසන්ති ඉධ බාහුල්ලනයෙන වුත්තං. ඡබ්බග්ගියා හි කෙවි වීසතිවස්සාපි අත්ථි අතිරෙකවීසතිවස්සාපීති ඉමිනා ඉමං මජ්ඣිමබොධිකාලෙ පඤ්ඤත්තන්ති විඤ්ඤායති. “සීලවා හොති”ති වත්වා තස්ස චතුර්ඛිධත්තා ඉධ අධිප්පෙතසීලමෙව දස්සෙතුං “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො”තිආදි වුත්තං. ගණ්ඨානුගණ්ඨිපදෙසු “සතිසංවරාදයො ඉධ නාධිප්පෙතා, තෙන විහඬිගපායං දස්සෙති අට්ඨකථාවරියො”ති වුත්තං. අත්ථතොති පාළිඅත්ථතො. කාරණතොති කාරණූපපත්තිතො, අට්ඨකථාතොති අධිප්පායො. අථ වා කාරණතොති ධම්මතො, තෙන අත්ථතො ධම්මතොති වුත්තං හොති. අථ වා අත්ථතොති ඵලතො. “කාරණතොති හෙතුතො. ධම්මපදම්පි ජාතකෙන සභා”ති ලිඛිතං. පඤ්ඤං කථෙතුන්ති “පඤ්ඤං පුට්ඨො කථෙති”ති එත්ථ භික්ඛුනියා පුට්ඨෙන “න ජානාමී”ති න සක්කා කථෙතුං. “න බො පන තං භගවන්ත”න්ති පායො. “න බො පනෙත”න්ති ව ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. “කාසායවත්ථවසනායා”ති වචනතො පාරාජිකායපි න වට්ටති. භික්ඛුනියා කායසංසග්ගමෙව වුත්තං. මෙටුනෙන හි භික්ඛුනීදුසකො හොති.

148-9. භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම පරිවත්තලිඬිගා, පඤ්චසතා සාකියානියො වා. “ධම්මදෙසනාපත්තිමොචනත්ථං පනා”ති වචනතො මාතුගාමග්ගහණෙන සබ්බත්ථ භික්ඛුනීසඬිගහං ගච්ඡන්ති සිද්ධං. භික්ඛුනීග්ගහණෙන පන මාතුගාමො තිරියං තරණසික්ඛාපදෙ (පාවි. 187-190)

සඬගහිතො, න අඤ්ඤත්ථ. “ඔසාරෙතබ්බා”ති පාළිපාඨො, පාළි ඔසාරෙතබ්බාති අත්ථො. “ඔසාරෙතබ්බ”න්ති අට්ඨකථාපාළි. එකස්මිං යානෙ වන්දිතෙ දොසාභාවතො බහුසු එකාය වන්දිතෙ වට්ටනීති වෙ? හික්ඛුහි කත්තබ්බං නත්ථී, හික්ඛුනියායෙව කත්තබ්බං, තස්මා න වට්ටති. “යත්ථ කත්ථවී නිසින්නායාති අන්තොද්වාදසහත්ථෙ නිසින්නායා”ති වදන්ති. න නිමන්තිතා හුත්වා ගන්තුකාමාති නිමන්තිතා හුත්වා ගන්තුකාමා හික්ඛු ඉධ නාධිප්පෙතා, වස්සං උපගන්තුකාමාව අධිප්පෙතාති අත්ථො. යතො පනාති හික්ඛුනීවිහාරතො. තත්ථාති හික්ඛුනීවිහාරෙ. කිඤ්චාපි “ඔවාදදායකා හික්ඛු”ති වචනතො ඔවාදදායකෙහෙව සහික්ඛුකො ආවාසො හොති, න සබ්බෙහීති ආපන්නො, තථාපි අසති හික්ඛුනොවාදකෙ ඔවාදසංවාසානං අත්ථාය යාවනත්ථාය අවස්සං ගන්තබ්බත්තා අඤ්ඤෙහිපි හික්ඛුහි සහික්ඛුකොපි සහික්ඛුකො එවාති වෙදිතබ්බො. සා රක්ඛිතබ්බාති වස්සව්ව්ඡෙදාපත්ති රක්ඛිතබ්බා. කස්මා? ආපදාසු හීතිආදි. “අයං උපොසථො වාතුද්දසිකොති පුච්ඡිතබ්බ”න්ති චුත්තං, තම්පි තෙරසියංයෙව, එතරහි පන හික්ඛුනියො වාතුද්දසියංයෙව ගන්ත්වා “කදා අයං උපොසථො”ති පුච්ඡන්ති. “ජායායො වා ජාරියො වා”ති අධිප්පායෙන චුත්තං කිර. “ගව්ඡෙයං වෙ, ආපත්ති”ති පාඨො. ද්වෙ තිස්සොති ද්වීහි තීහි. එකතො ආගතානං වසෙන “තාහී”ති බහුවචනං චුත්තන්ති අධිප්පායො. “එකා හික්ඛුනී වා බහු හික්ඛුනී වා බහුහි හික්ඛුනුපස්සයෙහි ඔවාදත්ථාය පෙසිතා”ති වචනස්ස විත්ථාරො “හික්ඛුනිසඬසො ව අයං හික්ඛුනියො වා”තිආදිනා චුත්තො. “හික්ඛුනිසඬසො ව අයං හික්ඛුනියො වා”තිආදි නානාඋපස්සයෙහි පෙසිතාය වචන”න්ති ව “අපරිපුණ්ණසඬසපුග්ගලනානාවාසදුතියවචනවසෙන පඤ්චක්ඛත්තුං උපසඬකමනං චුත්ත”න්ති ව ලිඛිතං. යස්මිං ආවාසෙ පාතිමොක්ඛද්දෙසො න පවත්නති, තත්ථාපි යාවනං සම්පට්චින්නවා පුනදිවසෙ යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන “නත්ථී කොචි හික්ඛු හික්ඛුනොවාදකො සම්මතො”තිආදි වත්තබ්බං. අත්ථී වෙ සම්මතො, නිද්දිසිතබ්බො. “සයමෙව වෙ සම්මතො, අහ’න්ති වත්තබ්බ”න්ති චුත්තං. සවෙ සම්මතො වා ඔවාදපටිග්ගාහකො වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසති, අඤ්ඤෙන ආරොවාපෙතබ්බත්ති එකෙ, “අත්තනාපි ආරොවෙතුං වට්ටනී”ති ව වදන්ති. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “අයානං පචාරෙති”ති ලිඛිතං, එවං සති “අයස්ස පචාරෙමී”ති වත්තබ්බං, පොත්ථකෙ නත්ථී.

ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අත්ථකිගතසික්ඛාපදවණ්ණනා

153. මුනාතීති ජානාති. අන්තරධායතිපීති එත්ථ තදුත්තමං වෙ අත්ථී, තං පස්සාමි, යං විචිත්තං වා, තදත්ථඤ්ච. තග්ග කාරණං. සහ උප්පාදමනන්තරා කිරියා. යමා ව තෙ මනසා කතත්ත නෙත්ථාති. යථා පාතො සියා පාතො භවං පාතොව උදකතො උග්ගන්ත්වා යීතං, තථා විරොවමානං අඬගීරසං බුද්ධං පස්ස, න කෙවලං පදුමං විය, විරොවමානං තපන්තමාදිව්චම්චන්තලික්ඛෙති සම්බන්ධො. අථ වා අඬගීරසං බුද්ධං පදුමංව විරොවමානං සුරියංව තපන්තං පස්ස බුද්ධං. යථා පාතො

සියා ඵ්ලේලමච්ඡිතගන්ධං කොකනුදසඬ්ඛාතං පදුමං පස්සසී, තථා විරොචමානං
අඬ්ඨිරසං බුද්ධං පස්ස. උභයෙනෙව හි භගවතො කන්ති දීපිතාති කත්වා
දීපිතගුණසුභං බුද්ධං සක්කත්වා තං කන්තිං පූජෙය්‍යා. පූජනෙය්‍යානොපි චිතිනාමෙය්‍යා
ඉති ලක්ඛයෙ. “එකතො උපසම්පන්නායා”ති පාළි.

156. “එකතො උපසම්පන්නාන”න්ති අට්ඨකථාපාඨො. “අභබ්බො
ත්ව”න්තිආදිවචනතො අනුකම්පාවසෙන සද්ධිවිහාරිකාදිං සඬ්ඝිකා විහාරා
නික්කඬ්ඨාපෙන්තස්ස අනාපත්ති විය දිස්සති. අභබ්බො හි ථෙරො සඤ්චිච්ච තං
කාතුං, ගවෙසිතබ්බාව එත්ථ යුත්තීති කෙවි. ථෙරෙන සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො
පුබ්බෙ කතන්ති මම තක්කො.

අත්ථඬ්ගතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා

162. “එකරත්තමපි වසන්ති”ති (පාච්. 161) වචනතො යත්ථ රත්තියං න
වසන්ති, තත්ථ ගන්ත්වා ඔවදිතුං වට්ටතීති එකෙ. යදි එවං සඬ්කෙතට්ඨානං ගන්ත්වා
ඔවදිතුං වට්ටතීති සිද්ධං. “තතො අද්ධයොජනෙයෙව සභික්ඛුකො ආවාසො
ඉච්ඡිතබ්බො”ති න වත්තබ්බං. භික්ඛුනොවාදකො චෙ අද්ධයොජනං ගන්ත්වා
ඔවදිතුකාමො හොති, භික්ඛුනිසඬ්ඝො ච අද්ධයොජනං ගන්ත්වා සොතුකාමො,
“වට්ටතී”ති වත්තබ්බං සියා, තඤ්ච න චුත්තං, තස්මා න වට්ටති.
හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන පන “එකරත්තමපි”ති චුත්තං. තතො පට්ඨාය උපස්සයං
හොති, න උපස්සයසඬ්ඛෙපෙන කතමත්තෙනාති චුත්තං හොති. යත්ථ වාසුපගතා
භික්ඛුනියො, සො උපස්සයසඬ්ඛං ගච්ඡති, තත්ථ න ගන්ත්වා ඔවාදො දාතබ්බො.
එකාවාසෙ දිවා වට්ටතීති එකෙ, විචාරෙත්වා යුත්තතරං ගහෙතබ්බං.

භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ආම්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

164. “උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන අසම්මත”න්ති පාළිවචනතො, “සම්මතෙන වා
සඬ්ඝෙන වා භාරං කත්වා යපිතො”ති අට්ඨකථාවචනතො ච අට්ඨහඬ්ගෙහි
සමන්තාගතො සම්මතෙන වා විජ්ජවසිතුකාමෙන “යාවාහං ආගමිස්සාමි, තාව තෙ
භාරො හොතු”ති යාචිත්වා යපිතො, තස්සාභාවතො සඬ්ඝෙන වා තථෙව භාරං
කත්වා යපිතො අට්ඨහි ගරුඬ්මමෙහි ඔවදිතුං ලහති, පගෙව අඤ්ඤෙන ධම්මෙනාති
සිද්ධං. “යො පන භික්ඛු අසම්මතො භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා, පාචිත්තිය”න්ති පගෙව
භාරං කත්වා අට්ඨහිතං සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අභයගිරිවාසීනමපි ඉදමෙව
මතං, අනුගණ්ඨීපදෙ පන ඉමං නයං පටික්ඛිපිත්වා “නත්ථි කොච්චි”තිආදිනා
“එතරහි ඔවාදකො අසම්මතො භික්ඛුනොවාදකො නාමා”ති වත්වා “යං පන
අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං ‘උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන කම්මවාචාය අසම්මතං,
භික්ඛුසඬ්ඝෙන පන භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස අනුග්ගහං කරොථ, භික්ඛුනියො ඔවදථ,

හික්බුසඬිසස්ස ව කරොථ ඵාසුචිභාරන්ති ඵවං යාවිත්වා යපිතො හික්බුසඬිසං ආපුච්ඡිත්වා, තතො සො ථෙරො හික්බුනියො ඔවදති, ඵවරූපං හික්බුසඬිසෙන අසම්මතන්ති, තත්‍ර චුත්තනයෙනෙව අත්ථො ගහෙනබ්බො”ති චුත්තං.

පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “අසම්මතො ගාමං ඔවාදත්ථාය ආගතානං හික්බුනීනං වචනං සුත්වා පටිවචනං දෙන්තො සඬිසානුමතියා, න ඤත්තිවතුත්ථෙතා”ති චුත්තං, තං අනුගණ්ඨිපදමතෙන සමෙති, අත්ථකට්ඨකථායං චුත්තවචනං තෙන සමෙති, තඤ්ච පාළිවචනං, න හි ඔවාදපටිග්ගාහකො, පාතිමොක්ඛද්දෙසකො වා “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති වචනමත්තෙන හික්බුනොවාදකො නාම හොති. හොතීති වෙ, අනුපසම්පන්නොපි තත්තකෙන වචනෙන “හික්බුනොවාදකො හොතු”ති වත්තබ්බො. හොතීති වෙ, යං චුත්තං ගණ්ඨානුගණ්ඨිපදෙසු “අසම්මතො නාම අසම්මතභාවෙන ‘බහුස්සුතො ත්වං ඔවදාහී’ති සඬිසෙන භාරං කත්වා යපිතො”ති. ඵත්ථ බාහුසච්චෙන කිං පයොජනං. අනුගණ්ඨිපදෙයෙව “අභයගිරිවාසී වදන්ති සුත්වා සම්මතෙන වා ආණත්තො ඔවදිතුං ලහතීති ධම්මසිරිත්ථෙරො පච්ඡා අනුජානාති”ති චුත්තං. කිං බහුකාය. “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති ඵත්තකමත්තෙන හික්බුනොවාදකො හොති. අට්ඨකථායං “භාරං කත්වා”ති ඉමිනා කිං පයොජනං, තත්තකමිපි වත්තුං අඤ්ඤො න ලහති, තෙන ව “අනුජානාමි, හික්බවෙ, යපෙත්වා බාලං ගිලානං ගමිකං අවසෙසෙහි ඔවාදං ගහෙතු”න්ති (චූළව. 414) අයං පාළි විරුජ්ඣෙය්‍යා. කථං? තස්ස හි “න, හික්බවෙ, ඔවාදො න පච්චාහරිතබ්බො”ති (චූළව. 415) වනතො සම්මතාසම්මතභාවෙන නත්ථි කොචිති “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති වත්තබ්බං සියා, වදන්තො ව ඉධ පයමෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො හොතීති. හොතු අසම්මතත්තා, අකතභාරත්තා ව. ඉමස්ස ව හික්බුනොවාදකත්තෙ ඉමස්ස බියනෙන දුක්කටං සියා, සබ්බමෙනං අනිට්ඨං, තස්මා අට්ඨකථායං “අයමෙත්ථ හික්බුනොවාදකො නාමා”ති අචුත්තත්තා තථා භාරං කත්වා යපිතො ඔවදිතුං ලහතියෙව, නාඤ්ඤොති ආවරියො.

ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. විවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා

169. සාදිගිස්සසීති පුච්ඡා.

විවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. විවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා

176. වඤ්චෙත්වාති “තව ඤාතිකායා”ති අවත්වා “ඵකිස්සා හික්බුනියා”ති ඵත්තකමෙව වත්වා, තෙ හි “ඵකිස්සා”ති වචනං සුත්වා අඤ්ඤාතිකාය සන්තකසඤ්ඤිතො සිබ්බෙසුං. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ “විවරං නාම ඡන්තං විවරානං අඤ්ඤතරං විවර”න්ති ඵත්තකමෙව පාළි, තෙන චුත්තං “විවරන්ති යං නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා”තිආදි. “විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති ව ලිබ්බිතං, සො පමාදලෙබ්බො.

විවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

181. තා භික්ඛුනියො දූසයිංසුති විපරිණාමො කාතබ්බො.

182-4. සම්පදන්තීති පදසා ගච්ඡන්ති. චුත්තනායෙනෙවාති “සම්පතන්ති එත්ථාති සම්පාතො”ති ආදිනා. පදගතෙ උපචාරො න ලබ්භති, අච්චාසන්නත්තා මිස්සං විය හොතීති. කුක්කුටවස්සිතපරිච්ඡින්නො මහාඅට්ඨකථායං. “තම්පි වොහාරෙතා”ති ලිබ්බතං. “යෙභුයොන තථා සන්නිවෙසො හොතීති කත්වා අට්ඨකථායං චුත්තං, තස්මා න පමාදලෙබ්බො”ති ව, “උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන චුත්තං අට්ඨකථායං, තතො උද්ධං අද්ධයොජනලක්ඛණසම්පත්තං නාම හොතීති ගහෙනබ්බ”න්ති ව චුත්තං. “කප්පියභූමි කිරායං...පෙ.... න වදන්ති”ති චුත්තං. දුද්දසඤ්ඤාතප්ප කාරණං. කතරං පන තන්ති? “ගච්ඡාමාති සංවිදහති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති චුත්තං. තත්ථ “ගච්ඡාමා”ති වත්තමානවචනන්තඤ්ඤා, අමග්ගෙ භික්ඛුනුපස්සයාදිමිති න සම්භවතියෙව මනුස්සානං අන්තරාසරාදිමිති මග්ගසඤ්ඤාපගමනතො, උච්චාසයනාදිඋප්පත්තිට්ඨානත්තා ව. න තිත්ථියසෙය්‍යාය වා පබ්බජිතාවාසත්තා. ද්වාරෙති සම්පත්තෙ භූමිමං, තස්මා තං දස්සෙතුං පුන “රථිකායා”ති ආහ. සෙසඅට්ඨකථායං “එත්ථන්තරෙ සංවිදහිතෙපි භික්ඛුනො දුක්කට්ඨ”න්ති ආගතත්තා න සමෙති. “ගාමන්තරෙ”ති වචනතො අඤ්ඤාගාමස්ස උපචාරොක්කමනෙ එව ආපත්ති. “අද්ධයොජනෙ”ති වචනතො අතික්කමනෙයෙව යුත්තං.

185. රට්ඨහෙදෙති විලොපෙ. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “තයොපි සඬකෙතා කාලදිවසමග්ගවසෙන, තත්ථ පච්ඡිමෙනෙව ආපත්ති”ති චුත්තං. “ඉමිනා මග්ගෙනා”ති විස්සජ්ජෙත්වා අඤ්ඤාන ගච්ඡන්ති වෙ, ආපත්තියෙවාති අත්ථො.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. නාවාහිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

189. නදියා කුතො ගාමන්තරන්ති වෙ? “යස්සා නදියා”ති ආදිමාහ. ගාමන්තරගණනායාති යස්මිං ගාමතිත්තෙ ආරුළුහො, තං යපෙත්වා අඤ්ඤාගාමගණනාය. “මාතුගාමොපි ඉධ සඬගහං ගච්ඡති”ති ආචරියස්ස තක්කො, තෙනෙව “උහයත්ථ එකතො උපසම්පන්නාය දුක්කට්ඨං, සික්ඛමානාය සාමණෙරියා අනාපත්ති”ති ව න චුත්තං. එසෙව නයො අඤ්ඤාසුපි එවරුපෙසු.

191. “ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙන කෙළිපුරෙක්ඛාරා සංවිදහිත්වා”ති චුත්තත්තා අකුසලචිත්තං ලොකවජ්ජන්ති වත්තබ්බන්ති? න වත්තබ්බං, “කෙළිපුරෙක්ඛාරා”ති වචනං යෙභුයානාය චුත්තං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ ව “තීණි චිත්තාති තිස්සො වෙදනා”ති චුත්තං, සංවිදහනකාලෙ වා කෙළිපුරෙක්ඛාරො භික්ඛු සංවිදහති, ආපත්ති භික්ඛුනො ගාමන්තරොක්කමනෙ, අද්ධයොජනාතික්කමෙ වා.

කුසලචිත්තෝ වා හොති පච්චවෙක්ඛන්තෝ, චෙතියාදීනි වා පස්සන්තෝ,
අධ්‍යාකතචිත්තෝ වා හොති කිලමට්ඨසෙන නිද්දායන්තොති තිච්ඡිත්තානි ගහිතානීති
වෙදිතබ්බා.

නාචාභිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

192. වෙටකෙති දාරකෙ. තරුණපොතකෙති පොරාණා. “පාපහික්ඛුනං
පක්ඛුපච්ඡේදාය ඉදං පඤ්ඤත්තං, තස්මා පඤ්ච භොජනෙයෙවාපත්ති චුත්තා”ති
ලිබ්බිතං.

194-7. නිජ්ජාදිතන්ති විඤ්ඤත්තියා න හොති, කින්තු පරිකථාදීහි, තස්මා ඉමිනා
සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, තං සන්ධාය “සබ්බත්ථ අනාපත්ති”ති චුත්තං.
“කථානුසාරෙන තත්ථ පසිදිත්වා දෙන්ති, ඉදං පරිපාචිතං න හොති, වට්ටන්ති”ති
පට්ඨසික්ඛාපදෙ චුත්තත්තානි ධම්මසිරිත්ථෙරො, උපතිස්සත්ථෙරො පන “ඉතරම්පි
වට්ටතියෙවා”ති ආහ. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “යස්මා දෙවදත්තෝ පකතියා තත්ථ
හික්ඛුනිපරිපාචිතං භුඤ්ජති, තස්මා ඉමං අට්ඨුජ්ජත්තිං නිදානං කත්වා ඉදං සික්ඛාපදං
පඤ්ඤත්ත”න්ති චුත්තං.

පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

198. “උපනන්දස්ස චතුත්ථසික්ඛාපදෙන වා”ති පාඨො.

රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තෝ වණ්ණනාක්කමෙන ඔවාදවග්ගො තතියො.

4. භොජනවග්ගො

1. ආවසංචිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා

203-4. පුගස්සාති පුගෙන. කුක්කුච්චායන්තොති නිස්සරණෙනත්ථ භවිතබ්බං,
තං මයං න ජානාමාති සන්තිට්ඨානස්ස කරණවසෙන “කුක්කුච්චායන්තෝ”ති
චුච්චති. යථා හි ආයස්මා උපාලි නයග්ගාහෙන “අනාපත්ති ආවුසො
සුපිනන්තො”ති (පාරා. 78) ආහ, තථා ථෙරොපි “අනාපත්ති ගිලානස්සා”ති
කස්මා න පරිච්ඡින්නීති? අනත්තාධිකාරත්තා විනයපඤ්ඤත්තියා, “නායං
අත්තො ඔකාසො”ති පටික්ඛිත්තත්තා, සික්ඛාපදස්ස අපරිපුණ්ණත්තා.
පට්ඨපාරාජිකසික්ඛාපදෙ පරිපුණ්ණං කත්වා පඤ්ඤත්තෙයෙව හි සො ථෙරො
“අනාපත්ති සුපිනන්තො”ති ආහ “අඤ්ඤත්තු සුපිනන්තා”ති

වුත්තපදානුසාරෙනාති. යස්මා ඔදිස්ස අයාවදන්ථෙව දායකානං පිළා නත්ථි, තස්මා “අනොදිස්ස යාවදන්ථො”ති වුත්තං.

208. “අන්තරාමග්ගෙ එකදිවස්”න්ති එකංයෙව සන්ධාය වුත්ත”න්ති ච “එසෙව නයොති වුත්තනයමෙව දස්සෙතුං ගන්ත්වා පච්චාගච්ඡන්තො භිතිආදිමාහා”ති ච “සුද්ධචිත්තො හුත්වා පකතිගමනෙව භුඤ්ජිතුං ලහති”ති ච “අභිලානස්ස ගිලානසඤ්ඤිතො කායෙන සමුට්ඨාති”ති ච ලිඛිතං.

ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

209-218. ගුළ්භපට්ඨිඡන්තොති අපාකටොව. එකො පුත්තෙනාති එකස්සෙකං හත්තං “අහං අඤ්ඤෙන නිමන්තිතො”ති න වුච්චති. “සචෙ එකතො ගණ්හන්ති , ගණභොජනං හොති”ති (පාචි. අට්ඨ. 217-218) වුත්තත්තා චත්තාරො උපාසකා චත්තාරො භික්ඛු විසුං විසුං නිමන්තෙත්වා හත්ථපාසෙ ධීතානං චෙ දෙන්ති, ගණභොජනං හොති එවාති එකෙ, තං න යුත්තං විය. “විඤ්ඤත්තිතො පසවනෙ ගණස්ස එකතො ගහණෙ ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති, විසුං ගහණෙ පණිතභොජනසුපොදනවිඤ්ඤත්තිහි”ති ලිඛිතං. “විඤ්ඤත්තිතො පසවනං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන අට්ඨකථායං අනුඤ්ඤාතං. සුපොදනාදිවසෙන තත්ථ ආපත්ති එවා”ති වුත්තං, තං න යුත්තං. කස්මා? පරිවාරෙ (පරි. 168) එව ද්විත්තං ආකාරානං ආගතත්තා, තස්මා අට්ඨකථායං “අනුඤ්ඤාත”න්ති දූවුත්තං. අට්ඨුප්පත්තියංයෙව පාකටන්ති “පදභාජනෙ න වුත්ත”න්ති චත්තබ්බං. එකතො ගණ්හන්ති ගහිතහත්තාපි අඤ්ඤෙ යාව ගණ්හන්ති, තාව චෙ තිට්ඨන්ති, එකතො ගණ්හන්තියෙව නාම. “ගච්ඡති චෙ, අනාපත්ති”ති වදන්ති.

එත්ථාහ – “පටිග්ගහණමෙව හෙත්ථ පමාණ”න්ති වුත්තං, අථ කස්මා පාළියං “ගණභොජනං නාම යත්ථ චත්තාරො...පෙ.... භුඤ්ජන්ති, එතං ගණභොජනං නාමා”ති (පාචි. 218) වුත්තන්ති? වුච්චති – යත්ථාති උපයොගත්ථෙ භුමිමච්චනං. චත්තාරොති ගණස්ස හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදනිදස්සනං. පඤ්චන්තං භොජනානන්ති ආපත්තිප්පහොනකභොජනනිදස්සනං. අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතාති අකප්පියනිමන්තනනිදස්සනං. නිමන්තනවසෙනෙව පන ගණභොජනස්ස වුත්තත්තා “නිමන්තිතා භුඤ්ජන්තිති වුත්ත”න්ති වුත්තං. “අඤ්ඤතරං භොජනං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්ති”ති පන න වුත්තං අට්ඨුප්පත්තියංයෙව පාකටන්තා. යං භුඤ්ජන්තිති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ භුඤ්ජන්තිති පටිග්ගාහකතියමච්චනං. න හි අප්පටිග්ගහිතකං භික්ඛු භුඤ්ජන්ති. ඉදං වුත්තං හොති “ගණස්ස යතො පටිග්ගහිතාහාරභොජනහෙතු පාචිත්තිය”න්ති. ආගන්තුකපට්ටං මොසසුත්තෙන සිබ්බිත්වා යපෙන්නි, තත්ථ අනුචාතෙ යථා එකතලං හොති, තථා හත්ථෙහි සට්ඨෙති. වලෙභිති ආවට්ඨෙති. පරිචත්තනන්ති සුත්තං ගණ්හන්තානං සුඛග්ගහණත්ථං සුත්තපරිචත්තනං කරොති, පට්ටං සිබ්බන්තානං සුඛසිබ්බනත්ථං

පට්ටපරිවත්තනක්කද්ව. නවවිවරකාරකො ඉධාධිජ්ජෙතො, න ඉතරොති. “බිම්බිසාරං ආපුච්ඡිත්වා සම්භාරෙ කයිරමානෙයෙව කාලා අතික්කන්තා, පච්ඡා ගණභොජනසික්ඛාපදෙ පඤ්ඤත්තෙ භගවත්තං උපසඬකම්ත්වා පුච්ඡී”ති වදන්ති, අඤ්ඤාටා අට්ඨකථාය විරුජ්ඣනතො.

220. “ද්වෙ තයො එකතොති යෙපි අකජ්ජියනිමත්තනං සාදිසිත්වා”ති ආදිවචනෙන අකජ්ජියනිමත්තනපච්චයා එව අනාපත්ති, විඤ්ඤත්තිතො ආපත්තියෙවාති දීපෙති. අනිමත්තිතො චතුත්ථො යස්ස තදෙනං අනිමත්තිතචතුත්ථං. එස නයො සබ්බත්ථ. පච්චෙසෙත්වාති නිසිදාපෙත්වා. විවරදානසමයලද්ධකචතුක්කං විවරකාරසමයලද්ධකචතුක්කන්ති එවමාදිති. තානි වාති යෙහි භොජනෙහි විසඬකෙතො නත්ථි, තානි. මහාථෙරෙති උපසම්පත්තො. අට්ඨත්වාති ධීතෙන නිමිත්තං දස්සිතං භොති. තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වාති රථිකාදියු භික්ඛුසම්පෙ ගන්ත්වා. ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ කත්ථවි පොත්ථකෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විවරදානසමයෙ ගණභොජනං භුඤ්ජිතුං. එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛුන”න්ති පාඨො දිස්සති. කත්ථවි “භුඤ්ජිතු”න්ති වත්වා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාපා”ති පාඨො, අයං සොභතො.

ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

221. අධිට්ඨිතාති නිවච්ඡප්පත්තා. බදරචුණ්ණසක්කරාදිහි යොජිතං බදරසාලවං. කිරකම්මකාරෙනාති කිරස්ස කම්මකාරෙන.

226. “විකජ්ජෙත්වා ගණ්භාහි”ති එත්ථාහු පොරාණත්ථෙරා “භගවතො සම්මුඛා අවිකජ්ජෙත්වා ගෙහතො නික්ඛම්ත්වා රථිකාය අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ විකජ්ජෙසි, විකජ්ජෙත්තෙන පන ‘මය්හං භත්තපච්චාසං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී’ති වත්තබ්බං, ඉතරෙන වත්තබ්බං ‘තස්ස සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා යථාපච්චයං වා කරොහි””ති. පඤ්චසුසහධම්මිකෙසුති සම්මුඛා ධීතස්ස සහධම්මිකස්ස යස්ස විකජ්ජෙතුකාමො, තං සහධම්මිකං අදිස්වා ගහට්ඨස්ස වා සන්තිකෙ, සයමෙව වා “පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු ඉත්ථන්තාමස්ස විකජ්ජෙමි”ති වත්වා භුඤ්ජිතබ්බන්ති එකෙ, එවං සති ථෙරො තස්මිංයෙව නිසින්තොව තථා වාවං නිව්ඡාරෙත්වා පටිග්ගණ්භාතීති තක්කො දිස්සති. මහාපච්චරියාදියු පන පරම්මුඛා විකජ්ජනාව චුත්තා, සා “තෙන භානන්ද, විකජ්ජෙත්වා ගණ්භාහි”ති ඉමිනා සමෙති, තථාපි මානිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තස්මා යො භික්ඛු පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරස්ස ‘මය්හං භත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මී’ති වා ‘විකජ්ජෙමි’ති වා එවං සම්මුඛා වා ‘ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී’ති වා ‘විකජ්ජෙමි’ති වා එවං පරම්මුඛා වා”ති වචනතො සහධම්මිකස්ස සන්තිකෙ එව වත්තබ්බං, න සයමෙවාති දිස්සති. යස්මා අයං පච්ඡිමනයො පොරාණගණ්ඨිපදෙනපි සමෙති, තස්මා ඉධ මානිකාට්ඨකථානුසාරෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. එත්ථ කිඤ්චාපි

“තෙ මනුස්සා...පෙ.... හොජනමදංසු” ති වචනතො අකප්පියනිමන්තනං පඤ්ඤායති, තථාපි ථෙරස්ස කුක්කුච්චුප්පත්තිකාරණෙන හත්තෙන සො නිමන්තිතොති වෙදිතබ්බො. අඤ්ඤා පරතො “ද්වෙ තයො නිමන්තනෙ එකතො භුඤ්ජති” ති වචනෙන, අනාපත්තිවාරෙන ව විරුජ්ඣති.

229. එත්ථායං විචාරණා – “අඤ්ඤො මනුස්සො පත්තං ගණ්හාති, න දාතබ්බ” ති වචනතො අපරහාගෙ අකප්පියනිමන්තනෙන තත්ථි පයොජනං, පුබ්බහාගෙයෙව අකප්පියනිමන්තනෙන පයොජනන්ති ස්වෙපි හත්තෙ ආගච්ඡෙය්‍යාථාති එත්ථ කතරං අකප්පියනිමන්තනං, තස්මා අධිප්පායො චෙත්ථ පමාණන්ති. න, “පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධහත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති” ති වචනතොති. තත්ථ “ස්වෙපි හත්තෙ” ති එත්ථ යථා වචනමත්තං අග්ගහෙත්ථා අකප්පියනිමන්තනාක්කමෙන අත්ථො ගහිතො, තථා “පිණ්ඩාය වරින්වා” ති එත්ථාපි අත්තරා අකප්පියනිමන්තනෙන ලද්ධහත්තං සන්ධාය චුත්තන්ති අත්ථො ගහෙතබ්බො. පිණ්ඩාය හි වරන්තං දිස්වා “එත්ථ, හත්තෙ, හත්තං ගණ්හථා” ති දිත්තමපි අකප්පියනිමන්තනෙන ලද්ධං නාම හොති. වොහාරෙන පන “පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධහත්ත” ති චුච්චති, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤා මානිකාට්ඨකථායං “ගණ්හොජනෙ චුත්තනයෙනෙව පඤ්චහි හොජනෙහි නිමන්තිතස්ස...පෙ.... පරස්ස පරස්ස හොජනෙ” ති චුත්තවචනවිරොධො. ඉදඤ්චි වචනං යෙන පඨමං නිමන්තිතො, තතො පඨමනිමන්තිතං ආදාය ගතො පරස්ස පරස්ස නිමන්තනකදායකස්ස හොජනෙති අත්ථපරිදීපනතො නිමන්තනතො ලද්ධහත්තස්ස හොජනෙයෙව ආපත්තිති දීපෙති. “ද්වෙ තයො නිමන්තනෙ එකතො” ති වචනෙනපි සමෙති, අඤ්ඤා “යෙන නිමන්තිතො, තස්ස හොජනතො පරස්ස හොජනෙ” ති එත්තකං වත්තබ්බං සියා, පාළියං වා “නිමන්තනෙන එකතොභුඤ්ජති” ති එත්තකං වත්තබ්බං සියා. දුතියනිමන්තනස්ස පඨමහොජනෙ ආපත්තිප්පසඬගනිවාරණත්ථං “යෙන යෙනා” තිආදි චුත්තං. නිමන්තනපටිපාටියා භුඤ්ජතිති පාළිති වෙ? න, “අනාපත්ති නිව්වහත්තෙ” තිආදිපාළිවිරොධතො.

ගණ්ඨිපදෙ පන “පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධහත්තං කස්මා භුඤ්ජතුං න ලහතිති වෙ? ‘පරම්පරහොජනං නාම පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරෙන හොජනෙන නිමන්තිතො, තං යපෙත්ථා පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං හොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරහොජනං නාමා’ ති චුත්තත්තා” ති ලිබ්බං. යදි එවං නිව්වහත්තාදිකම්පි න වට්ටතිති ආපජ්ජතිති නිව්වහත්තාදි ඔදිස්සකන්ති වෙ? තං න, තදඤ්ඤස්ස අත්තතො ධනෙන නිප්ඵන්තස්ස, සඬ්ඝතො ලද්ධස්ස වා පාතො පවනකයාගු වෙ සනා හොති, තස්සාපි, එකකුට්ඨකං ගාමං උපනිස්සාය විහරතො භික්ඛාවරියවසෙන ලහිතබ්බනිව්වහත්තස්ස ව අකප්පියභාවප්පසඬගතො. තත්ථ භික්ඛාවරියවසෙන ලද්ධං න කප්පති නිමන්තනකානං අප්පසාදාවහනතොති වෙ? න, “පඤ්ච හොජනානි යපෙත්ථා සබ්බත්ථ අනාපත්ති” ති වචනවිරොධතො. බාදනීයමිපි හි පරස්ස බාදත්ථා භුත්තත්තා නිමන්තනහොජනං අභුඤ්ජන්තො අප්පසාදං කරොති එව, තස්මා අප්පසාදාවහං අප්පමාණං, තස්මා නිව්වහත්තාදි ඔදිස්සකං න සම්භවති. අපිච හෙට්ඨා චුත්තනයෙන සද්ධිං ඉධ චුත්තනයෙන සංසන්දිත්ථා යං යං බමති, තං

තං ගහෙනබ්බන්ති සබ්බොපි කෙසඤ්චි ආවරියානං විනිවිජයො. ආවරියස්ස පන විනිවිජයො අන්තෙ ආවි භවිස්සති. “බීරං වා රසං වා පිවතො අමිස්සමිපිති අධිප්පායො”ති චුත්තං. ගණ්ඨිපදෙ “හෙට්ඨා ඔදනෙනාමිස්සෙත්වා උපරි තිට්ඨති”ති ලිබ්බතං.

මහාඋපාසකොති ගෙහසාමිකො. මහාඅට්ඨකථායං “ආපත්ති”ති වචනෙන කුරුන්දියං “වට්ටති”ති වචනං විරුද්ධං විය දිස්සති. “ද්විත්තමිපි අධිප්පායො මහාපච්චරියං විචාරිතො”ති ලිබ්බතං. “චාරිත්තතොති ‘සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා’ති පරතො චත්තබ්බතො”ති චුත්තං. වට්ඨකමිමං අවිකප්පනං. එත්ථ “මහාඋපාසකො භික්ඛු නිමන්තෙති...පෙ.... පච්ඡා ලද්ධං භත්තං භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති. පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධභත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති”ති අට්ඨකථායං වචනතො, “කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරින්වා භුඤ්ජමිහා”ති පාළිතො, බන්ධකෙ “න ව, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්‍ර නිමන්තනෙ අඤ්ඤස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍යා, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) වචනතො ච නිමන්තෙත්වා වා පච්චෙදෙත්‍ර අනිමන්තෙත්වා වා, පයමගහිතනිමන්තනස්ස භික්ඛුතො පයමනිමන්තනභොජනතො අඤ්ඤං යං කිඤ්චි පරසන්තකං භොජනං පරම්පරභොජනාපත්තිං කරොති. අත්තතො සන්තකං, සඬ්ඝගණතො ලද්ධං වා අගභට්ඨසන්තකං වට්ටති, නිමන්තනතො පයමං නිබ්ද්ධත්තා පන නිව්චභත්තාදි පරසන්තකමිපි වට්ටති. බන්ධකෙ “න ව, භික්ඛවෙ...පෙ.... යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) වචනං පරසන්තකභොජනචුත්තනියමනං. තතො භත්ථකොව නො තක්කොති ආවරියො.

පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කාණ්ඩාසික්ඛාපදවණ්ණනා

31-3. පටියාලොකන්ති පච්ඡිමං දෙසං. පුච්ඡගණනායාති අතිරිත්තපුච්ඡගණනායාති අත්ථො. සචෙ “අපාට්ඨයාදිඅත්ථාය සජ්ජිත”න්ති සඤ්ඤාය ගණ්භාති, අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස ආපත්ති එව. අථ උග්ගහිතං ගණ්භාති, න මුච්චතියෙව. අසංවිහාගෙ පන අනාපත්ති අකප්පියත්තා. අවිත්තකතා පඤ්ඤත්තිජානනාභාවෙනෙව, න චත්ථුජානනාභාවෙනාති එකෙ. න, මාතිකාට්ඨකථායං “පාට්ඨයාදිඅත්ථාය සජ්ජිතභාවජානන”න්ති අඬ්ගෙසු අචුත්තත්තා. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පනෙවං චුත්තං “එකෙන වා අනෙකෙහි වා ද්විත්තිපත්තපුරෙසු ගහිතෙසු තෙසං අනාරොචනෙන වා සයං වා ජානිත්වා යො අඤ්ඤං ගණ්භාති, තස්ස දුක්කටං. එකතො තිසු, චතුසු වා පට්ටියෙසු එකෙන වෙ ද්වෙපත්තපුරා ගහිතා, දුතියෙ ද්වෙ ගණ්භන්තෙ පයමො වෙ න නිවාරෙති, පයමස්ස පාචිත්තියං. නිවාරෙති වෙ, අනාපත්ති, දුතියස්සෙව දුක්කට”න්ති. සචෙ සඤ්චිච්ච න වදති, පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තනයෙන පාචිත්තියං, මාතිකාට්ඨකථාවසෙන (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කාණ්ඩාසික්ඛාපදවණ්ණනා) දුක්කටං. “අතිරෙකපට්ඨගහණ”න්ති තත්ථ පඤ්චමං අඬ්ගං චුත්තං, තස්මා

අප්පට්ඨගහිතත්තා න පාවිත්තියං, කත්තබ්බාකරණතො පන දුක්කටං. අඤ්ඤාං කිරියාකිරියං ඉදං ආපජ්ජති, අනිවාරණං, අනාරොවනං වා ඡට්ඨංගි. වත්තබ්බං සියා. එකනිකාසිකානං වාති එත්ථ “ආසන්නවිහාරහික්ඛු, ආසන්නආසනසාලාගතා වා සචෙ විසභාගෙහි ආනීතං න පට්ඨගණ්හන්ති, ‘ආරාමිකාදීනංයෙව වා දාපෙන්ති’ති ජානාති, යත්ථ පරිභොගං ගච්ඡති, තත්ථ දාතුං වට්ටති”ති වුත්තං.

“ද්වත්තිපත්තපුරා”ති වචනතො පච්ඡිදාදිසු අධිකම්පි ගණ්හතො අනාපත්ති”ති කෙචි විනයධරමානිතො වදන්ති, තං තෙසංයෙව නිසිදතු, ආවරියා පන

“පච්ඡිදාදිසුපි උක්කට්ඨපත්තස්ස පමාණවසෙන ද්වත්තිපත්තපුරා ගහෙනබ්බා. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදකථා හෙසා”ති වදන්ති.

කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පයමපවාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

236. යාවදත්ථපවාරණාය පවාරිතා කිඤ්චාපි “පවාරිතා”ඉච්චෙව අධිජ්ජෙතා අට්ඨුප්පත්තියාව, අථ ඛො පච්ඡිමාව ඉධාධිජ්ජෙතා.

237. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති වුත්තත්තා අනිරිත්තං නාම හොති. හික්ඛුස්ස ඉදම්පි තෙ අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡතීති කිර අත්ථො.

238-9. “අසනං පඤ්ඤායතී”ති එතෙනෙව “භුත්තාවී”ති එතස්ස සිද්ධත්තා විසුං අත්ථසිද්ධි නත්ථි. යදි අත්ථි, අභිගානං ඡක්කත්තදස්සනන්ති. වුත්තම්පි චෙනන්තිආදි පවාරණභිගානං පඤ්චකත්තදස්සනං. වරකොති යො කොචි වරකො. “පවාරණං පන ජනෙතියෙවාති විසුං සිත්ථං වොදකං කරොන්ති, පවාරණං න ජනෙති. යාගුං වා පිචන්තො පයමං උදකං පිචති, වට්ටති. අවසිට්ඨං හෙට්ඨාසිත්ථං පවාරණං න ජනෙති”ති ලිඛිතං. උපනිස්සත්ථෙරො “ජනෙතියෙවා”ති වදති, තං න ඉච්ඡන්ති ආවරියා. භජ්ජිතපිට්ඨන්ති තණ්ඩුලචුණ්ණමෙව. භජ්ජිතසත්තුයො පිණ්ඩෙන්වා කතමොදකො සත්තුමොදකො.

“යාගුසිත්ථමත්තානෙව ද්වෙ...පෙ.... පටික්ඛිපති, න පවාරෙති”ති වුත්තත්තා පරවච්ඡිකමච්ඡාදයො පක්ඛිපිත්වා පක්කයාගුං පිචන්තො සචෙ අඤ්ඤං තාදිසංයෙව පටික්ඛිපති, පවාරණා න හොතීති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො. සචෙ අඤ්ඤං පටික්ඛිපති, න පවාරෙති. කස්මා? අසනසබ්බාතස්ස විජ්ජකතභොජනස්සාභාවතො. භොජනසාලායං භුඤ්ජන්තො චෙ, අත්තතො අපාපුණනකොට්ඨාසං අභිභටං පටික්ඛිපති, න පවාරෙති. කාමං පටික්ඛිපති, පත්තෙ පන ආරාමිකො ආකිරති, තතො භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ඉදඤ්චි බුද්ධජ්ජිකුට්ඨඅනෙසනාය උජ්ජන්තෙයෙව සභිගහං ගච්ඡති. යථා හි සභිසතො උද්ධට්ඨිණ්ඩං දුස්සිලො දෙති, තං පටික්ඛිපති, න පවාරෙති, එවංසම්පදම්දං. “විසභාගො ලජ්ජී චෙ දෙති, තං තෙන සම්භොගං අකත්තුකාමතාය පටික්ඛිපති, පවාරෙතීති අපරෙ”ති වුත්තං. පරිචෙසනායාති හත්තග්ගෙ. “මංසෙන රසං, මංසඤ්ච රසඤ්ච මංසරසන්ති ආපජ්ජනතො

‘මංසරස’ න්ති වුත්තෙ පටික්ඛෙපතො හොති, මංසස්ස රසං මංසරසන්ති විග්ගහො නාධිප්පෙතො’ නි වුත්තං. මංසකරම්බකො නාම...පෙ.... වට්ඨනීති සුද්ධයාගු එව හොති. අප්පචාරණමිස්සකකරම්බකොයෙව හොති, තස්මා න පචාරෙති, තෙන වුත්තං පරතො “ඉද්දෙව කරම්බකෙන න සමානෙනබ්බ” න්තිආදි, තස්මා “තං අභිහරිත්වා කඤ්ඨයං ගණ්හථා’ නි වදන්තං පටික්ඛිපති, පචාරණා න හොති” නි ව “මිස්සකයාගුං ගණ්හථා’ නි අවුත්තත්තා ‘සම්මිස්සිතං විසුං කත්වා දෙනී’ නි වුත්තත්තා’ නි ව වුත්තං, යස්මා යාගුමිස්සකන්ති එත්ථ පදද්වයෙ පචාරණාරහස්ස නාමග්ගහණං නත්ථි, තස්මා තත්ත්වෙ යාගු බහුතරා වා හොති සමසමා වා, න පචාරෙති. කස්මා? තත්ථ අභිහාරකපටික්ඛෙපකානං යාගුසඤ්ඤත්තා. යාගු වෙ මන්දා, හත්තං බහුතරං, පචාරෙති. කස්මා? තෙසං උභින්නම්පි තත්ථ භින්නසඤ්ඤත්තාති තක්කො ආවරියස්ස. හත්තමිස්සකෙ පචාරණාරහස්ස නාමස්ස සබ්භාවතො සබ්බදා පචාරෙති එව. මිස්සකෙ පන වුත්තනයෙන කාරණං වත්තබ්බං. විසුං කත්වා දෙනීති යථා හත්තසිට්ඨං න පතති, තථා ගාළ්භං හත්ථෙන පිළෙත්වා පරිස්සාවෙත්වා දෙනි.

අකප්පියකතන්ති එත්ථ “කප්පියං අකාරාපිතෙහි කදලිප්ඵලාදීහි සද්ධිං අතිරිත්තං කප්පියං කාරාපෙත්වාපි තං කදලිප්ඵලාදිං යපෙත්වා අවසෙසං භුඤ්ජිතුං වට්ඨති. අමිස්සකරසත්තා පුන තාති කප්පියං කාරාපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ යපෙත්වා අතිරිත්තං කාරෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ඨති. කස්මා? පුබ්බෙ තෙසු විනයකම්මස්ස අනාරුළ්භත්තා’ නි වදන්ති. “භුත්තාවිනා ව පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කත” න්ති වචනතො භුත්තාවිනා අප්පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කත්තබ්බන්ති සිද්ධං, තස්මා “පාතොව අද්ධානං ගච්ඡන්තෙසු ද්විසු එකො පචාරිතො අවුට්ඨිතො තත්ථ නිසිදති, සො ඉතරෙන පිණ්ඩාය වරිත්වා ලද්ධං භික්ඛං අත්තනා අභුත්වාපි ‘අලමෙතං සබ්බ’ න්ති කාතුං ලභති එවා’ නි වුත්තං, තං සුක්කපක්ඛෙ “භුත්තාවිනා කතං හොති” නි ඉමිනාව සිද්ධං, තස්මිං පක්ඛෙ අත්තනො සත්තඤ්ඤාති න පුරෙන්නි, කණ්හපක්ඛෙ පටිභාගෙන සත්ත වුත්තානීති වෙදිතබ්බං. භුත්තාවිනා අප්පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන, අවුට්ඨිතෙන වා කතං හොති, වට්ඨති. “පචාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙනෙවා” නි ඉමං පන අත්ථවිකප්පං දීපෙතුං “සත්තඤ්ඤාති වුත්තානී” නිපි වත්තුං වට්ඨති. සො පුන කාතුං න ලභති පයමං කතස්ස පුන තෙනෙව කත්තබ්බප්පසඤ්ඤාතො. යඤ්ච අකතං, තං කත්තබ්බන්ති හි වුත්තං. අථ සොව පයමො පුන කත්තුකාමො හොති, අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ පුබ්බෙ අකතං කාතුං ලභති. දුතියො පයමභාජනෙපි කාතුං ලභති. “යෙන අකතං, තෙන කාතබ්බ” න්ති හි වුත්තං. ඉමමෙවත්ථං සන්ධාය “යෙන යං පයමං කප්පියං කතං, තමෙව සො පුන කාතුං න ලභති, අඤ්ඤෙන කාතබ්බ” න්ති ලිබ්බං. තත්ථ තන්ති තං පයමං කතන්ති අත්ථො. පෙසෙත්වා කාරෙතබ්බන්ති එත්ථ අනුපසම්පන්නො වෙ ගතො, තත්ත්වයෙන එකෙන භික්ඛුනා පටිග්ගාහෙත්වා අපරෙන කාරෙතබ්බන්ති තත්ථ එකොව එවමෙව කාතුං න ලභති. “යං කිඤ්චි ගිලානං උද්දිස්සා’ නිආදිවචනතො විහාරාදීසු ගිලානස්ස පාපුණනකොට්ඨාසම්පි

ගිලානාතිරිත්තං නාම, තස්මා වට්ටනී” ති වදන්ති. ආභාරත්ථායාති විකාලෙ එවාති එකෙ.

241. කායකම්මං අජ්ඣොභරණතො. වච්ඡකම්මං වාචාය “අතිරිත්තං කරොථ භන්තෙ” ති අකාරාපනෙනාති වෙදිතබ්බං.

පඨමපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

243. සාධාරණමෙවාති සබ්බපචාරණානං සාධාරණං “යාවත්තකං ඉච්ඡසී” ති ඉදං.

දුතියපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

247-9. නටානං නාටකානි නටනාටකානි, සීතාහරණාදීනි. මූලඤ්ච තං බාදනීයඤ්චාති මූලබාදනීයං. එස නයො සබ්බත්ථං. පිට්ඨන්ති වුණ්ණං. බාරකමූලන්ති යුපසමූලං. වච්චුමූලං නෙළියමූලං. තම්බකං වචං. තණ්ඩුලෙයාකං වුළකුහු. වත්ථුලෙයාකං මහාකුහු. වජ්කලී නිකොට්ඨං. ජජ්ඣරී හිරතො.

කොට්ඨං ජරට්ඨං වුවචති. ගණ්ඨී මුහුකුලමුදු විවයත්ථ වජ්මුජු වදුළචි.

වජ්ජයෙතිමෙ කිංසුකං, හලිද්දි. කසෙරුකො, කට්ඨලවන්ති තස්ස නාමං. අම්බාටකං අමූලකං පිස්ල කක්කුල. මසාලු කිනළ. ආලුව කළි තඩ්ඪිඅළි අලස කට්ඨස්සල නමෙදති මෙර. සිග්ගු සිරි කොළ කාලකං නෙකළචි. බීරවල්ලිකන්දො තුමුරොරියො හොති. සඬ්ඛතො ධොවනමෙව. අයං “පරිසඬ්ඛාරො” ති ලිබ්බං. බීරකාකොලී කිරිකවෙළි. ජීවිකං ජීවිහි. උසහක උම්මසුච්ඡි.

හින්තාලං කිතිලි. කුන්තාල තොහො තිලිසතා පදිකළිරො පටසෙවලකළි. කරමන්දකං කරම්බ දණ්ඩොකිර උදකපොති කණ්ඩකො. “සිඬ්ඝතකොතිපි වුවචති” ති ලිබ්බං. එග්ගව හකිළි. නත්තමාලන්ති කරඤ්ජි.

සෙල්ලු ලොහොලියං. කාසමද්දක කුදුවචලි අනසිකින. උම්මාදිය මෙලෙලිදිය. වීනමුග්ගො වෙනමුත්ති හුරමුග්ග. රාජමාසො මාහවිලිති. අග්ගිමන්තො මුඤ්චි. සුනිපණ්ණකො තිපිලවනිනාලිකා තිලක. භූමියං ජාතලොණිති එත්ථ ලොණිනාමස්ස සාධාරණත්තා “භූමිය”න්ති විසෙසෙත්වා වුත්තං. බ්‍රහ්මීපත්තං දෙමෙනෙයෙ පණසා. “දීපවාසිනො වදන්ති” ති සිලීලං කත්වා කස්මා වුත්තන්ති වෙ? “බාදනීයත්ථං ඵරතීති ලක්ඛණෙන අසමානත්තා” ති වුත්තං. පදෙලිවිනිතෙකි. සුලසිපණ්ණන්ති තසාපලිකං.

අගන්ධිකපුප්ඵං කර්ස්සයෙනි චෙකවාදිදපුප්ඵං චෙලෙපතිමලං. ජීවන්තිපුප්ඵං ජීවිතන්දිගමලං. බකුල මුට්ඨවලං. කුයාසක පුනපුන්තාමපුන්තරා, ජාතිසුමන. නවමාලිකා චෙහෙමලං.

තින්තිණික කච්ඡි විලෙයි. මාතුලුඬිග ලවනො. පුස්සඵල සුපුලි. තිම්බරුසක තිගිබ්බෙරෙහිති සුසතුධුත. තිපුසවාතිඬිගණ ධුතතිකෙණ පටියි. මොව වරියියෙලි. මොව අතිරෙලි. ගොට්ඨඵලං පුච්චලන්ති එකෙ. කොට්ඨසෙ කිර අච්ඡව.

අසමුස්සි බිම්බ ඉති කෙච්. කාස්මරීති සෙපණ්ණි. අතිතෙමෙති කරියමෙතිස්ස. ජාතිඵලං කතංමෙති. කටුකඵලං තිරිරක.

තරුණඵලං කිරිඋපුලු. පොක්බරට්ඨි කිඤ්චක්ඛට්ඨි. සිද්ධත්ථකං සාසපං සෙනවණ්ණං. රාජිකං රත්තං හොති.

හිඬිගුං හිඬිගුප්පතුන්ති සබ්බාපි හිඬිගුච්ඡකතියො. එත්ථ හිඬිගුප්පතු නාම පත්තසාබා පචිත්වා කාතබ්බා. සාබා පචිත්වා කතා සිපාටිකා. අඤ්ඤෙහි මිස්සෙත්වා කතාති කෙච්. තකං කට්ඨජන්ති අග්ගිකෙලිනි. නිකිතිස්සාකාලෙසයො. තිමෙර, තකපත්ති පසාබාපත්තෙ පචිත්වා කාතබ්බා. “තකපණ්ණි සාවති එව කාතබ්බා”ති ලිබ්බතං.

විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

253. අපරජ්ජු සන්තිධි නාම හොතීති අත්ථො. අජ්ජ පටිග්ගහිතන්ති න කෙවලං පටිග්ගහිතමෙව, අථ බො උග්ගහිතකම්පි, තෙනෙව අට්ඨකථායං “පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති එවං සන්තිධිකතං යං කිඤ්චි යාවකාලිකං වා යාමකාලිකං වා අජ්ඣොභරිතුකාමතාය ගණ්හන්තස්ස පටිග්ගහණෙ තාව ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති වුත්තං. යදි තං පට්ඨමෙව පටිග්ගහිතං, “පටිග්ගහණෙ තාවා”ති න වත්තබ්බං, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං “අත්තනො කාලෙ ගහිතං අජ්ජ පටිග්ගහිත’න්ති වුත්ත’න්ති.

එත්ථාහ – යථා පඤ්ච හෙසජ්ජාති උග්ගහිතකාති අනධිජ්ජෙතාති. සත්තාහාතික්කමෙ අනාපත්ති අනජ්ඣොභරණීයත්තා, තථා ඉධාපි උග්ගහිතකං නාධිජ්ජෙතන්ති? එත්ථ වුච්චති – හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙ (පාරා. 618 ආදයො) උග්ගහිතකං නාධිජ්ජෙතන්ති යුත්තං අත්තනො කාලාතික්කමනමත්තෙන තත්ථ ආපත්තිප්පසඬිගතො. එත්ථ න යුත්තං අත්තනො කාලාතික්කමනමත්තෙන ආපත්තිප්පසඬිගාහාවතො. අජ්ඣොභරණෙනෙව හි එත්ථ ආපත්තීති අධිජ්ජායො, තස්මා අනුගණ්ඨිපදමතෙන අජ්ජ උග්ගහෙත්වා පුනදිවසෙ භුඤ්ජන්තො ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජති.

තත්‍වය ව්‍යාප්තිය - අත්තනා භුක්තියකාමො අප්ප උග්ගහෙත්වා පුනදිවසෙ භුක්තිය, ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජති. සාමණෙරාදීනංයෙව අත්ථාය උග්ගහෙත්වා ගහිතං පුනදිවසෙ පටිග්ගහෙත්වා භුක්තියන්තො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොති. පටිග්ගහෙත්වා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති එත්ථායමධිප්පායො - සවෙ බෙලට්ඨසිසො විය දුතියතනියාදිදිවසත්ථාය අප්ප පටිග්ගහෙත්වා සාමණෙරාදීනං ගොපනත්ථාය දෙති, තස්ස පුනදිවසෙ අප්පකොභරණත්ථං පටිග්ගහණෙ ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති සම්භවති. සයමෙව සවෙ තං ගොපෙත්වා යපෙති, පුනදිවසෙ පතිතං කවචරං දිස්වා විමතිවසෙන වා පටිග්ගහණිතො පටිග්ගහණතොව ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති සම්භවති. නො වෙ පටිග්ගහණිතා, තං දුක්ඛට්ඨං නත්ථි. “ඉද්දෙහි ‘එකං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පුල්ලව්වයස්සා’තිආදි වියා”ති වුත්තං. යො පන එකප්පහාරෙතෙව ද්වෙපි පාදෙ අතික්කාමෙති, තස්ස තං පුල්ලව්වයං නත්ථි, එවංසම්පදමිදන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ පටිග්ගහිතභාවං අවිජ්ජන්තමෙව සන්තිධිං ජනෙතිති ධම්මසිරිත්ථෙරො, තං “පටිග්ගහණිතා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති”ති පාළියා විරුජ්ඣති. කපාලෙන පිතො පන ස්තෙනො අබ්බොහාරිකො. කිඤ්චාපි උණ්හෙ ඔතාපෙත්තස්ස පග්ගරති, තථාපි “හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙ වියා”ති වුත්තං. ඉතරථා කපාලෙන පිතා සප්පිආදයොපි සත්තාහාතික්කමෙ ආපත්තිං ජනෙය්‍යන්ති. සයං පටිග්ගහෙත්වාති ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තවිධියෙව. දුද්ධොතපත්තකථාපි එතෙන සමෙති විය. ආහාරත්ථායාති කාලෙපි ලබ්භති. පකතිආමිසෙති කප්පියාමිසෙ. සාමිසෙන මුබ්බෙන අප්පකොභරණො ද්වෙති “හියොයා පටිග්ගහිතයාමකාලිකං අප්ප පුරෙහත්තං සාමිසෙන මුබ්බෙන අප්පකොභරණො ද්වෙ පාවිත්තියාති”ති ලිබ්බං. අප්ප පටිග්ගහිතං යාවකාලිකමපි හි යාමාතික්කන්තපානකෙන සංසට්ඨං සන්තිධිං කරොති. අකප්පියමංසෙසු මනුස්සමංසෙ පුල්ලව්වයං, සෙසමංසෙ දුක්ඛට්ඨෙව වධිසති.

255. සත්තාහකාලිකං යාවජ්ජිකං ආහාරත්ථායාති කාලෙපි දුක්ඛට්ඨෙව සන්තිධිං අනාපජ්ජනතොති කෙවි. තද්දු පටිග්ගහිතං තද්දු පුරෙහත්තං වට්ටතිති වෙ? න, පාළියමපි අට්ඨකථායමපි විසෙසස්ස නත්ථිතාය. හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙ පුරෙහත්තං යථාසුඛං පරිභුක්ඛන්තං වුත්තන්ති වෙ? ආහාරෙ සප්පිආදි සඬිගහං යාති, තෙන තග්ගතිකවසෙන වුත්තං, න හෙසජ්ජවසෙන වුත්තන්ති උපතිස්සො.

සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පණිතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

259. අකප්පියසප්පිනාති යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං සප්පිනා.
 “වසාතෙලඤ්චි යපෙත්වා අකප්පියසප්පි නාම නත්ථි”ති ලිබ්බං. විසඬිකෙතන්ති එත්ථ “සුපොදනවිඤ්ඤන්තිපි න භොති”ති වුත්තං. කායිකානීති කායෙන ආපජ්ජිතබ්බොති.

261. මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බොති සඬිසවසෙන පචාරිතෙ හෙසජ්ජත්ථාය සප්පිආදිපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති වෙ, තත්ථ “න හෙසජ්ජෙන

කරණියෙන හෙසජ්ජ”න්ති එත්ථ සඬගහං ගච්ඡති, තස්මා “තෙන පාවිත්තිය”න්ති
වුත්තං. පාළිමුත්තකෙසු “භික්ඛුනීනම්පි දුක්කට”න්ති ලිඛිතං.

පණිතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා

264-5. මුඛද්වාරන්ති කණ්ඨනාළි. උච්චාරණමත්තන්ති උක්ඛිපිතබ්බමත්තකං.
කසටං ජඩ්ඛෙත්වාති සමුදාචාරවසෙන, අජඩ්ඛිතෙපි “වට්ඨති”ති වුත්තං.
හත්ථපාසාතික්කමන්ති දායකස්ස. භික්ඛුස්ස දෙනීති අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස.
කඤ්ජිකන්ති යං කිඤ්චි දුචං. පත්තො පටිග්ගහෙතබ්බොති භූමියං යපිතෙ
අභිභාරාභාවතො. “යථා පයමතරං පතිතට්ඨෙව දොසො නත්ථි, තථා ආකිරිත්වා
අපනෙත්තානං පතිතට්ඨෙවපි අභිභට්තා නෙවත්ථි දොසො”ති ලිඛිතං.
වරුකෙනාති බුද්දකපිණ්ඛෙන. ඡාගරන්තස්සපිති “අපි-සද්දෙන සුත්තස්සපි”ති
ලිඛිතං. කෙච්ඡි අභයගිරිවාසිනො. තෙහි කායසංසග්ගෙ කායපට්ඨද්ධෙනාපි
තප්පට්ඨද්ධෙනාපි පුල්ලච්චයාපත්ති දස්සිතා එවාති අත්ථො.
කායපට්ඨද්ධපට්ඨද්ධෙනාති වචනමත්තමෙවෙතං. “සත්ථකෙනාති
පටිග්ගහිතකෙනා”ති ලිඛිතං, තං දුල්ලිඛිතං සතිපි මලෙ පුන
පටිග්ගහෙතබ්බකිච්චාභාවතො. කෙසඤ්චි අත්ථායාති අනුපසම්පන්නානං අත්ථාය.
“සාමණෙරස්ස හත්ථං පුට්ඨමත්තමෙව තං පරිච්චත්ත”න්ති ලිඛිතං.

පටිග්ගහණුපගහාරං නාම මජ්ඣිමපුරිසෙන උක්ඛිපිතබ්බකං.
මූලපටිග්ගහණමෙව වට්ඨති එත්ථ “මච්ඡිකචාරණත්ථන්ති වුත්තත්තා
‘අභුඤ්ජනත්ථායාපි පටිග්ගහෙත්වා ගහිතෙ වට්ඨති’”ති යෙ වදන්ති, තෙ වත්තබ්බා
“සීසමක්ඛනතෙලං පටිග්ගහෙත්වා ‘ඉදං සීසමක්ඛන’න්ති අනාභොගෙනෙව
සත්තාහං අතික්කාමෙන්තස්ස කිං නිස්සග්ගියං භවෙය්‍යා”තිආදි, සුත්තාධිප්පායො
පන එවං ගහෙතබ්බො “මච්ඡිකචාරණත්ථං ඛිජන්තස්ස තස්මිං ලග්ගරජාදිමිහි
පත්තෙ පතිතෙ සුඛං පරිභුඤ්ජිතුං සක්කා”ති සඤ්ඤාය පුබ්බෙ පටිග්ගහිතබ්බ”න්ති
වුත්තං. පරිච්චත්තකථායං “අම්භාකං තණ්ඩුලෙසු බිණ්ණසු එතෙහි අම්භාකං
හත්ථගතෙහි සාමණෙරසන්නකෙහිපි සක්කා පතිට්ඨපෙතු”න්ති භික්ඛුනං.
චිත්තුප්පාදො වෙ සම්භවති, ‘පරිච්චත්තනං සාත්ථක’න්ති උපනිස්සත්ථෙරො”ති
වුත්තං. යදි එවං සුද්ධචිත්තානං නිරත්ථකන්ති ආපන්නමෙව, තථා “පණ්ඩිතො එස
සාමණෙරො පත්තපරිච්චත්තනං කත්වා දස්සති, මයමෙව ව ඉමස්ස විස්සාසෙන වා
යාවිත්වා වා භුඤ්ජිස්සාමා”ති චිත්තෙ සති භුඤ්ජිතුං න වට්ඨති කතෙපි
පරිච්චත්තනෙති ව ආපන්නං, කිං ඛහුතා. නිරපෙක්ඛෙහෙව ගණ්හිතබ්බං, න
සාපෙක්ඛෙහිති දස්සනත්ථං වුත්තන්ති ආවරියො. අයමෙවත්ථො “සචෙ පන
සක්කොති විතක්කං සොධෙතුං, තතො ලද්ධං බාදිතුමපි වට්ඨති”ති වචනෙන
සිද්ධොව. ආධාරකෙ පත්තො යපිතො භොති යථාපටිග්ගහිතභාවෙ නිරාලයො.
සමුද්දොදකෙන අප්පටිග්ගහිතකෙන. මෙණ්ඩකස්ස බීරං බීරත්තාව වට්ඨති.
“අත්තතො පන බීරං මුඛෙනෙව පිචන්තස්ස අනාපත්තිති දස්සෙතුං වුත්ත”න්ති

වුත්තං. “සරිරනිස්සිතමහාභුතානි හි ඉධාධිජ්ජෙතානී” ති ලිඛිතං, තද්දුහයම්පි “කජ්ජියමංසබ්බරං වා” තිආදිනා නයෙන විරුජ්ඣති.

අපිව “අජ්ජපටිග්ගහිතභාජනෙ අඤ්ඤාභික්ඛුසන්තකෙ අත්තනො පිණ්ඩපාතං පක්ඛිපති, ‘තං ටොක’න්ති වා අඤ්ඤෙන වා කාරණෙන වදති, තං සබ්බෙසං න කජ්ජති. කස්මා? විනයදුක්ඛත්තා. අත්තනා පටිග්ගහෙත්වා පක්ඛිපිතබ්බං විනයවිධිං අකත්වා දුක්ඛත්තති අධිජ්ජායො. එවං තාදිසං කිමත්ථං න භුඤ්ජතිති? අට්ඨකථායං ‘උග්ගහිතකො හොති’ ති වුත්තත්තා. එවඤ්ඤා තත්ථ වුත්තං භූමියං වා භාජනෙ වා එලං වා යං කිඤ්චි ආමිසං වා යාවජීවිකම්පි අජ්ජපටිග්ගහිතකං අජානන්තො ආමසති, න වට්ටති, උග්ගහිතකං හොති” ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං, තස්මා ඉමස්ස මනෙන භික්ඛු භික්ඛුස්ස සචෙ පත්තෙ අජ්ජපටිග්ගහිතෙ පිණ්ඩං යපෙති, තං අකජ්ජියං උග්ගහිතකන්ති සිද්ධං. අයමෙවත්ථො “සචෙ අත්තනො වා භික්ඛුනං වා යාගුපවනකභාජනෙ...පෙ.... නිරාමිසං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං”න්ති වචනෙන සංසන්දිත්වා කථෙතබ්බො. “කජ්ජියමංසබ්බරං වා” ති පසඩගවසෙන වුත්තං. දධි වෙ පටිලද්ධං, තඤ්ච අධිජ්ජෙතන්ති කෙවි.

දත්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අවෙලකවග්ගො

1. අවෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

269. විසාසාදානං අත්තරා පුච්චාහෙන අඤ්ඤතරා පරිබ්බාජිකා පවිසිත්වා යීතා. දාපෙතීති අනුපසම්පන්නෙන.

අවෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උය්‍යාජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

276. විජ්හන්තස්සාති අනාදරත්ථෙ සාම්චවනං. උය්‍යාජකස්ස විජ්හන්තස්ස සතො ආපත්ති දුක්ඛත්තස්සාතිපි අත්ථො. ඉධ අනුපසම්පන්නො නාම සාමණෙරොවාධිජ්ජෙතො.

උය්‍යාජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

280. සභොජනෙති එත්ථ පයම්චිකජ්ජො “ඉත්ථි ව පුරිසො වා” ති ඉමිනා තතියපදෙන යුජ්ජති, දුතියවිකජ්ජො පයමෙහි ද්විතී. කුලෙති සරෙ. අනුපවිසිත්වා නිසීදනවිත්තෙන සවිත්තකං.

සහොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රහොපට්ඨජන්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

284. ඉධ පඤ්චමං උපනන්දස්ස චතුත්ථං හොති, තස්මා භික්ඛුනිවග්ගස්ස දසමට්ඨකථායං උපරි උපනන්දස්ස ‘තනියසික්ඛාපදෙනා’ති න පායො, ‘චතුත්ථෙනා’ති පායොති වෙදිතබ්බො.

රහොපට්ඨජන්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

289. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. වාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

294. සහත්තොති නිමන්තනහත්තොති පොරාණා.

පුරෙහත්තඤ්ච පිණ්ඩාය, වරිත්ථා යදි භුඤ්ජති;
සියා පරම්පරාපත්ති, පච්ඡාහත්තං න සා සියා.

පච්ඡාහත්තඤ්ච ගමිකො, පුබ්බගෙහං යදි ගච්ඡෙ;
එකෙ ආපත්තියෙවාති, අනාපත්තීති එකච්චෙ.

කුලන්තරස්සොක්කමනෙ, ආපත්තිමනයො හි තෙ;
සමානහත්තපච්චාසා, ඉති ආහු ඉධාපරෙ.

මතා ගණිකහත්තෙන, සමෙත්ති නං නිමන්තනෙ;
විස්සජ්ජනං සමානන්ති, එකෙ සම්මුඛතාපරෙ.

සන්තිට්ඨානත්ථිකෙහෙව, විචාරෙතබ්බහෙදතො;
විඤ්ඤා වාරිත්තමිච්චෙව, සික්ඛාපදමිදං විද්දති.

වාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

310. කාලන්ති සො. යස්මා සඬ්ඝපචාරණායමෙවායං විධි, තස්මා ‘ඤාතකානං පචාරිතාන’න්ති චුත්තං. ‘ඉමිනා හි තයා පචාරිතමිහ, අම්භාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච අත්ථො’ති යථාභූතං ආචික්ඛිත්ථා විඤ්ඤාපෙතුං ගිලානොව ලහති. යං පන චුත්තං පණ්ණිනහොජනසික්ඛාපදෙ ‘මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො’ති, තං සඬ්ඝවසෙන පචාරිතං, හෙසජ්ජත්ථාය සජ්ජිආදිහෙසජ්ජපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති වෙ,

“න හෙසජ්ජෙන කරණියෙන හෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙනී’ති වචනෙන පාවිත්තියන්ති අත්ථො”ති (පාවි. 309) ලිඛිතං.

මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

311-5. මං දිට්ඨෙතාති මයා දිට්ඨෙන, මම දස්සනෙන වා. එකමිපි සරහත්ථං පුරිසන්ති අභිගපරියාපන්තං.

උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

319. නවමෙ සෙනාපරික්ඛෙපෙන වා පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන වා සඤ්චරණට්ඨානපරියන්තෙන වා පරිච්ඡින්නදිතඛ්ඛා.

සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උය්‍යාධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

324. දසමෙ එකමෙකං දස්සනාය ගච්ඡති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. යත්ථ ඨිතො පස්සති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සාතිආදි. අට්ඨමෙ පන එකමෙකං දස්සනාය ගච්ඡති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. යත්ථ ඨිතො පස්සති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සාති පාළි. කස්මා? අභිගජ්ජමාණාහෙදෙපි අනීකවිසෙසතො. දසමෙ පන අට්ඨමභිගජ්ජ දස්සනෙන දුක්ඛට්ඨං සියාති.

උය්‍යාධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන අවෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආයස්මතො යං මුනි සාගතස්ස,
මහිද්ධිකත්තස්ස නිදස්සනෙන;
පානස්ස දොසො තස්ස දස්සනත්ථං,
පුබ්බෙව සො හද්දවතිං පයාතො.

තස්මා පස්සං නාගමපොඨස්ත්වා,
විනිස්සටං සාගතං ඉද්ධියා ව;

නතො සුරාපානනිසෙධනත්ථං,
කොසම්බිමෙවජ්ඣගමාති ඤෙය්‍යං.

326-8. පසුපාලකාති අප්පාලකා. යෙන මජ්ජනි, තස්ස බීජතො පට්ඨාය. කෙවි
“සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවාති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා)
චුත්තත්තා වත්ථුං ඡානිත්වා පිවතො අකුසල”න්ති වදන්ති. එවං සති
“අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායාති න වත්තබ්බ”න්ති චුත්තෙ “සචිත්තකපක්ඛමෙව
සන්ධායා”ති වදන්ති. එවං සති “කුසලාකුසලාබ්‍යාකතචිත්තන්ති වත්තබ්බ”න්ති
චුත්තෙ තම්පි “තබ්බහුලනයෙන චුත්ත”න්ති වදන්ති. කඬ්ඛාචිතරණියම්පි
අවිසෙසෙත්වා “අකුසලචිත්ත”න්ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා)
චුත්තං, තස්මා “තං අකුසලෙනෙව පිවතී”ති වදන්ති.

සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අභිගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

330. අභිගුලිපතොදකසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

336. තතියෙ කථං තිවෙදනං? හසාධිජ්ජායෙනෙව “පරස්ස දුක්ඛං
උජ්ජාදෙස්සාමී”ති උදකං බ්‍යන්තස්ස දුක්ඛවෙදනං. සෙසං උත්තානං.

ඉදං සඤ්ඤාවිමොක්ඛඤ්ඤෙව, තිකපාචිත්තියං කථං;
කිලිතංව අකිලාති, මිච්ඡාගාහෙන තං සියා.

එත්තාවතා කථං කිලා, ඉති කිලායං එවායං;
අකිලාසඤ්ඤී භොතෙත්ථ, විනයත්ථං සමාදයෙ.

එකන්තාකුසලො යස්මා, කිලායාභිරතමනො;
තස්මා අකුසලං චිත්තං, එකමෙවෙත්ථ ලබ්භතීති.

හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

344. “ලොකවජ්ජං අතික්කමිත්වා ‘ඉදං අම්භාකං ආචරියුග්ගහො’ති වදන්තස්ස
න වට්ඨති”ති ලිඛිතං. යං සංකිලිට්ඨෙනෙව චිත්තෙන ආපජ්ජති, යං වා
අරියපුග්ගලො අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ අජ්ඣාචරති, ඉදං ලොකවජ්ජන්ති
සබ්බත්ථිකවාදීආදීනි ආචරියකුලාති. තත්ථ දුතියතතියවිකප්පො ඉධ න අධිජ්ජෙතො
සෙබ්බානං ලොකවජ්ජන්තා.

ගාරය්හො ආවරියුග්ගහොති එත්ථ “යස්මා උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො, තස්ස කසටො යාවජීවිකො, ද්විත්තංයෙව සමවායො උච්ඡුයට්ඨි, තස්මා විකාලෙ උච්ඡුයට්ඨිං බාදිතුං වට්ටති ගුලහරිට්ඨං වියා’ති එවමාදිකො සම්පති නිබ්බත්තො ගාරය්භාවරියවාදො න ගහෙනබ්බො”ති ව, පණ්ණත්තිවජ්ජෙ පන වට්ටතීති “න පත්තහත්ථෙන කවාටො පණාමෙනබ්බො”ති ඉමස්ස ‘යෙන හත්ථෙන පත්තො ගහිතො, තෙන හත්ථෙන න පණාමෙනබ්බො, ඉතරෙන පණාමෙනබ්බො’ති අත්ථං ගහෙන්වා තථා ආවරන්තො න ආපත්තියා කාරෙනබ්බො. ‘තථා බුද්ධබොධිවෙනියානං පුප්ඵං ගණ්හිතුං වට්ටතීති තථා ආවරන්තො’ති ව. තථා ආවරති අහයගිරිවාසිකො. මහාවිහාරවාසිනො වෙ එවං වදන්ති, “මා එවං වදා”ති අපසාදෙනබ්බො. තෙන චුත්තං “සුත්තං සුත්තානුලොමඤ්ච උග්ගහිතකානංයෙවා”තිආදි. “ඉදං සබ්බං උපතිස්සත්ථෙරො ආහා”ති ව චුත්තං. “සුත්තානුලොමං අට්ඨකථා”ති ලිඛිතං.

අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. භිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

345. භිංසාපනසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

354. “විසිබ්බනාපෙක්ඛො”ති වචනතො යස්ස අපෙක්ඛා නත්ථි, තස්ස අනාපත්ති.

ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නභානසික්ඛාපදවණ්ණනා

364. නභානසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

368. අලභීති ලභො. යථා “පචතීති පචො, පථතීති පථො”ති වුච්චති, එවං “ලභතීති ලභො”ති කස්මා න චුත්තං? පරිනිට්ඨිතලාභස්සෙව ඉධාධිජ්ජෙතත්තා. මග්ගෙති සිබ්බිනිමග්ගෙ. කප්පකතෙන සද්ධිං අකප්පකතං සිබ්බෙති. යාවතා අධිට්ඨානං න විජහති, තාවතා පුබ්බං කප්පමෙව. කප්පං න විජහති වෙ, පුන කප්පං දාතබ්බන්ති ආවරියස්ස තක්කො.

දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා

374. පරිභෝගො එත්ථ කායකම්මං. අපච්චුද්ධාරණං වච්ඤාමිමං.

විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. විවරාපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

379. දසමෙ යස්මා නිසිදනසන්ථනං විවරනිසිදනම්පිති උභයම්පි සදසමෙව, තස්මා තං උභයම්පි එකතො කත්වා “නිසිදනං නාම සදසං වුච්චති”ති ආහ. තත්ථාපි විවරග්ගහණෙන විවරනිසිදනං ගහිතමෙවාති අත්ථතො සන්ථතනිසිදනමෙව වුත්තං හොති. යදි එවං “නිසිදනසන්ථනං නාම සදසං වුච්චති”ති වත්තබ්බන්ති? න, ඉතරස්ස අනිසිදනඅදසභාවප්පසඬගතො. එත්ථ නිසිදනසන්ථතස්ස පාවිත්තියවත්ථුත්තා ඉතරම්පි පාවිත්තියවත්ථුමෙවාති වෙදිතබ්බං තප්පාතිකත්තා. සස්සාම්කෙ සුචිසරෙ සුචිගණනාය ආපත්තියොති පොරාණා.

විවරාපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදවණ්ණනා

382. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

387. “පාණො අත්ථි”ති ජානන්තොපි “මරිස්සන්ති”ති අවිචාරෙත්වා පිචතිවෙ, අනාපත්ති.

ජලෙ පක්ඛිපනං පුප්ඵං, ජලප්පවෙසනං ඉදං;
එවං උභින්නං නානත්තං, ඤෙය්‍යාං ඤාණවතා සදාති.

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා

392. තතියෙ ද්වාදස උක්කොටා වෙදිතබ්බා. තත්ථ අකතං කම්මං, දුක්කටං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්මන්ති අනුචාදාධිකරණෙ ලබ්භන්ති. අනිහටං, දුන්නිහටං, න පුන හරිතබ්බන්ති විචාදාධිකරණෙ ලබ්භන්ති, අවිනිච්ඡිතං, දුචිනිච්ඡිතං, පුන විනිච්ඡිතබ්බන්ති ආපත්තාධිකරණෙ ලබ්භන්ති. අවුපසන්නං, දුචුපසන්නං, පුන වුපසමෙතබ්බන්ති කිච්චාධිකරණෙ ලබ්භන්තිති අට්ඨකථානයො, පාළියං පනෙත්ථ මුඛමත්තමෙව දස්සිතං.

උක්කොටනසික්කාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දුට්ඨල්ලසික්කාපදවණ්ණනා

399. “පාරාජිකානීති අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සිතානී” ති කථං විඤ්ඤායනීති වෙ? පරිවාරපාළිතො. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “ආපත්තාධිකරණපච්චයා කති ආපත්තියො ආපජ්ජති. ආපත්තාධිකරණපච්චයා චතස්සො ආපත්තියො ආපජ්ජති. භික්ඛුනී ජානං පාරාජිකං ධම්මං පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. වෙමතිකා පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. භික්ඛු සඤ්ඤාදිසෙසං පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ආචාරවිපත්තිං පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පරි. 290). පාරාජිකං පටිච්ඡාදෙන්තො භික්ඛු අනාපත්ති, නො ආපත්තිං ආපජ්ජති අචුත්තත්තානි වෙ? න, සංකිලිට්ඨොන විත්තෙන පටිච්ඡාදෙන විනා ආපත්තියා අසම්භවතො. දුක්කටචාරො චත්තබ්බාපි පාරාජිකාපත්තියො පට්ඨං අත්ථුද්ධාරවසෙන සඤ්ඤාදිසෙසෙහි සහ චුත්තත්තා න සක්කා පුන චත්තුන්ති න චුත්තානි වෙදිතබ්බා.

යාව කොටි න ඡිජ්ජනීති වෙන්ථ යො අන්තමසො පටිච්ඡාදනත්ථං අඤ්ඤස්ස ආරොචෙතු වා, මා වා, පටිච්ඡාදනවිත්තෙනෙව ආපත්තිං ආපන්නො. තස්ස පුන අඤ්ඤස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං අනාරොචනෙනෙව න කොටි ඡින්නා හොති, කිං පුන පටිනිවත්තිත්වා වචනෙන පයොජනන්ති න අන්තිමස්ස අනාරොචනෙන ඡින්නා හොති, අප්පටිච්ඡාදනෙන එව ඡින්නා හොති, තතො අප්පටිච්ඡාදනත්ථං අපුබ්බස්ස ආරොචෙතබ්බං, තතො පට්ඨාය කොටි ඡින්නා හොති, තදභාවො පටිනිවත්තිත්වා අප්පටිච්ඡාදනත්ථං ආරොචෙතබ්බං, එවමපි කොටි ඡින්නා හොතීති එවං නො පටිභාතීති ආචරියො. තතියෙන දුතියස්සාති එත්ථ “දුතියො නාම පට්ඨමො” ති වදන්තානං “චත්ථු පුග්ගලො න චත්තබ්බො” ති වාරිත්තා න සුන්දරං. අඤ්ඤස්ස චතුත්ථස්ස ආරොචනෙපි න සුන්දරං. කස්මා? පුබ්බෙව සුත්වා අඤ්ඤස්ස අනාරොචිත්තා. “සුතෙන අඤ්ඤස්ස ආරොචෙතබ්බං සියා” ති වදන්ති.

දුට්ඨල්ලසික්කාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඌනච්ඡතිවස්සසික්කාපදවණ්ණනා

404. පුනප්පුනං උප්පජ්ජනතො බහුධා. භායනවඩ්ඪනන්ති මාතුකුච්ඡිස්මිං වෙ ද්වාදසන්තං මාසානං ඌනතාය භායනං කතං. පසුතස්ස වඩ්ඪනං කාතබ්බං. මාතුකුච්ඡිස්මිං වෙ වඩ්ඪනං කතං. පසුතස්ස භායනං කාතබ්බං. නික්ඛමනීයපුණ්ණමාසී නාම සාවණ්ණමාසස්ස පුණ්ණමාසී. “පාටිපදදිවසෙති දුතියෙ උපගච්ඡති දිවසෙ” ති ලිඛිතං. සො හි පසුතදිවසතො පට්ඨාය පරිපුණ්ණච්ඡතිවස්සො හොති. අවසෙසානං ද්විත්තං වස්සානං අධිකදිවසානි හොන්තෙව, තස්මා නික්කඨ්ඨා හුත්වා උපසම්පාදෙන්ති. තං සන්ධායාති ගබ්භවස්සඤ්ච පචාරෙත්වා ලද්ධවස්සඤ්ච අගණෙත්වා ජාතදිවසතො පට්ඨාය ගණෙත්වා එකුනච්ඡතිවස්සං. එකුනච්ඡතිවස්සොති “ගබ්භවස්සං එව පභායා” ති ලිඛිතං, තං දුල්ලිඛිතං.

406. අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති උපජ්ඣායො වා ආවරියො වා හුත්වා උපසම්පාදෙති. “ඔපපාතිකස්ස සොළසවස්සුද්දෙසිකභාවතො පුන චත්තාරො වස්සෙ අනික්කමිත්වා උපසම්පදා කාතබ්බා”ති ආවරියා වදන්තීති කෙවි.

ඌනවිසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ටෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

409. ටෙය්‍යසත්ථො වෙ සුද්ධමාතුගාමො ද්වෙ ආපත්තියො. අථ භික්ඛුනියො, සමයො රක්ඛති. ටෙය්‍යසත්ථභාවස්ස ධානං කත්වා රක්ඛණියත්තා සහධම්මිකානං රක්ඛතියෙවාති එකෙ. ටෙය්‍යභාවෙ න සහධම්මිකතා, තස්මා න රක්ඛති එවාති එකෙ. අපාරාජිකටෙය්‍යභාවෙ සති සහධම්මිකභාවොති වෙ? ඉතරස්මිං ඉතරන්ති සමයො අනිස්සටො ආපජ්ජති. භික්ඛු ටෙය්‍යසත්ථො වෙ, යථාවත්ථුකමෙව. ටෙය්‍යසත්ථෙ ටෙය්‍යසත්ථසඤ්ඤී සද්ධිං සංවිධායාති ව. “සද්ධි”න්ති පදං කෙසුචි නත්ථි, තං අනනුරූපං. තථා දුතියෙපි.

ටෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

412. “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරා ඉත්ථි”ති ව පායො අත්ථි, කෙසුචි නත්ථි. නත්ථිභාවො සුන්දරො “තෙන බො සමයෙනා”ති අධිකාරත්තාති කෙවි. ඉධ එකතොඋපසම්පන්නා, සික්ඛමානා, සාමණෙරීති ඉමාපි තිස්සො සඬිගහං ගච්ඡන්ති. ඉමාසං පන සමයො රක්ඛති, අයම්මාසං, මාතුගාමස්ස ව විසෙසො.

414. අපිචෙත්ථ “විඤ්ඤ පටිබලා”ති වචනතො අප්පටිබලා අනාපත්තිවත්ථුකාති එකෙ, තං න යුත්තං දුක්කට්ඨත්ථුකත්තා. “භික්ඛු සංවිදහති, මාතුගාමො න සංවිදහති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති භි වුත්තං. තථා භි උපපරික්ඛිතබ්බං.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

417. ගහට්ඨස්සාපි භික්ඛුනීදුසකකම්මං මොක්ඛන්තරායිකමෙව, තස්මා තස්ස පබ්බජ්ජාපි පටික්ඛිත්තා. විපාකන්තරායිකා අහෙතුකත්තා. පුබ්බෙ සඤ්චිච්ච ආපන්නා සම්මුට්ඨා සුද්ධසඤ්ඤිතො අන්තරායිකා එව. සෙසාති ජාතිකා. රසෙනාති භාවෙන. අධිකුට්ඨනට්ඨෙය්‍යාති අධිකරණං කත්වා කුට්ඨනට්ඨෙය්‍ය ඡින්නට්ඨෙය්‍ය. අසිසුනුපමා කුසලධම්මවිෂේදනට්ඨෙය්‍ය. සත්තිසුලුපමා විත්තවිතුදනට්ඨෙය්‍යාති පොරාණා. අනාපත්තිපාළියං “ආදිකම්මිකස්සා”ති මුඛාරුළුභවසෙන ලිඛිතං.

අර්ථසාධකයක්වනු ලබන නිවැරදි.

9. උක්තියෙහි සම්මතයක්වනු ලබන නිවැරදි.

425. “තං දිට්ඨිං අප්පට්ඨිනිස්සට්ඨෙතාති ඉමිනා ලද්ධිනානාසංවාසකතං දිපෙති” ති වුත්තං. තිවිත්තන්ති එත්ථ විපාකාඛාසකතවිත්තෙන සහවාසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤා සම්මතකතා සික්කාපදස්ස කිරියාඛාසකතං සන්ධාය න යුජ්ජති.

උක්තියෙහි සම්මතයක්වනු ලබන නිවැරදි.

10. කණ්ටකයක්වනු ලබන නිවැරදි.

428. යත්ථ තෙ න පස්සාමාති තෙති තං. අථ වා තව රූපාදිං න පස්සාම. අයං සමණුද්දෙසො පාරාජිකො හොති. “සචෙ තං දිට්ඨිං පට්ඨිනිස්සජ්ජති, සඬ්ඝස්ස ආරොචෙත්වා සඬ්ඝානුමතියා පබ්බාපෙතබ්බො” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං, තං න යුත්තං, දණ්ඩකම්මනාසනා හි ඉධාධිජ්ජෙතා. යදි සො පාරාජිකො, ලිඬ්ඝනාසනා නාම සියා. තෙ පට්ඨෙවතො නාලං අන්තරායායාති ච දිට්ඨි සත්ථරි අසත්ථාදිදිට්ඨි න හොති. සචෙ සා යස්ස උජ්ජජ්ජති, සො පාරාජිකො හොති, තස්මිම්පි එවමෙව පට්ඨජ්ජිතබ්බං සංවරෙ අතිට්ඨන්තො ලිඬ්ඝනාසනායෙව නාසෙතබ්බොති ආචරියස්ස තක්කො.

කණ්ටකයක්වනු ලබන නිවැරදි.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

1. සහධම්මිකයක්වනු ලබන නිවැරදි.

434. සහධම්මිකයක්වනු ලබන උත්තානත්ථමෙව.

2. විලෙඛනයක්වනු ලබන නිවැරදි.

438. ආපත්තිඤ්ඤා සතිසම්මොසායාති එත්ථ ව-සද්දො කත්තබ්බඤ්ඤා න කරොතීති දිපෙති, න චත්තාරි එවාති වුත්තං හොති. රට්ඨෙකදෙසො ජනපදො. බුද්ධකාලෙ අර්ථකණ්ටකා සාසනපච්චත්ථිකා. “නාලං අන්තරායායා” ති වචනෙන හි තෙ භගවතො අසබ්බඤ්ඤානං දිපෙත්ති. පරිනිබ්බුතෙ භගවති දසවත්ථුදීපකා වජ්ජිපුත්තකා. තෙ හි විනයසාසනපච්චත්ථිකා. පරුපහාරාදිවාදා පන සුත්තන්තාහිධම්මජ්ජවත්ථිකා. කෙ පන තෙ? එකච්චෙ මහාසඬ්ඝිකාදයො, න සබ්බෙති දීපනත්ථං “පරුපහාරා...පෙ.... වාදා” ති විසෙසනවචනමාහ. තත්ථ යෙ කුහකා පාපිච්ඡකා අභූතං උල්ලපිත්වා පටිලද්ධවරහොජනාති භුඤ්ජිත්වා මුට්ඨස්සති

නිද්දං ඔක්කමිත්වා සුක්කච්ඡස්සට්ඨිං පත්තා, අඤ්ඤෙහි තං දිස්වා “අත්ථි අරහතො සුක්කච්ඡස්සට්ඨි”ති චුත්තෙ “මාරකායිකා උපසංහරන්ති”ති වත්වා ජනං වඤ්චෙන්ති. යෙ ච සම්මාපට්ඨන්තා අකුහකා, තෙපි තං වචනං සුත්වා කෙචි තංදිට්ඨිකා භොන්ති අධිමානිනො ච. අත්තනො සුක්කච්ඡස්සට්ඨිං පස්සිත්වාපි නාධිමුච්චන්ති, අනාධිගතෙ අධිකතසඤ්ඤිනොව භොන්ති. තථා අත්ථි අරහතො අඤ්ඤාණකඬාචිතරණා නාමගොත්තාදීසු විය සච්චෙසු පරචිතරණා පරෙහි පඤ්ඤත්තා නාමානීති අධිජ්ජායො යථාසම්භවං යොජෙතබ්බො. තත්ථ විනයධරො “අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං අරහතො අසුචි මුච්චෙය්‍ය (කථා. 313; මහාව. 353). දිට්ඨධම්මා...පෙ.... අපරජ්ජව්වයා සත්ථුසාසනෙ”තිආදීනි (මහාව. 30) සුත්තපදානි දස්සෙත්වා තෙ සාසනපච්චත්ථිකෙසු නිග්ගහිතං නිග්ගණ්භාතීති අධිජ්ජායො. ඉතරෙ “පරියත්ති මූල”න්ති වාදිනො. “පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ”ති නිදානවසෙන චුත්තං. තථාගතස්ස විහඬිගපදානි සිද්ධානි. සිද්ධෙයෙව කිං ඉමස්ස අඩ්ඨානි? ගරහිතුකාමතා උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ සික්ඛාපදවිච්ඡේණනඤ්ඤාති.

විලෙඛනසික්ඛාපදවඤ්ඤා නිට්ඨිතා.

3. මොහනසික්ඛාපදවඤ්ඤා

444. මොහනසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

4. පහාරසික්ඛාපදවඤ්ඤා

452. රත්තච්ඡිත්තොති කායසංසග්ගරාගෙන. විහෙයේතුකාමං පන දිස්වා “සචෙ අහං ඉමං මාරෙමි, නත්ථි මෙ මොක්ඛො”ති වින්තෙත්වා කුපිතො සත්තසඤ්ඤං පුරෙක්ඛත්වා පහාරං දෙනි, තස්ස යථාවත්ථුකමෙව.

පහාරසික්ඛාපදවඤ්ඤා නිට්ඨිතා.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවඤ්ඤා

456. “කායං වා කායපට්ඨද්ධං වා”ති (පාවි. 456) වචනතො කායාදීසු යං උච්චාරෙති, තං තලං නාම. තලමෙව තලසත්තිකං. පොථනසමත්ථට්ඨෙත සත්තිකන්ති ඵකෙ. තං “උජ්ජලපත්තමි”ති ඉමිනා නියමෙති. ඵචං කුපිතා හි කොපවසෙන පොථනාසමත්ථතං අච්චාරෙත්වා යං කිඤ්චි හත්ථගතං පටික්ඛිපන්ති, සුඛසම්ඵස්සමිති භොතු, පාචිත්තියමෙව. යස්මා පහරිතුකාමතාය පහටෙ පුරිමෙන පාචිත්තියං. කෙවලං උච්චාරෙතුකාමතාය උග්ගිරණමත්තෙ කතෙ ඉමිනා පාචිත්තියං. ඉමිනා පන විරජ්ඣිත්වා පහාරො දින්නො, තස්මා න පහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටං. කිමිදං දුක්කටං පහාරපච්චයා, උදාහු උග්ගිරණපච්චයාති? පහාරපච්චයා ඵච දුක්කටං. පුරිමං උග්ගිරණපච්චයා පාචිත්තියන්ති සදුක්කටං පාචිත්තියං යුජ්ජති. පුරිමඤ්ඤි උග්ගිරණං, පච්ඡා පහාරො. න ච පච්ඡිමපහාරං

නිස්සාය පුරිමං උග්ගිරණං අනාපත්තිවත්ථුකං භවතුමරහතීති නො තක්කොති ආවරියො. “තෙන පහාරෙන භත්ථාදීසු යං කිඤ්චි භිජ්ජති, දුක්කටමෙවා”ති ඉමිනාපි පහාරපච්චයා දුක්කටං. උග්ගිරණං යථාවත්ථුකමෙවාති සිද්ධං, සුට්ඨු වීමංසිතබ්බං. “තිරච්ඡානාදීනං අසුචිකරණාදීනි දිස්වා කුජ්ඣිත්වාපි උග්ගිරන්තස්ස මොක්ඛාධිප්පායො ඵවා”ති වදන්ති.

තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අමුලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

462. උපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී අමුලකෙන සඬ්ඝාදියෙසෙනාති සුක්කච්ඡස්සට්ඨිකායසංසග්ගාදිනා සඬ්ඝාදියෙසාපත්තියා වත්ථුනාති වෙදිතබ්බං. න භි අනුපසම්පන්නස්ස සඬ්ඝාදියෙසාපත්ති නාම අත්ථි.

අමුලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

468. ඌනච්ඡතිවස්සො මඤ්ඤෙති එත්ථ සයං සඤ්ඤාය තථා අමඤ්ඤන්තො කුක්කුච්චුප්පාදනත්ථං “මඤ්ඤෙ”ති වදන්තො කිං මුසාවාදෙන කාරොතබ්බොති? න සියා අඬගසම්පත්තියා, න ච කෙවලං “මඤ්ඤෙ”ති ඉමිනා නියමතො අඬගසම්පත්ති හොති. පරමත්ථවිහිතං කත්ථවි හොති. “උදකං මඤ්ඤෙ ආදිත්ත”න්තිආදිමිහි පරො කුක්කුච්චං උප්පාදෙනු වා, මා වා, තං අප්පමාණන්ති මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා) “කුක්කුච්චුප්පාදන”න්ති තස්ස අධිප්පායවසෙන චුත්තන්ති.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

473. ඉමෙසං සුත්වාති එත්ථ “වචන”න්ති පාඨසෙසො. එකපරිච්ඡේදානීති සියා කිරියා සියා අකිරියාති ඉමිනා නයෙන එකපරිච්ඡේදානි. එත්ථ කිඤ්චාපි අඤ්ඤවාදකපච්චයාපත්ති කිරියා ච විභෙසකපච්චයාපත්ති අකිරියා ච, තදුභයං පන එකසික්ඛාපදන්ති කත්වා තං අඤ්ඤවාදකසඬ්ඛාතං සික්ඛාපදං සියා කිරියා පඨමස්ස වසෙන, සියා අකිරියා දුතියස්ස වසෙනාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කම්මපට්ඨාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

474. “ධම්මිකානං කම්මාන”න්ති (පාටි. 475) වචනතො එකච්චෙ භික්ඛු ධම්මිකානං කම්මානං “ජන්දං දම්මි”ති ජන්දං දෙන්නි, තං තෙසං මතිමත්තමෙව, න

පටිපත්ති. අධම්මං නිස්සාය බියාති, තං වා උක්කොටෙති, අනාපත්ති නෙව හොතීති? න, තථා ඡන්දදානකාලෙ අකත්වා පච්ඡා අධම්මකම්මබ්බියානාදිපච්චයා අනාපත්තිවාරෙ චුත්තත්තා. අධම්මෙන වා වග්ගෙන වා න කම්මාරහස්ස වා කම්මකරණපච්චයා ආපත්තිමොක්ඛකරණතො අවිසෙසමෙව තථාවචනන්ති වෙ? න, ඡන්දදානකාලෙ අධම්මකම්මකරණානුමතියා අභාවතො, කාරකස්සෙව වජ්ජප්පසඬගතො ව. ගණස්ස දුක්කටන්ති වෙ? පාරිසුද්ධිඡන්දදායකාව තෙ, න ගණො අකම්මප්පත්තත්තා, පරිවාරෙපි (පරි. 482 ආදයො) කම්මවග්ගෙ කම්මප්පත්තඡන්දදායකා විසුං චුත්තා. තථාපි අධම්මකම්මස්ස ඡන්දො න දාතබ්බො දෙනෙතෙ අකප්පියානුමතිදුක්කටතො. තත්ථ හි යොජනදුක්කටතො න මුච්චන්තීති නො තක්කොති ආචරියො.

කම්මපටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

481. සන්තිපාතං අනාගන්ත්වා වෙ ඡන්දං න දෙති, අනාපත්තීති එකෙ. දුක්කටන්ති එකෙ ධම්මකම්මන්තරායකරණාධිප්පායත්තා. සඬ්ඝමජ්ඣෙ ඡන්දං දාතුං ලභතීති කෙවි. දින්නඡන්දෙ සඬ්ඝමජ්ඣං පටිසිත්වා පුන ගතෙපි ඡන්දො න පටිප්පස්සම්භෙය්‍යාති වෙ? පටිප්පස්සම්භති. කස්මා? “අභත්ථපාසො ඡන්දාරහො”තිආදීහි විරුජ්ඣනතො. පාළියං පන දාතුකාමතාය භත්ථපාසං අතික්කමන්තං සන්ධාය චුත්තත්ති කෙවි.

ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා

484-5. අදාසීති අපලොකෙත්වා අදාසි. භික්ඛුති එත්ථ තෙ ඡබ්බග්ගියා අත්තානං පරිවජ්ජයිත්වා “සඬ්ඝො”ති අවත්වා “භික්ඛු”ති ආභංසු. පරිණාමෙන්තීති නෙන්නි. තත්ථ ලාභොති පසුද්ධාරකරණං ඉධ අනධිප්පෙතස්සපි යස්ස කස්සවි අත්ථුද්ධාරවසෙන ලාභදීපනත්ථං. විවරමෙව හි ඉධාධිප්පෙනං, තෙනෙව “අඤ්ඤං පරික්ඛාරං දින්නං බියති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං. දින්නන්ති ව පරික්ඛාරන්ති ව භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං.

දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

491. ඤාතකම්පි පරස්ස දාතුකාමං අඤ්ඤස්ස දාපෙති, ආපත්ති එව. සබ්බත්ථ ආපුච්ඡිත්වා දාතුකාමං යථාසුඛං විවාරෙතුං ලභති.

පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා

494-7. යථා භගවත්තං පශිරූපාසති, එවමාකාරෙන නාරහතායං පුරිසො පාපො හොතුං, න හොති පාපොති අත්ථො, කාරණත්ථං වා. තත්ති නිපාතමත්තං, යතොති වා අත්ථො. හත්ථිසම්මද්දන්ති සඬ්ඝාටසම්මද්දො, අක්කමනං වුණ්ණනාති අත්ථො.

498. රතනං නාම අග්ගමහෙසී, තථාපි ඉධ අඤ්ඤාපි දෙවිගොත්තා න රක්ඛති, අනාපත්තිවාරෙ “න මහෙසී හොති”ති වචනාභාවතො. සචෙ ඛත්තියොව හොති, නාහිසිත්තො. අහිසිත්තොයෙව හොති, න ඛත්තියො රක්ඛතීති ආවරියො. අනාපත්තිවාරෙ මාතිකාට්ඨකථායං අඬගභාවෙන ව වුත්තත්තා අහිසිත්තභාවොවපමාණං. සෙසං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදොති එකෙ.

500-501. “න සයනිසරෙ සයනිසරසඤ්ඤී”ති තිකච්ඡෙදොපි එත්ථ ලබ්භති. න සයනිසරං නාම අපරික්ඛිත්තරුක්ඛමුලාදි.

අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා

504. “අධිවාසෙත්තු ගහපතීනො හත්ත”න්ති ව “මෙ ගහපතීනො”ති ව අත්ථි.

506. කුරුන්දිවචනෙන සරෙපි යදි හික්ඛු ආසඬකන්ති, තත්ථ යත්වා ආචික්ඛිතබ්බන්ති වුත්තං හොති. පතිරූපාති “රතනසම්මතෙ පංසුකුලග්ගහණං වා රතනෙ නිරුස්සුක්කගමනං වා”ති ලිඛිතං. “තාවකාලිකවසෙනපි අනාමාසං පටිග්ගණ්හිතුං න ලහතී”ති වදන්ති. සමාදූපෙත්වාති යාවිත්වා “උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාවනා”ති (ජා. 1.7.59) වුත්තනයෙන.

රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විකාලගාමජ්ජපිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

511-2. අහිනා ඩට්ඨවත්ථුම්හි සො හික්ඛු සන්තං හික්ඛුං අනාපුච්ඡා ගතො, තස්ස කුක්කුච්චං උදපාදි. අදිත්තාදානෙ වුත්තනයෙනාති ගාමො ගාමුපවාරොති ඉදං සන්ධාය වුත්තං.

විකාලගාමජ්ජපිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුවිසරසික්ඛාපදවණ්ණනා

517. තන්ති හෙදනකං. අස්සාති පාවිත්තියස්ස පයමං හෙදනකං කත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා. එස නයො ඉතරෙසුපි.

520. වාසිජටෙති වාසිදණ්ඩකෙ.

සුච්ඡරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

521-2. “උච්චෙ මඤ්චෙ”ති ව “උච්චා මඤ්චෙ”ති ව කත්ථවි. ආයතොති විත්ථතො. අට්ඨභිගුලපාදකන්ති භාවනාපුංසකං, අට්ඨභිගුලජපමාණං පාදකං වා.

මඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තුලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා

528. පොටකිතුලන්ති යං කිඤ්චි තිණතුලං. පටිලාහෙන උද්දාලෙන්වා පාවිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි පටිලාහමත්තෙනෙව පාවිත්තියන්ති විය දිස්සති, පරිභොගෙයෙව පන ආපත්ති දට්ඨබ්බා, “අඤ්ඤෙන කතං පටිලහිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති වචනං එත්ථ සාධකං.

තුලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

531. කිඤ්චාපි නිසීදනස්ස ජාති න දිස්සති එත්ථ, තථාපි විචරක්ඛන්ධකෙ අනුඤ්ඤාතත්තා, “නව විචරාති අධිට්ඨාතබ්බාති”ති එත්ථ ව පරියාපන්නත්තා විචරජාතියෙවස්ස ජාතීති වෙදිතබ්බා. “සන්ථතසදිසං සන්ථරිත්වාති සදස”න්ති පුබ්බෙ වුත්තනිසීදනසන්ථතත්තා උපමෙති. ලාහෙ සදසං, අලාහෙ අදසමිපි වට්ටතීති එකෙ, තං න යුත්තං. “නිසීදනං නාම සදසං වුච්චති”ති තස්ස සණ්ඨානනියමනතො.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කණ්ඩුපට්ඨජාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

539. යදි කණ්ඩුපට්ඨජාදි නාම අධොනාහි උබ්භජාණුමණ්ඩලා උජ්ජන්නකණ්ඩුපිලකාදිපට්ඨජාදිකා අධිජපෙතා, තස්ස සුගතස්ස සුගතවිදන්ථියා දිසසො චතස්සො විදන්ථියො තිරියං ද්වෙති ඉදම්පි අතිමහන්නං පමාණං දිස්සති. සබ්බො හි පුරිසො අත්තනො අත්තනො විදන්ථියා සත්තවිදන්ථිකො හොති, සුගතස්ස ව එකාවිදන්ථි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදන්ථියො හොන්ති, තස්මා කණ්ඩුපට්ඨජාදි පකතිපුරිසස්ස පමාණං ආපජ්ජති තිරියං, දිසසො පන දිගුණං ආපජ්ජති. ආපජ්ජතු, උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො තස්සා, වෙ ඉච්ඡති, සබ්බම්පි සරිරං

පටිච්ඡාදෙස්සති, සබ්බසරීරගතසඬ්ඝාටි විය බහුගුණං කත්වා නිවාසෙතුකාමො නිවාසෙස්සතීති අයං භගවතො අධිප්පායො සියා.

කණ්ඩූපටිච්ඡාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

542. වස්සිකසාටිකාපි උක්කට්ඨපටිච්ඡෙදවසෙන අනුඤ්ඤාතා. වස්සකාලෙ කෙවි සඬ්ඝාටිපරිභොගෙනෙව පරිභුඤ්ජිස්සන්තීති අයං භගවතො අධිප්පායො සියා. කිඤ්චාපි ඉමිනා තක්කෙන අනුඤ්ඤාතා, “අප්පමාණිකායො කණ්ඩූපටිච්ඡාදියො ධාරෙන්ති, වස්සිකසාටිකායො ධාරෙන්ති”ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තත්තා පන අඤ්ඤාටා පුණ්ණපරිච්ඡෙදතො අධිකප්පමාණායො තෙ භික්ඛූ ධාරෙසුන්ති කත්වා එතපරමතා තාසං අනුඤ්ඤාතාති වෙදිතබ්බා. එසෙව නයො දසමෙපි.

වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. නන්දත්ථෙරසික්ඛාපදවණ්ණනා

551. තත්ථ භිසිං වා බ්බිබ්බාහනං වා කරොතීති දීසසො බහුතං භික්ඛූතං සාධාරණත්ථං කරොතීති යුජ්ජති.

නන්දත්ථෙරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන රතනවග්ගො නවමො.

පාවිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පාටිදෙසනීයකණ්ඩො

1. පයමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

553-5. “පටිදෙසෙතබ්බාකාරදස්සන”න්ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා පාළියං ආගතවසෙනෙව ආපත්ති දෙසෙතබ්බා, න අඤ්ඤාටා. “අන්තරසරෙ අන්තරසරසඤ්ඤී”තිආදිනා ව “බාදනීයභොජනීයෙ අබාදනීයඅභොජනීයසඤ්ඤී”තිආදිනා ව “භික්ඛුනියා අභික්ඛුනිසඤ්ඤී”තිආදිනා ව නයෙන අපරෙපි තයො තිකච්ඡෙදා යොජෙත්වා දස්සෙතබ්බා.

පයමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

559. “නිමන්තිතා භුඤ්ජන්තිති පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති”ති කිඤ්චාපි චුත්තං, අථ ඛො අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තිතතා එත්ථ න අඩ්ඨං, මාතිකාට්ඨකථායං වා ඉධ වා අනාපත්තිවාරෙ ලෙසාභාවතො, තස්මා “නිමන්තිතා”ති පදස්ස අත්ථො පුබ්බෙ ආචිණ්ණවසෙනෙව චුත්තො. අපරෙපි තයො තිකච්ඡෙදා යොජෙත්වා දස්සෙතබ්බා පදභාජනෙ චුත්තත්තාති වෙදිතබ්බං. යථා තථා හි භුඤ්ජන්තානං තාදිසං භික්ඛුනිං අචාරෙන්තානං පාටිදෙසනීයමෙව. “එසා වොසාසති නාම, වොසාසන්ති”ති ව දුට්ඨො පායො. “අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ”ති වචනෙන පුන “ගාරය්හං ආවුසො ධම්ම”න්ති එකවචනං විරුද්ධන්ති. පයමං අජ්ඣොභාරෙයෙව ආපන්නං සන්ධාය චුත්තං, තථා අඤ්ඤත්වාපි ආගච්ඡති “ආපජ්ජම්භා”ති වචනතො. එකෙන බහුනම්පි වට්ටතීති කෙවි, තං න සුන්දරං. “තෙහි භික්ඛුහි”ති ආදිනා පායෙ චුත්තත්තාති මම තක්කො. එකෙන සහෙව “අහං ආපජ්ජි”න්තිපි වත්තබ්බන්ති එකෙන ද්විතී තිහි දෙසෙතබ්බතො, සබ්බෙහි එවං වත්තුං වට්ටති. “ආපජ්ජම්භාති සහෙවා”ති වදන්ති. එකෙන වෙ අචාරිතො, “අහං, ආවුසො, ගාරය්හං ධම්මං ආපජ්ජි”න්තිපි වත්තබ්බං.

දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

562-570. තතියවතුත්ථසික්ඛාපදානි උත්තානත්ථානියෙව.

පාටිදෙසනීයකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සෙබ්බකණ්ඩො

1. පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා

576. “සික්ඛිතසික්ඛෙනාති වතුහි මග්ගෙහි”ති චුත්තං. යස්මා අට්ඨකිගුලමත්තං ඔතාරෙත්වා නිවත්ථමෙව නිසින්තස්ස වතුරකිගුලමත්තං භොති, තස්මා උභොපෙනෙ අට්ඨකථාවාදා එකපරිච්ඡෙදා, “අඩ්ඨතෙයාහත්ථ”න්ති සුඛුමං, එකපත්තං වා සන්ධාය චුත්තං. තඤ්චි යථායානෙන නිට්ඨති. දුපට්ඨං සන්ධාය “ද්විහත්ථප්පමාණම්පි”ති චුත්තන්ති උපනිස්සත්ථෙරො. එකපට්ඨං, ද්විපට්ඨං වා හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන “ද්විහත්ථප්පමාණ”න්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. චුත්තඤ්චි නිස්සග්ගියඅට්ඨකථායං “තිරියං ද්විහත්ථොපි වට්ටති”ති, තඤ්ච ඛො අලාභෙ එව “අලාභෙ තිරියං ද්විහත්ථප්පමාණම්පි වට්ටති”ති චුත්තත්තා. ඉදං සබ්බං අධිට්ඨානුපගං සන්ධාය චුත්තං. විරුද්ධං දිස්වා සජ්ජෙතබ්බං. නො වෙ සජ්ජෙති, දුක්කට්ඨං. සවිත්තකං පණ්ණත්තිවිජානනවිත්තෙනෙව “අනාදරියං පටිච්චා”ති චුත්තත්තා, න වත්ථුචිජානනවිත්තෙන “ඉදමෙවං කත”න්ති ජානතොපි ආපත්තියා අභාවතො. චුස්සදෙවත්ථෙරවාදොපි එකෙන පරියායෙන යුජ්ජති. තථා උපනිස්සත්ථෙරවාදොපි. පඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ අපඤ්ඤත්තෙපි යං පකතියා වජ්ජං, තං ලොකවජ්ජං. ඉදං පන පඤ්ඤත්තෙයෙව වජ්ජං, නාපඤ්ඤත්තෙ, තස්මා

ඉතරලොකවජ්ජෙන අසදිසත්තා න ලොකවජ්ජං. පණ්ණත්තිතො පටියාය වජ්ජතො පණ්ණත්තිවජ්ජං. අනාදරියචිත්තෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා සචිත්තකං, තස්ස චිත්තස්ස තිවෙදනත්තා තිවෙදනං. යස්මා අනාදරියචිත්තතා නාම කෙවලං අකුසලමෙව, තඤ්ච පකතියා වජ්ජං, තස්මා ඉදං ලොකවජ්ජං. සඤ්චිච්ච විතික්කමනං නාම දොමනස්සිකස්සෙව හොතීති දුක්ඛවෙදනං. ගණ්ඨිපදෙ පන “පාණාතිපාතාදි විය නිවාසනාදිදොසො ලොකගරහිතො න හොතීති පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති චුස්සදෙවත්ථෙරො”ති ලිඛිතං.

577. විහාරෙහිති බුද්ධුපටියානාදිකාලෙ, තස්මා “පාරුපිතබ්බ”න්ති උත්තරාසඬගකිච්චවසෙන වුත්තං. පයමද්වනියසික්ඛාපදෙසු පරිලාභාදිපච්චයා කප්පති, න අත්තරසරපටිසංයුත්තෙසු.

582. “එකස්මිං පන යානෙ යත්වා”ති එත්ථ “ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලහතියෙව. තථා ගාමෙ පූජ”න්ති ලිඛිතං, තං පන “එකස්මිං යානෙ යත්වා”ති වුත්තත්තා තාදිසං අත්තරායං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උජ්ජග්ගිකවග්ගවණ්ණනා

586. භසනියස්මිත්ති හෙත්ථත්ථෙ භූමිමං, භසිතබ්බවත්ථුකාරණාති අත්ථො. අත්තරසරෙ උච්චාසද්දෙන අනුමොදනාදිං කරොන්තස්ස අනාපත්ති කිර. තථා හි මහින්දත්ථෙරොපි හත්ථිසාලාදිසු මහාජනස්ස කථෙසි.

591. කෙචි භික්ඛු “පරික්ඛාරට්ඨපනමත්තෙන වාසුපගතො හොතී”ති වදන්ති, තං තෙසං මනිමත්තමෙව. භික්ඛුනියො වෙ වාසුපගා හොන්ති, භික්ඛුනුපස්සයොව කප්පියභූමි. “යත්ථ භික්ඛුනියො එකරත්තමපි වසන්ති, අයං භික්ඛුනුපස්සයො”ති (පාචි. 161) වචනතො තාසං සමීපං වා තාහි ගහිතවාසාගාරං වා “ගච්ඡාමි”ති ගච්ඡතො යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති. න හි තාවතා තං සරං අත්තරසරසඬ්ඛාං ගච්ඡතීති නො තක්කොති ආචරියො.

උජ්ජග්ගිකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. බම්භකතවග්ගවණ්ණනා

604. සුපො පත්තප්පමාණවණ්ණනායං වුත්තාකාරො. ඔලොණි වුච්චති කුඨිතං, ගොරසතො පුරා ථුපිතොති අත්ථො.

605. හෙට්ඨා ඔරොහතීති එත්ථ “ඔරොහනප්පමාණෙ සති එකදෙසෙ ථුපිකතෙපි අනාපත්ති”ති වදන්ති. “පත්තස්ස පන හෙට්ඨා ව උපරි ව පදුමිනිපණ්ණාදිහි පටිච්ඡාදෙත්වා ඔදහන්තියා ලද්ධං නාම වට්ටතී”ති ව වදන්ති.

එත්ථ ‘යස්මා ‘සමතිත්තිකො පිණ්ඩපාතො පටිග්ගහෙතබ්බො’ති වචනං පිණ්ඩපාතො සමපුණ්ණො පටිග්ගහෙතබ්බොති දීපෙති, තස්මා අත්තනො හත්ථගතෙ පත්තෙ පිණ්ඩපාතො දියාමානො ථූපිකතොපි වෙ හොති, වට්ඨතිති දීපෙති. ‘ථූපිකතං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා’ති හි වචනං පඨමං ථූපිකතං පිණ්ඩපාතං පච්ඡා පටිග්ගණ්හතො, ආපත්තිති දීපෙති. පත්තෙන පටිග්ගණ්හතො වෙපි ථූපිකතං හොති, වට්ඨති අථුපිකතස්ස පටිග්ගහිතත්තා. පයොගො පන නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර පුබ්බදෙසා’ති ව ‘සමතිත්තිකන්ති වා භාවනපුංසක’න්ති ව වදන්ති, තස්මා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

බම්භකතවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා

609. සුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙ ‘සුපො නාම ද්වෙ සුපා’ති න චුත්තං සුපග්ගහණෙන පණ්ණිනොපනෙහි අවසෙසානං සබ්බහොජනානං සඨගණ්හනත්ථං. අනාපත්තිවාරෙ වස්ස ‘ඤාතකානං පචාරිතානං අඤ්ඤස්සත්ථාය අත්තනො ධනෙනා’ති ඉදං අධිකං. කත්ථවි පොත්ථකෙ ‘අනාපත්ති අසඤ්චිච්ච අසනියා අජානන්තස්ස ගිලානස්ස ආපදාසු’ති එත්තකමෙව චුත්තං, තං න, ‘සමසුපකං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජීස්සාමි’ති ඉමස්ස අනාපත්තිවාරෙ ‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’ති කත්ථවි ලිඛිතං, තඤ්ච පමාදවසෙන ලිඛිතං. ‘මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා පුන විජ්ජපිසාරි භුත්වා ඔගිලිතුකාමස්සපි සහසා වෙ පවිසති, එත්ථ ‘අසඤ්චිච්චා’ති චුච්චති. විඤ්ඤත්තමපි අවිඤ්ඤත්තමපි එකස්මිං යානෙ යීතං සහසා අනුපධාරෙත්වා ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තො ‘අසනියා’ති චුච්චති’ති ලිඛිතං, අනාපත්තිවාරෙ එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු ‘රසරසෙති ලිඛිතං, තං ගහෙතබ්බං’න්ති චුත්තං.

සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කබ්චවග්ගවණ්ණනා

618. ‘සබ්බං හත්ථ’න්ති වචනතො එකදෙසං මුඛෙ පක්ඛිපන්තස්ස අනාපත්තිති එකච්චෙ. ‘සබ්බන්ති වචනතො එකදෙසමපි න වට්ඨති’ති වදන්ති, තං යුත්තං අනාපත්තිවාරෙ අවසෙසිතත්තා.

624. සිත්ථාවකාරකෙ ‘කච්චරං ඡඩ්ඛෙත්තං සිත්ථං ඡඩ්ඛියාති’ති ව ‘කච්චරං ඡඩ්ඛෙත්තො’ති ව පාඨො.

කබ්චවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා

627. “සුරුසුරු” න්ති ව “සුරොසුරො” නි ව පායො. සිතීකතොති සිතඨිකො.
“සිලකඛුද්ධොති අරියානං පරිභාසවචනමෙවෙත” න්ති ලිඛිතං.

631. පටික්කුලවසෙනාති එත්ථ යදි පටික්කුලවසෙන පටික්ඛිත්තං, “සෙය්‍යථාපි
කාමභොගිනො” නි න වත්තඛිඛං. න හි තෙ පටික්කුලං කරොන්තීති වෙ? න,
ඉස්සරියලිඨගවසෙන ගහණසම්භවතො. තෙ හි අනාදරා භොන්ති. පත්තධොවනන්ති
පත්තධොවනොදකං භොජනපටිසංයුත්තං.

634. “ඡත්තපාදුකාය” න්ති ව “ඡත්තපාදෙ” නි ව පායො.

637. වාපොති සත්තබ්බදනවධො. “සෙසා සබ්බා ධනුවිකති කොදණ්ඩෙ
පට්ඨියා” නි ව ලිඛිතං, පටිමුක්කන්ති පවෙසිතං, ලග්ගිතං භොතීති අත්ථො.

සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පාදුකවග්ගවණ්ණනා

640. සයං යානගතො හුත්වා, යථා යානගතස්ස වෙ.

අලං වත්තුං තථා නාලං, සඡත්තො ඡත්තපාණිනො.

යථා එත්ථ, එවං අඤ්ඤත්‍රාපි.

647. ඡපකවත්ථුස්මිං “සවාහං න ලහිස්සාමි” නි පායො, “දස වෙ න
ලහිස්සාමි” නි ව අත්ථි, “වත්ථුස්මිං අගිලානස්සා” නි ව ආගච්ඡති, තං න සුන්දරං,
සික්ඛාපදෙයෙව සුන්දරං. ටොමිතොති අහමිපි ජානාමිති සම්බන්ධො. යා
ධනයසලාහසඨිබ්බාතා වුත්ති විනිපාතෙන භොති සම්පරායෙ අපායෙසු විනිපාතහෙතු
හුත්වා පවත්තති. අථ වා විනිපාතෙනාති හෙත්වත්ථෙ කරණවචනං, විනිපාතනාය
පවත්තතීති අධිජ්ජායො. අධම්මවරණෙන අධම්මවරණාය. “අස්මා කුම්භිමිවා” නි ව
පඨන්ති.

පාදුකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකවණ්ණනා

කායවාචාවිත්තතො සමුට්ඨහන්ති කත්වා “සමනුභාසනසමුට්ඨානානි” නි
වුත්තානි. සමනුභාසනං කිරියං. ඉමානි කිරියානි. ධම්මදෙසනසමුට්ඨානානි
වාචාවිත්තතොති එත්ථ කායවච්චිඤ්ඤත්තිභාවතො උජ්ජග්ගිකඋච්චාසද්දාදිසු විය
“කායවාචාවිත්තතො” නි වත්තඛිඛානීති වෙ? න වත්තඛිඛානි.
නිසිදනගමනාහාරපක්ඛිපනාදිකායවිඤ්ඤත්තියා සබ්භාවා තත්ථ යුත්තං, න
ධම්මදෙසනෙ තාදිසස්සාභාවා.

පකිණ්ණකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙබ්බසකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සත්තාධිකරණසමථවණ්ණනා

“යෙහුයාසිකා කාතබ්බා...පෙ.... තිණුවත්ථාරකො කාතබ්බො, සො පුග්ගලො”ති ව ලිඛිතං.

සත්තාධිකරණසමථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුවිහඪගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

භික්ඛුවිහඪගවණ්ණනා

1. පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා

ගන්ථාරම්භවණ්ණනා

විහඪගෙ විය භික්ඛුනං, විත්ථාරමභිසඪබ්බතං;
අකත්ථා භික්ඛුනීනම්පි, චක්ඛෙ ගණ්ඨිපදක්කමං.

යො භික්ඛුනීනං විහඪගො අස්ස, තස්ස සංවණ්ණනාක්කමො පත්තොති අත්ථො.

ගන්ථාරම්භවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. පට්ඨපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

656-7. තත්ථ තත්ථ ධානුජ්ජත්තිකපඤ්ඤා වීමංසා. පදපට්ඨපාටියා එවාති මාතිකාපදපට්ඨපාටියා එව. “චුත්තන්ති සඬ්භිතිකානං උපසඬ්භිකජ්ජනානං විභාජනං චුත්ත”න්ති ලිඛිතං.

658. “එභිභික්ඛුනීති භික්ඛුනී, තීභි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නාති භික්ඛුනී”ති ඉදං පන දෙසනාවිලාසවසෙන චුත්තන්ති එකෙ. අඤ්ඤබුද්ධකාලෙ අත්ථිති එකෙ, තං න යුත්තං විය දිස්සති අම්භාකම්පි බුද්ධකාලෙ සම්භවජ්ජසඬ්භිගතො, එභිභික්ඛුනියා පටිසෙධජායාදිස්සනතො ව. යථාහ ධම්මපදෙ විසාඛාවත්ථුස්මිං (ධ. ප. අට්ඨ. 1. විසාඛාවත්ථු) “තස්ස විවරදානස්ස නිස්සන්දෙන ඉමං මහාලතාපසාධනං ලභි. ඉත්ථිනඤ්ඤි විවරදානං මහාලතාපසාධනභණ්ඩෙන මත්ථකං පජ්ජොති, පුරිසානං ඉද්ධිමයපත්තවිවරෙනා”ති. තීභි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නාය පන

හික්බුනියා සම්භවො අඤ්ඤබුද්ධකාලෙ කදාවි සියා, නත්ථෙව අම්භාකං
බුද්ධකාලෙ. දෙසනාවිලාසෙන පන හික්බුදෙසනාක්කමෙනෙව හික්බුනිනිද්දෙසො
වුත්තො, තෙනෙව හික්බුසඨසවසෙන එකතොඋපසම්පන්නා හික්බුනියො
විජ්ජමානාපි තත්ථ න වුත්තා. තාසං අත්ථිතා ඉමාය පරිවාරකථාය වෙදිතබ්බං –

“උභො එකතො උපසම්පන්නා,
උභින්නං හත්ථතො වීවරං පටිග්ගණ්භෙය්‍ය;
සියා ආපත්තියො නානා,
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි විත්තිතා” ති. (පරි. 479);

අප වා පුපුජ්ජනකාලෙ එහිහික්බුසරණගමනෙන උපසම්පන්නොව
ඉත්ථිලිඬිගපාතුභාවෙන හික්බුනිභාවෙ යිතා පුරිසුපසම්පන්නං උපාදාය
“එහිහික්බුනී” ති, “නිහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නා හික්බුනී” ති ව සඬ්ඛං
ගච්ඡති. නො වෙ, තං වචනං විරුජ්ඣෙය්‍යාති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.
“විඤ්ඤ පටිබලො” ති ද්වින්නං අවස්සවභාවස්ස ඉජ්ඣනතො වුත්තං. එත්ථ යස්මා
යං කිඤ්චි ආමිසං පටිග්ගණ්භන්නිතං අග්ගහත්ථා පුරිසානං හත්ථෙහි කදාවි
මිස්සිභාවං ගච්ඡන්ති, වන්දන්තානං වා පුරිසානං සිරාති අග්ගපාදෙහි මිස්සිතාති
කදාවි භොන්ති, කෙසච්ඡෙදනකාලෙ වා සිරං පුරිසානං හත්ථෙහි මිස්සිතං භොති,
විත්තං නාමෙතං අතිරද්ධගවෙසි, දුරක්ඛියං වා, තස්මා “මා අතිලභුං පාරාජිකාපත්ති
හික්බුනිනං භොතු” ති බුද්ධා හගවන්තො කාරුඤ්ඤෙන
පාරාජිකක්ඛෙත්තපරිච්ඡෙදං, පුල්ලච්චයක්ඛෙත්තපරිච්ඡෙදඤ්ච විසුං විසුං
දෙසෙසුන්ති වෙදිතබ්බං.

659. තබ්බහුලනයෙන සා වුත්තාති එත්ථ අයමනුගණ්ඨිපදක්කමො –
යෙභුයෙයන කිරියසමුට්ඨානත්තා “කිරියසමුට්ඨාන” ත්ති වුත්තං. “කායසංසග්ගං
සමාපජ්ජෙය්‍යා” ති අවත්වා පන “සාදියෙය්‍යා” ති වුත්තත්තා අකිරියතොපි
සමුට්ඨානීති වෙදිතබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං භෙට්ඨා “මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ
මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවත්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සා” තිආදිනා නයෙන
කිරියසමුට්ඨානතං වත්වා තදනන්තරං “හික්බුපච්චත්ථිකා...පෙ.... සො වෙ
පවෙසනං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා” තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන
අකිරියසමුට්ඨානතායපි වුත්තත්තා පට්ඨපාරාජිකස්සාපි තබ්බහුලනයෙනෙව
කිරියසමුට්ඨානතා වෙදිතබ්බං. න හි පවෙසනසාදියනාදිමිහි කිරියසමුට්ඨානතා
දිස්සති. අඬගජාතවලනඤ්චෙත්ථ න සාරතො දට්ඨබ්බං “සො වෙ පවෙසනං න
සාදියති, පට්ඨං න සාදියති, යිතං න සාදියති, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති
පාරාජිකස්සා” ති (පාරා. 58) එත්ථ යිත න සාදියනෙ පකතියාපි
පරිපුණ්ණවලනත්තා. සාදියනපච්චයා හි සෙවනවලනඤ්චෙත්ථ න දිස්සතෙවාති
තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා ගහෙතබ්බං. තත්ථ තත්ථ අට්ඨකථාසු
කස්මා තබ්බහුලනයො අවුත්තොති වෙ? “යො පන හික්බු මෙටුනං ධම්මං
පටිසෙවෙය්‍යා” ති (පාරා. 39, 42) මානිකායං කිරියසමුට්ඨානස්ස සරූපෙන
වුත්තත්තා තදනුරූපවසෙන විභඩ්ගනයමනොලොකෙත්වා

“කිරියසමුට්ඨාන” මිව්වෙව වුත්තං. යථා වෙනෙසු තබ්බහුලනයෙන කිරියසමුට්ඨානතා වුත්තා, තථා සුරාදීනං අකුසලෙනෙව පාතබ්බතා, න ඉතරථා “යං අකුසලෙනෙව ආපජ්ජති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා” ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තෙ ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජානං නියමනලක්ඛණසිද්ධි හොති, තථා තං අවත්වා “යස්ස සවිත්තකපක්ඛෙ විත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා. සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා” ති වුත්තෙ ලොකවජ්ජවනං නිරත්ථකං සියා වත්ථුඅජානනපක්ඛෙපි අකුසලෙනෙව පාතබ්බත්තා. යස්මා තත්ථ සුරාපානවිතික්කමස්ස අකුසලවිත්තුජ්ජපාදො නත්ථී, තස්මා ඛන්ධකට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 108) “මජ්ජපානෙ පන භික්ඛුනො අජානිත්වාපි බීජතො පට්ඨාය මජ්ජං පිචන්තස්ස පාවිත්තියං, සාමණෙරො ජානිත්වා පිචන්තො සීලහෙදං ආපජ්ජති, න අජානිත්වා” ති වුත්තං, න වුත්තං “වත්ථුඅජානනපක්ඛෙ පාණාතිපාතාදීනං සිද්ධිකරඅකුසලවිත්තුජ්ජපාදසදිසෙ විත්තුජ්ජපාදෙ සතිපි සාමණෙරො සීලහෙදං නාපජ්ජති” ති. අභිනිවෙසවනං පාණාතිපාතාදීහි සමානජාතිකත්තා සාමණෙරානං සුරාපානස්ස. “සුරාදයො පනිමෙ” ති වත්ථුං ජානිත්වා පාතබ්බතාදිවසෙන විතික්කමන්තස්ස අකුසලස්ස අසම්භවො නත්ථී. තෙන වුත්තං “යස්ස සවිත්තකපක්ඛෙ” තිආදි.

කිඤ්චෙත්ථ යුත්තිවචනෙන අරහන්තානං අප්පට්ඨිකතො සවිත්තකාවිත්තකපක්ඛෙසු අකුසලනියමොති වෙ? න, ධම්මතාවසෙන සෙක්ඛානම්පි අප්පට්ඨිකතො. අවිත්තකපක්ඛෙ අකුසලනියමාභාවදස්සනත්ථං සුපන්තස්ස මුඛෙ පක්ඛිත්තජලබිත්ථුමිව සුරාබිත්ථුආදයො උදාහරිතබ්බාති. තබ්බහුලනයෙන හි අත්ථෙ ගහිතෙ පුබ්බෙනාපරං අට්ඨකථාය සමෙති. “සද්ධිං පාළියා අවිසෙසත්ථො පරතො ආවි හවිස්සතීති අපරෙ” ති වුත්තං. ඉදමෙත්ථ විචාරෙතබ්බං. යදි වත්ථුඅජානනපක්ඛෙ විනා අකුසලෙන මජ්ජපානං සියා, කස්මා නාළිමජ්ඣං නාතික්කමති අරියානං පානකාදිසඤ්ඤිනත්ති? සීලහෙදවත්ථුචිතික්කමො විනාපි චිත්තෙන අරියානං ධම්මතාවසෙනෙව න සම්භවතීති වෙ, න, චක්ඛුපාලත්ථෙරවත්ථු (ධ. ප. අට්ඨ. 1.1) ආදිවිරොධතොති. අපිච භික්ඛුනොපි සාමණෙරස්ස විය සුරාපානං සවිත්තකමෙව කස්මා න ජාතන්ති? අප්පතිරුපත්තාති වෙ, සාමණෙරානම්පි අප්පතිරුපමෙව. සහධම්මිකා එව හි තෙ. මහාසාවජ්ජත්තාති වෙ? සාමණෙරානම්පි තාදිසමෙව. සාමණෙරානං සවිත්තකමෙව පාරාජිකං, ඉතරං දණ්ඩකම්මවත්ථුති වෙ? භික්ඛුනම්පි මජ්ජපානෙ නත්ථී. එත්ථ තිකපාවිත්තියෙන න හවිතබ්බං. මජ්ජෙ අමජ්ජසඤ්ඤිස්ස දුක්කටාපත්ති පඤ්ඤාපෙතබ්බා සියා. භික්ඛුස්ස පාවිත්තියවත්ථු සාමණෙරානං පාරාජිකං හොති තිරව්ජානගතසාමණෙරානං වියාති වෙ? අවිත්තකම්පි මජ්ජපානාදීනං සාමණෙරානං පාරාජිකං පඤ්ඤාපෙතබ්බං සියා. නාවිත්තකං පාරාජිකං සම්භවතීති වෙ? න, පණ්ණත්තිවජ්ජමිපි පාරාජිකං සම්භවතීති. නිකායන්තරපක්ඛෙ අයමෙව දොසො. අම්භාකඤ්චි ලොකවජ්ජමෙව මජ්ජපානන්ති. කස්මා පනෙත්ථ සුරාපානමෙව ධම්මතාවසෙන අරියා න කරොන්ති? න කෙවලං සුරාපානමෙව ධම්මතාවසෙන අරියා න කරොන්ති, පාණසුපි කොධවසෙන පාණසඤ්ඤිතාය සීසව්ඡෙදනාදීනි න කරොන්ති, සදාරසඤ්ඤාය පරදාරං න විතික්කමන්ති, අනත්ථභඤ්ජකසඤ්ඤාය

අත්ථහඤ්ජකමුසා න වදන්ති, සම්මාදිට්ඨිසඤ්ඤාය මිච්ඡාදිට්ඨිං න පටිපජ්ජන්තිති වෙදිතබ්බා. ආචරියාපි සුරාපානෙ අකුසලනියමාභාවමෙව වදන්ති, තස්මා එව මාතිකාට්ඨකථාය ගණ්ඨිපදෙ ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජාධිකාරෙ “සචිත්තකපක්ඛෙඅකුසලන්ති සුරාපානාදිසඛිගහත්ථං, ඉතරථා යස්ස අකුසලමෙවාති වදෙය්‍යා”ති ලිඛිතං. කිරියසමුට්ඨානතා පනස්ස තබ්බහුලනයමෙව, න පයමපාරාජිකෙ. කථං? කායසංසග්ගසික්ඛාපදං පයමපාරාජිකසමුට්ඨානං. එත්ථ භික්ඛුස්ස ච භික්ඛුනියා ච කායසංසග්ගභාවෙ සති භික්ඛුනී කායඛිගමවොපයමානාපි චිත්තෙනෙව අධිවාසෙන්නී ආපජ්ජති, න එවං භික්ඛු. භික්ඛු පන වොපයමානොව ආපජ්ජති, එවමෙව පයමපාරාජිකෙපි වොපනෙ සති එව ආපජ්ජති, නාසති. පවෙසනං සාදියතීති එත්ථ පවෙසනසාදියනං නාම සෙවනචිත්තස්සුජ්ජාදනන්ති, එවං සන්තෙපි “චිමංසිත්වා ගහෙතබ්බ”න්ති වුත්තං.

පයමපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

“කිස්ස පන ත්ථං අය්‍ය ජානං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්න”න්ති වචනතො, “අට්ඨන්තං පාරාජිකානං අඤ්ඤතරං පාරාජිකං අජ්ඣාපන්න”න්ති (පාචි. 666) වචනතො, අන්තෙ “උද්දිට්ඨා බො අය්‍යායො අට්ඨ පාරාජිකා ධම්මා”තිආදිවචනතො (පාචි. 677), පරිවාරෙ “සාධාරණපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්ති”ති (පරි. 201) වචනතො ච භික්ඛුනිචිහඛිගං පත්වා භගවා සාධාරණානි සික්ඛාපදානි භික්ඛුනං උජ්ජන්නවත්ථුස්මිංයෙව “යා පන භික්ඛුනී ඡන්දසො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය අන්තමසො තිරච්ඡානගතෙනපි පාරාජිකා හොති අසංවාසා”තිආදිනා නයෙන සචිසෙසමිපි අචිසෙසමිපි මාතිකං නික්ඛිපිත්වා අනුක්කමෙන පදභාජනං, ආපත්තිහෙදං, තිකච්ඡෙදං, අනාපත්තිචාරඤ්ච අනවසෙසං වත්වා චිත්ථාරෙසි. සඛිගිතිකාරකෙහි පන අසාධාරණපඤ්ඤත්තියොයෙව ඉධ චිත්ථාරිතාති වෙදිතබ්බා.

666. තත්ථ “අට්ඨන්තං පාරාජිකානං”න්ති ඉදං කෙවලං සඛිගිතිකාරකානංයෙව නයතො නික්ඛිත්තවචනං ඉතො පුබ්බෙ ඡට්ඨසත්තමට්ඨමානං පාරාජිකානං අපඤ්ඤත්තත්තා. භගවතා පන ඉදං පඤ්ඤාපිතමාදිසික්ඛාපදමිපි උපාදාය “ඡන්තං පාරාජිකානං”න්ති වුත්තං සියා. ඉතො උද්ධං පඤ්ඤත්තානිපි උපාදාය “අට්ඨන්තං පාරාජිකානං”න්ති වචනං අපරභාගෙ උජ්ජන්නන්ති එකච්චෙ ආචරියා. අට්ඨකථායං පන “ඉදඤ්ච පාරාජිකං පච්ඡා පඤ්ඤත්තං, තස්මා ‘අට්ඨන්ත’න්ති චිහඛිගෙ වුත්තං”න්තිආදි වුත්තං, තස්මා අට්ඨකථාවරියානං මතෙන සිද්ධමෙතං යථාපඤ්ඤත්තානුක්කමවසෙනෙව සඛිගිතානීති. “අඤ්ඤාසි”න්ති පාඨො. අඤ්ඤාසීති න ගහෙතබ්බො. “දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙවා”ති වචනතො වජ්ජපට්ච්ඡාදිකං යා පට්ච්ඡාදෙති, සාපි වජ්ජපට්ච්ඡාදිකආයෙවාති සිද්ධං. කිඤ්චාපි වජ්ජපට්ච්ඡාදනං පෙමවසෙන හොති, තථාපි සික්ඛාපදචිතික්කමචිත්තං දොමනස්සිකමෙව හොතීති කත්වා “දුක්ඛවෙදන”න්ති වුත්තං.

දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

669. ඉමං අධිප්පායමත්තන්ති ‘‘වොදෙත්වා සාරෙත්වා’’ති එතං. එත්ථායං විචාරණං – යො භික්ඛු උක්ඛිත්තකභික්ඛුනා සමානදිට්ඨිකො ලද්ධිනානාසංවාසකො හොති, සො අවන්දනීයො, කම්මාකම්මෙ උක්ඛිත්තකො විය න ගණපුරණො, සහසෙය්‍යම්පි න ලහති, න තථා භික්ඛුනී. සා භි යාව න සමනුභට්ඨා, තාව ගණපුරකා ව හොති, සංවාසඤ්ච ලහති. ලද්ධිනානාසංවාසිකානුවත්තිකාපි උක්ඛිත්තානුවත්තිකාව හොති. උක්ඛිත්තො චෙ කාලඤ්ඤා, තදනුවත්තකො භික්ඛු ලද්ධිනානාසංවාසකො හොතියෙව. තථා විබ්භන්තෙපි තස්මිං තිත්ථියපක්කන්තකෙපි සික්ඛං පච්චක්ඛාය සාමණෙරභූමියං යීතෙපිති එකෙ. තෙසං මතෙන උක්ඛිත්තකෙ තථාභූතෙපි භික්ඛුනී තදනුවත්තිකා සමනුභාසිතබ්බාචාති ආපජ්ජති. සමනුභාසනකම්මං සඬ්ඝායත්තං, සඬ්ඝෙන සඤ්චිච්ච පුරිමකාපත්තිං අපනෙතුං න යුත්තං විය ඛායති. උක්ඛෙපතීයකම්මඤ්ච ආපත්තිඅදස්සනමත්තෙ, අප්පටිකම්මමත්තෙ, කුදිට්ඨිඅප්පටිතිස්සජ්ජනමත්තෙ ව කරියති, තස්ස අනුවත්තනමත්තෙන සමනුභාසිත්වා සාසනතො වාවෙනබ්බානීති න යුත්තන්ති චෙ? න චත්තබ්බමෙව, ඉදං අපාරාජිකචත්ථසුපි තප්පසඬ්ගතො, අනඤ්ඤවිසයත්තා ව විනයස්ස.

තතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

675. ‘‘ලොකස්සාදසඬ්ඛාතස්ස මිත්තසන්ථවස්ස වසෙන තං දස්සෙතුං කායසංසග්ගරාගෙනාති චුත්ත’’න්ති ලිබ්බං. තිස්සිත්ථියොති තිසු ඉත්ථිසු, තිස්සො වා ඉත්ථිසො. තං න සෙවෙති තාසු න සෙවති. අනරියාති උභතොඛාඤ්ජනා. ඛාඤ්ජනස්මිත්ති අත්තතො ඛාඤ්ජනෙ. න සෙවෙති න සෙවති. න වාවරෙති නාවරති. වණ්ණාවණ්ණොති ද්විභිපි සුක්කවිස්සට්ඨි. ගමනුප්පාදනන්ති සඤ්චරිත්තං.

676. ‘‘නිවත්ථං වා පාරුතං වා’’ති එත්ථ නිවත්ථස්ස වා පාරුතස්ස වා චත්ථස්ස ගහණං සාදියතීති අත්ථො.

චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඬ්ඝාදිසෙසකණ්ඩවණ්ණනා

1. පඨමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

681. ආහතකොති ආතීතො, නියතකොති අධිප්පායො. අකප්පියඅඬ්ඬො නාම සඬ්ඝස්ස වා ආරාමිකපුග්ගලස්ස වා වත්ථුස්ස කාරණා සඬ්ඝස්ස වාරිකභාවෙන සයමෙව වා අධිකරණට්ඨානං ගන්ත්වා “අම්භාකං එසො දාසො, දාසී, වාපී, ඛේතං, ආරාමො, ආරාමවත්ථු, ගාවො, ගාවී, මහිංසී, අජා, කුක්කුටා” තිආදිනා වොහරති, අකප්පියං. “අයං අම්භාකං ආරාමිකො ආරාමිකා, අයං වාපී ඉත්ථන්තාමෙන සඬ්ඝස්ස හත්ථෙ දොහනත්ථාය දින්නා. ඉතො ඛේතතො ආරාමතො උප්පජ්ජනකචතුපච්චයා ඉතො ගාවිතො මහිංසිතො අජාතො උප්පජ්ජනකගොරසා ඉත්ථන්තාමෙන සඬ්ඝස්ස දින්නා” ති පුච්ඡිතෙ වා අපුච්ඡිතෙ වා වත්තුං වට්ටති. “කත” ත්ති අවත්වා “කරොන්ති” ති වචනෙන කිර අනෙකකතං ආරබ්භ ආවික්ඛිතා නාම හොති. ගීවාති කෙවලං ගීවා එව හොති, න පාරාජිකං. කාරාපෙත්වා දාතබ්බාති එත්ථ සවෙ ආවුධහණ්ඩං හොති, තස්ස ධාරා න කාරෙතබ්බා, අඤ්ඤෙන පන ආකාරෙන සඤ්ඤාපෙතබ්බං. “තිච්ඡිතං තිවෙදන” ත්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “මානුස්සයවසෙන කොට්ඨස්සයවසෙනා” ති තබ්බහුලනයෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

පඨමසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

683. භට්ටුත්තකානං කුමාරභට්ටිකානං ගණා භට්ටුත්තගණා. කප්පන්ති කප්පියං. කප්පගතිකන්ති කප්පියසභාවං. පක්කන්තාසුපිති අත්තතො පරිසං යපෙත්වා ඉතරාසු පක්කන්තාසු. පණ්ණත්තිං අජානන්තා අරියාපි වුට්ඨාපෙත්තිති කත්වා වා කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්තික්ඛණෙ විපාකාඛ්‍යාකතසමඬ්ඛිතාවසෙන වා “තිච්ඡිතං” ත්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “පබ්බාජනෙ න දුක්කට්” ත්ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

දුතියසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

687. භද්දාකාපිලානී මහාකස්සපස්ස පුරාණදුතියා කිර. ඤාතීනං කුලං යස්මිං ගාමකෙ, තදෙනං ගාමකං ඤාතිකුලං, කුලසන්නිහිතං ගාමකං අගමාසිති අත්ථො. “අජං ගාමං නෙතී” තිආදීසු විය වා ද්විකම්මිකං කත්වා ගාමකං අගමාසි ඤාතිකුලං අගමාසිතිපි යුජ්ජති.

692. “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා” ති වචනෙනපි එවං වෙදිතබ්බං – විකාලගාමප්පවෙසනෙ ද්වින්නං ලෙඬ්ඛිපාතානංයෙව වසෙන උපචාරො පරිච්ඡින්නිතබ්බො, ඉතරථා යථා එත්ථ පරික්ඛෙපාරභට්ඨානං පරික්ඛෙපං විය කත්වා “අතික්කාමෙන්තියා” ති චුත්තං, එවං තත්ථාපි “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්සා” ති වදෙය්‍ය. යස්මා පන තත්ථ පරික්ඛෙපාරභට්ඨානතො උත්තරි එකො ලෙඬ්ඛිපාතො උපචාරොති අධිප්පෙනො,

තස්මා තදන්ථදීපනත්ථං “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා” ති
 චුත්තං. යං පන අන්ධකට්ඨකථායං “පරික්ඛෙපාරහට්ඨානංයෙව ‘උපචාර’න්ති
 සල්ලක්ඛෙත්වා පරික්ඛෙපපරික්ඛෙපාරහට්ඨානානං නින්නානාකාරණදීපනත්ථං
 ‘උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා’ ති චුත්තං පාළිවිසෙසමසල්ලක්ඛෙත්වා
 අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්ස ඉධ උපචාරො පරික්ඛෙපො
 යථා භවෙය්‍ය, තං උපචාරං පඨමං පාදං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. දුතියං
 පාදං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති චුත්තං, තං න ගහෙනබ්බමෙව
 පාළියා විසෙසසබ්භාවතොති. “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං
 ඔක්කමන්තියාතිපි එකච්චෙසු දිස්සති, තං න ගහෙනබ්බන්ති අපරෙ” ති චුත්තං.
 තත්ථ “පාළිවිසෙසමසල්ලක්ඛෙත්වා” ති දුචුත්තං, කස්මා?
 විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදෙපි කත්ථවි “උපචාරං අතික්කමන්තස්සා” ති පාඨො
 දිස්සති, සො අන්ධකට්ඨකථාපාඨො ගභිතොති ආචරියො. අපරික්ඛිත්තස්ස
 උපචාරොක්කමනමෙව පාඨො යුජ්ජති, න අතික්කමනං. කස්මා? බහුසු යානෙසු
 පාළියා අට්ඨකථාහි විරුජ්ඣනතො, ඉමස්මිං වාපි සික්ඛාපදෙ විරුජ්ඣති. කථං?
 ගණම්භා ඔභීයමානාය අරඤ්ඤෙ ආපත්ති හොති, න ගාමෙ. අථ ච පන නිදස්සනම්පි
 “සික්ඛාපදා බුද්ධවරෙණා” ති (පරි. 479) ගාථා දස්සිතා, තස්මා
 උපචාරොක්කමනපරියාපන්නන්දිං අතික්කාමෙන්තියා හොති. කිඤ්ච භියො
 “ගච්ඡන්තස්ස වතස්සො ආපත්තියො, ඨිතස්ස වාපි තත්තකාතිආදීනං (පරි. 475)
 පරිවාරගාථානං අට්ඨකථාහි උපචාරොක්කමනමෙව පාඨොති නිට්ඨං
 ගන්තබ්බ”න්ති ච චුත්තං, සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා කථෙතබ්බං.

“පදසා ගමනමෙව හි ඉධාධිජ්ජෙතං, තෙනෙව පඨමං පාදං
 අතික්කාමෙන්තියාතිආදිමාහා” ති එත්ථ විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදාදීසු තදභාවා
 යානෙන වා ඉද්ධියා වා පවිසතො, අද්ධානං ගච්ඡතො ච ආපත්තීති දීපෙති. තත්ථ
 අසාරුජ්ජන්තා ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථීති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙනබ්බං.
 භික්ඛුනීවිහාරභූමි “ගාමන්තර”න්ති න චුච්චති ගාමන්තරපරියාපන්නායපි
 කප්පියභූමිත්තා. “පරතො ‘සවෙ භික්ඛුනීසු මහාබොධියඬගණං පවිසන්තීසු එකා
 බහි තිට්ඨති, තස්සා ආපත්ති’ තිආදිවචනතො භික්ඛුචිහාරො න කප්පියභූමිති සිද්ධං,
 තස්මා කඤ්චිතගරෙ බන්ධධම්මචිහාරො විය, කාචීරපට්ටනෙ සාරිධම්මචිහාරො විය
 ච අඤ්ඤාපි සො විහාරො, තස්මා සිමබ්දධසුඛත්ථං ගාමන්තරභාවෙ නිරන්තරා
 අධිට්ඨානත්ථං පවිසන්තියා, නික්ඛමන්තියාපි ගාමන්තරාපත්ති හොතීති අපරෙ” ති
 චුත්තං. චතුරාමසාධාරණත්තාති එත්ථ එවංවිධෙ විහාරෙ සිමං බන්ධන්තෙහි
 චත්තාරොපි තෙ ගාමා සොධෙතබ්බාති වෙදිතබ්බා. සංවිදහිත්වා භික්ඛුනියා වා
 මාතුගාමෙන වා ථෙය්‍යසත්ථෙත වා සද්ධිං තං විහාරං ඔක්කමන්තියා වතස්සො
 ආපත්තියො එකතොව හොන්ති. “ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ ආපත්ති
 පාවිත්තියස්සා” ති චුත්තාති එකෙ.

දුතියපාදුද්ධාරෙ සඬ්ඝාදිසෙසොති එත්ථ සවෙ දුතියො පාදුද්ධාරො
 කප්පියභූමියං හොති, න සඬ්ඝාදිසෙසො, අකප්පියභූමියං එව සඬ්ඝාදිසෙසො.
 “උභයතීරෙසු විවරන්ති, වට්ඨති දස්සනුපචාරස්සෙත්ථ සම්භවා” ති ලිඛිතං, තං

යුක්තං. සවනුපචාරො හෙත්ථ නදීපාරෙ, ගාමන්තරෙ වා අප්පමාණන්ති.
 අන්ධකට්ඨකථායං පන “පරතීරතො නදිං ඔතරිත්වා දස්සනුපචාරතො දාරුනි,
 පණ්ණානිවා මග්ගිත්වා ආනෙති, අනාපත්ති. තිව්වරානි පරතීරෙ ඔතාපෙති,
 අනාපත්ති” ති වුත්තං. “ඔරිමතීරමෙව ආගච්ඡති, ආපත්ති” ති අතික්කමිතුකාමනාය
 පටිට්ඨත්තා වුත්තං. “න්භායනාදිකිච්චෙන පටිට්ඨානං කත්ථෙවාලයසම්භවා
 වට්ටති” ති වුත්තං. ගාමන්තරෙ පමාණන්ති අට්ඨකථායං පරතීරතො නදිං ඔතරිත්වා
 දස්සනුපචාරතො දාරුනි පණ්ණානි සකගාමතො ථොකම්පි තරණවාරෙන න වට්ටති
 කිර නික්ඛමිත්වා පටිසිතුං.

අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති අගාමලක්ඛණෙ අරඤ්ඤෙති අත්ථො. ඉමිනා
 ආපත්තිබ්බේතං දස්සිතං. යස්මා ඉදං ආපත්තිබ්බේතං, තස්මා යා
 භික්ඛුනුපස්සයතො ගාමස්ස ඉන්දබ්ලං අතික්කමති, සා අසන්නෙ ගාමෙ ගණම්භා
 ඔභීයනාපත්තිං ආපජ්ජති. දස්සනසවනුපචාරාභාවෙපි පගෙව ගාමෙ
 ඉන්දබ්ලාතික්කමනක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජති. සචෙ තත්ථ එකා භික්ඛුනී අත්ථී, තස්සා
 දස්සනසවනුපචාරාතික්කමනක්ඛණෙ ආපජ්ජති, අරඤ්ඤමග්ගගමනකාලෙ එවායං
 විධිති න ගහෙනබ්බං. ගාමතො පන නික්ඛමන්ති ඉතො පට්ඨාය ආපජ්ජතිති
 දස්සනත්ථං “අගාමකං අරඤ්ඤ” න්ති වුත්තං. වුත්තඤ්ඤෙන “ආරාධිකා ව
 හොන්ති සඬිගාභිකා ලජ්ජිනියො, තා කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති
 වෙ, ගාමන්තරනදීපාරරත්තිවිජ්ජවාසගණම්භා ඔභීයනාපත්තිහි න මුච්චති” තිආදි.
 තත්ථ “ගණම්භා ඔභීයනාපත්ති සකිංයෙවාපජ්ජති. ඉතරා ගාමෙ ගාමෙ පාරෙ පාරෙ
 අරුණෙ අරුණෙ වානි වෙදිතබ්බ” න්ති වුත්තං. තත්ථ “වුත්තඤ්ඤෙන” න්තිආදීනි
 අසාධකානි යථාසම්භවං ගහෙනබ්බේතා. “මහාබොධියඬගණන්තිආදි එවං ගාමස්ස
 ආසන්නට්ඨානෙපි ඉමං ආපත්තිං ආපජ්ජතිති දස්සනත්ථං වුත්ත” න්ති ලිඛිතං.

තතියසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වතුත්ථසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

694. පටිචත්තානි පටිචචනං දෙන්ති. කම්මදොසන්ති “අනඤ්ඤාය ගණස්ස
 ඡන්දන්ති එවමාදී” ති ලිඛිතං. කත්තබ්බට්ඨානදොසන්ති පොරාණා.
 කාරකගණස්සානි කාරකසඬ්ඝස්ස. “භික්ඛුනිසඬ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා” ති වුත්තත්තා
 කාරකසඬ්ඝොපි අයමෙවානි වෙ? පයමමෙව කාරකසඬ්ඝං න ආමන්තෙත්වා
 බලක්කාරෙණායං පුල්ලනන්දා තං භික්ඛුනිං ඔසාරෙසී” ති පොරාණගණස්සීපදෙ
 වුත්තං, තස්මා කාරකභික්ඛුනං සම්මුඛාපි තෙසං අනුමතිං පයමං අග්ගහෙත්වා තං
 කම්මං න පටිජ්ජස්සම්භෙතබ්බන්ති සිද්ධං හොති, පටිජ්ජස්සද්ධං බලක්කාරෙන න
 කාතබ්බමෙවානි අධිජ්ජායො. “භික්ඛුනිපි දිට්ඨාචිකම්මං කාතුං ලහති” ති ව තත්ථ
 වුත්තං.

698. අසන්නෙ කම්මකාරකසඬ්ඝෙ ඔසාරෙති, අනාපත්තිති එත්ථ කිත්තාවතා
 අසන්නො නාම හොතිති? ඉදං සබ්බත්ථ න විචාරිතං. කාරකානං කාලකිරියායානි

එකෙ. එකස්සපි අභාවෙනාති එකෙ. එකස්මිං රජ්ජෙති එකෙ. එකරට්ඨෙති එකෙ. එකගාමෙති එකෙ. එකස්මිං ආවාසෙති එකෙ. යත්ථ සක්කා අපලොකෙතුන්ති එකෙ. අන්තොඅද්ධයොජනෙති එකෙ. තත්ථ තස්මිං ආවාසෙ අසන්තෙ කාරකසඬ්ඨෙස ඔසාරෙති, අනාපත්තිති ඉදං පසංසන්ති ආවරියා. යත්ථ සක්කා අපලොකෙතුන්ති සාමිච්ඡි.

වතුත්ථසඬ්ඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසඬ්ඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

701. එතං න චුත්තන්ති භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බොති එතං නියමනං න චුත්තං. තං අවචනං පාළියා සමෙති. කතරපාළියාති? “අනවස්සුතොති ජානන්ති පටිග්ගණ්හාති”ති ඉමාය. යදි හි පුග්ගලස්ස අවස්සුතභාවො න පමාණං, කිං ඉමාය පාළියා පයොජනං, “අනාපත්ති උභො අනවස්සුතා භොන්ති, අනවස්සුතා පටිග්ගණ්හාති”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා. අත්තනො හි අනවස්සුතභාවොයෙව පමාණන්ති. ඉමස්ස පන අනාපත්තිවාරස්ස අයමත්ථො – උභො වෙ අනවස්සුතා, සබ්බථාපි අනාපත්ති. අථ භික්ඛුනී අනවස්සුතා සමානා අවස්සුතම්පි “අනවස්සුතො”ති සඤ්ඤාය තස්ස හත්ථනො පටිග්ගණ්හාති, එවම්පි අනාපත්තිති. අථ සා අනවස්සුතාපි අඤ්ඤං අනවස්සුතං වා අවස්සුතං වා “අවස්සුතො”ති ජානාති, දුක්කට්ඨෙව. චුත්තඤ්ඤෙන අනන්තරසික්ඛාපදෙ “කිස්ස ත්වං අයොය න පටිග්ගණ්හාසිති. අවස්සුතො අයොයති...පෙ.... නාහං අවස්සුතා”ති.

පඤ්චමසඬ්ඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨසඬ්ඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

705. තෙනාති තස්මා. යස්මා උයොයාජිකා න දෙනි න පටිග්ගණ්හාති, තස්මා පටිග්ගහො න විජ්ජතිති අත්ථො. ඉතරිස්සා පරිභොගපච්චයා. “අකුසලචිත්ත”න්ති බාහුල්ලෙන චුත්තං. “වට්ඨතිති සඤ්ඤාය වදන්තියාපි ආපත්ති”ති වදන්ති.

ඡට්ඨසඬ්ඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමසඬ්ඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

712-4. කම්මවාටතො පුබ්බෙ ආපන්නාපත්තියො න පටිජ්ජස්සම්භන්ති. ඤාත්තියා දුක්කට්ඨල්ලච්චයා පටිජ්ජස්සම්භන්ති සඬ්ඨසාදිසෙසෙ පත්තෙති පොරාණා. තං “අජ්ඣාපජ්ජන්තියා”ති පාළියා සමෙති. “සුත්වා න වදන්ති”ති එත්ථ සවෙ ජීවිතබ්බන්තරියන්තරායහයා න වදන්ති, අනාපත්ති. “අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති චුත්තත්තා “අනාපත්ති අසමනුභාසන්තියා”ති සඬ්ඨසාදිසෙසං සන්ධාය චුත්තං.

සත්තමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

715. පච්චාකතාති පරාජිතා. කුලද්වසකසික්ඛාපදස්ස, ඉමස්ස ච නිදානමත්තමෙව නානාකරණං. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “තස්ස චචනස්ස පටිනිස්සග්ගාය එව චචනියො, න කුලද්වසනනිවාරණත්ථායා”ති. එවං සන්තෙ උභොපෙතා ආපත්තියො අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගත්ථා, තස්මා ඉදං තස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිසං ආපජ්ජති, තතො ඉදං නිරත්ථකමෙව ආපජ්ජති? න එවං දට්ඨබ්බං. චත්ථුවිසෙසතො, කම්මවාචාවිසෙසතො ච උභින්නං නානාකරණං.

අට්ඨමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

723. “කායිකවාචසිකෙන සංසග්ගෙනා”ති පාඨසෙසො.

නවමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඬ්ඝාදිසෙසකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නිස්සග්ගියකණ්ඩවණ්ණනා

1. පට්ඨමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

733. පට්ඨමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං උත්තානමෙව.

2. ද්වතියනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

740. චත්ථසම්පත්තත්තා වා න තස්සා අනාපන්නකාමතාය වා අනාණත්තිකතාය වා අකාලච්චරමදංසු. යථාදානෙ එව උපනෙතබ්බං, න භාජෙතබ්බං පුග්ගලිකත්තාති අධිජ්ජායො. අත්ථතො හි ඉතරම්පි යථාදානෙ එව උපනෙතබ්බමෙව. ගණ්ඨිපදෙ පන “අය්‍යාය දම්මිති එවං පටිලද්ධන්ති නිස්සට්ඨපටිලද්ධං. යථාදානෙති දායකෙහි පරිච්චත්තවිධානෙන. උපනෙතබ්බන්ති අකාලච්චරභාවෙන භාජෙතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. ඉධ භාජාපිතාය ලද්ධච්චරමෙව නිස්සග්ගියං හොති, තං විනයකම්මං කත්වාපි අත්තනා න ලභති”ති ලිඛිතං. යදි නිස්සට්ඨපටිලද්ධං සන්ධාය ඉදං චුත්තං සියා, “නිස්සජ්ජිතබ්බං සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දදෙය්‍ය, දදෙය්‍යුං, අය්‍යාය දම්මි”ති චුත්තත්තා තිණ්‍යොපතාති පදානි චත්තබ්බානි සියුං, තස්මා න කෙවලං නිස්සට්ඨපටිලද්ධමෙව යථාදානෙ උපනෙතබ්බං, අඤ්ඤාහි භික්ඛුනීහි ලද්ධකොට්ඨාසම්පි යථාදානෙයෙව උපනෙතබ්බං.

741. “අකාලච්චරෙ කාලච්චරසඤ්ඤාය අනාපත්ති” ති පන භාජනපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං නාපජ්ජති ඵත්තකමෙව දීපෙති, න පටිලද්ධං, න යථාදානෙ දාතබ්බන්ති ඉමමත්ථං දීපෙති. ලෙසෙන පන ගණ්භාති වෙ, භණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බා.

දුතියනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

744. සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පාචිත්තියං, දුක්ඛටඤ්ච වුත්තං. ඉතරථා භණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බං.

තතියනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

752. ලෙසෙන ගහෙතුකාමතා, අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤස්ස විඤ්ඤාපනං, පටිලාභොති තිණි අඩ්ඨානි, තස්මා පට්ඨං විඤ්ඤත්තං අලභිත්වා අඤ්ඤං තතො උභනතරම්පි ලභෙයා, නිස්සග්ගියමෙව අඩ්ඨගසම්පත්තිතො. එස නයො අඤ්ඤත්ථාපි.

චතුත්ථනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

753. “කෙලං ගොපෙත්වා සජ්ජිමිපි මෙ අත්තනො කුලසරා” ති කිර පායො.

පඤ්චමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

758-762. පාචාරිකස්සාති දුස්සවාණිජකස්ස. යාය වෙතාපිතං, තස්සා නිස්සග්ගියං, නිස්සට්ඨපටිලාභො ව. “ඉතරාසං පන ජානිත්වා වස්සග්ගෙන පත්තකොට්ඨාසං සාදියන්තිනම්පි න නිස්සග්ගියං, කෙවලං යථාදානෙ එව තාහිපි උපනෙතබ්බ”න්ති වදන්ති. “නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාපි යථාදානෙ උපනෙතබ්බ”න්ති වුත්තත්තා සෙසාහි ගහිතං සුග්ගහිත”න්ති වදන්ති. එත්ථ ගිලානායපි න මොක්ඛො.

ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

764. සත්තමෙ “සයං යාවිතකෙනා” ති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වුත්තං. තථාපි අඤ්ඤදත්ථිකෙන අත්තුද්දෙසිකෙන සඤ්ඤාචිකෙනාති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අයමත්වූවා “හික්බුනියො තෙන ව පරික්ඛාරෙන සයම්පි යාවත්වා හෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිංසු” ති ඉමිස්සා පාළියා අත්ථෙත සංසන්දිත්වා වෙදිතබ්බො. තස්සායමත්ථො – තෙන පරික්ඛාරෙන හෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වා ව-සද්දෙන සඤ්ඤාවිකෙන ව හෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වාති ඉමමත්ථං දීපෙන්තො “සයම්පි යාවත්වා හෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වා” ති ආහ. අඤ්ඤා “තෙන පරික්ඛාරෙන හෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වා සයම්පි යාවත්වා පරිභුඤ්ජිංසු” ති ඉමිනා අනුක්කමෙන පාළි වත්තබ්බා සියා.

පදභාෂනෙ පන “සංයාවිකෙනාති සයං යාවත්වා” ති තස්සෙව පදස්ස අධිප්පායමත්තං වුත්තං. සා හි පදභාෂනාධම්මතා. “සඬ්ඝිකං ලාභං පරිභුත” ත්තිආදිපදානං භාෂනෙ පන සා පාකටා. අඤ්ඤා සංයාවිකපදෙන කො අඤ්ඤො අතිරෙකත්ථො සඬ්ගහිතො සියා, සො න දිස්සතීති තදෙව පදං නිප්පයොජනං, ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං පුරිමෙන නින්නානාකරණං සියා. අත්තනො හි සන්තකං යථාකාමං කරණීයන්ති. එත්ථ ව සඬ්ඝස්ස යාවනාය වසෙන එකතො හුත්වා යාවනාය ලද්ධං සංයාවිකත්ති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤා ඉතො පරෙන සංයාවික-සද්දෙන ඉදං නිබ්බිසෙසං ආපජ්ජතීති “පුග්ගලිකෙන සංයාවිකෙනා” ති ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං විසුං න වත්තබ්බං සියා ඉධෙව තෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා සඬ්ගහිතත්තා, න ව සඬ්ගහිතා ආපත්තිද්වයභාවතො. මිස්සෙත්වා වෙතාපිතත්තා හි එකමෙව ආපත්තීති වෙ? න, සංයාවිකපදස්ස නිප්පයොජනභාවජ්ජසඬ්ගතො, එවං සඬ්ඝිකමහාපනිකපුග්ගලිකාති මිස්සිත්වා වෙතාපනෙ එකාපත්තිභාවජ්ජසඬ්ගතො ව.

සත්තමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

769. ගණස්සාති ආහිධම්මිකාදිගණස්ස, උභතචතුර්වග්ගස්ස ව.

අට්ඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

774. සඤ්ඤාවිකෙනාති ගණයාවනාය ලද්ධෙනෙව, න අඤ්ඤෙන.

නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

779. දසමෙ පන “යා පන හික්බුනි අඤ්ඤදත්ථිකෙන පරික්ඛාරෙන අඤ්ඤද්දිසිකෙන පුග්ගලිකෙන අඤ්ඤං වෙතාපෙය්‍යා, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය” ත්ති එවංවිධෙන භවිතබ්බං, “පුග්ගලිකෙන සංයාවිකෙනා” ති ඉමිනා එකාදසමෙන

හවිතබ්බං සියා යථාක්කමෙන සම්භවතො. කාමමෙව වෙනං අට්ඨුප්පත්තියා අභාවතො න චුත්තං, අත්ථතො පන ගහෙතබ්බමෙව. එත්ථ පන සඨසගණපුග්ගලානං පචාරිතට්ඨානෙ, පුග්ගලස්සෙව ඤාතකට්ඨානෙ ව අනාපත්තිජායා දිස්සති, ඉදං සබ්බං අමිහාකං තක්කානුසාරවසෙනෙව චුත්තන්ති කත්වා න සාරතො දට්ඨබ්බං. විචාරෙත්වා යථා නිව්වලකාරණං දිස්වා යං වා විනයක්කමකොවිදා අනුජානන්ති, තං තදෙව ගහෙතබ්බං. පොරාණගණ්ඨීපදෙ පන “ආපදාසුප්පි අඤ්ඤං ගරුහණ්ඩමෙව වෙනාපෙතබ්බං, ඉතරං න වට්ටති, භික්ඛුස්ස පන වට්ටති” ති චුත්තං.

දසමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. එකාදසමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

784. “දුතියවග්ගස්ස පයමෙ” ති අවත්වා “එකාදසමෙ” ති ඉධ චුත්තං. කස්මා? භික්ඛුනිවිහඩ්ගෙ තිංසකකණ්ඩං පත්වා වග්ගක්කමස්ස අචුත්තත්තා. යස්මා පචාරිතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති නාම න පටිසෙධෙතබ්බා, තස්මා භගවා අඤ්ඤාතිකඅප්පචාරිතට්ඨානෙ ධම්මනිමන්තනවසෙන වදෙය්‍ය “යෙනත්ථො” ති චුත්තාය “චතුක්කංසපරමං විඤ්ඤාපෙතබ්බ” න්ති පරිච්ඡෙදං දස්සෙතිති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤවා “නිදානෙන සික්ඛාපදං න සමෙති, සික්ඛාපදෙන ව අනාපත්තිවාරො” ති ව “අකතවිඤ්ඤත්තියා චතුක්කංසපරමං විඤ්ඤාපෙතබ්බ” න්ති ව අනිට්ඨං ආපජ්ජති, තස්මා මානිකාට්ඨකථායං වෙනාපෙතබ්බන්ති යපෙත්වා සහධම්මිකෙ ව ඤාතකපචාරිතෙ ව අඤ්ඤෙන කිස්මිඤ්චිදෙව ගුණෙන, පරිතුට්ඨෙන ව වදෙය්‍ය “යෙනත්ථො” ති චුත්තස්ස “විඤ්ඤාපෙතබ්බ” න්ති චුත්තනයෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. පොරාණගණ්ඨීපදෙ පන “ඉදං පරිච්ඡින්නපචාරණං සන්ධාය චුත්තං. අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතානන්ති පන සබ්බප්පකාරෙන පවත්තං නිව්වපචාරණං සන්ධාය චුත්තං. නිව්වපචාරණා නාම යදා යෙනත්ථො, තදා තං වදෙය්‍යාථාති එවං පවත්තා. ‘හන්ද සීතපාචුරණ’ න්ති දෙනතානං පන අතිරෙකචතුක්කංසමිපි ගහෙතුං වට්ටති” ති චුත්තං. අයමෙව නයො දසමෙපිති.

එකාදසමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනිවිහඩ්ගෙ තිංසකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පාචිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා

1. ලසුණුවග්ගො

1. පයමලසුණුසික්ඛාපදවණ්ණනා

793-7. අහං ලසුණෙනාති එත්ථ “පචාරෙමී”ති පාඨසෙසො. බදරසාලවං කිර බදරඵලාති සුක්ඛාපෙත්වා වුණ්ණෙනත්වා කත්තබ්බා බාදනීයවිකති.

පඨමලසුණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

800. සංහරාපෙය්‍යාති “සංහරති වා සංහරාපෙති වා”ති පදභාජනං වෙදිතබ්බං. කිඤ්චාපි එත්ථ ආපත්තිහෙදො න දස්සිතො, තථාපි බුරසණ්ඩාසකත්තරිආදිපරියෙසනසංසනාදීසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්ඛං යුජ්ජති, යථා චෙත්ථ, එවං තලසාතකාදිමිහි ව ආපත්තිහෙදො පාළියං න වුත්තො. යථාසම්භවං පන පුබ්බපයොගෙසු දුක්ඛං සම්භවති. එවං භික්ඛුස්ස එත්ථ ව ලසුණෙ ව දුක්ඛං. ඉදං කිරියාකිරියන්ති පොරාණා. තත්ථ “කිරියාකිරිය”න්ති න වුත්තං.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

802-6. තතියචතුත්ථසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා

812. පඤ්චමෙ උදකසුද්ධිපච්චයෙ සතිපි එස්සසාදියනෙ යථාවුත්තපරිච්ඡේදෙ අනාපත්ති. තත්ථ ද්විත්තං පබ්බානන්ති “ද්විත්තං අඬගුලානං සහපච්ඡෙන එකෙකඅඬගුලස්ස එකෙකං පබ්බං කත්වා ද්වෙ පබ්බා, එකඬගුලස්සපච්ඡෙන ද්විත්තං පබ්බානං උපරි න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. මහාපච්චරියමිපි අයමෙව නයො දස්සිතො”ති ලිබ්බං.

පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

815. ඡට්ඨසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

7. සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා

820-822. “නගරං අතිහරන්ති”ති පාඨො. “නගරද්වාරෙ අතිහරන්ති”ති කත්ථවි, තත්ථ ද්වාරෙනාති අත්ථො. අයමෙව වා පාඨො. තං පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති “පුනපි වුත්ත”න්ති වුත්තං වාදං සන්ධාය, න තතො පුබ්බෙ තත්ථ වුත්තං වාදං. එත්ථ “මාතරමිපි විඤ්ඤාපෙත්වාති වචනෙන විරුජ්ඣති”ති ලිබ්බං, තං දුල්ලිබ්බං, න හි තෙන විරොධං සන්ධාය ඉදං වුත්තන්ති. කරණෙ වෙ පාවිත්තියං, කාරාපනෙපි පාවිත්තියෙනෙව භවිතබ්බං. අථ කාරාපනෙ දුක්ඛං, කරණෙපි දුක්ඛට්ටෙනෙව භවිතබ්බං. න හි කරණෙ වා කාරාපනෙ වා විසෙසො අත්ථි ආපජ්ජනෙ සතීති අධිජ්ජායො.

823. සම්පට්ච්ඡිකුං වට්ඨනීති අප්පට්ඨිකිත්ථා ‘සාධු’ති වත්තුං වට්ඨනීති අධිප්පායො. න හි පටිග්ගහෙතුං වට්ඨති. අනාමාසත්තා ‘ආමකධක්ඛං පන ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙපි න වට්ඨති’ති වුත්තං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන ‘කප්පියෙන ලද්ධං ධක්ඛං හප්පිත්ථා භුක්ඛන්ති යා දුක්කට්ඨං. අපරණ්ණෙපි එසෙව න යො’ති ව ‘අනාපත්ති ආබාධපච්චයාති වචනතො සත්ත ධක්ඛානිපි අනාමාසානීති සිද්ධං, තෙනෙව හෙට්ඨා අට්ඨකථායං දුක්කට්ඨත්ථුමිහි සත්ත ධක්ඛානිපි ගහිතානි අනාමාසානී’ති ව වුත්තානි. ආමාසානි කප්පියවත්ථුනි ව යදි භවෙය්‍යුං, යථා ඤාතකපචාරිතෙ සන්ධාය ‘අපරණ්ණං වික්ඛාපෙති’ති අවිසෙසෙන වුත්තං, එවං ‘අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතානං අක්ඛස්ස අත්ථාය වික්ඛාපෙති, උමමත්තිකාය ආදිකම්මිකායා’ති වත්තබ්බං. යස්මා දුක්කට්ඨත්ථුත්තා ව අනාමාසත්තා ව මාතරම්පි සත්තවිධං ධක්ඛං වික්ඛාපෙතුං න වට්ඨති, තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං සත්තවිධං ධක්ඛං සන්ධාය ‘අනාපත්ති ආබාධපච්චයා’ති වුත්තං, යථා භික්ඛුනියා ආබාධපච්චයා වට්ඨති, තථා භික්ඛුස්සාපිති ව. යථා වා පන භික්ඛුනියා හප්පනාදීති කාරාපෙතුං න වට්ඨති, එවං භික්ඛුස්සාපි. වුත්තම්පි චෙනං අත්ඨකට්ඨකථායං ‘අක්ඛන්තරො බාලභික්ඛු කප්පියං අජානන්තො එතදචොව ‘ආමකධක්ඛං සම්පට්ච්ඡිකුං භික්ඛුනං න වට්ඨති. එතං ධක්ඛං හප්පිත්ථා කොට්ටෙත්ථා පචිත්ථා යාගුබ්ඡ්ඡකං හත්තඤ්ච දෙථා’ති, ආණාපකස්සෙව භික්ඛුස්ස ආපත්ති, සබ්බෙසං අනාපත්ති’ති. තස්මා ‘සඤ්චාරිකානං ධක්ඛං කොට්ටෙථා’ති ආරාමිකානං වත්තුඤ්ච න වට්ඨති. ‘දිවසං පරිබ්බයං ගණ්හථ, තණ්ඩුලෙ සම්පාදෙථ, ත්වං එත්තකෙ ගණ්හ, ත්වං එත්තකෙ’ති එවමාදීනි පන වත්තුං වට්ඨනීති ව. යං පන ‘අවික්ඛන්ති යා ලබ්භමානං පන නවකම්මත්ථාය සම්පට්ච්ඡිකුං වට්ඨති’ති වුත්තං, තම්පි හෙට්ඨා ‘ඉමං තළාකං බෙත්තං වත්ථුං විහාරස්ස දෙමා’ති වුත්තෙ ‘සම්පට්ච්ඡිකුං වට්ඨති’ති වුත්තං නයං සන්ධාය වුත්තත්තා සුචුත්තමෙව. ‘නවකම්මත්ථාය ධක්ඛං දෙමා’ති වුත්තෙ ‘සාධු’ති වත්තබ්බං. යං පන හෙට්ඨා ‘තත්ථ නිස්සග්ගියවත්ථුං අත්තනො වා සඤ්චගණුපුග්ගලචෙතියානං වා අත්ථාය සම්පට්ච්ඡිකුං න වට්ඨති...පෙ.... දුක්කට්ඨත්ථුං සබ්බෙසම්පි අත්ථාය සම්පට්ච්ඡතො දුක්කට්ඨමෙව’ති වුත්තං, තම්පි සුචුත්තමෙව. කස්මා? ‘චෙතියස්ස අත්ථාය ධක්ඛං දාතුකාමොමිහි, තුමිහෙ හන්තෙ තදත්ථාය සම්පට්ච්ඡථා’ති වුත්තෙ පටිග්ගහෙතුං අකප්පියත්තා. ‘ඉදං පන තාදිසං න භොති’ති ව වුත්තං. සබ්බොපායං උපතිස්සත්ථෙරවාදො කිර. ධම්මසිරිත්ථෙරො පනෙවමාහ ‘පුබ්බෙපි නවකම්මත්ථාය පටිග්ගහො න වාරිතො, සඤ්චස්සත්ථාය පටිග්ගහිතම්පි පටිග්ගාහකස්සෙව අකප්පිය’ත්ති.

සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

824. පොරාණා ‘නිබ්බිට්ඨරාජහට්ඨො’ති පඨන්ති. තස්සත්ථො වාරිතහත්තචෙනතො රාජහට්ඨොති. ‘තඤ්ඤෙව භට්ඨපථන්ති තංයෙව හත්තචෙනන’ත්ති අත්ථං වදන්ති. උමමුකන්ති අලාතං.

826. එත්ථ ඡඩ්ඞිතං කිරියා. අනොලොකනං අකිරියා.

අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

832. “සාමිකෙ අපලොකෙත්වා ඡඩ්ඞෙති”ති කත්ථවි පොත්ථකෙ නත්ථි, කත්ථවි අත්ථි, අත්ථිභාවොව සෙය්‍යො කිරියාකිරියත්තා සික්ඛාපදස්ස. ඉධ ඛෙත්තපාලකා, ආරාමාදිගොපකා ව සාමිකා එව. “සඩ්දස්ස ඛෙත්තෙ, ආරාමෙ ව තත්ථ කවචරං න ඡඩ්ඞෙතඛිඛන්ති කතිකා වෙ නත්ථි, භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඞෙතුං වට්ටති සඩ්දපරියාපන්නත්තා, න භික්ඛුනිනං. තාසම්පි භික්ඛුනිසඩ්දසන්නකෙ වුත්තනයෙන වට්ටති, න තත්ථ භික්ඛුස්ස, එවං සන්නෙපි සාරුප්පවසෙනෙව කාතඛිඛ”න්ති වුත්තං.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

833. සාධුක්ඛිළිතගීතං වාති එත්ථ පාවිණ්ණගීතම්පි සොතුං න වට්ටති. “ගීතුපසඤ්ඡිතං පන ධම්මං සොතුං වට්ටතීති දීඝනිකායට්ඨකථායං වුත්ත”න්ති වුත්තං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “ධම්මගීතම්පි න වට්ටතී”ති වත්වා “බුද්ධස්ස ගායාම වාදෙමාති වුත්තෙ සම්පට්ඨිඡතුං න වට්ටති, දුක්කටං හොති”ති වුත්තං, “පූජං කරොම, ජාතකං වා වත්ථුං වා දෙසෙමාති වුත්තෙ ‘සාධු’ති සම්පට්ඨිඡතුං වට්ටතී”ති ව වුත්තං.

836. එකපයොගො නාම එකදිවසාවලොකනං. තෙසංයෙවාති යෙසං නච්චං පස්සති. “භික්ඛුනි සයම්පි නච්චිතුං වා ගායිතුං වා වාදිතුං වා න ලහති”තිආදි ඉධ සික්ඛාපදෙ නත්ථි. කස්මා? එළකලොමසමුට්ඨානත්තා. යදි එවං කස්මා වුත්තන්ති වෙ? සුත්තානුලොමමභාපදෙසතො. යදි නච්චාදීනි පස්සිතුං වා සොතුං වා න ලහති, පගෙව අත්තනා කාතුන්ති නයතො ලඛිභමානත්තා වුත්තං. ඉතරථා මභාපදෙසා නිරත්ථකා සිද්ධං. එවමඤ්ඤත්ථාපි නයො නෙතඛිඛො. “සමුට්ඨානම්පි ඉධ වුත්තමෙව අග්ගහෙත්වා ඡසමුට්ඨානවසෙන ගහෙතඛිඛ”න්ති ලිඛිතං. තං “අඤ්ඤෙ නච්ච, ගාය, වාදෙහි”ති වත්තුං න ලඛිභතීතිආදිවචිකම්මං සන්ධාය ලිඛිතඤ්ඤෙ, තං සුලිඛිතං එළකලොමසමුට්ඨානෙන වාචාය අභාවතො. “සයම්පි නච්චිතු”න්තිආදිකායකම්මඤ්ඤෙව සන්ධාය ලිඛිතං, දුල්ලිඛිතං. එළකලොමසමුට්ඨානඤ්ඤි එකන්තතො කායකම්මං හොති, තස්මා උද්ධටං අග්ගහෙත්වා ආදිසද්දෙන සඩ්දගීතමෙව ඉධ ගහෙතඛිඛන්ති. එතං එළකලොමසමුට්ඨානත්තාති එත්ථ කාරණවචනෙ සුත්තානුලොමමභාපදෙසතොති එත්ථ පන උද්ධටං ගහෙතඛිඛං, එවං යථාලාභවසෙන තං ලිඛිතන්ති වෙදිතඛිඛං. “ආභව්වභාසිතසික්ඛාපදවසෙන එළකලොමසමුට්ඨාන”න්ති වුත්තන්ති උපනිස්සත්ථෙරො. “එළකලොමසමුට්ඨානඤ්ඤෙව ඉදං සික්ඛාපදං, ආණාපකො

මුවුවෙයා, න ව මුවුවනි” ති වුත්තං. තං “කස්මා” ති වුත්තෙ “සබ්බආට්ඨකථාසු වුත්ත” ති අට්ඨකථාවරියො ආහාති ධම්මසිරිත්ථෙරො.

837. ආරාමෙ යත්වාති න කෙවලං යත්වා, තතො ගන්ත්වා පන සබ්බිරියාපථෙහිපි ලහති. “ආරාමෙ ධීතාති පන ආරාමපරියාපන්නාති අත්ථො, ඉතරථා නිසින්නාපි න ලභෙය්‍යා” ති ලිබ්බං, තං සුලිබ්බමෙව.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ලසුණවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා

1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා

839. “දිවාපි අන්ධකාරං අත්ථී, තප්පට්ඨෙසධනත්ථං ‘රත්තන්ධකාරෙ’ ති වුත්ත” ති වදන්ති පොරාණා. සන්තිට්ඨෙය්‍යාති එත්ථ යානාපදෙසෙන චතුර්ඛිධොපි ඉරියාපථො සඬග්ගිතො, තස්මා පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ තෙන සද්ධිං චඬිකමනාදිං කරොන්ති යා පාවිත්තියමෙව. “සල්ලපෙය්‍ය වා” ති කෙවලං නිදානවසෙන වුත්තං විසෙසාභාවතො. “සල්ලපෙය්‍යවාති පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ධීතා සල්ලපති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති හි වුත්තං, තං න යුත්තන්ති එකෙ. කස්මා? යස්මා තස්ස පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ධීතෙනෙව එකං පාවිත්තියං. සල්ලපනෙනපි අපරමිපි එකං ආපජ්ජති නාපජ්ජති, කථං පඤ්ඤායතීති? අඬග්ගවසෙන. ඉමස්ස හි රත්තන්ධකාරතා, පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ යානං වා සල්ලපනං වා, සභායාභාවො, රහොපෙක්ඛතාති ඉමානි වත්තාරි අඬගානි වුත්තානි. තත්ථ යදි යානපච්චයා එකා ආපත්ති විසුං සියා, තස්සා වත්තාරි අඬගානි සියුං. යදි සල්ලපනපච්චයා එකා, තස්සාපි පඤ්ඤා අඬගානි සියුං. තස්මා මානිකාට්ඨකථායං “වත්තාරි වා පඤ්ඤා වා අඬගානී” ති වත්තබ්බං සියා, න ව වුත්තං, තස්මා සල්ලපනපච්චයා විසුං නත්ථීති. අත්ථීයෙව, මානිකාට්ඨකථාවචනඤ්ඤා තදත්ථමෙවාති එකෙ. කථං? සහුජ්ජන්තිතො ද්විත්තං ආපත්තිනං. කිං වුත්තං හොති? සල්ලපනෙ සති යානපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං චතුරඬගිකං, සල්ලපනපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං චතුරඬගිකන්ති ද්වෙ පාවිත්තියානි සහුජ්ජන්නානි එකතො ආපජ්ජන්තිති. ඉදං අයුත්තං පාළිවිරොධතො. පාළියඤ්ඤි “සල්ලපෙය්‍ය වාති පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ධීතා සල්ලපති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති වුත්තං. යදි ද්වෙ සියුං, “ආපත්ති ද්විත්තං පාවිත්තියාන” ති න වත්තබ්බතා සියාති. අයං නයො දුතියාදීසුපි යථායොගං වෙදිතබ්බො. එත්ථ දුතියෙනාපි සද්ධිං යදි භික්ඛුනියා රහොපෙක්ඛතා අත්ථී, සො වෙ පුරිසො, න දුතියො, පුරිසගණනාය ආපත්තියො. අථ දුතියා භික්ඛුනී හොති, තස්සා ව තෙන පුරිසෙන සද්ධිං රහොපෙක්ඛතා අත්ථී, සා ව භික්ඛුනී න දුතියා හොති. උභින්නමිපි ආපජ්ජන්ති එකෙ, විචාරෙත්වා පන ගහෙතබ්බං. පොරාණගණ්ඨීපදෙ පන වුත්තං “හත්ථපාසෙ යානෙන දුක්කට්” ති, තං පාළියා විරුජ්ඣති. “පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ තිට්ඨති,

ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’ ති හි පාළි, කිංඛුනා. චතුත්ථසික්ඛාපදෙ මානිකාට්ඨකථායං (කඩ්ඛා. අට්ඨ. දුතියිකඋයොපනසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘සන්තිට්ඨනාදීසු තිණි පාවිත්තියානී’ තිආදිවචනතො චත්ථුගණනාය ආපත්ති වෙදිතබ්බා. ‘අඩ්ඨගානි චෙත්ථ චත්තාරි පඤ්ච වා’ ති චත්තබ්බන්ති සන්තිට්ඨානං.

පට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2-3-4. දුතියතතියචතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

842-6. දුතියතතියචතුත්ථානි උත්තානානි. සබ්බත්ථ ‘සල්ලපතීති යං කිඤ්චි තිරච්ඡානකථං කථෙතී’ ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

852. චතුත්ථෙ පනායං විසෙසො – ‘එකෙනෙකා’ ති පට්ඨම. වුත්තත්තා දුතියිකං වා හික්ඛුනීනං උයොපෙය්‍යා, පාවිත්තියං න සම්භවතීති චෙ? සම්භවති. කස්මා? සන්තිට්ඨනාදිත්තයමත්තාපෙක්ඛන්තා, තස්ස වචනස්සාපි වා අඤ්ඤායපි රහොපෙක්ඛනස්සාදසම්භවෙ සති උභින්නං එකත්ථසම්භවතො ව සාධිතමෙතං. ‘හත්ථපාසං විජහිත්වා සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා’ ති එත්තකමෙව වුත්තං. කස්මා ‘නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙතී’ ති න වුත්තං? හත්ථපාසාතික්කමෙ අසම්භවතො. තස්ස තතියස්ස පදස්ස පච්ඡින්නත්තා සම්භවන්තමපි ‘දුතියිකං වා උයොපෙතී’ ති න වුත්තං, තස්මා අත්ථතො හත්ථපාසං විජහිත්වා සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා දුතියිකං වා උයොපෙතී, ආපත්ති දුක්කටස්සාති වුත්තං හොති. එස නයො යක්ඛෙන වානිආදීසුපි. තත්ථ ‘හත්ථපාසෙ’ ති වා ‘හත්ථපාසං විජහිත්වා’ ති වා න වුත්තං උභයත්ථ දුක්කටත්තා. අනාපත්තිවාරෙපි අසම්භවතො ‘නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙතී’ ති න වුත්තන්ති චෙ? සම්භවති සති කරණීයෙ නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙතීති සම්භවතො. අථ කස්මා එවං න වුත්තන්ති චෙ? අනවජ්ජකථායං නිකණ්ණිකජප්පතො පයොජනාභාවා, ධම්මකථායමපි උදායිං ආරබ්භ පටිසිද්ධත්තා ව.

දුතියතතියචතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා

856. ‘කුලං නාම චත්තාරි කුලානී’ ති වුත්තත්තා තිත්ථියාරාමෙ කප්පති තස්ස කුලවොහාරාභාවතොති එකෙ. තිත්ථියානං ඛත්තියාදිපරියාපන්නත්තා න කප්පතිති එකෙ. තස්ස කප්පියභූමිත්තා න යුත්තන්ති චෙ? න, යථාවුත්තඛත්තියාදීනං සම්භවතො. තථාපි ගොවරකුලං ඉධාධිජ්ජෙතං. ‘උපවාරො ද්වාදසහත්ථො’ ති ලිබ්බිතං.

පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

860. “නිසිදන්තියා එකා, නිපජ්ජන්තියා එකා” ති අවත්වා “නිසිදිත්වා ගවජන්තියා” තිආදි න වත්තබ්බං. න හි ගමනපච්චයා එසා ආපත්තීති? න, පරියොසානාධිජ්ජායවසෙන චුත්තත්තා. “නිසිදිත්වා නිපජ්ජන්තියා ද්වෙ” ති වචනෙනපි ගමනං ඉධ නාධිජ්ජෙනත්ති දස්සිතං හොති, තථා “නිපජ්ජිත්වා නිසිදන්තියා ද්වෙ” තිපි වත්තබ්බං. යදි එවං “තස්මිං අභිනිපජ්ජති, ආපත්ති ද්විත්තං පාවිත්තියාන” ත්ති කස්මා න චුත්තත්ති වෙ? අනිසිදිත්වාපි නිපජ්ජනසම්භවතො. නිපජ්ජනත්ථාය නිසිදිත්වා නිපජ්ජන්තියා නිපජ්ජනකපයොගත්තා එකා ආපත්තීති කෙවි.

ජට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා

867. අනාපත්තිවාරෙ “ධූවපඤ්ඤත්තෙ” ති න චුත්තං “සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා” ති චුත්තත්තා. ඉධ ජට්ඨෙ චුත්තනයෙන පකතියා පඤ්ඤත්තෙ අභිනිසිදති වා අභිනිපජ්ජති වා, පාවිත්තියමෙව. අඤ්ඤත්ථ ධූවපඤ්ඤත්තං. ඉධ චුත්තනයෙන සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා අභිනිසිදති වා අභිනිපජ්ජති වා, පාවිත්තියමෙව. උභයත්ථාපි පඤ්චමෙ චුත්තනයෙන අනාපුච්ඡා පක්කමෙයා, පාවිත්තියමෙව, අනාපත්තිවාරෙ මාතිකායං චුත්තකාලතො අඤ්ඤකාලස්ස අපරාමට්ඨත්තාති නො තක්කොති ආවරියො. අපිව අත්ථාපත්තිකාලෙ ආපජ්ජති, නො විකාලෙතිආදිත්තිකෙ, අත්ථාපත්ති රත්තිං ආපජ්ජති, නො දිවාතිආදිත්තිකෙ ව අට්ඨකථායං ඉධ පඤ්චමජට්ඨසත්තමසික්ඛාපදෙහි සඬගහිතාපත්තීනං අපරාමට්ඨත්තා යථාසම්භවං තිව්ධකාලෙ තිව්ධමෙතං යොජෙත්වා දස්සෙතුං වට්ටති එව මහාපදෙසනායානුලොමතො.

සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

869. අට්ඨමෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං සම්භවති.

අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

875-7. දුග්ගාභවසෙන වා සුග්ගාභවසෙන වා යථාචුත්තනයෙන සපථකරණෙ ආපත්තීති වෙදිතබ්බං. යස්මා මාතිකායං “අත්තානං වා පරං වා” ති චුත්තං, තස්මා යා අත්තානමෙව ආරබ්භ සපථං කරෙයා, තස්සා එකා. පරමෙවාරබ්භ තස්සා එකා. උභොපි ආරබ්භ තස්සා ද්වෙ ආපත්තියො සම්භවන්ති. තිකච්ඡෙදො පනෙත්ථ පරමෙවාරබ්භ සපථකරණං සන්ධාය පවත්තො.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

882. දසමෙ අනාපත්තිවාරො රොදනස්සෙව, න වධස්ස, තස්මා ඤාතිබ්‍යසනාදීහි ඵ්ථිධාපි අත්තානං වධති එව, න රොදති, දුක්ඛටමෙව.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නග්ගවග්ගවණ්ණනා

1-2. පයමදුනියසික්ඛාපදවණ්ණනා

883. නග්ගවග්ගස්ස පයමදුනියානි උත්තානානි. පයමෙ අයං විසෙසො – හික්ඛුස්ස තථා න්භායන්තස්ස දුක්ඛටං අඤ්ඤත්‍ර ජන්තාසරඋදකපට්ඨිජාදීහි. න ච විගරහි තත්ථ හගවා අත්තනාව අනනුඤ්ඤාතත්තා උදකසාට්ඨකායාති පොරාණා. “එකමෙව නිවාසෙත්වා, පාරුපිත්වා ච නභායිතුං න වට්ටති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

පයමදුනියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

894. තතියෙ අන්තොවතුහපඤ්චාහං ධුරං නික්ඛිපන්තියාපි ආපත්ති එව. ලිඬගපරිවත්තෙ ධුරං නික්ඛිපන්තියා දුක්ඛටං තිකදුක්ඛටත්තා. “සම්බහුලාහි හික්ඛුනීහි සද්ධිත්ති එත්ථ වතස්සොපි සම්බහුලා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

898. චතුත්ථෙ සඬ්ඝාට්ඨාරන්ති එත්ථ සඬ්ඝාට්ඨාදිවසෙන අධිට්ඨිතානංයෙවායං විධි, නෙතරාසං කිර. තත්ථ තිච්චරෙ එව විජ්ජවාසපච්චයා නිස්සග්ගියං. අන්තොච්චරකාලෙපි පඤ්චාහිකං සඬ්ඝාට්ඨාරං අතික්කාමෙන්තියා ආපත්තියෙව. “චිනා එතෙහි චිවරෙහි උපසම්පදං කාතුං න වට්ටති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා

906. පඤ්චමස්ස අනාපත්තිවාරෙ තාය වා අවිජ්ජවාසායාති අත්ථතො ලබ්භති.

පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

907-911. ඡට්ඨසත්තමානි උත්තානානි.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

916. සොකජ්ඣාසිකා නාම කිර මායාකාරා. විලුම්පකා භණ්ඩකාති ව පොරාණා.

අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

920. “කථඤ්ඤි නාම අතික්කාමෙස්සති” ති වුත්තත්තා පුල්ලනන්දා විවරකාලසමයං ආගමෙථාති අතික්කමාපෙසිති සිද්ධං හොති.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

927. දසමෙ එකකුලං එතදවොචුන්ති එත්ථ කුලං නාම තස්මිං මනුස්සා, තස්මා බහුවචනං.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නග්ගවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. තුවට්ටවග්ගවණ්ණනා

1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා

934-5. එකාය නිපන්නාය අපරා නිපජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සාති “උභින්නම්පි පයමනිපන්නාය අනුට්ඨාපනා” ති වත්වා එත්ථ කිරියාකිරියන්ති එකෙ, තං අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. “කිරිය”න්ති හි අට්ඨකථායං වුත්තං. අථ කස්සා ආපත්තීති? උභින්නම්පි නිපජ්ජනකිරියං පටිච්ච. ඉමස්ස අනාපත්තිවාරෙ “වචත්ථානං දස්සෙත්වා” ති නත්ථි, තස්මා වචත්ථානං කත්වා නිපජ්ජිතුං න වට්ටති එකෙ. විපුලතරෙ වට්ටති එකෙ. “අන්තරං කත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං.

පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

940. වචන්ථානං දස්සෙත්වාති එත්ථ උපරි පාරුපනම්පි මජ්ඣේ ඔහොගං කත්වා උභින්නං අත්තරෙ ඔතාරෙති, වට්ටතීති එකෙ. වචන්ථානඤ්ච යථා යානෙ න තිට්ඨති, තථා අතික්කමිත්වා තුවට්ටෙන්ති යා ආපත්තියෙවාති. “කිරියාකිරිය”න්ති ව පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

941. අත්තනො සජ්ඣායනට්ඨානෙ වෙ වුඩ්ඨතරා ආගච්ඡති, වන්දනකාලෙ වා, ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථි. එකස්මිං ඔවරකෙ ආපුච්ඡිතබ්බං. “අථ ඔවරකෙ මහාථෙරී වසති, සම්මුඛෙ ඉතරා, ආපුච්ඡිතබ්බා තස්සා උපචාරත්තා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

946-950. චතුත්ථපඤ්චමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

956. ගහපති නාම යපෙත්වා සහධම්මිකෙ වෙදිතබ්බො, තස්මා භික්ඛුනා වා සාමණෙරෙන වා අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන සංසට්ඨාපි න සමනුභාසිතබ්බාති සම්භවති එව.

ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

961-5. සත්තමඅට්ඨම සික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

969. එකින්දියන්ති කායින්දියෙනෙව එකින්දියං, නිගණ්ඨානං අවෙලකානං මතං. කාපිලා පන “පඤ්චින්දියා”ති මඤ්ඤන්තා එවං වදන්ති “සවක්ඛුකත්තා අලාබ්බමාලුවාදයො යත්ථ ආලම්බනං, තත්ථ ගච්ඡන්ති. සසොතකත්තා කදලියො මෙසගජ්ජිතං සුත්වා ගබ්භං ගණ්හන්ති. සසානකත්තා පනසාදයො කුණපගන්ධෙන එලන්ති. සජ්චිහකත්තා උදකං පිවන්ති යෙන, සබ්බෙපි ‘පාදපා’ති වුව්චන්ති. සකායපසාදත්තා ඉත්ථිසම්ඵස්සෙන අසොකරුක්ඛා පුජ්චන්ති”ති. සඬිසාතන්ති විනාසං.

970. ඉධ ව වස්සව්ව්ශෙදෙන දුක්කට්ඨං. පයමං ආවසිත්වා පච්ඡා වාරිකා වරණපච්චයා පාචිත්තියං ආපජ්ජන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වස්සං අවසිත්වා වරති,

අවස්ථාප්‍රගමනපව්වයා දුක්කටං ආපජ්ජති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන
 “අන්තොසත්තාහෙ අන්තොවස්සෙ වාරිකං වරන්තියා පාවිත්තියං.
 සත්තාහකරණියෙන පන වට්ටති, භික්ඛුනො දුක්කටං හොති”ති වුත්තං.

972. කෙනච් උබ්බාළ්භාති වස්සව්ඡෙදකාරණෙනාති නො තක්කොති
 ආවරියො. කිත්තාවතා වාරිකා හොතිති? ඉදං න සබ්බත්ථ විචාරිතං.
 අනන්තරසික්ඛාපදෙ “අන්තමසො ඡප්පඤ්චයොජනානිසි”ති වුත්තත්තා සො ව
 මඤ්ඤෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදොති.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

973. දසමෙ “ආහුන්දරිකා”ති පයන්ති කිර.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තුවට්ටවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චිත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා

1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා

978. කීළනඋපවනං නාම කඤ්චිනගරස්ස නගරුපවනං විය දට්ඨබ්බං. උය්‍යානං
 නාම තත්ථෙව නන්දවනඋය්‍යානං විය දට්ඨබ්බං. “තත්ථෙව යත්වා තං තං දිසාභාගං
 විලොකෙත්වා පස්සන්තියා පන පාටෙක්කා ආපත්තියො”ති පායො. එවං වුත්තෙ යං
 පුබ්බෙ වුත්තං පදං “අනුද්ධරමානා”ති, තං එකස්මිංයෙව දිසාභාගෙති සිද්ධන්ති
 එකෙ. උපචාරො ද්වෙ ලෙඬ්ඬුපාතොති ව.

පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

984. “ආහරිමෙහි වාලෙහි”ති “අසංහාරිමෙනා”ති ව දුට්ඨො පායො. “විසුං
 කත්වා පච්ඡා සද්ධිං තෙහි වාලෙහි”ති ලිබ්බං. යථා තථා වාළරුපෙ උට්ඨපෙත්වා
 කතපාදං “පල්ලඬ්ඬක”න්ති වුච්චති අනාපත්තිවාරෙ “අසංහාරිමෙහි වාලෙහි කතං
 පරිභුඤ්ජති”ති වචනාභාවතො.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

988. “උප්පවුප්පවෙති හත්ථප්පසාරණෙ”ති ලිඛිතං, තං න යුත්තං “යත්තකං හත්ථෙන අඤ්ඡිතං හොති, තස්මිං තක්කම්භි වෙය්ගෙ එකාපත්ති”ති වචනතො.

තතිසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

993. “යාගුපානෙනි යාගුදානෙ”ති ලිඛිතං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “මාතාපිතුනං දාතුං වට්ටති”ති වුත්තං.

චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

994. පඤ්චමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

1001. ඡට්ඨෙ භික්ඛුවිහඪිගෙ අවෙලකසික්ඛාපදෙන එකපරිච්ඡෙදං. ඉධ අගාරිකො විසෙසො, තස්මා “අසාධාරණ”න්ති වදන්ති.

ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1003-8. සත්තමට්ඨමෙසු චත්තබ්බං නත්ථි.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

1015. “බ්ලනමන්තං දාරුසාරබ්ලං මන්තෙත්වා පථවියං පවෙසෙත්වා මාරණමන්තං. නාගමණ්ඩලංනාම නාගරොධමන්තං, පිට්ඨාදීභි වා පරික්ඛෙපං කත්වා තත්ථ මනුස්සෙ පවෙසෙත්ති ගුත්තත්ථායා”ති ලිඛිතං.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1017. දසමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

චිත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ආරාමවග්ගවණ්ණනා

1021. පඨමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

2. දුතිසසික්ඛාපදවණ්ණනා

1030. හික්බුනී වෙ හික්බුං අක්කොසනි, ඉමිනා සික්බාපදෙන පාවිත්තියං.
හික්බුනිං වෙ අක්කොසනි, ඔමසවාදෙන ආපජ්ජති. ඔමසවාදෙ සම්මුඛාව රුහති, ඉධ
පන පරම්මුඛාපි.

තත්‍රායං විචාරණා – හික්බුච්චඩගෙ ඔසමවාදසික්බාපදෙ හික්බුනී
අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ තිට්ඨතීති කත්වා හික්බුනිච්චඩගෙපි ඔමසවාදසික්බාපදෙ
හික්බු හික්බුනියා අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ තිට්ඨතීති සිද්ධං. ඉධ ව අනුපසම්පන්නස්ස
අක්කොසනෙ දුක්කටං වුත්තං, හික්බුස්ස උපසම්පන්නස්ස අක්කොසනෙ
පාවිත්තියං වුත්තං, තස්මා ඉමානි ද්වෙ සික්බාපදානි හික්බුමිහි සංසන්දියමානානි
අඤ්ඤමඤ්ඤං න සමෙන්නි. යථා සමෙන්නි, තථා ජානිතබ්බං. තත්ථ
පොරාණගණ්ඨීපදෙ වුත්තනයෙන හික්බුනීනං ඔමසවාදසික්බාපදෙ
අනුපසම්පන්නොති න ගහෙනබ්බො, ඉදමෙත්ථ යුත්තං. පරිභාසෙය්‍යාති අඤ්ඤත්‍ර
අක්කොසවත්ථුහි. තෙසු හි අඤ්ඤතරස්මිං සති ඔමසවාදපාවිත්තියමෙවාති එකෙ, තං
න යුත්තං. ඔමසවාදෙ පාළිමුත්තකඅක්කොසෙ හි දුක්කටං හොතීති. දුක්කටොකාසෙ
ඉදං පාවිත්තියං තෙහි නිද්දිට්ඨං හොති, තස්මා “බාලා එතා”ති පාළියං ඉධ
ආගතපදානංයෙව වසෙන පරිභාසනං වෙදිතබ්බං.

දුතියසික්බාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1033. තතියසික්බාපදං උත්තානත්ථමෙව.

4. චතුත්ථසික්බාපදවණ්ණනා

1038. නිමන්තිතා වා පචාරිතා වාති එත්ථ පොරාණගණ්ඨීපදෙ තාව එවං වුත්තං
“පචාරිතාපි යාගුං පාතුං ලහති, හොජ්ජයාගුං න ලහති. යාගු පනෙත්ථ
බාදනීයභොජනීයසඬ්ඛං න ගච්ජති. නිමන්තිතා හික්බුනී පිණ්ඩාය වරිත්වා
භුඤ්ජිතුකාමා සාමිකෙ අපලොකෙත්ථාව භුඤ්ජිතුං ලහති. පරම්පරභොජනාපත්ති
හික්බුනීනං නත්ථී. නිමන්තිතා තං හත්තං භුඤ්ජිත්වා වා අභුඤ්ජිත්වා වා පචාරිතා
කප්පියං කාරාපෙත්වා භුඤ්ජිතුං න ලහති, අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තියමානා
ද්වෙ නිමන්තනානි සම්පට්ඨජිතුඤ්ච න ලහති”ති. තත්ථ “පචාරිතාපි යාගුං පාතුං
ලහති”ති වුත්තං පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච අනුඤ්ඤාතත්තා. “නිමන්තිතා
අප්පචාරිතා යාගුං පිවතී”ති හි පාළියං වුත්තං. තත්‍රිදං
සික්බාපදවණ්ණනාපුබ්බධගමසන්නිට්ඨානං – නිමන්තිතා වා පචාරිතා වාති එත්ථ
වාසද්දෙන අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තිතා අප්පචාරිතා යපෙත්වා යාගුං අඤ්ඤං
බාදනීයං වා භොජනීයං වා බාදෙය්‍ය වා භුඤ්ජෙය්‍ය වා, පාවිත්තියං අඤ්ඤත්‍ර
සාමිකානං අපලොකනා. පරම්පරභොජනාභාවෙන හික්බුනීනං කො ගුණො
ජාතොති? න එතාසං ගුණලාභො, කෙවලං පාකටතරං ජාතං. හික්බුපි විකප්පෙත්වා
මිස්සෙත්ථාව භුඤ්ජිතුං ලහන්ති. සමයෙ යථාසුඛං ලහන්ති. ඉමිනා අපලොකනෙන
කිත්ති? පචාරිතා වා අනිමන්තිතා වා න කිඤ්චි කප්පියං කාරාපෙත්වා

ගිලානාතිරිත්තම්පි ලහන්ති, නිමන්තිතා ව පවාරිතා ව යාගුම්පි න ලහන්ති,
අපලොකෙත්වාපි න ලහන්තිති.

චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආරාමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ගබ්භිනිවග්ගවණ්ණනා

1. පයමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1067. “ගබ්භිනි”න්ති දස්සනාදිහිපි ගබ්භසම්භවතො වුත්තං. පදභාජනෙපි
පවාරිතභාවො න දිස්සති.

1074. ධාති වාති එත්ථ දාරකං සාමිකානං දත්වා ආහටෙ වඩ්ඨෙති, තථා
මාතාපිති කෙවි.

1080. “සික්ඛමාන”න්ති පාඨං දීපවාසිනො රොචෙන්ති කිරියාකිරියත්තා,
ජම්බුදීපවාසිනො “සික්ඛමානා”ති. තස්සත්ථො සික්ඛාධම්මමානනතො
සික්ඛමානාති. ඉධ කිරියා න භොති, සඤ්ඤාව අධිජ්ජෙතා. න එතාසු අසික්ඛිතා
උපසම්පාදෙනබ්බා උපජ්ඣායන්තිආදීනං ආපත්තිභාවා. “තස්සා උපසම්පදා භොති
එවා”ති වදන්ති.

1082. ධම්මකම්මෙති උපසම්පදකම්මං අධිජ්ජෙතං.

1112. වුට්ඨාපිතන්ති සාමණෙරිභූමිතො යාය ථෙරියා උපසම්පදාපෙක්ඛා
වුට්ඨපිතා, සා ථෙරී වුට්ඨාපිතා නාම, තෙනෙව පුන විසෙසනත්ථං “පවත්තිනි”න්ති
ආහ.

පයමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගබ්භිනිවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා

2. දුතියාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1124. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨාරසවස්සාය කුමාරිභූතාය...පෙ....
සික්ඛාසම්මුතිං දාතු”න්ති ඉධ වුත්තං විය “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසවස්සාය
ගිහිගතාය...පෙ.... සික්ඛාසම්මුතිං දාතු”න්ති න වුත්තං, තස්මා
“පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සාය එව ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුති දාතබ්බා”ති වුත්තං.
ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුති දාතබ්බාති එකෙති කත්වා දසවස්සායපි වට්ටති. කස්මා?

“අනාපත්ති පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං පරිපුණ්ණසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙනී” ති (පාචි. 1093-1095) ව ‘අනාපත්ති පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං ගිහිගතං...පෙ.... සික්ඛිතසික්ඛං වුට්ඨාපෙනී’ ති (පාචි. 1097-1101) ව වුත්තත්තා” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. කිං ඉමිනා පරිභාරෙන. “දසවස්සාය ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුති දාතඛ්ඛා” ති හි වුත්තං. “ගිහිගතාතිපි වත්තුං න වට්ටතී” ති සචෙ වදන්ති, කම්මං කුප්පතී” ති ලිඛිතං.

1146. අභමෙව නුත...පෙ.... අලජ්ජීතී, යා සඬ්ඝොති එත්ථ යා අභමෙව නුත බාලාති අත්ථො. “යං සඬ්ඝො” තිපි අත්ථී, තත්ථ යං යස්මා දෙනි, තස්මා අභමෙව නුත බාලාති අත්ථො.

1159. පුරිසසංසට්ඨා කුමාරකසංසට්ඨා වණ්ඨි සොකාචාසාවකථං සික්ඛමානාති වුව්චති, පදභාජනෙ එව වායං සික්ඛමානා “ඡසු ධම්මෙසු සික්ඛිතසික්ඛා” ති කස්මා වුත්තත්ති? පුබ්බෙ ගහිතසික්ඛත්තා, පුබ්බෙ පරිපුණ්ණසික්ඛත්තා ව එවං වුව්චතීති වෙදිතඛ්ඛං.

1166-7. පහුතං බාදනීයං භොජනීයං පස්සිත්වාති එත්ථ “සික්ඛමානාය ඤාතකා කිර සම්පාදයිංසු, තං පස්සිත්වා ථෙරෙ හික්ඛු උයොපචෙසි. උයොපචෙත්වා තෙසං ඡන්දං ගහෙත්වා පුබ්බෙ ඡන්දදායකෙ ගණං කත්වා සෙසානං ඡන්දං ඡන්දමෙව කත්වා කම්මං කාරාපෙසි” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වාති එත්ථ අනුගණ්ඨිපදෙ එවං වුත්තං “ඉදං කම්මං අජ්ජ න කත්තඛ්ඛං. ‘යථාසුඛ’න්ති වත්වා විස්සජ්ජිතං භොති, තස්මා යො කොචි මුඛරො, බාලො වා කිඤ්චාපි ‘යථාසුඛ’න්ති වදති, ථෙරායත්තත්තා පන ථෙරස්ස අනුමතියා සතියා විස්සජ්ජිතො භොති, අසතියා න භොති, තථාපි පුන ඡන්දං ගහෙත්වාච කම්මං කරොත්ති, අයං පයොගො. ගහණෙ පයොජනං පන නත්ථී. සඬ්ඝත්ථෙරො වෙ විස්සජ්ජෙති, ඡන්දං ගහෙත්වාච කාතඛ්ඛං. ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා කායෙන වුට්ඨිකායාති එත්ථ ඉධ සම්බාධො, ‘අමුකම්හි යානෙ කර්ස්සාමා’ ති හත්ථපාසං චිජ්හිත්වාපි ගච්ඡන්ති වෙ, නත්ථී දොසො. කිඤ්චාපි නත්ථී, තා පන හත්ථපාසං අචිජ්හිත්වා ගච්ඡන්ති, අයං පයොගො” ති. “රත්තිපාරිවාසියෙ උපොසථපචාරණාව න වට්ටති, අඤ්ඤකම්මං පන වට්ටති. උපොසථපචාරණාපි අනුපොසථපචාරණදිවසෙ න වට්ටන්ති, ඉතරං සබ්බකාලං වට්ටති. පරිසපාරිවාසියෙ හත්ථපාසං අචිජ්හිත්වා චතුසු ගතෙසු චතුර්වග්ගකරණීයෙ අඤ්ඤස්මිං පඤ්චසු දසසු විසතීසු ගතෙසු සෙසෙහි විසුං තහිං තහිං ගන්ත්වාපි පුන සන්තිපාතට්ඨානං ආගන්ත්වා කාතුං වට්ටති. අජ්ඣාසයපාරිවාසියෙ හත්ථපාසං අචිජ්හිත්වා යථානිසින්නාව නිසින්නා වෙ, පුන කාතුං වට්ටති හත්ථපාසස්ස අචිජ්හිත්තා” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. තෙසං පොරාණානං මතෙන ඡන්දපාරිවාසියමෙවෙකං න වට්ටතීති ආපන්නධිගඤ්ච දස්සිතං, ඉධාපි තං විසුං න දස්සිතං අසම්භවතොති එකෙ. ඡන්දදායකෙ පරිසං පත්වා ගතෙ තස්ස පුබ්බඡන්දදානං ඡන්දපාරිවාසියන්ති නො තක්කොති ආචරියො.

තත්ත්වං සන්තිට්ඨානං – පරිසපාරිවාසියෙ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡාමාති ඡන්දං අචිස්සජ්ජෙත්වාච උට්ඨහන්ති...පෙ.... කම්මං කාතුං වට්ටතී” ති

වුත්තවවනෙ හත්ථපාසා විජහනං න පඤ්ඤායති. එත්ථ පන කම්මජ්ජත්තානං හත්ථපාසස්ස අවිජහනමෙව ඉව්ඡිතබ්බන්ති කත්වා පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. කිඤ්චාපි න පඤ්ඤායති, අජ්ජට්ඨිකත්තා පන වට්ටතීති වෙ? න, පට්ඨිකත්තා. කථං? ඡන්දො නාම කම්මජ්ජත්තෙසු භික්ඛුසු එකසීමාය සන්නිපතිතෙසු ආගච්ඡති, නාසන්නිපතිතෙසු. ඉධ හි “ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වා” ති ව “ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨන්තා” ති ව වුත්තං. “අජ්ඣාසයං අවිස්සජ්ජෙත්වා” ති ව “අජ්ඣාසයස්ස අවිස්සට්ඨන්තා” ති ව න වුත්තං, තස්මා ඡන්දස්ස අවිස්සජ්ජනං කම්මජ්ජත්තානං හත්ථපාසා විජහනෙනෙව හොති, න විජහනෙති සිද්ධං.

හොති චෙත්ථ –

“යතො ආගමනං යස්ස, තදභාවස්ස නිග්ගහෙ;
තස්මා සන්නිපතිතෙසු, භික්ඛුසු තස්ස හෙදතො” ති.

රත්තිපාරිවාසියඡන්දො විය රත්තිපාරිවාසියපාරිසුද්ධිපීති තදනුලොමෙන වට්ටති ස්වාතන්තාය ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා පචාරණා වා, තාය කම්මං කාතුං වට්ටති. උපොසථපචාරණා පන අනුපොසථදිවසෙ න වට්ටති, ඉතරං වට්ටති. පන්නරසිඋපොසථං වාතුද්දසියං කාතුං වට්ටති ඛෙත්තත්තා. න වාතුද්දසිඋපොසථං පන්නරසියං අඛෙත්තත්තා අනුපොසථදිවසත්තා පාටිපදදිවසත්තාති එකච්චෙ ආවරියා, තස්මා තෙසං මනෙන වාතුද්දසිඋපොසථං තතියං, සත්තමං වා පන්නරසියං කාතුං න වට්ටති. යං පනෙත්ථ වුත්තං අට්ඨකථායං “සචෙ වාතුද්දසිකං උපොසථං කරස්සාමාති නිසින්තා, පන්නරසොති කාතුං වට්ටති” ති. තතො “පන්නරසියමෙව ‘වාතුද්දසිකං උපොසථං කරස්සාමා’ ති නිසින්තා පුනදිවසෙ අත්තතො තං උපොසථං ‘පන්නරසො’ ති කාතුං වට්ටතීති අත්ථො” ති එවං පරිහරන්ති, තං තෙසං මතං “තථාරූපපච්චයෙ සති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසථං කාතුං වට්ටති” ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ඉමිනා මාතිකාට්ඨකථාවචනෙන න සමෙති. න හි තත්ථ “අඤ්ඤස්මිම්පි පන්නරසෙ වාතුද්දසිකං කාතුං වට්ටති” ති වුත්තං. එවං සන්නෙපි “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වා” ති අනුඤ්ඤාතදිවසෙ පරියාපන්නත්තා ඡන්නං වාතුද්දසිකානං පච්ඡිමා පන්නරසි අනුපොසථදිවසො න හොතීති සිද්ධං හොති. කිඤ්චාපි සිද්ධං, ඉමිනා පන “ආවාසිකානං පන්නරසො, ආගන්තුකානං වාතුද්දසො, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං සමසමෙහි වා අජ්ජතරෙහි වා අනුවත්තිතබ්බ” න්ති වචනමෙත්ථ නිරත්ථකං හොතීති වෙදිතබ්බං.

දුතියාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ඡත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා

11. එකාදසමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1214. උපවාරං සන්ධාය කථිතන්ති “ද්වාදසහත්ථං උපවාරො”ති ලිඛිතං.

1221. සුත්තන්තෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා විනයං වා අභිධම්මං වා පූච්ඡති ඵත්ථ ච තිණි පිටකානි අත්තනො අත්තනො නාමෙන වුත්තානිති කත්වා අභිධම්මො බුද්ධෙන භාසිතො ඵවාති දීපිතං හොති.

1224-5. ටනො ච උදරො ච ටනුදරා. “සංකච්චිකාය පමාණං තිරියං දියඬිසහත්ථා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපවාරං ඔක්කමන්තියා”ති බහුසු පොත්ථකෙසු, සඬ්ඝාදිසෙසකණ්ඩෙ විය “උපවාරං අතික්කමන්තියා”ති පාඨො අප්පකෙසු, සොච පාඨො. අට්ඨකථායං “පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තියාති ඵකෙන පාදෙන අතික්කන්තෙ දුක්කටං, දුතියෙන පාවිත්තියං. උපවාරෙපි ඵසෙව නයො”ති වචනම්පි “උපවාරං අතික්කමන්තියා”ති පාඨොති දීපෙතීති නො තක්කොති ආවරියො.

එකාදසමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

ගිරග්ගසමජ්ජාදීනි “අවිත්තකානි ලොකවජ්ජානී”ති වුත්තත්තා “නච්ච”න්ති වා “ගන්ධො”ති වා අජානිත්වාපි දස්සනෙන, විලිම්පනෙන වා ආපජ්ජනතො වත්ථුඅජානනවිත්තෙන අවිත්තකානි. “නච්ච”න්ති වා “ගන්ධො”ති වා ජානිත්වා පස්සන්තියා, විලිම්පන්තියා ච අකුසලත්තා ඵව ලොකවජ්ජානී. වොරිවුට්ඨාපනාදීනි “වොරී”තිආදීනා වත්ථුං ජානිත්වා කරණෙ ඵව ආපත්තිසබ්භාවතො සවිත්තකානි. උපසම්පදාදීනං එකන්තෙන අකුසලවිත්තෙනෙව අකත්තබ්බත්තා පණ්ණත්තිවජ්ජානී. “ඉධ සවිත්තකාවිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාජානනාය අග්ගහෙත්වා වත්ථුජානනාජානනාය ගහෙතබ්බා”ති ලිඛිතං. අනුගණ්ඨිපදෙ පන “ගිරග්ගසමජ්ජාදීනි ‘අවිත්තකානි ලොකවජ්ජානී’ති වුත්තත්තා ‘නච්ච’න්ති වා ‘සඬ්ඝාණි’ති වා ‘ගන්ධො’ති වා තස්ස නාමවසෙන අජානිත්වා මායාකාරස්ස මායානි සීසට්ඨිආදීනි පටිසඬ්ඛාය පස්සන්තියා, අක්ඛමාලාදිඅත්ථාය සඬ්ඝාණිං කටියා බන්ධන්තියා, ‘සෙදගන්ධං අපනෙත්වා බුද්ධපුජං කරස්සාමී’ති උප්පන්නෙන විත්තෙන ගන්ධං විලිම්පෙත්වා නභායන්තියා ච ආපත්තිසබ්භාවතො නාමෙන සද්ධිං නාමවසෙන වා වත්ථුස්ස අජානනවිත්තෙන අවිත්තකානි නාම. න අන්ධකාරෙ ‘කටිසුත්තමිද’න්ති සඤ්ඤාය සඬ්ඝාණිං ගහෙත්වා කටියං ධාරණකාලෙ, මත්තිකාසඤ්ඤාය ච ගන්ධං ගහෙත්වා විලිම්පනකාලෙ ආපත්තිසබ්භාවතො ‘අවිත්තකානී’ති වත්තබ්බානි. තස්මිං කාලෙ අනාපත්ති, තෙනෙව සඬ්ඝාණියා අසඬ්ඝාණිසඤ්ඤාචාරෙපි ‘ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’ති පාළි න වුත්තා. යථා ‘බෙත්තආබාධපච්චයා, කටිසුත්තකං ධාරෙතී’ති වචනතො විනාපි අකුසලෙන සඬ්ඝාණිආදීනි සක්කා ධාරෙතුන්ති සිද්ධං, ඵවං ආබාධපච්චයා විනාපි අකුසලෙන න

සක්කා සුරං පාතුන්ති සිද්ධං ‘අනාපත්ති ආබාධපච්චයා මජ්ජං පිච්ඡි’ති පාළියා අභාවතො. අකුසලෙන විනා මධුපුණ්ණමුට්ඨියං පක්ඛිත්තමජ්ජස්ස අජ්ඣෙය්‍යාභරණකාලාදීසු සුරාපානාපත්තිං ආපජ්ජතිති ව සිද්ධං ‘මජ්ජෙ අමජ්ජසඤ්ඤී පිච්ඡි, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’ති (පාවි. 328) චුත්තත්තා. කිංඛුනා, කාමභොගසඤ්ඤාය සද්ධිං ‘සඬ්ඝාණි’ති ව ‘ගන්ධො’ති ව ජානිත්වා විනා අනාපත්තිකාරණෙන ධාරෙන්තියා එකන්තාකුසලත්තා ලොකවජ්ජානි නාම චුච්චන්ති. ඉමිනා උපායෙන සෙසෙසුපි නයො නෙතබ්බො. එත්ථ සුරාපානාධිකාරෙ උපතිස්සත්ථෙරවාදො’ති චුත්තං. අසංකච්චිකසික්ඛාපදෙ ‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තියාති පායො’ති ව ‘පණිතභොජනවිඤ්ඤත්ති, අවෙලකසික්ඛාපදං, නිමන්තිතස්ස චාරිත්තාපජ්ජනං, දුට්ඨුල්ලජ්ජපට්ඨිජාදනං, උභනවිසතිවස්සුපසම්පදං, මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධාය අද්ධානගමනං, රාජන්තෙපුරජ්ජවෙසනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං, නිසීදනං, වස්සිකසාටිකන්ති පායො’ති ව චුත්තං.

නිගමනවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උභතොවිහඬිගට්ඨකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මහාවග්ගවණ්ණනා

1. මහාබන්ධකවණ්ණනා

බොධිකථාවණ්ණනා

යං බන්ධකෙ ලීනපදාදිහෙද-පකාසනං දානි සුපත්තකාලං;
තස්මා අපුබ්බං විනයත්ථමෙව, වක්ඛාමි සඬ්ඛෙපගහණත්ථං.

තත්ථ කෙනට්ඨෙනායං බන්ධකොති? බන්ධානං සමුහත්තා විහඬිගො විය. තෙ පන කථන්ති? බන්ධානං පකාසනතො දීපනතො. බන්ධානි චෙත්ථ පබ්බජ්ජාදිවිනයකම්මසඬ්ඛාතා, චාරිත්තචාරිත්තසික්ඛාපදසඬ්ඛාතා ව පඤ්ඤත්තියො අධිජ්ජෙතා. පබ්බජ්ජාදීනි හි භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා ‘පඤ්ඤත්තියො’ති චුච්චන්ති. පඤ්ඤත්තියඤ්ච බන්ධ-සද්දො දිස්සති ‘දාරුක්ඛන්ධො අග්ගික්ඛන්ධො උදකක්ඛන්ධො’ති ආදීසු විය. තෙසං පඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතානං බන්ධානං පකාසනතො වණ්ණනතො පබ්බජ්ජක්ඛන්ධකාදයො වීසති ‘බන්ධකා’ති චුත්තා, අවසානෙ ද්වෙ තංසදිසත්තා වෙලාය සදිසත්තා සීලස්ස වෙලාති වචනං විය. අපිච භාගරාසත්ථතාපෙත්ථ යුජ්ජතෙ තෙසං පඤ්ඤත්තිනං භාගතො ව රාසිතො ව විහත්තත්තා. කිං පනෙතෙසං

බන්ධකානං අනුප්‍රබ්බකාරණන්ති? නායං පුච්ඡා සම්භවති, අඤ්ඤා චූත්තෙසුපි තප්පසඛගානතික්කමනතො. අථ චා පබ්බජ්ජපසම්පදාප්‍රබ්බගමන්තා සාසනප්පවෙසනස්ස තදත්ථසඛගහකො මහාබන්ධකො පයමං චූත්තො. කෙනාති වෙ? ධම්මසඛගහකත්ථෙරෙහි. භගවතා පන තත්ථ තත්ථ උප්පන්නවත්ථුං පටිච්ච තථා තථා චූත්තානි, න ඉමිනා අනුක්කමෙන. ථෙරා පන තං තං පයොජනං පටිච්ච සමානජාතිකෙ එකජ්ඣං කත්වා අනුක්කමෙන සජ්ඣායංසු. සෙසානං පයොජනං තත්ථ තත්ථෙව ආවි භවිස්සති.

බන්ධකොවිදාති පඤ්ඤත්තිභාගරාසට්ඨෙත නෙසං බන්ධත්ථකොවිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදාපාරප්පත්තාති අත්ථො. තෙසං අනුත්තානත්ථානං පදානං සංවණ්ණනා. කස්මා පනෙවං විසෙසිතන්ති? තතො සෙසභාගා යුත්තා. මාතිකාට්ඨුප්පත්තිග්ගහණම්පෙත්ථ පදභාජනියග්ගහණෙනෙව වෙදිතබ්බං. යෙහි අත්ථා යෙසං පදවිසෙසානං අට්ඨකථායං පකාසිතා, තෙසං තෙ පදවිසෙසෙ පුන ඉධ වදෙය්‍යාම, වණ්ණනාය පරියොසානං කදා භවෙ තෙ තෙ අත්ථෙති චූත්තං, තං තස්ස නිද්දෙසෙන යුජ්ජති. උත්තානා වෙව යා පාළි, තස්සා සංවණ්ණනාය කින්නි වත්තබ්බං? න හි අත්ථා උත්තානාති සම්භවති. අධිප්පායානුසන්ධිහිතිආදිවචනෙහිපි තං වචනං සම්භවතීති වෙ? න, අත්ථග්ගහණෙන වෙත්ථ පදවිසෙසානං ගහිතත්තා. තෙ හි අත්ථතො අනපෙතත්ථෙත, අභිධානත්ථෙත චා අත්ථොපචාරෙන චා අත්ථාති වෙදිතබ්බං. සංවණ්ණනානායොති සංවණ්ණනා නාම අචුත්තෙසු උභාපොභක්කමනිදස්සනතො “නායො”ති චූත්තො.

1. උරුවෙලාති යථාචූත්තවාලිකරාසිවසෙන ලද්ධනාමකො ගාමො, තස්මා සම්පත්ථෙ එතං භූමිමං. තථාභාවදස්සනත්ථං “නජ්ජා තෙරඤ්ජරායා තීරො”තිආදි චූත්තං. අඤ්ඤා තස්මිං වාලිකරාසිමිහි විහරතීති ආපජ්ජති, “උරුවෙලං පිණ්ඩාය පාවිසීති යෙන උරුවෙලසෙනානිගමො”තිආදිවචනවිරොධො ව. අට්ඨකථායං පන මූලකාරණමෙව දස්සිතං. තත්ථ තං සන්ධාය චූත්තං....පෙ.... දට්ඨබ්බොති නිගමනවචනං. තං කිමත්ථන්ති වෙ? ගාමං සන්ධාය යථාචූත්තපදත්ථසම්භවදස්සනත්ථං. “සො පන ගාමො තදුපචාරෙන එවං නාමං ලහතී”ති වචනං පන අචුත්තසිද්ධන්ති කත්වා න චූත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අථ චා යස්ස “උරුවෙලා”ති යථාචූත්තවාලිකරාසිස්ස, තස්ස සම්පගාමස්සපි නාමං. තත්ථ ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො න ඉධ ගාමං සන්ධාය “උරුවෙලායං විහරතී”ති ආහ ගොවරගාමපයොජනාභාවතො. න හි භගවා තං ගාමං ගොවරං කත්වා තදා තත්ථ විහාසි, තස්මා එත්ථ වාලිකරාසිස්ස සම්පෙ බොධිරුක්ඛමූලෙ විහාරං සන්ධාය සො එවමාහාති දස්සෙතුකාමො අට්ඨකථාවරියො එවමාහාති වෙදිතබ්බං, තස්මා භගවතො ගාමතො දුරතරෙ අරඤ්ඤෙ අභිසම්බොධිදීපනෙන දුතියුජ්ජත්තිට්ඨානනියමං තීහි පදෙහි අකාසි ථෙරොති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤා පදත්තයවචනපයොජනාභාවතො. තත්ථ නදත්තා ගච්ඡතීති නදී. නෙලඤ්ජලායාති වත්තබ්බෙ ල-කාරස්ස ර-කාරං කත්වා “තෙරඤ්ජරායා”ති චූත්තං, කද්දමසෙවාලවිරහිතත්තා නිද්දොසජලායාති අත්ථො, නීලජලායාති තස්සා නාමමෙව චා එතං.

බොධිරුක්ඛමූලෙති එත්ථ ච බොධි වුවුවති අභිසම්බොධො. සො ච අත්ථතො
 භගවතො චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණං හොති “විමොක්ඛන්තිකමෙතං නාම”න්ති (පටි. ම.
 1.162) පටිසම්භිදාවචනතො. කිඤ්චාපි තං නාමකරණභූතං චතුත්ථමඤ්ඤාණමිපි
 චත්තුං සම්භවති, කත්තබ්බකිව්චානං පන කරණතො තං චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණමෙව
 එත්ථ බොධිති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව පාළියං “තනියවිජ්ජාය ආසවානං
 බයඤ්ඤාණායා”ති තදෙව දස්සිතං. අට්ඨකථායං පන “බොජ්ඣංඛිගා”ති,
 “බොධිපක්ඛියා ධම්මා”ති ව. තත්ථ යස්මා චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං “බොධි”ති
 වුවුවති, තස්මා සාමඤ්ඤතො චත්තුකාමතාධිජ්ජායවසෙන “බොධි වුවුවති චතුසු
 මග්ගෙසු ඤාණං”න්ති (වුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) වුත්තං.
 ඉධාධිජ්ජෙතඤ්ඤාණස්සපි තදන්තොගධත්තා. අථ වා පාළියං භගවතො
 ආදිමග්ගත්තයවචනස්ස වුත්තට්ඨානාභාවා චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණමෙව භගවතො
 උප්පන්නං, න භගවා සොතාපන්නාදිභාවං පත්වා බුද්ධො ජාතොති
 සමයන්තරජ්ජසංඛිගනිවාරණත්ථං “චතුසු”ති වුත්තං ආදිත්තයස්ස
 චතුත්ථමඋපනිස්සයසම්භවෙන බොධිපරියායසිද්ධිතො. “පුග්ගලොපි සෙනාසනමිපි
 උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයො”ති (පටියා. 1.1.9 පච්චයනිද්දෙස) වචනතො
 ඵලභෙතුකො ඵලජනකො රුක්ඛො ඵලරුක්ඛොති විය බොධිභෙතුරුක්ඛො
 බොධිරුක්ඛොති වෙදිතබ්බො. එත්ථ “යස්මා කෙවලං බොධිති රුක්ඛස්සපි නාමං,
 තස්මා බොධි”ති පරතො වුත්තං. නිග්‍රොධාදිරුක්ඛතො අස්ස විසෙසනවචනං පන
 තදඤ්ඤබොධිමූලජ්ජසංඛිගනිවාරණත්ථං. මග්ගඤ්ඤාණඤ්ඤි කුසලමූලත්තා බොධි ව
 තං මූලඤ්චාති සංඛ්‍යාං ලභෙය්‍ය. පඨමාභිසම්බුද්ධො නිසීදතීති සම්බන්ධො. තෙන
 අභිසම්බුද්ධදිවසෙන සද්ධිං අට්ඨාහං එකපල්ලඤ්ඤාන නිසින්නභාවං දස්සෙති.
 එත්ථ එක-සද්දො තස්ස නිසජ්ජාසංඛිගතස්ස පබ්බජ්ජානුයොගානුරූපස්ස
 පල්ලඤ්ඤාස්ස අඤ්ඤාන ඉරියාපට්ඨෙන අනන්තරියභාවං අථස්ස අකොපිතභාවං
 දස්සෙති. විමුත්තිසුඛන්ති එත්ථ විමුත්තියං වා සුඛන්ති න සම්භවති.
 පඤ්චමජ්ඣානිකත්තා භගවතො ඵලසමාපත්තිසංඛිගතා විමුත්ති ඵව
 අනුප්පිසනට්ඨෙන නිබ්බානසුඛන්ති විමුත්තිසුඛං, තං සමාපජ්ජනෙන පටිසංවෙදී
 අනුභවන්තො නිසීදි. වෙනෙය්‍යකාලානතික්කමනතො තං අපෙක්ඛමානො නිසීදි, න
 විමුත්තිසුඛසංඛිගෙන.

අථ බොති අධිකාරන්තරාරම්භෙ නිපාතද්වයං. තෙන විමුත්තිසුඛං
 පටිසංවෙදයමානො න පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසි, කිත්තු තතො වුට්ඨායාති
 දස්සෙති. පටිවෙධවසෙනෙව සුමනසිකතස්ස පටිච්චසමුප්පාදස්ස පුනස්පුනං
 මනසිකරණං ගම්භීරත්තා අස්සාදජනනතො, න අපුබ්බන්තයදස්සනාධිජ්ජායතො.
 පච්චක්ඛන්තසංඛිගමිත්තා භගවතො අසම්මොහතො, පටිවිද්ධස්ස විසයතො වා
 මනසිකරණං පන විජ්ජෙතදෙසපච්චවෙක්ඛණං විය රඤ්ඤො අපුබ්බං පිතිං ජනෙති.
 වුත්තඤ්ඤි “අමානුසී රතී හොති, සම්මා ධම්මං විපස්සතො”ති (ධ. ප. 373). රත්තියා
 පඨමං යාමන්ති අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං, තෙන තස්ස
 විකප්පනානන්තතං දස්සෙති. කිඤ්චාපි “අනුලොමපටිලොමං මනසාකාසී”ති
 එකතොව වුත්තං, තථාපි ඉමිනා අනුක්කමෙනාති දස්සනත්ථං
 “අවිජ්ජාපච්චයා”තිආදි. තත්ථ ච කිඤ්චාපි පවත්තිමත්තපච්චවෙක්ඛණා අධිජ්ජෙතා

කථාං පඤ්ඤායතීති? පටිමභාවාය, පටිලොමමනසිකරණං පන අනුලොමෙ පච්චයානං, පච්චයුජ්ජන්තානඤ්ච තථාභාවසාධනත්ථං. යස්මා අවිජ්ජාය ඵළ නිරොධා සඬබ්බානිරොධො, න අඤ්ඤා, තස්මා සඬබ්බානං අවිජ්ජා පච්චයො, තස්සා ච සඬබ්බා ඵලන්ති දීපනතො. තථා නිබ්බානපච්චවෙක්ඛණාය අනුලොමමනසිකරණං කාරණනිරොධා ඵලනිරොධසාධනත්ථං. එත්ථ ච අනුභාවතො නිබ්බානං දස්සිතං. න හි තං අවිජ්ජාදිනිරොධමත්තන්ති. තත්ථ ‘‘යතො ඛයං පච්චයානං අවෙදී’’ති වචනෙන අනුලොමො නාධිප්පෙතොති සිද්ධං. මග්ගපච්චවෙක්ඛණාය වත්තබ්බං නත්ථි, උභයත්ථපි කිච්චතො, ආරම්මණතො ච තස්ස මග්ගස්ස විසයතො ච තත්ථ මග්ගො දස්සිතො.

තත්ථාහ – ‘‘පටිච්චසමුප්පාදං පටිලොමං මනසාකාසී’’ති න යුජ්ජති, න හි පටිලොමාපදෙසෙන නිද්දිට්ඨං නිබ්බානං පටිච්චසමුප්පාදො භවිතුමරහතීති? චුච්චතෙ – න, තදත්ථජානනතො. අනුලොමපටිලොමන්ති හි භාවනපුංසකං. අනුලොමතො, පටිලොමතො ච තං පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසීති හි තත්ථ අත්ථො. අඤ්ඤා නිරොධස්ස පටිලොමජ්ජසඬභාපත්තියෙවාපජ්ජති. පටිලොමෙ ච පනෙතස්මිං අනුක්කමනියමො අනුලොමෙ අනුක්කමනියමතො සිද්ධොති වෙදිතබ්බං. එවං සති පටිච්චසමුප්පාදස්ස පටිලොමො නාම අපටිච්චසමුප්පාදොති සිද්ධං හොති. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං ‘‘නිරොධො හොතීති අනුප්පාදො හොතී’’තිආදි. එවං සත්තෙ පුබ්බාපරවිරොධො හොති. කථං? පටිච්චාති හි ඉමිනා ඵලස්ස පච්චයපරිග්ගහෙන, පච්චයානඤ්ච පච්චයායත්තුපගමනෙන තස්ස උප්පාදාහිමුඛවාදීපනතො අසමුප්පාදො න සම්භවති, තස්මා අපටිච්චසමුප්පාදොති එවං උභයපටික්ඛෙපෙන පනස්ස පටිලොමතා වෙදිතබ්බාති එකෙ. තං අයුත්තං තස්ස අනුලොමභාවනියමනතො, අත්ථාතිසයාභාවතො, තස්මා අප්පටිච්චසමුප්පාදො තස්ස පටිලොමොති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව භගවතා පාළියං පච්චයපච්චයුජ්ජන්තනිරොධො චුත්තො. තත්ථ හි ‘‘අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා’’ති එවං පච්චයස්ස සමුච්ඡින්නපච්චයභාවවසෙන පච්චයනිරොධං, ඵලස්ස පච්චයපරිග්ගභාවවසෙන පච්චයුජ්ජන්තනිරොධඤ්ච දීපෙති. දුට්ඨො පාළියං නිරොධො අත්ථතො අනුප්පාදො නාම හොතීති කත්ථා අට්ඨකථායං ‘‘නිරොධො හොතීති අනුප්පාදො හොතී’’ති චුත්තං. එවං සත්තෙ නිබ්බානං පච්චයපච්චයුජ්ජන්තානං නිරොධමත්තන්ති ආපජ්ජතීති වෙ? න, තස්සානුභාවදීපනාධිප්පායතො. විදිතවෙලායන්ති මනසිකතවෙලායන්ති අත්ථො, අඤ්ඤා තතො පුබ්බෙ අවිදිතජ්ජසඬගතො.

කුසායතොති එත්ථ කාමං ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන කුසායතො බොධිපක්ඛියධම්මා පාතුභවන්ති, චතුඅරියසච්චධම්මා චා පකාසන්ති, තථාපි පුබ්බභාගෙ සමථාදියානිකවිභාගදස්සනත්ථං ආරම්මණුපනිජ්ඣානග්ගහණං. චතුසච්චධම්මග්ගහණං කාමං අනුලොමපටිච්චසමුප්පාදස්සනාධිකාරෙන විරුජ්ඣති, තථාපි ‘‘යො දුක්ඛං පරිජානාති, සො සමුදයං පජ්හති’’ති ලද්ධිවසෙන කතන්ති වෙදිතබ්බං.

2. “පව්වයක්බයස්සා”ති කිව්වපරියායවසෙන වුත්තං. තෙන පව්වයනිබ්බානං, තදුපනිස්සයනිබ්බානඤ්චාති දුට්ඨං නිබ්බානං දස්සිතං භොතීති. කාමඤ්ච තං න කෙවලං පව්වයක්බයමත්තං කරොති, අථ ඛො පව්වයුප්පන්නක්බයමිපි කරොති. යතො උභින්නමිපි නිරොධො දස්සිතො, තථාපි භෙතුනිරොධා ඵලනිරොධොති කත්වා “පව්වයක්බයස්සා”ති වුත්තං. වුත්තප්පකාරා ධම්මාති ඵත්ථ චතුසච්චග්ගහණං පට්ඨගාථායං වුත්තනයවිපල්ලාසෙන කතන්ති වෙදිතබ්බං.

3. සමුදයනිරොධසඬ්ඛාතො අත්ථොති ඵත්ථ සමුදයො කිව්වවසෙන, නිරොධො ආරම්මණකිරියාය. ඵතෙන ද්විප්පකාරා නිරොධා දස්සිතා භොන්ති තස්ස අනුභාවස්ස වසෙනාති අත්ථො. යස්මා පල්ලඬ්ඛකාභුජිතට්ඨානඤ්ච “පල්ලඬ්ඛකො”ති වුච්චති, තස්මා ඵලාධිගමට්ඨානං “පල්ලඬ්ඛක”න්ති වුත්තං.

අප්පාලකථාවණ්ණනා

4. සම්මොදීති භික්කාමත්තාය භගවා තෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං සම්මොදි. වෙදෙහි අන්තන්ති ඵත්ථ නිබ්බානං අන්තො නාම. වෙදානං වා අන්තං ගතත්තාති ඵත්ථ අරහත්තං. තත්ථ පට්ඨමෙන වෙදන්තගු යස්මා, තස්මා ඵච වුසිතබ්‍රහ්මවරියො. දුතියෙන වෙදන්තගු යස්මා, තස්මා වුසිතබ්‍රහ්මවරියොති ඵචං යොජනා කාතබ්බා. කිඤ්චාපි බ්‍රාහ්මණස්ස චතුසච්චයුත්තං අත්ථතො වුත්තං, උදානගාථායං වුත්තපට්ඨෙධාභාවං සන්ධාය “ධම්මවක්කප්පවත්තන”න්ති වුච්චතීති පරිභාරො.

අප්පාලකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මුචලින්දකථාවණ්ණනා

5. මුචලින්දවත්ථුම්හි ඵතමත්ථන්ති ඉදානි චත්තබ්බමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. තං විවෙකන්ති උපධිවිවෙකං. “අඛ්‍යාපජ්ජං සුඛං ලොකෙ”ති ඉමිනා පට්ඨමග්ගං දස්සෙති තෙන සත්තෙසු මාරණවසෙන උප්පජ්ජනකඛ්‍යාපාදප්පහානසිද්ධිතො. “පාණභූතෙසු සංයමො”ති ඉමිනා දුතියමග්ගං දස්සෙති. මග්ගී හි පුග්ගලො අවසිට්ඨඛ්‍යාපාදනනුත්තවසෙන පාණභූතෙසු සංයතො භොති විහිංසාධිප්පායාභාවතො. ඵචං චත්තාරො හි මග්ගා අනුක්කමෙනාපි ගහිතා භොන්ති.

මුචලින්දකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාජායතනකථාවණ්ණනා

6. රාජායතනං පාතලි. “චතුද්දිසා ආගන්ත්වා”ති පාඨසෙසො. මුඛවට්ටියං කිරස්ස දින්නානං චතුත්තමිපි ලෙඛාපරිච්ඡෙදො අත්ථී, තෙ වාණිජා දෙවතාය ගාරවදස්සනෙන භගවතො රූපකායදස්සනෙන පසන්නත්තා සරණං අග්ගහෙසුං. දෙවතාය “භගවා රාජායතනමුලෙ පට්ඨමාහිසම්බුද්ධො”ති වචනං සුත්වා

සාවකසඨසාභාවං, අභිසම්බුද්ධධම්මසඛිභාවඤ්ච ඡානිංසුති වෙදිතබ්බං. ඡානන්තීති බුද්ධාති සම්බන්ධො.

රාජායතනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බ්‍රහ්මයාවනකථාවණ්ණනා

7. අධිගතො බො මහායන්තිආදිමහි ධම්මොති චතුසච්චධම්මො, ගම්භීරත්තා දුද්දසො. දුද්දසත්තා දුරනුබොධො. සන්තොති නිබ්බුතො. පණ්ණොති අතප්පකො. ඉදං ද්වයං ලොකුත්තරමෙව සන්ධාය වුත්තං. අතක්කාවචරොති තක්කෙන ආකාරපරිචිතක්කෙන ඔගාහිතබ්බො න හොති, ඤාණෙනෙව අවචරිතබ්බොති අත්ථො. පණ්ඩිතවෙදනීයොති සම්මාපටිපදං පටිපත්තෙනහි පණ්ඩිතෙනහි වෙදනීයො. සබ්බසඨ්ඨාරසමථොතිආදි සබ්බං නිබ්බානමෙව. තඤ්ඤි ඵලුපචාරෙන ඵකම්පි සමානං තථා තථා වුව්චති. රාමාති පජා. අනු අනු අච්ඡරියා අනච්ඡරියා. තෙසං භගවතො පුබ්බභාගපටිපදං සුතපුබ්බානං, ධම්මස්ස වා ගම්භීරභාවං අධිගතපුබ්බානං. කිඤ්චාපි භගවතො චත්තාරොපි මග්ගා සුඛජ්ජපටිපදා, තථාපි බොධිසත්තපටිපදං සන්ධාය “කිච්ඡෙන මෙ”ති වුත්තං. “පකාසිතං පකාසිතු”න්ති උභයථාපි පායො. පරෙතෙහි යුත්තෙනහි. රාගරත්තාති කාමරාගදිට්ඨිරාගෙනහි රත්තා. අත්තනිච්චාදිගාහකා න දක්ඛන්ති න පස්සිස්සන්ති.

8. සභංපති කිර “නස්සති චත හො ලොකො”ති ඉමං සද්දං තථා නිච්ඡාරෙති, යථා දසසභස්සිලොකධාතුබ්‍රහ්මානො සුත්වා සන්තිපතිංසු. පඤ්ඤාමයෙ අක්ඛම්හි සන්තානානුසයිතවසෙන අප්පං පරිත්තං රාගාදිරජං ඵතෙසං, ඵචංසභාවාති අප්පරජක්ඛජාතිකා. අස්සවනතාති අස්සවනතාය.

සමලෙහි සත්ථාරෙහි. අපාපුරෙතන්ති විචර ඵතං. අමතස්ස ද්වාරන්ති අරියමග්ගං, චතුසච්චධම්මං වා. විජ්ජත්තයචතුමග්ගඤ්ඤාණෙනහි පුතප්පුතං බුද්ධං පටිවිද්ධං. සෙලෙති සිලාමයෙ. විගතරජත්තා සුඛදස්සනායොග්ගෙ ඉතො ව ඵත්තො ව ආගන්ත්වා යථා යිතො චක්ඛුමා පුරිසො සමන්තතො ජනතං පස්සෙය්‍යා. ත්වම්පි සුමෙධ සුන්දරපඤ්ඤ සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණාධිගමාය සමන්තචක්ඛු. සබ්බකිලෙසසඨිගාමානං විජිතත්තා විජිතසඨිගාම. ඡාතිකන්තාරාදිනිත්ථරණත්ථං වෙනෙය්‍යජනසත්ථවාහනසමත්ථතාය සත්ථවාහ. කාමච්ඡන්දඉණස්ස අභාවතො අණණ.

9. බුද්ධචක්ඛුතා ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤ්ඤාණෙන ව ආසයානුසයඤ්ඤාණෙන ව. ඉමෙසඤ්ඤි ද්විත්තං ඤාණානං “බුද්ධචක්ඛු”ති නාමං. උප්පලිනියන්ති උප්පලවතෙ. ඵචං සෙසෙසුපි. අත්තො නිමුග්ගපොසිනීති යාති අත්තො නිමුග්ගානෙව පොසියන්ති, තත්ථ යාති උදකං අච්චුග්ගම්ම ධීතානි, තානි සුරියරංසිසම්ඵස්සං ආගමයමානානි ධීතානි අප්ප පුප්ඵනකානි. යාති සමොදකං ධීතානි, තානි ස්වෙ පුප්ඵනකානි. යාති උදකානුග්ගතානි, තානි තතියදිවසෙ

පුප්ඵනකානි. උදකා පන අනුග්ගතානි අඤ්ඤානිපි සරොගඋප්පලාදීනි නාම හොන්ති. යානි නෙව පුප්ඵස්සන්ති මච්ඡකච්ඡපහක්ඛානෙව භවිස්සන්ති, තානි පාළිනාරුල්භානි, ආහරිත්වා පන දීපෙනබ්බානි. එතෙහි උග්ගච්ඡකඤ්ඤ විපඤ්චිතඤ්ඤ නෙය්‍යො පදපරමොති චත්තාරො පුග්ගලා යොජෙනබ්බා. පච්චභාසිති පති අභාසි.

අපාරුතානි විවටා. පච්ඡිමස්ස පද්ද්වයස්ස අයමත්ථො. අභඤ්ඤි අත්තනො පගුණං සුප්පචත්තම්පි ඉමං පණිතං උත්තමං ධම්මං කායවාචාකිලමථසඤ්ඤී භුත්වා නාභාසි.

බ්‍රහ්මයාවනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චවග්ගියකථාවණ්ණනා

10. ඉදානි පන සබ්බො ජනො සද්ධාභාජනං උපනෙතු, පුරෙස්සාමි නෙසං සඬ්ඤ්ඤාපන්ති. අප්පරජක්ඛජාතිකොති සමාපත්තියා වික්ඛම්භිතකිලෙසත්තා නික්කිලෙසජාතිකො. ආජානිස්සතිති වෙ න නිට්ඨානමකංසු ධම්මසඬ්ඤාභකා නෙ විනයක්කමඤ්ඤා, අභං දෙසෙය්‍යං පටිවිජ්ඣිස්සතිති අධිප්පායො, ‘‘මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා’’ති (අ. නි. 8.11; පාරා. 2) එත්ථ විය අභුතපරිකප්පො කිරෙසො. ලොකෙ තස්ස අධිමුත්තභාවදීපනත්ථඤ්ඤි ඉදං වචනං අත්තනො තදුපදෙසෙන අවිදිතභාවදීපනත්ථං. තස්ස අනන්තෙවාසිකභාවදීපනත්ථන්ති එවමාදීනි පනෙත්ථ පයොජනානි. භගවතොපි බො ඤාණන්ති සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං තස්ස මරණාරම්මණං උප්පජ්ජි. තෙන තතො පුබ්බෙ තස්ස සති ධම්මදෙසනාය ඛිජ්ජං ජානනභාවාරම්මණන්ති දීපෙති. පරොපදෙසතො අජානිත්වා පච්චක්ඛතො මරණසච්ඡිකිරියම්පි දස්සෙති. බුද්ධානම්පි අනෙකඤාණසමොධානාභාවතො සුචුත්තමෙතං. විත්තපුබ්බිකා හි විත්තප්පචත්ති, අඤ්ඤථා නවසත්තපාත්‍රභාවප්පසඬ්ඤා. සබ්බධම්මානං එකතො ගහණෙ විරුද්ධකාලානං එකතො ජානනප්පසඬ්ඤා. තතො එකඤාණස්ස විතථභාවප්පත්තිදොසො, තස්මා සබ්බස්ස විනානෙකඤාණසමොධානං ආපජ්ජිතධම්මෙසු අප්පට්ඨනඤාණවත්තත්තා පන සබ්බඤ්ඤා එව භගවාති වෙදිතබ්බං, න සබ්බකාලං එකතො. ආලාරාදීනං මරණාජානනතොති වෙ? න, තස්ස ජානනෙන පුට්ඨජනස්සාපි සබ්බඤ්ඤාතාපත්තිප්පසඬ්ඤා. යදාභාවෙන යදාභාවො තබ්භාවෙන තස්සාභාවප්පසඬ්ඤා ලොකෙ සිද්ධොති. ‘‘භගවතොපි බො ඤාණං උදපාදී’’ති වචනතො තස්ස මරණජානනං සිද්ධන්ති කත්වා භවං මතෙනෙව භගවා සබ්බඤ්ඤාති සිද්ධං න දෙවතාරොචනතො පුබ්බෙ අජානනතොති වෙ? න, විසෙසං පරිග්ගහෙත්වා අත්තරා පජානනතො, දෙවතාය සබ්බඤ්ඤාභාවප්පත්තිදොසතො ව. න හි සො කස්සපි වචනෙන අඤ්ඤාසිති.

අපිව කිම්ඳං තත්ථ ජානනං නාම තදාරම්මණඤාණුප්පත්තිති වෙ? න, ලොකෙ සබ්බඤ්ඤානො අච්චත්තාභාවප්පසඬ්ඤා. සාධිකා හි මයා එකඤාණක්ඛණෙ සබ්බං ඤාණං, තදඤ්ඤාසඤ්ච තදඤ්ඤාණානුප්පත්ති. අපිව සබ්බඤ්ඤානො

සබ්බධම්මවිසයෙ ඤාණපච්චුපට්ඨානසිද්ධි තස්ස ඤාණස්ස අත්තනාව අත්තනො අවිසයොති වෙ? න, හෙතුනිදස්සනානුප්පත්තිනො. අපිව “භගවතොපි බො ඤාණං උදපාදි”ති එත්ථ විසෙසවචනං අත්ථී. යෙන දෙවතාරොවනුත්තරකාලමෙව භගවතො ඤාණං උදපාදිති පඤ්ඤායති. න හි වචනපුබ්බාපරියභාවමත්තෙන තදත්ථපුබ්බාපරියතා හොති, තස්මා අයුත්තමෙතං. අභිදොසකාලංකතොති පට්ඨමයාමෙ කාලංකතො. “මජ්ඣිමයාමෙ”තිපි වදන්ති. උභයත්ථපි මහාජානියො. සත්තදිවසබ්බන්තරෙ, එකදිවසබ්බන්තරෙ ව පත්තබ්බමග්ගඵලතො පරිහීනත්තා මහති ජාති අස්සාති මහාජාති. තෙසු හි ද්විසු ආලාරො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනභවෙ නිබ්බත්තො, උදකො භවග්ගෙ, තස්මා නෙසං ධම්මදෙසනාය අක්ඛණෙ නිබ්බත්තභාවං සන්ධාය භගවා එවං වින්තෙසි, න ඉතො මනුස්සලොකතො චුතිභාවං සන්ධායාති වෙදිතබ්බං. අබුද්ධවෙනෙයාතඤ්ච සන්ධායාති නො තක්කො, අඤ්ඤා අනිට්ඨප්පසඨගොති ආවරියො.

බොධිසත්තස්ස ජාතකාලෙ සුපිනපටිග්ගාහකා වෙව ලක්ඛණපරිග්ගාහකා ව අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා. තෙසු තයො ද්විධා බ්‍යාකරිංසු “ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො අගාරං අජ්ඣාචසන්තො රාජා හොති චක්කවත්ති, පබ්බජන්තො බුද්ධො”ති. පඤ්ච බ්‍රාහ්මණා “අගාරෙ න තිට්ඨති, බුද්ධොව හොති”ති එකංසබ්‍යාකරණාව අහෙසුං. තෙසු පුරිමා තයො යථාමත්තපාරං ගතා. ඉමෙ පන මත්තපාරං අතික්කමන්තා අත්තනා ලද්ධං පුඤ්ඤමහත්තං විස්සජ්ජෙත්වා බොධිසත්තං උද්දිස්ස පුරෙතරමෙව පබ්බජිංසු. ඉමෙ සන්ධාය චුත්තං “පඤ්චවග්ගියා”ති. “තෙසං පුත්තා”තිපි වදන්ති, තං අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තං. කස්මා පනෙත්ථ භගවා “බහුපකාරා බො මෙ”ති වින්තෙසි. කිං උපකාරකානං එව එස ධම්මං දෙසෙති, ඉතරෙසං න දෙසෙති? නො න දෙසෙති. උපකාරානුස්සරණමත්තකෙනෙව චුත්තන්ති අට්ඨකථානෙයො. අත්තනො කතඤ්ඤකතවෙදිභාවප්පකාසනත්ථං, කතඤ්ඤතාදිපසංසනත්ථං, පරෙසඤ්ච කතඤ්ඤභාවාදිනියොජනත්ථං, බිප්පජානනප්පසඨගනිවාරණත්ථං.

11. අත්තරා ව ගයං අත්තරා ව බොධිත්ති ගයාය ව බොධියා ව මජ්ඣෙ
තිගාචුත්තරෙ යානෙ. බොධිමණ්ඩනො හි ගයා තීණි ගාචුත්තාති. බාරාණසිනගරං අට්ඨාරස යොජනාති. උපකො පන බොධිමණ්ඩස්ස ව ගයාය ව අත්තරෙ භගවත්තං අද්දස. අත්තරා-සද්දෙන පන යුත්තත්තා උපයොගවචනං කතං. ඊදිසෙසු ව යානෙසු අක්ඛරවිත්තකා එකමෙව අත්තරාසද්දං පයුජ්ජන්ති, සො දුතියපදෙපි යොජෙතබ්බො. අයොජියමානෙ පන උපයොගවචනං න පාපුණාති. ඉධ පන යොජෙත්වා ව චුත්තොති.

සබ්බාහිභූති සබ්බං තෙභූමකධම්මං අභිභවිත්වා යීතො. තණ්හක්ඛයෙති නිබ්බානෙ. විමුත්තොති ආරම්මණතො විමුත්තො. නත්ථී මෙ පටිපුග්ගලොති මය්හං පටිපුග්ගලො නාම නත්ථී, අසදිසොති අත්ථො, මම සබ්බඤ්ඤභාවෙ දොසං දස්සෙත්වා ලොකෙ යාතුං අසමත්ථතාය මම පච්චත්ථීකපුග්ගලො වා නත්ථීති අත්ථො. ආහඤ්ජං අමතදුන්දුහින්ති ධම්මවක්ඛුපට්ඨානාය අමතහෙරිං පහරිස්සාමීති ගච්ඡාමි.

අරහසි අනන්තජිනෝ හවිතුං යුත්තෝ ත්වන්ති අත්ථො. ඉදම්පි අත්තනෝ සත්ථුනාමං. හුපෙය්‍යාසීති ආවුසො එවම්පි නාම හවෙය්‍යා. පක්කාමීති වඩ්ඤ්ඤානපදං නාම අගමාසි. හගවාපි “තත්ථ තස්ස මිගලුද්දකස්ස ධිතුයා වාපාය උක්කණ්ඨිත්වා පුන ආගන්ත්වා අනාගාමී අයං හවිස්සති”ති උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා තෙන සද්ධිං ආලපි. සො ච තථෙවාගන්ත්වා පබ්බජිත්වා අනාගාමී හුත්වා අනුක්කමෙන කාලං කත්වා අවිහෙසු උප්පජ්ජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

12. සණ්ඨපෙසුන්ති කතිකං අකංසු. පධානවිබ්භන්තොති පධානතො හට්ඨො පරිභිනෝ. “අභිජානාථ තු භාසිතමෙන”න්ති, “වාචං භාසිතමෙව”න්ති ච එවරුපං කඤ්චි වචනහෙදං අකාසිති අධිප්පායො. හගවත්තං සුස්සුසිංසුති හගවතො වචනං සොතුකාමා අහෙසුං. අඤ්ඤාති අඤ්ඤාය, ජානිතුන්ති අත්ථො.

13. අථ කිමත්ථං ආමන්තෙසීති? තතොපි සුට්ඨුතරං පටිජානනත්ථං, ධම්මස්ස අභිභාරියදුල්ලභභාවදීපනත්ථං, අක්ඛරවික්ඛෙපනිවාරණත්ථඤ්ච. තත්ථ ද්වෙමෙති අන්තද්වයවචනං අඤ්ඤෙසම්පි තදන්තොගධභාවතො. අපිච යොජනාවසෙන. තණ්හාඅවිජ්ජාති හි සංසාරජ්ජවත්තියා සිසභුතා ද්වෙ කිලෙසා. තෙ ච සමථවිපස්සනානං පටිපක්ඛභුතත්තා අන්තා නාම. තෙසු තණ්හාවසෙන කාමසුඛල්ලිකානුයොගං හජන්තො සමථං පරිභාපෙති බාලො, තථා අවිජ්ජාවසෙන අත්තකිලමථානුයොගං හජන්තො ගච්ඡන්තො විපස්සනන්ති න සක්කා උභො ද්වෙ අන්තෙ අප්පභාය අමතං අධිගන්තුන්ති එවං චුත්තා. අපිච ලීනුද්ධවිචපභානදස්සනමෙතං. ලීනො හි නික්ඛිත්තවීරියාරම්භො කාමසුඛඤ්ච හජති, ඉතරො අවිචාරද්ධවීරියො අත්තකිලමථං. උභොපි තෙ වීරියසමතාය පටිපක්ඛත්තා අන්තා නාම. අපිච තිස්සො සාසනෙ පටිපදා චුත්තා ආගාල්භා, නිජ්ඣාමා, මජ්ඣාමා ච. තත්ථ ආගාල්භා “පාණානිපාතී භොති, නත්ථි කාමෙසු දොසො”ති එවමාදිකා. නිජ්ඣාමා “අවෙලකො භොති, මුත්තාවාරො”ති එවමාදිකා, මජ්ඣාමා “අයමෙව අරියො අට්ඨංඨගිකො මග්ගො”ති එවමාදිකා. තත්ථ කාමසුඛල්ලිකානුයොගො ආගාල්භා නාම පටිපදා භොති සබ්බාකුසලමූලත්තා. අත්තකිලමථානුයොගො නිජ්ඣාමා නාම අත්තජ්ඣාපනතො. උභොපෙතෙ මජ්ඣාමාය පටිපදාය පටිපක්ඛභුතත්තා අන්තා නාම, තස්මා ඉමෙව සන්ධාය ද්වෙමෙති. කිමත්ථං හගවා “පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බා”ති පබ්බජිතෙ එව අධිකරොති, න ගහට්ඨෙති? පබ්බජිතානං තදධිමුත්තත්තා, සුඛපරිවජ්ජනසමත්ථතාය, තදධිකතත්තා ච පබ්බජිතා එත්ථ අධිකතා, න ගහට්ඨා. යදි එවං කිමත්ථං කාමසුඛල්ලිකානුයොගමාහ, නනු තෙ පකතියාපි කාමපරිච්චාගං කත්වා තං නිස්සරණත්ථං පබ්බජිතාති? න, තෙසං අන්තද්වයනිස්සිතත්තා. තෙ හි ඉධ ලොකෙ කාමෙන විසුද්ධිමිච්ඡන්ති අත්තකිලමථානුයොගමනුයුත්තා තස්සෙව තපස්ස එලෙන පෙච්ච දිබ්බෙ කාමෙ ආසිසමානා දල්භතරං කාමසුඛල්ලිකානුයොගමනුයුත්තාති වෙදිතබ්බා. අත්තත්ථො පන ඉධ කුච්ඡිතට්ඨෙත වෙදිතබ්බො “අන්තමිදං, හික්ඛවෙ, ජීවිකානං, යදිදං පිණ්ඩොලා”න්තිආදීසු (ඉතිවු. 91; සං. නි. 3.80) විය.

යො වායං කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගොති එත්ථ කාමෙසුති වත්ථුකාමො අධිප්පෙනො, දුතියො කිලෙසකාමො. තංසම්පයුත්තසුඛමෙත්ථ කාමසුඛං නාම. තෙන විපාකසුඛස්ස නිරවජ්ජභාවං දීපෙතීති. අල්ලියනං නාම තදහිනන්දනා. අනුයොගො නාම භවත්තරෙ තදනුයොගපත්ථනා. භානභාගියකරත්තා කුසලපක්ඛස්ස, භීනපුග්ගලභාවිතත්තා, භීනධාතුපභවත්තා ච ලාමකට්ඨෙත භීනො. ගාමනිවාසිසත්තධම්මත්තා ගම්මො. පුට්ඨ්ඡනසාධාරණත්තා පොට්ඨ්ඡනිකො. අනරියොති අරියානං අනධිප්පෙනත්තා, අරියධම්මපටිපක්ඛත්තා, අනරියකරත්තා, අනරියධම්මත්තා, අනරියාවිණ්ණත්තා ච වෙදිතඛ්ඛො. අනත්ථසඬ්ඛාතසංසාරභයාවහත්තා, අනත්ථඵලනිඛ්ඛත්තකත්තා ච අනත්ථසංභීතො. අත්තනො කෙවලං බෙදුපගමො අත්තකිලමථො නාම. සො දිට්ඨිගතපුඛ්ඛකත්තතපානුක්කමකිරියාවිසෙසං නිස්සාය පවත්තති, තස්ස දිට්ඨිවසෙන අනුයොගො අත්තකිලමථානුයොගො නාම. අත්තවියොගවිත්තාපරිස්සමත්තා, අනුපායපවත්තත්තා සම්පජ්ජමානො මිගයොනිගොයොනිකුක්කුරයොනිසුකරයොනීසු පාතායති. විපච්චමානො නරකං නෙතීති අනත්ථසංභීතො. එතෙ ත්වාති එතෙ තු. තථාගතෙනොති අත්තානං අවිතථාගමනං ආවි කරොති, තෙනෙතං දස්සෙති “න මයා පරිචිතක්කිතමත්තෙන විතක්කිතා, කිත්තු මයා තථාගතෙනෙව සතා අභිසම්බොධිඤාණෙන අභිසම්බුද්ධො” ති. චක්ඛුකරණීතිආදීහි පන තමෙව පටිපදං ථොමෙති. භෙසජ්ජං ආතුරස්ස විය “චක්ඛුකරණී” ති ඉමිනා ඤාණචක්ඛුවිසොධනං වුත්තං. ඤාණකරණීති ඉමිනා අත්ථකාරවිධමනං වුත්තං. උපසමායාති කිලෙසපරිලාභපටිපස්සද්ධි වුත්තා. අභිඤ්ඤායාති සච්චපටිවෙධනං වුත්තං. සම්බොධායාති සච්චපටිවිජ්ඣනං වුත්තං. නිබ්බානායාති සොපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයාති එවං යථාසම්භවං යොජෙත්වා කථෙතඛ්ඛං.

14. කස්මා පනෙත්ථ භගවා අඤ්ඤත්ථ විය අනුපුබ්බිං කථං අකථෙත්වා පට්ඨමෙව අසෙවිතඛ්ඛමන්තද්වයං වත්වා මජ්ඣිමපටිපදං දෙසෙසීති? අත්තාදිමිච්ඡාභිමානනිවාරණත්ථං, කුමමග්ගපටිපත්තිනිවාරණත්ථඤ්ච අත්තද්වයවජ්ජනං වත්වා අත්තනො විසෙසාධිගමදීපනනයෙන අබාහුල්ලිකාදිභාවදස්සනත්ථං, තෙසඤ්ච මජ්ඣිමපටිපදාදීපනෙන තත්ථ අනුයොජනත්ථං පච්ඡා සම්මාපටිපදං දෙසෙසී, තතො තස්ස මජ්ඣිමපටිපදාසඬ්ඛාතස්ස අරියමග්ගස්ස විසයදස්සනත්ථං චතුසච්චධම්මං සඬ්ඛෙපවිත්ථාරවසෙන දෙසෙතුකාමො “ඉදං බො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛ” න්තිආදිමාහ, අයමෙත්ථ අනුසන්ධි. “ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චන්ති මෙ, භික්ඛවෙ” තිආදි සුත්තානුසන්ධිපකආසනත්ථං අයමනුක්කමො වෙදිතඛ්ඛො. යථාවුත්තං පටිපදං සුත්වා කිර කොණ්ඩඤ්ඤො ආහ “කථං භගවතා වුත්තපටිපදාය උජ්ජත්ති සියා. අයඤ්භි පටිපදා කිලෙසානං අනුජ්ජත්තියා සති සම්භවති, න අඤ්ඤථා. කිලෙසානඤ්ච යදි ලොභතො උජ්ජත්ති බුජ්ජිපාසානං විය, තදාසෙවනාය අනුජ්ජත්ති සියා, තදවත්ථුස්ස වා තෙසං උජ්ජත්ති.

තදවත්ථුවිපරිතකායකිලමථාසෙවනාය අනුප්පත්ති සියා. උභොපෙතා භගවතා
'අන්තා'ති චුත්තා, තස්මා කථං පනෙතිස්සාය සම්මාපටිපදාය උප්පත්ති
සම්භවෙය්‍යා''ති. භගවා ආහ අනුපායාසෙවනතො. කථන්ති වෙ? –

“සංසාරමූලතො ඤාණං, තඤ්ච ඤාණා පභියාති;
ජීවිතෙ සති තං හොති, තඤ්ච ජීවිතසාධනෙ.

“තස්මා ඤාණාය මෙධාවි, රක්ඛෙ ජීවිතමත්තනො;
ඤාණසාධනභූතඤ්ච, සීලඤ්ච පරිපාලයෙ.

“ජීවිතඤ්ච යථා ලොකෙ, හින්තෙ කායෙ න විජ්ජති;
තථෙව හින්තසීලස්ස, තත්ථි ඤාණස්ස සම්භවො.

“තස්මා ආයුඤ්ච සීලඤ්ච, ඤාණත්ථං රක්ඛතා සතා;
සෙවිතඛ්ඛා න කාමාපි, නාපි කායචිනාසනා.

“කාමෙසු ගෙඩමුපගම්ම හිනො ගම්මඤ්ච,
අවිචුද්ධතො කිලමථං ගමුපෙති මුල්ලො;
යො මජ්ඣමං පටිපදං පරමං උපෙති,
සො ඛිප්පමෙව ලහතෙ පරමං විමොක්ඛ''න්ති.

සුත්වා තදෙනං සුගතස්ස වාක්‍යං,
පඤ්ඤං මුතී සො සුතජං ලභිත්වා;
චිත්තාමයං ඤාණ පවෙසමානො,
උච්ඡින්නදයං පඤ්භම්මං අප්‍රච්ඡි.

“නිබ්බේධපදට්ඨානං පභාය සොරං,
තපං කථමිවාති සො ත්වං;
බුහි තදෙව හොති හික්ඛු වර,
විරාගමුපයාති ව දුක්ඛසච්චස්ස;
දස්සනෙනෙව දුක්ඛානුභවනා,
තම්හි දොසස්ස පච්චයො''ති.

සුත්වාච කොණ්ඩඤ්ඤො මුනිවචනං,
චුට්ඨාය භට්ඨො සහසා අවොච;
“උදාහර ත්වං භගවා මමෙතං,
හික්ඛු යථා පස්සති දුක්ඛසච්ච''න්ති.

චිත්තාමයිස්ස පඤ්ඤාපරිපුණ්ණා භාවනාමයිපඤ්ඤාසම්පත්ති ජානිතඛ්ඛා
ඉමෙහි ඉති භගවා සුත්තමිදමාහාති කීර. කස්මා භගවා කොණ්ඩඤ්ඤස්ස පුරිමමෙව
සච්චදෙසනං අවධිඨෙත්වා අත්තනො අධිගතක්කමමාහාති? නාහං කස්සපි ආගමං.

දෙසෙමි, අපිව බො සයමෙව එවමධිගතොමිහිති දස්සනත්ථං. තත්ථ “පුබ්බෙ අනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු”ති ඉමිනා ඉදං අත්ථද්වයං දස්සෙති, න මයා ආලාරතො, උදකතො වා අයං ධම්මො සුතො, කිත්තු පුබ්බෙ අනුස්සුතෙස්වෙව ඤාණං මෙ උදපාදිති මජ්ඣිමාය පටිපදාය ආනුභාවං පකාසෙති. අපිව යස්මා එවං පටිපන්නො විනාපි පරොපදෙසෙන අරියසච්චානි පස්සති, තස්මා කථං තුම්හෙව මමාපදෙසෙන න පස්සමාති.

15. වක්ඛුන්තිආදීති පඤ්ච පදානි ඤාණවෙච්චනානෙව. ඤාණඤ්ඨි සච්චානං ආලොචනතො වක්ඛුතත්ථජානනතො ඤාණං. පකාරෙහි ජානනතො පඤ්ඤා. කිලෙසවිදාරණතො, විජ්ජනතො ව විජ්ජා. සච්චවිජාදකතමවිනාසනතො, තෙසං ගතිකොට්ඨකාසනතො ආලොකොති වෙදිතබ්බං. තත්ථ පයමෙන පරිවට්ටෙන සච්චානං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසඬ්ඤාකරතො යපනපඤ්ඤං දස්සෙති, දුතියෙන තෙසං කත්තබ්බාකාරපරිවර්ජිතදනපඤ්ඤං, තතියෙන සච්චෙසු ඤාණකිච්චසන්නිට්ඨානං දස්සෙති.

16. යාවකිවඤ්චාති ද්විති පදෙහි යාවඉච්චෙව චුත්තං හොති “ඉති විත්තමනො”තිආදි විය. රාගාදීහි අකුප්පතාය අකුප්පා විමුත්ති. වෙය්‍යාකරණන්ති ධම්මදෙසනා. සා හි ධම්මානං බ්‍යාකරණතො පකාසනතො “වෙය්‍යාකරණ”න්ති චුච්චති. විරජං විතමලන්ති එත්ථ විරජං විසමහෙතුවාදවිගමතො. විතමලං අහෙතුකවාදවිගමතො. විරජං සස්සතදිට්ඨිප්පහානතො. විතමලං උච්ඡේදදිට්ඨිප්පහානතො. විරජං පරිශුච්චානප්පහානතො. විතමලං අනුසයප්පහානතො. ධම්මවක්ඛුන්ති ධම්මමත්තදස්සනං, න තත්ථ සත්තො වා ජීවො වා කාරකො වා වෙදකො වාති, තෙනෙවාහ “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බන්තං නිරොධධම්මං”න්ති. ඉදඤ්ඨි තස්ස ධම්මවක්ඛුස්ස උප්පත්තිආකාරදස්සනත්ථං චුත්තං. තඤ්ඨි නිරොධං ආරම්මණං කත්වා කිච්චවසෙන එව සඬ්ඤං පටිවිජ්ඣන්තං උප්පජ්ජති.

17. ධම්මවක්කන්ති එත්ථ දෙසනාඤාණං අධිජ්ජෙතං, පටිවෙධඤාණඤ්ච ලබ්භතෙව. එත්ථ කිමත්ථං දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති? නානාදිට්ඨිගතන්ධකාරවිධමනතො ලද්ධාලොකත්තා, අපායභයසමතික්කමනතො අස්සාසං පත්තත්තා, දෙවකායවිමානදස්සනතො පිතිපාමොජ්ජවලිතත්තා වාති එවමාදිනෙත්ථ කාරණානි වදන්ති. පථවිකම්පනමහාසද්දපාතුහාවො ව ධම්මතාවසෙනෙව හොතීති එකෙ. දෙවතානං කිළිතුකාමතාය පථවිකම්පො. බහුතො දෙවසඬ්ඤස්ස සන්නිපානතො, භගවතො සරීරප්පහාජාලවිසජ්ජනතො වාති එකච්චෙ.

18. පබ්බජ්ජපසම්පදාවිසෙසන්ති අත්ථො. තත්ථ ඉති-සද්දො තස්ස එහිහික්ඛුපසම්පදාපටිලාහනිමිත්තවචනපරියොසානදස්සනො. තදවසානො හි තස්ස හික්ඛුහාවො. ස්වාක්ඛාතොතිආදි “එහි”ති ආමන්තනාය පයොජනදස්සනවචනං. “එහිහික්ඛු”ති භගවා අවොච “ස්වාක්ඛාතො ධම්මො වර...පෙ.... කිරියායා”ති ව

අවොවාති පදසම්බන්ධො. තත්ථ වර බ්‍රහ්මවරියන්ති අවසිට්ඨං.
 මග්ගත්තසබ්බබ්‍රහ්මවරියං සමධිගච්ඡ. කිමත්ථං? සම්මාදුක්ඛස්සන්තකිරියායාති
 අත්ථො. “එහිභික්ඛු”ති ඉමිනා භගවතො වචනෙන නිජ්ජන්තත්තා කාරණුපචාරෙන
 “එහිභික්ඛුපසම්පදා”ති චුත්තා. සාව තස්සායස්මතො යාවජීවං උපසම්පදා අහොසිති
 අත්ථො. තෙන තස්සා උපසම්පදාය සික්ඛාපච්චක්ඛාතාදිනා විච්ඡෙදා වා තදඤ්ඤාය
 උපසම්පදාය කිච්චං වා නත්ථීති ඉදමත්ථද්වයං අට්ඨකථායං දස්සෙති. අට්ඨන්තම්පි
 උපසම්පදානං.

එහිභික්ඛුඔවාදපටිග්ගභණ්‍යපඤ්ඤාකාරණගරුධම්මපටිග්ගභණ්‍යපසම්පදානං.
 චතුත්තං අඤ්ඤතරාය උපසම්පන්නස්ස අත්තරා විච්ඡෙදො වා තදඤ්ඤපසම්පදාය
 කිච්චං වා නත්ථී, ඉතරස්සත්ථීති. නිකායන්තරිකා පනාහු “බුද්ධපච්චෙකබුද්ධානං
 නියාමොක්කන්තිසඬ්ඛාතාය උපසම්පදාය ඤත්තිචතුත්ථකම්මුපසම්පදඤ්ච
 දසවග්ගපඤ්චවග්ගකරණීයවසෙන ද්විධා භින්දිත්වා දසවිධොපසම්පදා”ති. කා
 පනෙත්ථ අත්ථතො උපසම්පදා නාමාති? තදධිගතකිරියාවසෙන නිබ්බන්තියා
 අසෙක්ඛා තදධිවාසනචෙතනාය පරිභාවිතපඤ්චක්ඛන්ධිකා අජ්ඣත්තසන්තති. කා
 පනෙත්ථ පරිභාවනා නාම? තඬ්ඛිපක්ඛධම්මජ්ඣාචාරවිරුද්ධභාවො, තස්ස පත්තියා
 තාය පරිභාවනාය වසෙන කත්ථවි “සමන්තාගතො”ති චුච්චති. යථාහ “ලොභෙන
 සමන්තාගතො, භික්ඛවෙ, අභඬ්ඛො චත්තාරි සතිපට්ඨානානි භාවෙතු”න්තිආදි.
 එත්ථාහු නිකායන්තරිකා “යථාචුත්තාය උපසම්පදාය පත්තිසඬ්ඛාතො
 චිත්තවිජ්ජයුත්තො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධපරියාපන්තො ධම්මො අත්ථී, තස්ස
 සන්තතිවසෙන පුබ්බාපරියං උජ්ජජ්ජමානස්ස යාව අවිච්ඡෙදො, තාව
 උපසම්පන්නොති, අඤ්ඤථා තතො ධම්මන්තරුජ්ජත්තික්ඛණ්‍ය තස්ස
 උපසම්පන්නස්ස අනුපසම්පන්නභාවජ්ජසඬ්ඛො ආපජ්ජති”ති. තෙ චත්තඬ්ඛා
 “සුත්තං ආභරථා”ති. තෙ චෙ වදෙය්‍යං “යො තෙසං දසන්තං අසෙක්ඛානං
 ධම්මානං උපාදාය පටිලාභසමන්තාගමො අරියො භොති විජ්ජහීනොති එවමාදීති
 නො සුත්තානී”ති. එවං සති අසන්තධම්මෙහි, පරසත්තෙහි ච
 සමන්තාගමදොසජ්ජසඬ්ඛො තෙසං පාපුණාති. කිංකාරණං? සුත්තසම්භවතො.
 යථාහ – “රාජා, භික්ඛවෙ, චක්කවත්තී සත්තහි රතනෙහි සමන්තාගතො භොතී”ති
 (දී. නි. 3.199-200 අත්ථතො සමානං) චිත්ථාරො. වසිභාවො තත්ථ
 සමන්තාගතසද්දෙන චුත්තො. තස්සහිතෙසු රතනෙසු වසිභාවො කාමචාරො අත්ථීති
 චෙ? එත්ථ වසිභාවො සමන්තාගතසද්දෙන චුත්තො, අඤ්ඤත්ථ පත්තිසඬ්ඛාතො,
 තං ධම්මන්තරන්ති. කිමෙත්ථ විසෙසකාරණං? නත්ථී ච, තස්මා
 යථාචුත්තලක්ඛණාව උපසම්පදා. අයමෙව නයො පබ්බජ්ජාදීසුපි නෙතඬ්ඛො.

19. කිඤ්චාපි වජ්ජත්ථෙරස්ස පාටිපදදිවසෙ...පෙ.... අස්සජීත්ථෙරස්ස
 චතුත්ථීයන්ති එවං නානාදිවසෙසු පාටෙක්කං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි, තථාපි
 ඔවාදසාමඤ්ඤෙන වජ්ජහද්දියානං, මහානාමඅස්සජීනඤ්චෙත්ථ එකතො චුත්තන්ති
 චෙදිතඬ්ඛං.

20. “රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා”ති කිමත්ථං ආදිතොව අනත්තලක්ඛණං
 දිසෙතීති? තෙසං පුට්ඨජ්ජනකාලෙපි ඉතරලක්ඛණද්වයස්ස පාකටත්තා. තෙ හි

මනාපානං කාමානං අනිච්චතාදස්සනෙන සංවිග්ගා පබ්බජිංසුති අනිච්චලක්ඛණං තාව තෙසං එකදෙසෙන පාකටං, පබ්බජිතානඤ්ච අත්තකිලමථානුයොගතො කායිකදුක්ඛං, තඤ්ච මානසස්ස පච්චයොති මානසිකදුක්ඛඤ්ච පාකටං, තස්මා තදුභයං වජ්ජිත්වා අනත්තලක්ඛණමෙව දීපෙතුං ආරභි. තඤ්ච දීපෙන්තො දුක්ඛලක්ඛණෙනෙව දීපෙතුං “රූපඤ්ච භිදං, භික්ඛවෙ, අත්තා අභවිස්සා”ති ආදිමාහ. කිමත්ථන්ති? අනිච්චලක්ඛණතොපි තෙසං දුක්ඛලක්ඛණස්ස සුට්ඨතරං පාකටත්තා. තෙසඤ්චි අත්තකිලමථානුයොගමනුයුත්තත්තා, තප්පරායණභාවතො ච දුක්ඛලක්ඛණං සුට්ඨ පාකටං, තස්මා තෙන තාව සුට්ඨ පාකටෙන අනත්තලක්ඛණං දීපෙන්වා පුන තදෙව තදුභයෙනාපි දීපෙතුං “තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා”ති වක්ඛති. කල්ලං නුති යුත්තං නු. එතං මමාති තණ්හාග්ගාහො. එසොහමස්මීති මානග්ගාහො. එසො මෙ අත්තාති දිට්ඨිග්ගාහො. තණ්හාග්ගාහො චෙත්ථ අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතවසෙන, මානග්ගාහො නවට්ඨමානවසෙන, දිට්ඨිග්ගාහො ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිවසෙන චෙදිතබ්බො.

පඤ්චවග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

25. යෙන සමයෙන භගවා පඤ්චවග්ගියෙ පඤ්චමියං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙන්වා සත්තමියං නාළකත්ථෙරස්ස නාළකපට්ඨපදං ආචික්ඛිත්වා හද්දපදපුණ්ණමායං යසස්ස ඉන්ද්‍රියානං පරිපක්කභාවං ඤාත්වා තං උදික්ඛන්තො බාරාණසියං විහාසි, තෙන සමයෙන යසො නාමාති සම්බන්ධො. තස්ස කිර උප්පත්තිතො පට්ඨාය තස්ස කුලස්ස කිත්තිසද්දසඬ්ඛාතො, පරිජනසඬ්ඛාතො වා යසො විසෙසතො පවඬ්ඪති. තෙන තස්ස මාතෘපිතරො එවං නාමමකංසු. “සුබ්බමාලො”ති ආදි කිමත්ථං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන චුත්තන්ති? පච්ඡිමජනස්ස නෙක්ඛම්මෙ සමුස්සාහනජනත්ථං. එවං උත්තමභොගසමජිතානම්පි උත්තමෙසු භොගෙසු අප්පමත්තකෙනාපි අසුභනිමිත්තෙන විතජ්ජෙන්වා කාලාකාලං අගණෙත්වා විවෙකාභිරතියා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං තිණං විය පභාය ගෙහතො නික්ඛමනා අභොසි, කස්ස පනඤ්ඤස්ස න සියාති අධිජ්ජායො. සමඬ්ඨිභූතස්සාති තෙහි එකත්තං උපගතස්ස, අවිචිත්තස්සාති අත්ථො. නිද්දා ඔක්කමීති මනාපෙසුපි විසයෙසු පවත්තිං නිවාරෙන්වා තස්ස චිත්තං අතික්කමිත්වා අභිභවිත්වා අත්තතො වසං උපනෙසිති අත්ථො. සබ්බරත්තියො වාති තයොපි යාමෙ. තෙන පරිජනස්ස විකාරදස්සනෙ කාරණං දස්සෙති. රත්ති-සද්දො පනෙත්ථ කාලෙ සුරියාභාවෙ, යාමෙ ච පවත්තතිති විඤ්ඤෙයො. යාමෙවිධ විඤ්ඤෙයො නිව්චරවිජ්ජවාසෙ ච. කච්ඡෙති කච්ඡපස්සෙ. කණ්ඨෙති කණ්ඨස්ස හෙට්ඨා. මුදිඬ්ඨගස්ස හි උපරි කණ්ඨං යථෙත්වා සයන්තියා කණ්ඨෙ මුදිඬ්ඨං අද්දසාති අත්ථො. ආලම්බරත්ති පණවං. උභතොමුඛස්ස තනුකා දීඝා. විත්ථිත්තසමතලස්ස වාදිතස්ස එතං අධිවචනං. විජ්ජලපන්තියොති සුපිනදස්සනාදිවසෙන අසම්බන්ධපලාපං විජ්ජලපන්තියො. සුසානං මඤ්ඤෙති සුසානං විය අද්දස සකං පරිජනන්ති සම්බන්ධො. ආදීනවොති අසුභභාවො. නිබ්බිදාය චිත්තං සණ්ඨාතීති

විමුච්චිතුකාමතාසඬ්ඛාතාය උක්කණ්ඨාය චිත්තං නමිති අත්ථො. උදානං උදානෙසීති “ඉතො පට්ඨාය ඉමාහි ඉත්ථිහි සහ නාහං භවිස්සාමි” ති අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසි. ද්වෙ කිර ආකාරා තස්ස පමාදසුත්තපරිජනදස්සනෙ පාකටා ජාතා කිලෙසානං බලවහාවො, අසුභාකාරස්ස අතිඔළාරිකභාවො ව. එවං සති ඔළාරිකතරෙ ව අසුභාකාරෙ කිලෙසවසෙනායං සබ්බොපි ලොකො එත්ථ පිළිනො මුවිජිතො. අහො කිලෙසා බලවතරාති හි පස්සතො පස්සතො තස්ස ද්වෙපි තෙ ආකාරා පාකටා ජාතා, යෙනෙවමවොවාති.

“සුවණ්ණපාදුකායො ආරොහිත්වා” ති එතෙනස්ස නිස්සඬ්ඛතාය විස්සට්ඨගමනං දිපෙති. සො හි බලවසංවෙගාහිතුන්නහදයත්තා පරිජනස්ස පබ්බොධෙ සතිපි අත්තනො ගමනනිවාරණසමත්ථභාවං අසහමානො අත්තානං තක්කෙන්තො විස්සට්ඨො අගමාසි. අමනුස්සාති දෙවතා. තා හි මනුස්සෙහි සුගතිපට්ඨෙධඤාණසණ්ඨානාදිගුණසාමඤ්ඤෙන “අමනුස්සා” ති වුව්චන්ති. න හි අසමානජාතිකා තිරච්ඡානාදයො “අබ්බාහිමණා” ති වා “අවසලා” ති වා වුව්චන්ති, කින්තු ජාතිසභාගතාය එව වසලාදයො “අබ්බාහිමණා” ති වුව්චන්ති, එවං මනුස්සෙහි කෙනවි ආකාරෙන සභාගතාය දෙවතා “අමනුස්සා” ති වුත්තා. අඤ්ඤා මනුස්සා න භොන්තිති තිරච්ඡානගතාපි “අමනුස්සා” ති වත්තබ්බා භවෙය්‍යං.

26. වනගහනං දිස්වා “සුමුත්තොහං නගරතො” ති පමුදිතත්තා භගවතො අවිදුරෙ උදානෙසි. ඉදං බො යසාති භගවා නිබ්බානං සන්ධායාහ. තඤ්චි තණ්හාදිකිලෙසෙහි අනුපද්ද්‍යනං, අනුපසට්ඨතඤ්ච දස්සනමත්තෙනාපි අස්සාදජනනතො. ධම්මං දෙසෙස්සාමිති යෙන තං නිබ්බානං ඉධ නිසින්තමත්තොච ත්ථං අධිගමිස්සසීති අධිප්පායො. කීරාති අස්සද්ධෙය්‍යඅබ්‍යත්තිපරිභාසෙසු නිපාතො, ඉධ අබ්‍යත්තියං. සුවණ්ණපාදුකායො ඔරොහිත්වාති ව සුවණ්ණපාදුකාහි ඔතරිත්වා. නිස්සක්කත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. තස්ස නිසින්තමත්තස්සෙව අඤ්ඤං සම්මොදනීයං කථං අකත්වා අනාමත්තෙත්වා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. සුපරිපක්කිත්ථියත්තා, පට්ඨෙධක්ඛණානතික්කමනත්ථං අනුපද්ද්‍යනානුපසට්ඨතානං පාපකඨම්මදෙසනාහිමුඛචිත්තත්තා, සෙට්ඨිස්ස ගහපතීනො අවිරාගමනදස්සනතො ව. කිමත්ථං භගවා තස්ස සුට්ඨුතරං සංවිග්ගහදයස්ස භවතො මුච්චිතුකාමස්ස භවාහවුපායානිසංසකථං පට්ඨමෙව කථෙසීති? සබ්බභවාදීනවදස්සනත්ථං. සො හි මනුස්සලොකස්සෙව උපද්ද්‍යනඋපසට්ඨභාවං අද්දස, න සග්ගානන්ති කදාවි සග්ගලොකං සුඛතො මඤ්ඤෙය්‍ය. තත්ථ සුඛසඤ්ඤෙන නිබ්බානාහිමුඛං චිත්තං පෙසෙය්‍යාති සග්ගානම්පි ආදීනවං දස්සෙතුකාමතාය අනුපුබ්බිං කථං ආරහි. එත්ථ දානං, දානානිසංසං, සීලානිසංසඤ්ච කථෙත්තො දානසීලකථං කථෙති නාම. සග්ගවණ්ණං කථෙත්තො සග්ගකථං කථෙති නාම. තත්ථ වත්ථුකාමකිලෙසකාමානං අනිච්චතං, අපසාදතං, මහාදීනවතඤ්ච කථෙත්තො කාමානං ආදීනවං, ඔකාරං, සංකිලෙසඤ්ච පකාසෙති. නෙක්ඛම්මෙ තදභාවතො ව තංනිස්සරණතො ව තබ්බිපරිතං ආනිසංසං කථෙත්තො නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙති නාම. තත්ථ ඔකාරන්ති අවකාරං ලාමකභාවං. සංකිලෙසන්ති සංකිලිස්සනං බාධනං උපතාපනං වාති අත්ථො. කල්ලචිත්තං පඤ්ඤන්ථියස්ස

ආනුභාවෙන, දිට්ඨියොගවිච්ඡිකිච්ඡායොගානං පඤ්ඤාන්ද්‍රියෙන විහතත්තා. මුදුවිත්තං සතින්ද්‍රියසමායොගෙන, විහිංසාසාරම්භාදිකිලෙසපවෙසං නිවාරෙන්වා විත්තමුදුතාදිකුසලධම්මප්පවෙසනං කරොත්තං සහජාතං විත්තං මුදුං කරොති. සමාධින්ද්‍රියස්ස ආනුභාවෙන විනීවරණවිත්තං. තඤ්ඤි විසෙසනො නීවරණවිපක්ඛන්තන්ති. චිරිසින්ද්‍රියවසෙන උදග්ගවිත්තං. තඤ්ඤි ටීනමිද්ධසඬ්ඛාතලීනභාවවිපක්ඛන්ති. සද්ධින්ද්‍රියස්ස ආනුභාවෙන පසන්තවිත්තං තස්ස පසාදලක්ඛණත්තා. සාමුක්කංසිකාති එතං විසයවසෙන දෙසනං උපාලිත්ථෙරො පකාසෙති. සච්චානි හි සාමුක්කංසිකදෙසනාය විසයානි. අඤ්ඤා දුක්ඛාදීනි සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනානි ආපජ්ජති තස්ස විභාවනෙ සච්චානං නිද්දිට්ඨත්තා.

27. වතුද්දිසාති වතුසු දිසාසු. අභිසඬ්ඛරෙසිති අභිසඬ්ඛරි. කිමත්ථන්ති වෙ?
උභින්නං පටිලභිතඬ්ඛවිසෙසන්තරායනිසෙධනත්ථං. යදි සො පුත්තං පස්සෙය්‍ය, පුත්තස්සපි ධම්මවක්ඛුපටිලාභො අරහත්තුප්පත්ති, සෙට්ඨිස්සපි ධම්මවක්ඛුපටිලාභො න සියා. දිට්ඨසච්චොපි “දෙහි තෙ මාතුයා ජීවිත”න්ති වදන්තො කිමඤ්ඤං න කරෙය්‍ය. යසොපි තං වචනං පුත්වා අරහාපි සමානො සයං අප්පටික්ඛිපිත්වා භගවන්තං උල්ලොකෙන්තො කිමඤ්ඤාය සණ්ඨගෙය්‍ය.

28. උභොහිපි පත්තඬ්ඛවිසෙසකොටියා පත්තත්තා භගවා පුන තං පටිප්පස්සම්භෙසි. පුඬ්ඛෙ අගාරිකභූතොති තස්ස සොතාපන්නකාලං සන්ධායාහ.
සොතාපන්නො හි අගාරමජ්ඣෙකං වසනාරහත්තා අගාරියභූතො නාම භොති අපඬ්ඛජිතො. සම්පති පඬ්ඛජිතො සමානො අගාරමජ්ඣෙකවසනස්ස අභඬ්ඛත්තා “අගාරිකො”ති න වුච්චති, තස්මා ඵවමාහ. යස්ස දිට්ඨොති සම්ඛන්ධො, යෙන දිට්ඨොති පුත්තං භොති. “සෙය්‍යථාපි පුඬ්ඛෙ අගාරිකභූතො”ති වචනෙන ලද්ධතයත්තා පච්ඡා ගහපති ගිහිවෙසධාරිමෙව යසං සන්ධායාහ “යසෙන කුලපුත්තෙන පච්ඡාසමණෙනා”ති. තත්ථ වර බ්‍රහ්මවරියන්ති ආභිසමාවාරිකසීලං බ්‍රහ්මවරියං වර පරිපුරෙහි තාව, යාව සම්මාදුක්ඛස්සන්තකිරියා, යාව වුත්තිවිත්තාති අධිප්පායො. ලිඬ්ගබ්‍රහ්මවරියං සන්ධායාති පොරාණා, තඤ්ච යුත්තං. ලිඬ්ගමත්තඤ්ඤි සන්ධාය සො ආයස්මා “ලභෙය්‍යාහං, භන්තෙ, පඬ්ඛජ්ජං උපසම්පද”න්ති ආහ.

කිමත්ථං භගවා යසස්ස මාතු, පජාපතියා ව භත්තකිච්චං අකත්වා ව ධම්මං දෙසෙසිති? යසස්ස පඬ්ඛජ්ජාය සොකසල්ලසමප්පිත්තා දානඤ්ච සොමනස්සිකවිත්තෙන න දදෙය්‍යුං, සත්ථරි ව දොමනස්සප්පත්තා හුත්වා මග්ගපටිවෙධම්පි න ලභෙය්‍යුන්ති භගවා පයමං තාව තා විගතසොකසල්ලභද්දායො කත්වා පුන භත්තකිච්චං අකාසි.

30. සෙට්ඨානුසෙට්ඨිනන්ති අනුක්කමසෙට්ඨිනන්ති පොරාණා. “සෙට්ඨිනො වානුසෙට්ඨිනො ව යානි කුලානි, තානි සෙට්ඨානුසෙට්ඨානි කුලානි, තෙසං සෙට්ඨානුසෙට්ඨිනං කුලාන”න්ති ලිඬ්ඛිතං. ධම්මවිනයොති සාසනබ්‍රහ්මවරියං පාවචනන්ති ඉධ අත්ථනො එකං. අථ වා ධම්මෙන විනයො, න දණ්ඩසත්ථෙහිති

ධම්මවිනයො, ධම්මාය විනයො, න භිංසත්ථන්ති වා ධම්මතො විනයො,
නාධම්මතොති වා ධම්මො විනයො, නාධම්මොති වා ධම්මානං විනයො, න
අඤ්ඤෙසන්ති වා ධම්මකායන්තා, ධම්මසාමිත්තා වා ධම්මො භගවා, තස්ස ධම්මස්ස
විනයො, න තක්කිකානන්ති වා ධම්මවිනයො. සමානාධිකරණවසෙන වා
ධම්මවිනයො නීලුප්පලං විය, ධම්මො ව විනයො වාති ධම්මවිනයො එලාඵලං විය
නපුංසකමිති පුල්ලිඛිගාපදෙසතො අස්ස ලිඛිගභාවො සිද්ධො, යස්ස වා ධම්මො
විනයො, සො ධම්මවිනයො සෙනපටො පුරිසො විය, ධම්මෙන යුත්තො වා විනයො
ධම්මවිනයො අස්සරලො වියාති එවමාදිනා නයෙන යොජනා වෙදිතබ්බා.

34. “ඛණ්ඩසීමං නෙත්වා”ති භණ්ඩුකම්මාරොචනපටිභරණත්ථං වුත්තං. තෙන
“සභික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤමිපි එතස්ස කෙසෙ ඡිත්ථා”ති වත්තුං න වට්ඨති.
පබ්බාඡෙත්වාති ඉමස්ස අධිප්පායපකාසනත්ථං “කාසායානි අව්ඡාදෙත්වා එහි”ති
වුත්තං. උපජ්ඣායො වෙ කෙසමස්සුඔරොපනාදිති අකත්වා පබ්බඡත්ථං සරණානි
දෙති, න රුහති පබ්බඡ්ජා. කම්මවාචං සාවෙන්වා උපසම්පාදෙති, රුහති උපසම්පදා.
අප්පත්තවීරානං උපසම්පදාසිද්ධිදස්සනතො, කම්මවිපත්තියා අභාවතො වෙනං
යුජ්ජතෙවාති එකෙ. හොති වෙන්ථ –

“සලිඛිගස්සෙව පබ්බඡ්ජා, විලිඛිගස්සාපි වෙතරා;
අපෙනපුබ්බවෙසස්ස, තං ද්වයං ඉති වාපරෙ”ති.

භික්ඛුනා හි සහත්ථෙත වා ආණත්තියා වා දින්නමෙව කාසාවං වට්ඨති, අදින්නං
න වට්ඨති පන සන්තෙස්සෙව කාසාවෙසු, නාසන්තෙසු අසම්භවතොති තෙසං
අධිප්පායො. එවඤ්ඤ පන, භික්ඛවෙ, පබ්බාඡෙතබ්බො උපසම්පාදෙතබ්බො.
පඨමං....පෙ....අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි තීහි සරණගමනෙහි පබ්බඡ්ජං
උපසම්පදන්ති එත්ථ ඉමිනා අනුක්කමෙන දින්නෙහි තීහි සරණගමනෙහි පබ්බඡ්ජං
උපසම්පදං අනුජානාමි කෙවලෙහිති අධිප්පායදස්සනතො –

ආදින්නපුබ්බලිඛිගස්ස, නග්ගස්සාපි ද්වයං භවෙ;
නෙතරස්සාති නො බන්ති, සබ්බපාඨානුලොමතොති. –

ආවරියො. ආවරියෙන අදින්නං න වට්ඨති එත්ථ “පබ්බඡ්ජා න රුහතිති
වදන්ති”ති ලිබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙපි තථෙව ලිබ්බං. උරාදිනි යානානි නාම.
සංවුතාදිනි කරණානි නාම. “අනුනාසිකන්තං කත්වා එකසම්බන්ධං කත්වා
දානකාලෙ අන්තරා අට්ඨත්වා වත්තබ්බං. විච්ඡින්නදිත්වා දානෙපි යථාචුත්තට්ඨානෙ
එව විච්ඡෙදො, අඤ්ඤත්ත වට්ඨති”ති ලිබ්බං. අනුනාසිකන්තෙ දියාමානෙ බලිත්වා
“බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”ති මකාරෙන මිස්සිභූතෙ බෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා වට්ඨතිති
උපතිස්සත්ථෙරො. මිස්සං කත්වා වත්තුං වට්ඨති, වචනකාලෙ පන
අනුනාසිකට්ඨානෙ විච්ඡෙදං අකත්වා වත්තබ්බන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො. “එවං
කම්මවාචායමිපි”ති වුත්තං. උභතොසුද්ධියාව වට්ඨතිති එත්ථ මහාථෙරො
පතිතදන්තාදිකාරණාය අවතුරස්සං කත්වා වදති, ඛ්‍යත්තසාමණෙරො සමීපෙ

යීතො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං බ්‍යත්තං වදාපෙනි. මහාථෙරෙන අවුත්තං වදාපෙනීති න වට්ටති. කම්මවාචාය ඉතරො භික්ඛු වෙ වදති, වට්ටතීති. සඬ්ඝො භි කම්මං කරොති, න පුග්ගලොති. න නානාසීමපවත්තකම්මවාචාසාමඤ්ඤනයෙන පටික්ඛිපිතබ්බත්තා. අථ ථෙරෙන චතුරස්සං වුත්තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං වත්තුං අසක්කොත්තං සාමණෙරො සයං වත්වා වදාපෙනි, උභතොසුද්ධි ඵල භොති ථෙරෙන වුත්තස්සෙව වුත්තත්තා. බුද්ධං සරණං ගච්ඡන්තො අසාධාරණෙ බුද්ධගුණෙ, ධම්මං සරණං ගච්ඡන්තො නිබ්බානං, සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡන්තො සෙක්ඛධම්මං, අසෙක්ඛධම්මඤ්ච සරණං ගච්ඡතීති අග්ගහිතග්ගභණුවසෙන යොජනා කාතබ්බා. අඤ්ඤා සරණත්තයසඬ්ඤාදොසො. සබ්බමස්ස කප්පියාකප්පියන්ති දසසික්ඛාපදවිනිමුත්තං පරාමාසාපරාමාසාදි. “ආභිසමාවාරිකෙසු විනෙතබ්බො”ති වචනතො සෙඛියඋපජ්ඣායවත්තාදිආභිසමාවාරිකසීලමනෙත පුරෙතබ්බං. තත්ථ වාරිත්තස්ස අකරණෙ වාරිත්තස්ස කරණෙ දණ්ඩකම්මාරහො භොතීති දීපෙනි.

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියමාරකථාවණ්ණනා

35. “තෙන භෙතුනා”ති වචනතො පාළියං

“යොනිසොමනසිකාරාසම්මප්පධානා”ති භෙත්වත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති වෙදිතබ්බං.

දුතියමාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උරුචෙලපාටිභාරියකථාවණ්ණනා

37-8. වසෙය්‍යාමාති “ත්ථඤ්ච අහඤ්ච වසෙය්‍යාමා”ති පියවචනෙන තස්ස සඬ්ගණ්හනත්ථං වුත්තං කිර. තෙජසා තෙජන්ති ආනුභාවෙන ආනුභාවං. තෙජොධාතුයා වා තෙජොධාතුං. උභින්නං සජ්ජානිභූතානන්ති අනාදරත්ථෙ සාම්චචනං, භාවසත්තම්ඤ්ථෙ වා. අග්‍යාගාරමෙව ආදිත්තං, න තත්ථ වසනකො සත්තජාතිකො. අවින්තෙය්‍යො භි ඉද්ධිවිසයො. කස්මා පන භගවා අග්‍යාගාරම්පි අනාදිත්තං නාධිට්ඨාසීති? අත්තනො දුක්ඛජ්ජාදාභාවස්ස අනතිවිම්භාදිභාවජ්ජසඬ්ගතො. කිමත්ථං පරසන්තකං මහාසම්භාරපවත්තං තං විනාසෙතීති? පුන යථාපොරාණං ඉද්ධානුභාවෙන කත්තුකාමනාධිජ්ජායතො. පරියාදින්නොති ඛයං නීතො. තෙජසා තෙජන්ති ආනුභාවෙන ආනුභාවං. අග්‍යාගාරස්ස පරිත්තත්තා ඉතරො අත්ථො න සම්භවති. අයමත්ථො “මක්ඛං අසභමානො”ති ඉමිනා අතිවිය සමෙති. ඉද්ධානුභාවමක්ඛනඤ්චි තත්ථ මක්ඛො නාම. පත්තෙනාති පදුමපත්තෙනාතිපි පොරාණා. පදුමිනිසණ්ඛෙ යීතො භි භගවා තත්ථ අභොසීති තෙසං මති.

39. දින්නන්ති අනුමතින්ති අත්ථො. අභිනො නිබ්භයො. කස්මා? යනො සො මග්ගෙන භයමතීතො. “සුමනමනසොති සුන්දරචිත්තසඬ්ඛාතමනො. සුමනො එව වා”ති ලිබ්තං. තෙජොවාති අග්ගි විය. ධාතුකුසලොති තෙජොධාතුමිහි කුසලො. “ඛ්ඛාදිතා වෙ”ති සද්දලක්ඛණත්තා ව උපසග්ගො. තෙජොධාතුසමාපත්තීසු කුසලො ඉච්චෙවත්ථො. උදිච්ඡරෙති උල්ලොකෙසු. “සංපරිවාරෙසු”න්ති ව ලිබ්තං. ඉති එවං භණන්තීති අත්ථො. භතාති සමාති අත්ථො, කාළකාව භොන්තීති කිරෙත්ථ අධිජ්ජායො. ඊසකම්පි ඛ්ඛාපාරං අකත්වා උපසමානුරූපං තිට්ඨන්ති. යෙ ව අනෙකවණ්ණො අවිච්චියො භොන්තීති තං දස්සෙතුං “නිලා අථ ලොහිතිකා”තිආදිමාහ.

40. චතුද්දිසාති චතුසු දිසාසු.

44. පංසුකුලං උජ්ජන්නන්ති පරියෙසමානස්ස පටිලාභවසෙන උජ්ජන්නං භොති. චිත්තචිත්තපාටිහිරදස්සනත්ථාය ව සා පරියෙසනා. සා අයං සායං. තා ඉමා තයිමා. ද්වෙ එකතො ගහෙත්වා වදති. ආයාමි අහං ආයමහං. එතන්ති එතස්ස. යථා මයන්ති යස්මා මයං.

50-51. උදකවාහකොති උදකොසො. උදකසොතොති පොරාණා. “යාය ත්ව”න්ති පුබ්බභාගවිපස්සනාපටිපදං සන්ධාය වුත්තං. චිරපටිකාති චිරපභුති, නාගදමනතො පට්ඨාය චිරපටිකා. “චිරපටිසඬ්ඛා”තිපි වදන්ති. කෙසම්ස්සන්තිආදිමිහි අබ්බොකිණ්ණං විසුං විසුං බන්ධිත්වා පක්ඛිත්තත්තා කෙසාදයොව කෙසම්ස්සාති පොරාණා. බාරිකාජම්ස්සන්ති එත්ථ බාරි වුවචති තාපසපරික්ඛාරො. ජටිලෙ පාහෙසීති ද්වෙ තයො තාපසෙ පාහෙසී. “සොළසාතිරෙකඅඬ්ඪප්ඵඬ්ඪානි පාටිභාරියසහස්සානි”ති වුත්තං.

54. අග්ගිභුත්තෙ කතපරිවයත්තා භගවා තෙසං ආදිත්තපරියාය-මහාසී (සං. නි. 4.28). තත්ථ එකච්චං ආරම්මණවසෙන ආදිත්තං චක්ඛාදි රාගග්ගිනා, එකච්චං සම්පයොගවසෙන චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදයිතාදිකෙනෙව, එකච්චං අභිභුතත්ථෙත චක්ඛාදි එව ජාතිආදිනා, එකච්චං පච්චයත්ථෙත, තදෙව සොකාදිනාති යථාසම්භවමෙත්ථ ආදිත්තතා වෙදිතබ්බා. එත්ථ කිඤ්චාපි දුක්ඛලක්ඛණමෙවෙකං පාකටං, තදනුසාරෙන පන ඉතරං ලක්ඛණද්වයමිපි තෙහි දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං දුක්ඛාකාරස්ස ඉතරාකාරදීපනතො. සන්තසුඛතණ්හාහිනිවිට්ඨත්තා පනෙසං දුක්ඛලක්ඛණපුබ්බඬ්ඪගමා දෙසනා කතාති වෙදිතබ්බා.

උරුවෙලපාටිභාරියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා

55-7. වත්ථුකාමභූතා ඉත්ථියො කාමිත්ථියො. දුතියාදයො අස්සාසකා. යස්මා අනුජ්ජන්තො එව භගවති බුද්ධකොලාභලං ලොකෙ පයමමෙව වස්සසහස්සං.

උප්පජ්ජති. බ්‍රහ්මානො ච බ්‍රහ්මණුවණ්ණං අහිනිමිතීන්වා වෙදෙසු
සහස්සත්තයමත්තං බුද්ධපටිසංයුත්තං පරියත්තිං පක්ඛිපිත්වා වාචෙන්ති, භගවතො
ජාතිනො පටියාය ච බුද්ධකථා ලක්ඛණඤ්ඤාහි බ්‍රහ්මණෙහි උප්පාදිතා, පත්ථටා
ලොකෙ, තස්මා යුජ්ජන්ති, න අඤ්ඤාං. “තමද්දස ඛිම්බිසාරො, පාසාදස්මිං
පතිට්ඨිතො” තිආදිගාථාහි බොධිසත්තකාලෙ එව අහිසිත්තතා ඛිම්බිසාරස්ස සිද්ධා.

58. ඉධාචුසො ඛිණාසවො හික්ඛු පඤ්චඩ්ගච්ඡපහීනො හොති
ඡළඬිගසමන්තාගතො එකාරක්ඛො චතුරාපස්සෙනො පණුන්තපච්චෙකසච්චො
සමවයසට්ඨෙසනො අනාවිලසඬිකජ්ජො පස්සද්ධකායසඬිබාරො සුවිමුත්තචිත්තො
සුවිමුත්තපඤ්ඤොති (දී. නි. 3.348, 360; අ. නි. 10.19) දස අරියවාසා නාම.
රූපාරූපසමාපත්තියො අට්ඨ නිරොධසමාපත්ති මහාකරුණාසමාපත්තීතිපි
පොරාණා. තත්ථ නීවරණා පඤ්චඩ්ගා ච. ඡළඬිගුපෙක්ඛා ඡළඬිගා. සතාරක්ඛෙන
එකාරක්ඛා. සඬිබාය එකං පටිසෙවති, අධිවාසෙති, පරිවජ්ජෙති, සඬිබාය එකං
විනොදෙතීති අයං චතුරාපස්සෙනො. පුටුසමණුබ්‍රහ්මණානං පුටුපච්චෙකසච්චානි
චත්තාරි පහීනානි, එවං පණුන්තපච්චෙකසච්චො. කාමෙසනා භවෙසනා පහීනා
හොති, බ්‍රහ්මචරියෙසනා පටිජ්ජස්සද්ධා, එවං සමවයසට්ඨෙසනො.
කාමබ්‍යාපාදවිහිංසාසඬිකජ්ජො පහීනො හොති, එවං අනාවිලසඬිකජ්ජො, සුඛස්ස ච
පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති එවං සුවිමුත්තචිත්තො හොති.
රාගො පහීනො උච්ඡින්නමුලො...පෙ.... අනුප්පාදධම්මොති පජානාති, දොසො,
මොහො අනුප්පාදධම්මොති පජානාති, එවං සුවිමුත්තපඤ්ඤොති.

“යානායානං විපාකඤ්ච, ඤාණං සබ්බත්ථගාමිනි;
අනෙකධාතුයො ලොකං, අධිමුත්තිඤ්ච පාණිනං.

“ජානාති ඉන්ද්‍රියානඤ්ච, පරොපරියතං මුනි;
ඤානාදිසංකිලෙසාදි-ඤාණං විජ්ජත්තයං තථා” ති. –

ඉමානි දස බලානි. අසෙක්ඛඩ්ගානි නාම අසෙක්ඛා සම්මාදිට්ඨි...පෙ....
අසෙක්ඛවිමුත්ති අසෙක්ඛවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනන්ති. තත්ථ දසමං අසෙක්ඛං. එතෙහි
දසහි චූපෙතො පාරමිහිති පොරාණා.

ඛිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

60. කිං කාහසීති කිං කාහති. “කිං කරොති, කිං කරොසී” ති වා බ්‍යඤ්ජනං බහුං
චත්වාති අත්ථො. පටිපාදෙන්තොති නිගමෙන්තො. “පච්චබ්‍යථා, පච්චබ්‍යථ” තිතිපි
පයන්ති. කජ්ජනහුතෙහීති එත්ථ දසකානං සතං සහස්සං, සහස්සානං සතං
සතසහස්සං, සතසහස්සානං සතං කොටි, කොටිසතසහස්සානං සතං පකොටි,
පකොටිසතසහස්සානං සතං කොටිපකොටි, කොටිපකොටිසතසහස්සානං සතං

නභ්‍රතන්ති වෙදිතබ්බං. කප්පනභ්‍රතෙහීති එවමනුසාරතො අබ්භතීතං නාමාති
බන්ධකභාණකානං පායොති.

63. “කුලච්ඡේදායා”ති පායො, කුලපච්ඡේදායාති අත්ථො. මනුස්සා “ධම්මෙන
කිර සමණා සකාපුත්තියා නයන්ති, නාධම්මෙනා”ති න පුන වොදෙසුන්ති එවං
පායසෙසෙන සම්බන්ධො කාතබ්බො.

එත්තාවතා ථෙරො නිදානං නිට්ඨපෙසිති වෙදිතබ්බං. භොන්ති චෙත්ථ –

“යං ධම්මසෙනාපති එත්ථ මූල-
ගන්ථස්ස සිද්ධික්කමදස්සනෙන;
නිදානනිට්ඨානමකංසු ධම්ම-
සඬගාහකා තෙ විනයක්කමඤ්ඤු.

“නිදානලීනත්ථපදානමෙව,
නිදානිට්ඨානමිදං විදිත්වා;
ඉතො පරං වෙ විනයත්ථයුත්ත-
පදානි වීමංසනමෙව ඤෙය්‍ය”න්ති.

සාරිපුත්තමොග්ගලේලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා

64. බුද්ධුපජ්ඣායකානං ඉතරෙසං එහිහික්ඛුනං නිවාසනපාරුපනකප්පතො
නෙසං විසුං විසුං සදිසත්තා “දුන්නිවත්ථා දුප්පාරුතා අනාකප්පසම්පන්නා”ති
වුත්තා. න කෙවලඤ්ච ඉත්ථම්භූතා පිණ්ඩාය වරන්ති, අපිව මනුස්සානං
භුඤ්ජමානානං උපරිතිආදි. මනුස්සා උප්ඣායන්ති පිපාසාසහනතො, ඉතරෙසං
ආකප්පසම්පත්තියා පසන්නත්තා ව.

65. තෙන කො උපජ්ඣායො ගහෙතබ්බොති? “තදා සො යස්ස සන්තිකෙ
පබ්බාජිතො, එතරහි යස්ස සන්තිකෙ උපසම්පදාපෙක්ඛො භොති. උපජ්ඣායෙන ව
සාධුති සම්පට්ච්ඡනං සන්ධායා”ති කෙහිවි ලිබ්බං. තං තෙ එවං ජානන්ති
“උපජ්ඣායෙන ‘සාහු’තිආදිනා සම්පට්ච්ඡිතෙ සද්ධිවිහාරිකස්ස ‘සාධු සුට්ඨ
සම්පට්ච්ඡාමී’ති වචනං කෙවලං හික්ඛුහි ආවිණ්ණමෙව, න කත්ථවි දිස්සති, තස්මා
විනාපි තෙන උපජ්ඣායො ගහිතොව භොති”ති. තත්ථ සාහුති සාධුති වුත්තං භොති.
ලහුති ලහු, ත්වං මම න භාරියොසිති වුත්තං භොති. ඔපායිකන්ති උපායපටිසංයුත්තං,
ඉමිනා උපායෙන ත්වං මෙ ඉතො පට්ඨාය භාරො ජාතොසිති අත්ථො. පතිරුපන්ති
අනුරූපං තෙ උපජ්ඣායග්ගහණන්ති අත්ථො.

66. තාදිසමෙව මුඛධොවනොදකං උතුමිහි එකසභාගෙහි. ඉතො පට්ඨායාති “න
උපජ්ඣායස්ස භණ්ණානස්සා”ති එත්ථ වුත්තන-කාරතො පට්ඨාය. තෙන “නාතිදුරෙ

ගන්තබ්බං, නාවිවාසන්තෙ ගන්තබ්බං”න්ති එත්ථ චුත්තන-කාරෙන අනාපත්තීති දිපෙතීති එකෙ. සචිත්තකා අයං ආපත්ති, උදාහු අචිත්තකාති? අනාදරියපච්චයත්තා සචිත්තකා. අනාදරියපච්චයතා කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? අනාදරියපච්චයෙහි සඬගහිතන්ති. පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ සෙබ්බියානං ගණපරිච්ඡේදාකරණඤ්ඤි ඛන්ධකපරියාපන්නාපත්තියා සඬගණ්හනත්ථං. ඉදං පන ලක්ඛණං වාරිත්තෙයෙව වෙදිතබ්බං, න වාරිත්තෙ අකප්පියමංසබ්බාදිආපත්තීනං අචිත්තකත්තා. ඛන්ධකවාරිත්තානං තෙහි සඬගහො, සෙබ්බියවාරිත්තෙයෙව අචිත්තකෙහි සුපොදනවිඤ්ඤත්තිපච්චයාදීහිති ආචරියො. යත්ථ යත්ථ න-කාරෙන පටිසෙධො කරියති, කිං සබ්බත්ථ දුක්කටාපත්තීති? ආම. යත්ථ අට්ඨකථාය නයො න දස්සිතො, තත්ථ සබ්බත්ථ. පරතො හි අට්ඨකථායං “සවෙ පන කාළවණ්ණකතා වා සුඛාබ්බද්ධා වා හොති නිරජමත්තිකා, තථාරූපාය භූමියා යපෙතුං වට්ටති”තිආදිනා නයෙන නයො දස්සිතො.

එත්ථාහ – යස්මා පාළියංයෙව “සවෙ උපජ්ඣායස්ස අනහිරති උජ්ජන්නා හොති, දිට්ඨිගතං උජ්ජන්නං හොති”ති (මහාව. 66) භගවතො වචනවසෙන අට්ඨකථායං චුත්තනෙයො යුත්තොති දස්සෙතුං “නාතිදුරෙ නාවිවාසන්තෙ”ති එත්ථ කො භගවතො වචනලෙසොති? චුච්චතෙ – “පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙනබ්බං”න්තිආදීනි වදන්ති දෙසනියමනතො. උපජ්ඣායෙන අනුමතංයෙව පයමගමනන්ති වෙ? න, අසිද්ධත්තා, සිද්ධෙපි යථාචුත්තනයසිද්ධිතො ව. න හි වාරිත්තස්ස අනුමති අනාපත්තිකරා හොති, එවං සන්තෙපි විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. කොට්ඨකන්ති ද්වාරකොට්ඨකං. න නිස්සජ්ජිතබ්බං, න නිදහිතබ්බං වා.

උපජ්ඣායචත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා

68. අධිමත්තං ගෙහස්සිතපෙමං න හොතීති එත්ථ ගෙහස්සිතපෙමං න අකුසලමිච්චෙව දට්ඨබ්බං බිණාසවානම්පි සාධාරණත්තා ඉමස්ස ලක්ඛණස්ස. න බිණාසවානං අසම්මාවත්තනාභාවතොති වෙ? න, තෙසං න පණාමෙතබ්බං තංසමන්තාගමනසිද්ධිතො, තස්මා “මමෙස භාරො”ති මමත්තකරණං තත්ථ පෙමන්ති වෙදිතබ්බං. “එකො චත්තසම්පන්නො...පෙ.... තෙසං අනාපත්ති”ති එත්ථ විය සවෙ එකො චත්තසම්පන්නො හික්ඛු ‘හන්තෙ, තුම්හෙ අප්පොස්සුක්කා හොථ, අහං තුම්හාකං සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං වා ගිලානං වා උපට්ඨහිස්සාමි, ඔවදිතබ්බං ඔවදිස්සාමි, ඉති කරණියෙසු උස්සුක්කං ආපජ්ජිස්සාමි’ති වදති, තෙ එවාසද්ධිවිහාරිකාදයො ‘හන්තෙ, තුම්හෙව කෙවලං අප්පොස්සුක්කා හොථා’ති වදන්ති, චත්තං වා න සාදියන්ති, තතො පට්ඨාය ආචරියුපජ්ඣායානං අනාපත්ති”ති චුත්තං.

නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාධ්‍යාන්තර භාවත්ප්‍රකාශණය

73. “පුතිමුත්තන්ති මුත්තං පුතිකායො වියා” ති වත්වාපි “පුතිභාවෙන මුත්තං පටිනිස්සට්ඨං භෙසජ්ජං පුතිමුත්තභෙසජ්ජ”න්ති ලිඛිතං. සබ්බත්ථ ඉත්ථන්තාමොති එකොව න-කාරො භොති.

රාධ්‍යාන්තර භාවත්ප්‍රකාශණය නිව්ඨිතා.

ආචරියවත්තකථාවණය

76. “ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමී” ති වුත්තං. “ආයස්මතො ඔවාදං නිස්සාය වසාමී” ති පාඨසෙසවසෙන වෙදිතබ්බා. නිස්සායාති වා නිස්සයා, නිස්සයෙනාති වුත්තං භොති. ආයස්මතොති වා උපයොගත්ථෙ සාමිව්වනං.

ආචරියවත්තකථාවණය නිව්ඨිතා.

නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථාවණය

83. දිසං ගතොති තත්ථ ධුරනික්ඛිත්තවාසො හුත්වා තිරොගාමං ගතො. යත්ථ නිස්සයො ලබ්භති, තත්ථ ගන්තබ්බන්ති එත්ථාපි උපජ්ඣායෙ වුත්තනයෙනෙව “කතිපාහෙන ගමිස්සාමී” ති ගමනෙ වෙස උස්සාහො රක්ඛති. මා ඉධ පටික්කමීති මා ඉධ ගච්ඡ. සභාගා නාම උපජ්ඣායස්ස සිස්සා. තත්ථ නිස්සයං ගහෙත්වා. යදි එවං කො විසෙසොති වෙ? තෙන ඉදං වුච්චති “අප්පෙව නාම ඛමෙය්‍යා” ති. වසිතුං වට්ඨන්ති උපජ්ඣායෙන පරිච්චත්තන්තා උපජ්ඣායසමොධානං නිරත්ථකන්ති අත්ථො. සථෙ උපජ්ඣායො විරෙන අනුග්ගහෙතුකාමො භොති, තතො පට්ඨාය උපජ්ඣායොව නිස්සයො. උපජ්ඣායො වෙ අලජ්ඣී භොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අනෙකක්ඛන්තුං වාරෙත්වා අවිරමන්තං උපජ්ඣායං පභාය විනාපි නිස්සයපණාමනෙන අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයං ගහෙත්වා වසිතබ්බං. උපජ්ඣායස්ස වෙ ලිඛිතං පරිච්චත්තති, එකදිවසමිපි න රක්ඛති. පක්ඛපණ්ඩකො වෙ භොති, නිස්සයජාතිකො වෙ “උපජ්ඣායස්ස සුක්කපක්ඛං ආගමෙහී” ති වදති, සයමෙව වා ආගමෙහි, වට්ඨති. උපජ්ඣායො වෙ උක්ඛෙපනියකම්මකතො භොති, නානාසංවාසකභූමියං ධීතන්තා නිස්සයො පටිප්පස්සමහති. සම්මාවත්තන්තං පන පස්සිත්වා කම්මපටිප්පස්සද්ධිං ආගමෙතුං ලභති. මානත්තාවාරී වෙ භොති, අබ්භානං ආගමෙතබ්බං. දිසං වෙ පරිවාසං වරති, අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො, උපජ්ඣායසමොධානං අප්පමාණං. පරිවාසමානත්තාවාරිනා හි න නිස්සයො දාතබ්බො. යං පන පාරිවාසිකක්ඛන්ධකට්ඨකථායං වුත්තං “සද්ධිවිහාරිකානම්පි සාදියන්තස්ස දුක්කට්ඨමොවා” තිආදි (වුළුව. අට්ඨ. 75), තං යථාවුත්තමත්ථං සාධෙති එව. යං පන වුත්තං “සථෙ සද්ධාපබ්බජිතා කුලපුත්තා ‘තුම්හෙ, හන්තෙ, විනයකම්මමත්තං කරොථා’” ති වත්වා වත්තං කරොන්තියෙව, ගාමප්පවෙසනං ආපුච්ඡන්තියෙව, තං වාරිතකාලතො පට්ඨාය අනාපත්ති” ති. තං වත්තසාදියනපච්චයා දුක්කට්ඨාභාවමත්තදීපනත්ථං, සද්ධිවිහාරිකානං සාපෙක්ඛතං

වා සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මා තෙ වෙ උපජ්ඣායෙන වාරිතානුරූපමෙව පටිපජ්ජන්ති, නිස්සයො තෙසං පටිපජස්සද්ධොති සිද්ධං හොති.

ද්වෙ ලෙඩ්චුපාතෙ අතික්කම්ත්වා නිවත්තනීති “එත්තාවතා දිසාපක්කන්තො නාම හොති, තස්මා අන්තෙවාසිකෙ අනික්ඛිත්තධුරෙපි නිස්සයො පටිපජස්සමිහති. ආවරියුපජ්ඣායා ද්වෙ ලෙඩ්චුපාතෙ අනතික්කම්ම ලෙඩ්චුපාතද්වයබ්භන්තරෙ තිරොවිහාරෙපි පරික්ඛිත්තෙ, අපරික්ඛිත්තෙ වා වසිතුං වට්ටතී” ති ලිබ්බං. අපරික්ඛිත්තෙයෙවාති නො තක්කොති ආවරියො, එත්ථ පන අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො විමුත්තෙ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසන්තීති අධිජ්ජෙයො. විහාරොති චෙත්ථ “තාදිසස්ස විහාරස්ස අන්තෙ යීතා එකා කුටිකා අධිජ්ජෙතාති උපනිස්සත්ථෙරො” ති වුත්තං. තත්ථ “සවෙ උහොපි ආවරියන්තෙවාසිකා කෙනවි...පෙ.... නිස්සයො න පටිපජස්සමිහති” ති ඉමිනා සාමඤ්ඤතො වුත්තෙන අට්ඨකථාවචනෙන ධම්මසිරිත්ථෙරවාදො සමෙති. අපරික්ඛිත්තෙ වාති ද්විත්තං ලෙඩ්චුපාතානං අන්තො පරික්ඛිත්තො වා හොති අපරික්ඛිත්තො වා. “බහිසීම” න්ති ව වුත්තත්තා අන්තොවිහාරසීමායං ද්වෙ ලෙඩ්චුපාතෙ අතික්කම්ත්වාපි වසිතුං වට්ටතීති සිද්ධත්තා පන උපනිස්සත්ථෙරවාදො න සමෙති. එකාවාසෙ හි පරික්ඛිත්තෙ වා අපරික්ඛිත්තෙ වා අන්තමසො අන්තොතියොජනෙපි වසතො නිස්සයො න පටිපජස්සමිහති. සො ව උපවාරසීමාය පරිච්ඡින්නො, සා ව උපවාරසීමා පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙන අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නො එකාවාසො.

උපොසථක්ඛන්ධකෙ එකාවාසවිමතියං සීමාය අනුඤ්ඤාතත්තාති වෙ? න, විවරක්ඛන්ධකට්ඨකථාය විවාරිතත්තා. යථාහ “සීමට්ඨකසඬිසො භාජෙත්වා ගණ්භාතු” ති (මහාව. අට්ඨ. 379). කතරසීමාය භාජෙතබ්බං? මහාසිවත්ථෙරො කිරාහ “අවිජ්ජවාසසීමායා” ති. තතො නං ආහංසු “අවිජ්ජවාසසීමා නාම තියොජනාපි හොති, එවං සන්තෙ තියොජනෙ යීතා ලාහං ගණ්භිස්සන්ති, තියොජනෙ යත්වා ආගන්තුකවත්තං පුරෙත්වා ආරාමං පවිසිතබ්බං හවිස්සති, ගමිකො තියොජනං ගන්ත්වා සෙනාසනං ආපුච්ඡිස්සති, නිස්සයපටිපන්නස්ස තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො පටිපජස්සමිහිස්සති, පාරිවාසිකෙන තියොජනං අතික්කම්ත්වා අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං හවිස්සති, භික්ඛුනියා තියොජනෙ යත්වා ආරාමජ්ජවෙසනා ආපුච්ඡිතබ්බා හවිස්සති, සබ්බමෙතං උපවාරසීමාපරිච්ඡෙදවසෙන කාතුං වට්ටතීති. තස්මා අන්තොඋපවාරසීමාය ලෙඩ්චුපාතද්වයං අතික්කම්ත්වාපි වසතො නිස්සයො තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො න පටිපජස්සමිහතීති සිද්ධං. කාමඤ්චෙත්ථ උපවාරසීමාය තියොජනජ්ජමාණාය, අතිරෙකාය වා යථාවුත්තදොසජ්ජසඬිගො සියාති. සා හි ආවාසෙසු වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති, පරිභායන්තෙසු පරිභායතීති වුත්තත්තා, තස්මා තාදිසස්ස විහාරස්ස අන්තෙ යීතා එකා කුටි විහාරොති ඉධාධිජ්ජෙතා. සාපි තස්සෙව විහාරස්ස කුටිකාව හොතීති කත්වා සො ආවාසො හොති. නානාවාසො එව වෙ අධිජ්ජෙතො, “අන්තෙ යීතා කුටිකා” ති න වත්තබ්බං. ද්විත්තං ලෙඩ්චුපාතානං අබ්භන්තරෙ පන අපරික්ඛිත්තෙ නානාවාසෙ නිස්සයො න පටිපජස්සමිහතීති ය්වායං “නො තක්කො” ති වුත්තො,

සො තාදිසෙ නානාචාසෙ සෙනාසනග්ගාහස්ස අප්පට්ඨපස්සද්ධිනායෙන වුත්තො. සෙනාසනග්ගාහො හි “ගහණෙන ගහණං ආලයො පට්ඨපස්සමිහති”ති ලක්ඛණත්තා ඉතරත්ථ පට්ඨපස්සමිහති. තත්‍රායං පාළි “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා උපනන්දො සක්‍යපුත්තො එකො ද්විසු ආචාසෙසු වස්සං වසි...පෙ.... දෙථ, හික්ඛවෙ, මොසපුරිසස්ස එකාධිප්පාය”න්ති (මහාව. 364). අට්ඨකථායඤ්චස්ස එවං වුත්තං “ඉදඤ්ච නානාලාභෙහි නානුපචාරෙහි එකසීමිච්චාරෙහි කථිතං, නානාසීමිච්චාරෙ පන සෙනාසනග්ගාහො පට්ඨපස්සමිහති”ති (මහාව. අට්ඨ. 364). අපරික්ඛිත්තා නානාචාසා එකුපචාරසඬ්ඛාං ගච්ඡන්ති. පරික්ඛිත්තඤ්ච එකුපචාරං අපරික්ඛිත්තසඬ්ඛාං ගච්ඡති. එත්තාවතා ලෙඬ්චුපාතද්වයබ්‍රහ්මන්තරෙ අපරික්ඛිත්තෙ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසතො නිස්සයො පන න පට්ඨපස්සමිහති, පරික්ඛිත්තෙ පට්ඨපස්සමිහති එවාති අයමත්ථො සාධිතොති. එත්ථාහ – ද්වෙ ලෙඬ්චුපාතෙ අතික්කම්මිථාව සතොපි නිස්සයො න පට්ඨපස්සමිහති. වුත්තඤ්ච නිස්සග්ගියට්ඨකථායං “සවෙ ගච්ඡන්තානංයෙව අසම්පත්තෙසු දහරෙසු අරුණං උග්ගච්ඡති, වීචරං නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සයො පන න පට්ඨපස්සමිහති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.495)? වුවිචතෙ – තං උපජ්ඣායෙන සමාගමෙ සඋස්සාහතාය වුත්තං. ඉධ ධුවචාසං සන්ධාය, තස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං න විලොමෙන්නි. කෙවි පන “ද්වෙ ලෙඬ්චුපාතං අතික්කම්මාති ඉදං දෙවසිකං ආරොචෙත්වා වසනවසෙන වුත්තං”න්ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙවාති මම තක්කො. දෙවසිකං ආරොචෙත්වා වත්ථබ්බන්ති හි නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං දිස්සති, තඤ්ච පන අපකතඤ්ඤාහි ආචිණ්ණන්ති වෙදිතබ්බං.

නිස්සයපට්ඨපස්සද්ධිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා

84. න අසෙක්ඛෙන සීලක්ඛන්ධෙනාතිආදි “අත්තානමෙව පයමං, පතිරුපෙ නිවෙසයෙ”ති (ධ. ප. 158) වචනවසෙන වුත්තං, න ආපත්තිඅඩ්ගවසෙන. නීලසමායොගතො නීලං විය වුත්තං “අසෙක්ඛෙන විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙනා”ති. අධිසීලෙ සීලවිපන්නො නාම ආපජ්ජිත්වා අවුට්ඨිතො.

උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා

86. යො සො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති එත්ථ ද්වෙ අත්ථවිකප්පා – තස්ස පසුරස්ස හික්ඛුභාවං සන්ධාය අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො, සො හික්ඛු තංයෙව තිත්ථායතනං සඬ්කම්මි අයමෙකො අත්ථො. එවං තිත්ථියපක්කන්තකො පුන ගිහිවෙසෙන ආගතො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො, සො ආගතො න උපසම්පාදෙනබ්බොති අයමෙකො අත්ථො. තං අඤ්ඤතිත්ථියපක්කන්තකං

යපෙත්වා “යො සො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො” ති එත්ථ න ගිහිවෙසධාරණොව පුබ්බසද්දෙන වුත්තො, කිත්තු තස්මිං අත්තනො යථාසමාදින්නතිත්ථියවෙසෙ යිනොපි. දිට්ඨිවසෙන අතිත්ථියභූතත්තා අතිත්ථියපුබ්බො, සො පනාගතො විබ්භන්තො ආගච්ඡති, තස්ස පරිවාසදානකිච්චං නත්ථි. කිං ඉමස්ස අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බස්ස භික්ඛුවෙසං ගහෙත්වා සරණගමනෙන සාමණෙරපබ්බජ්ජා ජාතා, න ජාතාති? කිඤ්චෙත්ථ යදි ජාතා, “යො සො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤොපි අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඨ්ඨති පබ්බජ්ජං, ආකඨ්ඨති උපසම්පදං, තස්ස චත්තාරො මාසෙ පරිවාසො දාතබ්බො” ති (මහාව. 86) චචනං විරුජ්ඣති. අථ න ජාතා, පරිවාසකම්මවාචාය පබ්බජ්ජාය අපරාමසනං විරුජ්ඣතිති. තත්ථ මහාවිහාරවාසීනො “සාමණෙරස්සෙව සතො පරිවාසො දාතබ්බො” ති වදන්ති. ඉතරෙ තථා න වදන්ති. තෙ හි “එවං ආරාධකො බො භික්ඛවෙ අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො ආගතො උපසම්පාදෙනබ්බො” ති (මහාව. 87) සුත්තපදං පරිහරිතබ්බං, පුරෙ ච පච්ඡා ච ‘අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො’ ති චචනසාමඤ්ඤතො න සාමණෙරො ජාතොති වෙ, යදි එවං අපබ්බාපෙත්වාච උපසම්පාදෙනබ්බොති ආපජ්ජති. තතො ච සබ්බපයමං වුත්තසුත්තං විරුජ්ඣති. ‘තිත්ථායතනං සඨකන්තො’ ති පාඨොපි න සුන්දරං. පාණාතිපාතාදීසු අඤ්ඤතරං සවෙ භිත්දති, චත්තාරො මාසෙ පරිපුණ්ණෙපි පුන පරිපුරෙතබ්බං විය දිස්සති. වුත්තම්පි තස්ස සංවරං භික්ඛකරණත්ථාය අනුඤ්ඤාතත්තා සීලෙ චත්තබ්බං නත්ථි” ති වදන්ති, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. සරණාති සවෙ හිජ්ජන්ති සාමණෙරස්සෙව.

අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චාබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා

88. නබ්බිට්ඨිති වුළඬගුලිනබ්බිට්ඨි අධිප්පෙතා. “පට්ච්ඡන්තෙ නබ්බිට්ඨිතො මහත්තම්පි වට්ටති, එවං සෙසෙසුපි” ති කෙච්චි වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති විය. පද්ධමකණ්ණිකාපි ආරුළුහෙ රත්තපද්ධමවණ්ණවිත්තං.

පඤ්චාබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චොරවත්ථුකථාවණ්ණනා

91-2. ධම්මසාමීති යස්මා සයං ධම්මසාමී, තස්මා භික්ඛුහි අපබ්බාපෙතබ්බකම්පි චොරං අඬගුලිමාලං පබ්බාපෙත්වා ආයතිං එවමාහාති අත්ථො. පාළිපොත්ථකෙසු “බරහෙදකො” තිපි ලිඛිතං. සන්නිසින්නාසුති වූපසන්නාසු.

චොරවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉණායිකදාසවත්ථුකථාවණ්ණනා

96. පස්ස මෙ පත්තච්චරමත්තං, අභං ඉදං දස්සාමිති සාමිච්චි, යතො නත්ථි ආපත්ති. උපඩ්ඪුපඩ්ඪන්ති ථොකං ථොකං.

97. දෙසචාරිත්තන්ති සාවනපණ්ණාරොපනාදි තං තං දෙසචාරිත්තං. “දෙවදාසිපුත්තෙ වට්ඨති”ති ලිඛිතං. “ආරාමිකං වෙ පබ්බාපේතකාමො, අඤ්ඤමෙකං දත්වා පබ්බාපේතබ්බං”න්ති වුත්තං. මහාපච්චරිවාදස්ස අයමිධ අධිප්පායො. “භික්ඛුසඤ්ජස්ස ආරාමිකෙ දෙමා”ති දින්නත්තා න තෙ තෙසං දාසා. “ආරාමිකො ව නෙව දාසො න භුජිස්සොති වත්තබ්බතො න දාසො”ති ලිඛිතං. තක්කාසිඤ්චනං සිහලදීපෙ චාරිත්තං. තෙ ව පබ්බාපේතබ්බා සඤ්ජස්සාරාමිකත්තා. නිස්සාමිකං දාසං අත්තනාපි භුජිස්සං කාතුං ලහති. “දාසස්ස පබ්බෙත්ථා අත්තනො සාමිකෙ දිස්වා පලායන්තස්ස ආපත්ති නත්ථිති වදන්ති”ති ව ලිඛිතං. අත්තනො වා දාසො අස්ස භික්ඛුනොති අත්ථො. නිස්සාමිකස්ස දාසස්ස රාජා සාමි, තස්මා රාජානං වා තස්මිං ගාමෙ මනුස්සෙ වා ආපුච්ඡන්වා පබ්බාපේතබ්බොති ඵකෙ. “භුජිස්සං කත්වා”ති ලිඛිතං. තස්ස පරිහාරං භණන්ති “යථා භුජිස්සො හොති, තථා කත්තබ්බො”ති. ඵං සඤ්ජස්සෙ වත්වා “පයොජනං නත්ථි”ති කෙහිවි ලිඛිතං. භුජිස්සං කාතුමෙව වට්ඨති “සවෙ පස්සන්ති, අනුබන්ධස්සන්ති”ති වුත්තං. ආපත්ති නත්ථි. “අසුද්ධා කිර මෙතිපි තං සන්ධායෙව වුත්ත”න්ති වදන්ති.

ඉණ්ණාසිකදාසවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කම්මාරහණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා

98. කම්මාරහණ්ඩුති එත්ථ දාරකො වුළාමත්තං යපෙත්වා ආගච්ඡති, තස්මා ආපුච්ඡතුං ලහති. තඤ්චෙ යො වා අඤ්ඤො වා අවහරති, දොසො නත්ථි. “කෙසමස්සුඛරොහනං අකත්වා අසනියා සරණානි දත්වා පබ්බාපේති, රුහතෙවා”ති වදන්ති.

101-3. එත්ථ කුලෙ. “උභයානි බො පනස්ස...පෙ.... අනුබ්බාඤ්ජනසොති සබ්බොපායං පහෙදො මාතිකාට්ඨකථායං ඤාතො හොති”ති ව “ආපත්තිං ජානාතිති පායෙ අවත්තමානෙපි ඉදං නාම කත්වා ඉදං ආපජ්ජතිති ජානාති වෙ, වට්ඨති”ති ව ලිඛිතං. “තඤ්ච බො තතො පුබ්බෙ පායෙ පගුණෙ කතෙති ගහෙතබ්බං, ආවරිඤ්ඤපජ්ඣායානම්පි ඵසෙව නයො”ති වුත්තං.

කම්මාරහණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා

105. “අභිගාරිතො දානි දුමා හදන්තෙ”තිආදීහි (ථෙරගා. 527) සට්ඨිමත්තාහි. දස්සෙහි ඉති මං ආණාපෙසි. එත්ථ ඉති-සද්දො ආහරිතබ්බො. පොක්ඛරවස්සන්ති පොක්ඛරපත්තවණ්ණං උදකං, තමහි වස්සන්තෙ තෙමිතුකාමාව තෙමෙන්නි. උණ්භිසතො පට්ඨායානි මුද්ධතො පට්ඨාය.

“සිනිද්ධනීලමුදුකුඤ්චිතකෙසො,
සූරියනිම්මලතලාහිනලාටො;
යුත්තතුඬිගමුදුකායතනාසො,
රංසිජාලවිතතො නරසිහො” ති. (අප. අට්ඨ. 1.සන්තිකෙනිදානකථා; ජා.
අට්ඨ. 1.සන්තිකෙනිදානකථා) –

ආදිගාථාහි. අථ වා –

“චක්කවරඬිකිතරත්තසුපාදො,
ලක්ඛණමණ්ඩිතආයතපණ්හි;
වාමරජත්තවිභූසිතපාදො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“සකාසකුමාරවරො සුබ්බමාලො,
ලක්ඛණවිත්තිකපුණ්ණසරීරො;
ලොකහිතාය ගතො නරවීරො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“පුණ්ණසසඬිකනිහො මුඛවණ්ණො,
දෙවනරාන පියො නරනාගො;
මත්තගපින්දවිලාසිතගාමී,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“ඛත්තියසම්භවඅග්ගකුලීනො,
දෙවමනුස්සනමස්සිතපාදො;
සිලසමාධිපතිට්ඨිතවිත්තො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“ආයතයුත්තසුසණ්ඨිතනාසො,
ගොපබුමො අහිනීලසුනෙත්තො;
ඉන්දධනු අහිනීලහමුකො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“වට්ඨසුචට්ඨසුසණ්ඨිතගීවො,
සිහහනු මිගරාජසරීරො;
කඤ්චනසුච්ඡවිඋත්තමවණ්ණො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“සුද්ධසුගම්භිරමඤ්ජුසසොසො,
හිඬිගුලඛද්ධසුරත්තසුපීචිහො;
විසති විසති සෙනසුදන්තො,

එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“අඤ්ජනවණ්ණසුනිලසුකෙසො,
කඤ්චනපට්ටවිසුද්ධනලාටො;
ඔසධිපණ්ඩරසුද්ධසුඋණ්ණො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො.

“ගච්ඡතිනිලපටෙ විය චන්දො,
තාරගණාපරිවෙධිතරූපො;
සාවකමජ්ඣගතො සමණින්දො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිහො” ති. (ජා. අට්ඨ. 1.සන්තිකෙනිදානකථා) –

ඉමාහි.

උද්දිටයෙති එවං වරිතබ්බන්ති අත්තනො, “උත්තිට්ඨෙ” ති ධම්මපදපායො.
ධම්මන්ති සපදානවාරිකචත්තං. අනෙසනං වජ්ජෙත්වා සුවරිතං වරෙ.

කෙසවිස්සජ්ජනන්ති පඤ්චසිඛාකාරං වජ්ජෙත්වා එකසිඛාකාරං. පට්ටබන්ධොති
එත්ථ පට්ටොති තස්මිං කුලෙ ආවිණ්ණො අලඬිකාරවිසෙසො. සරමඬිගලන්ති
සරමහො. ඡත්තමඬිගලන්ති යුවරාජජත්තපට්ටි. වට්ටානුගතන්ති
කිලෙසවට්ටානුගතං. විසාතපච්චයත්තා සවිසාතකං. ථෙරො රාධං බ්‍රාහ්මණං පුබ්බෙ
පබ්බජිත්වා කස්මා ඉදාහි “කථාහං, හන්තෙ, රාහුලං පබ්බාපෙමි” ති ආහානි වෙ?
තත්ථ උපසම්පදාපට්ඨිකෙසො අධිජ්ජෙතො, තස්මා “හගවා උපසම්පදමෙව
පට්ඨිමිහි, ඉදාහි අනාගතෙ සංසයාපනායනාධිජ්ජායො හගවා” ති ඤත්වා ආහ.
චිත්තසමුට්ඨානරූපවසෙන “අට්ඨමිඤ්ජං ආහව්වා” ති චුත්තං කිර. බුද්ධානං,
චක්කවත්තීනඤ්ච ඛ්‍යත්තාදිවසෙන නානත්තං වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤථා නන්දාදයොපි
පබ්බජිත්වා බුද්ධා සියුං “සවෙ පබ්බජති, බුද්ධො හොති” ති වචනතො.

පෙසෙත්වා දස්සෙතුං වට්ටති, ආපුච්ඡස්සාමාති පබ්බාපෙතුං වට්ටතීති ව ඉදං
යස්මා විදෙසජ්ජත්තො නාම ලොකසඬිකෙනෙනාපි මාතෘපිතුවාසතො මුත්තො
සෙරිවිහාරීති වුව්චති, තස්මාස්ස තෙ අසන්තපක්ඛෙ ධීතා විය හොන්තිති කත්වා “න
තස්ස පබ්බජ්ජාවරියෙ වා අජ්ජසාදං කරොන්ති” ති එවං චුත්තං නට්ඨමෙව.
පබ්බජිතා සමගතිකාති ලොකවොහාරො. තෙනෙව චෙත්ථ දුක්ඛජ්ජත්තාදිනා
දෙසන්තරගමනඤ්ච සමගතිකං කතං. විදෙසං ගන්ත්වාති චෙත්ථ විදෙසො නාම
මාතෘපිතුවාසතො අඤ්ඤො දෙසො, න උජ්ජත්තිදෙසතො. ඛ්‍යඤ්ජනත්ථො එව වෙ
පමාණං, න යුත්ති. මතමාතෘපිතිකොපි න පබ්බාපෙතබ්බොති ආපජ්ජති, තස්මා
අනුජ්ජන්තබ්බට්ඨානෙ ධීතෙහියෙව මාතෘපිතුහි අනනුඤ්ඤාතො පුත්තො න
පබ්බාපෙතබ්බොති එවමිධාධිජ්ජායො වෙදිතබ්බො, අඤ්ඤථා පාළියා විරුජ්ඣෙය්‍යා,
ආපත්තිට්ඨානස්ස ව සිලිලකරණං අට්ඨකථාය න යුජ්ජති. ඉදං තාව එවං හොතු,
“විහාරං වා ඤාපෙමි” තිආදිනෙයො කථං න විරුජ්ඣතීති වෙ?

අත්තපරුපද්දවජ්ජසඨගහයෙන අවසෙන පබ්බජිතත්තා, පුත්තරක්ඛණත්ථං පබ්බජිතත්තා ව. එවඤ්ඡි සති සයමෙව සො අත්තනා පබ්බජිතො හොති, න කෙනච උපලාපෙත්වා පබ්බජිතො. “පුත්තපෙමං වා පුත්තරක්ඛෙ පියො හොති” ති නිදානානුලොමතො න විරුජ්ඣති.

රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා

107. අත්තනො පරිවෙණඤ්චාති පුග්ගලිකං. මුඛද්වාරිකන්ති මුඛද්වාරෙන භුඤ්ජිතබ්බං. තත්ථ නියොජිතබ්බකං, තස්ස ආවරණං නිවාරණං කරොන්ති. අථ වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආවරණං කාතු”න්ති යං ආවරණං අනුඤ්ඤාතං, තං ආවරණං මුඛද්වාරිකං ආහාරං කරොන්තිති අධිප්පායො.

සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා

108. පරස්ස දුස්සීලභික්ඛුස්සපිති අත්ථො. කෙච් “දුස්සීලභික්ඛුපි” ති ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. පොරාණා පන “යාවතතියං වුච්චමානො වෙ න ඔරමති, සඬ්ඝං අපලොකෙත්වා නාසෙතබ්බො, පුන පබ්බජ්ජං යාවමානොපි අපලොකෙත්වා පබ්බාපෙතබ්බො” ති වදන්ති. භික්ඛුනං උපසම්පදකම්මවාචාසදිසන්ති එත්ථ “යථා උපසම්පන්නො සික්ඛං පච්චක්ඛාය යථානිවත්ථපාරුතොව හුත්වා පච්ඡා උපසම්පන්නො පුබ්බෙ අත්තනො නවකතරස්ස සමානවස්සිකස්ස පුන වන්දනාදීනි කරොති, එවං සාමණෙරොපි පුන ගහිතසරණො තතො පුබ්බෙ අත්තනො නවකතරස්ස සමානවස්සිකස්ස සාමණෙරස්ස පුන වන්දනාදීනි කරොති. ලිඬගං පනෙත්ථ වුඬ්ඨිතරභාවං න සාධෙතීති චුත්තං හොති” ති චුත්තං. විකාලභොජනං සාමණෙරානං විතික්කමෙවාති එකෙ. “අච්චයො මං, භන්තෙ, අච්චාගමා” ති ආදිනා නයෙන අච්චයං දෙසාපෙතබ්බො. “දිට්ඨියා අනිස්සජ්ජනෙන ‘ත්ථං, සාමණෙර, ගච්ඡා’ ති චුත්තෙයෙව පාරාජිකො හොති” ති චුත්තං, “යාවතතියන්ති චුත්තත්තා බුද්ධාදීනං අවණ්ණභාසිතමත්තෙන ව දිට්ඨිග්ගහිතමත්තෙන ව සරණානි න භිජ්ජන්තීති චුත්තං හොති” ති වදන්ති. එවං සන්තෙ පාණානිපාතාදිං කරොන්තස්සාපි තං සම්භොතීති මම තක්කො. “නිස්සීලස්ස පුන නාසනා චුත්තා” ති ව කෙච් වදන්ති, තං යුත්තං විය. න භි භගවා සීලවන්තස්ස ලිඬගනාසනං අනුජානාතීති විචාරෙතබ්බං, භික්ඛුනිදුසකාපදෙසෙන භබ්බාභබ්බෙ සඬගණ්භාතීති පොරාණා. “පබ්බජ්ජමපි න ලහතීති යථා වෙත්ථ අයමත්ථො දස්සිතො, තථා ‘පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ ති (මහාව. 109) ආදිනා නයෙන චුත්තානම්පි පබ්බජ්ජං නත්ථිති දිපිතං හොති. න භි ඉදං යානං යපෙත්වා තෙසං පබ්බජ්ජාය වාරිතට්ඨානං අත්ථි. ‘භික්ඛුනිදුසකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ ති

(මහාව. 114) වුත්තෙනපි සමානත්තා තස්ස පබ්බජ්ජා විය තෙසම්පි පබ්බජ්ජා වාරිතාව හොතීතිපි දස්සෙතුං පුන භික්ඛුනිදුසකොති ගහිතන්ති අපරෙ’’ති වුත්තං. කිං ඉමිනා? නනු අට්ඨකථායං වුත්තං ‘‘යස්ස චෙත්ථ පබ්බජ්ජා වාරිතා, තං සන්ධාය ඉදං වුත්තං අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’’ති.

අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා

109. ඔපක්කමිකපණ්ඩකස්ස භීතඤ්ඤා අපබ්බජ්ජිතස්ස පබ්බජ්ජා වාරිතා, පබ්බජ්ජිතස්ස උපසම්පදා න කාතබ්බා. පුබ්බෙ උපසම්පන්නස්ස වෙ උපවරණං අත්ථි, න නාසනා කාතබ්බාති නො තක්කොති ආවරියො. ඡින්නඤ්ඤානො න පණ්ඩකො. පඤ්චස්ස නපුංසකපණ්ඩකොව අභාවකො. ඉතරෙ චත්තාරො සභාවකාති වෙදිතබ්බා. භාවො පන තෙසං පණ්ඩකො හොති. එතෙ චත්තාරොපි කිර පුරිසාවාති එකෙ. ඉත්ථිපි පක්ඛපණ්ඩකී හොතීති එකෙ. උපක්කමෙ කතෙ පණ්ඩකභාවො අවස්සං හොති, තස්මා පබ්බජ්ජං න ලහති. ‘‘යදි පන කස්සචි න හොති, පබ්බජ්ජා න වාරිතාති විනිච්ඡයං වදන්ති’’ති වුත්තං.

‘‘පබ්බජ්ජා වාරිතාති අපණ්ඩකපක්ඛෙ පබ්බාපෙත්වා පණ්ඩකපක්ඛෙ නාසෙතබ්බොති අධිප්පායො’’ති ලිඛිතං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන මාසපණ්ඩකලෙඛපණ්ඩකෙහි සහ සත්ත පණ්ඩකා වුත්තා. තත්ථ ලෙඛපණ්ඩකො නාම කිර මත්තවසෙන උපහතබ්බො. තත්ථ ‘‘ඔපක්කමිකලෙඛපණ්ඩකා පබ්බජ්ජා න නාසෙතබ්බා. යො පබ්බාපෙති, තස්ස දුක්කට්’’න්ති ව වුත්තං.

පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා

110. ථෙය්‍යසංවාසකොති එත්ථ කිඤ්චාපි ඛ්‍යඤ්ජනත්ථවසෙන සංවාසත්ථෙතකොව ථෙය්‍යසංවාසකොති පඤ්ඤායති, අථ බො තයො ථෙය්‍යසංවාසකා. සංවාසොති චෙත්ථ න එකකම්මාදිකො සංවාසො, කිත්තු භික්ඛුවස්සගණනාදිකො කිරියභෙදො ඉධ සංවාසො නාම. ඉමඤ්චි සක්කා ථෙය්‍යාය කාතුං, නෙතරන්ති අට්ඨකථාය අධිප්පායො. විදෙසං ගන්ත්වා පබ්බජ්ජිතෙහි පුච්ඡිතෙ ‘‘දසවස්සො’’තිආදිං භණන්තස්ස දොසො. ගිහීනං වුත්තෙ දොසො නත්ථිති කෙචි. රාජභයාදීහි ගහිතලිඤ්ඤානං ‘‘ගිහී මං සමණොති ජානාතු’’ති වඤ්චනවිත්තෙ සතිපි භික්ඛුනං වඤ්චෙතුකාමතාය, තෙහි සංවසිතුකාමතාය ව අභාවා දොසො න ජාතො. ‘‘සබ්බපාසණ්ඩ්ඨිසහත්තානීති විහාරං ආගන්ත්වා සඤ්ඤාකං ගණන්තස්ස සංවාසං පරිහරිතුං දුක්කරං, තස්මා වුත්ත’’න්ති ව ලිඛිතං. ‘‘සුපසම්පන්නො’’ති වුත්තත්තා ගහට්ඨම්පි සවෙ උපසම්පාදෙත්ති, සුපසම්පන්නොති ආපන්නං, ‘‘අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවා’’ති ඉමිනා සවෙ උපසම්පන්නකාලෙ සුණාති,

සුපසම්පන්නෝ එව අනාරොවෙන්නොපිති දස්සෙති. අන්ධකට්ඨකථායං,
පොරාණගණ්ඨිපදෙසු ච දුස්සිලහික්ඛු “ථෙය්‍යසංවාසකො”ති චුත්තො “ථෙය්‍යාය
වො, හික්ඛවෙ, රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො”ති (පාරා. 195) ඉමිනා කිර පරියායෙනාති
වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ “තං න ගහෙතබ්බ”න්ති. “මහාපෙළාදීසු”ති එතෙන
ගිහිසන්තකං දස්සිතං.

සයං සාමණෙරොව කුට්ඨස්සාති ගණෙත්වා ගණ්හන්තො පාරාජිකො හොති,
ථෙය්‍යසංවාසකො පන න හොති, තථා හික්ඛුපි, සො පන හණ්ඩග්ගෙහ
කාරෙතබ්බොති ඉමිනා අධිප්පායෙන “සයං සාමණෙරොවා”තිආදි චුත්තං. අයං
පන ථෙය්‍යසංවාසකො නාම යස්මා පබ්බජිතොව හොති, නාපබ්බජිතො, තස්මා
“ථෙය්‍යසංවාසකො, හික්ඛවෙ, අපබ්බජිතො න පබ්බාජෙතබ්බො, පබ්බජිතො
නාසෙතබ්බො”ති වත්තුං න සක්කාති කත්වා ඉමස්ස වසෙන පණ්ඩකතො පට්ඨාය
“අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො”තිආදිනා පාළි යපිතා, න
උපසම්පදාමත්තස්සෙව අභබ්බත්තා එකාදසන්තම්පි නෙසං.
පබ්බජ්ජාරහභාවප්පසඬගතො. අපිච අනිට්ඨදොසප්පසඬගතො තථා එව පාළි යපිතා.
යස්මා තිත්ථියපක්කන්තකො, සඬ්ඝෙදනඤ්ච උපසම්පන්නස්සෙව හොති,
නානුපසම්පන්නස්ස, සො දුට්ඨොපි පබ්බජිතොව හොති, නාපබ්බජිතො, තස්මා
“තිත්ථියපක්කන්තකො, හික්ඛවෙ, අපබ්බජිතො න පබ්බාජෙතබ්බො”තිආදිපාළියා
සති තෙ උභොපි අපබ්බාජෙතබ්බො හොන්තිති අනිට්ඨප්පසඬගො ආපජ්ජතිති. තිසු
පන ථෙය්‍යසංවාසකෙසු සාමණෙරාලයං කරොන්තො ලිඬගත්ථෙතකො,
උපසම්පන්නාලයං කරොන්තො සංවාසත්ථෙතකො, උභයත්ථෙතකො ච. න හි
සාමණෙරසංවාසො ඉධ සංවාසො නාම, තෙනෙව අට්ඨකථායං.
“හික්ඛුචස්සගණනාදිකො හි සබ්බොපි කිරියහෙදො ඉමස්මිං අත්ථෙ සංවාසො”ති
චුත්තන්ති එකෙ. යථාචුඬ්ඨං වන්දනසාදියනාසනපට්ඨාහනානං
සාමණෙරසංවාසසාමඤ්ඤතො නෙවාති ආචරියො.

ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා

තිත්ථියපක්කන්තකො, හික්ඛවෙතිආදි අත්තතො නිදානභූතෙ පසුරවත්ථුස්මිං.
එව වත්තබ්බං සමානම්පි තත්ථ වාරිතඅධිකාරාභාවා අභබ්බා. ඉධෙව
ථෙය්‍යසංවාසකෙන විනා සම්භවතො චුත්තො. තත්ථ “අථ ඛො න
පබ්බාජෙතබ්බොපි”ති ඉධෙව වචනං පසුරස්ස උපසම්පදාය එව යාවනිච්ඡාය
දස්සෙනෙත, “සො ආගතො න උපසම්පාදෙතබ්බො”ති භගවතො
උපසම්පදාමත්තපටිසෙධනෙන ච පබ්බජ්ජානුමතිදොසප්පසඬගහයාති වෙදිතබ්බං.
තෙසං ලිඬගෙ ආදින්නමත්තෙ ලද්ධියා ගහිතායපි අග්ගහිතායපි
තිත්ථියපක්කන්තකො හොති, අවන්දනියස්සෙව නග්ගලිඬගස්ස සෙට්ඨභාවං වා
උපගච්ඡති, න මුච්චති, එත්ථ “පදවාරෙ දුක්කටං, ආජීවකො භවිස්සන්ති
විසම්චිත්තවසෙන ගතත්තා නග්ගො හුත්වා න ගමනෙනා”ති වදන්ති. උභින්නම්පි

වසෙන යුත්තන්ති මම තක්කො. තාව නං ලද්දි රක්කති අසම්පට්ඨිත්තා.

උපසම්පන්නභික්ඛුනා කටීතොති කථං පඤ්ඤායති?

අට්ඨකථාවචනප්පමාණතොවාති එකෙ. නිදානවසෙනාති එකෙ. පසුරස්ස

උපසම්පන්නත්තා උපසම්පන්නානං එව තිත්ථියපක්කන්තතාවචනතොති එකෙ.

යථාහ “උපජ්ඣායො පක්කන්තොවා හොති, විබ්භන්තො වා, කාලංකතො වා,

පක්ඛසඬකන්තො වා”ති ආවරියො. පක්ඛසඬකන්තො වාති

සාමණෙරනාසනාවත්ථුසු අභාවතොති එකෙ. අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස

උපසම්පන්නස්ස සතො පක්ඛසඬකන්තහයා අනුපසම්පන්නකාලෙ උපසම්පදත්ථං

පරිවාසපඤ්ඤාපනෙනාති එකෙ. පබ්බජ්ජත්ථමිසිති වෙ? න, පුබ්බෙ විචාරිත්තා,

අපබ්බජිත්තස්ස අධිසීලාභාවතො ව. පාතිමොක්ඛසීලඤ්ඤි අධිසීලං නාම, තඤ්ච

අපබ්බජිත්තස්ස නත්ථි. ඉමස්ස ච පරිවාසවත්තෙ අධිසීලං වුත්තං. යථාහ “පුන වපරං,

භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො තිබ්බච්ඡන්දො හොති උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය

අධිසීලෙ”ති (මහාව. 87). අපිච “සවෙ, භික්ඛවෙ, ජාතියා සාකියො

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ආගච්ඡති, සො ආගතො උපසම්පාදෙනබ්බො”ති (මහාව. 87)

එත්ථ උපසම්පදාමත්තපරිදීපනතො. උපසම්පදාමත්තපරිදීපනඤ්ඤන්ථ තස්සෙව

පරිවාසදානසිද්ධිතො. පරිවාසදානත්තනිදස්සනත්ථෙ හෙසා පාළි.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිරච්ඡානගතවත්ථුකථාවණ්ණනා

111. නාගයොනියාති නාගයොනිතො, අත්තතො නාගජාතිහෙතුති අධිප්පායො. කිංකාරණා? අභික්ඛණං සකජාතියා මෙටුනපට්ඨෙවනෙ, විස්සට්ඨනිද්දොක්කමනෙ ච සබ්බෙසමිපි.

තිරච්ඡානගතවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මාතුසාතකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

112-5. අපවාහනන්ති පක්ඛලනං, කාසායවත්ථනිවාසනං ඉච්ඡමානන්ති අත්ථො. දුට්ඨචිත්තෙන. කීදිසෙන? වධකචිත්තෙනාති අධිප්පායො. ලොභිතුප්පාදනවසෙන දුට්ඨචිත්තන්ති කෙවි, තං න සුන්දරං.

මාතුසාතකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා

116. “යදි පටිසන්ධියං උප්පන්නලිඬගෙන එතං නාමං ලහන්තිති අධිප්පායො”ති ලිබ්බතං.

උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

117. “කෙවි ‘කුප්පති’ති වදන්ති, තං ‘න ගහෙනබ්බ’න්ති යං චුත්තං, තං ‘පඤ්චවග්ගකරණියඤ්චෙ, භික්ඛවෙ, කම්මං භික්ඛුනිපඤ්චමො කම්මං කරෙය්‍ය, අකම්මං න ච කරණිය’න්තිආදිනා (මහාව. 390) නයෙන චුත්තත්තා පණ්ඩකාදීනං ගණපුරණභාවෙ එව කම්මං කුප්පති, න සබ්බන්ති කත්වා සුචුත්තං, ඉතරථා ‘පණ්ඩකුපජ්ඣායෙන කම්මං කරෙය්‍ය, අකම්මං න ච කරණිය’න්තිආදිකාය පාළියා භවිතබ්බං සීයා. යථා අපරිපුණ්ණපත්තචීවරස්ස උපසම්පාදනකාලෙ කම්මවාචායං ‘පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර’න්ති අසන්තං වත්ථුං කිත්තෙන්වා උපසම්පදාය කතාය තස්මිං අසන්නෙපි උපසම්පදා රුහති, එවං ‘අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො’ති අවත්ථුං පණ්ඩකුපජ්ඣායාදිං, අසන්තං වා, වත්ථුං කිත්තෙන්වා කතායපි ගණපුරකානමත්ථිතාය උපසම්පදා රුහතෙව. ‘න, භික්ඛවෙ, පණ්ඩකුපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස, සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො’තිආදිවචනස්සාභාවා අයමත්ථො සිද්ධොව හොති. න හි බුද්ධා වත්තබ්බසුත්තං න වදන්ති, තෙන චුත්තං ‘යො පන, භික්ඛු, ජානං උභනච්ඡතිවස්සං...පෙ.... සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො’තිආදි (පාවි. 403). තථා ‘ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬ්ඝො ඤාපෙතබ්බො’ති (මහාව. 71) වචනතො ථෙය්‍යසංවාසකාදිආචරියෙහි අනුස්සාවනාය කතාය උපසම්පදා න රුහති තෙසං අභික්ඛුත්තා’ති වචනමපි න ගහෙනබ්බං. කිඤ්ච භියො ‘ඉමානි චත්තාරි කම්මානි පඤ්චභාකාරෙහි විපජ්ජන්ති’තිආදිනා (පරි. 482) නයෙන කම්මානං සම්පත්තිවිපත්තියා කථිතමානාය ‘සත්තහි ආකාරෙහි කම්මානි විපජ්ජන්ති වත්ථුතො වා ඤත්තිතො වා අනුස්සාවනතො වා සීමතො වා පරිසතො වා උපජ්ඣායතො වා ආචරියතො වා’ති අකථිතත්තා න ගහෙනබ්බං. ‘පරිසතො වා’ති වචනෙන ආචරියඋපජ්ඣායානං වා සඬ්ගහො කතොති වෙ? න, ‘ද්වාදසභාකාරෙහි පරිසතො කම්මානි විපජ්ජන්ති’ති එතස්ස විභඬ්ගෙ තෙසමනාමට්ඨත්තා. අයමත්ථො ‘යස්මා තත්ථ තත්ථ සරුපෙන චුත්තපාළිවසෙනෙව සක්කා ජානිතුං, තස්මා නයමුඛං දස්සෙන්වා සංඛිත්තොති අයමස්ස යුත්තිගවෙසනා’ති චුත්තං. තත්ත්වං විචාරෙතබ්බං – අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්තා තෙ භික්ඛු යථාචුත්තනනෙයෙන අභූතං තං වත්ථුං කිත්තයිංසු, උදාහු මුසාවාදහයා තානෙව පදානි න සාවෙසුන්ති. කිඤ්චෙත්ථ යදි තාව උපජ්ඣායාභාවන න සාවෙසුං, ‘පුග්ගලං න පරාමසති’ති චුත්තවිපත්තිජ්ජසඬ්ගො හොති, අථ සාවෙසුං, මුසාවාදො තෙසං භවතීති? චුච්චතෙ – සාවෙසුංයෙව යථාචුත්තවිපත්තිජ්ජසඬ්ගහයා, ‘කම්මං පන න කුප්පති’ති අට්ඨකථාය චුත්තත්තා ව, න මුසාවාදස්ස අසම්භවතො, මුසාවාදෙනාපි කම්මසම්භවතො ව. න හි සක්කා මුසාවාදෙන කම්මවිපත්තිසම්පත්තිං කාතුන්ති. තස්මා ‘අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්ති’ති වචනස්ස උභයදොසවිනිමුත්තො අත්ථො පරියෙසිතබ්බො.

අයඤ්චෙන්ථ යුත්ති - “යථා පුබ්බෙ පබ්බජ්ජපසම්පදුපජ්ඣායෙසු විජ්ජමානෙසුපි උපජ්ඣායග්ගහණක්කමෙන අග්ගහිත්තතා ‘තෙන ඛො පන සමයෙන හික්ඛු අනුපජ්ඣායක’න්තිආදි වුත්තං, තථා ඉධාපි උපජ්ඣායස්ස විජ්ජමානස්සෙව සතො අග්ගහිත්තතා ‘අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්ති’ති වුත්තං. කම්මවාචාවරියෙන පන ගහිතො තෙන උපජ්ඣායොති සඤ්ඤාය උපජ්ඣායං කිත්තෙන්වා කම්මවාචං සාවෙනබ්බං, කෙනපි වා කාරණෙන කායසාමග්ගිං අදෙන්තස්ස උපජ්ඣායස්ස ඡන්දං ගහෙන්වා කම්මවාචං සාවෙති, උපජ්ඣායො වා උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස උපජ්ඣං දත්වා පච්ඡා උපසම්පන්නෙ තස්මිං තාදිසෙ වත්ථුස්මිං සමනුයුඤ්ජියමානො වා අසමනුයුඤ්ජියමානො වා උපජ්ඣායදානතො පුබ්බෙ එව සාමණෙරො පටිජානාති, සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො වා අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකො වා පටිජානාති, ඡන්දභාරකාදයො විය උපජ්ඣායො වා අඤ්ඤාසීමාගතො භොති, ‘කම්මවාචා රුහති’ති වත්වා ‘අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පච්චන්තිමෙසු ඡන්දෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද’න්ති (මහාව. 259) වුත්තත්තා කෙවි ‘විනයධරපඤ්චමෙන උපජ්ඣායෙන සන්නිහිතෙනෙව භවිතබ්බ’න්ති වදන්ති’ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. සො වෙ පාඨො පමාණො මජ්ඣිමෙසු ඡන්දෙසු තස්ස වචනස්සාභාවතො. අසන්නිහිතෙපි උපජ්ඣායෙ කම්මවාචා රුහතීති ආපජ්ජතීති වෙ? න, කස්මා? කම්මසම්පත්තියං ‘‘පුග්ගලං පරාමසති’’ති වුත්තපාඨොව නො පමාණං. න හි තත්ථ අසන්නිහිතො උපජ්ඣායසඬ්ඛාතො පුග්ගලො පරාමසනං අරහති, තස්මා තත්ථ සඬ්ඝපරාමසනං විය පුග්ගලපරාමසනං වෙදිතබ්බං. සඬ්ඝෙන ගණෙන උපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙන්ති තෙසං අත්ථතො පුග්ගලත්තා. පණ්ඩකාදිඋපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙන්ති උපසම්පාදනකාලෙ අවිදිතත්තාති පොරාණා.

අපත්තකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

118. අපත්තචීවරං උපසම්පාදෙන්තීති කම්මවාචාවරියො “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති සඤ්ඤාය, කෙවලං අත්ථසම්පත්තිං අනපෙක්ඛිත්වා සන්තපදනිභාරෙන වා “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති කම්මවාචං සාවෙති. යථා එතරහි මතවිජ්ජවුත්ථමානාපිතිකොපි “අනුඤ්ඤාතොසි මානාපිතුහි”ති පුට්ඨො “ආම භන්තෙ”ති වදති. කිං බහුනා, අයං පනෙත්ථ සාරො - “තස්මිං සමයෙ වත්තාරි කම්මානි පඤ්චභාකාරෙහි විපජ්ජන්ති”ති ලක්ඛණස්ස න තාව පඤ්ඤත්තත්තා අනුපජ්ඣායකාදිං උපසම්පාදෙන්ති, වජ්ජනියපුග්ගලානං අවුත්තත්තා පණ්ඩකුපජ්ඣායාදිං උපසම්පාදෙන්ති. තෙරසන්නරායපුච්ඡාය අදස්සන්නත්තා අපත්තචීවරකං උපසම්පාදෙන්ති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන උපසම්පාදෙතු”න්ති (මහාව. 69) එවං සබ්බපඨමං අනුඤ්ඤාතකම්මවාචාය “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති අවචනමෙන්ථ සාධකන්ති වෙදිතබ්බං. තඤ්හි වචනං අනුක්කමෙනානුඤ්ඤාතන්ති.

හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

119. ඉදං තාව සබ්බථා භොතු, “මුගං පබ්බාපෙන්නි, බධිරං පබ්බාපෙන්නි” ති ඉදං කථං සම්භවිතුමරහති ආදිතො පටියාය “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි තීභි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජ” න්ති ආදිනා (මහාව. 34) අනුඤ්ඤාතත්තාති? වුච්චතෙ – “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, පබ්බාපෙතබ්බොති. එවං වදෙහීති වත්තබ්බො...පෙ.... තතියම්පි සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි” ති එත්ථ “එවං වදෙහීති වත්තබ්බො” ති ඉමස්ස වචනස්ස මිච්ඡා අත්ථං ගහෙත්වා මුගං පබ්බාපෙසුං. “එවං වදෙහී” ති තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං ආණාපෙත්වා සයං උපජ්ඣායෙන වත්තබ්බො “තතියං සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි” ති, සො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො තථා ආණත්තො උපජ්ඣායවචනස්ස අනු අනු වදතු වා, මා වා, තත්ථ තත්ථ හගවා “කායෙන විඤ්ඤාපෙති, වාචාය විඤ්ඤාපෙති, කායෙන වාචාය විඤ්ඤාපෙති, ගහිතො භොති උපජ්ඣායො. දිත්තො භොති ඡන්දො. දිත්තා භොති පාරිසුද්ධි. දිත්තා භොති පචාරණා” ති වදති. තදනුමානෙන වා කායෙන තෙන පබ්බජ්ජාපෙක්ඛෙන විඤ්ඤත්තං භොති සරණගමනන්ති වා ලොකෙපි කායෙන විඤ්ඤාපෙත්තො “එවං වදති” ති වුච්චති, තං පරියායං ගහෙත්වා මුගං පබ්බාපෙන්නිති වෙදිතබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “මුගං කථං පබ්බාපෙන්නි” ති පුච්ඡං කත්වා තස්ස කායජ්ජසාදසම්භවතො කායෙන පහාරං දත්වා හත්ථමුද්දාය විඤ්ඤාපෙත්වා පබ්බාපෙසු” න්ති වුත්තං. කිං බහුනා, අයං පනෙත්ථ සාරො – යථා පුබ්බෙ පබ්බජ්ජාධිකාරෙ වත්තමානෙ පබ්බජ්ජාභිලාපං උපච්ඡින්නදිත්වා “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො” ති ආදිනා නයෙන උපසම්පදවසෙනෙව අභිලාපො කතො. ථෙය්‍යසංවාසකපදෙ අසම්භවතො කිඤ්චාපි සො න කතො පබ්බජ්ජාව තත්ථ කතා, සබ්බත්ථ පන උපසම්පදාභිලාපෙන අධිජ්ජෙතා තදනුභාවතො. උපසම්පදාය පබ්බජ්ජාය වාරිතාය උපසම්පදා වාරිතා භොතීති කත්වා. තථා ඉධ උපසම්පදාධිකාරෙ වත්තමානෙ උපසම්පදාභිලාපං උපච්ඡින්නදිත්වා උපසම්පදමෙව සන්ධාය පබ්බජ්ජාභිලාපො කතොති වෙදිතබ්බො. කාමං සො න කත්තබ්බො, මුගපදෙ අසම්භවතො තස්ස වසෙන ආදිතො පටියාය උපසම්පදාභිලාපොව කත්තබ්බො විය දිස්සති, තථාපි තස්සෙව මුගපදස්ස වසෙන ආදිතො පටියාය පබ්බජ්ජාභිලාපොව කතො මිච්ඡාගහණනිවාරණත්ථං. කථං? “මුගො, භික්ඛවෙ, අජ්ජත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සඬ්ඝො ඔසාරෙති, සොසාරිතො” ති (මහාව. 396) වචනතො මුගො උපසම්පන්නො භොතීති සිද්ධං. සො “කෙවලං උපසම්පන්නොව භොති, න පන පබ්බජ්ජො තස්ස පබ්බජ්ජාය අසම්භවතො” ති මිච්ඡාගාභො භොති. තං පරිච්චජාපෙත්වා යො උපසම්පන්නො, සො පබ්බජ්ජොව භොති. පබ්බජ්ජො පන අත්ථි කොචි උපසම්පන්නො, අත්ථි කොචි අනුපසම්පන්නො. ඉමං සම්මාගාහං උජ්ජාදෙති හගවාති වෙදිතබ්බං.

අපිව තෙසං හත්ථච්ඡින්නාදිනං පබ්බජ්ජානං සුපබ්බජ්ජනභාවදීපනත්ථං, පබ්බජ්ජාභාවාසඬ්ඝානිවාරණත්ථඤ්චෙත්ථ පබ්බජ්ජාභිලාපො කතො. කථං? “න, භික්ඛවෙ, හත්ථච්ඡින්නො පබ්බාපෙතබ්බො” ති ආදිනා පටික්ඛෙපෙන, “පබ්බජ්ජා සුපබ්බජ්ජා” ති වුත්තට්ඨානාභාවෙන ව තෙසං පබ්බජ්ජාභාවජ්ජසඬ්ඝා භවෙය්‍ය. යථා පසඬ්ඝාභවෙ, තථා පසඬ්ඝං යිපෙය්‍ය. බන්ධකෙ උපසම්පදං සන්ධාය

“හත්ථවිජිත්තො, භික්ඛවෙ, අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සඬ්ඝො ඔසාරෙති, සොසාරිතො” තිආදිනා නයෙන භගවා නිවාරෙති. තෙනෙව පන නයෙන පබ්බජිතා තෙ සබ්බෙපි සුපබ්බජිතා එවාති දීපෙනි, අඤ්ඤා සබ්බෙපෙනෙ උපසම්පන්නාව හොත්ති, න පබ්බජිතාති අයමනිට්ඨප්පසඬ්ගො ආපජ්ජති. කථං? “හත්ථවිජිත්තො, භික්ඛවෙ, න පබ්බාජෙතබ්බො, පබ්බජිතො නාසෙතබ්බො” ති වා “න, භික්ඛවෙ, හත්ථවිජිත්තො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස, සො ව අපබ්බජිතො” ති වා තත්ති යා යපිතාය වම්පෙයාක්ඛන්ධකෙ “සොසාරිතො” ති චුත්තත්තා කෙවලං “ඉමෙ හත්ථවිජිත්තාදයො උපසම්පන්නාව හොත්ති, න පබ්බජිතා” ති වා “උපසම්පන්නාපි වෙ පබ්බජිතා, නාසෙතබ්බො” ති වා අනිට්ඨකොට්ඨාසො ආපජ්ජතිති අධිප්පායො.

ඉදං පනෙත්ථ විවාරෙතබ්බං – “සො ව අපබ්බජිතො” ති වචනාභාවතො මූගස්ස පබ්බජ්ජපිද්ධිප්පසඬ්ගතො පබ්බජ්ජාපි එකතොසුද්ධියා හොතිති අයමනිට්ඨකොට්ඨාසො කථං නාපජ්ජතිති? පබ්බජ්ජාහිලාපෙන උපසම්පදා ඉධාධිප්පෙතාති සම්මාගාහෙන නාපජ්ජති, අඤ්ඤා යථාධ්‍යක්ෂනං අත්ථෙ ගහිතෙ යථාපඤ්ඤත්තදුක්කට්ඨාභාවසඬ්ඛාතො අපරොපි අනිට්ඨකොට්ඨාසො ආපජ්ජති. කථං? “න, භික්ඛවෙ, මූගො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස” ති චුත්තදුක්කට්ඨං පබ්බජ්ජපරියොසානෙ හොති, න තස්සාවිප්පකතාය. පුබ්බපයොගදුක්කට්ඨෙව හි පයම් ආපජ්ජති, තස්මා මූගස්ස පබ්බජ්ජපරියොසානස්සෙව අභාවතො ඉමස්ස දුක්කට්ඨස්ස ඔකාසො ව සබ්බකාලං න සම්භවෙයා. උපසම්පදාවසෙන පන අත්ථෙ ගහිතෙ සම්භවති කම්මනිප්ඵත්තිතො. තෙනෙව පාළියං “න, භික්ඛවෙ, පණ්ඩකො උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස” ති දුක්කට්ඨං න පඤ්ඤත්තං. අපඤ්ඤත්තත්තා පුබ්බපයොගදුක්කට්ඨෙව චෙත්ථ සම්භවති, නෙතරං, ඵත්තාවතා සිද්ධමෙතං “පබ්බජ්ජාහිලාපෙන උපසම්පදා ව තත්ථ අධිප්පෙතා, න පබ්බජ්ජා” ති.

ඵත්ථාහ – සාමණෙරපබ්බජ්ජා න කායපයොගතො හොතිති කථං පඤ්ඤායතිති? චූච්චතෙ – කායෙන විඤ්ඤාපෙතිතිආදිත්තිකාදස්සනතො. හොති චෙත්ථ –

“අප්පෙව සසකො කොචි, පතිට්ඨෙයා මහණ්ණවෙ;
න ත්වෙව චතුගම්භිරො, දුග්ගාහො විනයණ්ණවෙ” ති.

බුහ්මුජුගත්තොති ඵත්ථ “නිද්දොසත්ථෙ, සෙට්ඨත්ථෙ ව බුහ්ම-සද්දං ගහෙත්වා නිද්දොසං හුත්වා උජු ගත්තං යස්ස සො බුහ්මුජුගත්තො” ති ලිඛිතං. අථ වා කාමභොගිත්තා දෙවින්දාදයො උපමාවසෙන අග්ගහෙත්වා බුහ්මා විය උජුගත්තො බුහ්මුජුගත්තො. මහාකුච්ඡිතො සටො මහාකුච්ඡිසටො. තෙන සමානො චූච්චති “මහාකුච්ඡිසටසදිසො” ති. ගලගණ්ඨිති දෙසනාමත්තමෙවෙනත්ති කථං පඤ්ඤායතිති? “න, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි ආබාධෙහි ඵ්ථිට්ඨො පබ්බාජෙතබ්බො” ති වචනතො. කිලාසොපි ඉධාධිප්පෙතොති න කෙවලං සො එවෙකො, කින්තු පඤ්චහි

ආබාධෙහි ඵ්ථියො, පාළියං ආගතා රාජහටාදයො දාසපරියොසානා, රාහුලවත්ථුම්භි ආගතා අනනුඤ්ඤාතමානාපිතරො වාති දසපි ජනා ඉධාධිජ්ජෙනා.
 තදන්ථදීපනත්ථමෙව ලිඛිතකකසාහතලක්ඛණාහතෙ පුබ්බෙ චුත්තෙපි ආනෙත්වා උපාලිත්ථෙරො ඉධ හත්ථවිජ්ජන්නපාළියං ආහ. තෙනෙව වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ “අත්ථි, හික්ඛවෙ, පුග්ගලො අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සඬ්ඝො ඔසාරෙති, එකච්චො සොසාරිතො, එකච්චො දොසාරිතො” ති (මහාව. 396) ඉමස්ස විහඬගෙ “පඤ්චහි ආබාධෙහි ඵ්ථියා, රාජහටා, වොරකාරහෙදකඉණායිකදාසා, අනනුඤ්ඤාතමානාපිතරො වා” ති සත්ත ජනා න ගහිතා, න ච ලබ්භන්ති, අඤ්ඤා ඉමෙපි තස්ස විහඬගෙ වත්තබ්බා සිද්ධං. න වත්තබ්බා තත්ථ අභබ්බත්තාති චෙ? එවං සන්තෙ “සඬ්ඝො ඔසාරෙති, එකච්චො දොසාරිතො” ති ඉමස්ස විහඬගෙ වත්තබ්බා පණ්ඩකාදයො විය, න ච චුත්තා. උභයත්ථ අචුත්තත්තා න විමෙ අනුභයා හවිතුමරහන්ති, තස්මා අචුත්තානමෙව දසන්තං යථාචුත්තානං සඬ්ගණ්හනත්ථං පුන ලිඛිතකාදයො චුත්තාති. අථ කිමත්ථං තෙ ඉධ උප්පට්ඨාපටියා චුත්තාති? ඉණායිකදාසානං සොසාරිතභාවෙපි ඉණායිකදාසා සාමිකානං දාතබ්බාති තදධිනභාවදස්සනත්ථං. තෙනෙව තත්ථ චුත්තං “පලාතොපි ආනෙත්වා දාතබ්බො” තිආදි. යො පනෙත්ථ වොරො කතකම්මො පබ්බජති, රාජහටො වා සවෙ කතදොසො, ඉණායිකග්ගහණෙනෙව ගහිතොති වෙදිතබ්බො. අථ වා යථාචුත්තලක්ඛණො සබ්බොපි ඉණායිකදාසානං “සොසාරිතො” ති වත්තබ්බාරහො න භොතීති කත්වා තෙසං පරිවජ්ජනත්ථං උප්පට්ඨාපටියා දෙසනා උපරි ආරොහති, න හෙට්ඨාති දීපනතො. ලිඛිතකො “සොසාරිතො” ති චුත්තත්තා දෙසන්තරං නෙතබ්බො. තථාකාරහෙදකාදයොපිති වෙදිතබ්බං.

එත්තාවතා හගවතා අත්තනො දෙසනාකුසලතාය පුබ්බෙ ගහිතග්ගහණෙන යථාචුත්තානං දසන්තම්පි පබ්බජ්ජපසම්පදාකම්මනිජ්ජන්ති, උප්පට්ඨාපටිවචනෙන පුග්ගලවෙමත්තඤ්ච දෙසනාය කොට්ඨානං දීපිතං භොතීති වෙදිතබ්බං. භොති චෙත්ථ –

“වත්තබ්බයුත්තං වචනෙන වත්වා, අයුත්තම්ථිං නයදෙසනාය; සන්දීපයන්තං සුගතස්ස වාක්‍යං, චිත්තං චිචිත්තංව කරොතිපි” ති.

එත්ථාහ – වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ ඌනවිසතිවස්සො උභයත්ථ අචුත්තත්තා අනුභයො සියාති? න සියා අචුත්තත්තා එව. යදි හි තතියාය කොටියා හවිතබ්බං, සා අවස්සං හගවතා වත්තබ්බාව භොති, න ච චුත්තා, තස්මා න සො අනුභයො භොති. අථ කතරං පක්ඛං හජතීති? දොසාරිතපක්ඛං හජති. අථ කස්මා න චුත්තොති? සික්ඛාපදෙන පටිසිද්ධත්තා. උපනාහං බන්ධිත්වාති පුන බන්ධනං කත්වා. “නානාවිධෙහි ඔසධෙහි පාදං බන්ධිත්වා ආවාටකෙ පවෙසෙත්වා කත්තබ්බවිධානස්සෙතං අධිවචන” ති ලිඛිතං. කප්පසීසො වා හත්ථි විය. ගොහත්තනාළිකා නාම ගුන්තං හත්තපානත්ථං කතනාළිකා. උපක්කමුබ්බො නාම කුධිතමුබ්බො චුච්චති, වාතණ්ඩිකො නාම අණ්ඩකෙසු චුඩ්ඪිරොගෙන සමන්තාගතො. විකටො නාම තිරියං ගමනකපාදෙහි සමන්තාගතො. “ගුණි කුණි” ති දුට්ඨො කිර

පාඨයා. යෙසුස්ව පබ්බජිතා පටික්ඛිත්තා, උපසම්පදාපි තෙසං පටික්ඛිත්තාචාතිආදි
යස්මා හත්ථවිජිත්තාදයො උපසම්පදාවසෙනෙව චුත්තා, තස්මා තෙ එව
හත්ථවිජිත්තාදයො සන්ධායාහ.

හත්ථවිජිත්තාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අලජ්ජීනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා

120. “න, භික්ඛවෙ, අලජ්ජීනං නිස්සයො දාතබ්බො” ති ඉමිනා අලජ්ජීනි
භික්ඛුහි, සාමණෙරෙහි වා සද්ධිං ද්වෙපි ධම්මාමිසපරිභොගා පටික්ඛිත්තා හොත්ති
නිස්සයභාවෙ භාවතො තෙසං. යථාහ “ආවරියෙන, භික්ඛවෙ, අන්තෙවාසිකො
සඨගහෙනබ්බො අනුග්ගහෙනබ්බො උද්දෙසෙන පරිපුච්ඡාය ඔවාදෙන
අනුසාසනියා” තිආදි (මහාව. 79) උපජ්ඣායස්සපි නිස්සයස්පණාමනසම්භවතො,
සොපි සද්ධිවිහාරිකස්ස නිස්සයොති වෙදිතබ්බං, තස්මා උපජ්ඣායො වෙ අලජ්ජී
හොති, න තං නිස්සය වසිතබ්බන්ති සිද්ධං හොති. භික්ඛුනං සම්මාපටිපත්තියා
සමානභාගො භික්ඛු සභාගො. තස්සභාවො භික්ඛුසභාගතා. තං භික්ඛුසභාගතං. යාව
ජානාමිති අධිප්පායෙන වසිතුං වට්ටති. භික්ඛුහි සභාගතං. කිං තං? ලජ්ජිභාවං.
“සත්තාහං...පෙ.... ගහෙනබ්බො” ති එත්ථ “සත්තාහමත්තං වසිස්සාමි, කිං
භික්ඛුසභාගතාජානනෙතාති ජානනෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා වසිතුං න ලහතිති
අත්ථො” ති ලිඛිතං. “භික්ඛුසභාගතං පන ජානන්තො ස්වෙව ගමිස්සාමි, කිං මෙ
නිස්සයාරොවනෙතා” ති අරුණං උට්ඨපෙතුං න ලහති. “පුරෙ අරුණං උට්ඨහිත්වා
ගමිස්සාමි” ති ආහොගෙන සයන්තස්ස වෙ අරුණො උග්ගච්ඡති, වට්ටති.

ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා

121. “අද්ධානමග්ගස්පටිපත්තෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලභමානෙන
අනිස්සිතෙන වත්ථුන්ති අවස්සකාලෙයෙව වස්සකාලෙ අද්ධානගමනස්ස
පාළියංයෙව පටික්ඛිත්තත්තා” ති චුත්තං, තං අස්පමාණං සත්තාහං
වස්සච්ඡෙදාදිවසෙන අද්ධානගමනසම්භවතො, ගච්ඡන්තස්සෙව
වස්සකාලගමනසම්භවතො ව. අන්තරාමග්ගෙ...පෙ.... අනාපත්තීති
නිස්සයදායකාභාවෙයෙව. “තස්ස නිස්සයා” ති පාඨානුරූපං චුත්තං, තං නිස්සයාති
අත්ථො. “යදා පතිරූපො නිස්සයදායකො ආගච්ඡිස්සති” ති වචනෙන අයං විධි
අවස්සකාලෙ එවාති සිද්ධං. “අන්තොවස්සෙ පන කස්සචි ආගමනාභාවා” ති චුත්තං.
සවෙ සො ජලපට්ටනෙ වා ථලපට්ටනෙ වා වසන්තො වස්සුපනායිකාය ආසන්නාය
ගන්තුකාමො සුණාති “අසුකො මහාථෙරො ආගමිස්සති” ති, තං වෙ ආගමෙති,
වට්ටති. ආගමෙත්තස්සෙව වෙ වස්සුපනායිකදිවසො හොති, හොතු, ගන්තබ්බං
තත්ථ, යත්ථ නිස්සයදායකං ලහතිති. පාතිමොක්ඛද්දෙසකාභාවෙන වෙ ගන්තුං
වට්ටති, පගෙව නිස්සයදායකාභාවෙන. සවෙ සො ගච්ඡන්තො ජීවිතන්තරායං,
බ්‍රහ්මචරියන්තරායං වා පස්සති, තත්ථෙව වසිතබ්බන්ති එකෙ.

122. “නාහං උස්සභාමි ථෙරස්ස නාමං ගහෙතු” න්ති ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමස්ස ආයස්මතොති ලක්ඛණතො ආහ. “ගොත්තෙනාපි” ති වචනතො යෙන වොහාරෙන වොහරියන්ති, තෙන වට්ඨතීති සිද්ධං, තස්මා ‘කො නාමො තෙ උපජ්ඣායො’ ති ප්‍රට්ඨෙතාපි ගොත්තමෙව නාමං කත්වා වත්තබ්බන්ති සිද්ධං හොති, තස්මා චතුබ්බිධෙසු නාමෙසු යෙන කෙනචි නාමෙන අනුස්සාවනා කාතබ්බා” ති වදන්ති. එකස්ස බහුනි නාමානි හොන්ති, තත්ථ එකං නාමං ඤත්තියා, එකං අනුස්සාවනාය කාතුං න වට්ඨති, අත්ථතො, බ්‍යඤ්ජනතො ච අභින්නාහි අනුස්සාවනාහි භවිතබ්බන්ති. කත්ථචි “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්සා” ති වත්වා කත්ථචි කෙවලං “බුද්ධරක්ඛිතස්සා” ති සාවෙනි, “සාවනං භාපෙතී” ති න වුවචති නාමස්ස අභාපිතත්තාති එකෙ. සචෙ කත්ථචි “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්සා” ති වත්වා කත්ථචි “බුද්ධරක්ඛිතස්සායස්මතො” ති සාවෙනි, පාඨානුරූපත්තා ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණන්තිපි එකෙ. බ්‍යඤ්ජනභෙදජ්ජසඬගතො අනුස්සාවනෙ තං න වට්ඨතීති එකෙ. සචෙ පන සබ්බට්ඨානෙපි තථෙව වදන්ති, වට්ඨති භගවතා දින්නලක්ඛණානුරූපත්තා. ලක්ඛණවිරොධතො අඤ්ඤථා න වට්ඨතීති වෙ? න, පයොගානුරූපත්තා. තත්ථ තථා, ඉධ අඤ්ඤථා පයොගොති වෙ? න, විපත්තිලක්ඛණානං විරොධතො. න සබ්බෙන සබ්බං, සාවනාභාපනා එව හි පාළියං තදත්ථචිභාවනෙ ආගතාති අඤ්ඤපදෙසු සාවනෙසු පරිභාරො න සම්භවති ආචිණ්ණකජ්ජවිරොධතො. සොපි කිංපමාණන්ති වෙ? පමාණං ආවරියුග්ගහස්ස පමාණත්තා.

123. ද්වෙ එකානුස්සාවනෙති එත්ථ ගණ්ඨීපදෙ තාව එවං ලිඛිතං “එකතො පවත්තඅනුස්සාවනෙ”. ඉදං සන්ධායාති නානුපජ්ඣායං එකාවරියං අනුස්සාවනකිරියං සන්ධාය, තඤ්ච අනුස්සාවනකිරියං එකෙනුපජ්ඣායෙන නානාවරියෙහි අනුජානාමීති අත්ථො. නානුපජ්ඣායෙහි එකෙනාවරියෙන න ත්වෙව අනුජානාමීති අත්ථොති. පොරාණගණ්ඨීපදෙපි තථෙව වත්වා “තිණ්ණං උද්ධං න කෙනචි ආකාරෙන එකතො වට්ඨතී” ති වුත්තං, තං යුත්තං, න හි සඬ්ඝො සඬ්ඝස්ස කම්මං කරොතීති ආවරියො. ඉදං පනෙත්ථ චිත්තෙනබ්බං. කථං? වත්තාරො වා අතිරෙකා වා උපසම්පදාපෙක්ඛා සඬ්ඝවොහාරං න ලහන්ති භික්ඛුභාවං අජ්ජත්තත්තා. කෙවලං භගවතා පරිච්ඡින්නදිත්වා “තයො” ති වුත්තත්තා තතො උද්ධං න වට්ඨතීති නො තක්කොති ආවරියො. අනුගණ්ඨීපදෙපි අයමෙවත්ථො බහුධා විචාරෙත්වා වුත්තො. තථා අන්ධකට්ඨකථායමිපි. න සබ්බත්ථ ඉමස්මිං අත්ථචිකජ්ජෙ මතිභෙදො අත්ථී. යා පනෙසා උභො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා, උභින්නමෙකුපජ්ඣායො, එකාවරියො, එකා කම්මවාචා, එකො උපසම්පන්නො, එකො අනුපසම්පන්නොති පරිවාරකථා, තං දස්සෙත්වා එකො වෙ ආවරියො ද්විත්තං, තිණ්ණං වා උපසම්පදාපෙක්ඛානං එකං කම්මවාචං එකෙනුපජ්ඣායෙන සාවෙනි, වට්ඨතීති එකෙ. තං අයුත්තං, න හි සක්කා සිථිලධනිතාදිබ්‍යඤ්ජනලක්ඛණසම්පන්නං තස්මිං බණ්ණ කම්මවාචං දස්සෙතුං විමුත්තදොසාදියු පතනතො. විසුං විසුං කරණං සන්ධාය ඉදං වුත්තන්ති දීපනත්ථං “තයො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා, තිණ්ණමෙකුපජ්ඣායො, එකාවරියො, එකා

කම්මවාවා, ද්වෙ උපසම්පන්නා, එකො අනුපසම්පන්නෝ” ති න වුත්තො. එවඤ්ඤි වුත්තෙ සක්කා තිසු ආකාසට්ඨමපනෙත්වා සීමට්ඨානං ද්විත්තමනුරූපං කම්මවාචං දස්සෙතුං, තමනිට්ඨප්පසඬගං නිවාරෙතුං “උභො” ති වුත්තං. “තත්ථ පරිපුණ්ණවිසතිවස්සවචනෙන චත්ථුසම්පත්ති, පරිසාය පධානත්තා, ආචරියුපජ්ඣායවචනෙන පරිසසම්පත්ති, කම්මවාචාය අනුස්සාවනසම්පත්ති දස්සිතා, සීමසම්පත්ති එවෙකා න දස්සිතා. තතො විපත්ති ජාතා කම්මවාචානං නානාක්ඛණිකත්තා. එකක්ඛණභාවෙ සති උභින්නං සම්පත්ති වා සියා විපත්ති වා, න එකස්සෙව සම්පත්ති එකස්ස විපත්තිති සම්භවති විමුත්තාදිබ්බාඤ්ජනදොසප්පසඬගතො” ති වුත්තං, තං වචනං උභොපි චෙන සීමගතාව භොන්ති, උභින්නං එකතො කම්මසම්පත්තිදීපනතො ද්විත්තං එකතො අනුස්සාවනං එකෙන උපජ්ඣායෙන එකෙනාවරියෙන වට්ටතීති සාධෙති. ද්විත්තං, තිණ්ණඤ්ච එකතො සසමනුභාසනා ව පාළියංයෙව දස්සිතා, තඤ්ච අනුලොමෙති. අවධකථාවරියෙහි නානුඤ්ඤාතං, න පටික්ඛිත්තං, විවාරෙත්වා ගහෙතඛින්නති ආචරියො, තං ධම්මතාය විරුජ්ඣති.

අයඤ්ඤි බුද්ධානං ධම්මතා - යදිදං යත්ථ යත්ථ වචනනානත්තමත්ථී, තත්ථ තත්ථ ගරුකෙසු යානෙසු චත්තඛිබ්බුත්තං වදන්ති. දුතෙන උපසම්පදාදයො චෙත්ථ නිදස්සනං. යස්මා චෙත්ථ පුබ්බෙ අනුඤ්ඤාතකම්මවාචාය නානත්තං නත්ථී, තස්මා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතු” ති වත්වා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කාතඛිබ්බො” ති න වුත්තං. නානත්තෙ සතිපි තත්ථ තත්ථ ද්විත්තං, බහුනං වා වසෙන වුත්තකම්මවාචානුසාරෙන ගහෙතඛිබ්බතො අවුත්තන්ති වෙ? න හි ලුහුකෙසු යානෙසු වත්වා ගරුකෙසු අවචනං ධම්මතාති ආචරියො. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨීපදෙ එවං පපඤ්චිතං ද්වෙ එකානුස්සාවනෙති ද්වෙ එකතො අනුස්සාවනෙ. “එකෙන” ඉති පාඨො, එකෙන ආචරියෙනාති අත්ථො. පුරිමනයෙනෙවාති “එකෙන වා ද්විති වා ආචරියෙහි” ති වුත්තනයෙන එව, තස්මා එකෙනාවරියෙන ද්වෙ වා තයො වා අනුස්සාවෙනඛිබ්බා. “ද්විති වා තිති වා” ති පාඨො. නානාවරියා නානුපජ්ඣායාති එත්ථ “තඤ්ච ඛො එකෙන උපජ්ඣායෙන, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා” ති වුත්තත්තා න වට්ටතීති වෙ? වට්ටති. කථං? එකෙන අනුස්සාවනෙ එකානුස්සාවනෙති විග්ගහස්ස පාකට්තා ලීනමෙව දස්සෙතුං “එකතො අනුස්සාවනෙ” ති විග්ගහොව වුත්තො, තස්මා උජුකත්තමෙව සන්ධාය තඤ්ච ඛො එකෙන අනුස්සාවනං එකානුස්සාවනං, එකෙන උපජ්ඣායෙන අනුජානාමි, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනාති අත්ථො. ඉදං සන්ධාය හි ද්විධා විග්ගහො, තස්මා “නානාවරියෙහි නානුපජ්ඣායා න වට්ටන්තිති සිද්ධමෙවා” ති අඤ්ඤථාපි වදන්ති. තඤ්ච ඛො එකෙන උපජ්ඣායෙන එකස්ස උපජ්ඣායස්ස වා චත්තඛිබ්බං අනුස්සාවනං, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙන අනුජානාමිති අත්ථො. කිං වුත්තං භොති? “එකො ආචරියො, ද්වෙ වා තයො වා උපසම්පදාපෙක්ඛා ද්විත්තං තිණ්ණං වා උපජ්ඣායානං න ත්වෙව අනුජානාමි” ති කිර වුත්තන්ති. අපරස්මිං පන ගණ්ඨීපදෙ “එකෙන අනුස්සාවනෙති විග්ගහස්ස පාකට්තා තං පකාසෙතුං ‘එකෙනා’ ති වුත්තං. එවං වුත්තෙ අවස්සං පණ්ඩිතා ජානන්ති. තංපාකට්තා වෙ

ජානන්ති, එකෙනාති ඉමිනා කින්නි වෙ? කිඤ්චාපි ජානන්ති, විවාදො පන හොති අලද්ධලෙසත්තා, ජානිතුඤ්ච න සක්කා, ‘එකෙනා’ති වුත්තෙ පන තං සබ්බං න හොතීති වුත්ත’න්ති ලිඛිතං. එවං එත්ථ අනෙකෙ ආචරියා ව තක්කිකා ව අනෙකධා පපඤ්චෙන්ති, තං සබ්බං සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්වා ගරුකුලං පශිරුපාසිත්වා වංසානුගතොව අත්ථො ගහෙතබ්බො. “න සබ්බත්ථ ඉමස්මිං අත්ථවිකජ්ජෙ මතිහෙදො අත්ථී”ති වුත්තමෙව.

උපසම්පදාවිධිකථාවණ්ණනා

125. කුට්ඨං ගණ්ඨොති එත්ථ කුට්ඨාදිග්ගහණෙන හත්ථච්ඡින්නාදයොපි ගහිතාව හොන්තීති පොරාණා, තස්මා “මනුස්සොසි පුරිසොසි”ති එතෙහි හබ්බාහබ්බපුග්ගලපරිවජ්ජනං කරොති. “භුජිස්සොසි අණණොසි”තිආදීහි පුබ්බෙ හත්ථච්ඡින්නාධිකාරෙ වුත්තඅත්ථවිකජ්ජෙසු දුතියං විකජ්ජං උපථම්භෙති. තත්ථ “අණණොසි භුජිස්සොසි”ති අනුක්කමෙන අවත්වා උජ්ජට්ඨාපාටියා වචනෙන භුජිස්සො හොති, න ව රඤ්ඤො හත්තවෙතනවසෙන හටො. රාජාධිනත්තා පන සො රාජහටපක්ඛං හජතීති තබ්බිපක්ඛභාවපුච්ඡනත්ථං “නසි රාජහටො”ති වුත්තං. අඤ්ඤා පඤ්චහි ආබාධෙහි ථුට්ඨානං ගහණෙනෙව සබ්බෙසං ගහණෙ සිද්ධෙ ඉතරෙ න වත්තබ්බා. අථ වත්තබ්බා, සබ්බෙපි වත්තබ්බා සියුං.

වත්තාරොනිස්සයාදිකථාවණ්ණනා

128-9. “තාවදෙව ඡායා මෙතබ්බා”තිආදි “හික්ඛුනං පාදෙ වන්දාපෙත්වා”ති වචනතො ථෙරාථෙරභාවජානනත්ථං වුත්තං. “විරෙන අගමාසි”ති කිර පොරාණපාඨො, ටීරං අකාසීති වත්ථී.

130. අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙති උක්ඛිත්තකෙන සද්ධිං සම්භොගසංවාසපච්චයා පාවිත්තියාපත්ති පඤ්ඤත්තා, තතො අනාපත්තීති අත්ථො. කථං පඤ්ඤායතීති? සංවාසග්ගහණෙ. අලජ්ජිනා සද්ධිං සම්භොගපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කථං පන ආපජ්ජති එව, න සංවාසපච්චයා. න හි අලජ්ජිනා සද්ධිං සංවාසො පටික්ඛිත්තො. සංවාසො පනෙත්ථ සහසෙය්‍යාජ්ජභොනකෙ ආවාසෙ සහවාසො, න “පාරාජිකො හොති අසංවාසො”ති එත්ථ වුත්තසංවාසො. අයං සංවාසො උක්ඛිත්තකෙන සද්ධිං න වට්ටති. අලජ්ජිනා සද්ධිං එකච්චො වට්ටති. ධම්මසම්භොගවිනිමුත්තොවෙතරො. ඉදං පන “උක්ඛිත්තකො විබ්භමී”තිආදියුත්තං ඉමස්මිං. උපසම්පාදෙතබ්බානුපසම්පාදෙතබ්බදීපනසාමඤ්ඤතො වුත්තං. කිඤ්ච හියොයා පටිපත්තික්කමතොව ආපත්තිතො සුද්ධි හොති, න විබ්භමෙන, තස්මා උපසම්පන්නො හික්ඛු අන්තමසො දුබ්භාසිතමපි ආපජ්ජිත්වා අපරභාගෙ විබ්භමිත්වා ආගතො උපසම්පජ්ජති, තං ආපත්තිං දෙසෙත්වා ව සුජ්ඣති, න අඤ්ඤාති උපසම්පන්නස්ස සුද්ධික්කමදස්සනත්ථං. අසාධාරණාපත්තියා අදස්සනපච්චයා උක්ඛිත්තකස්ස ලිඛිගපරිවත්තෙන ආපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස පුන වෙ

පකතිලිඛිතමෙවුප්පජ්ජති, නානාසංවාසකතාව, විබ්භමිත්වා ආගතෙපි යථාචුත්තනයෙනෙව උපසම්පාදෙත්වා න චුට්ඨිතත්තාති චෙ? න ලිඛිතත්තරපාතුභාවා. න විබ්භමෙන කම්මාසුප්ඤ්ඤානො. න කම්මාසුප්ඤ්ඤානො පුන උපසම්පදාකම්මවිපත්තිප්පසඤ්ඤානො. න ච කම්මවිපත්ති, න ච කම්මපටිප්පස්සද්ධි. විබ්භමෙන ච අනුපසම්පන්නො නානාසංවාසකභාවෙන කම්මං කොපෙති ධම්මස්සරෙන ආහව්ව භාසිතත්තා. තෙනෙව “පස්සිස්සසි”ති අනාගතවචනං කතං. තාදිසො පන ගහට්ඨො නික්ඛිත්තවත්තපාරිවාසිකො විය පකතත්තභූමියං විබ්භමාදිනා අනුපසම්පන්නපකතියංයෙව තිට්ඨතීති ඉමස්ස සබ්බස්සපි අත්ථවිකප්පස්ස දස්සනත්ථමිදං චුත්තත්ති චෙදිතබ්බං. පුබ්බෙ චුත්තප්පකාරො පන පරිවත්තිතලිඛිතො හුත්වා පුන පකතිලිඛිතෙ ධීතඋක්ඛිත්තකො පුන පුච්ඡිතබ්බො “පස්සසි”ති. “ආම පස්සාමි”ති වදන්තො ඔසාරෙතබ්බො. “දෙසෙහි”ති න වත්තබ්බො ලිඛිතපරිවත්තනෙන චුට්ඨිතත්තා. තප්පටිකම්මො උක්ඛිත්තකො පුච්ඡිතබ්බො “පටිකම්මං කිං තෙ කත”න්ති, “ආම කත”න්ති වදන්තො ඔසාරෙතබ්බො. “කත්තබ්බං මෙ පටිකම්මං න භොති”ති වදන්තො න ඔසාරෙතබ්බොති එකෙ. අසාධාරණාපත්තිමිහි ඉදං විධානං, න සාධාරණාය. තත්ථ උක්ඛිත්තකො ලිඛිතපරිවත්තනෙනෙව පටිප්පස්සද්ධකම්මොති එකෙ. විචාරෙත්වා යුත්තතරං ගහෙතබ්බන්ති ආචරියො. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අලජ්ජිපරිභොගො සහත්ථදානාදිවසෙන පරිච්ඡින්නදිතබ්බො, ‘සාරණියධම්මපුරකාදයො දස්සෙත්වා අලජ්ජිස්ස සහත්ථා දාතුං වට්ටති’ති වදන්තානං වාදො පටිසෙධෙතබ්බො. කථං? උක්ඛිත්තකස්ස සහත්ථා දාතුං න වට්ටතීති විනිච්ඡයානුසාරෙන. දාපෙතුං පන වට්ටනෙවාති ව. කිඤ්චාපි අලජ්ජිපරිභොගවසෙන දුක්කටං, අථ බො අයං අලජ්ජි න භොති, තස්මා සබ්බාකාරෙන නිරාපත්තිතං සන්ධාය ‘අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙ’ති චුත්තං. කථං පඤ්ඤායතීති? විඤ්ඤෙයො අත්ථතො උච්ඡුරසකසටානං සත්තාහකාලිකයාවජීවිකත්තා ‘වට්ටති විකාලෙ උච්ඡුං බාදිතු’න්ති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා තං බාදිත්වා තප්පව්වයා පාවිත්තියං න පස්සති, වට්ටතීති තථාසඤ්ඤිතාය. යො වා පන ආපත්තිං ආපන්නභාවං පටිජානිත්වා ‘න පටිකරොමි’ති අභිනිවිසති, ඉමෙ ද්වෙ –

‘සඤ්චිව්ව ආපත්තිං ආපජ්ජති, ආපත්තිං පරිගුහති;
අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති, එදිසො චුච්චති අලජ්ජිපුග්ගලො’ති. (පරි. 359) –

චුත්තලක්ඛණෙ අපතනතො අලජ්ජිතො න භොත්ති, තස්මා ‘යො ආපත්තිදෙසනපටිකම්මාති න කරොති, තෙන සද්ධිං සම්භොගාදිකරණෙ අනාපත්ති’ති විසෙසෙත්වා චුත්තවචනෙන, ඉතරෙතපි සද්ධිං කිඤ්චාපි රූපියසංවොහාරො න භොති, අථ බො කයවික්කයෙන ආපත්ති භොතියෙවාති නයො දින්නො භොති, පඤ්චහි සද්ධිං සබ්බථාපි අනාපත්තීති නයො ව. එවං සාපත්තිට්ඨානෙසු විසෙසෙත්වා ව වචනතො ඉධ තථා අචුත්තත්තා තෙන සහ අලජ්ජිපරිභොගො නත්ථි. හජාපියමානො පන අලජ්ජිපක්ඛං හජතීති ඉමිනාපි උපායෙන සබ්බත්ථ තං තං සංසන්දිත්වා අත්ථො පරියෙසිතබ්බොති අපරෙ. ආචරියා පන එවං න වදන්ති”ති චුත්තං. “සවාහං න පස්සිස්සාමිති වදති, න

පබ්බාජෙනබ්බො” ති වුත්තත්තා පුබ්බෙ ආපන්නාපත්තියො උප්පබ්බජිතස්සාපි න පටිප්පස්සම්භන්තිති සිද්ධං, තෙනෙව ආවරියා ආපත්තිං දෙසාපෙත්වා ච සික්ඛාපච්චක්ඛානං කාරාපෙත්තිති ච අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙති ඉදං පුබ්බෙ ආපන්නං සන්තිං එව ආපත්තිං න පස්සන්ති ආසඩ්ඛිතබ්බො. සා පටිප්පස්සද්ධාති ඤාපනත්ථං වුත්තත්ති ච එකෙ. “පස්සිස්සසි” ති ගහට්ඨත්තා දෙසෙතුං න වට්ටන්ති අනාගතවසෙන වුත්තං. “උපසම්පාදෙත්වා පස්සිස්සසි” ති පරිවාසාදිනා කත්තබ්බස්ස අත්ථිභාවෙන “පස්සසි” ති අවත්වා අනාගතවසෙන වුත්තං, ඔසාරෙත්වාති අබ්භානවසෙන. තත්ථ පුන කාතබ්බස්ස අභාවා “පස්සසි” ති වුත්තං. ඉදං සබ්බං සබ්බත්ථ පටිජානනං සන්ධාය වුත්තං. එකත්‍රාපි පුන න පටිජානාති, එතෙන සහ තස්සා ආපත්තියා අනුරූපෙන සංවාසො න කාතබ්බො, අලජ්ජිභාවෙනාති වුත්තං භොති. දිට්ඨියාතිආදීසු ඔසාරණං නාම සමානකම්මාදිනා කරණන්ති අත්ථො. අනාපත්ති සම්භොගෙති උක්ඛිත්තකෙන සම්භොගෙ අනාපත්ති. කස්මා? උක්ඛිත්තකම්මස්ස ගහට්ඨභාවෙන පටිප්පස්සද්ධත්තා, තෙනෙව “අලබ්භමානාය සාමග්ගියා” ති වුත්තං. ඉදානි භික්ඛුභාවෙ කත්තබ්බතොති කෙච්චි. ද්විසුපි වාරෙසු කම්මපටිප්පස්සද්ධිවිධානං තෙයෙව ජානන්ති, තස්මා සබ්බවාරෙසු යුත්තමයුත්තඤ්ච සුට්ඨ සල්ලක්ඛෙත්වා කථෙතබ්බං.

යො ඛන්ධකං පබ්බජ්ජනාමධෙයාං,
නානානායං සාසනමූලභූතං;
ඤ්ඤත්වා පකාසෙති පරස්ස සම්මා,
තස්සාධිපච්චං මුනිසාසනස්මිත්ති.

මහාඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උපොසථක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සන්නිපාතානුජානනාදිකථාවණ්ණනා

132-3. තෙන සමයෙනාති අත්තනො ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා භික්ඛුනංයෙව විසුං උපොසථකරණං අනුජානිත්වා ධීතසමයෙන. කො පන සොති? මජ්ඣිමනිකායං පාතිමොක්ඛුද්දෙසප්පභොනකසික්ඛාපදානං පරිනිට්ඨානකාලො. තෙනෙවාහ “තානි තෙසං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය” ති. “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, උද්දිසිතබ්බ” ති නිදානුද්දෙසං පඤ්ඤාපෙතුකාමනාය ච සික්ඛාපදානං උද්දෙසපරිච්ඡෙදනිදස්සනත්ථඤ්ච වුත්තං. අඤ්ඤා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යා” ති සබ්බසික්ඛාපදානං උද්දිසිතබ්බක්කමස්ස දස්සිතත්තා ඉදානි “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, උද්දිසිතබ්බ” ති ඉදං නිරත්ථකං ආපජ්ජති, ඉදඤ්ච සබ්බසඩ්දිසුපොසථං සන්ධාය වුත්තං.

134. “යංනුන අය්‍යාපි...පෙ.... සන්තිපතෙය්‍යු” න්ති බහුනං අධිකාරජ්ජවත්ති. තත්‍රාපි විනයං ආගම්ම චුත්තො භික්ඛු සාමී, න කෙවලං සඬ්ඝත්ථෙරොති දස්සනත්ථං, සඬ්ඝස්ස ගාරවයුත්තවචනාරහතාදස්සනත්ථස්ථෙව “සුඤ්ඤාමෙ, භන්තෙ” ති ආහ. තත්ථ සයං වෙ ථෙරො, භික්ඛුං සන්ධාය “ආචුසො” ති වත්තුං යුජ්ජති. කථං පඤ්ඤායති? බුද්ධකාලෙ සඬ්ඝත්ථෙරො අබ්‍යන්තො නාම දුල්ලභො. සබ්බකම්මවාචාය පයොගනිදස්සනෙ ව “සුඤ්ඤාමෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො” ඉච්චෙව භගවා දස්සෙතීති වෙ? එවමෙනං තථා දස්සනතො. සඬ්ඝං උපාදාය සඬ්ඝත්ථෙරොති “සුඤ්ඤාමෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො” ති වත්තබ්බං, භික්ඛුං උපාදාය “ආචුසො” ති මහාකස්සපස්ස කම්මවාචාය පයොගදස්සනතො, පාරිසුද්ධිඋපොසථෙව ථෙරෙන භික්ඛුනා “පරිසුද්ධො අහං, ආචුසො” ති පයොගදස්සනතො ව. “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ල” න්ති පරතො පඤ්ඤාපෙතබ්බෙ උපොසථකරණන්තරායෙ සන්ධායාහ. උපොසථස්ස බහුවිධත්තා සරුපතො වත්තුං “පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා” ති ආහ. එත්තාවතා ඤත්තිං නිට්ඨපෙසී. ඤත්තිදුතියකම්මතො එව හි උපොසථකම්මං. න, තනියානුස්සාවනසම්භවතොති වෙ? න, අඤ්ඤෙහි ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙහි අසදිසත්තා. න හි එත්ථ චතුක්ඛත්තුං “සුඤ්ඤාමෙ” ති ආරභියතීති. අඤ්ඤෙහි ඤත්තිදුතියෙහි අසදිසත්තා ඤත්තිදුතියමිපි මාභොතුති වෙ? න, ඤත්තිදුතියකම්මස්ස අඤ්ඤොපි කත්තබ්බතො. තථා හි ඤත්තිදුතියකම්මං. එකච්චං අපලොකනවසෙනපි කාතුං වට්ටති, න අඤ්ඤං අඤ්ඤො කාතුං වට්ටති. කථං පඤ්ඤායතීති? ඉදමෙව උපොසථකම්මං ඤාපකං.

“කිං සඬ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච” න්ති ඉදං න ඤත්ති නිට්ඨපෙත්වා වත්තබ්බං, තඤ්ඤි ඤත්තිතො පුරෙතරමෙව කරියතීති. තස්මා “සුඤ්ඤාමෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො, කිං සඬ්ඝස්ස පුබ්බකිච්චං, යදි සඬ්ඝස්සා” ති වත්තබ්බං සියාති? තථාපි න වත්තබ්බං, න හි තං ඤත්තියා අන්තොකරියතීති. යදි එවං සබ්බත්ථ න වත්තබ්බං. පයොජනාභාවාති වෙ? න, යථාගතට්ඨානෙයෙව වත්තබ්බතො, පරපදාපෙක්ඛනායාති චුත්තං හොති. ඉදං පුබ්බකිච්චං අකත්වා උපොසථං කරොන්තො සඬ්ඝො, පුග්ගලො වා යපනක්ඛෙත්තාතික්කමෙ ආපජ්ජති. න හි තස්මිං ඛෙත්තෙ අතික්කන්තෙ සම්මජ්ජනාසනොදකපදීපකරණෙ ආපත්තිමොක්ඛො හොති. උපොසථකම්මතො පුබ්බෙ කත්තබ්බකිච්චාකරණපච්චයත්තා තස්සා ආපත්තියා, න සා කම්මපරියොසානාපෙක්ඛා එත්ථාගතසම්පජානමුසාවාදාපත්ති විය, තස්මා පාතිමොක්ඛබුද්ධෙසකො භික්ඛු “පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථා” ති වත්තුකාමො පයමංයෙව පරිසුද්ධාපරිසුද්ධපච්චයං පුබ්බකිච්චං සරාපෙති. තඤ්ඤි කතං පරිසුද්ධපච්චයො හොති, අකතං අපරිසුද්ධපච්චයො, තෙනෙව උභයාපෙක්ඛාධිජ්ජායෙන “කතං න කත” න්ති අවත්වා “කිං සඬ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච” මිච්චෙවාහ. තත්ථ අකතපක්ඛෙ තාව පාරිසුද්ධිආරොචනක්කමනිදස්සනත්ථං. පරතො “යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවි කරෙය්‍යා” ති ව, කතපක්ඛෙ “අසත්තියා ආපත්තියා තුණ්හි භවිතබ්බ” න්ති ව වක්ඛති.

පාරිසුද්ධි ආයස්මත්තො ආරොවෙථ. කිංකාරණා? යස්මා පාතිමොක්ඛං
 උද්දිසිස්සාමි. එත්ථ ච “උද්දිසාමි” ති වත්තමානකාලං අපරාමසිත්වා
 “උද්දිසිස්සාමි” ති අනාගතකාලපරාමසන්නෙ යථායං “දානි නෙසං
 පාතිමොක්ඛද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය” න්ති (මහාව. 150) එත්ථ
 චුත්තපාතිමොක්ඛද්දෙසො, තං සන්ධාය “පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි” ති චුත්තන්ති
 එකෙ. යස්මා “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛද්දෙසා” ති චුත්තං, තස්මා
 වත්තමානස්ස නිදානුද්දෙසසඬාතස්ස පාතිමොක්ඛස්ස යදෙනං අන්තෙ “කච්චිත්ථ
 පරිසුද්ධා” තිආදිකං යාවතනියානුස්සාවනං, තස්සෙව ආපත්තිබ්බත්තත්තා,
 අවයවෙපි අවයවීවොහාරසම්භවතො ච ඉධ ආපත්තිබ්බත්තමෙව සන්ධාය
 “පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි” ති චුත්තං. එවඤ්ඤි චුත්තෙ යස්මා පරතො
 ආපත්තිබ්බත්තං ආගමිස්සති, තස්මා ආපත්තිභීරුකා තුම්භෙ සබ්බෙව පට්ඨමෙව
 පාරිසුද්ධිං ආරොවෙථාති අයමත්ථො සම්භවති. වත්තමානකාලවසෙන චුත්තෙ
 “පාරිසුද්ධිං ආයස්මත්තො ආරොවෙථා” ති වචනමෙව න සම්භවති තදාරොචනස්ස
 පට්ඨමං ඉච්ඡිතබ්බත්තා, පගෙව තස්ස කරණාභාවෙන “පාතිමොක්ඛං
 උද්දිසිස්සාමි” ති වචනං. අයං නයො සන්තියා ආපත්තියා ආරොවනෙ යුජ්ජති, න
 තුණ්හිභාවෙ, අකම්මපරියොසානා තුණ්හිභාවජ්ජත්තිනො, එවං සන්තෙපි තස්මිං
 යුජ්ජතෙව. පාතිමොක්ඛද්දෙසකො හි අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආපත්තිආවිකරණං අකත්වා
 තුණ්හිභූතෙ භික්ඛු පස්සිත්වා තෙනෙව තුණ්හිභාවෙන ආරොචිතපාරිසුද්ධිකො
 හුත්වා “සුඤ්ඤාමෙ, භන්තෙ” ති පාතිමොක්ඛද්දෙසං ආරභී.

එත්ථාහ – පට්ඨමං “සඬ්ඤො උපොසථං කරෙය්‍ය, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා” ති
 චුත්තත්තා ඉධාපි “සඬ්ඤො උපොසථං කරිස්සති, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සති” ති
 වත්තබ්බං, අථ “පුග්ගලස්ස උද්දෙසා” ති ලක්ඛණත්තා යථාරුතමෙව වත්තබ්බං,
 තථාපි “උපොසථං කරිස්සාමි, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි” ති වත්තබ්බන්ති? න
 වත්තබ්බං ලක්ඛණවිරොධතො, අනිට්ඨජ්ජසඬ්ඤානො ව. පුග්ගලස්ස උද්දෙසා එව හි
 සඬ්ඤස්ස උපොසථො කතො හොති, න පුග්ගලස්ස උපොසථකරණෙන. තඤ්ච
 සොච කරිස්සති, න සඬ්ඤාති අනිට්ඨජ්ජසඬ්ඤාව ආපජ්ජති. “සුඤ්ඤාමා” ති චුත්තෙ
 අවිත්තසාමග්ගිජ්ජසඬ්ඤායා “සුඤ්ඤාමා” ති චුත්තං. “සුඤ්ඤාමා” ති වත්තබ්බං
 “උද්දිසිස්සාමි” ති චුත්තත්තාති වෙ? න වත්තබ්බං,
 ආපත්තිබ්බත්තදස්සනාධිජ්ජායනිරපෙක්ඛතාය “සුඤ්ඤාම” ඉච්චෙව වත්තබ්බං.
 එකපදෙනෙව භිස්ස තදධිජ්ජායො අතික්කන්තොති. යදි එවං කිමත්ථං තං
 සබ්බෙහෙව ආරද්ධන්ති වෙ? “උද්දිසිස්සාමි” ති ඉමිනා අසාධාරණවචනෙන
 ආපත්තස්ස අවිත්තසාමග්ගිජ්ජසඬ්ඤාතිවාරණත්ථං. සරමානෙතාති ඉමිනා වස්ස
 සම්පජානමුසාවාදස්ස සවිත්තකතං දස්සෙති. අන්තරාසිකො ධම්මො චුත්තො
 භගවතාති එවං අකිරියසමුට්ඨානස්සාපි එවං පරිත්තකස්ස ඉමස්ස මුසාවාදස්ස
 මහාදීනවතං දස්සෙති. විසුද්ධාපෙක්ඛෙනාති සාවසෙසං ආපත්තිං උපාදාය
 අනාපත්තිභාවසඬ්ඤාතං අනවසෙසඤ්ච උපාදාය ගිහිභාවසඬ්ඤාතං විසුද්ධිං
 ඉච්ඡන්තෙන කස්මා ආවි කාතබ්බා? අන්තරායභාවානුපගමනෙන
 ඵාසුචිහාරපච්චයත්තා. ඉධ “අජ්ජුපොසථො පන්තරසො” ති න චුත්තං පරතො

දිවසනියමස්ස කත්තුකාමතාධිප්පායෙන අවුත්තත්තා. එවං පන තෙ භික්ඛු සබ්බදිවසෙසු උද්දිසිංසු.

135. “ආදිමෙත” න්ති සීලපාතිමොක්ඛමෙව වුත්තං, කිඤ්චාපි ගන්ථපාතිමොක්ඛො අධිප්පෙනො. “පඤ්චන්තං වා” ති මාතිකායං වුත්තානං වසෙන වුත්තං. අනප්ඤ්ඤාපන්තො වාති පුග්ගලාධිට්ඨානදෙසනා. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “උපොසථං කරොයා” ති එත්තාවතා ඤත්ති හොති. යාවතතියානුස්සාවතා නාම ‘යස්ස සියා ආපත්ති’ ති ආදිවචනත්තයං, අන්තෙ ‘දුතියමිපි තතියමිපි පුච්ඡාමි’ ති ඉදඤ්චාති දුට්ඨං. තත්ථ පයමං ආපත්තිං සරිත්වා නිසින්තස්ස, දුතියං අසරන්තස්ස සාරණත්ථ” න්ති වුත්තං. “වච්ඡද්දාරො” ති පාකට්ඨසෙන උජුකමෙව වුත්තං. කිඤ්චාපි කායවිඤ්ඤත්තියාපි කරියති, කායකම්මාභාවා පන වච්චිඤ්ඤත්තියායෙව ආවි කාතබ්බා. “සඬ්ඝමජ්ඣෙ වා” ති ආදි ලක්ඛණවචනං කිර. සඬ්ඝපොසථකරණත්ථං සඬ්ඝමජ්ඣෙ වෙ නිසින්තො, තස්මිං සඬ්ඝමජ්ඣෙ. ගණුපොසථකරණත්ථඤ්චෙ ගණමජ්ඣෙ නිසින්තො, තස්මිං ගණමජ්ඣෙ. එකස්සෙව සන්තිකෙ වෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කත්තුකාමො, තස්මිං එකපුග්ගලෙ ආවි කාතබ්බාති, “එතෙන න කෙවලං සඬ්ඝමජ්ඣෙ එවායං මුසාවාදො සම්භවති, අථ ඛො එත්ථ වුත්තලක්ඛණෙන අසතිපි ‘පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙවා’ ති ආදිවිධානෙ ගණුපොසථෙපි සාපත්තිකො භුත්වා උපොසථං කත්තුකාමො අනාරොචෙත්වා තුණ්හීභූතොව කරොති වෙ, සම්පජානමුසාවාදාපත්තිං ආපජ්ජති ති ඉමස්සත්ථස්ස ආවිකරණතො ලක්ඛණවචනං කිරොත” න්ති වදන්ති තක්කිකා. අඤ්ඤා “ගණමජ්ඣෙවා” ති න වුත්තන්ති තෙසං අධිප්පායො. ආරොචනාධිප්පායවසෙන වුත්තන්ති නො තක්කොති ආවරියො. ආරොචෙත්තො හි සඬ්ඝස්ස ආරොචෙමිති අධිප්පායෙන ආවි කරොන්තො සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආවි කරොති නාම. අත්තනො උභතොපස්සෙ නිසින්තානං ආරොචෙත්තො ගණමජ්ඣෙ. එකස්සෙවාරොචෙස්සාමි සභාගස්සාති අධිප්පායෙන ආරොචෙත්තො එකපුග්ගලෙ ආරොචෙති නාම. පුබ්බෙ විහත්තපදස්ස පුන විහජනං අත්ථවිසෙසාභාවදීපනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං.

136-7. “න, භික්ඛවෙ, දෙවසිකං...පෙ.... දුක්කට්ඨස්සා” ති වත්වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උපොසථෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු” න්ති ඉදං අනුපොසථෙ එව තං දුක්කට්ඨං, උපොසථෙ පන දෙවසිකමිපි වට්ටතිති දීපෙති, තස්මා තෙ භික්ඛු වාතුද්දසියං උද්දිසිත්වාපි පන්තරසියං උද්දිසිංසු, තෙනාහ “සකිං පක්ඛස්සා” ති. තත්ථ පුරිමෙන සාමග්ගීදිවසො උපොසථදිවසො එවාති දීපෙති. උභයෙන අට්ඨමිං පටික්ඛිපිත්වා දෙවසිකං පටික්ඛෙපස්ස අතිප්පසඬ්ගං නිවාරෙති. කිං වුත්තං හොති? භින්තො වෙ සඬ්ඝො පාටිපදදිවසෙ සමග්ගො හොති, තස්මිං දිවසෙ සාමග්ගීඋපොසථං කරොන්තො උභයමිපි දුක්කට්ඨං ආපජ්ජන්තො උභයෙන එකීභූතෙන නිවාරිතො හොතීති වුත්තං හොති. අඤ්ඤා සාමග්ගීඋපොසථො න දෙවසිකො. වෙ, අහොරත්තං කාතබ්බො. තස්මිඤ්ච පක්ඛෙ පකතිඋපොසථො න දෙවසිකො. වෙ, අහොරත්තං කාතබ්බො. තස්මිඤ්ච පක්ඛෙ පකතිඋපොසථො අනුද්දිට්ඨො. වෙ හොති, සාමග්ගීඋපොසථො කාතබ්බොති ආපජ්ජති. න

අපවාදනයෙන් ගහෙනබ්බත්තාති වෙ? න, අනිට්ඨප්පසඨගතො. කිං වුත්තං හොති? සාමග්ගිදිවසෙ සාමග්ගිඋපොසථං කත්වා පුන තස්මිං පක්ඛෙ පකතිඋපොසථදිවසෙ සම්පත්තෙ පකතිඋපොසථො න කාතබ්බොති. අපවාදොති. අපවාදිතබ්බට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ උස්සග්ගවිධානං නිවාරෙති.

කිත්තාවතා නු බො සාමග්ගීති එත්ථායමධිප්පායො – සාමග්ගී නාමෙසා සභාගානං සන්තිපාතො. සභාගා ව නාම යත්තකා සහධම්මිකා, තෙ සබ්බෙසි හොන්ති, උදාහු ආවාසසභාගතාය සභාගා නාම හොන්ති. තත්ථ යදි සහධම්මිකානං සාමග්ගී සාමග්ගී නාම, සබ්බෙසං පුට්ඨිහත්තානං සාමග්ගී ඉච්ඡිතබ්බා. අථාවසථවසෙන, එකාවාසසභාගානන්ති වුත්තං හොති. අඤ්ඤථා එකාවාසෙ සාමග්ගීති ආපජ්ජති. මා නො අගමාසීති අගතො මා හොති.

සීමානුජානනකථාවණ්ණනා

138. එකාවාසගතානං වසෙන සාමග්ගීං පටික්ඛිපිත්වා එකසීමගතානං වසෙන අනුජානිතුකාමො භගවා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්තිතු”න්ති ආහ. අථ ආවාසපරිච්ඡෙදං වත්තුකාමො භවෙය්‍ය. එත්තාවතා එකාවාසො යාවතා එකාසීමා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්තිතු”න්ති වදෙය්‍ය. තස්මා න ඉධ අනුඤ්ඤාතබ්ද්ධසීමාවසෙන එකාවාසපරිච්ඡෙදො හොති, උපචාරසීමාවසෙනෙව හොතිති වෙදිතබ්බං. කථං ජානිතබ්බන්ති වෙ? පාළිතොව, යථාහ “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා උපනන්දො සක්‍යපුත්තො එකො ද්විසු ආවාසෙසු වස්සං වසි...පෙ.... එකාධිප්පාය”න්ති (මහාව. 364). අඤ්ඤථා වස්සවිච්ඡෙදොති අනිට්ඨප්පසඨගොව, කථං? එකාවාසවසෙනෙව වෙ සාමග්ගී, බහුආවාසඅනාවාසෙසු න සම්භවෙය්‍ය. තතො සො තං ආවාසං ගච්ඡන්තො බහිද්ධා උපොසථං කරොති. “න, භික්ඛවෙ, තදහුපොසථෙ සභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො”තිආදි (මහාව. 181)-පාළිවිරොධො සතිපි සඨසෙ අනාවාසෙ උපොසථස්ස අකත්තබ්බතො. අනාවාසෙපි වෙ සාමග්ගී උබ්භති, “එත්තාවතා සාමග්ගී, යාවතා එකාවාසො”ති න වත්තබ්බං, තස්මා සබ්බථා පුරිමනයො පච්ඡිමෙනෙව පටික්ඛිත්තොති කත්වා නානාවාසවසෙනපි සාමග්ගීති වෙදිතබ්බං. “තං කම්මං කරොමාති වත්වා න අකංසු”තිආදීසු විය අනාගතම්පි අපෙක්ඛති, තස්මා ‘කරොමා’ති වුත්තෙන න වට්ටති”ති වදන්ති. “සීමං අසොධෙත්වාපි නිමිත්තං කිත්තෙනුං වට්ටති”ති ලිඛිතං. හෙට්ඨිමකොට්ඨා අඨ්ඨාපිට්ඨමරතනුබ්බෙධො හත්ථිප්පමාණො. සචෙ එකො බද්ධො හොති, න කාතබ්බොති එත්ථ “වතුසු දිසාසු වතුන්තං පබ්බතකුටානං හෙට්ඨා පිට්ඨිපාසාණසදිසෙ පාසාණෙ ධීතත්තා එකාබද්ධභාවෙ සතිපි පථවිතො උද්ධං තෙසං සම්බන්ධෙ අසති හෙට්ඨා පථවිගතසම්බන්ධමත්තෙ අබ්බොහාරිකං කත්වා කිත්තෙනුං වට්ටති. තෙනෙව ‘පිට්ඨිපාසාණො අතිමහන්තොපි පාසාණසඨ්ඨාමෙව ගච්ඡති”ති වුත්තං. පථවිතො හෙට්ඨා තස්ස මහන්තභාවෙ ගස්භමානෙ පබ්බතමෙව හොති”ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “චිතිත්වා කතපංසුපුඤ්ජෙ තිණගුම්බරුක්ඛා වෙ ජායන්ති, පබ්බතො හොතිති ධම්මසිරිත්ථෙරො. නෙවාති උපතිස්සත්ථෙරො”ති වුත්තං.

පාසාණොති ‘‘සුධාමයපාසාණොපි වට්ටති’’ති වදන්ති. වීමංසිතබ්බං ඉට්ඨකාය පටික්ඛිත්තත්තා. ද්වන්තිංසපලගුළුපිණ්ඩප්පමාණො තුලතාය, න තුලගණනාය. සොපිති බාණුකො විය උට්ඨිතපාසාණො.

චතුපඤ්චරුක්ඛනිමිත්තමත්තමිපිති එකච්චෙසු නිමිත්තසද්දො නත්ථි. එත්ථ තයො චෙ සාරරුක්ඛා භොන්ති, ද්වෙ අසාරරුක්ඛා, සාරරුක්ඛානං බහුත්තං ඉච්ඡිතබ්බං. ‘‘සුසානමිපි ඉධ ‘චනමෙවා’ති සඬ්ඛං ගච්ඡති සයංජාතත්තා’’ති වුත්තං. කෙච් පන ‘‘චතුසු ද්වෙ අන්තොසාරා චෙ, වට්ටති. අන්තොසාරා අධිකා, සමා වා, වට්ටති. තස්මා බහුසුපි ද්වෙ චෙ අන්තොසාරා අත්ථි, වට්ටති’’ති වදන්ති.

පරභාගෙති එත්ථ ‘‘එතෙහි බද්ධට්ඨානතො ගතත්තා වට්ටති. තථා දීසමග්ගෙපි ගහිතට්ඨානතො ගතට්ඨානස්ස අඤ්ඤත්තා’’ති වදන්ති.

අන්වද්ධමාසන්ති එත්ථ ‘‘අනුබද්ධො අද්ධමාසො, අද්ධමාසස්ස වා අනු’’ති ලිබ්බං. ‘‘අන්තරවාසකො තෙමියති’’ති වුත්තත්තා තත්තකප්පමාණඋදකෙයෙව කාතුං වට්ටතිති කෙච්. තෙමියතිති ඉමිනා හෙට්ඨිමකොට්ඨා නදිලක්ඛණං වුත්තං. එචරුපාය නදියා යස්මිං යානෙ චත්තාරො මාසෙ අප්පං වා බහුං වා උදකං අප්පිකොත්ථරිත්වා පචත්තති, තස්මිං යානෙ අප්පොදකෙපි යත්වා කාතුං වට්ටතිති එකෙ. ‘‘පචත්තතට්ඨානෙ නදිනිමිත්ත’න්ති වුත්තත්තා සෙතුතො පරතො තත්තකං උදකං යදි පචත්තති, නදි එවා’’ති වදන්ති.

ජාතස්සරාදිසු ඨිතොදකං ජාතස්සරාදිපදෙසෙන අනන්තරිකමිපි නිමිත්තං කාතුං වට්ටති නදිපාරසීමාය නිමිත්තං විය. සචෙ සො පදෙසො කාලන්තරෙන ගාමබෙත්තභාවං පාපුණාති, තත්ථ අඤ්ඤං සීමං සම්මන්තිතුං වට්ටති. උක්ඛෙපිමන්ති උද්ධරිත්වා ගහෙතබ්බකං.

අබද්ධසීමවිහාරානං සීමාය උපචාරං යපෙත්ථාති ‘‘ආයතිං සම්මන්තිතබ්බාය ඔකාසං යපෙත්ථා’’ති ලිබ්බං. අන්තොනිමිත්තගතෙහි පනාති ‘‘එකස්ස උපඬ්ඨං අන්තොකත්තුකාමතාය සති සබ්බෙසං ආගමනෙ පයොජනං නත්ථිති කත්වා ‘අන්තොනිමිත්තගතෙහි’ති වුත්තං, තඤ්ච සාමිච්චසෙනා’’ති වදන්ති. අනාගමනමිපි වට්ටතිති ‘‘සීමාය අබද්ධත්තා වග්ගං නාම න භොති’’ති ලිබ්බං. ‘‘අඤ්ඤස්මිං ගාමබෙත්තෙ යත්වා නිමිත්තකිත්තනකාලෙ, සමානසංවාසකසීමාය සම්මන්තනකාලෙ ච ආගමනපයොජනං නත්ථි’’ති වුත්තං. හෙරිසඤ්ඤං වාති ‘‘සම්මන්තනපරියොසානං කරොමාති වත්ථා’’ති ලිබ්බං, තෙන තාදිසෙ කාලෙ තං කප්පතිති සිද්ධං භොති. කිං ඉමිනා? සුඛකරණත්ථන්ති මහාජනසන්නිපාතනපරිස්සමං අකත්වා අප්පතරෙහි සුඛකරණත්ථං. යදි මහාසීමාබන්ධනකාලෙ අන්තරායො භොති, තත්තකෙනපි සුඛවිහාරොති දස්සනත්ථං ‘‘පයම’’න්ති වුත්තන්ති එකෙ. තතො ඔරං න වට්ටතිති කථං පඤ්ඤායතිති? වීසතිවග්ගකරණීයපරමත්තා සඬ්ඝකම්මස්ස. කම්මාරහෙන සද්ධිං එකච්ඡති හික්ඛු චෙ ගණ්භාති, වට්ටති. තත්තකප්පමාණං සුඛනිසප්පවසෙන

වෙදිතබ්බං. තමෙව නිමිත්තං අඤ්ඤාපි කිත්තෙත්වා සචෙ බන්ධන්ති, වට්ඨන්ති එකෙ.

“එවං බද්ධාසු පන...පෙ.... සීමන්තරිකා හි ගාමබෙත්තං හජති”ති න ආවාසවසෙන සාමග්ගිපරිච්ඡෙදො, කිත්තු සීමාවසෙනෙවාති දස්සනත්ථං වුත්තං. “නිමිත්තුපගපාසාණෙ යපෙත්වා”ති සඤ්චාරිමනිමිත්තස්ස තප්පරතො වුත්තං. ඉතො පටියාය ගණ්ඨිපදක්කමො හොති – න සක්ඛිස්සන්තිති තෙ අවිජ්ජවාසං අසල්ලක්ඛෙත්වා “සමානසංවාසකමෙව සමුහනිස්සාමා”ති වායාමන්තා සමුහනිතුං න සක්ඛිස්සන්ති. “එකරතනප්පමාණා”ති සුවිඤ්ඤායාන්තරා හොතීති කත්වා වුත්තං. එකඬගුලමත්තමිපි වට්ඨතෙව. බණ්ඩසීමතො පටියාය බන්ධනං ආවිණ්ණං. ආවිණ්ණකරණෙන විගතසම්මොහො හොතීති. කුටිගෙහෙති කුටිසරෙ භූමිසරෙ. උදුක්ඛලංවාති භූමිඋදුක්ඛලං විය බුද්දකාචාටං. “පමුඛෙ”ති භූමිකුටිං සන්ධාය වුත්තන්ති එකෙ. හෙට්ඨා න ඔතරතීති භිත්තිතො ඔරං නිමිත්තානි යපෙත්වා කිත්තිතත්තා හෙට්ඨා ආකාසෙ න ඔතරති, උපරි කතෙ පාසාදෙති අත්ථො. භිත්තිලග්ගෙති භිත්තිනිස්සිතකෙ. ඉමෙ කිර භිත්තිලග්ගාපි “එකාබද්ධා”ති න වුව්චන්ති. සබ්බො පාසාදො සීමට්ඨො හොතීති එකාබද්ධො වා හොතු, මා වා. තාලමූලකපබ්බතො නාම අනුපුබ්බෙන තනුකො. ආකාසපබ්භාරන්ති අපරික්ඛෙපපබ්භාරං. සුසිරපාසාණො නාම ලෙණං හොති. අන්තොලෙණන්ති පබ්බතස්ස අන්තොලෙණං. ද්වාරං පන සන්ධාය පරතො “ඔරතො”ති වුත්තං, සබ්බථාපි සීමතො බහිලෙණෙන ඔතරතීති අධිජ්ජායො.

මහාසීමං සොධෙත්වාති සීමට්ඨං දුරගතමිපි සීමගතං සීමසම්බන්ධංව, තස්මා තං අනාමසිත්වා යාතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. යදි එවං “තන්තිස්සිතකං අපනෙත්වා කම්මං කාතුං වට්ඨන්ති”ති වත්තබ්බං. මහාඅට්ඨකථායමිපි “සීමං සොධෙත්වා කාතබ්බ”න්ති එත්තකමෙව වුත්තං. මහාථෙරාපි “සොධෙතබ්බ”ම්චිචෙව වදන්තිති එකෙ. “මහාසීමං සොධෙත්වා වා කම්මං කාතබ්බ”න්ති ව පායො අත්ථී. “වුත්තනායෙනෙවා”ති ව පරතො වක්ඛති, තස්මා සාධාරණපායොව සුන්දරොති එකෙ. පුරිමනායෙපිති බණ්ඩසීමාය උට්ඨන්තිවා මහාසීමාය ඔනනෙපිති අත්ථො. උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ඨති. කස්මා? අන්තො ධීතත්තා. රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා පථවිගතං මූලං බණ්ඩසීමාව හොති, අබ්බොහාරිකං වාති අපරෙ. “මජ්ඣෙ පන ඡන්තෙ මහාසීමාය ධීතමූලං මහාසීමමෙව හජති, බණ්ඩසීමාය ධීතං බණ්ඩසීමමෙව හජති තදායත්තපථවිරසාදිහි අනුග්ගහිතත්තා”ති වුත්තං. “සීමාය පච්ඡා උට්ඨිතරුක්ඛෙ නිසිදිත්වා කම්මං කාතුං වට්ඨති පච්ඡාසීමායං කතගෙහෙ වියා”ති වත්වා “බන්ධනකාලෙ ධීතරුක්ඛෙ නිසිදිත්වා කාතුං න වට්ඨති උපරිසීමාය අගමනතො”ති කාරණං වදන්ති. එවං සති බන්ධනකාලෙ පුන ආරොහණං නාම නත්ථී, බන්ධිතකාලෙ එව ආරුහන්ති ආපජ්ජති. පච්ඡා උට්ඨිතරුක්ඛො පන තප්පට්ඨිද්ධත්තා සීමසඬ්ඛායමෙව ගතො, එවං පුබ්බෙ උට්ඨිතරුක්ඛොපිති ගහෙතබ්බං. “යං කිඤ්චිපි”ති වචනතො තිණාදිපි සඬ්ඛිතං. මහාථෙරාපි තිණං සොධෙත්වා ව කරොන්තිති.

140. යස්මා මජ්ඣනිකා කොණං හොති, තස්මා “කොණනො කොණ”න්ති වුත්තං. “ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති අවිත්තකත්තා”ති වදන්ති. පාරයතීති අජ්ඣොත්ථරති. කා සා? සීමා. “යා සබ්බන්තිමෙන...පෙ.... වහති”ති තතො හෙට්ඨිමා නාවාසඬ්ඛං න ගච්ඡතීති කත්වා වුත්තන්ති එකෙ, තං න යුත්තං දුතියපාරාජිකෙ නාවට්ඨහණ්ඩාධිකාරෙ තස්සාපි අධිජ්ජෙතත්තා. මජ්ඣිමසුරිසස්ස භාරජපමාණෙන වුත්තන්ති එකෙ. භික්ඛුනීනම්පි නදීපාරසීමාසම්භවතො තාසං “එකා වා නදීපාරං ගච්ඡෙය්‍යා”ති වුත්තදොසපරිහරණත්ථන්ති ආවරියස්ස තක්කො. උභයත්ථාපි ධුව-සද්දො ගහිතො. තෙන උපොසථන්තරාය පරිහරණත්ථං උපොසථදිවසො නියමතොව වුත්තො. එත්ථ ව නාවා නාම පමාණයුත්තා සබ්බසාධාරණා ථම්මනාවා අධිජ්ජෙතා, න කුල්ලනාවාති නො තක්කොති ආවරියො. රුක්ඛං ඡිත්තදිත්වා කතොති අත්ථො. සචෙ එකං ගාමඛෙත්තං, සබ්බන්තිමත්තානං අන්තො ධීතෙ භික්ඛු හත්ථපාසගතෙ කත්වා සම්මන්තිතබ්බා. නානාගාමඛෙත්තං වෙ, අනාගමනම්පි වට්ටති. උභයතීරෙ නිමිත්තකිත්තතමත්තෙන දීපකො සඬ්ගහිතො න හොති, තස්මා දීපකෙ නිමිත්තානි කිත්තෙතබ්බානෙව. “නදියා හෙට්ඨා නිසින්නභික්ඛු කම්මං කොපෙති. උපරියෙව හි නදී හොති”ති වදන්ති.

සීමානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථාගාරාදිකථාවණ්ණනා

141. “යං සඬ්ඝො ආකඬ්ඛති විහාරං වා...පෙ.... ගුහං වා”ති වචනතො න කෙවලං පථවියංයෙව, විහාරාදීනං උපරිපි සීමා අනුඤ්ඤාතා හොති උපොසථකම්මපට්ඨානත්තාති සිද්ධං. තජ්ජධානා සීමාති කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? තදධිකාරානුඤ්ඤාතත්තා, සම්මුතියං “සමානසංවාසා”ති එත්තාවතා සිද්ධෙ විසුං “එකුපොසථා”ති වචනතො ව. “උපොසථං යපෙත්වා සෙසකම්මානි සමානසංවාසා නාමා”ති ලිඛිතං. “එකං සමුහනිත්වා”ති පාළිපාඨො.

142. කතොවස්සාති එකසීමාය සමග්ගෙ සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤථා නානාසීමායං ධීතානං සවනං පමාණං, එකසීමායපි හත්ථපාසං මුඤ්චිත්වා ධීතානං වා සවනමෙව පමාණන්ති අනිට්ඨං ආපජ්ජති. තත්ථ සම්මතාය වා අසම්මතාය වාති උපොසථාගාරසම්මුතියා, න සීමාසම්මුතියා. කථං පඤ්ඤායතීති? අධිකාරතො, පරතො ඡන්දදානපඤ්ඤත්තිතො, පාරිසුද්ධිදානපඤ්ඤත්තිතො ව. තත්ථ පුරිමං කාරණං පුරිමං අනිට්ඨං නිවාරෙති, පච්ඡිමං පච්ඡිමන්ති වෙදිතබ්බං. උපොසථමුඛන්ති උපොසථට්ඨානං. “උපොසථමුඛස්සාති උපොසථාගාරට්ඨානස්සා”ති ලිඛිතං. යානි කානිචි නිමිත්තානි කිත්තෙතං වට්ටෙතිති ඉදං කථං පඤ්ඤායතීති? “පයමං නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බා නිමිත්තෙ කිත්තෙත්වා”ති එත්තකමෙව වුත්තත්තා. පයමං වුත්තත්තා න වුව්චන්තිති වෙ? තං පන අකාරණං, න හි බුද්ධානං දෙසනාය ආලසියං අත්ථී. සීමාසමුහනනකාලෙ උපොසථාගාරං සමුහනිත්වාපි සීමාසමුහනනං ඉජ්ඣතීති එකෙ. තං අයුත්තං.

අබද්ධාය සීමාය උපොසථාගාරසම්මුතිසිද්ධිතොති නො තක්කොති ආවරියො.
 උපොසථමුඛන්ති උපොසථාගාරස්ස මුඛන්ති ආවරියා. උපොසථමුඛස්ස
 නිමිත්තකිත්තනා සීමාය වුත්තනයෙන කාතබ්බා. එකෙනාපි කිත්තෙතුං වට්ටනීති
 එකෙ. “පාසාදො වා හොතු, මණ්ඩපාදිසු වා අඤ්ඤතරො. කම්මවාචාය පන
 ‘උපොසථමුඛ’ මිච්චෙව වත්තබ්බ” න්ති වදන්ති. “පොරාණකො ආවාසො නාම
 මූලාවාසො” ති ලිඛිතං. වදන්ති සට්ඨන්තා ඉති හි ලක්ඛණං.

අවිජ්ජවාසසීමානුජානනකථාවණ්ණනා

143-4. “මනම්හි වුළ්භො” ති වා පායො. තත්ථ මනම්හි වුළ්භොති මනං වුළ්භො
 අම්හිති අත්ථො. යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චාති අන්තරසරසඬ්ඛාතං ගාමඤ්ච
 ගාමුපචාරඤ්ච යපෙත්වා. කෙචි “පරික්ඛිත්තං ගාමං සන්ධාය ‘ගාම’ න්ති වුත්තං,
 අපරික්ඛිත්තං සන්ධාය ‘ගාමුපචාර’ න්ති වදන්ති, තං පන අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති.
 තස්මා නිවෙසනරච්ඡාදයො සන්ධාය ගාමං, පරික්ඛෙපාරහට්ඨානාති සන්ධාය
 ‘ගාමුපචාර’ න්ති ව වුත්තං. එත්ථ පන අනෙකධා පයන්ති. කිං තෙන, පාළිඤ්ච
 අට්ඨකථඤ්ච සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්තවා යථා සමෙන්නි, තථා ගහෙනබ්බං. හික්ඛුනං
 පුරිමකම්මවාචා න වට්ටනීති ගාමගාමුපචාරෙ අන්තොකත්වා සමානසංවාසකසීමාය
 සම්මතාය උපරි අවිජ්ජවාසසීමාසම්මුතියං යුජ්ජති. යත්ථ පන කෙවලං
 අරඤ්ඤංයෙව සම්මතං, තත්ථ කථං න වට්ටනීති. තත්ථ “යපෙත්වා ගාමඤ්ච
 ගාමුපචාරඤ්චා” ති වචනං න සාත්ථකන්ති චෙ? වුවචතෙ – එවමෙනං, කිත්තු
 අනුස්සාවනහානිජ්ජසඬ්ඛතො තං වචනං වත්තබ්බමෙවාති ඉමිනාව අධිජ්ජායෙන
 “පුරිමකම්මවාචා න වට්ටනී” ති වුත්තං සියා. එකස්මිං වා අත්ථො
 කම්මවාචාද්වයආභාවතොති වුත්තං. “න හි තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කම්මෙ
 ගණපුරකා හොන්ති” ති වුත්තත්තා උභින්නං නානාසංවාසකසඬ්ඛානම්පි අයමෙව
 විධි ආපජ්ජෙය්‍යාති චෙ? නාපජ්ජති පටිග්ගහසන්තිධීනං අනුඤ්ඤාතත්තා,
 ඔමසනාදිපච්චයා අවිසෙසතො, කම්මපටිජ්ජස්සද්ධිමත්තාපෙක්ඛතාය ව. තස්සාති
 හික්ඛුනිසඬ්ඛස්ස. න කම්මවාචං වග්ගං කරොන්තීති කම්මං න කොපෙන්නීති
 අත්ථො. එත්ථාති යපෙත්වා ගාමන්ති එත්ථ. “යදි හික්ඛුනං අවිජ්ජවාසසීමා ගාමඤ්ච
 ගාමුපචාරඤ්ච න ඔතරති, අථ කස්මා ගාමෙ සීමාබන්ධනකාලෙ අවිජ්ජවාසං
 සම්මන්තන්තීති චෙ? ආවිණ්ණකජ්ජෙන, න තතො අඤ්ඤං කඤ්චි අත්ථං
 අපෙක්ඛිත්තවා” ති ලිඛිතං. “අත්ථතො හි සා බහිද්ධාපි අබද්ධා එව හොති” ති වුත්තං.
 අන්තරගාමෙ බද්ධා සමානසංවාසසීමා යස්මා ගාමසඬ්ඛායං න ගච්ඡති, තස්මාති
 එකෙ. සොපි සීමාසඬ්ඛායමෙව ගච්ඡතීති අවිජ්ජවාසසීමාසඬ්ඛායං ගච්ඡතීති අත්ථො.
 ඉදං පනෙත්ථ විචාරෙතබ්බං – ගාමං අන්තොකත්වා බද්ධාය සීමාය පුන
 අවිජ්ජවාසසම්මුතියං අරඤ්ඤපදෙසෙ යත්වා අවිජ්ජවාසකම්මවාචා කාතබ්බා, උදාහු
 ගාමෙ යත්වාති? ගාමෙ යත්වා කතායපි කජ්ජියභූමියා ඵරතීති. බහිසීමෙ
 ධීතසම්මතදොසානුලොමත්තා අකජ්ජියභූමියං යත්වා න කාතබ්බාති නො තක්කො,
 එස නයො සමුහනනෙපිති ආවරියො. බණ්ඩසීමායං යත්වා අවිජ්ජවාසසීමාතිආදිසු
 මහාසීමා කිර “අවිජ්ජවාසසීමා” ති වුත්තා.

146. “යස්සායස්මතො ඛමති එතිස්සා සීමාය සමානසංවාසාය එකුපොසථාය සමුග්ගාතො, සො තුණ්හස්සා”ති අන්ධකපොත්ථකෙ, සිහළපොත්ථකෙසු ව කෙසුචි පායො අත්ථි. කෙසුචි “සමුග්ගාතො එතිස්සා සීමායා”ති පයමං ලිඛන්ති, කෙසුචි “එතිස්සා සීමාය සමුග්ගාතො”ති ව.

ගාමසීමාදිකථාවණ්ණනා

147. සා වාති සා පරිච්ඡන්දිත්වා දින්නගාමසීමා ව ඉතරා ව. සා කතමාති වෙ? “පකතිගාමා”තිආදිමාහ. ඛද්ධසීමාසදිසායෙව හොන්තිති සා ව හොති ඉතරා ව හොතිති අධිප්පායො, තස්මායෙව “තිච්චරච්ඡපවාසපරිහාරං ලහති”ති එකවචනං කතං, තං න යුත්තං උභින්නම්පි ගාමත්තාති එකෙ. “හොන්ති, න ලහන්ති”ති ව බහුවචනම්පි කරොන්තිති. “සා ව ඉතරා වා”ති වුත්තා “මජ්ඣෙ භින්නිත්වා දින්නගාමසීමා පකතිගාමාදයො අභින්නා”ති ව වදන්ති. “භික්ඛුවසති”ති පායො, “වසන්ති”ති ව ලිඛිතං. “අපස්ස ධිතොකාසතො”ති වුත්තත්තා එකවචනමෙව යුත්තං. සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමාති කතරං සීමං පටික්ඛිපති? ඛද්ධසීමං, එකාදසවිපත්තිසීමඤ්ඤතරප්පසඤ්ඤාතොති ආවරියා. සවෙ පයමං සීමාය ඛද්ධාය පච්ඡා නදිආදයො හොන්ති, පටික්ඛෙපොති පසඤ්ඤා ආපජ්ජති, තස්මා අඛද්ධසීමමෙව පටික්ඛිපති. යථා සබ්බො ගාමො ගාමසීමා, තථා සබ්බා නදී අසීමා. කිත්තු තස්ස තස්ස භික්ඛුනො උදකුක්ඛෙපසීමාති සීමානානත්තං දස්සෙතිති නො තක්කොති ආවරියො. යං මජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙපොති පන එකිස්සා නදියා චතුර්ගාදිනං සඤ්ඤානං විසුං චතුර්ගකරණියාදිකම්මකරණකාලෙ සීමාපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. තිච්චරොන විප්පවාසාවිප්පවාසපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථම්පි සත්තබ්හන්තරසීමාය පරිච්ඡෙදදස්සනං වියාති ආවරියා, තස්මා උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදාභාවෙපි අන්තොනදියං කම්මං කාතුං වට්ටතිති සිද්ධං.

අයං පන විසෙසො – තත්ථ නාවාගතො වෙ, නාවායං වුත්තනයෙන. සත්ථගතො වෙ, සත්ථෙ වුත්තනයෙන. සො වෙ අතිරෙකවාතුමාසනිවිට්ඨො, ගාමෙ වුත්තනයෙන තිච්චරාවිප්පවාසො වෙදිතබ්බො. තත්ථාපි අයං විසෙසො – සවෙ සත්ථො උදකුක්ඛෙපස්ස අන්තො හොති, උදකුක්ඛෙපසීමාපමාණන්ති එකෙ. සත්ථොව පමාණන්ති ආවරියා. සවෙ පනෙත්ථ බහු භික්ඛුතිආදිමිහි කෙචි අධිට්ඨානුපොසථං, කෙචි ගණුපොසථං, කෙචි සඤ්ඤාපොසථන්ති වත්තුකාමතාය “බහු සඤ්ඤා”ති අවත්වා “භික්ඛු”ති වුත්තං. ඌනකං පන න වට්ටතිති එත්ථ සීමාසම්භෙදසම්භවතොති උපතිස්සත්ථෙරො. යපෙන්නෙ හි ඌනකං න යපෙතබ්බං. “අයපෙතුම්පි වට්ටති එවා”ති වුත්තං. ගච්ඡන්තියා පනාති එත්ථ “උදකුක්ඛෙපමනතික්කම්ත්වා පරිවත්තමානාය කාතුං වට්ටති”ති ලිඛිතං. අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤ්ඤන්තිතිආදි කිං සීමතො කම්මවිපත්තිහයා වුත්තං, උදාහු පරිසතොති? එකකම්මස්ස නානාසීමාය අසම්භවතො සීමතොති. එකකම්මස්ස නානාසීමිට්ඨසඤ්ඤාන අසම්භවතො පරිසතොතිපි එකෙ. “සවනං භාපෙති”ති

වුත්තදොසප්පසඨගතොති නො තක්කො. එකිස්සා හි සීමාය එකං කම්මං.
අනිට්ඨපෙත්තො භාපෙතීති ආවරියො.

බහිනදිතීරෙ ජාතරුක්ඛස්ස අත්තොනදියං පච්චියසාඛාය වාති එත්ථ ච නදිතීරෙ
බාණුකං කොට්ටෙන්වාති එත්ථ ච සචෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා බහිතීරෙ
පතිට්ඨිතාති එත්ථ ච සීමාසොධනං නාම ගාමසීමට්ඨෙයෙ හත්ථපාසානායනං.
බණ්ඩසීමාය උට්ඨිතරුක්ඛතො වියොජෙත්වා කාතුං වට්ටති. කස්මා? තීරට්ඨෙ
රුක්ඛෙ බද්ධතාවාය ගාමො ආධාරොති. “උභතොභාගෙන ගාමසීමං ඵ්ඨිත්වා
ධීතසෙතු බණ්ඩසීමාමහාසීමායො ඵ්ඨිත්වා ධීතරුක්ඛෙන උපමෙතබ්බො”ති ච
ලිබ්බතං. තත්ථ පුරිමනායෙ තාව ඉදං විචාරෙතබ්බං – තාදිසෙ යානෙ කතකම්මං කිං
නදියං කතසඨ්ඛායං ගච්ඡති, උදාහු ගාමසීමායං, අථ උභයත්ථාති? කිඤ්චෙත්ථ තං චෙ
නදියං කතසඨ්ඛායං ගච්ඡති, උදකුක්ඛෙපසීමාව සොධෙතබ්බා, න ඉතරා. අථ
ගාමසීමායං කතසඨ්ඛායං ගච්ඡති, උදකුක්ඛෙපසීමා න සොධෙතබ්බා. යදි උභයත්ථ
කතසඨ්ඛායං ගච්ඡති, ද්විසු සීමාසු එකකම්මං කාතුං වට්ටතීති අනිට්ඨප්පසඨගො
ආපජ්ජති. තතො “අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අනුස්සාවනා හොති”ති
ඉදඤ්ච “බණ්ඩසීමාමහාසීමට්ඨානං කායසාමග්ගියා කම්මං කාතුං වට්ටතී”ති
ඉදඤ්චානිට්ඨං ආපජ්ජතීති? එත්ථ වුච්චතෙ – යථාචුත්තං කම්මං උභයත්ථ
කතසඨ්ඛායං ගච්ඡති, න ච යථාචුත්තං අනිට්ඨං ආපජ්ජති. කස්මා?
“ඤ්ඤත්තිඅනුස්සාවනානං එකෙකසීමායං පචත්තත්තා, කාරකභික්ඛුතං වා
එකෙකසීමායං ධීතත්තා”ති වදන්ති. උභයත්ථාපි යාතුං සක්කුණෙයානාය පන තං
අකාරණං. එකීභාවං උපගතසීමට්ඨානෙ කතත්තාති ඉදං අවලකාරණං. එකීභාවං
උපගතාසු හි ද්විසු නදිගාමසීමාසු කම්මං කාතුං වට්ටතීති ච. සත්තබ්බන්තරසීමායං
චෙ නදි හොති, සමුද්දො වා, ජාතස්සරො වා. තෙසු ධීතභික්ඛු සත්තබ්බන්තරසීමායං
ධීතසඨ්ඛායං න ගච්ඡති. තත්ථ චෙ නදිආදිලක්ඛණං අප්පත්තො දීපකො, පාසාණො,
රුක්ඛො වා හොති, සත්තබ්බන්තරසඨ්ඛායං ගච්ඡති. මනුස්සෙහි වළඤ්ජනට්ඨානං
චෙ තං හොති, ගාමබෙත්තසඨ්ඛායං ගච්ඡති. කතරගාමබෙත්තං? යතො මනුස්සා
සඤ්චරන්ති, සබ්බෙ චෙ සඤ්චරන්ති, විසුං ගාමබෙත්තසඨ්ඛායං ගච්ඡතීති ච ආවරියා.

පච්ඡිමනායෙ සචෙ සෙතු නදිලක්ඛණට්ඨානං අඵ්ඨිත්වා ධීතො, ගාමසීමාසඨ්ඛායං
ගච්ඡති. තත්ථ එකො චෙ ගාමො, තං සොධෙත්වා, ද්විසු තීරෙසු සචෙ ද්වෙ, ද්වෙපි
ගාමෙ සොධෙත්වා කම්මං කාතබ්බං. එවඤ්ඤි කතං උභයත්තං හොති. ඉමිනා
නායෙන ද්විසු නදිසු, ජාතස්සරෙසු ච එකකම්මපසිද්ධි වෙදිතබ්බා. අයං පන නායො
බණ්ඩසීමාමහාසීමානම්පි ලබ්භතෙව. සචෙ සෙතු නදිලක්ඛණට්ඨානං ඵ්ඨිත්වා
ධීතො, උදකුක්ඛෙපසීමාපි සොධෙතබ්බා.

සීමානමෙව චෙකත්තං, වෙහාසට්ඨං විනා ගතො;
විදිත්වා එකකම්මස්ස, සීමතො ඉදමාදිසෙ.

එකසීමං ද්විසීමං වා, තිසීමං චතුසීමකං;
එකකම්මං සියා තස්ස, කොපො පරිසතො සියාති.

අයං පනෙත්ථ විසෙසො - නදියං කරොන්තානං උදකුක්ඛෙපතො ඛහි රුක්ඛාදිසම්බන්ධො අප්පමාණං. ගාමෙ කරොන්තානං නදියං සම්බන්ධරුක්ඛස්ස උදකුක්ඛෙපතො ඛහි ධීතහික්ඛු අප්පමාණං, තතො ඔරං පමාණං. බද්ධසීමාය සම්බන්ධරුක්ඛස්ස බද්ධසීමාය ධීතහික්ඛු පමාණන්ති වෙදිතබ්බං, තෙනෙව චුත්තං “සීමං සොධෙත්වා කම්මං කාතබ්බං”න්ති. “සවෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා ඛහිතීරෙ පතිට්ඨිතා කම්මං කාතුං න වට්ටති”ති වචනම්පි පාරොභාදීසු විය සකලසීමාසොධනමෙව කාතබ්බන්ති සාධෙති, විමංසිතබ්බං. අනිච්චධීකාලෙ පනාති එත්ථ අනිච්චධී නාම යථා වාතුමාසිකායාති වෙදිතබ්බා, තස්මා වතුමාසං අනිච්චධීයෙව සවෙ හොති, සබ්බොපි ඔසෙන ඔත්ථටොකාසො නදී එව. අථ එක්ස්සාපි අනිච්චධීයා ඔසො වතුමාසං තිට්ඨති, සන්දති වා, ඛහිතීරෙ පතිට්ඨිතඔසෙන ඔත්ථටොකාසො සබ්බොපි නදී එව. නදිං ඔත්ථරිත්වා සන්දනට්ඨානතො පට්ඨායාති තමෙව වා නදිං අඤ්ඤං වා අපුබ්බං වා පදෙසං අත්තතො පචත්තවසෙන නදිලක්ඛණප්පත්තං ඔත්ථරිත්වා සන්දනට්ඨානතො පට්ඨාය වට්ටති. ගාමනිගමසීමං ඔත්ථරිත්වාති වතුමාසප්පචත්තිං සන්ධාය චුත්තං. “අගග්ගපථෙති තදහු ගතපච්චාගතං කාතුං අසක්කුණෙය්‍යකෙ”ති ලිඛිතං. යං පන අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං, තං න ගහෙතබ්බං. කස්මා? නදියම්පි තංදොසප්පසඬිගතො. තිපුසකාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන කමලුප්පලාදීනිපි සඬිගහං ගච්ඡන්ති. සබ්බොපි අජාතස්සරො හොති, ගාමසීමාසඬිබ්‍යමෙව ගච්ඡන්ති යෙහි කතං, තෙසං ගාමසීමාසඬිබ්‍යං වා, සමන්තතො තීරට්ඨගාමෙහි වෙ කතං, සබ්බගාමසඬිබ්‍යං වා, අඤ්ඤෙහි ගාමබ්‍යෙත්තෙහි අසම්බන්ධට්ඨානං වෙ, විසුංගාමසීමාසඬිබ්‍යං වා ගච්ඡන්ති අත්ථො.

148. සංසට්ඨවිටපාති ඉමිනා ආසන්නත්තං දීපෙනි, තෙන පදෙසසම්භින්දනා ඉධ සම්භෙදොති දීපෙනි. සො පන වඩ්ඪන්තො සීමාසඬිකරං කරොතීති බද්ධසීමට්ඨානප්පවෙසනවසෙන “එකදෙසබද්ධසීමා”ති වත්තබ්බතො සඬිකරදොසො හොති. න, භික්ඛවෙ, සීමාය සීමා සම්භින්දිතබ්බාති එත්ථ “පයමං බද්ධසීමාය පච්ඡා අත්තනා බන්ධිතබ්බසීමා න සම්භින්දිතබ්බා”ති එකෙ අධිප්පායං සංවණ්ණෙය්‍යන්ති. පයමං සම්මතසීමායං සම්භෙදාභාවතො ස්වාධිප්පායො අප්ප්කොත්ථරණෙන යුජ්ජති, තස්මා පච්ඡා බන්ධිතබ්බසීමාය පයමං බද්ධසීමා න සම්භින්දිතබ්බා. සකලං වා එකදෙසතො වා නිමිත්තානං අන්තොකරණෙන පයමං බද්ධසීමාය සීමන්තරිකෙ අකිත්තෙත්වා සම්මන්තනතො හි සම්භින්දති නාම, පරෙසං බද්ධසීමං සකලං වා එකදෙසතො වා නිමිත්තානං අන්තොකරණෙන අප්ප්කොත්ථරති නාම, තෙනෙවාහ “සීමං සම්මන්තන්තෙන සීමන්තරිකං යපෙත්වා”තිආදි. තස්සත්ථො - පයමං බද්ධසීමාය සීමන්තරිකං පච්ඡා බන්ධිතබ්බසීමාය නිමිත්තභූතං යපෙත්වා පච්ඡා සීමං සම්මන්තිතුන්ති. ඉමා ද්වෙපි විපත්තියො භික්ඛුහික්ඛුනිසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං න සම්භවන්ති. සො පන වඩ්ඪන්තො සීමාසඬිකරං කරොතීති එත්ථ කෙවලං සීමාසඬිකරමෙව කරොති. තස්මිං කතකම්මානි න කුප්පත්තීති කෙවි, තං නයුත්තං.

සාධාරණභවේෂ්වරාසාධනානං වුත්තත්තා. ඉදං සබ්බං සුට්ඨු විචාරෙත්වා ගරුකුලෙ පරිරුපාසිත්වා ගහෙනබ්බසුත්තකං ගහෙනබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඛෙනබ්බං.

උපොසථහෙදාදිකථාවණ්ණනා

149. “ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, උපොසථා” ති තදා සාමග්ගීඋපොසථස්ස අනනුඤ්ඤාතත්තා වුත්තං. සාමග්ගීඋපොසථස්ස පුබ්බකිච්චෙ “අජ්ජුපොසථො සාමග්ගී” ති වත්තබ්බං, න ච කම්මවාචාය භගවතා පයොගො දස්සිතො, පාළිනයතො අට්ඨකථාවරියෙහි උද්දිසිතබ්බක්කමො දස්සිතො. තථා පඤ්චන්තං පාතිමොක්ඛද්දෙසානං උද්දෙසක්කමො සිද්ධොති වෙදිතබ්බං. තයො වා ද්වෙ වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අධම්මෙන සමග්ගං නාම භොතිති එත්ථ කාමං සඤ්ඤා සාමග්ගී නාම භොති වග්ගකථාය යථාකම්මං සාමග්ගීවචන්ථානතො. තථාපි වග්ගපටිපක්ඛතාවෙන සමග්ගං, සමග්ගපටිපක්ඛතාවෙන ච වග්ගං නාම කතං. ආවෙණිකතො වා ගණකම්මාදිසම්භවතො, තස්ස ච සමග්ගවග්ගභාවසම්භවතො වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථ පාරිසුද්ධිකරණං ධම්මිකං, සඤ්ඤාසෙව ඡන්දාගමනං, න ගණස්සාති කත්වා වග්ගං නාම භොති. “එකචාරං කතං සුකතං, ආපත්තිං පන ආපජ්ජති, පුන කාතුං න ලහන්ති” ති වදන්ති. “පඤ්චසු එකස්ස ඡන්දං ආහරිත්වා චතුහි පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං වට්ටති” ති වදන්ති, තං යුත්තං, ඡන්දහාරකෙ භික්ඛුනං සන්තිකං පත්තෙ තෙන සඤ්ඤා පහොති, තස්මා ඡන්දො සඤ්ඤාපත්තො භොතිති කත්වා වුත්තං.

පාතිමොක්ඛද්දෙසකථාවණ්ණනා

150. මානිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, සඤ්ඤා...පෙ.... ආවිකතා භිස්ස ඵාසු භොති, තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි...පෙ.... තස්මා තුණ්හී. එවමෙනං ධාරයාමී” ති වත්වා ‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන’න්තිආදිනා නයෙන අවසෙසෙ සුතෙන සාවිතෙ උද්දිට්ඨො භොති” ති වුත්තත්තා “එවමෙනං ධාරයාමීති සුතා ඛො පනායස්මන්තෙහී” ති එත්ථ “ධාරයාමී” ති වත්වා “උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන”න්ති වචනං සංඛිත්තන්ති ගහෙනබ්බං, තෙනෙව බුද්දකපෙය්‍යාලවසෙන ලිඛිතං. එවං මානිකාට්ඨකථායමපි “ආවිකතා භිස්ස ඵාසු භොති, තත්ථායස්මන්තෙ” ති එත්ථාපි “උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන”න්ති වචනං සංඛිත්තන්ති ගහෙනබ්බන්ති එකෙ. කෙචි “අවිච්ඡාදනෙහි සික්ඛිතබ්බ”න්ති වුත්තෙන නිදානුද්දෙසො නිට්ඨිතො නාම භොති, තස්මා අනාවිකරොන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති” ති වදන්ති, තං න යුත්තං. කස්මා? “නිදානං උද්දිසිත්වා” ති නිට්ඨානවචනෙන හි නිදානස්ස නිට්ඨිතභාවො වුත්තො, නිදානාවසානෙ ච ආපත්ති වුත්තාති. “සරහඤ්ඤං නාම සරෙන භණන්”න්ති ලිඛිතං. සජ්ඣායං අධිට්ඨන්තිවාති “සජ්ඣායං කරොමී” ති විත්තං උප්පාදෙත්වා. “ආපුච්ඡාමිති වුත්තමන්තෙන කථෙතුං වට්ටති” ති වදන්ති. තං තුණ්හීභාවෙ යුජ්ජති. “අථාපි ලාභාදිනා අභිභූතො වාරෙති, තං න පමාණ”න්ති වදන්ති. එසෙව නයොති කථෙත්තො යදි විච්ඡින්නති, පුන ආපුච්ඡිතබ්බන්ති.

අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථාවණ්ණනා

154. “තෙසං අනුපද්දවත්ථායා”ති සඬ්ඝො සඬ්ඝස්ස කම්මං න කරොති,
අඤ්ඤොපි උපද්දවො ඛණ්ණං හොති, තස්මා චුත්තං.

පාතිමොක්ඛද්දෙසකඅප්ඤ්ඤාදිකථාවණ්ණනා

155. “ථෙරාධිකං පාතිමොක්ඛ”න්ති වත්ථාපි පච්ඡා අවිසෙසෙන “යො තත්ථ
ඛාත්තො පටිබලො, තස්සාධෙය්‍යා”න්ති චුත්තත්තා “හන්තෙ”ති වචනං ථෙරස්සාපි
අත්ථිති සිද්ධං හොති. “ගච්ඡාචුසො සංඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන වා”ති වචනතො
අසතිපි අන්තරායෙ ථාමං පමාණන්ති සිද්ධං හොති.

දිසංගම්කාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

163. “සවස්ස සද්ධිංචරා භික්ඛුඋපට්ඨාකා අත්ථි”ති පායො. “උතුචස්සෙති
උතුසංචච්ඡරෙ හෙමන්තගිම්හෙසු”ති ලිඛිතං.

පාරිසුද්ධිදානකථාවණ්ණනා

164. පාරිසුද්ධිං දම්මිති “සාපත්තිකො ථෙරානං දෙනි, සම්පජානමුසාවාදෙ
දුක්කටං සම්භවති”ති ආචරියෙන ලිඛිතං. කිං නු ඛො කාරණං?
සම්පජානමුසාවාදෙන දුක්කටාපත්ති නාම කෙවලං භගවතා චුත්තත්තා
අකිරියසමුට්ඨානා හොතිති. “පාරිසුද්ධිං දම්මි”ති එත්ථ පන කිරියා පඤ්ඤායති,
තස්මා සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තියං විය දිස්සති, සුට්ඨ උපපරික්ඛිතබ්බං. මහත්තා
හි තෙ ආචරියා නාම. තත්ථ “දම්මි”ති අත්තතො උපොසථකම්මනිබ්බත්තිනිමිත්තං
චුත්තං. “හරා”ති ව “ආරොචෙහි”ති ව භාරකස්ස අනාරොචනපච්චයා
දුක්කටමොචනත්ථං චුත්තං. එසෙව නයො ඡන්දදානෙපි. තත්ථ “දම්මි”ති
අත්තතො විත්තසාමග්ගිදීපනවචනං, සෙසං චුත්තනයමෙව, එවං උපතිස්සත්ථෙරො
වණ්ණෙති. අථ වා පයමං සමග්ගභාවං සන්ධාය, දුතියං පච්ඡා විධාතබ්බභාවං,
තතියං ඡන්දභාරකස්ස දුක්කටමොචනත්ථං චුත්තං. උභයත්ථාපි “සඬ්ඝප්පත්තො
පක්කමති”තිආදිවචනතො සඬ්ඝෙ සමග්ගෙ එව ඡන්දපාරිසුද්ධිදානං රුහති,
නාසමග්ගෙති සිද්ධං. “සඬ්ඝප්පත්තො උක්ඛිත්තකො පටිජානාති, ආහටා හොති
පාරිසුද්ධි”තිආදිවචනතො උක්ඛිත්තකාදීනම්පි ඡන්දපාරිසුද්ධිදානං රුහතිති සිද්ධං,
තඤ්ච ඛො පකතත්තසඤ්ඤාය, නො අඤ්ඤාටාති තක්කො. ජාතිත්ථා සාමණෙරස්ස
දිත්තෙ න යාති, ආපත්ති ව, අජාතිත්ථා දිත්තෙ යාති ව, අනාපත්තීති එකෙ.
බ්ලාලසඬ්ඛලිකා නාම පාරිසුද්ධිති එත්ථ සඬ්ඛලිකා නාම අනන්තරෙන සම්බජ්ඣති,
අඤ්ඤෙන ව සඬ්ඛලිකෙනාති කෙවලං සඬ්ඛලිකා පාරිසුද්ධි නාම හොතිති
උපතිස්සත්ථෙරො. එවං සන්තෙ විසෙසනං නිරත්ථකං හොති. බ්ලාලසඬ්ඛලිකා
බද්ධාව හොති අත්තොගෙහෙ එව සම්පයොජනත්තා. යථා සා න කත්ථවි ගච්ඡති,
තථා සාපි න කත්ථවි ගච්ඡතිති කිර අධිප්පායො.

ජන්දදානාදිකථාවණ්ණනා

165-7. “ජන්දං දත්වා බණ්ඩසීමං වා සීමන්තරිකං වා බහිසීමං වා ගන්ත්වා ආගතො භික්ඛු කම්මං න කොපෙති, තස්මා ගමිකභික්ඛූනං ජන්දං ගණ්හන්වා බණ්ඩසීමං බන්ධිත්වා පුන විහාරසීමං බන්ධිතුං තෙසං ජන්දං න ගණ්හන්ති” ති වදන්ති. “මුහුත්තං එකමන්තං භොවා” ති ආදිවචනතො යං කිඤ්චි භික්ඛුකම්මං ගහට්ඨාදීසු හත්ථපාසගතෙසු න වට්ටතිති සිද්ධං. නිස්සීමන්ති බහිසීමං. තස්ස සම්මුතිදානකිවචං නත්ථිති තස්මිං සතිපි වට්ටතිති අත්ථො. ආසනෙන සහ උදකන්ති අත්ථො. පන්තරසොපිති අපි-සද්දො වාතුද්දසිං සම්පිණ්ඨෙති, තෙන චුත්තං මහාඅට්ඨකථායං “යදි නො එත” ති. “අජ්ජ මෙ උපොසථො පන්තරසො” ති අධිට්ඨානං සදා න කිඤ්චි, න අඤ්ඤාතාති එකෙ.

ආපත්තිපටිකම්මවිධිකථාදිවණ්ණනා

169-170. පටිදෙසෙමිති යාය කායචි භාසාය චුත්තෙ දෙසනා ව පටිග්ගහො ව භොතියෙව දිට්ඨාචිකම්මෙන විසුද්ධියා චුත්තත්තාති කෙචි. වෙමතිකෙන “අහං, හන්තෙ, එකිස්සා ථුල්ලච්චයාපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො හවිස්සාමි, තදා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි” ති වත්තබ්බං. එවං කතෙ යාව නිබ්බෙමතිකො න භොති, තාව සභාගාපත්තිං පටිග්ගහෙතුං න ලහති, අඤ්ඤෙසඤ්ච කම්මානං පරිසුද්ධො නාම භොති. පුන නිබ්බෙමතිකො භුත්වා දෙසෙතබ්බං. න වාති නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන දොසො නත්ථිති. තථා ඉතො වුට්ඨභිත්වා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමිති එත්ථ ව සකලසඬ්ඨෙස සභාගාපත්තිං ආපන්නෙ, වෙමතිකෙ ව. තථා ව “සබ්බො සඬ්ඨෙසො සභාගාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා යදා සුද්ධං පස්සිස්සති” ති, “තදා තස්ස සන්තිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති” ති වත්වා ‘උපොසථං කාතුං ලහති’ ති ව ලිබ්බං.

අනාපත්තිපන්තරසකාදිකථාවණ්ණනා

172-3. “අත්ථඤ්ඤෙ” ති පුබ්බවාරෙ, “අථඤ්ඤෙ” ති පච්ඡාවාරෙ පාඨො. සීමං ඔක්කන්තෙ වා ඔක්කමන්තෙ වා පස්සන්ති. ධම්මසඤ්ඤිතො පන අඤ්ඤාණෙන භොන්ති. “වෙමතිකපන්තරසකං උත්තානමෙවා” ති පාඨො.

සීමොක්කන්තිකපෙය්‍යාලකථාවණ්ණනා

178. “න අකාමා දාතබ්බා” තිවචනතො ඉච්ඡාය සති දාතබ්බාති සිද්ධං.

ලිඬගාදිදස්සනකථාවණ්ණනා

180. නාභිච්ඡරන්තිති එත්ථ ලද්ධිනානාසංවාසකා කිර තෙ. කම්මනානාසංවාසකඤ්චි දිට්ඨිං පටිනිස්සජ්ජාපෙත්වා තස්ස ඔසාරණකම්මං කාතබ්බං. එවඤ්චි කතෙ තෙන සද්ධිං උපොසථං කාතුං වට්ටති. ඉතරෙන

ලද්ධිනිස්සජ්ජනමත්තෙන කාතුන්ති වුත්තං. ආපත්තියා අදස්සනෙ අප්පට්ඨකම්මෙ උක්ඛිත්තකඤ්ච දිට්ඨියා අප්පට්ඨනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකඤ්ච ජානිත්වා තෙන සද්ධිං කරොන්තස්ස පාවිත්තියං, තස්මා ඉමෙ උක්ඛිත්තානුවත්තකානි වෙදිතඛ්ඛාති එකෙ.

නගන්තඛ්ඛගන්තඛ්ඛවාරකථාවණ්ණනා

181. න ගන්තඛ්ඛොති කිං සන්ධාය? “අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙණා”ති වචනතො යස්මිං විහාරෙ සතං භික්ඛු විහරන්ති, තෙ සඬ්ඛෙ කෙනවිදෙව කරණීයෙන දස දස හුත්වා විසුං විසුං නානාඋදකුක්ඛෙපසීමාදීසු යත්වා උපොසථං කාතුං ලහන්ති. නවකම්මසාලාදිකා නානාසීමාකොට්ඨ උපොසථාධිට්ඨානන්ථං සීමාපි නදීපි න ගන්තඛ්ඛා. ගරුකං පානිමොක්ඛද්දෙසං විස්සජ්ජිත්වා ලහුකස්ස අකත්තඛ්ඛන්තා “අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙණා”ති වචනං සාධෙති. තත්ථ “යස්මිං ආවාසෙ උපොසථකාරකා ...පෙ.... අකත්වා න ගන්තඛ්ඛො”ති වචනතො විස්සට්ඨඋපොසථාපි ආවාසා ගන්තුං වට්ටතීති සිද්ධං. “තතො පාරිසුද්ධිඋපොසථකරණන්ථං විස්සට්ඨඋපොසථා ගන්තුං වට්ටති, ඛණ්ඩසීමං වා පවිසිතුන්ති අපරෙ වදන්ති”ති වුත්තං. ඉමිනා නෙව උපොසථන්තරායොති “අත්තතො උපොසථන්තරායො”ති ලිඛිතං.

වජ්ජනියපුග්ගලසන්දස්සනකථාවණ්ණනා

183. “අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්තස්ස නිසින්නපරිසාය කලහාදිභයෙන නාහං කරස්සාමී”ති චිත්තං උප්පාදෙන්වා නිසිදිතුං වට්ටති. අඤ්ඤකම්මෙ තස්ස නිසින්නපරිසාය ආපත්ති නත්ථීති එකෙ. “න ව, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතඛ්ඛො අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝසාමග්ගියා”ති (මහාව. 183) වචනතො සාමග්ගිදිවසො අනුපොසථදිවසොති අත්ථතො වුත්තං විය දිස්සති. “ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, උපොසථා”ති වුත්තවචනවසෙතෙනං වුත්තං, අඤ්ඤථා පරිවාරපාළියා විරුජ්ඣතීති ආවරියා. වාතුද්දසියං, පන්තරසියං වා වෙ සඬ්ඝො සමග්ගො හොති, “අජ්ජුපොසථො සාමග්ගී”ති අවත්වා පකතිනිහාරෙනෙව කත්තඛ්ඛන්ති දස්සනන්ථං යථාදෙසනා කතාති නො තක්කො. අඤ්ඤථා යථාවුත්තද්වයෙ වෙ සාමග්ගී හොති, තත්ථ උපොසථං අකත්වා අනුපොසථදිවසෙ එව සාමග්ගීඋපොසථො කාතඛ්ඛොති ආපජ්ජති. අඤ්ඤථා පුඛ්ඛෙ පටිසිද්ධන්තා ඉදානි පටිසෙධනකිව්චං නත්ථී. “න, භික්ඛවෙ, දෙවසිකං පානිමොක්ඛං උද්දිසිතඛ්ඛ”න්ති (මහාව. 136) පුඛ්ඛෙ භි වුත්තං. අථ වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උපොසථෙ පානිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති පුඛ්ඛෙ වුත්තන්තා “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්තරසෙ වා”ති ව “ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, උපොසථා”ති (මහාව. 149) ව පවිජා වුත්තන්තා තතො අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ උපොසථො න කාතඛ්ඛොති අත්ථතො ආපන්තං අතිට්ඨං, සති සඬ්ඝසාමග්ගියා අඤ්ඤො දිවසො පකතිවසෙන අනුපොසථොපි උපොසථදිවසො නාම හොතීති දස්සනවසෙන නිවාරෙතුමිපි එවංදෙසනා කතාති වෙදිතඛ්ඛා.

උපොසථක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

වස්සුපනායිකානුජානනකථාවණ්ණනා

184. මහාඅට්ඨකථායම්පි ‘සඬකාසයිස්සන්ති’ති පාඨො, දීපවාසිනො ‘සඬකාසයිස්සන්ති’ති පඨන්ති කිර. ‘කති නු බො වස්සුපනායිකා’ති වින්තායං ‘කිං නිමිත්ත’න්ති වුත්තෙ ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්තු’න්ති යං වස්සුපගමනං වුත්තං, තං ‘ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී’ති වත්වා උපගන්තබ්බං. වස්සානමාසා ව වත්තාරො. තත්ථ පඨමං තෙමාසං, පච්ඡිමං තෙමාසන්ති දූවිධං තෙමාසං. තෙනායං තෙසං භික්ඛූනං වින්තා අහොසි.

වස්සානෙවාරිකාපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා

185. අනපෙක්ඛගමනෙන වා අඤ්ඤත්ථ අරුණං උට්ඨාපනෙන වා ආපත්ති වෙදිතබ්බාති එත්ථ පඨමං තාව සො සත්තාහං අනාගතාය පචාරණාය සකරණීයො පක්කමති. ‘ආගච්ඡෙයා වා සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ තං ආවාසං න වා ආගච්ඡෙයා, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනො පුරිමිකා ව පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව අනාපත්ති’ති වචනතො ඔරං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තථා හි ‘සො තදහෙව අකරණීයො පක්කමති, සකරණීයො පක්කමති, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනො පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව ආපත්ති දුක්කට්ඨසා’ති (මහාව. 207) වුත්තං.

සත්තාහකරණීයානුජානනකථාවණ්ණනා

187-8. දුතියං පන ‘සො තං සත්තාහං බහිද්ධා විතිනාමෙති, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනො පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව ආපත්ති දුක්කට්ඨසා’ති වචනතො සත්තාහතො පරං වෙදිතබ්බං. තථා හි ‘සො තං සත්තාහං අන්තො සන්නිවත්තං කරොති, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනො පුරිමිකා ව පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව අනාපත්ති’ති (මහාව. 207) වුත්තං. සතිපි කාරණද්වයෙ වස්සච්ඡෙදකාරණාහාවෙ ආපත්ති වෙදිතබ්බා, තස්මා තිණිපි එතානි වචනානි යථාසම්භවං යොජිතානි විග්ගහානි හොන්ති. තිණි පරිභිනානීති තාසං නත්ථිතාය.

පභිතෙයෙවඅනුජානනකථාවණ්ණනා

199. ‘අනුජානාමි භික්ඛවෙ, සඬසකරණීයෙන ගන්තුං, සත්තාහං සන්නිවත්තො කාතබ්බො’ති වචනතො අන්තොවස්සෙ සංභාරිකභාවෙන ගන්තුං වට්ටති. තත්ථ ධම්මජන්දවසෙනපි ආගතෙ සඬසස්ස ආයමුඛං විනස්සති. තතො ‘සෙනාසනානි කත්වා’ති ව වුත්තං. ආගතන්ති ආගමනං. භාවෙන්ථ තපච්චියොයං. සඬසකරණීයෙන ගන්තුන්ති එත්ථ ‘සෙනාසනපටිසංයුත්තෙසු එව සඬසකරණීයෙසු, න අඤ්ඤෙසු’ති ධම්මසිරිත්ථෙරො වදති කිර. අට්ඨකථායම්පි තං පදං උද්ධරිත්වා ‘යං කිඤ්චි උපොසථාගාරාදීසු සෙනාසනෙසු’තිආදිනා සෙනාසනමෙව දස්සිතං, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බං.

අනිමන්තිතෙන ගන්තුං න වට්ඨනීති තස්ස රත්තිවිජේදො ව දුක්කටාපත්ති ව හොති, තං “වස්සවිජේදො”ති ව වදන්ති. නිමන්තිතොයෙව නාම හොතීති එත්ථ උපාසකෙහි “ඉමස්මිං නාම දිවසෙ දානාදීනි කරොම, සබ්බෙ සන්තිපතන්තු”ති කතායපි කතිකාය ගන්තුං වට්ඨති. පචාරණාය නවමිතො පට්ඨාය පංසුකුලිකච්චරං පරියෙසිතුං කාවීරපට්ටනෙ විය සබ්බෙසං ගන්තුං වට්ඨති අනුසංවච්ඡරං නියමතො උපාසකෙහි සජ්ජිත්වා යපනතො. චුත්තමපි වෙතං අන්ධකට්ඨකථායං “භික්ඛුසඛිසෙන වා කතිකා කතා ‘සමන්තා භික්ඛු ගච්ඡන්තු’ති, සොසනං වා කතං උපාසකෙහි, තත්ථ ගච්ඡන්තස්ස රත්තිවිජේදො නත්ථීති තථා ‘අනුසංවච්ඡරං ආගච්ඡන්තු’ති සකිං නිමන්තිතෙපි වට්ඨති”ති ව “ච්චරකාලතො පට්ඨාය නියමං කත්වා සමන්තතො ආගතානං සජ්ජෙත්වා දානතො කාවීරපට්ටනෙ සොසෙත්වා කරණාකාරො පඤ්ඤායතීති අපරෙ”ති ව. ආචරියා පන එවං න වදන්ති.

අන්තරායෙඅනාපත්තිවස්සවිජේදකථාවණ්ණනා

201. “සචෙ දුරං ගතො හොති, සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙනබ්බො”ති වචනතො ‘යස්මිං අන්තරායෙ සති වස්සවිජේදං කාතුං වට්ඨති, තස්මිං අන්තරායෙව වස්සවිජේදමකත්වා සත්තාහකරණියෙන චිතිනාමෙතුං වට්ඨතීති දීපිතන්ති අපරෙ”ති චුත්තං. විනයධරා පන න ඉච්ඡන්ති, තස්මා “සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙනබ්බො”ති ඉදං තනුජපාදාදිනිමිත්තං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තං සන්ධාය “ආචරියා පන එවං න වදන්ති”ති චුත්තං. ගාචුං වාති බලිබද්ධං වා. බහිසීමාය ධීතානන්ති තෙහි බණ්ඩසීමාය ධීතෙහිපිති උපතිස්සත්ථෙරො. වස්සවිජේදෙ අස්ස වස්සවිජේදස්ස. විහාරා අඤ්ඤත්ථ චුට්ඨාපෙන්තෙහි තත්ථෙව සන්තිපතිත්වා “ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙන ඉමස්මිං නාම පදෙසෙ ඉමං විහාරං නෙත්වා චුට්ඨාපෙමා”ති අනුස්සාවෙත්වා කාතබ්බන්ති.

වජාදීඝුවස්සුපගමනකථාවණ්ණනා

203. වජෙන සද්ධිං ගතස්ස වස්සවිජේදෙ අනාපත්තීති වස්සවිජේදො න හොතීති කිර අධිජ්ජායො. සත්ථස්ස අවිහාරත්තා “ඉමස්මිං විහාරෙ”ති අවත්වා “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති එත්තකං වත්තබ්බං. “සත්ථෙ පන වස්සං උපගන්තුං න වට්ඨතීති ‘ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාස’න්ති වා ‘ඉධ වස්සං උපෙමී’ති වා න වට්ඨති, ආලයකරණමත්තෙනෙව වට්ඨතීති අධිජ්ජායො”ති ලිබ්බං. තං පන අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. “ඉධ වස්සං උපෙමීති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං”න්ති හි චුත්තං. අට්ඨකථාවචනමපි පුබ්බාපරං විරුජ්ඣතීති වෙ? න, අධිජ්ජායාජානනතො. සත්ථො දුවිධො ධීතො, සඤ්චාරොති. තත්ථ ධීතෙ කුටිකාය “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති වත්වා වසිතබ්බං. ඉදඤ්චි සන්ධාය “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්ථෙ වස්සං උපගන්තු”න්ති චුත්තං, සඤ්චාරිමිති පන සත්ථෙ කුටිකාය අභාවතො වස්සං උපගන්තුං න වට්ඨති. සති සිවිකාය වා සකට්ඨකාය වා වට්ඨති, තථා වජෙපි. තීඝු යානෙඝු භික්ඛුනො නත්ථී වස්සවිජේදෙ ආපත්ති.

පවාරෙතුඤ්ච ලහනීති එත්ථායං විචාරණා - “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යෙන වජො, තෙන ගන්තු”න්ති ඉදං කිං වස්සරක්ඛණත්ථං චුත්තං, උදාහු වස්සවිජෙදාපත්තිරක්ඛණත්ථන්ති? කිඤ්චෙත්ථ යදි වස්සරක්ඛණත්ථං, “න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බ”න්ති ඉදං විරුජ්ඣති. අථ වස්සවිජෙදාපත්තිරක්ඛණත්ථං චුත්තන්ති සිද්ධං න සො පවාරෙතුං ලහනීති, කා පනෙත්ථ යුත්ති? යතො අයමෙව තිව්ධො පවාරෙතුං ලහනි, තෙනරො. වාලෙහි උබ්බාළ්භාදිකො හි උපගතට්ඨානාපරිව්වාගා ලහනි. පරිව්වාගා න ලහනීති අයමෙත්ථ යුත්ති. යෙන ගාමො, තත්ථ ගතොපි පවාරෙතුං ලහනීති එකෙනාති ආවරියො. යො හි පුබ්බෙ “ඉධ වස්සං උපෙමි”ති න උපගතො, “ඉමස්මිං විහාරෙ”ති උපගතො, සො ච පරිච්චන්තො. අඤ්ඤා චිනා විහාරෙන කෙවලං ගාමං සන්ධාය “ඉධ වස්සං උපෙමි”ති උපගන්තුං වට්ටති. ආපජ්ජතුති චෙ? න, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වජෙ සත්ථෙ නාවාය වස්සං උපගන්තු”න්ති වචනං විය “ගාමෙ උපගන්තු”න්ති වචනාභාවතො. යස්මා “තීසු යානෙසු භික්ඛුනො නත්ථි වස්සවිජෙදෙ ආපත්ති”ති වචනං තත්ථ වස්සුපගමනං අත්ථිති දීපෙති තදභාවෙ ඡෙදාභාවා, තස්මා “සත්ථෙ පන වස්සං උපගන්තුං න වට්ටති”ති කුටියා අභාවකාලං සන්ධාය චුත්තන්ති සිද්ධං. තීසු යානෙසු භික්ඛුනො නත්ථි වස්සවිජෙදෙ ආපත්තිති “තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තස්සෙව නත්ථි, විරුජ්ඣත්වා ගමනෙ ආපත්ති ච, පවාරෙතුඤ්ච න ලහනී”ති ලිබ්බං, තස්මා යං චුත්තං අට්ඨකථායං “අථ සත්ථො අන්තොවස්සෙයෙව භික්ඛුනා පත්ථිතට්ඨානං පත්වා අතික්කමති...පෙ.... අන්තරා එකස්මිං ගාමෙ තිට්ඨති වා විජ්ජකිරති වා”තිආදි, තං එත්තාවතා විරුජ්ඣත්වා ගතානම්පි විරුජ්ඣත්වා ගමනං න භොති, තස්මා පවාරෙතබ්බන්ති දස්සන්තත්ථන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ “පදරච්ඡදනං කුටිං කත්වා උපගන්තබ්බ”න්ති වචනතො සෙනාසනත්ථාය රුක්ඛං ආරුහිතුං වට්ටතිති සිද්ධං භොති, න පාළිවිරොධතොති චෙ? න, තජ්ජට්ඨිකෙපෙනෙව සිද්ධත්තා, ඉමස්ස ඉධ පුනපි පටික්ඛෙපනතො. “න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බ”න්ති ඉමිනා පටික්ඛෙපෙන සිද්ධෙ “න, භික්ඛවෙ, අජ්ඣෙකාකාසෙ වස්සං උපගන්තබ්බ”න්ති පටික්ඛෙපො විය සියාති චෙ? න, අජ්ඣෙකාකාසස්ස අසෙනාසනභාවානුමතිජ්ජසඬගතො. අජ්ඣෙකාකාසො හි “අජ්ඣෙකාකාසෙ පලාලපුඤ්ජෙ”ති වචනතො සෙනාසනන්ති සිද්ධං. චතුසාලඅජ්ඣෙකාකාසෙ වසන්තොපි “චතුසාලාය වසති”ති වුවචති, තස්මා තත්ථ වට්ටතිති ආපජ්ජති, තස්මා ඉධ අසෙනාසනිකො නාම අත්තනා වා පරෙන වා අත්තනො නිබද්ධවාසත්ථං අපාපිතසෙනාසනිකොති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤා ද්වින්තං පටික්ඛෙපානං අඤ්ඤතරාතිරෙකතා ච රුක්ඛමූලෙපි නිබ්බකොසෙපි වස්සං උපගන්තුං වට්ටතිති ච, අපාපිතසෙනාසනිකොති ගබ්භෙ වසිතුං වට්ටතිති ච ආපජ්ජති, සද්ධාරබන්ධමෙව සෙනාසනං ඉධ අධිජ්ජෙතන්ති කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? නිදානතො. අයඤ්ඤි අසෙනාසනිකවස්සුපගමනාපත්ති “තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛු අසෙනාසනිකා වස්සං උපගච්ඡන්ති, සීතෙනපි උණ්භෙනපි කිලමන්ති”ති ඉමස්මිං නිදානෙ පඤ්ඤත්තා, තස්මා සීතාදිපටික්ඛෙපමෙව ඉධ සෙනාසනන්ති අධිජ්ජෙතබ්බන්ති සිද්ධං. එවං සන්තෙ සිද්ධං.

පුබ්බපක්ඛනිදස්සනන්ති වෙ? න, පුබ්බෙ අපරත්ථපවත්තිසුවනතො.
 දුතියජ්ඣානනිද්දෙසෙ “චිතක්කවිචාරානං වූපසමා අචිතක්කං අවිචාර”න්ති (දී. නි.
 1.228; ම. නි. 1.271) වචනානි නිදස්සනං. අජ්ඣෙකාකාසපටික්ඛෙපනිදානෙන
 ඛනිඅජ්ඣෙකාකාසොව පටික්ඛිත්තො, න චතුසාලාදිමජ්ඣගතො අජ්ඣෙකාකාසොති
 ආපජ්ජති, තස්මා න නිදානං පමාණන්ති වෙ? න, නියමතො. කිඤ්චි හි සික්ඛාපදං
 නිදානාපෙක්ඛං හොතීති සාධිතමෙතං. ඉදං සාපෙක්ඛං, ඉදං අනාපෙක්ඛන්ති කථං
 පඤ්ඤායති, න හි එත්ථ උභතොවිභච්ඡගෙ විය සික්ඛාපදානං පදභාජනං,
 අනාපත්තිවාරො වා අත්ථිති? ඉධාපි දෙසනාවිධානතො පඤ්ඤායති. “දෙවෙ
 වස්සන්තෙ රුක්ඛමූලමිපි නිබ්බකොසමිපි උපධාවන්ති”ති හි ඉමෙහි ද්විති
 නිදානවචනෙහි ඛනි වා අත්තො වා සබ්බං ඔවස්සකට්ඨානං ඉධ අජ්ඣෙකාකාසො
 නාම. අනොවස්සකට්ඨානමිපි අනිබ්බකොසමෙව ඉධ ඉච්ඡිතබ්බන්ති සිද්ධං හොති.
 තෙන න උපගන්තබ්බන්ති න ආලයකරණපටික්ඛෙපො, “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති
 වචනපටික්ඛෙපො. ඡවසරිරං දහිත්වා ඡාරිකාය, අට්ඨිකානඤ්ච අත්ථාය කුටිකා
 කරියතීති අත්ථකට්ඨකථාවචනං. “ටඬිකිතමඤ්චොති කසිකුටිකාපාසාණසර”න්ති
 ලිඛිතං. “අකවාටඛද්ධසෙනාසනෙ අත්තනො පාපිතෙ සභාගට්ඨානෙ
 සකවාටඛද්ධෙ වසති වෙ, වට්ටතී”ති වුත්තං. පයොගොපි අත්ථි,
 “අසෙනාසනිකෙන වස්සං න උපගන්තබ්බ”න්ති පාළි ව අට්ඨකථා ව, තස්මා
 උපපරික්ඛිතබ්බං.

අධම්මිකකතිකාදිකථාවණ්ණනා

205. මහාවිභච්ඡගෙ වුත්තන්ති එත්ථ අයං අත්ථකට්ඨකථාවචනං

උනපන්තරසවස්සෙන සාමණෙරෙන ඉධ විහාරෙ න වත්ථබ්බා, න පංසුකුලං
 ආභිණ්ඩිතබ්බං, න වොළහික්ඛා ගහෙනබ්බා, න අඤ්ඤවිහාරෙ භුඤ්ජිතබ්බං, න
 අඤ්ඤස්ස හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා සන්තකං භුඤ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤමඤ්ඤං නෙව
 ආලපෙය්‍යාම න සල්ලපෙය්‍යාම, න සජ්ඣායිතබ්බං, මත්තිකාපත්තෙන වට්ටති, න
 අපරිපුණ්ණපරික්ඛාරස්ස වාසොති.

206. මුසාවාදොති විසංවාදො අධිජ්ජෙතො. කෙච්චි “විසංවාදනවසෙන
 පටිස්සුණිත්වාති වුත්ත”න්ති ව, “රඤ්ඤො වුත්තවචනානුරූපතො මුසාවාදොති
 ගහට්ඨා ගණ්හන්තීති වුත්ත”න්ති ව වදන්ති.

207. “පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති. කස්මා? ‘දුතියෙ වසාමී’ති විත්තෙ උජ්ජන්තෙ
 පයමසෙනාසනග්ගාහො පටිජ්ජස්සමිහති. පුන ‘පයමෙ එව වසාමී’ති විත්තෙ
 උජ්ජන්තෙ දුතියො පටිජ්ජස්සමිහති. උභයාවාසෙ විධානං නත්ථි”ති ලිඛිතං.
 පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “පයමං ගහිතට්ඨානෙ අවසිත්වා අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ
 සෙනාසනං ගහෙත්වා ද්විහනිහං වසති, තතො පයමග්ගාහො පටිජ්ජස්සමිහතීති
 පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති. පච්ඡිමග්ගාහො න පටිජ්ජස්සමිහති. ඉදඤ්චි දිවසවසෙන
 පටිජ්ජස්සමිහනං නාම හොති. අථ පච්ඡිමං තෙමාසං අඤ්ඤස්මිං වසති, පුරිමිකා ව න
 පඤ්ඤායති, ඉදං සෙනාසනග්ගාහානං වසෙන පටිජ්ජස්සමිහනං නාමා”ති වුත්තං.

උභෝපෙන අත්ථවිකප්පා ඉධ නාධිප්පෙනා. යත්ථායං පටිස්සුතො, තත්ථ පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. කත්ථ පන පුරිමිකා පඤ්ඤායතීති? අන්තරාමග්ගෙ ද්විසු ආවාසෙසු යත්ථ තදහෙව පච්ඡිමග්ගාහො, තත්ථ පයමං ගහිතට්ඨානෙ සත්තාහකරණියෙන ගච්ඡතො න වස්සච්ඡෙදො, සො තදහෙව අකරණියො පක්කමතීතිආදිමිහි “කරණියං නාම සත්තාහකරණිය”න්ති ලිඛිතං.

පාළිමුත්තකරත්තිච්ඡෙදවිනිච්ඡයෙ “ධම්මස්සවනාදී”ති වුත්තං. ආදිමිහි වතුසු වාරෙසු නිරපෙක්ඛපක්කමනස්සාධිප්පෙනත්තා “සත්තාහකරණියෙනා”ති න වුත්තං තස්මිං සති නිරපෙක්ඛගමනාභාවතො. තත්ථ පුරිමා ද්වෙ වාරා වස්සං අනුපගතස්ස වසෙන වුත්තා, තස්මා උපගතස්ස තදහෙව සත්තාහකරණියෙන ගන්ත්වා අන්තොසත්තාහං ආගච්ඡතො න වස්සච්ඡෙදොති සිද්ධං. පච්ඡිමා ද්වෙ වාරා උපගතස්ස නිරපෙක්ඛගමනවසෙන වුත්තා, “සත්තාහං අනාගතාය පචාරණාය සකරණියො පක්කමතී”ති තතො ඛහිද්ධා සත්තාහං විනිනාමෙන්තස්ස වස්සච්ඡෙදොති දස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ “අකරණියො පක්කමතී”ති වචනාභාවා විනා රත්තිච්ඡෙදකාරණෙන ගන්තුං න වට්ටතීති සිද්ධං. පචාරත්ථා පන ගන්තුං වට්ටති පචාරණාය තංදිවසසන්තිස්සිතත්තා. තත්ථ න වා ආගච්ඡෙය්‍යාති අන්තරායෙන. ආවරියො පන “න පුන ඉධාගච්ඡාමී”ති නිරපෙක්ඛොපි සකරණියොව ගන්තුං ලහතීති දස්සනත්ථං අකරණියො’ති න වුත්ත”න්ති වදති. “සිහළදීපෙ කිර වුළපචාරණා නාම අත්ථි, තං පචාරණං කත්ථා යථාසුඛං සකරණියා ගච්ඡන්ති, පයොගඤ්ච දස්සෙන්ති”ති වුත්තං. “තත්ථ ඡ අරුණා අන්තොවස්සෙ හොන්ති, එකො ඛහි, තස්මා සො තෙමාසං වුත්ථො හොතීති අපරෙ”ති ව, “ආවරියො එවං න වදතී”ති ව වුත්තං. සබ්බත්ථ විහාරං උපෙතීති අත්තතො වස්සග්ගෙන පත්තගබ්භං උපෙතීති පොරාණා. අසනියා පන වස්සං න උපෙතීති එත්ථ “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාස”න්ති අවචනෙන. “අට්ඨකථායං වුත්තරත්තිච්ඡෙදකාරණං විනා තිරොවිහාරෙ වසිත්වා ආගච්ඡස්සාමිති ගච්ඡතොපි වස්සච්ඡෙද”න්ති ලිඛිතං.

208. පටිස්සුතො හොති පච්ඡිමිකායාති අන්තරා පබ්බජිතහික්ඛුනා, ඡින්නවස්සෙන වා පටිස්සුතො, අඤ්ඤෙන පන පුරිමං අනුපගන්ත්වා පච්ඡිමිකායං පටිස්සවො න කාතබ්බො. රත්තිච්ඡෙදෙ සබ්බත්ථ වස්සච්ඡෙදොති සන්තිට්ඨානං කත්ථා වදන්ති. කෙච්ච පන න ඉච්ඡන්ති. තං සාධෙතුං අනෙකධා පපඤ්චෙන්ති. කිං තෙන.

වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පචාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනා

අථාසුකවිහාරකථාවණ්ණනා

210. “සඬ්ඝං ආවුසො පචාරෙමී” ති වුත්තත්තා පච්ඡාපි “වදතු මං සඬ්ඝො” ති වත්තබ්බං විය දිස්සති. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – යස්මා අහං සඬ්ඝං පචාරෙමී, තස්මා තත්ථ පරියාපන්නා ථෙරා, මජ්ඣිමා, නවා වා අවිසෙසෙනායස්මන්තො සබ්බෙපි මං වදන්තුති.

පචාරණාභෙදවණ්ණනා

212. ද්වෙමා, භික්ඛවෙ, පචාරණාති එත්ථ තාදිසෙ කිච්චෙ සති යත්ථ කත්ථවි පචාරෙතුං වට්ටති. තෙනෙව මහාවිහාරෙ භික්ඛු වාතුද්දස්සියං පචාරෙත්වා පන්නරස්සියං කායසාමග්ගිං ඉදානිපි දෙන්නි. චෙතියගිරි මහාදස්සනත්ථමිපි අට්ඨමියං ගච්ඡන්ති, තමිපි වාතුද්දස්සියං පචාරෙතුකාමානංයෙව හොති. “සත්තාහං අනාගතාය පචාරණාය සකරණීයො පක්කමති, අනාපත්තීති වචනතො ඉදං ආචිණ්ණ” ත්ති ලිබ්බං. “නො වෙ අධිට්ඨහෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති එකස්ස වුත්තදුක්කට්ඨං, තස්සෙව වුත්තං පුබ්බකිච්චඤ්ච සඬ්ඝගණානමිපි නෙතබ්බං.

පචාරණාදානානුජානනකථාවණ්ණනා

213. තෙන ව භික්ඛුනාති පචාරණාදායකෙන.

අනාපත්තිපන්නරසකාදිකථාවණ්ණනා

“තස්සා ව පචාරණාය ආරොච්ඡාය සඬ්ඝෙන ව පචාරිතෙ සබ්බෙසං සුප්පචාරිතං හොතීති වචනතො කෙවලං පචාරණාය පචාරණාදායකොපි පචාරිතොව හොතී” ති වදන්ති.

222. අවුට්ඨිතාය පරිසායාති පචාරෙත්වා පච්ඡා අඤ්ඤමඤ්ඤං කථෙන්නියා. එකච්චාය වුට්ඨිතායාති එකච්චෙසු යථානිසින්තෙසු එකච්චෙසු සකසකට්ඨානං ගතෙසු. පුන පචාරෙතබ්බන්ති පුනපි සබ්බෙහි සමාගන්ත්වා පචාරෙතබ්බං. ආගච්ඡන්ති සමසමා, තෙසං සන්නිකෙ පචාරෙතබ්බන්ති “ගතෙ අනානෙත්වා නිසින්තානංයෙව සන්නිකෙ පචාරෙතබ්බං, උපොසඨක්ඛන්ධකෙපි එසෙව නයො” ති ලිබ්බං. සබ්බාය වුට්ඨිතාය පරිසාය ආගච්ඡන්ති සමසමා, තෙසං සන්නිකෙ පචාරෙතබ්බන්ති “යදි සබ්බෙ වුට්ඨන්තිවා ගතා, සන්නිපාතෙතුඤ්ච න සක්කා, එකච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා පචාරෙතුං වට්ටති” ති වදන්ති. කස්මා? ඤත්ති. යපෙත්වා කත්තබ්බසඬ්ඝකම්මාභාවා වග්ගං න හොති කිර. එත්ථ පන එකච්චෙසු ගතෙසුපි සබ්බෙසු ගතෙසුපි සබ්බෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ඤත්ති. අට්ඨපෙත්වා කෙවලං පචාරෙතබ්බං. එකච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා පචාරෙතුං න වට්ටති “සඬ්ඝං, හන්තෙ, පචාරෙමී” ති වචනතො. සබ්බෙපි හි සන්නිපතිතා පච්ඡා දිට්ඨං වා සුතං වා පරිසඬ්ඝිතං වා වත්තාරො හොන්ති. අනාගතානං අත්ථිභාවං ඤත්වාපි එකච්චානං සන්නිකෙ පචාරණාවචනං විය හොති. සම්මුඛිභූතෙ වත්තාරො සන්නිපාතාපෙත්වා නිස්සග්ගියං ආපන්නවීරාදිනිස්සජ්ජනං විය පචාරණා න හොති සබ්බායත්තත්තා. “සමග්ගානං පචාරණා පඤ්ඤත්තා” ති වචනඤ්චෙත්ථ සාධකං. “ඉතො අඤ්ඤථා

න වට්ටති අට්ඨකථායං අනුඤ්ඤාතත්තා”ති උපතිස්සත්ථෙරො වදති.
 “ථොකතරෙහි තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතබ්බං ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා”ති වුත්තං.
 ආගන්තුකා නාම නවමිතො පට්ඨායාගතා වා වජ්ජත්ථනාවාසු වුත්ථවස්සා වා
 හොන්ති.

237. “දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි හොති තථාගතොතිආදී”ති ලිඛිතං. “නත්ථි
 දිත්තන්තිආදී”ති වුත්තං.

239. “උපපරික්ඛිත්වා ජාතිස්සාමාති තෙන සහ පචාරෙතබ්බං”න්ති ලිඛිතං.

පචාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. වම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සොණකොළිවිසවත්ථුකථාවණ්ණනා

242. අසීතියා ...පෙ.... කාරෙතීති “අසීති ගාමිකසහස්සානි
 සන්තිපාතාපෙත්වා”ති ඉමස්ස කාරණවචනං. තත්ථ “ගාමානං අසීතියා
 සහස්සෙසු”ති වත්තබ්බෙ “අසීතියා ගාමසහස්සෙසු”ති වුත්තං. ගාමප්පමුඛා
 ගාමිකා, තෙසං සහස්සානි. “කම්මචිත්තිකතානී”ති උපචාරෙන වුත්තං.
 කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානෙ හි තෙසං අඤ්ජනවණ්ණභාවො. “කෙනච්චෙව
 කරණියෙනා”ති වත්තබ්බෙ “කෙනච්චෙව”ති වුත්තං. එත්ථ එවං-සද්දො ඔපම්මෙ
 පවත්ති. එවමුපමානොපදෙසපුච්ඡාවධාරණපටිඤ්ඤාතඔපම්මෙ. පුරතො
 පෙක්ඛමානානන්ති අනාදරත්ථෙ සාම්චවනං. තතො පන භගවතො ගන්ධකුටියා
 කවාටං සුඛද්ධං පස්සිත්වා ඉච්ඡිතාකාරකුසලතාය ඉද්ධියා ගන්ත්වා කුටිං පවිසිත්වා
 ආරොවෙසී. විහාරපච්ඡායායන්ති විහාරස්ස වඩ්ඪමානව්ඡායායං. “අහො නුනාති
 අහො මහන්තො”ති ලිඛිතං. භගවතො සම්බහුලෙහි සද්ධිං ආභිණ්ඩනං ආයස්මතො
 සොණස්ස වීරියාරම්භනිදස්සනෙන අනාරද්ධවීරියානං උත්තෙජනත්ථං, එවං
 සුමුමාලානං පාදරක්ඛණත්ථං උපාහනා අනුඤ්ඤාතාති දස්සනත්ථස්ථෙව.

සොණස්සපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

243. තත්ථ ව නිමිත්තං ගණ්භාහීති තෙසං ඉන්ද්‍රියානං ආකාරං උපලක්ඛෙහි.

244. අධිමුත්තො හොතීති පටිච්ඡ්ඤිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා යීතො හොති.
 නෙක්ඛම්මාධිමුත්තොතිආදීහි නිබ්බානං, අරහත්තඤ්ච වුත්තං. “තඤ්චි
 සබ්බකිලෙසෙහි නික්ඛන්තත්තා ‘නෙක්ඛම්ම’න්ති ව ගෙහතො පච්චිත්තත්තා
 ‘පච්චෙකො’ති ව ඛ්‍යාපජ්ජාභාවතො ‘අඛ්‍යාපජ්ජ’න්ති ව අරහත්තං උපාදානස්ස
 ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා ‘උපාදානක්ඛයො’ති ව තණ්හාය ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා
 ‘තණ්හක්ඛයො’ති ව සම්මොභාභාවතො ‘අසම්මොභො’ති ව වුව්චති”ති වුත්තං.
 සබ්බෙහි අරහත්තං වුත්තන්ති කෙච්චි. සියා ඛො එවමස්සාති කදාචි එවමස්ස, අස්ස වා

ආයස්මතො එවං සියා. පච්චාගච්ඡන්තො ජානන්තො. කරණීයමත්තානන්ති අත්තනො. සො එව වා පායො. නෙක්ඛම්මාධිමුත්තොති ඉමස්මිංයෙව අරහත්තං කථිතං. සෙසෙසු නිබ්බානන්ති කෙවි. අසම්මොභාධිමුත්තොති එත්ථෙව නිබ්බානං. සෙසෙසු අරහත්තන්ති කෙවි. “සබ්බෙස්වෙවෙනෙසු උභයමිපි”ති වදන්ති. පච්චෙකඤ්ච චෙනසො, අධිමුත්තස්ස, උපාදානක්ඛයස්ස වාති උපයොගත්ථෙ සාම්ච්චනං. ආයතනානං උප්පාදඤ්ච වයඤ්ච දිස්වා.

සබ්බනීලිකාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

246. “රඤ්ජනවොළකෙන පුඤ්ජිත්වා”ති පායො. “බල්ලකාදිති අපනෙත්වා”ති වුත්තත්තා ද්වෙ තිණි ඡිද්දානි කත්වා වළඤ්ජෙනුං වට්ඨති”ති වදන්තානං වාදො න ගහෙතඛිබ්බො.

යානාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

254. “චතුරඤ්ඤාධිකානී”ති වුත්තත්තා චතුරඤ්ඤාතො හෙට්ඨා වට්ඨතිති එකෙ. උභතොලොභිතකූපධානන්ති එත්ථ “කාසාවං පන වට්ඨති, කුසුම්භාදිරත්තමෙව න වට්ඨති”ති ලිඛිතං.

සබ්බවම්මපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා

255. කිස්ස ත්ථායන්ති කිස්ස තෙ අයං.

256. ගිහිවිකතන්ති ගිහිනං අත්ථාය කතං. “යත්ථ කත්ථවි නිසිදිතුං අනුජානාමිති අත්ථො”ති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි දීඝනිකායට්ඨකථායං “යපෙත්වා තුලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදිති රතනපරිසිඛිඛිතානි වට්ඨන්ති”ති වුත්තං, අථ බො විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතඛිබ්බතො ඉධ වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අත්ථො ගහෙතඛිබ්බො. “තත්ථ පන සුත්තන්තිකදෙසනාය ගහට්ඨාදීනමිපි වසෙන වුත්තත්තා තෙසං සඬගණ්හනත්ථං යපෙත්වා ‘තුලිකං...පෙ.... වට්ඨන්ති’ති වුත්තං විය බායතීති අපරො”ති වුත්තං.

259. මිගමාතුකොති තස්ස නාමං. වාතමිගොති ච තස්ස නාමං. “කාළසීභො කාළමුබ්බො කපි”ති ලිඛිතං. වම්මං න වට්ඨතිති යෙන පරියායෙන වම්මං වට්ඨිස්සති, සො පරතො ආවි භවිස්සති. “අත්තනො පුග්ගලිකවසෙන පරිභාරො පටික්ඛිත්තො”ති වුත්තං. “න, භික්ඛවෙ, කිඤ්චි වම්මං ධාරෙතඛිබ්බ”න්ති එත්තාවතා සිද්ධෙ “න, භික්ඛවෙ, ගොවම්ම”න්ති ඉදං පරතො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු වම්මානි අත්ථරණානී”ති එත්ථ අනුමතිස්සසඬගහයා වුත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං.

වම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. හෙසප්පක්ඛන්ධකචණ්ණනා

පඤ්චහෙසප්පාදිකථාචණ්ණනා

260. “යං හෙසප්පඤ්චෙව අස්සා”ති පරතො ‘තදුභයෙන භියොයාසො මත්තාය කිස්සා හොන්ති’ තිආදිනා විරොධදස්සනතො නිදානානපෙක්ඛං යථාලාභවසෙන චුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. යථානිදානං කස්මා න චුත්තන්ති වෙ? තදඤ්ඤාපෙක්ඛාධිප්පායතො. සබ්බඛුද්ධකාලෙපි හි සප්පිආදීනං සත්තාහකාලිකභාවාපෙක්ඛාති තථා වචනෙන භගවතො අධිප්පායො, තෙනෙව “ආහාරත්ථඤ්ච ඵරෙය්‍ය, න ච ඔළාරිකො ආහාරො පඤ්ඤායෙය්‍යා”ති චුත්තං. තථා හි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතුන්ති ඵත්ථ ච කාලපරිච්ඡේදො න කතො. කුතොයෙව පන ලඛ්භා තදඤ්ඤාපෙක්ඛාධිප්පායො භගවතො මූලහෙසප්පාදීනි තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවන්ති කාලපරිච්ඡේදො. යං පන “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තානි පඤ්ච හෙසප්පානි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතු”න්ති වචනං, තං “සන්තිධිං කත්වා අපරාපරස්මිං දිවසෙ කාලෙ ඵච පරිභුඤ්ජිතුං අනුජානාමි”ති අධිප්පායතො චුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. අඤ්ඤථා අනිසයත්තාභාවතො “යං හෙසප්පඤ්චෙව අස්සා”තිආදි විතක්කුප්පාදො න සම්භවති. පණිතභොජනානුමතියා පසිද්ධත්තා ආබාධානුරූපසප්පායාපෙක්ඛාය චුත්තානීති වෙ? තඤ්ච න, භියොයාසො මත්තාය කිස්සාදිභාවාපත්තිදස්සනතො. යථා “උච්ඡුරසං උපාදාය ථාණිත”න්ති චුත්තං, තථා “නවනීතං උපාදාය සප්පි”න්ති වත්තඛ්ඛතො නවනීතං විසුං න වත්තඛ්ඛන්ති වෙ? න, විසෙසදස්සනාධිප්පායතො. යථා ථාණිතග්ගහණෙන සිද්ධෙපි පරතො උච්ඡුරසො විසුං අනුඤ්ඤාතො උච්ඡුසාමඤ්ඤතො ගුලොදකට්ඨානෙ යපනාධිප්පායතො. තථා නවනීතෙ විසෙසවිධිදස්සනාධිප්පායතො නවනීතං විසුං අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතඛ්ඛං. විසෙසවිධි පනස්ස හෙසප්පසික්ඛාපදට්ඨකථාවසෙන වෙදිතඛ්ඛං. චුත්තඤ්චි තත්ථ “පචින්වා සප්පිං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුකාමෙන අධොතමිපි පචිතුං වට්ටනී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622). තත්ථ සප්පි පක්කාව හොති, නාපක්කා. තථා ථාණිතමිපි. නවනීතං අපක්කමෙව.

ඵත්ථාහ – නවනීතං විය උච්ඡුරසොපි සත්තාහකාලිකපාළියං ඵච වත්තඛ්ඛොති? න වත්තඛ්ඛො. කස්මා? සත්තාහකාලිකපාළියං චුත්තෙ උච්ඡුරසො ගුලාපදෙසෙන යථා අගිලානස්ස ථාණිතං පටිසිද්ධං, තථා උච්ඡුරසොපිති ආපජ්ජති, අචුත්තෙ පන ගුලං විය සො ථාණිතසඛ්ඛාං න ගච්ඡති. ඉධ අවත්වා පච්ඡා වචනෙන ගුලොදකට්ඨානෙව යපිතො හොති. තදත්ථමෙව පච්ඡාහත්තං වට්ටනකපානකාධිකාරෙ චුත්තො, තස්මා ඵච යාමකාලිකොති වෙ? න, අට්ඨකථාවිරොධතො. න උපාදායත්ථස්ස නිස්සයත්ථත්තාති වෙ? කිං චුත්තං හොති – “උච්ඡුරසං උපාදාය උච්ඡුචිකති ථාණිතන්ති වෙදිතඛ්ඛා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) යදෙනං නිස්සග්ගියට්ඨකථාවචනං, තත්ථ “උපාදායා”ති ඉමස්ස නිස්සාය පච්චයං කත්වාති අත්ථොති. න, පරතො අපරකිරියාය අදස්සනතො. යථා “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ චා”තිආදීසු (ම. නි. 1.204, 400; 3.421, 425; සං. නි. 2.43) “පටිච්චා”ති

ඉමස්ස උස්සුක්කවචනස්ස “උප්පජ්ජති” ති අපරකිරියා දිස්සති, න තථා “උච්ඡුරසං උපාදායා” ති එත්ථ අපරකිරියා දිස්සති. අයුත්තමෙන තත්ථ තදභාවෙපි සිද්ධත්තා. යථා “චත්තාරො ච මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූප” න්ති (ධ. ස. 584) එත්ථ අපරකිරියාය අභාවෙපි උස්සුක්කවචනං සිද්ධං, තථා එත්ථාපි සියාති? න, තත්ථ පාඨසෙසාපෙක්ඛත්තා. යථා චත්තාරො මහාභූතා උපාදාය චුත්තං, පචත්තකං වා රූපන්ති ඉමං පාඨසෙසං සා පාළි අපෙක්ඛති, න තථා ඉදං අට්ඨකථාවචනං කඤ්චි පාඨං අපෙක්ඛති. පරිපුණ්ණවාදිනො හි අට්ඨකථාවරියා. සඤ්ඤාකරණමත්තං වා තස්ස රූපස්ස. “අත්ථි රූපං උපාදායා” තිආදීසු (ධ. ස. 584) හි සඤ්ඤාකරණමත්තං, එවමධාපිති වෙදිතඛිං. ඉධ පන “උච්ඡුරසං උපාදායා” ති උච්ඡුරසං ආදිං කත්වා, තතො පට්ඨායාති අත්ථො, තස්මා “උච්ඡුරසෙන සංසට්ඨං භත්තං අගිලානො භික්ඛු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තො පණිතභොජනසික්ඛාපදෙන කාරෙතඛිං, භික්ඛුනි පාට්ඨෙසනියෙනා” ති චුත්තං, තං අයුත්තන්ති එකෙ. තෙ විසෙසභෙතුනො අභාවං දස්සෙත්වා පඤ්ඤාපෙතඛිං.

එත්තාවතා “උච්ඡුරසං උපාදායාති උච්ඡුරසං ආදිං කත්වා” තිආදීනං පදානං අත්ථං මිච්ඡා ගහෙත්වා යදි “උච්ඡුරසං උපාදායා” ති වචනෙන උච්ඡුරසො ථාණිතං සියා, “අපක්කා වා” ති වචනං නිරත්ථකං අපක්කවචනෙන උච්ඡුරසස්ස ගහිතත්තා. අථ “පක්කා වා” ති වචනෙන උච්ඡුරසො ථාණිතන්ති සිද්ධං, “උච්ඡුරසං උපාදායා” ති වචනං නිරත්ථකන්ති උත්තරං චුත්තං, තං අනුත්තරන්ති සාධිතං භොති. සො වෙනෙහි අපක්කා වාති සාමං භික්ඛුනා අපක්කා වා. අවත්ථුකපක්කා වාති භික්ඛුනාව සාමං විනා වත්ථුනා පක්කා වාති අත්ථො. තස්මා අඤ්ඤාථා “සවත්ථුකපක්කා වා” ති ව වත්තඛිංති අත්ථො දස්සිතො, සො දුට්ඨු දස්සිතො. කස්මා? මහාඅට්ඨකථායං “ඤාමඋච්ඡුථාණිතං වා කොට්ඨිතඋච්ඡුථාණිතං වා පුරෙහත්තමෙව වට්ඨති” ති චුත්තත්තා, “සවත්ථුකපක්කා වා” ති වචනස්ස ව ලද්ධිවිරොධතො අචුත්තත්තා. “මහාපච්චරියං පන ‘එතං සවත්ථුකපක්කං වට්ඨති නො වට්ඨති’ ති පුච්ඡං කත්වා ‘උච්ඡුථාණිතං පච්ඡාහත්තං නො වට්ඨනකං නාම නත්ථි’ ති චුත්තං, තං යුත්ත” න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) චුත්තත්තා ව සවත්ථුකපක්කා වාති අත්ථො ව චුත්තොයෙව භොති, තස්මා දුද්දස්සිතොති සිද්ධං. ආභාරත්ථන්ති ආභාරපයොජනං. ආභාරකිච්චං යාපනන්ති අත්ථොති ව.

262. තෙලපරිභොගෙනාති සත්තාහකාලිකපරිභොගෙන.

263. සති පච්චයෙති එත්ථ සතිපච්චයතා ගිලානාගිලානවසෙන ද්විධා වෙදිතඛිං. විකාලභොජනසික්ඛාපදස්ස හි අනාපත්තිවාරෙ යාමකාලිකාදීනං තිණ්ණම්පි අවිසෙසෙන සතිපච්චයතා චුත්තා. ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුළං, අගිලානස්ස ගුළොදකං, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ලොණසොචිරකං, අගිලානස්ස උදකසම්භින්ත” න්ති චුත්තං. තස්මා සිද්ධං සතිපච්චයතා ගිලානාගිලානවසෙන දුට්ඨාති. අඤ්ඤාථා අසති පච්චයෙ ගුළොදකාදීසු ආපජ්ජති. තතො ව පාළිවිරොධො.

පිටියෙහි පිසිතතෙලෙහි. කොටියළුන්හි කොටියරුක්බස්ස එලං. “මදනඑලං වා”ති ව ලිබිතං. හිඩගුජතු නාම හිඩගුරුක්බස්ස දණ්ඩපල්ලවපවාලපාකනිප්ඵන්නා. හිඩගුසිපාටිකා නාම තස්ස මූලසාධපාකනිප්ඵන්නා. තකං නාම තස්ස රුක්බස්ස තවපාකොදකං. තකපත්තීති තස්ස පත්තපාකොදකං. තකපණ්ණීති තස්ස එලපාකොදකං. අථ වා “තකං නාම ලාබා. තකපත්තීති කිත්තිමලොමලාබා. තකපණ්ණීති පක්කලාබා”ති ලිබිතං. උබ්භිදං නාම උභසපංසුමයං.

264. ජකණං ගොමයං. පාකතිකවුණ්ණං නාම අපක්කකසාවවුණ්ණං, තෙන “යපෙත්වා ගන්ධවුණ්ණං සබ්බං වට්ටති”ති වදන්ති. වාලිතෙහිති පරිස්සාවිතෙහි.

265. නානාසම්භාරෙහි කතන්ති නානොසධෙහි.

ගුලාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

274. සාමං පක්කං සමපක්කන්ති දුට්ඨං විය දීපෙති, තස්මා බීරාදීසු උණ්හමත්තමෙව පාකො. තෙන උත්තණ්ඩුලාදිසමානා භොන්ති.

276-8. “බුද්ධප්පමුඛ”න්ති ආගතට්ඨානෙ ‘හික්ඛුසඬ්ඝො’ති අවත්වා ‘සඬ්ඝො’ති වුව්වති භගවත්තම්පි සඬ්ගහෙතු”න්ති වදන්ති. නාගොති භත්ථී.

279. සම්බාධෙති වච්චමග්ගෙ හික්ඛුස්ස හික්ඛුනියා ව පස්සාවමග්ගෙහි අනුලොමතො. දහනං පටික්ඛෙපාභාවා වට්ටති. සත්ථවත්තිකම්මානුලොමතො න වට්ටතිති වෙ? න, පටික්ඛිත්තපටික්ඛෙපා, පටික්ඛිපිතබ්බස්ස තප්පරමතාදීපනතො, කිං වුත්තං භොති? පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තම්පි සත්ථකම්මං සම්පිණ්ඨෙත්වා පච්ඡා “න, හික්ඛවෙ...පෙ.... පුල්ලව්වයස්සා”ති ද්වික්ඛත්තුං සත්ථකම්මස්ස පටික්ඛෙපො කතො. තෙන සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්වඬගුලං පටික්ඛිපිතබ්බං නාම. සත්ථවත්තිකම්මතො උද්ධං නත්ථීති දීපෙති. කිඤ්ච හියො පුබ්බෙ සම්බාධෙයෙව සත්ථකම්මං පටික්ඛිත්තං, පච්ඡා සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්වඬගුලම්පි පටික්ඛිත්තං, තස්මා තස්සෙව පටික්ඛෙපො, නෙතරස්සාති සිද්ධං. එත්ථ “සත්ථං නාම සත්ථභාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා”තිආදීසු විය යෙන ඡින්දති, තං සබ්බං. තෙන වුත්තං “කණ්ටකෙන වා”තිආදි. බාරදානං පනෙත්ථ හික්ඛුනිවිහඬ්ගෙ පසාබෙ ලෙපමුඛෙන අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. එකෙ පන “සත්ථකම්මං වා”ති පාඨං විකප්පෙත්වා වත්ථිකම්මං කරොන්ති. “වත්ථී”ති කිර අග්ගිකා වුව්වති. තාය ඡින්දනං වත්ථිකම්මං නාමාති ව අත්ථං වණ්ණයන්ති, තෙ “සත්ථභාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා”ති ඉමස්ස පදභාජනීයං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. අණ්ඩවුඩ්ඪීති වාතණ්ඩකො. ආදානවත්තීති ආනභවත්ති.

මනුස්සමංසපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

280. “න, හික්ඛවෙ, මනුස්සමංසං...පෙ.... පුල්ලව්වයස්සා”ති වුත්තත්තා, “න ව, හික්ඛවෙ, අප්පටි...පෙ.... දුක්කටස්සා”ති ව වුත්තත්තා

අප්පට්චෙක්ඛණදුක්ඛකටඤ්ච පුල්ලච්චයඤ්චාති ද්වෙ ආපජ්ජති, තස්මා කප්පියමංසෙපි අප්පට්චෙක්ඛණපච්චයා දුක්ඛකටමෙව. කෙච්චි “මංසභාවං ජානන්තොව ආපජ්ජති. පුච්චාදීසු අජානන්තස්ස කා පච්චෙක්ඛණා”ති වදන්ති. අජානන්තොපි ආපජ්ජති සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තාති කෙච්චි.

හත්ථිමංසාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

281. ඉමෙසං ...පෙ.... සබ්බං න වට්ඨති ඉදං දසන්නම්පි මනුස්සමංසාදීනං අකප්පියභාවමත්තපරිදිපනවචනං, නාපත්තිවිභාගදස්සනවචනං. යං කිඤ්චි ඤාත්වා වා අඤාත්වා වා බාදන්තස්ස ආපත්තියෙවාති ඉදම්පි අනියමිතවචනමෙව “අයං නාම ආපත්ති”ති අචුත්තත්තා. තදුභයම්පි හෙට්ඨා මනුස්සාදීනං මංසාදීසු පුල්ලච්චයදුක්ඛකටාපත්තියො භොන්තිති ගහිතනයෙහි අධිප්පායො ජානිතුං සක්කාති එවං චුත්තං. තත්ත්වයං අධිප්පායො – යස්මා එතෙසං මනුස්සාදීනං මංසාදීනි අකප්පියාති, තස්මා මනුස්සානං මංසාදීසු පුල්ලච්චයාපත්ති. සෙසානං සබ්බත්ථ දුක්ඛකටාපත්තිති. පාඨෙයෙව හි ලොභිතාදිං මංසගතිකං කත්වා “න, භික්ඛවෙ, මනුස්සමංසං...පෙ.... පුල්ලච්චයස්සා”ති චුත්තං. තත්ථෙව හත්ථාදීනං මංසාදීසුපි දුක්ඛකටාපත්ති පඤ්ඤාත්තා. තෙන චුත්තං සීහලට්ඨකථායං “මනුස්සමංසෙ වා කෙසෙ වා නබ්බෙ වා අට්ඨමිහි වා ලොභිතෙ වා පුල්ලච්චයමෙවා”ති චුත්තං. ඉමිනා එව –

“අට්ඨිපි ලොභිතං වම්මං, ලොමමෙසං න කප්පති”ති. –

බුද්ධසික්ඛාගාථාපදස්ස අත්ථො ව අධිප්පායො ව සුවිඤ්ඤෙයොති. පටිග්ගහණෙන එත්ථ අනාදරියදුක්ඛකටං චුත්තං. “උදකමනුස්සාදිමංසම්පි න වට්ඨති”ති වදන්ති. නාගරාජෙන චුත්තාදීනවෙ සතිපි උජ්ඣායනාධිකාරමෙව ගහෙත්වා “පටිකුලනායා”ති චුත්තං.

යාගුමධුගොළකාදිකථාවණ්ණනා

283. යථාධම්මො කාරෙතබ්බොති ඉදං සඤ්චිතිකාරකවචනං. න හි භගවා තමෙව සික්ඛාපදං ද්වික්ඛත්තුං පඤ්ඤාපෙසි, එවං එවරූපෙසුති එකෙ. පඨමපඤ්ඤාත්තමෙව සන්ධාය චුත්තං, තථාපි න ව තෙ භික්ඛු සාපත්තිකා ජාතා. කථං? පරම්පරභොජනසික්ඛාපදස්ස අට්ඨුප්පත්තියා. “අපිව මයං කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරින්වා භුඤ්ජිමිහා”ති චුත්තං. මාතිකාවිභවිගෙ (පාටි. 227) ව “පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතො, තං යථෙත්වා අඤ්ඤං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරභොජනං නාමා”ති චුත්තං, තස්මා අඤ්ඤං භොජනං නාම නිමන්තනතො ලද්ධං යං කිඤ්චිති සිද්ධං. යස්මා න භොජ්ජයාගුනිමන්තනතො ලද්ධභොජනං, තස්මා “එත්ථ අනාපත්ති”ති තෙ භික්ඛු පරිභුඤ්ජිමිසුති. එත්ථ “යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති චුත්තත්තා පන අඤ්ඤානිමන්තනතො

ලද්ධභොජනමෙව භුක්ඡන්තස්ස ආපත්ති, නෙතරන්ති අනුක්ඛානං. තතො පට්ඨාය තස්ස අනාපත්තිවාරො “නිව්වහන්තෙ සලාකහන්තෙ පක්ඛිකෙ උපොසථිකෙ පාට්ඨකෙ”ති වුත්තං. පුබ්බෙ වෙසාලියා පක්ඛිකත්තකාලෙ නත්ථි, යදි අත්ථි, අට්ඨුප්පත්තිමාතිකාවිභඩ්ගවිරොධො, තස්මා “අපිව මයං කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරින්වා භුක්ඡම්හා”ති අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තත්තා, පදභාජනෙපි “අක්ඛං පක්ඛං භොජනානං අක්ඛං භොජනං භුක්ඡති”ති අවිසෙසෙන වුත්තත්තා ව පට්ඨං වා පච්ඡා වා නිමන්තිතං භොජනං යපෙත්වා අනිමන්තිතමෙව භුක්ඡන්තස්ස ආපත්ති, නෙතරන්ති කිඤ්චාපි ආපන්නං, “න, භික්ඛවෙ, අක්ඛං නිමන්තිතෙන අක්ඛස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුක්ඡන්තිබ්බා”ති වුත්තත්තා පන පට්ඨනිමන්තිතභොජනතො අක්ඛං පච්ඡා ලද්ධං නිමන්තිතභොජනං, නිව්වහන්තාදීනි ව භුක්ඡන්තස්ස ආපත්ති ආපජ්ජමානං විය ජාතන්ති අනුපක්ඛන්තිප්පසඩ්ගනිවාරණං, අනිමන්තභොජනෙ ආපත්තිප්පසඩ්ගනිවාරණක්ඛං කරොන්තො, පට්ඨපක්ඛන්තිසික්ඛාපදමෙව ඉමිනා අත්ථෙව පරිණාමෙත්තො ව “යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති භගවා ආහ, තස්මා තතො පට්ඨාය පච්ඡා නිමන්තභොජනං භුක්ඡන්තස්සෙව ආපත්ති. තෙසු න නිව්වහන්තාදීනි ආපන්නං. තෙනවායස්මා උපාලිත්ථෙරො තස්ස අනාපත්තිවාරො “නිව්වහන්තෙ”ති ආදීනි පක්ඛං පදානි පක්ඛිපිත්වා සඩ්ධායි. අධිප්පායක්ඛං හි තෙ මහානාගා, තස්මා පට්ඨමෙව යං භගවතා වුත්තං “පක්ඛං භොජනානි යපෙත්වා සබ්බත්ථ අනාපත්ති”ති වචනං, පච්ඡාපි තං අනුරක්ඛන්තෙන අභොජනං මධුගොළකං අපරාමසිත්වා භොජ්ජයාගු එව වුත්තාති එවං ආවරියො.

එත්ථාහ – යථා පච්ඡාලද්ධලෙසෙන ථෙරෙන නිව්වහන්තාදිපක්ඛෙපො කතො, එවං කථිතක්ඛන්ධකෙ පරම්පරභොජනං පක්ඛිපිත්වා “අත්ථකථිනානං වො, භික්ඛවෙ, ඡ කප්පිස්සන්ති”ති කිමත්ථං න වුච්චන්ති? වුච්චතෙ – යථාවුත්තලෙසනිදස්සන්තං. අක්ඛං ඉදං සික්ඛාපදං වෙසාලියං, අත්ථකථිත්ථෙ වාති උභයත්ථ උපඩ්ඪුප්පසඩ්ගෙන පක්ඛිකත්තං සියා. තො වෙ, සාපත්තිකා භික්ඛු සිසුං, න ව තෙ සාපත්තිකා අප්පට්ඨිත්තෙපි තෙසං කුක්කුච්චදස්සනතො. “තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, භික්ඛුනං දෙහීති. භික්ඛු කුක්කුච්චායන්තා න පටිග්ගණ්හන්ති”ති හි වුත්තං. තෙසක්ඛි “පරිභුක්ඡා”ති භගවතො ආණන්තියා පරිභුත්තානම්පි “ඔදිස්සකං නු ඛො ඉදං අමහාක”න්ති විමතිප්පත්තානං විමතිවිනොදනත්ථං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාගුක්ඛං මධුගොළකක්ඛං”ති වුත්තං. එවම්ධාපෙනෙ පක්ඛිකත්තං පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං ඔමද්දිත්වා පරම්පරභොජනං කථං භුක්ඡිස්සන්තිති. එත්ථාහු කෙවි ආවරියා පරම්පරභොජනසික්ඛාපදෙනෙව “අක්ඛස්ස භොජනං න කප්පති”ති ජානන්තාපි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාගුක්ඛං”ති විසුං අනුක්ඛානත්තා “පට්ඨිදානමභාවිකාදි විය කප්පති”ති සක්ඛාය භුක්ඡිස්සු. තෙන වුත්තං “අපිව මයං කාලස්සෙව භොජ්ජයාගු යා ධාතා”ති ආදි, තං අයුත්තං තත්ථ අට්ඨුප්පත්තිමාතිකාවිභඩ්ගවිරොධෙන අනාපත්තිවාරො නිව්වහන්තාදීනං අසම්භව්ජ්ජයාගෙන, භික්ඛුනං සාපත්තිකභාවානතික්කමනතො, මිච්ඡාගාහහෙතුප්පසඩ්ගෙන භගවතා

අනුඤ්ඤාතප්පසඬගතො ව. තෙ හි භික්ඛු යස්මා භගවා කත්ථවි විනයවසෙන කප්පියම්පි “ගාථාහිගීතං මෙ අභොජනෙය්‍ය”න්ති (සං. නි. 1.194; සු. නි. 81; මි. ප. 4.5.9) පටික්ඛිපති, තස්මා භගවතො අධිප්පායං පති “කුක්කුච්චායන්තා න පටිග්ගණ්හන්ති”ති වුත්තං, සික්ඛාපදං පති භගවාපි අත්තනො අධිප්පායප්පකාසනත්ථමෙව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාගුඤ්ඤා”ති ආහ. දුරවග්ගාහො හි භගවතො අධිප්පායො. තථා හි භාරද්වාපස්ස පායාසං අභොජනෙය්‍යන්ති අකතවිඤ්ඤත්තිප්පසඬගතො පටික්ඛිපි. ආනන්දත්ථෙරෙන විඤ්ඤාපෙත්වා සප්පිතං තෙකටුලයාගුං පන “යදපි, ආනන්ද, විඤ්ඤත්තං, තදපි අකප්පිය”න්ති අවත්වා “යදපි, ආනන්ද, අන්තොවුත්ථ”න්ති ආදිමෙවාහ. තෙන නො වෙ තං අන්තොවුත්ථං කප්පතීති අධිප්පායදස්සනෙන පණ්ණිකභොජනසුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානි උපත්ථමිහෙති භගවතොපි කප්පති, පගෙව අම්භාකන්ති.

284. ගිලානස්සෙව භගවතා ගුලො අනුඤ්ඤාතොති “යානි බො පන තානි ගිලානානං භික්ඛුනං පටිසායනියානි”ති (පාරා. 622) වචනවසෙන වුත්තං, තෙනෙව තෙ ඉධ පටිග්ගහණෙ කුක්කුච්චායංසු. ඉධ පන “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුලොදක”න්ති වත්තබ්බෙ ගුලාධිකාරත්තා පුබ්බෙ අනුඤ්ඤාතඤ්ච වත්වා අගිලානස්ස ගුලොදකං අනුඤ්ඤාතං, තෙන ගිලානෙන සති පච්චයෙ ගුලො පරිභුඤ්ජිතබ්බො, ගුලොදකං අසති පච්චයෙපි වට්ටතීති ඉමං විසෙසං දීපෙති. තත්ථ “ගුලොදකං කාලිකෙසු සත්තාහකාලිකං, භගවතා ඔදිස්සානුඤ්ඤාතත්තා සත්තාහාතික්කමෙන දුක්කට”න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං, උදකසම්භින්නත්තා සත්තාහකාලිකභාවං ජහති. “යථා අම්බාදි උදකසම්භින්නං යාමකාලිකං ජාතං, තථා සත්තාහකාලිකං ජහිත්වා තදනන්තරෙ යාවජීවිකෙ යීත”න්ති වදන්ති, තං යුත්තං, තඤ්ච භගවතා ඔදිස්සානුඤ්ඤාතත්තා පච්චවෙක්ඛණාභාවෙ දොසො නත්ථී. “ගුලොදක”න්ති වුත්තත්තා උදකගතික”න්ති වදන්ති. යදි උදකමිස්සං උදකගතිකං භොති, මධුපි සියා තං තථා අනුඤ්ඤාතත්තා. මා භොතු, අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං සියා උදකගතිකත්තා, තඤ්ච න භොති, “සබ්බත්ථාපි උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බ”න්ති අඤ්ඤාතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

285. සුඤ්ඤාගාරන්ති වතුත්ථස්සානං.

කප්පියභූමිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

295. ඔරවසද්දන්ති මහාසද්දං. බහුහි සම්පරිවාරෙත්වාති එත්ථ එකෙනාපි වට්ටති. “බහුසු එකස්සපි වචනෙන සහ සියාති වුත්ත”න්ති වදන්ති. “ආමසිත්වා”ති වුත්තත්තා අනාමසිතෙ න වට්ටති. “දොසො නත්ථී”ති වචනෙන සෙසාපි අනුඤ්ඤාතා. “හිත්තිඤ්ඤෙව උපසන්නෙ පච්ඡා තං පුරෙන්නි, තත්ථ කාතුං න වට්ටති, පකතිභූමියංයෙව කාතුං වට්ටති”ති වදන්ති. තං උපරි අට්ඨකථායං “ඉට්ඨකාදිහි කතාවයස්සා”ති ආදිනා විරුජ්ඣති විය. මත්තිකාපිණ්ඩං වාති එත්ථ “අසනියා අනධිට්ඨිතාය සරිතට්ඨානතො පට්ඨාය වෙ උපරි අධිට්ඨිතා, හෙට්ඨා යීතං හණ්ඩං

අකප්පියං, උපරිට්ඨිතමෙව කප්පියං, අයමෙත්ථ විසෙසො’’ති වුත්තං. එත්ථ කප්පියකුටි ලද්දුං වට්ටනීති එවංවිධෙ පුන කාතබ්බන්ති අත්ථො. කප්පියකුටිං කාතුං දෙමාති එත්ථ කප්පියකුටිකිව්චං කාතුන්ති අධිප්පායො. භොජනසාලා පන සෙනාසනමෙව, තස්මා තත්ථ කාතබ්බන්ති අපරෙ. “අකතෙපි වට්ටනී’’ති වුත්තං.

“මුඛසන්තිධි නාම භොජනකාලෙ සන්තිධි’’ති ලිඛිතං. මුඛසන්තිධිති තස්ස නාමං. “යදි සන්තිධි භොති, පාවිත්තියං භවෙය්‍යා, මුඛසන්තිධි පන දුක්ඛං, තස්මා සන්තිධි අනාධිප්පෙනා’’ති වුත්තං. “තස්ස සන්තකං කත්වා’’ති වුත්තත්තා අනාපෙක්ඛිස්සජ්ජනං නාධිප්පෙනං. විවරවිකප්පෙනෙ විය කප්පියමත්තං ඤාතබ්බන්ති කෙවි.

කෙණ්ඩියපටිලවත්ථුකථාවණ්ණනා

300. “අත්තනා පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තමෙව පරිච්චජිත්වා සාමණෙරාදීහි පානකං කත්වා දින්නෙ පුරෙහත්තමෙව වට්ටනි, න පච්ඡාහත්තං සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා’’ති වදන්ති, තත්ථ පුන පටිග්ගහණෙන නිද්දොසත්තා, පුරෙහත්තමෙව පටිග්ගහණස්ස නිස්සට්ඨත්තා, අත්තනා ච අග්ගහිතත්තා දොසො න දිස්සති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. සාලුකා නාම කන්දා, “ඉතො කිඤ්චිතක’’න්ති වොහරන්ති. “චාරුසකන්ති ගොළුවිසයෙ එකො රුක්ඛො’’ති ච ලිඛිතං. “පක්කඩාකරස’’න්ති විසෙසිතත්තා “අපක්කං වට්ටනී’’ති වුත්තං. කුරුන්දිවචනෙනෙපි සිද්ධමෙව. තණ්ඩුලධොවනොදකම්පි ධඤ්ඤරසො එව. “නික්කසටො උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො’’ති ලිඛිතං. සාවිත්තීති ගායන්ති. ඡන්දසොති වෙදස්ස. “න, හික්ඛවෙ, පබ්බජිතෙන අකප්පියෙ සමාදායෙතබ්බ’’න්ති වුත්තත්තා අනුපසම්පන්නස්සාපි න කෙවලං දසසු එව සික්ඛාපදෙසු, අථ බො යං හික්ඛස්ස න කප්පති, තස්මිම්පිති අධිප්පායො’’ති වුත්තං.

305. ද්වෙ පටා දෙසනාමෙනෙවාති චීනපට්ටසොමාරපට්ටාති. තීණිති පත්තුණ්ණෙන සහ තීණි. ඉද්ධිමයිකං එහිහික්ඛුනං නිබ්බත්තං. දෙවදත්තියං අනුරුද්ධත්ථෙරෙන ලද්ධං. “යාමාතික්කමෙ සන්තිධිවසෙන සත්තාහාතික්කමෙ භෙසජ්ජසික්ඛාපදවසෙනා’’ති ලිඛිතං.

භෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කථිතක්ඛන්ධකවණ්ණනා

කථිනානුජානනකථාවණ්ණනා

306. “කථිනන්ති පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතාය ටීරන්ති අත්ථො’’ති ලිඛිතං. “පඤ්ච කප්පන්ති’’ති අවත්වා “කප්පිස්සන්ති’’ති අනාගතවචනං “වො’’ති ඉමස්ස සාමිච්චනපක්ඛෙ යුජ්ජති තෙසං තස්මිං බණෙන අනත්ථකථිනත්තා. ද්විසු පනෙතෙසු අත්ථවිකප්පෙසු පච්ඡිමො යුත්තො

සබ්බෙසම්මි තෙසං පාවෙය්‍යකානං සබ්බද්වුතඨගධරත්තා. නිමන්තනං
සාදියන්තස්සෙව හි අනාමන්තවාරො පඤ්ඤත්තො, තථා ගණභොජනං.
අසමාදානවාරො අනධිට්ඨිතතිච්චරස්ස නත්ථි අතෙච්චරිකස්ස
යාවදත්ථච්චරවතුත්ථාදිච්චරග්ගහණසම්භවතො. ඉතරස්සාපි අනධිට්ඨානමුඛෙන
ලබ්භති. ච්චරුප්පාදො අපංසුකුලිකස්සෙව. “කථිනත්ථකසීමාය”න්ති උපචාරසීමං
සන්ධාය වුත්තං. උපචාරසීමට්ඨස්ස මතකච්චරාදිභාගියතාය බද්ධසීමාය
තනුප්පාදාභාවතො විඤ්ඤෙය්‍යමෙතං උපචාරසීමාවෙන්ථ අධිප්පෙතාති.
කථිනත්ථාරං කෙ ලභන්තීති කෙ සාධෙන්නීති අත්ථො. පඤ්ච ජනා සාධෙන්නී.
කථිනදුස්සස්ස හි දායකා පච්ඡිමකොට්ඨා වත්තාරො භොන්ති. එකො
පටිග්ගාභකොති. “තත්‍ර චෙ, භික්ඛවෙ, ය්වායං චතුරග්ගො භික්ඛුසඨ්ඨො යපෙත්ථා
තීණි කම්මාති උපසම්පදං පචාරණං අබ්භාන”න්ති (මහාව. 388)
වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ වුත්තත්තා “න පඤ්චවග්ගකරණිය”න්ති ගහෙතබ්බං.
“යස්ස සඨ්ඨො කථිනදුස්සං දෙනි, තං හත්ථපාසෙ අකත්ථාපි බහිසීමාය ධිතස්සපි
දාතුං වට්ටති”ති වදන්ති, තං හත්ථපාසෙ කත්ථා එව දාතබ්බං. කස්මා? “තස්ස
කම්මප්පත්තත්තා”ති වුත්තං. “තනුප්පාදෙන තණ්ඩුලාදිනා වත්ථෙසු චෙතාපිතෙසු
අත්ථකකථිනානමෙව තාති වත්ථාති පාපුණන්ති. වත්ථෙහි පන තණ්ඩුලාදීසු
චෙතාපිතෙසු සබ්බෙසං තාති පාපුණන්ති”ති වුත්තං. පයමපචාරණාය පචාරිතා
ලභන්තීති ඉදං උක්කට්ඨකොට්ඨා වුත්තං. අන්තරායෙන අප්පචාරිතානම්පි
වුත්ථවස්සානං කථිනත්ථාරසම්භවතො ඉතරෙ ගණපුරකෙ කත්ථා කථිනං
අත්ථරිතබ්බන්ති කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? “ද්විත්තං පුග්ගලානං අත්ථතං භොති
කථිනං අත්ථාරකස්ස ව අනුමොදකස්ස වා”ති (පරි. 403) පරිවාරෙ
එකච්චනකරණතො, තත්ථෙව “සඨ්ඨස්ස අත්ථතං භොති කථිනං, ගණස්ස
පුග්ගලස්ස අත්ථතං භොති කථින”න්ති (පරි. 414) වචනතො ව.

අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වුත්ථවස්සාපි න ලභන්තීති ඉදං කිං එකසීමස්මිං, උදාහු
නානාසීමස්මින්නි? කිඤ්ඤෙන්ථ – යදි තාව එකසීමස්මිං, පරතො “සචෙ පන
එකසීමාය බහු විහාරා භොන්ති, සබ්බෙ භික්ඛු සන්තිපාතෙත්ථා එකත්ථ කථිනං
අත්ථරිතබ්බං, විසුං විසුං අත්ථරිතුං න වට්ටති”ති ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන
විරුප්ඤ්ඤාති. ඉදඤ්ඤි වචනං සබ්බෙසංයෙව එකො කථිනත්ථාරොති දීපෙති. අථ
නානාසීමස්මිං, උපනන්දස්ස එකාධිප්පායදානානුමතියා විරුප්ඤ්ඤාති. වුත්තඤ්ඤො
“දෙථ, භික්ඛවෙ, මොසපුරිසස්ස එකාධිප්පාය”න්ති (මහාව. 364). ඉදඤ්ඤි වචනං
ද්විසුපි ආවාසෙසු තස්ස කථිනත්ථාරසිද්ධිං දීපෙතීති. අවිරොධොව ඉච්ඡිතබ්බො
අප්පටිසිද්ධත්තා, තස්මා එකසීමස්මිං වා නානාසීමස්මිං වා නානුපවාරෙ අඤ්ඤස්මිං
විහාරෙ වුත්ථවස්සාපි න ලභන්තීති අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. “පච්ඡිමිකාය
උපසම්පන්නො පයමපචාරණාය පචාරෙතුම්පි ලභති, වස්සිකො ව භොති
ආනිසංසඤ්ච ලභතීති සාමණෙරානං වස්සුපගමනං අනුඤ්ඤාතං භොති, සාමණෙරා
කථිනානිසංසං ලභන්තී”ති වදන්ති.

තිණ්ණං ච්චරානං අඤ්ඤතරප්පභොනකන්ති ඉදං “න අඤ්ඤත්‍ර සඨ්ඨාටියා
උත්තරාසඨ්ඨගෙන අත්තරවාසකෙන අත්ථතං භොති කථින”න්ති ඉමාය පාළියා

විරුජ්ඣානං විය දිස්සති. අයඤ්ඤි පාළි තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤතරවිරහෙනාපි න අත්ථං හොති කථිනන්ති දීපෙනීති වෙ? න, තදත්ථජානනතො, න තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤතරවිරහෙන න අත්ථං හොති කථිනන්ති හි දීපෙනුකාමො භගවා නං පාළිමාහ. යදි එවං “අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝාටියා උත්තරාසඬ්ගෙන අත්තරවාසකෙනා”ති න වත්තඛ්ඛා සියාති වෙ? න, අධිජ්ජායජානනතොව. යො සඬ්ඝාටියා අත්ථරිතුකාමො, තස්ස අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝාටියා න අත්ථං හොති. එස නයො ඉතරත්ථාපිති අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො. තෙනෙව සුක්කපක්ඛෙ “සඬ්ඝාටියා අත්ථං හොති”තිආදිනා නයෙන එකමෙව විවරං වුත්තං, එවං සන්තෙ “චතුච්ඡිනියා ආකාරෙහි අනත්ථං හොති කථිනං, සත්තරස්සහි ආකාරෙහි අත්ථං හොති කථින”න්ති යථාරහං උක්කට්ඨකොටියා වුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං, තස්මා කණ්භපක්ඛෙ උල්ලිඛිත...පෙ.... නිස්සීමට්ඨානුමොදනානං චතුච්ඡිනියා ආකාරානං සම්භවත්තානං සබ්බෙන සබ්බං අභාවෙනපි නිමිත්තකතාදීනං අසම්භවත්තානං අඤ්ඤතරභාවෙනපි න අත්ථං හොති කථිනන්ති එවමධිජ්ජායො වෙදිතඛ්ඛො. සුක්කපක්ඛෙපි අභතාහතකප්ප...පෙ.... සීමට්ඨානුමොදනානං සත්තරස්සන්තං ආකාරානං සම්භවත්තානං අඤ්ඤතරභාවෙනපි ඉතරෙසං සබ්බෙන සබ්බං අභාවෙනපි අත්ථං හොති කථිනන්ති එවමධිජ්ජායො වෙදිතඛ්ඛො. අඤ්ඤථා අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධො, යථාසම්භවං යොජෙත්වා වෙදිතඛ්ඛො.

තත්‍රිදං මුඛමත්තනිදස්සනං – කණ්භපක්ඛෙ “උත්තරාසඬ්ගෙන අත්ථං කථිනෙ න අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝාටියා න අඤ්ඤත්‍ර අත්තරවාසකෙන අත්ථං හොති කථින”න්ති වචනජ්ජමාණතො තං කථිනං අනත්ථං සියා. සුක්කපක්ඛෙ ච “අනිමිත්තකතෙන අත්ථං හොති කථින”න්ති වචනජ්ජමාණතො අනිමිත්තකතෙන කථිනෙ අත්ථං තඤ්චෙ පරිකථා කතං, තථාපි අත්ථං මෙව කථිනං හොතිති අයං දුට්ඨොපි විරොධො. යථාවුත්තනයෙන අධිජ්ජායෙ ගහිතෙ පරිහාරො හොතිති වෙදිතඛ්ඛං.

යො ආනිසංසං බහුං දෙතීති ඉමිනා පච්චයලොලභාවං විය දීපෙනි, තථාපි භගවතා යාවදත්ථවිවරපරියෙසනපඤ්ඤාපනමුඛෙන ද්වාරං දින්නන්ති කත්වා සඬ්ඝානුග්ගහත්ථං හොති. “අකාතුං න හොතීති අනාදරියෙන අකරොන්තස්ස දුක්කට්”න්ති ලිඛිතං. අනුමොදාමාති එත්ථ සබ්බසඬ්ගාහිකවසෙන එවං වුත්තං. “අනුමොදාමී”ති එකකෙන වත්තඛ්ඛං, ඉතරථා “න වට්ඨතී”ති මහාඅට්ඨකථායං කිර වුත්තං. කථිනවිවරං අධිට්ඨහිත්වා “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථරාමී”ති වාචාය හින්තමත්තාය පුග්ගලස්ස අත්ථං හොති. “කම්මවාචා පන එකායෙව වට්ඨතීති කථිනදුස්සස්ස එව කම්මවාචා, සෙසවිවරදානෙ අපලොකනමෙවාති අත්ථො”ති ලිඛිතං. එකසීමායාති එකඋපචාරසීමායාති අත්ථො යුජ්ජති. කෙච් පන “බද්ධසීමා අධිජ්ජෙතා එකසීමාය එකට්ඨානෙ අත්ථරිතෙ සබ්බත්ථ අත්ථරිතං හොති ‘සබ්බෙ හික්ඛු සන්නිපතිත්වා’ති වුත්තත්තා, තෙහිපි අනුමොදන්තෙහි අත්ථරිතමෙව හොති, උපචාරපරිච්ඡින්නෙ තත්ථ තත්ථ ලද්ධං තෙහි තෙහි ලද්ධඛ්ඛං හොති. තත්ථ පච්චයෙහිපි ලහිතඛ්ඛං සබ්බෙහිපි අත්ථරිතත්තා, අයං විසෙසො. මහාඅට්ඨකථායමපි එවමෙව වුත්ත”න්ති වදන්ති, විමංසිතඛ්ඛං.

308. චතුර්විසති ආකාරවන්තතාය මහාභූමිකං. “දීපසිඛිඛිතන්ති

පච්ඡාකතසිඛිඛනං, ඔවට්ටිත්වා සිඛිඛනං වා”ති ලිඛිතං. කණ්ඩුසං නාම පුඛිඛන්ධනං. පයමච්චිලිකා සටෙන්වා යපිතා හොතිති කථිනදුස්සං දුඛිඛලං දිස්වා තං බලවතා අත්තනො පකතිදුස්සෙන සද්ධිං සටෙන්වා දුපට්ටං කත්වා සිඛිඛිතකාමෙහි කථිනදුස්සනො පකතිදුස්සස්ස මහන්තතාය පයමං තප්පමාණානුරූපං බන්ධකණ්ඩුසෙ සටෙන්වා රජ්ජුකෙහි බන්ධිත්වා කතං හොතිති අධිප්පායො. කථිනච්චරස්ස අප්පතාය පයමං බද්ධදුස්සං කුච්ඡිච්චිලිකා හොති, මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච වුත්තවචනනිදස්සනං, බ්‍යඤ්ජනෙ එව හෙදො, අත්ථෙ නත්ථිති දස්සනත්ථං කතන්ති වෙදිතඛිඛං. “ඉමිනා කිං දිපෙතිති වෙ? තථාකතං දුපට්ටච්චරං පකතිච්චරස්ස මහන්තතාය පකතිච්චරසඛ්ඛ්‍යාමෙව ගච්ඡති, න කථිනච්චරසඛ්ඛ්‍යාත්ති කස්සචි සියා, නෙවං දට්ඨඛිඛං. එවං කුච්ඡිච්චිලිකභාවෙන ධීතමිපි කථිනච්චරං. මහන්තමිපි තං පකතිච්චරං අත්තනො කථිනච්චරමෙවාති. හෙට්ඨිමකොටියා පඤ්චකස්ස ඉච්ඡිතඛිඛන්තා කථිනදුස්සං බණ්ඩාබණ්ඩං බහුධා ඡින්දිත්වා සිඛිඛිතකාමො කථිනච්චරතො පට්ටං ගහෙන්වා අඤ්ඤස්මිං අකථිනච්චරෙ පට්ටමාරොපෙති”ති ලිඛිතං. අථ වා බහුති කථිනදුස්සානි පංසුකුලානි බුද්දකබුද්දකානි එකච්චරත්ථාය, මහන්තානි ව උනන්ත්ථාය දින්තානි හොන්ති. කථිනච්චරතොති හික්ඛු එකච්චතො කථිනච්චරතො පට්ටං ගහෙන්වා අඤ්ඤස්මිං ආරොපෙති. එත්ථාහ – කිං පංසුකුලානි කථිනදුස්සානි විකප්පනුපගපච්ඡිමානි දාතඛිඛානි, උදාහු බුද්දකානිපිති? එත්ථ අච්චරසඛ්ඛ්‍යාත්තා බුද්දකානි දාතුං න වට්ටති. කම්මවාචා තත්ථ න රුහතිති එකෙ. “පංසුකුලෙන අත්ථතං හොති”ති පාළියං නයදානතො කුච්ඡිච්චිලිකභාවෙන ධීතස්ස කථිනදුස්සස්ස අත්තනො සභාවෙන අනධිට්ඨානුපගස්ස පුරාණච්චරභාවෙනෙව අධිට්ඨානාරහස්සපි කථිනච්චරභාවානුමතිමුඛෙන අට්ඨකථායං පදානතො ව බුද්දකානිපි දාතුං වට්ටති. තඤ්චි කථිනත්ථාරකො සටෙන්වා කථිනච්චරං කරිස්සතිති කත්වා කප්පතිති එකෙ, යුත්තතරං ගහෙන්බ්බං.

නිවයසන්තිධි සඛිසායත්තා සඛිසෙන කතන්තා. රත්තාතික්කන්තං

නිස්සජ්ජිතඛිඛන්තා “නිස්සග්ගිය”න්ති වුච්චති. පඤ්ච බණ්ඩානි පට්ටානි පමාණං අස්සානි පඤ්චකං. තෙන වා අතිරිත්තෙන වාති අත්ථො. තදහෙව සඤ්ජිත්තෙනානි සඛිසෙන කථිනත්ථාරකස්ස කම්මවාචං වත්වා දින්තෙනෙව තදහෙව සඤ්ජිත්තෙන සමණ්ඩලිකතෙන හවිතඛිඛං. එවං දින්තංයෙව හි පරිවාරෙ “පුඛිඛකරණං සත්තහි ධම්මෙහි සඛිගහිත”න්ති වුත්තං, න දායකෙන දියාමානං, තස්මා පරිනිට්ඨිතපුඛිඛකරණමෙව වෙ දායකො සඛිසස්ස දෙති, සම්පට්ච්ඡිත්වා කම්මවාචාය දාතඛිඛං. තෙන ව තස්මිංයෙව සීමාමණ්ඩලෙ අධිට්ඨන්තිවා අත්ථරිත්වා සඛිසො අනුමොදාපෙතඛිඛො කතපුඛිඛකරණස්ස පුන කත්තඛිඛාභාවතො. අත්ථාරකස්ස හත්ථගතමෙව හි සන්ධාය “න උල්ලිඛිතමත්තෙනා”තිආදි වුත්තං. පරිනිට්ඨිතපුඛිඛකරණමිපි පුන ධොවිත්වා විසිඛිඛිත්වා කාතඛිඛමෙව වචනපමාණතොති වෙ? න, ඡින්තස්ස පුන ඡෙදාසම්භවතො. අඤ්ඤස්මිං යානෙ ඡින්දිතඛිඛමෙවාති වෙ? න, පඛිඛජ්ජාධිකාරෙ “කෙසමස්සුං ඔහාරාපෙත්වා”ති වචනප්පමාණතො මුණ්ඩිකස්ස ඡින්තෙපි කෙසෙ පරියෙසිත්වා සිරස්මිං යපෙත්වා

පුත ඔහුරාපෙන්වා පබ්බාසේතබ්බජ්ජසඨගතො, න ඉධ න-කාරෙන පටිසිද්ධත්තාති
 වෙ? න, “න අඤ්ඤානු සඨසාටියා” ති න-කාරෙන පටිසිද්ධත්තා උත්තරාසඨගෙන
 අත්ථනෙ අනත්ථනං හොතීති අනිට්ඨජ්ජසඨගතො, තස්මා අහිනිවෙසො න
 කාතබ්බො. “බහිඋපචාරසීමාය යීතො” ති චුත්තත්තාපි පුබ්බෙ චුත්තවිනිච්ඡයොව
 ගහෙතබ්බො.

309. අසන්නිධිකතෙන අත්ථනං හොති කථිනන්ති එත්ථ කිං.

කථිනත්ථාරමාසෙයෙව දුට්ඨොපි සන්නිධි අධිජ්ජෙතො, උදාහු තතො පුබ්බෙපි,
 දායකෙන වා කදා දාතබ්බං, කිං කථිනත්ථාරමාසෙයෙව, උදාහු තතො පුබ්බෙපි,
 කථිනත්ථාරමාසෙපි අසුකස්මිං දිවසෙයෙව අත්ථාරත්ථාය දම්මිති දාතුං වට්ටති න
 වට්ටතිති ඉදං විචාරෙතබ්බං. කථිනත්ථාරමාසෙ එව දුට්ඨොපි සන්නිධි. දායකෙනාපි
 වස්සාචාසිකං විය කථිනවීරං උද්දිස්ස දින්නං න වට්ටති. කස්මා? “කථිනදායකස්ස
 වත්තං අත්ථි” තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 306) නයෙන අට්ඨකථායං චුත්තත්තා.
 උක්කට්ඨමත්තමෙතන්ති වෙ? න, “කථිනං නාම අතිඋක්කට්ඨං වට්ටති” ති (මහාව.
 අට්ඨ. 308) චුත්තත්තා. න ආගමනං සන්ධාය චුත්තන්ති වෙ? න, ඉදම්පි
 ආගමනමෙව සන්ධාය චුත්තං, පුබ්බෙ දින්නං න වට්ටතිති.

310. කථිනස්සාති කථිනත්ථාරස්ස. උබ්භාරායාති වූපසමාය, අප්පවත්තියාති

අත්ථො. කිමත්ථීයං උබ්භාරනිදස්සනන්ති වෙ? පඤ්චහි
 අනාපත්තිකාලපරියන්තදස්සනෙන තෙසු සංවරුප්පාදනත්ථං. අඤ්ඤථා
 “වීචරකාලසමයො නාම අනත්ථනෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො,
 අත්ථනෙ කථිනෙ පඤ්ච මාසා” ති (පාරා. 649) විභඩ්ගෙ චුත්තත්තා
 අත්තරාපක්කමනන්තිකාදිඋබ්භාරාභාවෙපි පඤ්චහි පඤ්චසු මාසෙසු
 අනාපත්තියෙවාති මිච්ඡාගාහො සියා. තතො ආපත්තිබ්බත්තෙ
 අනාපත්තිබ්බත්තසඤ්ඤාය තං තං ආපත්තිං ආපජ්ජති, ඉතරෙසඤ්ච හික්ඛුනං
 ලාභන්තරායං කරොතීති වෙදිතබ්බං.

ආදායසත්තකකථාවණ්ණනා

311. සන්නිට්ඨානන්තිකෙ ද්වෙපි පලිබොධා එකතො ඡ්ජ්ජන්තිති ඉධ,

පරිවාරට්ඨකථායඤ්ච චුත්තං ඉමිස්සා ඛන්ධකපාළියා සමෙති එකතො උභින්නම්පි
 ධුරනික්ඛෙපස්ස කතත්තා. “ඉදං බහිසීමායමෙව චුත්තං සන්නිට්ඨානන්තිකං
 සන්ධාය චුත්තං. යං පන චුත්තං පරිවාරෙ ‘වත්තාරො කථිනුද්ධාරා සියා
 අන්තොසීමාය උද්ධරියාන්ති, සියා බහිසීමාය උද්ධරියාන්ති, නිට්ඨානන්තිකො
 සන්නිට්ඨානන්තිකො නාසනන්තිකො ආසාවච්ඡෙදිකො’ ති (පරි. 416). තත්ථ
 බහිසීමාය සන්නිට්ඨානන්තිකො උද්ධරියාතීති ඉධ දස්සිතනයොව. කථං
 අන්තොසීමාය සන්නිට්ඨානන්තිකො? අකතවීරමාදාය ‘න පච්චෙස්ස’න්ති ගතො,
 ගතගතට්ඨානෙ ඵාසුච්ඡාරං අලභන්තො තමෙව විහාරං ආගච්ඡති, තස්ස
 වීරපලිබොධො යීතො. සො ව ‘නෙවිමං වීරං කාරෙස්ස’න්ති චිත්තෙ
 උජ්ජන්තමත්තෙ ඡ්ජ්ජති, තස්මා අන්තොසීමාය උද්ධරියාති, තස්මා දුට්ඨො

සන්නිට්ඨානන්තිකෝ”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං, තං යුත්තං, අඤ්ඤථා අන්තොසීමාය “නෙවිමං වීවරං කාරෙස්ස”න්ති පවත්තලඛිතාරො ඉතරෙසු සමොධානං න ගච්ඡතිති අතිරිත්තො සියා. සීමාතික්කන්තිකොති වීවරකාලසීමාතික්කන්තිකො. සලඛිතාරෙ වීවරපලිබොධො පයමං ඡිජ්ජන්තො විය බායති, අථ බො සාපෙක්ඛතාය වීවරකරණෙ සලස්සාහොව හොතීති ලෙසං සන්ධාය පරිවාරවසෙන “ද්වෙ පලිබොධා අපුබ්බං අවරිමං ඡිජ්ජන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 311) වුත්තං. “කතවීවරො”ති වුත්තත්තා ඉධ න සම්භවති.

316. සබ්බං අත්තනො පරික්ඛාරං අනවසෙසෙත්වා පක්කමන්තො “සමාදාය පක්කමති”ති වුච්චති. “කථිනුද්ධාරෙ විසෙසො නත්ථි. පුග්ගලාධිප්පායවිසෙසෙන කෙවලං වාරදස්සනත්ථං සමාදායවාරා වුත්තා”ති සබ්බෙසු ගණ්ඨිපදෙසු ලිඛිතං. ඉධ පන පුග්ගලාධිප්පායෙන පයොජනං වීමංසිතබ්බං. පක්කමනන්තිකස්ස අභාවා “යථාසම්භව”න්ති වුත්තං. විජ්ජකතෙපි ධුරනික්ඛෙපවසෙන පක්කමනන්තිකතා සම්භවති, තස්මා පක්කමනන්තිකවාරොපි වත්තබ්බොති වෙ? න, සන්නිට්ඨානන්තිකලක්ඛණප්පසඨගතො. අකතවීවරස්ස න සවනන්තිකතා ව.

තත්‍රායං ආදිතො පට්ඨාය වාරවිභාවනා – ආදායවාරා සත්ත, තථා සමාදායවාරාති ද්වෙ සත්තකවාරා. තතො පක්කමනන්තිකං වජ්ජෙත්වා විජ්ජකතවීවරස්ස ආදායවාරා, සමාදායවාරා වාති ද්වෙ ඡක්කවාරා. තතො පරං නිට්ඨානසන්නිට්ඨානනාසනන්තිකානං වසෙන තීණි තිකානි දස්සිතානි, තත්ථ පයමත්තිකං අන්තොසීමාය “න පච්චෙස්ස”න්ති ඉමං විධිං අනාමසිත්වා බහිසීමායං එව “න පච්චෙස්ස”න්ති පවත්තං, තස්මා පක්කමනන්තිකසීමාතික්කන්තිකසලඛිතාරා තත්ථ න යුජ්ජන්ති. “ආසාවච්ඡෙදිකො සම්භවන්තොපි යථාවුත්තකාරණෙන න වුත්තො. දුතියත්තිකං අන්තොසීමාය ‘න පච්චෙස්ස’න්ති පවත්තං, එත්ථ කිඤ්චාපි පක්කමනන්තිකො සම්භවති, තථාපි යෙහි වීවරපලිබොධො ඡිජ්ජති, තෙසංයෙවාධිප්පෙතත්තා න වුත්තො”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. සබ්බස්මිම්පි පන්තරසකෙ විජ්ජකතවීවරස්සෙවාධිප්පෙතත්තාති තක්කො. අධිට්ඨානුපගෙ ව විජ්ජකතෙ සති න නිට්ඨානන්තිකො. නිට්ඨානාවසෙසෙ සති න නාසනන්තිකොති පොරාණා. තතියත්තිකං අනධිට්ඨිත-පදෙන විසෙසෙත්වා පවත්තං, අත්ථතො පයමත්තිකෙන සමෙති. තස්ස අත්ථදස්සනපයොජනං කිර තං. යස්මා ඉමෙ තයො අත්ථවිකප්පා ඉමෙහි එව තීහි කථිනුද්ධාරෙහි සක්කා දස්සෙතුං, තස්මා ඉමෙව යොජ්ජා එකසම්බන්ධවසෙන, අඤ්ඤථා පයමත්තිකං ඡක්කං භවෙය්‍ය ඉමස්ස පන්තරසකස්ස අත්තෙ ඡක්කං විය. තතියත්තිකානන්තරං චතුත්ථත්තිකං සම්භවත්තං “අන්තොසීමායං ‘පච්චෙස්ස’න්ති වචනවිසෙසෙන සම්භවති. තථා ව යොජ්ජමානං ඉතරෙහි සවනන්තිකාදීහි අවිරුද්ධක්කමං හොති, තස්මා චතුත්ථත්තිකං අහුත්වා ඡක්කං ජාතන්ති වෙදිතබ්බං. එවං තීණි තිකානි එකං ඡක්කඤ්චාති පයමං පන්තරසකං වෙදිතබ්බං. ඉදානි ඉදමෙව පන්තරසකං උපසග්ගවිසෙසෙන දුතියං සමාදායපන්තරසකං නාම කතං. පුන විජ්ජකතවීවරං ආදායාති තතියං පන්තරසකං, සමාදායාති චතුත්ථං පන්තරසකං දස්සිතං. එවං

වත්තාරි පන්තරසකානි වෙදිතබ්බානි. තත්ථ පයමදුතියෙසු පන්තරසකෙසු සබ්බෙන සබ්බං අකතච්චරං අධිප්පෙනං, ඉතරෙසු ද්විසු විප්පකතන්ති යොජෙතබ්බං. “පුබ්බෙ නිබද්ධට්ඨානෙ චීවරාසාය ගහෙතබ්බං, අඤ්ඤත්ථ න වට්ටති. උපච්ඡින්නාය වෙ චීවරාසාය චීවරං උප්පන්නං, න තං චීවරපලිබ්බාධං කරොති” ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. නිස්සග්ගියෙසු තතියකථිනෙ ආගතච්චරපච්චාසා ඉධ චීවරාසානි තක්කො. යත්ථ චීවරාසා, තං යානං අධිකරණුපවාරෙන “චීවරාසා”ත්වෙව වුව්චති තත්වා “තං චීවරාසං පයිරුපාසති” තිආදි වුත්තං, තස්මා අනාසාය ලහතිති අනාසායිතට්ඨානෙ ලහතිතිආදිනා අත්ථො ගහෙතබ්බො. එත්ථ නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනආසාවච්ඡෙදිකවසෙන එකො වාරොති ඉදමෙකං චතුක්කං ජාතං, තස්මා පුබ්බෙ වුත්තානි තිණි තිකානි ආසාවච්ඡෙදිකාධිකානි තිණි චතුක්කානිති එකං අනාසායද්වාදසකන්ති වෙදිතබ්බං. තදනන්තරෙ ආසායද්වාදසකෙ කිඤ්ඤාපි පයමද්වාදසක්කමො ලබ්භති, තථාපි තං නිබ්බිසෙසන්ති තමෙකං ද්වාදසකං අවුත්තසිද්ධං කත්වා විසෙසතො දස්සෙතුං ආදිතො පට්ඨාය “අන්තොසීමාය පච්චෙස්ස”න්ති වුත්තං, තං දුතියචතුක්කෙ “සො බහිසීමගතො සුණාති” තිආදිවචනස්ස තතියචතුක්කෙ සවනන්තිකාදීනඤ්ඤ ඔකාසකරණත්ථන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං පන ද්වාදසකං අනාසාය වසෙන ලබ්භමානම්පි ඉමිනා අවුත්තසිද්ධං කත්වා න දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං. එවමෙත්ථ ද්වෙ ද්වාදසකානි උද්ධරිතානි. කරණීයද්වාදසකෙපි යථාදස්සිතඅනාසායද්වාදසකං, අවුත්තසිද්ධං ආසායද්වාදසකඤ්ඤානි ද්වෙ ද්වාදසකානි උද්ධරිතබ්බානි. ඉදානි දිසංගමිකනවකං හොති. තත්ථ යස්මා “දිසංගමිකො පක්කමති” ති වචනෙනෙව “න පච්චෙස්ස”න්ති ඉදං අවුත්තසිද්ධමෙව, තස්මා තං න වුත්තං. එත්තාවතා ආවාසපලිබ්බාධාභාවො දස්සිතො.

321. “චීවරපට්ඨිසං අපච්චායමානො” ති ඉමිනා චීවරපලිබ්බාධසමඬ්ඛිතමස්ස දස්සෙති. පට්ඨිසොති අත්තනො පත්තබ්බො චීවරභාගො. අපච්චායමානොති ආකඬ්ඛමානො. තස්ස චීවරලාභෙ සති වස්සංවුත්ථාවාසෙ නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනන්තිකානං වසෙන එකං තිකං, තෙසංයෙව වසෙන අන්තරාමග්ගෙ එකං, ගතට්ඨානෙ එකන්ති තිණිණං තිකානං වසෙන එකං නවකං වෙදිතබ්බං. තතො පරං නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනන්ති කසීමාතික්කන්තිකසඋබ්භාරානං වසෙන ඵාසුච්චාරපඤ්චකං වුත්තං. උභයත්ථ සෙසකථිනුද්ධාරාසම්භවො පාකටොව. අයං පනෙත්ථ පඤ්චකෙ විසෙසො – සමාදායවාරො න සම්භවති “පච්චෙස්ස”න්ති පච්චාගමනාධිප්පායතො.

325. ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ කථිනස්ස පලිබ්බාධානි කථිනත්ථාරස්ස අනුපබන්ධනපච්චයානි.

කථිනක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ජීවකවත්ථුකථාවණ්ණනා

326. රාජගහකොති රාජගහවාසී.

328. අමොහජාතිකත්තා න චිරස්සෙව විඤ්ඤානං පාපුණි. අහං තෙ පිතා,
කෙනට්ඨෙන? යස්මා ත්වං මයා පොසාපිතො.

329. “සක්කෙ විස්සට්ඨමත්තෙ”ති පායො, අට්ඨමසික්ඛාපදෙ
විස්සට්ඨමත්තොව.

පජ්ජොතරාජවත්ථුකථාවණ්ණනා

334. භුඤ්ජිතුං නිසින්තස්සාති එත්ථ “ධම්මපදෙ ‘බහිනගරෙ දිස්වා’ති වුත්තං,
තස්මා ද්විසු දිවසෙසු දිත්තං තෙන තෙසු එකෙකං ගහෙත්වා ද්විසු අට්ඨකථාසු
වුත්තන්ති යුජ්ජති”ති වදන්ති.

සමත්තිංසවීරෙවනකථාවණ්ණනා

336. කබලෙ කබලෙති එත්ථ කිඤ්ඤාපි ගුලාදිසු පක්ඛිත්තං, තං පන භගවාච
පරිභුඤ්ජි, තස්මා නත්ථි දොසො.

වරයාවනකථාවණ්ණනා

337. මහාපිට්ඨියකොජවං නාම අතිරෙකචතුරඨගුලපුජ්ඨං කිර.

කම්බලානුජානනාදිකථාවණ්ණනා

340. උපවාසෙති සුසානස්ස උපවාසෙ. බහිසි වට්ටතීති එකෙ. කතිකකරණං
දස්සෙත්වා “මය්හං සන්තකං තව ව මම ව භොතුති වත්වා ඉතරෙන ව තථාවුත්තෙ
වට්ටතී”ති සමානපරික්ඛාරවිධිං වදන්ති.

342. “ඛණ්ඩසීමායපි සම්මන්තිතුං වට්ටතීති වුත්තත්තා සෙසකම්මානිපි තත්ථ
නිසිදිත්වා කාතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. “එවං සන්තෙ වොරිකාය කතසදිසං භොති,
තස්මා න වට්ටතී”ති දීපවාසිනො වදන්ති කිර. “වොරිකාය ගහිතත්තා න
පාපුණාතිති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ආගතසුත්තඤ්ච සාධක”න්ති වදන්ති, තස්මා
තෙසං මතෙන ඉදං ආවෙණිකලක්ඛණන්ති වෙදිතබ්බං.

භණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථාවණ්ණනා

343. “ඉදං පන භණ්ඩාගාරන්ති ආවෙණිකලක්ඛණ”න්ති වුත්තං.

වීචරරජනකථාවණ්ණනා

344. ගොමයෙ ආපත්ති නත්ථී, විරූපත්තාවාරිතං. “කුඬිකුමපුප්ඵං න වට්ඨති” ති වදන්ති. “අල්ලිකායා” තිපි පායො අත්ථී.

නිසිදනාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

353. අට්ඨානමෙතන්ති එත්ථ රූපකණ්ඨෙ “චතුසමුට්ඨානික” න්ති චුත්තත්තා කම්මසමුට්ඨානං රාගචිත්තාභාවා න මුච්චතීති වා රාගපච්චයෙ සති කම්මසමුට්ඨානං භොතීති වා විචාරෙත්වා ගහෙතඛිබ්බං කථාවත්ථුනා ව.

362. අග්ගලගුත්තියෙව පමාණන්ති ඉමෙහි චතුහි නික්ඛෙපකාරණෙහි යපෙන්නෙන අග්ගලගුත්තිවිභාරෙයෙව යපෙතුං වට්ඨතීති අධිප්පායො.

සඬිසිකච්චරූප්පාදකථාවණ්ණනා

363. නො වෙ අත්ථතං භොති “එකං වීචරමාස” න්ති න වත්තඛිබ්බං. කස්මා? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තස්සෙව තාති වීචරාති යාව වීචරමාසා” ති වචනස්ස අභාවතො, තස්මා අනත්ථතකථිතස්ස අනනුඤ්ඤාතන්ති වෙ? න, භෙට්ඨා අනුඤ්ඤාතත්තා, තතො ලීනත්ථදීපනත්ථමිධ තථා චුත්තත්තා ව. භෙට්ඨා හි “අකාලච්චරං නාම අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්නං, අත්ථතෙ කථිතෙ සත්තමාසෙ උප්පන්නං, කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලච්චරං නාමා” ති (පාරා. 500) වචනතො අනත්ථතකථිනානං එකච්චරමාසෙ උප්පන්නං, තෙසංයෙව භොතීති සිද්ධං, තස්මා ඉධ තං අවත්වා එකොපි තයො ගණපුරකෙ ලභිත්වා කථිතං අත්ථරිතුං ලහතීති ඉමං ලීනත්ථං පකාසෙතුං “යාව කථිතස්ස උඛ්භාරායා” ති චුත්තං. ඉතරථා අයමත්ථො න ඤායති. “ජානිතඛිබ්බො ව විනයධරෙහීති තථා චුත්තොති අපරෙ” ති චුත්තං. අත්ථතං භොති, පඤ්ච මාසෙ සඛිබ්බං තස්සෙව භික්ඛුනො භොතීති සම්බන්ධො. අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං. “ඉධ වස්සංචුත්ථසඬිසස්සා” ති නියමිතත්තා “වස්සාවාසිකං දෙමා” ති එත්ථ ව “ඉධා” ති අධිකාරත්තා තස්මිං චුත්තෙ ලහති. “පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තාති වීචරකාලස්සාසන්නත්තා ව අනත්ථතකථිනානමිපි චුත්ථවස්සානඤ්ච අනුඤ්ඤාතට්ඨානත්තා එව චුත්ත” න්ති අඤ්ඤාතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. කෙචි පන “යං පන ඉදං ‘ඉධ වස්සංචුත්ථසඬිසස්සා’ තිආදිං කත්වා යාව ‘අනාගතවස්සෙ’ ති පදං, තාව පුච්ඡිත්වා ‘කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා’ ති ඉදං පරතො ‘තත්‍ර සම්මුඛිභූතානං සඛිබ්බෙසං පාපුණාති’ ති ඉමස්ස පරියොසානෙ ‘කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා’ ති ලිඛිතඛිබ්බං. කස්මාති වෙ? පරතො ‘වීචරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්සා’ ති චුත්තෙන නිබ්බිසෙසත්තා, තස්මා එව එකච්චෙසු පණ්ඨිතන්ති වදන්ති” ති වදන්ති. ඉධ පන ඉධ-සද්දෙන විසෙසිතං, තත්ථ නත්ථී, තස්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤවිරොධො නත්ථීති ගහෙතඛිබ්බං. “මය්හිමාති වීචරාති පාපුණන්ති” ති වචනමෙවාධිට්ඨානං, ඉදමෙත්ථ උක්කට්ඨවසෙන චුත්තං. “මය්හිමාති වීචරාති” ති චුත්තෙපි අධිට්ඨිතමෙව භොතී” ති චුත්තං. “මය්හිමාති” ති චුත්තෙ තස්ස වීචරාති නාම නත්ථී, තස්මා ‘වීචරාති පාපුණන්ති’ ති වත්තඛිබ්බමෙවා” ති වදන්ති.

දුග්ගතිතානීති සඬ්ඝිකානෙව භොන්ති. “ගහිතමෙව නාමා”ති ඉමස්ස ඉදං පත්තන්ති කිඤ්චාපි න විදිතං, තෙ පන භාගා තෙසං අත්ථතො පත්තායෙවාති අධිප්පායො”ති ලිඛිතං. “එකස්මිං අපතිතෙ පුන ආගතා ලභන්ති”ති වුත්තං.

උපනන්දසකාසුත්තවත්ථුකථාවණ්ණනා

364. “න, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්ථ වස්සංවුත්ථෙන්නා”ති විවරසමයං උපාදාය පටික්ඛෙපො කතො. එකස්මිං විහාරෙ “රාජවිහාරෙ විය නානාපරිවෙණෙසු වා ඉධ වා වුත්ථා ලභතු”ති වත්වා දින්නං. “සත්තාහවාරෙන අරුණමෙව උට්ඨාපෙතීති එතං වචනමත්තමෙව එකවිහාරෙ සත්තාහකිච්චාභාවා”ති ව ලිඛිතං.

මතසන්තකකථාවණ්ණනා

369. භික්ඛුස්සාති භික්ඛුස්මිං කාලංකතෙ. තත්ථ “පත්තව්වරෙ”ති පධානපරික්ඛාරදස්සනමුඛෙන සබ්බපරික්ඛාරනිදස්සනන්ති වෙදිතබ්බං. අධම්මෙන උප්පන්නඤ්චෙනං හොති, සඬ්ඝස්ස කප්පියමෙව මතත්තාති එකෙ. නොති තක්කො පත්තවතුක්කෙ සබ්බථා අකප්පියපත්තනයවිරොධතො. අධම්මෙන උප්පන්නසෙනාසනෙ ව වසතො අනාපත්ති. අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ ද්වෙ භික්ඛු වසන්ති, තත්ථ වෙකො කාලංකතො, ඉතරො තස්ස පරික්ඛාරං අපාපෙත්වා තං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හාති, සඬ්ඝසන්තකං ගහිතං හොති, හණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො. අනාවාසෙ ගණ්හාති, න කාරෙතබ්බො අස්සාමිකස්ස ගහිතත්තා. මරණසමයෙ වත්තුං අසහන්තො වෙ විත්තෙනෙව දෙති, පුඤ්ඤං පසවති, සඬ්ඝොව තස්ස සාමී. පරො වා අවිස්සාසිකො සයමෙව ගණ්හාති, ගහණං න රුහති, ථෙය්‍යවිත්තෙන වෙ, හණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො. තස්ස ව ආවාසගතස්ස කො සාමී. “සඬ්ඝො සාමී”ති වචනතො සඬ්ඝෙන බලක්කාරෙන සො වාරෙතබ්බොති එකෙ. ජීවමානකාලෙ ගහිතත්තා න සඬ්ඝො සාමීති එකෙ. සාමීකො වෙ සයං පස්සිත්වා අවිජින්දිතුං ලභති, සඬ්ඝොපි ලභති සාමීයානෙ යීතත්තාති ඉතරෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

මතකස්ස හිරඤ්ඤාදිඅකප්පියහණ්ඩං හොති. උග්ගහිතඤ්චෙනං හොති, උග්ගහිතෙ වුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං. ධම්මෙන උප්පන්නං වෙ, කප්පියකාරකො ආවික්ඛිතබ්බො. දාසො වෙ ගහිතො හොති, න සඬ්ඝො සාමී, ආරාමීකො වෙ, සඬ්ඝො සාමී. ගාවිමහිංසිආදයො භොන්ති, ආවාසගතානං සඬ්ඝො සාමී, අනාවාසගතානං න සඬ්ඝො සාමී. සඬ්ඝො වෙ ආවාසං ආනෙත්වා අත්තතො සන්තකං කත්වා පච්ඡා සමීපෙ බහිසීමාය යපෙති, කාරකසඬ්ඝො සාමී, තථා ආරාමීකෙ. මතකස්ස පරික්ඛාරො නික්ඛෙපවසෙන යපිතො හොති, එසොව සාමී. මහග්ගො වෙ හොති, සෙසස්ස සඬ්ඝො සාමී. “කෙනවි ගිලානුපට්ඨාකෙනා”ති වත්තබ්බකමො එතෙන දස්සිතො. පුන උපට්ඨාකානං බහුභාවෙ සති සබ්බෙසං දාතබ්බකම්මං දස්සෙත්තෙන භගවතා කම්මවාචායං “ගිලානුපට්ඨාකාන”න්ති වුත්තං. සාමණෙරවාරෙ “විවර”න්ති පාඨො. “ඉමං තුය්හං දෙමි දදාමි දජ්ජාමි

ඔණොපෙම් පරිච්ඡාමි විස්සජ්ජාමි නිස්සජ්ජාමි' නි වා 'ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමි...පෙ.... නිස්සජ්ජාමි' නි වා වදති, 'සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා චුත්තෙ දිත්තංයෙව හොති' නි දානලක්ඛණස්ස ච 'තුය්හං ගණ්හාහි' නි චුත්තෙ 'මය්හං ගණ්හාමි' නි වදති, 'සුදිත්තං සුග්ගහිතඤ්චා' නි (පාරා. අට්ඨ. 2.469) ගහණලක්ඛණස්ස ච චුත්තත්තා 'මම සත්තකං තච ච මම ච හොතු' නි එවමාදිවචනෙන සමානපරික්ඛාරං කාතුං වට්ටතීති ආවරියා'' නි ලිඛිතං.

අනුගණ්ඨීපදෙ පන අතීච පපඤ්චං කත්වා පුන “ඉදමෙත්ථ ආවරියානං සන්තිට්ඨානං – සචෙසම්බහුලා, ද්වෙ වා සමානපරික්ඛාරං කත්තුකාමා හොන්ති, තෙ සබ්බෙ අත්තනො සත්තකං චත්තමානං උප්පජ්ජනකෙන සද්ධිං පෙසලස්ස එකස්ස පරිච්ඡන්ති, සො පුන තෙසමෙව පරිච්ඡන්ති, එත්තාවතා තෙ සමානපරික්ඛාරිකා හොන්ති. ඉදං සමානපරික්ඛාරලක්ඛණං පාළිආදීසු චුත්තලක්ඛණෙයෙව පතනතො අවලජ්ජත්තං හොති, තථාපි පොරාණවිධිං අජ්ඣාත්ථරිත්වා චත්තනතො පටිසෙධෙනබ්බො, ආවරියානං මනානුසාරෙන කාතබ්බං කාතුකාමෙනාති අපරෙ” නි චුත්තං, “චස්සංචුත්ථසාමණෙරො පඤ්චසු සික්ඛාපදෙසු එකං අතික්කමිත්වා පුන ගහිතො ලාභං න ලහති, අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්තො නාම හොති” නි වදන්ති.

චස්සංචුත්ථානංඅනුප්පන්තචීවරකථාවණ්ණනා

375. උප්පන්තෙ චීවරෙ අභාජිතෙ පක්කමතීති එත්ථ “සඬ්ඝෙන තනුප්පාදතො එකෙකස්ස භික්ඛුනො එත්තකං චස්සාචාසිකං දාතුං සඬ්ඝස්ස රුච්චතී” නි සාවිතෙපි විබ්භමති, තතො න ලහති, පුන පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා චීවරභාජනං සම්භාවෙන්තොපි න ලහතියෙව පුබ්බපකතීතො භට්ඨත්තා. අථ පාපිතෙ විබ්භමති, ලහතී” නි ච චුත්තං.

සඬ්ඝභිත්තෙචීවරුප්පාදකථාවණ්ණනා

376. පරසමුද්දෙති ජම්බුදීපෙ.

අට්ඨචීවරමාතිකාකථාවණ්ණනා

379. යස්මා අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරභට්ඨානං දුබ්බිජානං, තස්මා “අපිචා” නිආදි චුත්තං. තත්ථ ධ්වසන්තිපාතට්ඨානම්පි පරියන්තගතමෙව ගහෙනබ්බං. “මහාපච්චරියං පන භික්ඛුසුපි...පෙ.... පාපුණාතීති ‘උපචාරසීමාය දෙමා’ නි එවං දිත්තමෙව සන්ධායා” නි ලිඛිතං. “සමානසංවාසකසීමායා” නි චුත්තෙ ඛණ්ඩසීමාදීසු යිත්තානං න පාපුණාති තාසං විසුං සමානසංවාසකසීමත්තා. සමානසංවාසකඅවිජ්ජවාසසීමානං ඉදං නානත්තං – “අවිජ්ජවාසසීමාය දමිමි” නි දිත්තං ගාමට්ඨානං න පාපුණාති. කස්මා? “යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චා” නි චුත්තත්තා. “සමානසංවාසකසීමායා” නි දිත්තං පන යස්මිං යානෙ අවිජ්ජවාසසීමා

අත්ථි, තත්ථ ධීතානං, ඉතරත්‍ර ධීතානඤ්ච පාපුණාති. “ඛණ්ඩසීමායං යත්වා ‘සීමට්ඨකසඬ්ඝස්ස දම්මී’ති චුත්තෙ උපචාරසීමාය ඵච පරිච්ඡින්නදිත්වා දාතබ්බො”න්ති චුත්තං. “අච්ඡපචාසසීමාය දෙමා”ති ඛණ්ඩසීමායං යත්වා දින්නෙ තත්ථෙච පාපුණාතීති කෙචි. යොජනසතම්භි පුරන්වා නිසීදන්තීති ඵත්ථ විහාරුපචාරෙ හත්ථපාසෙන, ඛණිගාමාදීසු ද්වාදසහත්ථෙන උපචාරොති ඵකෙ. “ඉමස්මිං විහාරෙ සඬ්ඝස්සා”ති චුත්තෙ ඵකාඛද්ධා හුත්වාපි පරික්ඛෙපපරික්ඛෙපාරහට්ඨානං අතික්කම්ත්වා ධීතානං න පාපුණාතීති ඵකෙ. “භික්ඛුනිවිහාරතො ඛණි යත්ථ කත්ථවි යත්වා ‘සඬ්ඝස්සා’ති චුත්තෙ භික්ඛුසඬ්ඝොච සාමී”ති වදන්ති. ඵකොපි ගන්ත්වාති ඵත්ථ සබ්බෙසං වා පාපෙත්වා ගන්තබ්බං, ආනෙත්වා වා පාපෙනබ්බං, ඉතරථා ගතස්ස න පාපුණාති. සමානලාභකතිකා මූලාචාසෙ සති සියා, මූලාචාසවිනාසෙන කතිකාපි විනස්සති. සමානලාභවචනං සති ද්විසු, බහුසු වා යුජ්ජති. තෙනෙච ඵකස්මිං අවසිට්ඨෙ යුජ්ජතීති නො මති.

“තාවකාලිකකාලෙන, මූලච්ඡෙදවසෙන වා;
අඤ්ඤෙසං කම්මං අඤ්ඤස්ස, සියා නාචාසසඬ්ඟමො”ති. —

ආචරියො.

සබ්බත්ථ දින්නමෙවාති “සමානභාගොච හොති”ති වදන්ති. “ඵකමෙකං අම්භාකං පාපුණාතීති චෙ වදති, වට්ටති”ති වදන්ති විභාගස්ස කතත්තා. “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස වීචරෙ දින්නෙ පංසුකුලිකානං න වට්ටති”ති වදන්ති. “උභතොසඬ්ඝස්සා”ති චුත්තෙ “භික්ඛුසඬ්ඝස්සා”ති අචුත්තත්තා භික්ඛුනිසඬ්ඝෙන මිස්සිතත්තා, තත්ථ අපරියාපන්නත්තා ච පුග්ගලො විසුං ලහති. ඵචං සන්නෙ “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ච භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස ච දම්මී”ති චුත්තෙපි “උභතොසඬ්ඝස්ස දින්නමෙව හොති”ති ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ? න විරුජ්ඣති, තං ද්වින්නං සඬ්ඝානං දින්නභාවමෙව දීපෙති, න උභතොසඬ්ඝපඤ්ඤත්තිං, තස්මා ඵච “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ච භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස ච තුය්හඤ්චා”ති වාරො න චුත්තො. අථ වා අට්ඨකථාවචනමෙව පමාණං, න විචාරණාති ඵකෙ. යස්මා ඵකො අද්ධානාදියකො විය දුට්ඨො න හොති, තස්මා උභතොසඬ්ඝග්ගහණෙන ඵකො භික්ඛු න ගහිතොති. “සබ්බාචාසස්ස ච චෙතියස්ස ච ධම්මස්ස වා”ති චුත්තෙ සබ්බවිහාරෙසු චෙතියධම්මානං ඵකෙකස්ස භික්ඛුනො භාගො දාතබ්බො”ති වදන්ති. “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ච චෙතියස්ස වා”ති චුත්තෙ න විරුජ්ඣතීති චෙ? න, තත්ථ “භික්ඛුසඬ්ඝස්සා”ති චුත්තත්තා, ඉධ විහාරෙන සට්ඨත්තා ච තම්භි තම්භි විහාරෙ ඵකභාගං ලභිතබ්බමෙවාති පරිහරන්ති. අත්තනො පාපෙත්වාති විකාලෙ අපරිභොගත්තා සකලොපි වට්ටෙය්‍යාති චෙ? “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස හරා”ති චුත්තත්තා, තෙන “හරාමී”ති ගහිතත්තා ච න වට්ටති. පච්ඡිමවස්සංචුත්ථානම්භිති ඵත්ථ අපි-සද්දො අවධාරණත්ථො, පච්ඡිමවස්සංචුත්ථානමෙවාති අත්ථො, ඉතරථා සමුච්චයත්ථෙ ගහිතෙ “ලක්ඛණඤ්ඤා වදන්තී”ති වචනං නිරන්ථකං සියා. කස්මාති ආරහිත්වා පපඤ්චං කරොන්ති. කිං තෙන, පරතො “වීචරමාසතො පට්ඨාය...පෙ.... අතීතවස්සංචුත්ථානමෙව පාපුණාති”ති ඉමිනා සිද්ධත්තා න විචාරිතං, තෙන චුත්තං.

“ලක්ඛණඤ්ඤ” ති අවලවසෙන. සචෙ පන ඛනිඋපචාරසීමාය යිනො...පෙ.... සම්පත්තානං සබ්බෙසං පාපුණානීති යත්ථ කත්ථවි චුත්ථවස්සානන්ති අධිප්පායො “යත්ථ කත්ථවි චුත්ථවස්සානං සබ්බෙසං සම්පත්තානං පාපුණානී” ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා) කඬ්ඛාචිතරණියං චුත්තත්තා. ගිම්හානං පට්ඨමදිවසනො පට්ඨාය චුත්තෙ පන යස්මා අනන්තරාතීතං හෙමන්තං එව චුත්ථා නාම හොන්ති, න වස්සං, තස්මා “මානිකා ආරොපෙනබ්බා” ති චුත්තං. යෙ වා ථෙරෙහි පෙසිතා, තෙසං පාපුණානීති කිර අත්ථො.

චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ද්වෙනිස්සාරණාදිකථාවණ්ණනා

395. අප්පත්තො නිස්සාරණන්ති එත්ථ නිස්සාරණං නාම කුලද්වසකානංයෙව අනුඤ්ඤාතං, අයං පන කුලද්වසකො න හොති, තස්මා “අප්පත්තො” ති චුත්තො. යදි එවං කථං සුනිස්සාරිතො හොතීති? චූළවග්ගෙ “ආකඬ්ඛමානො සඬ්ඝො පබ්බාජනීයකම්මං කරෙය්‍යා” ති (චූළව. 27) චුත්තත්තා. “තස්සපාපියසිකකම්මාරහස්ස තස්සපාපියසිකකම්මං කරොන්ති” ති වචනනො වක්කං ඛන්ධන්ති ඤාතබ්බං.

උපාලිප්පවිජාකථාවණ්ණනා

400. “පරතොති උපාලිප්පවිජතො පර” න්ති ලිඛිතං. දොසාරිතපාළියං “ඌනවීසතිවස්සො න ආගතො විජ්ජන්තවත්ථුකත්තා” ති චුත්තං. ඉමස්මිං වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ අධම්මකම්මානියෙව ද්විධා කත්වා පඤ්චාගතානීති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව පරිවාරෙ ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ “පඤ්ච අධම්මිකානී” ති චුත්තං. “අන්ධමුග්ගධිරො සොසාරිතො” ති ඉමිනා අපබ්බජිතස්සපි උපසම්පදා රුහතීති සිද්ධං.

වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

කොසම්බකවිවාදකථාවණ්ණනා

451. සුත්තන්තිකොති එත්ථ කිඤ්චාපි “විනයධරො මානිකාධරො” ති චුත්තං, උභතොවිභවිතං පන සන්ධාය චුත්තං, න ඛන්ධකභාණකො හොති. ආචූසො එත්ථ ආපත්තීති වචනං උපාදාය “සො තස්සා ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨි හොති” ති චූච්චති. පච්ඡා විනයධරො “වත්ථුමිහි සති පමාණං, න පඤ්ඤත්තිය” න්ති සතිං පටිලභිත්වා

තස්ස ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨි අහොසි, තෙන චුත්තං අන්තෙ “අඤ්ඤෙ භික්ඛු තස්සා ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨිනො භොන්ති”ති.

455. “යථා මයා ඤත්ති”ති ලිඛන්ති “පඤ්ඤත්තා”ති එකච්චන්තා.

දීඝාවුචත්ථුකථාවණ්ණනා

458. “භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො”ති ලිඛන්ති.
පුරාණපොත්ථකෙසු “බාරාණසිය”න්ති නත්ථි, “නත්ථිභාවොච සුන්දරො”ති වදන්ති.

පාලිලෙය්‍යකගමනකථාවණ්ණනා

467. රක්ඛිතවනයණ්ඨෙති සඬගිතිත්ථෙරෙහි සුවිඤ්ඤෙය්‍යං කත්වා චුත්තං.
“පාලිලෙය්‍යාති ගාමො, තස්ස වසෙනා”තිපි වදන්ති, තං ධම්මපද්ධිකථාය න විරුජ්ඣති.

අට්ඨාරසචත්ථුකථාවණ්ණනා

473. න ත්වෙව...පෙ.... පටිබාහිතබ්බන්ති වදාමිති එත්ථ සෙනාසනාරහස්ස යො සෙනාසනං පටිබාහති, තස්සෙව ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. “කලහකාරකාදීනමෙන්ථ ඔසාරෙසා නත්ථිතිආදිකං සඬසස්ස කතිකං වත්වා තං න පඤ්ඤාපෙන්තස්ස වා ‘අහං බුද්ධො’ති පසස්හ අත්තනා අත්තනො පඤ්ඤාපෙන්වා ගණ්හන්තං ‘යුත්තියා ගණ්හථා’ති වත්වා වාරෙන්තස්ස වා දොසො නත්ථි. ඉධ කලහවූපසමනත්ථං ආගතානං කොසම්බිකානම්පි ‘යථාචුඬ්ඨ’න්ති අවත්වා ‘විචිත්තෙ අසති විචිත්තං කත්වාපි දාතබ්බ’න්ති චුත්තත්තා විචිත්තං කත්වා දෙන්තං පටිබාහෙන්තස්සෙව ආපත්තිති කිර අයමත්ථො පාරිවාසිකාදීනං විහාරපරියන්තදාපනෙන සාධිතබ්බො”ති ලිඛිතං.

සඬසසාමග්ගිකථාවණ්ණනා

475. “අථ බො තෙ උක්ඛිත්තානුචත්තකා භික්ඛු තං උක්ඛිත්තකං භික්ඛුං ඔසාරෙන්වා යෙන උක්ඛෙපකා භික්ඛු...පෙ.... තස්ස වත්ථුස්ස වූපසමාය සඬසසාමග්ගිං කරොමා”ති වචනං දුවිඤ්ඤෙය්‍යවිනිච්ඡයං විනයලක්ඛණකුසලස්ස. විජ්ජමානෙ හි කාරකසඬසෙ ඉතරො සඬසො ඔසාරිතුං න ලහති. ඔසාරෙන්තො වෙ, තෙ භික්ඛු කාරකසඬසෙන සමානලද්ධිකභාවං පත්තත්තා තෙන සමානසංවාසකා භොන්ති, තතො උක්ඛෙපකානං ඡන්දං අග්ගහෙන්වා ඔසාරෙන්තානං කම්මං කුප්පති, තස්මා “තෙන හි, භික්ඛවෙ, තං භික්ඛුං ඔසාරෙථා”ති (මහාව. 474) භගවතො වචනෙන උක්ඛිත්තානුචත්තකා ඔසාරෙසු, උදාහු නිස්සීමං ගන්ත්වා, උදාහු ඉතරෙසං ඡන්දං ගහෙන්වා ඔසාරෙසු, නනු එතෙසමඤ්ඤතරෙතෙන්ථ භවිතබ්බං, න ච පනෙතං සබ්බගණ්ඨිපදෙසු විචාරිතං. අයං පනෙත්ථ තක්කො –

“යස්මිං චත්ථස්මිං සඨසෙන, කතකම්මස්ස භික්ඛුනො;
සති තස්මිං න අඤ්ඤස්ස, පටිප්පස්සම්භනං බමං.

“විරමන්තෙ තතො දොසො, අපි සඨසො අකාරකො;
ඕසාරෙතුං අලං යස්මා, කාරකො අනුලොමිකො” ති.

477. “අට්ඨ දුතඨගානි නාම සොනා ව හොති, සාවෙනා ව උග්ගහෙනා ව
ධාරෙනා ව විඤ්ඤානා ව විඤ්ඤාපෙනා ව කුසලො ව සහිතාසහිතදස්සනො ව
අකලහකාරකො වාති එතානී” ති වුත්තං.

කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මහාවග්ගස්ස ලීනත්ථපකාසනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

වුළුවග්ගවණ්ණනා

1. කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා

අධම්මකම්මද්වාදසකකථාවණ්ණනා

4. අසම්මුඛා කතං හොතීතිආදයො තිකා කෙවලං දෙසනාමත්තමෙව. න හි තීහි
එව අඨගෙහි සමොධානෙහි අධම්මකම්මං හොති, එකෙනපි හොති එව, අයමත්ථො
“තිණ්ණං, භික්ඛවෙ” තිආදිපාළියා (වුළුව. 6) සාධෙනබ්බො. “අප්පට්ඨඤ්ඤාය කතං
හොතී” ති ලජ්ජිං සන්ධාය වුත්තං. කණ්හපක්ඛෙ “අදෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා
කතං හොතී” ති සුක්කපක්ඛෙ “දෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා කතං හොතී” ති ඉදං
ද්වයං පරතො “තීහි, භික්ඛවෙ, අඨගෙහි සමන්තාගතස්ස භික්ඛුනො
ආකඨබ්බානො සඨසො තප්පනීයකම්මං කරෙය්‍ය. අධිසීලෙ සීලවිපන්නො
හොතී” ති ඉමිනා විරුජ්ඣති, අදෙසනාගාමිනිං ආපන්නො හි “අධිසීලෙ
සීලවිපන්නො” ති වුවවතීති. යුත්තමෙතං, කත්තු අධිප්පායො එත්ථ චිත්තෙනබ්බො.
එත්ථාහ උපතිස්සත්ථෙරො “තප්පනීයකම්මස්ස හි විසෙසෙන භණ්ඩනකාරකත්තං
අඨග’න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං, තං පාළියා ආගතනිදානෙන යුජ්ජති, තස්මා
සබ්බත්තිකෙසුපි භණ්ඩනං ආරොපෙත්වා භණ්ඩනපච්චයා ආපන්නාපත්තිවසෙන
ඉදං කම්මං කාතබ්බං, තස්මා ‘අධිසීලෙ සීලවිපන්නො’ ති එත්ථාපි පුබ්බභාගෙ වා
අපරභාගෙ වා වොදනාසාරණාදිකාලෙ භණ්ඩනපච්චයා ආපන්නාපත්තිවසෙනෙව
කාරෙතබ්බං, න කෙවලං සඨසාදිසෙසපච්චයා කාතබ්බ’න්ති. “අදෙසනාගාමිනියා
ආපත්තියාති පාරාජිකාපත්තියා’ ති එත්තකමත්තං වත්වා පරතො ‘අධිසීලෙ
පාරාජිකසඨසාදිසෙසෙ අප්ඣාචාරා’ ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්ත’න්ති ලිබ්බං.
“අධිසීලෙ සීලවිපන්නො’ ති සඨසාදිසෙසං සන්ධායා” ති ගණ්ඨිපදෙ ලිබ්බං. ඉදං
පොරාණගණ්ඨිපදෙ පුරිමවචනෙන සමෙති, තස්මා තත්ථ පච්ඡිමං පාරාජිකපදං

අත්පුද්ධාරවසෙන වුත්තං සියා, අට්ඨකථායඤ්ච “අදෙසනාගාමිනියාති පාරාජිකාපත්තියා වා සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියා වා”ති වුත්තං, තත්ථ පාරාජිකාපත්ති අත්පුද්ධාරවසෙන වුත්තා සියා. යතො ගණ්ඨිපදෙ “අධිසිලෙ සිලවිපන්නො”ති සඬ්ඝාදිසෙසං සන්ධායා”ති එත්තකමෙව ලිඛිතං, තස්මා සබ්බත්ථ ගණ්ඨිපදෙ සකලෙන නයෙන පාරාජිකාපත්තිපච්චයා උප්පන්නභණ්ඩනභෙතු න තප්පනියකම්මං කාතබ්බං පයොජනාභාවා, සඬ්ඝාදිසෙසපච්චයා කාතබ්බන්ති අයමත්ථො සිද්ධො භොති. න, සුක්කපක්ඛෙ “දෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා කතං භොති”ති (වුළුව. 5) වචනතොති වෙ? න, එකෙන පරියායෙන සඬ්ඝාදිසෙසස්සපි දෙසනාගාමිනිවොභාරසම්භවතො,

යෙන කම්මෙන සත්තප්පනං කරියති, තං තප්පනියකම්මං නාම. යෙන කම්මෙන නිස්සාය තෙ වත්ථබ්බන්ති නිස්සියති භජාපියති නියස්සො, තං නියසකම්මං නාම. යෙන තතො ආවාසතො, ගාමතො ව පබ්බාපේන්ති කුලද්දසකං, තං පබ්බාපනියකම්මං නාම. යෙන කම්මෙන අක්කුට්ඨගහට්ඨසමර්පමෙව පටිසාරියති සො අක්කොසකො පච්ඡා පෙසියති, තං පටිසාරණියකම්මං නාම. යෙන සමානසංවාසකභූමිතො උක්ඛිපියති. ඡඩ්ඨියති සාතිසාරො භික්ඛුසඬ්ඝෙන, තං කම්මං උක්ඛෙපනියකම්මං නාමාති වෙදිතබ්බං.

11. “නිස්සාය තෙ වත්ථබ්බ”න්ති ගරුනිස්සයං සන්ධාය වුත්තං, න ඉතරන්ති.

21. අස්සජ්ජුනබ්බසුකවත්ථුස්මිං “තෙසු විබ්භන්තෙසුපි කම්මං පටිප්පස්සම්භෙතුං අනුඤ්ඤාතම්පි සම්මාවත්තන්තානංයෙවා”ති ලිඛිතං. සම්මුඛා වුත්තමෙව ගිහිපටිසංයුත්තං නාම. පරම්මුඛා වුත්තං දෙසනං ගච්ඡති.

41. ඛමාපෙන්නෙත “ඛමාහි”ති වත්තබ්බමත්තමෙව, න උක්කුට්ඨාදිසාමිච්ඡා පයොජනන්ති. අනුදුතන්ති සභායන්ති අත්ථො.

50. අදස්සනෙයෙව උක්ඛෙපනියං කාතබ්බං, න අඤ්ඤාථා.
 “තප්පනියාදිකරණකාලෙ ආපත්තිං රොපෙත්වා තස්සා අදස්සනෙ, අප්පටිකම්මෙ වා භණ්ඩනකාරකාදිඅඬිගෙහි කාතබ්බ”න්ති ලිඛිතං.

තප්පනියකම්මාදිසු අයං පකිණ්ණකවිනිච්ඡයොති වෙදිතබ්බො. කිං තප්පනියකම්මං, තප්පනියකම්මස්ස කිං මූලං, කිං වත්ථු, කිං පරියොසානං, කස්මා “තප්පනියකම්ම”න්ති වුව්චති? කිං තප්පනියකම්මන්ති වත්ථුස්මිං සති කරණසම්පත්ති. තප්පනියකම්මස්ස කිං මූලන්ති සඬ්ඝො මූලං. තප්පනියකම්මස්ස කිං වත්ථුති කලභජාතාපත්තිවත්ථු. කිං පරියොසානන්ති භාවනාපරියොසානං. කස්මා තප්පනියකම්මන්ති වුව්චති සඬ්ඝො කලභකාරකපුග්ගලං කලභෙ ව භෙදෙ ව භයං දස්සෙත්වා ඛන්තියා ජනෙති, උපසමෙ ජනෙති, තස්මා “තප්පනියකම්ම”න්ති වුව්චති. කථං තප්පනියකම්මං කතං භොති, කථං අකතං. කිත්ති ව තප්පනියකම්මං කතං භොති, කිත්ති ව අකතං. කෙන ව තප්පනියකම්මං

කතං හොති, කෙන ච අකතං. කත්ථ ච තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කත්ථ ච අකතං. කාය වෙලාය තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කාය වෙලාය අකතං හොති? කථං තජ්ජනියකම්මං කතං හොතීති සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඤාත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන. කථං අකතං හොතීති වග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඤාත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන. කීන්ති ච කතං හොතීති කරණසම්පත්තියා. කීන්ති ච අකතං හොතීති කරණවිපත්තියා. කෙන ච කතං හොතීති සඬ්ඝෙන. කෙන ච අකතං හොතීති ගණෙන පුග්ගලෙන. කත්ථ ච කතං හොතීති යස්ස පුග්ගලස්ස සඬ්ඝො තජ්ජනියකම්මං කරොති, තස්ස පුග්ගලස්ස සම්මුඛිභූතෙ. කත්ථ ච අකතං හොතීති යස්ස පුග්ගලස්ස සඬ්ඝො තජ්ජනියකම්මං කරොති, තස්ස පුග්ගලස්ස අසම්මුඛිභූතෙ. කාය වෙලාය කතං හොතීති යදා කලහජාතාපත්ති සංවිජ්ජති. කාය වෙලාය අකතං හොතීති යදා කලහජාතාපත්ති න සංවිජ්ජති. කතිභාකාරෙහි තජ්ජනියකම්මස්ස පත්තකල්ලං හොති, කතිභාකාරෙහි අපත්තකල්ලං? සත්තභාකාරෙහි තජ්ජනියකම්මස්ස පත්තකල්ලං හොති, සත්තභාකාරෙහි අපත්තකල්ලං. කතමෙහි සත්තභාකාරෙහි පත්තකල්ලං, කතමෙහි සත්තභාකාරෙහි අපත්තකල්ලං හොති? කලහජාතාපත්ති න සංවිජ්ජති, සො චා පුග්ගලො අසම්මුඛිභූතො හොති, සඬ්ඝො චා වග්ගො හොති, අසංවාසිකො චා පුග්ගලො තස්සං පරිසායං සංවිජ්ජති, අවොදිතො චා හොති අසාරිතො චා, ආපත්තිං චා අනාරොපිතො. ඉමෙහි සත්තභාකාරෙහි තජ්ජනියකම්මස්ස අපත්තකල්ලං හොති, ඉතරෙහි සත්තභාකාරෙහි පත්තකල්ලං හොති. එවං සෙසකම්මෙසුති.

කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා

75. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ “මා මං ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාති චුත්තෙ අනාපුච්ඡාපි ගාමං පටිසිතුං වට්ටති” ති වදන්ති. සඬ්ඝො අත්තනො පත්තට්ඨානෙ ගහෙතුං වට්ටති. ඔණොජනං නාම විස්සජ්ජනං. “තං පන පාරිවාසිකෙන පාපිතස්ස අත්තනා සම්පට්ඨිතස්සෙව පුනදිවසාදිඅත්ථාය විස්සජ්ජනං කාතබ්බං, අසම්පට්ඨිතස්සෙව වෙ විස්සජ්ජෙති, න ලහති” ති චුත්තං.

76. පකතියාව නිස්සයොති එත්ථ “අන්තෙවාසිකානං ආලයසබ්භාවෙ යාව වස්සුපනායිකදිවසො, තාව කජ්ජති, තස්ස ආලයස්ස සබ්භාවෙ නිස්සයො න පටිජ්ජස්සම්භතීති වෙ? න වට්ටති. තත්ථ ඉදානි බමාපෙය්‍යාමීතිආදිනා වට්ටති” ති චුත්තං. තත්ථ එකන්තෙන විස්සට්ඨත්තා, ඉධ පන එකන්තෙනෙව ද්වින්තම්පි සමභාවො ඉච්ඡිතබ්බො එවාති එකෙ. පටිබලස්ස චා හික්ඛුස්සාති එත්ථ “ලද්ධසම්මුතිකෙන ආණත්තොපි ගරුධම්මෙහි, අඤ්ඤෙහි චා ඔවදිතුං න ලහති” ති ලිබ්බතං. තතො චා පාපිට්ඨතරාති එත්ථ “අසඤ්චිච්ච ආපන්නසඤ්චරිත්තතො සුක්කචිස්සට්ඨි පාපිට්ඨතරාති අයම්පි නයො යොජෙතබ්බො” ති චුත්තං. පච්චයන්ති

වස්සාවාසිකං. සෙනාසනං න ලහති සෙය්‍යපරියන්තභාගිතාය. “උද්දෙසාදීති දාතුමිපි න ලහති” ති වදන්ති. “සචෙ ද්වෙ පාරිවාසිකා ගතට්ඨානෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සන්ති, උභොහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙනබ්බං අවිසෙසෙන ‘ආගන්තුකෙන ආරොචෙනබ්බං, ආගන්තුකස්ස ආරොචෙනබ්බ’න්ති චුත්තත්තා” ති චුත්තං. අඤ්ඤවිහාරගතෙනාපි තත්ථ පුබ්බෙ ආරොචිතස්ස පුනාරොචනකිච්චං නත්ථී. “අනික්ඛිත්තවත්තස්ස බහි ආරොචිතස්ස යථා පුන විහාරෙ ආරොචනකිච්චං නත්ථී, එවං ‘ආගන්තුකසොධනත්ථං උපොසථදිවසෙ ආරොචෙනබ්බ’න්ති වචනඤ්ඤෙත්ථ සාධක”න්ති වදන්ති.

81. එකච්ඡන්තො නිසින්නස්සාපි රත්තිවිෂේදදුක්කටාපත්තියො භොන්තීති එකෙ. අවිසෙසෙනාති පාරිවාසිකස්ස උක්ඛිත්තකස්සාති ඉමං හෙදං අකත්වා. “තදනුපසම්පන්නෙපි පකතත්තෙ” ති වචනතො අනුපසම්පන්නෙහි වසිතුං වට්ඨති. “සමචස්සාති එතෙන අපච්ඡා අපුරිමං නිපජ්ජනෙ ද්වින්නමිපි වත්තභෙදාපත්තිභාවං දීපෙති” ති ලිඛිතං.

පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මූලායපටිකස්සනාරභවත්තකථාවණ්ණනා

86. අත්තනො අත්තනො නවකතරන්ති පාරිවාසිකාදිනවකතරං. පට්ඨමං සඬ්ඝමජ්ඣෙ පරිවාසං ගහෙත්වා නික්ඛිත්තවත්තෙන පුන එකස්සපි සන්තිකෙ සමාදියිතුං, නික්ඛිපිතුඤ්ච වට්ඨති. මානත්තෙ පන නික්ඛිපිතුං වට්ඨති. ඌනෙ ගණෙ වරණදොසත්තා න ගහෙතුන්ති එකෙ. පට්ඨමං ආදින්නවත්තං එකස්ස සන්තිකෙ යථා නික්ඛිපිතුං වට්ඨති, තථා සමාදියිතුමිපි වට්ඨතීති පොරාණගණ්ඨිපදෙ.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සමුවචයක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සුක්කච්ඡපට්ඨිකථාවණ්ණනා

97. “වෙදයාමීති ජානාමි, විත්තෙන සම්පට්ඨිත්වා සුඛං අනුභවාමි, න තප්පච්චයා අහං දුක්ඛිතොති අධිප්පායො” ති ලිඛිතං. යස්ස මාලකෙ නාරොචිතං, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං. යස්ස ආරොචිතං, තස්ස පුන ආරොචනකිච්චං නත්ථී, කෙවලං නික්ඛිපිතබ්බමෙව. වත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස උපචාරසීමාගතානං සබ්බෙසං ආරොචනකිච්චං නත්ථී. දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ආරොචෙනබ්බං, අදිට්ඨඅස්සුතානමිපි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙනබ්බං. “ඉදං වත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස ලක්ඛණ”න්ති චුත්තං. “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො”තිආදි කිඤ්චාපි පාළියං නත්ථී, අථ ඛො අට්ඨකථාවරියානං වචනෙන තථා එව පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති ච චුත්තං. “අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති ද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා, අනික්ඛිත්තවත්තානං උපචාරසීමාය

ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සභවාසාදිකං වෙදිතබ්බං”න්ති ච වුත්තං.

“නික්ඛිපන්තෙන ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං, පයොජනං අත්ථී”ති ච වුත්තං, න පන තං පයොජනං දස්සිතං. විණ්ණමානත්තො භික්ඛු අබ්භෙතබ්බොති විණ්ණමානත්තස්ස ච අබ්භානාරහස්ස ච නින්නානාකාරණත්තා අඤ්ඤාං “අබ්භානාරහො අබ්භෙතබ්බො”ති වත්තබ්බං සියා. උක්ඛෙපනීයකම්මකතොපි අත්තනො ලද්ධිග්ගභණුවසෙන සභාගභික්ඛුම්භි සති තස්ස අනාරොවාපෙනුං න ලහති.

පරිවාසකථාවණ්ණනා

102. “අනන්තරායිකස්ස පන අන්තරායිකසඤ්ඤාය ඡාදයතො අවිජන්නාවා”ති පාඨො. අවෙරිභාවෙන සභාගො අවෙරිසභාගො. “සභාගසඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්ස පන සන්තිකෙ ආවි කාතුං න වට්ඨති”ති පසඬිගතො ඉධෙව පකාසිතං. ලහුකෙසු පටික්ඛෙපො නත්ථී. තත්ථ ඤත්තියා ආවි කත්වා උපොසථං කාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා ලහුකසභාගං ආවි කාතුං වට්ඨති. සභාගසඬ්ඝාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොචනං න වට්ඨති කිර. “තස්ස සන්තිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති”ති (මහාව. 171) වුත්තත්තා ලහුකස්සෙවායමනුඤ්ඤාතා. න හි සක්කා සුද්ධස්ස එකස්ස සන්තිකෙ සඬ්ඝාදිසෙසස්ස පටිකරණං කාතු”න්ති ලිඛිතං. ලහුකෙසුපි සභාගං ආවි කාතුං න වට්ඨති, තස්මා එව හි ඤත්තියා ආවිකරණං අනුඤ්ඤාතං, ඉතරථා තං නිරත්ථකං සියා. අඤ්ඤමඤ්ඤාරොචනස්ස වට්ඨති, තතො න වට්ඨති දීපනත්ථමෙව ඤත්තියා ආවිකරණමනුඤ්ඤාතං, තෙනෙව ඉධ “සභාගසඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්සා”තිආදි වුත්තං. අයමත්ථො “එත්තාවතා තෙ ද්වෙ නිරාපත්තිකා භොන්ති, තෙසං සන්තිකෙ සෙසෙහි සභාගාපත්තියො දෙසෙතබ්බා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වචනෙන කඬ්ඛාවිතරණියං පකාසිතොව. සඬ්ඝාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ඨති. තස්සා ඤත්තියා අයමත්ථො යදා සුද්ධං භික්ඛුං පස්සිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ ආරොචනවසෙන පටිකරිස්සති. එවං පටිකතෙ “න ච, භික්ඛවෙ, සාපත්තිකෙන පාතිමොක්ඛං සොතබ්බං, යො සුඤ්ඤායා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (වුළුව. 386) වුත්තාපත්තිතො මොක්ඛො භොතිති, තස්මා “ගරුකං වා භොතු ලහුකං වා, ඤත්තියා ආවි කාතුං වට්ඨති”ති වුත්තං, උභොසු නයෙසු යුත්තතරං ගහෙතබ්බං.

නාමඤ්ඤෙව ආපත්ති වාති “තෙන තෙන විතික්කමෙනාපන්නාපත්ති ආපත්ති. නාමන්ති තස්සා ආපත්තියා නාම”න්ති ලිඛිතං. ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බන්ති එත්ථ ආරොචනං වත්තභෙදදුක්ඛටපඅභරණප්පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. අකාරණමෙතන්ති “සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජී”න්ති වුත්තෙ වුට්ඨානතො.

දසසතං රත්තිසතන්ති දසසතං ආපත්තියො රත්තිසතං ඡාදෙත්වාති යොජෙතබ්බං. අග්ගසමොධානො නාම සභාගවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො

ආපන්නස්ස බහුරත්තිං පටිච්ඡාදිතාපත්තියං නික්ඛිපිත්වා දාතබ්බො, ඉතරො නානාවත්ථුකානං වසෙනාති අයමෙනෙසං විසෙසොති.

පරිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

“ගාමස්සාති න චුත්ත”න්ති වචනතො කිර ගාමුපවාරෙපි වට්ටතීති අධිප්පායොති ලිඛිතං. චුත්තඤ්ච “අයං පන විසෙසො”ති. “එත්ථ අට්ඨකථාවරියාව පමාණං. යුත්තං න දිස්සති”ති ලිඛිතං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අයං පන විසෙසො, ආගන්තුකස්ස...පෙ.... ඔක්කමිත්වා ගච්ඡති, රත්තිවිජේදො හොතියෙවා”ති වචනෙ හෙට්ඨා “අන්තොඅරුණෙ එව නික්ඛමිත්වා ගාමුපවාරතො ද්වෙ ලෙඩ්ඛුපානෙ අතික්කමිත්වා”තිආදිතා නයෙන ගරුං කත්වා වචනතො, භික්ඛුනීනං ගරුකවසෙනෙව තත්ථ තත්ථ සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තත්තා ච තදනුරූපවසෙනෙව අට්ඨකථාවරියෙන භික්ඛුනීනං ගරුං කත්වා මානත්තවරණවිධිදස්සනත්ථං. “යත්තකා පුරෙහත්තං වා”තිආදි චුත්තං. කුරුන්දිආදියු චුත්තවචනෙන කරොන්තස්සපි දොසො නත්ථීති දස්සෙනුං කෙවලං ලක්ඛණමත්තමෙව චුත්තං, තදුභයම්පි තෙන තෙන පරියායෙන යුජ්ජති, විනිවිජයෙ පත්තෙ ලක්ඛණෙ එව යාතබ්බතො කුරුන්දිආදියු චුත්තවචනං පච්ඡා චුත්තං. පයොගො පන පුරිමොව. යථා චෙත්ථ, තථා සවෙ කාවි භික්ඛුනී ද්වෙ ලෙඩ්ඛුපානෙ අනතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨපෙති, දොසො නත්ථී, තථාපි සබ්බට්ඨකථාසු චුත්තත්තා “පුරිමමෙව ආචිණ්ණ”න්ති චුත්තං. පරිවාසවත්තාදිනන්ති “පරිවාසනිස්සයපටිප්පස්සද්ධිආදිනං උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නත්තා භික්ඛුනුපස්සයස්ස උපචාරසීමාව ගහෙතබ්බා, න ගාමො”ති ලිඛිතං. “තස්මිං ගාමෙ භික්ඛාචාරො සම්පජ්ජති”තිආදි පචාරිතවසෙන චුත්තං. න භි තත්ථ අන්තොගාමෙ විහාරො අත්ථී”ති ව ලිඛිතං, “තම්පි තෙන පරියායෙන යුජ්ජති, න අත්ථතො”ති ව.

පටිච්ඡන්තපරිවාසාදිකථාවණ්ණනා

108. “විසුං මානත්ථං වරිතබ්බන්ති මූලාය පටිකස්සනං අකත්වා විසුං කම්මවාචායා”ති ව ලිඛිතං. “සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති”ති චුත්තත්තා එකොව, එකවත්ථුම්භි ආපන්නා සඬ්ඝාදිසෙසා පුල්ලව්වයදුක්කට්ඨස්සකා නාම. මක්ඛධම්මො නාම ඡාදෙනුකාමතා.

143. ධම්මකාති ධම්මකාය, තථානායාති අත්ථො “අලජ්ජිතා”ති එත්ථ විය.

148. පුරිමං උපාදාය ද්වෙ මාසා පරිවසිතබ්බාති එත්ථ “පරිවසිතදිවසාපි ගණනුපගා හොන්ති”ති ලිඛිතං.

184. තස්මිං භූමියන්ති තස්සං භූමියං. සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජති පරිමාණම්පිතිආදි ඡාතිවසෙනෙකවචනං.

සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සමට්ක්ඛන්ධකචණ්ණනා

සම්මුඛාවිනයකථාචණ්ණනා

186-187. යත්ථ යත්ථ කම්මවාචාය ‘අය’න්ති වා ‘ඉමෙ’ති වා සම්මුඛානිද්දෙසනියමො අත්ථී, සබ්බං තං කම්මං සම්මුඛාකරණියමෙව, න කෙවලං තප්පනියාදිපඤ්චවිධමෙව. පඤ්චවිධස්සෙව පන උද්ධරිත්වා දස්සනං කම්මක්ඛන්ධකෙ තාව තස්සෙව පාළිආරුල්භත්තා, චතුර්විසතියා පාරාජිකෙසු විජ්ජමානෙසු පාරාජිකකණ්ඨෙ ආගතානංයෙව චතුත්තං උද්ධරිත්වා දස්සනං වියාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ‘පුග්ගලස්ස සම්මුඛතා භත්ථපාසුපගමනමෙවා’ති චුත්තං, තං කාරණං සම්මුඛාකරණියස්සපි සම්මුඛානිද්දෙසනියමාභාවතො. කාමං අයමත්ථො කම්මක්ඛන්ධකෙයෙව ‘තිහි, භික්ඛවෙ, අභිගෙහි සමන්තාගතං තප්පනියකම්මං අධම්මකම්මඤ්ච හොති...පෙ.... අසම්මුඛාකතං හොති’ති (චූළව. 4) වචනෙනෙව සිද්ධො, තත්ථ පන ආපත්ති න දස්සිතා. ඉධ ‘යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’ති තත්ථ භවිතබ්බාපත්තිදස්සනත්ථං ඉදං ආරද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. ‘සම්මුඛාවිනයපතිරූපකෙන වූපසන්තම්පි සම්මුඛාවිනයෙනෙව වූපසන්තගණනං ගච්ඡතිති දස්සෙතුං ‘අධම්මවාදී පුග්ගලො’තිආදි ආරද්ධ’න්ති චුත්තං, ලිඛිතඤ්ච. එවං වූපසන්තං සම්මුඛාවිනයපතිරූපකෙන වූපසන්තං නාම හොති, න සම්මුඛාවිනයෙන ච අඤ්ඤාන කෙනචිති දස්සෙතුං ඉදමාරද්ධන්ති ආචරියො.

සතිවිනයකථාචණ්ණනා

195. දබ්බස්ස කම්මවාචාය ‘සඬ්ඨෙසා ඉමං ආයස්මන්තං දබ්බ’න්ති සම්මුඛානිද්දෙසො නත්ථී, තථාපි ‘පයමං දබ්බො යාවිතබ්බො’ති වචනෙන සම්මුඛාකරණියතා තස්ස සිද්ධා. තථා අඤ්ඤත්ථාපි යථාසම්භවං ලෙසො වෙදිතබ්බො. සතිවෙපුල්ලප්පත්තස්ස දාතබ්බො විනයො සතිවිනයො.

අමුල්භවිනයකථාචණ්ණනා

196-7. ‘යස්ස උම්මත්තකස්ස තංතංචිතික්කමතො අනාපත්ති, තාදිසස්සෙව අමුල්භවිනයං දාතුං වට්ටතිති අමුල්භස්ස කත්තබ්බවිනයො අමුල්භවිනයො’ති ලිඛිතං, තං යුත්තං ‘සඬ්ඨෙසා ගග්ගස්ස භික්ඛුතො අමුල්භස්ස අමුල්භවිනයං දෙති’ති වචනතො. ‘තිණ්ණොති, භික්ඛවෙ, අධම්මිකානි අමුල්භවිනයස්ස දානානි’ති ඉමස්ස විභඩ්ගෙ ‘න සරාමී’ති වචනං චිතික්කමකාලං සන්ධාය තස්ස විභඩ්ගස්ස පවත්තත්තා. අමුල්භවිනයදානකාලෙ පනස්ස අමුල්භතා විනිවිජ්ජිතබ්බා.

පටිඤ්ඤාතකරණකථාචණ්ණනා

200. ‘අප්පටිඤ්ඤාය භික්ඛුනං කම්මානි කරොන්ති’ති ආරහන්තස්ස කාරණං චුත්තමෙව. පටිඤ්ඤාතෙන කරණං පටිඤ්ඤාතකරණං.

තස්සපාපියසිකාකථාවණ්ණනා

207. “තිහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතං තස්සපාපියසිකාකම්ම”න්ති ආරහිත්වා පඤ්ච අඬගාති දස්සෙත්වා පාළි ගතා, “සා පෙය්‍යාලෙන සඬබ්භිත්වා ගතාති ඤාතබ්බ”න්ති ලිබ්තං. තථා සුක්කපක්ඛෙපි.

තිණුවත්ථාරකාදිකථාවණ්ණනා

214. “සබ්බෙහෙව ඵකජ්ඣං සන්තිපතිතබ්බ”න්ති ඡන්දදානස්ස පටික්ඛිත්තත්තා පචාරණක්ඛන්ධකට්ඨකථායඤ්ච “හින්තස්ස හි සඬසස්ස සමග්ගකරණකාලෙ, තිණුවත්ථාරකසමථෙ, ඉමස්මිඤ්ච පචාරණසඬගහෙති ඉමෙසු තිසු යානෙසු ඡන්දං දාතුං න වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 241) චුත්තත්තා ඉධ ආගන්ත්වා වා ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදීසු නිසින්තාති ඉදං විරුජ්ඣති විය බායතීති වෙ? න බායති අධිජ්ජායඤ්ඤානං. අයඤ්ඤත්ථ අධිජ්ජායො – විසුජ්ඣිතුකාමෙහි සබ්බෙහෙව සන්තිපතිතබ්බං, අසන්තිපතිතස්ස නත්ථි සුද්ධි ඡන්දදායකස්ස. කෙවලං තං කම්මං සන්තිපතිතානං සම්පජ්ජති. අට්ඨකථායං විසුජ්ඣිතුකාමානං ඡන්දං දාතුං න වට්ටතීති අධිජ්ජායො. ඉතරථා පාළියා ව විරුජ්ඣති. “යපෙත්වා යෙ න තත්ථ හොති”ති හි අයං පාළි සන්තිපාතං ආගන්ත්වා ඡන්දං දත්වා ධීතානං අත්ථිතං දීපෙති. නිස්සීමගතෙ සන්ධාය චුත්තං සියාති වෙ? නිස්සීමගතෙ යපෙත්වා ඉධ කිං, තස්මා යො සාමග්ගීඋපොසථෙ ඡන්දං දත්වා තිට්ඨති වෙ, නානාසංවාසකභූමියංයෙව තිට්ඨති, තස්ස ඡන්දදායකස්ස පචාරණසඬගහොපි නත්ථි. යො ව තිණුවත්ථාරකකම්මෙ නාගච්ඡති, යො තාහි ආපත්තීහි න සුජ්ඣතිති වෙදිතබ්බං. යස්ස ඵතං න රුච්චති, තස්ස පරිවාරෙ චුත්තපරිසතො කම්මවිපත්තිලක්ඛණං විරුජ්ඣති, තත්ථ හි කෙවලං ඡන්දාරහානං ඡන්දො අනාහටො හොති සවෙ, අකතං තබ්බිපරිතෙන සම්පත්තිදීපනතොති චුත්තං හොති. තථා පත්තකල්ලලක්ඛණමිපි විරුජ්ඣති. තෙසු තිසු යානෙසු කම්මජ්ජත්තායෙව සබ්බෙ, න තත්ථ ඡන්දාරහො අත්ථිති වෙ? න, චතුර්වග්ගාදිකරණවිභාජනෙ අවිසෙසෙත්වා ඡන්දාරහස්ස ආගන්ත්තා, තං සාමඤ්ඤතො චුත්තං. ඉදඤ්ච ආවෙණිකලක්ඛණං, තෙනෙව සතිපි දිට්ඨාචිකම්මෙ ඉදං පටිකුට්ඨකතං න හොතීති වෙ? න, නානත්තසභාවතො. ඉධ හි යෙ පන “න මෙතං බමතී”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨාචිකම්මං කරොන්ති”ති (චූළව. අට්ඨ. 214) වචනතො න සඬසස්ස දිට්ඨාචිකම්මං කතං. තස්මිං සති පටිකුට්ඨකතමෙව හොති. අඤ්ඤථා පුබ්බභාගා තා ඤත්තියො නිරත්ථිකා සිද්ධං, න ව පරිවාරට්ඨකථායං ඡන්දාරහාධිකාරෙ නයො දිත්තො. පචාරණක්ඛන්ධකට්ඨකථායං “තිසු යානෙසු ඡන්දං දාතුං න වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 241) චුත්තත්තා විරුජ්ඣතීති වෙ? න, අට්ඨකථාය පමාණභාවෙ සති “ඉධ ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදීසු නිසින්තා”තිආදි වචනෙ සුද්ධිකාමතො ඵව ගහිතෙ සබ්බං න විරුජ්ඣතීති ඵකෙ. “ආගන්ත්වා වා ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදීසු නිසින්තා, තෙ ආපත්තීහි න වුට්ඨන්ති”ති ඉදං න වත්තබ්බං. කස්මා? හෙට්ඨා “සබ්බෙහෙව ඵකජ්ඣං සන්තිපතිතබ්බ”න්ති ඡන්දදානස්ස පටික්ඛෙපවචනතො අට්ඨකථායං “තිසු යානෙසු ඡන්දං දාතුං න වට්ටති”ති චුත්තත්තා, අන්ධකට්ඨකථායමිපි තථෙව

වුත්තත්තා වානි? න, එකජ්ඣමෙව කම්මෙ කරියමානෙ යො ඉධ “සුභාතු මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො, අම්භාකං...පෙ.... ගිහිපට්ඨංයුත්ත” න්ති සාධාරණඤ්ඤාතිං යපෙත්වා පුන “සුභාතු මෙ, ආයස්මත්තා” තිආදිනා අසාධාරණඤ්ඤාතිං යපෙත්වා “සුභාතු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අම්භාකං...පෙ.... එවමෙතං ධාරයාමී” ති එකතොපක්ඛිකානං සන්ධියා කතාය තදනන්තරෙ කෙනචි කරණියෙන ඡන්දං දත්වා ගච්ඡති, තස්ස ආපත්තිහි වුට්ඨානං නත්ථි. අපරෙසම්පි එකතොපක්ඛිකානං අඛන්තරෙ ධීතත්තා විභූතත්තා කරණස්ස අයමත්ථොව වුත්තො. සාධාරණවසෙන දුතියාය ඤ්ඤාතිං යපිතාය යෙ තස්මිං බණෙ ඤ්ඤාතිදුතියකම්මවාචාසු අනාරද්ධාසු, අපරියොසිතාසු වා ඡන්දං දත්වා ගච්ඡන්ති, තෙසම්පි න වුට්ඨාති එව. යෙ න තත්ථ භොන්තිති පදස්ස ව යෙ වුත්තප්පකාරෙන නයෙන තත්ථ න භොන්තිති අත්ථො ගහෙතබ්බො. වුත්තප්පකාරත්ථදීපනත්ථඤ්ච අට්ඨකථායං “ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදිසු නිසිත්තා” ති ඉදමෙව අවත්වා “යෙ පන තෙහි වා සද්ධිං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාපි තත්ථ අනාගතා, ආගන්ත්වා වා ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදිසු නිසිත්තා” ති වුත්තං, එවං පුබ්බෙනාපරං සන්ධියති. “පාළියා ව තත්ථ දිට්ඨාචිකම්මෙන කම්මස්ස අකුප්පතා වෙදිතබ්බො” ති වුත්තං.

අධිකරණකථාවණ්ණනා

220. චිත්තුප්පාදො විවාදො. විවාදසද්දොපි කාරණුපවාරෙන කුසලාදිසඬ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තං සන්ධාය “සමථෙහි ව අධිකරණියතාය අධිකරණ” න්ති වුත්තං. අථ වා විවාදහෙතුභූතස්ස චිත්තුප්පාදස්ස වූපසමෙන සම්භවස්ස සද්දස්සපි වූපසමො භොතිති චිත්තුප්පාදස්සපි සමථෙහි අධිකරණියතා පරියායො සම්භවති. “කුසලචිත්තා විවදන්ති” ති වුත්තවිවාදෙපි “විපච්චතාය වොභාරො” ති වුත්තං, න වුත්තවචනහෙතුවසෙනාති වෙදිතබ්බං.

222. “ආපත්තිඤ්ඤි ආපජ්ජන්තො කුසලචිත්තො වා” ති වචනතො කුසලම්පි සියාති වෙ? න තං ආපත්තාධිකරණං සන්ධාය වුත්තං, යො ආපත්තිං ආපජ්ජති, සො තිසු චිත්තෙසු අඤ්ඤතරචිත්තසම්භිති හුත්වා ආපජ්ජතිති දස්සනත්ථං “යං කුසලචිත්තො ආපජ්ජති” තිආදි වුත්තං. යො “පඤ්ඤාතිමත්තං ආපත්තාධිකරණ” න්ති වදෙයා, තස්ස අකුසලාදිභාවොපි ආපත්තාධිකරණස්ස න යුජ්ජතෙව විවාදාධිකරණාදිනං වියාති වෙ? න, “නත්ථාපත්තාධිකරණං කුසල” න්ති ඉමිනා විරොධසම්භවතො. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “ආපත්තාධිකරණං නාම තථාපචත්තමානඅකලසලචිත්තුප්පාදරූපක්ඛන්ධානමෙතං අධිවචනං. අවසිට්ඨෙසු කුසලාඛ්‍යාකතපඤ්ඤාතිසු ‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අඛ්‍යාකත’ න්ති වචනතො පඤ්ඤාතිතාව පටිසිද්ධා කුසලත්තිකෙ අපරියාපන්නත්තා. කුසලපටිසෙධෙනෙව තෙන සමානගතිකත්තා කිරියාඛ්‍යාකතානම්පි පටිසෙධො වෙදිතබ්බො, කිරියාඛ්‍යාකතානං විය අනුගමනතො විපාකාඛ්‍යාකතානම්පි පටිසෙධො කතොව භොති, තථාපි අඛ්‍යාකතසාමඤ්ඤතො රූපක්ඛන්ධෙන සද්ධිං විපාකකිරියාඛ්‍යාකතානම්පි අධිවචනන්ති වෙදිතබ්බො” න්ති වුත්තං. තත්ථ “කුසලචිත්තං අඬ්ගං භොති” ති විනයෙ අපකතඤ්ඤුතො සන්ධාය වුත්තං.

අප්පහරිතකරණාදිකෙ සති. තස්මාති යස්මා “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල” න්ති වත්තුං න සක්කා, තස්මා කුසලචිත්තං අභිගං න භොතීති අත්ථො. යදි එවං කස්මා “තිච්ඡිත්තං තිවෙදන” න්ති චුච්චතීති වෙ? තං දස්සෙතුං “නයිද” න්තිආදි ආරද්ධන්ති එකෙ. ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තං අභිගප්පභොතකචිත්තං නාම. “එකන්තකොති යෙභුයොනාති අත්ථො, ඉතරථා විරුජ්ඣති. කස්මා? ‘යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව භොතී’ ති (කඨිබ්බා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා) චුත්තත්තා” ති වදන්ති. තෙන කිං? විපාකො නත්ථි, කස්මා? එකන්තාකුසලත්තා, තස්මා කථාව තත්ථ නත්ථි. යත්ථ පන අත්ථි, තං දස්සෙන්නො “යං පන පණ්ණත්තිවජ්ජ” න්තිආදිමාහ. අසඤ්චිච්ච පන කිඤ්චි අජානන්තස්ස...පෙ.... අබ්‍යාකතං භොතීති භික්ඛුමහි කම්මට්ඨානගතචිත්තෙන නිපන්නෙ, නිද්දායන්නෙ වා මාතුගාමො වෙ සෙය්‍යං කප්පෙති, තස්ස භික්ඛුනො විජ්ජමානමපි කුසලචිත්තං ආපත්තියා අභිගං න භොතී, තස්මා තස්මිං බණ්ණෙ සෙය්‍යාකාරෙන වත්තමානරූපමෙව ආපත්තාධිකරණං නාම. භවභිගචිත්තෙ විජ්ජමානෙපි එසෙව නයො. තස්මිඤ්භි බණ්ණ උට්ඨාතබ්බෙ ජාතෙ අනුට්ඨානතො රූපක්ඛන්ධොව ආපත්ති නාම, න විපාකෙන සද්ධිං. සවෙ පන වදෙය්‍ය, තස්ස එවංවාදිනො අචිත්තකානං කුසලචිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය. කිං චුත්තං භොතී? එළකලොමං ගහෙත්වා කම්මට්ඨානමනසිකාරෙන තියොජනං අතික්කමන්තස්ස, පණ්ණත්තිං අජානිත්වා පදසො ධම්මං වාවෙන්තස්ස ව ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා කුසලචිත්තං ආපජ්ජෙය්‍යාති. ආපජ්ජතියෙවාති වෙ? නාපජ්ජති. කස්මා? “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල” න්ති වචනතො.

වලිතො කායො, පචත්තා වාචා, අඤ්ඤතරමෙව අභිගන්ති අඤ්ඤතරමෙව ආපත්තීති අත්ථො. කෙවලං පඤ්ඤත්තියා අකුසලාදිභාවාසම්භවතො ආපත්තිතා න යුජ්ජති. ආපත්තිං ආපජ්ජන්නො තිසු අඤ්ඤතරසමඨගී හුත්වා ආපජ්ජතිති දස්සන්නත්ථං “යං කුසලචිත්තො” තිආදි චුත්තං. තස්සත්ථො – පට්ඨිබණ්ණාදිසු කුසලචිත්තක්ඛණෙ විතික්කමවසෙන පචත්තරූපසම්භවතො කුසලචිත්තො වා අබ්‍යාකතාපත්තිං ආපජ්ජති. තථා අබ්‍යාකතචිත්තො වා අබ්‍යාකතරූපසඨිබ්බාතං අබ්‍යාකතාපත්තිං ආපජ්ජති, පාණාතිපාතාදිසු අකුසලචිත්තො වා අකුසලාපත්තිං ආපජ්ජති, රූපං පනෙත්ථ අබ්බොහාරිකං. සුපිනපස්සනකාලාදිසු පාණාතිපාතාදිං කරොන්නො සහසෙය්‍යාදිවසෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං ආපජ්ජන්නො අකුසලචිත්තො අබ්‍යාකතාපත්තිං ආපජ්ජතිති වෙදිතබ්බො. ඉදං චුච්චති ආපත්තාධිකරණං අකුසලන්ති අකුසලචිත්තූප්පාදො. පොරාණගණ්ඨිපදෙසු පන “පුටුජ්ජනො කල්‍යාණපුටුජ්ජනො සෙක්ඛො අරහාති වත්තාරො පුග්ගලෙ දස්සෙත්වා තෙසු අරහතො ආපත්තාධිකරණං අබ්‍යාකතමෙව, තථා සෙක්ඛානං, තථා කල්‍යාණපුටුජ්ජනස්ස අසඤ්චිච්ච විතික්කමකාලෙ අබ්‍යාකතමෙව. ඉතරස්ස අකුසලමපි භොති අබ්‍යාකතමපි. යස්මා වස්ස සඤ්චිච්ච විතික්කමකාලෙ අකුසලමෙව භොති, තස්මා චුත්තං ‘නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල’ න්ති. සබ්බත්ථ අබ්‍යාකතං නාම තස්ස විපාකාභාවමත්තං සන්ධාය එවංනාමකං ජාත” න්ති ලිඛිතං, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

224. විවාදො විවාදාධිකරණන්ති යො කොච්චි විවාදො, සො සබ්බො කිං විවාදාධිකරණං නාම හොතීති එකපුච්ඡා. “විවාදො අධිකරණන්ති විවාදාධිකරණමෙව විවාදො ව අධිකරණඤ්චාති පුච්ඡති. තදුභයං විවාදාධිකරණමෙවාති පුච්ඡතීති වුත්තං හොතී”ති පොරාණගණධීපදෙ වුත්තං. කෙසුචි පොත්ථකෙසු අයං පුච්ඡා නත්ථි. යදි එවං ඉමාය න භවිතබ්බං විවාදො විවාදාධිකරණං, විවාදාධිකරණං විවාදො, විවාදාධිකරණං විවාදො වෙව අධිකරණඤ්චාති පඤ්චපඤ්භාහි භවිතබ්බං සියා. කෙසුචි පොත්ථකෙසු තිස්සො, කෙසුචි චතස්සො, පඤ්ච නත්ථි. තත්ථ ද්වෙව විභත්තා. ඉතරාසු අධිකරණං විවාදොති යං කිඤ්චි අධිකරණං, විවාදසංඛ්‍යාමෙව ගච්ඡති, විවාදො අධිකරණන්ති යො කොච්චි විවාදො, සො සබ්බො අධිකරණසංඛ්‍යාං ගච්ඡතීති පුච්ඡති. එස නයො සබ්බත්ථ.

228. සම්මුඛාවිනයස්මිත්ති සම්මුඛාවිනයභාවෙ.

230. “අන්තරෙතාති කාරණෙනා”ති ලිඛිතං.

233. උබ්බාහිකාය බියානකෙ පාවිත්ති න වුත්තා තත්ථ ඡන්දදානස්ස නත්ථිතාය.

236. තස්ස බො එතන්ති එසොති අත්ථො “එතදග්ග”න්ති එත්ථ විය.

238. “කා ව තස්ස පාපියසිකා”ති කිර පායො.

242. “කිච්චමෙව කිච්චාධිකරණ”න්ති වචනතො අපලොකනකම්මාදීනමෙතං අධිවචනං, තං විවාදාධිකරණාදීති විය සමථෙහි සමෙතබ්බං න හොති, කිත්තු සම්මුඛාවිනයෙන සම්පජ්ජතීති අත්ථො.

සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. බුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනා

බුද්දකචත්ථුකථාවණ්ණනා

244. පුපුපාණිනා කත්තබ්බං කම්මං පුපුපාණිකං.

245. “කණ්ණතො නික්ඛන්තමුත්තොලම්බකාදීනං කුණ්ඩලාදීන”න්ති ලිඛිතං. “කායුර”න්ති පාළිපායො. “කෙයුරාදීනී”ති ආවරියෙනුද්ධං.

248. “සාමුග්ගිකං නාම පරිනිබ්බතට්ඨානෙ ගීත”න්ති ලිඛිතං. දන්තගීතං ගායිතුකාමානං වාක්කකරණීයං. දන්තගීතස්ස විභාවනත්ථං “යං ගායිස්සාමා”තිආදිමාහ.

249. චතුරස්සවත්තං නාම චතුස්පාදගාථාවත්තං. “තරඬගවත්තාදීනි උච්චාරණවිධානානි නට්ඨපයොගානි” ති ලිඛිතං. බාහිරලොමීන්ති භාවනාපුංසකං, යථා තස්ස උණ්ණපාවාරස්ස බහිද්ධා ලොමානි දිස්සන්ති, තථා ධාරෙන්තස්ස දුක්ඛටන්ති වුත්තං හොති.

251. විරූපක්ඛෙහීතිආදි සහයොගකරණවචනං. සරඬුති ගෙහගොළිකා. සා කිර සෙතා සවිසා හොති. සොහන්ති යස්ස මෙ එතෙහි මෙත්තං, සොහං නමො කරොමි භගවතොති සම්බන්ධො. අඤ්ඤම්හි...පෙ.... ඡෙතබ්බම්හිති රාගානුසයෙ.

252. උට්ඨිත්වානි පක්ඛිපිත්වා. ඔතරතුති ඉද්ධියා ඔතාරෙන්වා ගණ්හාතු. අනුපරියායිති අනුපරිබ්භමි.

253. න අවජුපියන්තීති න ලග්ගන්ති. රූපකාකිණ්ණානීති ඉත්ථිරූපාදීහි වොකිණ්ණානි.

254. ආලින්දකම්ඨසීකාදීනන්ති පමුබ්බසීකාදීනං. පරිවත්තෙන්වා තත්ථෙව්වානි එත්ථ “පරිවත්තෙන්වා තතියවාරෙ තත්ථෙව මිඨසීයා පතිට්ඨානී” ති ලිඛිතං. පරිහණ්ඩං නාම ගෙහස්ස බහි කුට්ටපාදස්ස ථීරභාවත්ථං කතා තනුකම්ඨසීකා වුච්චති. එත්ථ “පරිවට්ඨිත්වා පත්තො හිජ්ජනීති අධිකරණහෙදාසඬිකාය අභාවෙ යානෙ යපෙතුං වට්ටති” ති ලිඛිතං. පත්තමාළකො වට්ඨිත්වා පත්තානං අපතනත්ථං වට්ටං වා චතුරස්සං වා ඉට්ඨකාදීහි පරික්ඛිපිත්වා මාළකච්ඡන්තෙන කතො. “පත්තමණ්ඩලිකා පත්තපච්ඡිකා තාලපත්තාදීහි කතා” ති ව ලිඛිතං. මිඨසින්තෙ ආධාරකෙ යපෙතුං වට්ටති පත්තසන්ධාරණත්ථං වුත්තත්තා. මඤ්ථෙ ආධාරකෙපි න වට්ටති නිසීදනපච්චයා වාරිතත්තා. ආසන්නභූමිකත්තා ඔලම්බෙතුං වට්ටති.

255. “අංසකුටෙ ලග්ගෙන්වානි වචනතො අග්ගහත්ථෙ ලග්ගෙන්වා අඬිකෙ යපෙතුං න වට්ටති” ති කෙච්චිදන්ති, න සුන්දරං, “න කෙවලං යස්ස පත්තො” තිආදි යදි හත්ථෙත ගහිතපත්තෙ හෙදසඤ්ඤා, පගෙව අඤ්ඤෙන සරීරාවයවෙනාති කත්වා වුත්තං. පාළියං පන පචුරවොභාරවසෙන වුත්තං. සට්ඨකපාලමයං සට්ඨකධාහං. ඡවසීසස්ස පත්තන්ති “සිලාපුත්තකස්ස සරීරං, බීරස්ස ධාරාතිආදිවොභාරවසෙන වුත්තං. මඤ්ථෙ නිසීදිතුං ආගතොති අත්ථො. “පිසාවිල්ලිකානි පිසාවදාරකා” තිපි වදන්ති. දින්නකමෙව පටිග්ගහිතමෙව. වබ්බෙන්වානි බාදිත්වා. අට්ඨිකානි ව කණ්ටකානි ව අට්ඨිකකණ්ටකානි. “එතෙසු සබ්බෙසු පණ්ණත්තිං ජානාතු වා, මා වා, ආපත්තියෙවා” ති ලිඛිතං.

256. විජ්ජාලෙන්වානි ථාලෙන්වා. කිණ්ණෙන පුරෙතුන්ති සුරාකිණ්ණෙන පුරෙතුං. බිදලකං නාම දිගුණකරණසඬ්ඛාතස්ස කිරියාවිසෙසස්ස අධිවචනං. කස්ස දිගුණකරණං? යෙන කිලඤ්ජාදිනා මහන්තං කථිතමත්ථං, තස්ස. තඤ්ඤි දණ්ඩකථිතජපමාණෙන පරියන්තෙ සංහරිත්වා දිගුණං කාතබ්බං. අඤ්ඤථා බුද්දකච්චරස්ස අනුචාතපරිහණ්ඩාදිවිධානකරණෙ හත්ථස්ස ඔකාසො න හොති.

සලාකාය සති ද්විත්තං වීරරාතං අඤ්ඤතරං ඤත්වා සිබ්බිතාසිබ්බිතං සුඛං පඤ්ඤායති. දණ්ඩකථිනො කතො න බහුභි සභායෙහි පයොජනං. “අසංකුට්ඨවා වීරරං සමං භොති. කොණාපි සමා භොත්ති”ති ලිබ්බිතං, “භලිද්දිසුත්තෙන සඤ්ඤාකරණ”න්ති චුත්තත්තා භලිද්දිසුත්තෙන වීරරං සිබ්බෙතුම්පි වට්ටති සිද්ධං. තත්ථ හි කෙවි අකප්පියසඤ්ඤිතො. පටිග්ගභො නාම අභිගුලිකොසො.

257-8. පාතීති පටිග්ගභසංශ්ඨානං. පටිග්ගභත්ථවිකන්ති අභිගුලිකොසත්ථවිකං. සුවිසත්ථකානං පුබ්බෙ ආවෙසනත්ථවිකාය අනුඤ්ඤාතත්තා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භෙසජ්ජත්ථවික”න්ති චුත්තං. එත්ථ සුවිසත්ථකාදීනිපි යපෙනබ්බානීති නිදානං සුවෙති. සවෙපි උපනන්දො භික්ඛු අලජ්ජී, තථාපි සත්තකමෙතං අමුලවෛෂදකතභික්ඛුතො ලජ්ජිනොපි සමානස්ස කප්පතීති යුජ්ජති. න සම්මතීති න පභොති.

260-1. බහි කුට්ටස්ස සමන්තතො නීවචත්ථුකං කත්වා යීතං “මණ්ඩලික”න්ති චුච්චති. ජන්තාසරප්පට්ච්ඡාදිනා ජන්තස්ස නග්ගියං යස්ස න පඤ්ඤායති, තස්සෙව පරිකම්මං කාතබ්බං. එස නයො උදකචත්ථපට්ච්ඡාදිසුපි.

262-3. පණියා නාම පණියකාරකා. ආකඨ්ඨනයන්තං ආකඨ්ඨියමානං කූපස්ස උපරිභාගෙ පරිබ්භමති. අරහට්ඨපියන්තං සකට්ඨක්කසංශ්ඨානයන්තං. තස්ස අරෙ අරෙ සට්ඨකානි බන්ධිත්වා එකෙන, ද්විති වා පරිබ්භමියමානස්ස උදකනිබ්බාහනං වෙදිතබ්බං. ආවිද්ධපක්ඛපාසං නාම යත්ථ මණ්ඩලාකාරෙන පක්ඛපාසා බජ්ඣන්ති ආවිද්ධවත්ථතා විය ආවිද්ධපක්ඛපාසකා. පුබ්බෙ පත්තසඨගොපනත්ථං, ඉදානි යපෙනබ්බං භුඤ්ජිතුං ආධාරකො අනුඤ්ඤාතො.

273. පරගලං ගච්ඡතීති ඉමස්ස පයොගාභාවා වට්ටති. කම්මසතෙනාති මහතා උස්සාහෙන.

277-8. ලොභහණ්ඩං නාම කංසතො සෙසලොභහණ්ඩං. මුද්දිකකායබන්ධනං නාම චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතං. පාමඩිගදසා චතුරස්සා. මුද්දිගිගසංශ්ඨානෙනාති සඨසාටියා මුද්දිගිගසිබ්බනාකාරෙන වරකසීසාකාරෙන. පචනන්තොති පාසන්තො. “දසාමුල”න්ති ව ලිබ්බිතං. අකායබන්ධනෙන සඤ්චිච්ච වා අසඤ්චිච්ච වා ගාමජ්ජවෙසනෙ ආපත්ති. “සරිතට්ඨානතො බන්ධිත්වා පවිසිතබ්බං, නිවත්තිතබ්බං වා”ති ලිබ්බිතං.

279. සත්තභිගුලං වා අට්ඨභිගුලං වාති එත්ථ “සුගතභිගුලෙනා”ති අචුත්තත්තා පකතිඅභිගුලෙන සාරුප්පත්ථාය වඩ්ඪෙත්ථාපි කරොන්ති වෙ, න දොසො.

280. තාලවණ්ටාකාරෙන සිහලිත්ථිතං විය.

මුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සෙනාසනක්ඛන්ධකචණ්ණනා

විහාරානුජානනකථාවණ්ණනා

294. නිලියන්ති භික්ඛු එත්ථාති විහාරාදයො ලෙණානි නාම. ආගත-වචනෙන තස්සාගතසඬ්ඨෙසාව සාමී, න අනාගතොති කෙවි, තං න යුජ්ජති සමානලාභකතිකාය සිද්ධත්තා.

296-7. දිපිනඬ්ඨුට්ඨෙනාති එත්ථ “දිපිනා අකප්පියවම්මං දස්සෙති” ති ලිඛිතං. ථම්මකවාතපානං නාම තිරියං දාරුනි අදත්ථා උජුකං ධීතෙහෙව දාරුහි කත්තඛිං. භිසිනං අනුඤ්ඤාතං වට්ටතීති බිම්බොහනෙ වට්ටතීති අත්ථො. තුලපුරිතං භිසිං අපස්සයිතුං න වට්ටති උණ්ණාදීනංයෙව අනුඤ්ඤාතත්තා. නිසිදනනිපජ්ජනං සන්ධාය වුත්තං, තස්මා අපස්සයිතුං වට්ටතීති වෙ? අකප්පියන්ති න වට්ටතීති කෙවි. යදි එවං අකප්පියමඤ්චඤ්ච අපස්සයිතුං න වට්ටෙය්. යස්මා වට්ටති, තස්මා දොසො නත්ථී. අපිව ගිලානස්ස බිම්බොහනං නිපජ්ජිතුම්පි අනුඤ්ඤාතං, තස්මා භිසිපි වට්ටති අපස්සයිතුං. ආවරියා ව අනුජානන්ති, වළඤ්ජෙන්ති වාති එකෙ. සිම්බලිතුලසුත්තෙන සිඛිඛිතං වීවරං වට්ටති. කස්මා? කප්පාසස්ස අනුලොමතො. “අක්කඵලසුත්තමයම්පි අක්කවාකමයමෙව පටික්ඛිත්ත” න්ති තෙ එව වදන්ති.

298. අනිඛන්ධනීයො අලග්ගො. පටිබාහෙත්ථාති මට්ඨං කත්ථා.
“සෙනවණ්ණාදීනං යථාසඬ්ඨං ඉක්කාසාදයො ඛන්ධනත්ථං වුත්තා” ති ලිඛිතං.

300. පකුට්ඨං සමන්තතො ආවිද්ධපමුඛං.

303. සුධාලෙපොති සුධාමත්තිකාලෙපො.

305. ආසත්ති තණ්හා. සන්තිං අදරං.

307. කෙතුන්ති කයෙන ගහෙතුං.

308. විතාති ඉට්ඨකායො කබලෙන නිද්ධමනවසෙන ඡින්දිත්ථා කතාති අත්ථො.

310. ඡබ්බග්ගියානං භික්ඛූනං අන්තෙවාසිකාති එත්ථ වීසතිවස්සං අතික්කමිත්ථා ඡබ්බග්ගියා උජ්ජන්තා. “ආරාධයිංසු මෙ භික්ඛු විත්ත” න්ති (ම. නි. 1.225) වුත්තත්තා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ සාවත්ථිගමනෙ උජ්ජන්තං වත්ථුං ඉධ ආපත්තිදස්සනත්ථං ආහරිත්ථා වුත්තන්ති යුත්තං විය, විචාරෙත්ථා ගහෙනඛිං. වුද්ධන්ති වුද්ධතරං.

313. සන්ථරෙති තිණසන්ථරාදයො.

සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා

318. “සෙය්‍යාග්ගෙනාති මඤ්චට්ඨානපරිච්ඡේදෙන. විහාරග්ගෙනාති ඔවරකග්ගෙනා”ති ලිඛිතං. ටාවරාති නියතා. පච්චයෙනෙව හි තත්ති තස්මිං සෙනාසනෙ මහාටේරා තස්ස පච්චයස්ස කාරණා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා වසන්තායෙව නං පටිජග්ගිස්සන්තිති අත්ථො. අසට්ටනකම්මං දස්සෙතුං “න තත්ථ මනුස්සා”ති ආදිමාහ. “විතක්කං ඡන්දිත්වා සුද්ධචිත්තෙන ගමනවත්තෙනෙව ගන්තබ්බ”න්ති පායො. මුද්දවෙදිකා නාම චෙතියස්ස හම්මියවෙදිකා. පටික්කම්මාති අපසක්කිත්වා. සමානලාභකතිකා මූලාවාසෙ සති සියා, මූලාවාසවිනාසෙන කතිකාපි විනස්සති. සමානලාභ-වචනං සති ද්විසු, බහුසු වා යුජ්ජති, තෙනෙව එකස්මිං අවසිට්ඨෙති නො මති. තාවකාලිකං කාලෙන මූලච්ඡේදනවසෙන වා අඤ්ඤෙසං වා කම්මං අඤ්ඤස්ස සියා නාවායං සඬගමොති ආවරියො. පුග්ගලවසෙනෙව කාතබ්බන්ති අපලොකනකාලෙ සඬසො වස්සංවුත්ථහික්ඛුනං පාටෙක්කං “එත්තකං වස්සාවාසිකං වත්ථං දෙති, රුච්චති සඬසස්සා”ති පුග්ගලමෙව පරාමසිත්වා දාතබ්බං, න සඬසවසෙන කාතබ්බං. න සඬසො සඬසස්ස එත්තකං දෙතිති. “එකස්මිං ආවාසෙ සඬසස්ස කම්මං කරොති”ති වචනතො සඬසවසෙන කාතබ්බ”න්ති ලිඛිතං. න හි තථා වුත්තෙ සඬසස්ස කිඤ්චි කම්මං කතං නාම හොති. “සම්මතසෙනාසනග්ගාභාපකතො අඤ්ඤෙන ගාහිතෙපි ගාහො රුහති අග්ගහිතුපජ්ඣායස්ස උපසම්පදා වියා”ති ලිඛිතං. “කම්මවාචායපි සම්මුති වට්ටති”ති ලිඛිතං.

අට්ඨපි සොළසපි ජනෙති එත්ථ කිං විසුං විසුං, උදාහු එකතොති? එකතොපි වට්ටති. න හි තෙ තථා සම්මතා සඬසෙන කම්මකතා නාම හොන්ති, තෙනෙව සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ එකතො අට්ඨ ජනා සම්මතාති. තෙසං සම්මුති කම්මවාචායපිති ඤාත්තිදුතියකම්මවාචායපි. අපලොකනකම්මස්ස වත්ථුහි සා එව කම්මවාචා ලබ්භමානා ලබ්භති, තස්සා ව වත්ථුහි අපලොකනකම්මමෙව ලබ්භමානං ලබ්භති, න අඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං. ඉමං නයං මිච්ඡා ගණ්හන්තො “අපලොකනකම්මං ඤාත්තිදුතියකම්මං කාතුං, ඤාත්තිදුතියකම්මඤ්ච අපලොකනකම්මං කාතුං වට්ටති”ති ගණ්හාති, එවඤ්ච සති කම්මසඬකරදොසො ආපජ්ජති. මග්ගො පොක්ඛරණීති එත්ථ මග්ගො නාම මග්ගෙ කතදීසසාලා, පොක්ඛරණීති නභායිතුං කතපොක්ඛරණී. එතාති හි අසෙනාසනානීති එත්ථ හත්තසාලා න ආගතා, තස්මා තං සෙනාසනන්ති වෙ? සාපි එත්ථෙව පටිට්ඨා වාසත්ථාය අකතත්තා. භොජනසාලා පන උභයත්ථ නාගතා. කිඤ්චාපි නාගතා, උපරි “භොජනසාලා පන සෙනාසනමෙවා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 318) වුත්තත්තා සෙනාසනං. “කජ්ජියකුටි ව එත්ථ කාතබ්බා”ති වදන්ති, තං නෙති එකෙ. රුක්ඛමූලවෙළුම්බා ඡන්තා කවාටබ්ද්ධාව සෙනාසනං. “අලාභකෙසු ආවාසෙසුති අලාභකෙසු සෙනාසනෙසු”ති ලිඛිතං, තං යුත්තං. න හි පාටෙක්කං සෙනාසනං හොති. තං සඤ්ඤාපෙත්වාති එත්ථ පඤ්ඤන්තිං අගච්ඡන්තෙ බලක්කාරොනපි වට්ටති. අයම්පිති පච්චයොපි.

උපනිබන්ධිත්වාති තස්ස සමීපෙ රුක්ඛමුලාදීසු වසිත්වා තත්ථ වත්තං කත්වාති අධිජ්ජායො. පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිව්ධමිපි. “දසකථාවත්ථුකං දසඅසුභං දසඅනුස්සති”න්ති පායො. “පයමහාගං මුඤ්චිත්වාති ඉදං වෙ පයමගාහිතවත්ථුතො මහග්ගං හොති”ති ලිඛිතං. ඡින්නවස්සානං වස්සාවාසිකං නාම පුබ්බෙ ගහිතවස්සාවාසිකානං පච්ඡා ඡින්නවස්සානං. හනිනිව්ඨන්ති හතිං කත්වා විය නිව්ඨං පරිශිට්ඨං. “සඬ්ඝිකං පන...පෙ.... විබ්භන්තොපි ලභතෙවා”ති ඉදං තනුජ්ජාදං සන්ධාය වුත්තං. ඉමිනා අපලොකනමෙව පමාණං, න ගාභාපනන්ති කෙවි. විනයධරා පන “අමිහාකං විහාරෙ වස්සං උපගතානං එකෙකස්ස තිව්චරං සඬ්ඝො දස්සති”තිආදිනා අපලොකිතෙපි අභාජිතං විබ්භන්තකො න ලභති. ‘අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිත’න්ති වුත්තත්තා, ‘අභාජිතෙ විබ්භමති’ති එවං පුබ්බෙ වුත්තත්තා වා”ති වදන්ති. “පච්චයවසෙනාති ගහපතිකං වා අඤ්ඤං වා වස්සාවාසිකං පච්චයවසෙන ගාහිත”න්ති ලිඛිතං. “එකමෙව වත්ථං දාතබ්බන්ති තත්ථ නිසින්නානං එකමෙකං වත්ථං පාපුණාති”ති ලිඛිතං. දුතියො ථෙරාසනෙති අනුභාගො. පයමහාගො අඤ්ඤා ථෙරෙන ගහිතොති ජානිතබ්බං.

උපනන්දවත්ථුකථාවණ්ණනා

320. තිවස්සන්තරෙතාති තිණ්ණං වස්සානං අන්තො ධිතෙන. හත්ථිමිහි නබො අස්සාති හත්ථිනබො. පාසාදස්ස නබො නාම හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො. ගිහිවිකට්ඨිහාරෙතාති ගිහිහි කතනිහාරෙනෙව. “තෙහි අත්ථරිත්වා දින්නානෙව නිසිදිතුං ලබ්භන්ති, න හික්ඛුනා සයං අත්ථරිත්වා විස්සජ්ජිතබ්බං සඬ්ඝෙන අත්ථරාපෙත්වා වා”ති ලිඛිතං.

අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථාවණ්ණනා

321. “න විස්සජ්ජෙතබ්බං සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා”ති වචනං. “යං අගරුහණ්ඩං විස්සජ්ජියං වෙහඬ්ගියං සඬ්ඝිකං, තං ගණො වෙ තස්මිං ආවාසෙ වසති පුග්ගලොපි වා, ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා විස්සජ්ජිතං සඬ්ඝෙන විස්සජ්ජිතසද්ධිමෙව හොති”ති අට්ඨකථායං වුත්තවචනං සාධෙති, අඤ්ඤා එත්ථ ගණපුග්ගලග්ගණං නිරත්ථකං. අරඤ්ජරො උදකවාටි, අලඤ්ජලො, බහුඋදකගණ්භනකොති අත්ථො. “වට්ඨවාටි විය හුත්වා ථොකං දීසමුබො මජ්ඣෙ පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා කතො”ති ලිඛිතං. මංසදිබ්බධම්මබුද්ධසමන්තවක්ඛුචසෙන පඤ්ච.

ගරුහණ්ඩෙන ව ගරුහණ්ඩන්ති සංහාරිමං සන්ධාය වුත්තං. පත්තච්චරං නික්ඛිපිතුන්ති අට්ඨකච්ඡන්තෙන කතෙ මඤ්චෙ. වට්ඨලොභං නාම පීතවණ්ණං. පාරිහාරියං න වට්ඨකීති ආගන්තුකස්ස අදත්වා පරිවාරිකහත්ථතො අත්තතො නාම ලිබාපෙත්වා ගහෙත්වා යථාසුඛං පරිහරිතුං න වට්ඨති. “ගිහිවිකට්ඨිහාරෙනෙතාති යාව අත්තතො කම්මනිබ්බත්ති, තාව ගහෙත්වා දෙති”ති ලිඛිතං. සිබරං නාම යෙන පරිබ්භමන්තා ඡින්නන්ති. පත්තබන්ධකො නාම පත්තස්ස ගණ්ඨිආදිකාරකො.

“පටිමානං සුවණ්ණාදිපත්තකාරකො” තිපි වදන්ති. “අඩ්ඨබ්බාහුති කප්පරතො පටියාය යාව අංසකුට” න්ති ලිඛිතං. ඉතො පටියායාති ඉමං පාළිං ආදිං කත්වා. දණ්ඩමුග්ගරො නාම යෙන රජිතච්චරං පොථෙන්නි. ‘පච්චත්ථරණගතික’ න්ති චුත්තත්තා, “තම්පි ගරුභණ්ඩමෙවාති චුත්තත්තා ව අපි-සද්දෙන පාවාරාදිපච්චත්ථරණං සබ්බං ගරුභණ්ඩමෙවා” ති වදන්ති. එතෙනෙව සුත්තෙන අඤ්ඤාටා අත්ථං වත්වා “පාවාරාදිපච්චත්ථරණං න ගරුභණ්ඩං, භාජනීයමෙව, සෙනාසනත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණමෙව ගරුභණ්ඩ” න්ති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං. ගණ්ඨිකාති චිවරගණ්ඨිකා. භඤ්චකො නාම සරකො.

නවකම්මදානකථාවණ්ණනා

323-4. අග්ගළබන්ධසූචිද්වාරකරණමත්තෙනපි. “කපොතභණ්ඩිකා නාම වළභියා උපරි යපෙතබ්බවලයං වා තිණච්ඡදනගෙහස්ස පිට්ඨිවංසස්ස හෙට්ඨා යපෙතබ්බං වා උභයමස්ස ගතා දාරු” ති ලිඛිතං. කාරන්තරාති තදා පුන පටිසට්ඨං පුබ්බපයොජිතානානං වචනපාතසෙනාසනවාසො. න පන පතිසට්ඨතොති දට්ඨබ්බං. සබ්බත්ථ චිතට්ඨවාසො න ව පටිසෙධකො හොතීති දට්ඨබ්බො. ද්වාරවාතපානාදීනි අපහරිත්වා දාතුං අසක්කුණෙය්‍යතො “පටිදාතබ්බානියෙවා” ති චුත්තං. ගොපානසිආදයො දෙන්තස්ස විහාරො පලුජ්ජතිති “මූලං වා දාතබ්බ” න්තිආදි චුත්තත්ති එකෙ. “නෙවාසිකා පකතියා අනත්ථතාය භූමියා යපෙන්ති වෙ, තෙසම්පි අනාපත්තියෙවා” ති ලිඛිතං. “ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි අපට්ඨජාදෙන්වා න අපස්සයිතබ්බා” ති ලිඛිතං.

සඩ්ඨහත්තාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

උද්දෙසහත්තකථාවණ්ණනා

325. යා හත්තුද්දෙසට්ඨානභූතාය භොජනසාලාය පකතිධීතිකා. දින්නං පනාති යථා සො දායකො දෙති, තං දස්සෙන්තො “සඩ්ඨතො හත්තෙ” තිආදිමාහ. එකවළඤ්ජන්ති එකද්වාරෙන වළඤ්ජිතබ්බං. තිච්චරපරිවාරන්ති එත්ථ “උදකමත්තලාභී විය අඤ්ඤාපි උද්දෙසහත්තං අලභිත්වා වත්ථාදිමනෙකප්පකාරං ලභති වෙ, තස්සෙව ත” න්ති ලිඛිතං. “උද්දෙසපත්තෙ දෙට්ඨා” ති වත්වා ගහෙන්වා ආගතභාවෙන සඩ්ඨස්ස පරිච්චත්තං න හොතියෙව තස්සෙව හත්ථෙ ගතත්තා, තස්මා තෙහි චුත්තක්කමෙන සබ්බෙහි භාජෙත්වා භුඤ්ජිතබ්බ” න්ති චුත්තං. පටිපාටිපත්තං වා ධීතිකාය ධීතපත්තං වා. “කුට්ටිධීතිකා නාම අග්ගහෙතබ්බානම්පි ගාහිතත්තා” ති ලිඛිතං, “පණිතහත්තට්ඨිතිකඤ්ච අජානිත්වා මිස්සෙන්වා ගාහිතෙපි එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බ” න්ති ව ලිඛිතං. තඤ්චෙ ථෙය්‍යාය හරන්ති පත්තභාරකා, ආණාපකස්ස භීවා හොති. අතික්කන්තම්පි ධීතිකං යපෙත්වාති එත්ථ “තදිවසමෙව වෙ හික්ඛා ලබ්භති, අපරදිවසතො පටියාය න ලබ්භති කිරා” ති ලිඛිතං. පච්ඡා “සබ්බො සඩ්ඨො පරිභුඤ්ජතු” ති අචුත්තෙපි භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

“එත්තකෙ හික්බු සඩ්සතො උද්දිසිත්වා දෙවා” ති අවත්වා ‘එත්තකානං හික්බුනං හත්තං ගණ්හවා’ ති දින්නං සඩ්සිකනිමන්තනං නාමා” ති ලිඛිතං.

නිමන්තනභත්තකථාවණ්ණනා

පටිපාටියාති යථාලද්ධපටිපාටියා. විච්ඡින්නිත්වාති හත්තං ගණ්හවාති පදං අවත්වා. ආලොපසඩ්ධිබ්බෙපෙනාති අයං නයො නිමන්තනයමෙව, උද්දෙසභත්තෙ පන එකස්ස පහොනකප්පමාණෙ එව යිතිකා තිට්ඨති. “එකචාරන්ති යාව තස්මිං ආවාසෙ වසන්ති හික්බු, සබ්බෙව ලහන්ති” ති ලිඛිතං.

සලාකභත්තකථාවණ්ණනා

න හි බහිසීමාය සඩ්සලාභොති එත්ථ “උද්දෙසභත්තාදීසු බහිසීමාය යිතස්සපි වෙ උපාසකා දෙන්ති, ගහෙතුං ලහන්ති, අත්තනොපි පාපෙත්වා ගහණං අනුඤ්ඤානං, තථා ඉධ න වට්ටති” ති වුත්තං. න පාපුණන්ති උද්දිසිත්වාපි. චාරගාමන්ති දුරත්තා වාරෙන නිග්ගහෙන ගන්තබ්බගාමෙ. එතිකම්මමෙවාති අතිරෙකලාභා ව භවන්ති. සම්මුඛිභූතස්සාති යෙභුයොන වෙ හික්බු බහිසීමං ගතා, සම්මුඛිභූතස්ස පාපෙතබ්බං. සභාගත්තා හි එකෙන උද්ධං සබ්බෙසං පහොති, තස්මිම්පි අසති අත්තනො පාපෙත්වා දාතබ්බං. “උද්ධා වා අඋද්ධා වා” ති වචනසිලිට්ඨවසෙන වුත්තං. විහාරෙ අපාපිතං පන...පෙ.... න වට්ටතිති සලාකභත්තං විහාරෙ උද්දිසියති. තෙන පන දින්නසලාකෙන. තස්සාති ගහෙත්වා ගතස්ස. සලාකා ගහෙතබ්බාති යුත්තං විය. සබ්බපොත්ථකෙසු “ගාහෙතබ්බා” ති පායො, තස්මා තෙනාති සලාකග්ගාභාපකෙනාති අත්ථො. “වොරිකාය ගහිතත්තා න පාපුණාති” ති වචනතො “කුට්ඨොධනං වට්ටති” ති ව දීපවාසිනො වදන්ති කිර. එකං මහාථෙරස්සාති මහාථෙරො විහාරතො යෙභුයොන න ගච්ඡති, ඉතරෙ කදාපි ගච්ඡති, තස්මා සභාගා වෙ, අත්තනො පාපෙත්වා පුන ඉතරෙසං දියාති. විහාරෙ ථෙරස්ස පත්තසලාකභත්තන්ති මහාථෙරො එකකොව විහාරෙ ඔභිතො, “අවස්සං සබ්බසලාකා අත්තනො පාපෙත්වා යිතො” ති පටිස්සයං ගන්ත්වා ආගන්තුකහික්බුනම්පි අදස්සනතො කුක්කුච්චං අකත්වා භුඤ්ජන්ති.

පක්ඛිකභත්තකථාවණ්ණනා

උපොසථදිවසෙ ආපත්තිදෙසනං සන්ධාය “පරිසුද්ධසීලාන”න්ති ආහ. ලෙඛං කත්වා නිබද්ධාපිතං. “ආගන්තුකභත්තම්පි ගම්කභත්තම්පි” ති ආගන්තුකොව භුත්වා ගච්ඡන්තං සන්ධාය වුත්තං. අනාථගිලානුපට්ඨාකොපි තෙන දින්නං භුඤ්ජති වෙ, තස්සපි පාපෙතබ්බමෙව. ගුලුපිණ්ඩං තාලපක්කමත්තං.

සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඩ්සහෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ජසකාසබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

330. “අනුපියං නාමා”ති එකවචනෙන දිස්සති, සත්තමියං පන “අනුපියාය”න්ති. “කාළදායිප්පභුතයො දස දූතා”ති පාඨො. “න හෙට්ඨාපාසාදා න හෙට්ඨාපාසාදං වා”ති ලිඛිතං.

332. පුබ්බෙ පුබ්බකාලෙ. “රඤ්ඤො සතො”ති ව “රඤ්ඤොවසතො”ති ව පාඨො.

333. න ලාභතණ්හා ඉධ කාමතණ්හා, කුමාරස්ස නෙසා පරිහානි හෙතු. බුද්ධත්තසීලං පන පත්ථයන්තො කුමාරාපි නට්ඨොති. නනු පත්තභාවනා. මනොමයන්ති කුමාරමනොමයං.

334. සත්ථාරොති ගණසත්ථාරො.

339. පොත්ථනිකන්ති පුරිකං.

340. මනුස්සෙති පුරිසෙ.

341. එකරත්තාධිකාරෙන රක්ඛං පච්චාසිසන්තා ඊදිසාති දස්සනත්ථං “පඤ්චිමෙ”තිආදි වුත්තං. “පුබ්බෙ රක්ඛස්සෙත”න්ති වුත්තත්තා මය්හං පන රක්ඛණෙ කිව්චං නත්ථීති දස්සනත්ථං වුත්තං. පරුපක්කමෙන තථාගතං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති ඉදං ආණත්තියා ආගතත්තා එවං වුත්තං.

342. මා ආසදොති මා වධකචිත්තෙන උපගච්ඡ. ඉතොති ඉමම්හා ජීවිතම්හා. “යතොති යස්මා, යතොති වා ගතස්සා”ති ලිඛිතං. “පටිකුටිතොති අපසක්කිත්වා සඬකුටිතො හුත්වා වා පටිසක්කති”ති ලිඛිතං.

343. තිකභොජනන්ති තිහි භුඤ්ජිතබ්බභොජනං. “තිකභොජනීය”න්තිපි පාඨො. පරිකප්පතො හි තිණ්ණං භුඤ්ජිතුං අනුජානාමි, තතො උද්ධං ගණභොජනමෙව හොති, තස්සාපි ඉදමෙව වුත්තං. ඉධ අපුබ්බං නත්ථී. “අකතචිඤ්ඤත්තිලද්ධං තිණ්ණං භුඤ්ජන්තානං කිඤ්චාපි තං ගණභොජනං නාම න හොති, චිඤ්ඤත්තිවසෙන පන න වට්ඨති”ති ලිඛිතං. තයො අත්ථවසෙ පටිච්චාති එත්ථාපි “මා පාපිච්ඡාපක්ඛං නිස්සාය සඬ්ඝං හින්දෙය්‍යු”න්ති පෙසලානං හික්ඛුනං ඵාසුචිභාරායාති යොජෙතබ්බං. කුලානුද්දයතාය වාති කුලානං පසාදරක්ඛණත්ථං. වජ්ජන්ති වජ්ජමෙව. “වජ්ජමිමං ඵුසෙය්‍යා”ති ලිඛිතං. “වජ්ජනීයං පුග්ගලං ඵුසෙය්‍යා”ති වුත්තං. “ඉමස්ස මනො න ඵුසෙය්‍යා”ති වත්තබ්බමපි සියා. වක්කභෙදන්ති සාසනභෙදං. ආයුකප්පන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි අච්චිම්හි ආයුපරිමාණං නත්ථී, යෙන පන කම්මෙන යත්තකං අනුභවිතබ්බං, තස්ස ආයුකප්පන්ති වෙදිතබ්බං.

345. “අඤ්ඤතරං ආසනං ගහෙත්වා නිසීදී” ති වචනතො විසභාගට්ඨානං ගතස්ස පෙසලස්සපි භික්ඛුනො තෙසං ආසනෙ නිසීදිතුං වට්ටතීති සිද්ධං. ආගිලායතීති රුජ්ජති. ආදෙසනාපාටිභාරියානුසාසනියාති තස්ස තස්ස විත්තාචාරං ආදිස්ස ආදිස්ස දෙසනා, ආදෙසනාපාටිභාරියානුසාසනී. ඉද්ධි එව පාටිභාරියං ඉද්ධිපාටිභාරියං, ඉද්ධිපාටිභාරියසංයුත්තාය අනුසාසනියා ඔවදතීති අත්ථො. නනු තං ආවුසොති එත්ථ තං වචනං නනු මයා වුත්තොසීති අත්ථො.

346-9. සුවික්ඛාලිතන්ති සුධොතං. සංඛදිත්ථාති සුට්ඨු ඛදිත්ථා. “මහී. විකුබ්බතොති මහාවිසාලො” ති ලිඛිතං. තස්ස භිසං සසමානස්ස. තත්ථ නදීසු ජග්ගතොති පාලෙන්තස්ස. “කිං? හත්ථියුථං ගන්තු”න්ති වදන්ති. “අසංපාතො” ති පාඨො, අපත්තො හුත්ථාති අත්ථො” ති ලිඛිතං. “අපායබහුත්තා පුත දස්සිතො” ති වුත්තං. “එවංසතෙති එවං අස්ස තෙ ආසවා” ති ලිඛිතං.

350. “වොසානං පරිනිට්ඨානං වා” ති ව ලිඛිතං. ඡාතුති දළ්භත්ථෙ නිපාතො. මා උදපජ්ජට්ඨාති මා උජ්ජජ්ජෙය්‍ය. “සො පමාදමනුයුඤ්ජන්තො” ති පාඨො. අනාදරං කුසලෙසු. උදධි මහාති කිත්තකො මහා? හෙස්මා යාව භයානකො, තාව මහාති වුත්තං හොති.

351. න ඛො, උපාලි, භික්ඛුනී සඤ්ඤං භින්දතීති එත්ථ භික්ඛු සඤ්ඤං න භින්දති, භික්ඛුනී සඤ්ඤං භින්දතීති කෙවි, නෙතං ගහෙතබ්බං. කෙවලං “සඤ්ඤො” ති වුත්තෙ භික්ඛුසඤ්ඤොව අධිජ්ජෙතො. “සඤ්ඤස්ස දෙති, උභතොසඤ්ඤස්ස දෙති වා” ති (මහාව. 379) මාතිකාවචනම්පි සාධෙති. තස්මිං අධම්මදිට්ඨිහෙදෙ ධම්මදිට්ඨි සියා. “සීලසතිහෙදෙසුපි සමානො ධම්මං කාතුන්ති සඤ්ඤහෙදෙ වෙමතිකොපි තාදිසො වා” ති ලිඛිතං. විනිධායාති අත්තතො වඤ්චනාධිජ්ජායනං ඡාදෙත්ථා.

සඤ්ඤහෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා

357. එකස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤවිභාරතො ආගතොපි ආගන්තුකොව. තත්ථ කෙවි එවං වදන්ති “ආවාසිකො කත්ථවි ගන්ත්වා සවෙ ආගතො, ‘තෙනාපි ආගන්තුකභත්තං භුඤ්ජිතබ්බ’න්ති වුත්තත්තා දුරාගමනං වුත්තං හොති, න ගාමෙ, තස්මා න යුත්ත’න්ති. තෙ වත්තබ්බා “ආගන්තුකභත්තං නාම ගහට්ඨෙහි යපිතං. යස්මිං නිබද්ධං, තතො අඤ්ඤගාමතොති ආපන්නං. තථා විභාරාධිකාරත්තා අඤ්ඤවිභාරතො ආගතොපි ආගන්තුකො වා” ති ආවරියානං සන්නිට්ඨානං. පාතීයං පුච්ඡිතබ්බං, පරිභොජනීයං පුච්ඡිතබ්බන්ති උද්ධරිත්ථා සට්ඨරාචාරිගතං සන්ධාය පඨමං, දුතියං කුපතළාකාදිගතන්ති ආවරියො. දුතියවාරෙ අත්තතො

වසනටියානත්තා විසුං පුවඡිතඛිබ්බෙව, තස්මා වුත්තං එතං “පරිච්ඡින්නභික්ඛො වා ගාමො”ති. බහුසු පොත්ථකෙසු දුට්ඨාපි යුජ්ජති.

අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා

362-4. පඤ්චමෙ අනුමොදනත්ථාය නිසින්නෙ. “මනුස්සානං පරිච්ඡින්නානත්ති යත්ථ මනුස්සා සපුත්තදාරා ආවසිත්වා දෙන්ති”ති ලිඛිතං. ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ ආගන්තුකාචාසිකගමිකානුමොදනභත්තග්ගපිණ්ඩවාරිකාරඤ්ඤකසෙනාසනජන්තා සරච්චවකුට්ඨපජ්ඣාචරියසද්ධිවිහාරිකත්තෙවාසිකවත්තානි වුද්දස මහාවත්තානි නාම. අග්ගභිත්තග්ගභණෙන ගණියමානානි අසීති ඛන්ධකවත්තානි නාම භොන්ති.

වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනා

පාතිමොක්ඛුද්දෙසයාවනකථාවණ්ණනා

383-4. “නන්දිමුඛි”ති ලිඛිතං. ආයතකෙනෙවාති ආදිමිහි එව. යන්ති යස්මා. සවන්තියො මහානදියො. “මහන්තභූතාන”න්ති පායො. පත්තානි පත්වා. “සමුලිකාය යපෙති අකතායා”ති යපනකස්ස සඤ්ඤාමූලවසෙන වුත්තං. තං වත්ථුං අවිනිච්ඡිනිත්වාප පරිසා වුට්ඨාති.

අත්තාදානඅභිගකථාවණ්ණනා

398-9. “අත්තාදානන්ති සයං පරෙහි වොදිතො අත්තානං සොධෙතුං අනාදියිත්වා පරෙසං විජ්ජට්ඨන්තිං දිස්වා සාසනං සොධෙතුං අත්තනා ආදිතඛිබ්බ”න්ති ලිඛිතං. වස්සාරත්තොති වස්සකාලො. සජ්ජට්ඨාසොති ආකඨ්ඨනසුත්තොති අධිජ්ජායො.

401. උපදහාතඛිබ්බොති උජ්ජාදෙතඛිබ්බො, විජ්ජට්ඨාරමුඛෙන ධාරෙතඛිබ්බොති අධිජ්ජායො.

පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනා

මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථාවණ්ණනා

402-3. සුනෙහීති සුනෙහි. “සෙතට්ඨිකා නාම රොගජාතී”ති පාළි. “සෙතට්ඨිකා”ති අට්ඨකථා. “පටිසම්භිදාපත්තඛිණාසවග්ගභණෙන කුමානානිපි

ගහිතානෙව භොන්ති. න හි නිජ්ඣානිකානං සබ්බජ්ජකාරා සම්පත්ති ඉජ්ඣති” ති ලිඛිතං.

භික්ඛුනි උපසම්පදානුජානනකථාවණ්ණනා

404. යදග්ගෙන යං දිවසං ආදිං කත්වා. තදෙවාති තස්මිං එව දිවසෙ.
“අනුඤ්ඤත්තියා” ති පාඨො. “අනුපඤ්ඤත්තියා” ති න සුන්දරං.

405. “පටිග්ගණ්හාමි යාවජීවං අනතික්කමනියො” ති වත්වා ඉදානි කිං කාරණා වරං යාවතීති වෙ? පරුපවාදවිච්ඡින්නත්ථං. දුබ්බද්ධිනො හි කෙච්චි වදෙය්‍යුං
“මහාපජාපතියා පඨමං සම්පට්ච්ඡින්නත්තා උභතොසඬ්ඝස්ස යථාචුඬ්ඝඅභිවාදනං න ජානං. ගොතමී වෙ වරං යාවෙය්‍ය, භගවා අනුජානෙය්‍යා” ති.

408. විමානෙත්වාති අපරජ්ඣත්වා.

410-3. කම්මජ්ජත්තායොපිති කම්මාරහාපි. ආපත්තිගාමිනියොපිති ආපත්තිං ආපන්නායොපි. ද්වෙ තිස්සො භික්ඛුනියොති ද්විහි තිහි භික්ඛුනිහි.
“මනොසිලිකායා” ති පාඨො.

420. “තෙන ව භික්ඛු නිමන්තෙතබ්බො” ති සාමිච්චසෙන චුත්තං.

422-3. “අනුජානාමි...පෙ.... තාවකාලික” ත්ති පුග්ගලිකං සන්ධාය චුත්තං, න සඬ්ඝිකත්ති ආවරියො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උතුනියා කට්ඨස්සත්තක” ත්ති වචනතො භික්ඛුස්ස විනිබන්ධං කට්ඨස්සත්තකං න වට්ටති. පග්ගරන්ති විසවිණා. වෙපුරිසිකා මස්සදායී.

425. තයො නිස්සයෙති රුක්ඛමූලඤ්ඤි සා න ලහති.

426. භත්තග්ගෙ සවෙ දායකා භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස භුත්තවතො චතුපච්චයෙ දාතුකාමා භොන්ති, යථාචුඬ්ඝමෙව.

427. විකාලෙති යාව විකාලෙ භොන්ති, තාව පචාරෙසුන්ති අත්ථො.
අජ්ජත්තනාති අජ්ජත්තනා.

428. අනුවාදන්ති ඉස්සරියට්ඨානං. ඉදං සබ්බං “අජ්ජත්තග්ගෙ ඔවටො භික්ඛුනීනං භික්ඛුසු වචනපථො” ති පඤ්ඤත්තස්ස ගරුධම්මස්ස විනික්කමආපත්තිපඤ්ඤාපනත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤා යෙසං ගරුධම්මානං පටිග්ගභණ්ණන භික්ඛුනීනං උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා, තෙසං විනික්කමෙ අනුපසම්පන්නාව සියාති ආසඬ්ඝා භවෙය්‍ය.

429. ඉත්ථිසුත්තෙනාති ඉත්ථිහි ගාවිආදිහි ධුරට්ඨානෙ යුත්තෙන.
 පුරිසන්තරෙතාති පුරිසෙන අන්තරිකෙන. “පුරිසදුනියෙනා”ති ලිබ්තං,
 පුරිසසාරථිනාති අධිප්පායො. “බාළුහතරං අඵාසු”ති වචනතො ගිලානාය
 වට්ටතිවචෙව සිද්ධං, භගවන්තං ආපුච්ඡිත්වා අනුඤ්ඤාතට්ඨානෙ
 උපසම්පජ්ජිස්සාමිති අධිප්පායො.

430. සා කෙනවිදෙව අන්තරායෙනාති සබ්බන්තරායසඬගහනවචනං, තස්මා තං
 න අන්තරායං කිත්තෙන්වා, චුත්තන්තරායෙන “රාජන්තරායෙනා”ති
 සාධෙනබ්බන්ති ආවරියො.

431-2. “නවකම්මන්ති කත්වා ‘එත්තකාති වස්සාති වසතු’ති අපලොකෙන්වා
 සඬ්ඝිකභූමිදාන”න්ති ලිබ්තං. “සාගාර”න්ති චුත්තත්තා
 අගාරපටිසංයුත්තරහොනිසජ්ජස්සික්ඛාදිවජ්ජිතාති කෙවි, යුත්තමෙතං. කස්මා?
 “සභාගාරසෙය්‍යාමත්තං යපෙත්වා”ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා. “අනුජානාමි,
 හික්ඛවෙ, පොසෙතු”න්ති වචනතො පොසනායුත්තකම්මං සබ්බං වට්ටති මාතුයා, න
 අඤ්ඤෙසං. වසිතුං වෙ න සක්කොති දුතියං විනා, සම්මන්තිත්වාද දාතබ්බා තාය
 ඉති නො මති. කිත්තකං කාලං? වසිත්වා වෙ දුතියා ගන්තුමිච්ඡති, අඤ්ඤං
 සම්මන්තිතුං යුත්තාව. සා විජාතා ලභෙති ආවරියො.

434. “ඉදං ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං වට්ටතීති එකතො වා උභතො වා අවස්සවෙ
 සතිපි වට්ටතී”ති ලිබ්තං. “කෙසච්ඡෙදාදිකං කම්මං අනුජානාමි සාදිතුං” ඉවිචෙව
 චුත්තත්තා චුත්තං “තදඤ්ඤෙසාදිතු”න්ති. “කෙසච්ඡෙදාදිකං කම්මං අනුජානාමි,
 හික්ඛවෙ”ති අවත්වා එත්තකං යස්මා “සාදිතු”න්ති භාසිතං, තස්මා සා විචිකිච්ඡාය
 උභතොපි අවස්සවෙ අපි පාරාජිකබ්බෙන්තෙ සා පාරාජිකං ඵුසති. ඉති
 අට්ඨකථාස්ථෙතං සබ්බාසුපි විනිච්ඡිතං. ඔදිස්සකාහිලාපො හි අඤ්ඤථා
 නිබ්බිසෙසතො තං පමාණං. යදි තථා හික්ඛුස්ස කජ්ජති විචිකිච්ඡා.

කාලමොදිස්ස නං පදං, න සත්තොදිස්සකඤ්ඤි තං;
 අථ හික්ඛුනියා එව, කාලමොදිස්ස භාසිතං.

එවං පාරාජිකාපත්ති, සිථිලාව කතා සියා;
 සබ්බසො පිහිතං ද්වාරං, සබ්බපාරාජිකස්මිත්ති.

නිරත්ථකභාවතො, උබ්භජාණුමණ්ඩලෙ;
 තස්මා න සාදියන්තීති, නිදානවචනක්කමං.

නිස්සාය සත්ථුනා චුත්තං, සාදිතුන්ති න අඤ්ඤථා;
 අත්තතො පණ්හිසම්ඵස්සං, සාදිතුං යෙන වාරිතං.

අපි පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ, කථං ද්වාරං දදෙය්‍ය සො;
 තථාපි බුද්ධපුත්තානං, බුද්ධභාසිතභාසිතං.

වචනඤ්ච සමානෙන්තො, නො චෙන්ථ යුත්තිකථා ධීරා;
කෙසච්ඡෙදාදිකම්මස්ස, අවස්සං කරණියතො.

චිත්තස්ස වාතිලොලත්තා, ගණස්ස ච අධිගසම්පදා-
භාවා භික්ඛුනීනං මහෙසිනා, රක්ඛිතුඤ්ච අසඬකත්තා;
නනු මොදිස්සකං කතන්ති.

භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනා නිවර්තනා.

11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සඬගීතිනිදානකථාවණ්ණනා

437. ඡින්නපාතන්ති භාවනපුංසකං, තෙනාකාරෙන පතන්තිති අත්ථො.
උපද්ද්වතා ච මයං භොමාති අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං, අභුම්භාති අත්ථො. අථ වා
තස්මිං සති භොම. “පඤ්ච භික්ඛුසතානී”ති ගණනවසෙන වත්ථා “වස්සං
වසන්තා”ති පුග්ගලනිද්දෙසො කතො.

බුද්දානුබුද්දකකථාවණ්ණනා

443. “වස්සිකසාරිකං අක්කමිත්ථා”ති වචනතො භගවතො චතුත්ථවීරමපි
අත්ථීති සිද්ධං. තෙනෙවාහ වීරක්ඛන්ධකෙ “චතුත්ථං වීරං පාරුපී”ති.

444. “අපිච යථෙව මයා”තිආදි සඬගීතියා අග්ගහණාධිප්පායවසෙන චුත්තං,
කිත්තු සුසඬගීතා ආවුසො ථෙරෙහි ධම්මො ච විනයො ච. අපිචාහං නාම තථෙවාහං
ධාරෙස්සාමීති යථෙව මයා භගවතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං, තථෙව
ථෙරෙහි භගවතා සයමෙව එතදග්ගං ආරොපිතෙහි, තස්මා සුසඬගිතා සඬගීතීති
චුත්තං භොති.

බ්‍රහ්මදණ්ඩකථාවණ්ණනා

445. “ත්ථංයෙව ආණාපෙහී”ති එත්තකමෙව චුත්තං, ථෙරා පන බ්‍රහ්මදණ්ඩං
කත්ථා චුත්තංයෙව “ඡන්නස්සා”තිආදිමාහංසුති වෙදිතඛ්ඛං. එත්ථ ච
ආනන්දත්ථෙරො විය අඤ්ඤොපි සඬසෙන ආණත්තො භික්ඛු බ්‍රහ්මදණ්ඩකතෙන
භික්ඛුනා ආලපිතුං ලහති, න අඤ්ඤො. උප්පවනිකායාති පටිසොතගාමිනියා. ආගමා
නු බො ඉධ ආගමා නු බ්විධ. ආගමා බො ඉධ, තෙ ඔරොධා ඉධ ආගමා බො.
“හිසිච්ඡවීති හිසිත්ථවිකා”ති ලිඛිතං. සඬබ්බෙවීමෙහි සඬබ්බෙව. කුලචං ගමෙන්නීති
නිරත්ථකවිනාසං ගමෙන්නී. කුච්ඡතො ලචො කුලචො, අනයවිනාසොති චුත්තං
භොති. ඉමාය බො පන “ධම්මවිනයසඬගීතියා”ති වත්තඛ්ඛෙ විසෙසෙන විනයස්ස
සාසනමූලභාවදස්සනත්ථං, තස්මිං ධීතෙ සකලසාසනධීතිසිද්ධිපනත්ථඤ්ච “ඉදං

වෙලා කප්පති, ඉදං වෙලා න කප්පති” ති වත්ථුස්මිං ආරද්ධත්තා, ඉමිස්සා ව පරියත්තියා විනයපිටකත්තා “විනයසඬ්ඨිතියා” ති ඉධ චුත්තං.

පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

දසවත්ථුකථාවණ්ණනා

446. නික්ඛිත්තමණිසුචණ්ණාති සික්ඛාපදෙනෙව පටික්ඛිත්තමණිසුචණ්ණා. තත්ථ මණිග්ගහණෙන සබ්බං දුක්ඛට්ඨත්ථු, සුචණ්ණග්ගහණෙන සබ්බං පාවිත්තියවත්ථු ගහිතං හොති. භික්ඛග්ගෙන භික්ඛුගණනායාති චුත්තං හොති.

447. මහිකාති භිමං. පොසාති සත්තා. සරජාති සකිලෙසරජා. මගාති මගසදිසා. තස්මිං තස්මිං විසයෙ, හවෙ වා නෙතීති නෙත්ති, තණ්හායෙනං අධිවචනං, තාය සහ වත්තන්තීති සනෙත්තිකා.

450-2. අහොගඬිගොති පබ්බතස්ස නාමං. අනුමානෙස්සාමාති පඤ්ඤාපෙස්සාම. ආසුතාති සජ්ජිතා, “අසුත්තා” ති වා පායො, අනාවිලා අපක්කා තරුණා.

453. උජ්ජවිංසු පටිසොතෙන ගච්ඡිංසු.

455. අප්පෙව නාමාති සාධු නාම. මූලා දායකා පෙසලකා. “කුල්ලකච්ඡාරොනාති බුද්දකච්ඡාරොනා” ති ලිඛිතං. රූපාවතාරත්තා කුල්ලකච්ඡාරො නාම. කථං පනෙතං පඤ්ඤායති, යෙන සන්තිධිකතං යාවජ්චිකං යාවකාලිකෙන තද්වුපටිග්ගහිතෙන සම්භින්නරසං තද්වුපටිග්ගහිතසඬ්ඨියං ආගන්ත්වා සන්තිධිකතාමිසසඬ්ඨියමෙව ගච්ඡති? චුච්චනෙ – “යාවකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජ්චිකං තද්වුපටිග්ගහිත” ත්ති වචනනො පුරෙපටිග්ගහිතං යාවජ්චිකං තද්වුපටිග්ගහිතෙනාමිසෙන වෙ සම්භින්නං, පුරෙපටිග්ගහිතසඬ්ඨියමෙව ගච්ඡති සිද්ධං. අඤ්ඤො “සත්තාහකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජ්චිකං පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පති” ති (මහාව. 305) චුත්තට්ඨානෙ විස ඉධාපි “යාවකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජ්චිකං පටිග්ගහිතං කාලෙ කප්පති” ති වදෙය්, තඤ්චාචුත්තං. තස්මා පුරෙපටිග්ගහිතං තං ආමිසසම්භින්නං ආමිසගතිකමෙවාති වෙදිතබ්බං. ගණ්ඨිපදෙ පන “සන්තිධිකාරකං බාදනීයං වා භොජනීයං වා” ති (පාවි. 253) චුත්තං. බ්‍යඤ්ජනමත්තං න ගහෙතබ්බං.

457. ඉධාති ඉමස්මිං පායෙ. “කාලෙ කප්පති, විකාලෙ න කප්පති” ති (මහාව. 305) චුත්තවචනමත්තෙන ‘විකාලෙ කප්පති’ ති විකාලභොජනපාවිත්තියං ආවහං හොතීති අත්ථො, ‘න කප්පති’ ති සන්තිධිභොජනපාවිත්තියං ආවහං හොතීති අත්ථො, යදි සම්භින්නරසං අජ්ජපටිග්ගහිතමිපි යාවජ්චිකන්ති අත්ථො” ති ලිඛිතං.

සුත්තවිභවගෙහි මාතිකාසඬ්ඛානෙ සුත්තෙ ව තස්ස පදභාජනීයසඬ්ඛානෙ විභවගෙ
වාති අත්ථො. ඉදං ආගතමෙව. කතරන්ති? “අතික්කාමයතො ඡෙදනක”න්ති ඉදං.

තිවිදත්ථිපමාණඤ්චෙ, අදසං තං නිසිදනං;
නිසිදනං කථං භොති, සදසං තඤ්චි ලක්ඛණං.

තිවිදත්ථිපමාණං තං, දසා තත්ථ විදත්ථි චෙ;
තංනිසිදනනාමත්තා, තස්මිං ඡෙදනකං සියා.

අනිසිදනනාමමිහි, කථං ඡෙදනකං භවෙ;
ඉති චෙ නෙව චත්තඛිඛං, නිසිදනවිදත්ථිනො.

කප්පතෙ සදසාමත්තං, නිසිදනමිති කාරණං;
කථං යුජ්ජති නො චෙතං, නිසිදනස්ස නාමකං.

නිසිදනන්ති චුත්තත්තා, පමාණසමතික්කමා;
තස්සානුමතිහෙතුත්තා, තත්ථ ඡෙදනකං භවෙ.

ජාතරූපකප්පෙ —

ජාතරූපං පටික්ඛිත්තං, පුග්ගලස්සෙව පාළියං;
න සඬ්ඝස්සාති සඬ්ඝස්ස, තඤ්චෙ කප්පති සඛ්ඛසො.

විකාලභොජනඤ්චාපි, පුග්ගලස්සෙව වාරිතං;
න සඬ්ඝස්සාති සඬ්ඝස්ස, කප්පතීති කථං සමං.

සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චූළවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

පරිවාරවණ්ණනා

සොළසමභාවාරවණ්ණනා

පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනා

1-2. සිලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසඬ්ඛාතස්ස
ධම්මක්ඛන්ධසරීරස්ස සාසනෙති අත්ථො. පරිවාරොති සඬ්භං යො සමාරුළ්භො,
තස්ස පරිවාරස්ස. විනයභූතා පඤ්ඤත්ති විනයපඤ්ඤත්ති. “පඤ්ඤත්තිකාලං
ජානතා”ති දුක්ඛයවසෙන චත්වා පුන සුත්තන්තනයෙන චත්තුං “අපිච

පුබ්බෙනිවාසාදීහී”ති වුත්තං. තත්ථ පස්සනං නාම දස්සනත්තා දිබ්බවක්ඛුතා යොජිතං පටිවෙධඤාණදස්සනං. දෙසනාපඤ්ඤාය පස්සතාති ආසයානුසයාදිකෙ. පුච්ඡායාති සත්තම්. පුනපි එත්ථාති පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ. මිච්ඡාදිට්ඨිති නත්ථිකදිට්ඨි අන්තග්ගාහිකදිට්ඨි. “ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තාති”ති වචනතො ඉමානි ඡ සික්ඛාපදානි යපෙත්වා සෙසා ආචාරවිපත්ති නාමාති වෙදිතබ්බං. කායෙන පන ආපත්තිං ආපජ්ජතීති එත්ථ “පුබ්බභාගෙ සෙවනවිත්තමඛිගං කත්වා කායද්වාරසඬ්ඛාතං විඤ්ඤත්තිං ඡනයිත්වා පවත්තවිත්තුජ්ජාදසඬ්ඛාතං ආපත්තිං ආපජ්ජති, කිඤ්චාපි විත්තෙන සමුට්ඨාපිතා විඤ්ඤත්ති, තථාපි විත්තෙන අධිජ්ජෙතස්ස අත්ථස්ස විඤ්ඤත්තියා සාධිතත්තා ‘කායද්වාරෙන ආපජ්ජතී’ති වුත්ත”ත්ති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං, න භණ්ඩනාදිත්තයවුපසමං. ආපාණකොට්ඨකත්ති ජීවිතපරියන්තං කත්වා. පොරාණකෙහි මහාථෙරෙහීති සිහළදීපෙ මහාථෙරෙහි පොත්ථකං ආරොපිතකාලෙ යපිතාති අත්ථො. “චතුත්ථසඬ්ඛිතිසදිසා පොත්ථකාරුළුභසඬ්ඛිති අහොසී”ති වුත්තං.

මහාවිහඬිගෙ පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කතාපත්තිවාරාදිවණ්ණනා

166. කතාපත්තිවාරෙ “සඬ්ඝිකං මඤ්චං වා”තිආදි අජ්ඣොකාසත්තා විහාරබ්භන්තරෙපි ආපජ්ජනතො ලෙඬ්චුපාතාතික්කමවසෙන වුත්තං. දුතියෙ සෙය්‍යං සන්ථරිත්ථාති අබ්භන්තරෙ සන්ථරිතභාවතො විහාරතො බහිගමනෙපි තංදිවසානාගමෙ ආපජ්ජනතො “පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙති”ති වුත්තං.

171. සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙත්තො වතස්සො ආපත්තියොති එත්ථ කිඤ්චාපි තස්මිං සික්ඛාපදෙ තිරව්ඡානගතපාණොව අධිජ්ජෙතො, අථ බො පාණොති වොහාරසාමඤ්ඤතො අත්ථුද්ධාරවසෙන “වතස්සො”ති වුත්තං. එස නයො අඤ්ඤෙසුපි එවරුපෙසු යානෙසු.

173. විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනෙ “පයමං පාදං පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා’ති වුත්තත්තා උපවාසෙ නාපජ්ජති, පරික්ඛෙපං අතික්කමිත්ථාව ආපජ්ජතීති සිද්ධමෙවා”ති වදන්ති.

193. පච්චයවාසෙ පුරිමවාරතො විසෙසො අත්ථියෙව, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො කති ආපත්තියො ආපජ්ජතී”ති වුත්තෙ ඡතුමට්ඨිකස්සොකාසො න ඡාතො, ඉධ පන “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවනපච්චයා”ති වුත්තෙ පුග්ගලනිද්දෙසාභාවා ඡතුමට්ඨිකඤ්ච පටිට්ඨං, එවං විසෙසො අත්ථි. තථා එවරුපෙසු යානෙසු.

මහාවිහඬිගෙ ව හික්ඛුනිවිහඬිගෙ සොළසමහාවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා

257. අනන්තාති අත්තවිරහිතා “අලවණභොජන” න්තිආදීසු විය.

කරුණාසීතලභාවෙන චන්දසදිසො. කිලෙසතිමිරප්පහානතො ආදිවිවො. යස්මා තෙ දෙසයන්ති, තස්මා අභිගිරසොපි. පිටකෙ තීණි දෙසයි තෙසං අඤ්ඤතරත්තාති අත්ථො. විනයො යදි තිට්ඨති, එවං පටිපත්තිසද්ධම්මාදි නීයති පවත්තතිති අත්ථො. අයං පන කථං තිට්ඨතිති? ආහ “උභතො වා” තිආදි. පරිවාරෙන ගන්ථිතා තිට්ඨන්තිති අත්ථො. තස්සෙව පරිවාරස්ස සුත්තෙ. නියතසමුට්ඨානං කතං, වුත්තන්ති අධිප්පායො. අසම්භින්නසමුට්ඨානානි අසඬකරසමුට්ඨානානි, අඤ්ඤෙහි අසදිසසමුට්ඨානානිති අත්ථො. යස්මා පරිවාරෙ සති විනයො තිට්ඨති, විනයෙ සති සද්ධම්මො තිට්ඨති, යස්මා සමුට්ඨානානි ව සුත්තෙ දිස්සන්ති, තස්මා සික්ඛෙති අත්ථො. “ධම්මකාමො සුපෙසලො” ති පරිවාරෙ ගාරවජනනත්ථං වුත්තං. තත්ථාති “දිස්සන්ති” ති තත්ථ. “එකෙන සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාතීති පයමපාරාජිකං එකෙන සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාතී” ති වුත්තං. පාළියඤ්ඤි නිද්දිට්ඨසමුට්ඨානඤ්ඤ ව දිස්සති. “තස්සෙව පරිවාරස්ස, සමුට්ඨානං නියතො කත” න්ති වුත්තං පුරිමනයෙති අත්ථො. යථාඤ්ඤායන්ති යථාභූතං. “සඤ්චරිත්තාභාසනඤ්චා” ති පායො. “සඤ්චරිත්තානුභාසනඤ්චා” තිපි අත්ථි. නයවජ්ජෙහි විනයවජ්ජෙහිති අත්ථො.

පයමපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

258. නානුබන්ධෙ පවත්තිනිත්ති “යා පන භික්ඛුනී වුත්ථාපිතං පවත්තිනිං ද්වෙ වස්සානි නානුබන්ධෙයා” ති වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අයං පායො එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු න දිස්සති. ඡසත්තති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානා.

දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

259. “කුක්කුච්චං චීවරං දත්ථාති කුක්කුච්චුප්පාදනඤ්ච ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං දත්ථා ඛියනඤ්ච චීවරං දත්ථා ඛියනඤ්චා” ති පායො. “දත්ථා” ති උප්පටිපාටියා වුත්තං, තස්මා “කුක්කුච්චං ධම්මිකං දත්ථාති පායො සුන්දරො” ති වදන්ති, විවාරෙත්ථා ගහෙතබ්බං.

269. අකතන්ති අභිනවං.

අත්තරපෙය්‍යාලං

කතිපුච්ඡාචාරවණ්ණනා

271. පටිනිද්දෙසන්ති පුනප්පුනං නිද්දිසනං. ආපත්තික්ඛන්ධෙහි විනිතානි සංවරානීති අත්ථො. එතෙහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි. “ආරකා” ති නිවත්තිඅත්ථෙත වුත්තත්තා තං පුන සරූපෙන වත්තුකාමො “භුසා වා” ති ආහ. “ගෙහං ධුමෙන පුණ්ණං ආධුමිත” න්තිආදීසු විය රාගාදිවෙරං මණති විනාසෙති. එතායාති විරතියා. වෙල වලනෙ. නිය්‍යානං මග්ගං සිනොති බන්ධනීති සෙතු. “සෙතුසාතොති විනික්කමපටිපක්ඛභූතා විරති, තදත්ථනිබ්බත්තිකරවිත්තුප්පාදො වා” ති වුත්තං.

“ධම්මස්සවනග්ගන්ති ධම්මං සුඤ්ඤානං සමුභ”න්ති ලිඛිතං. සචෙ න ගච්ඡති,
වික්ඛිත්තො වා නිසීදති. කායප්පාගබ්භියං කායදුච්චරිතං. “පමාදෙ”ති වත්ථා
තදත්ථං දස්සෙතුං “සතිවිප්පවාසෙ”ති වුත්තං.

272-3. සපරසන්තානෙ වාති සසන්තානෙ වා පරසන්තානෙ වා. තථා විවදන්තා
පනාති හෙදකරවත්ථුනි නිස්සාය විවදන්තා. උභයෙහිපීති ථෙරනවෙහි. නන්ති
මෙත්තං කායකම්මං. යෙසං පුග්ගලානං පියං කරොති, තෙසං
මෙත්තාකායකම්මසඬාතො ධම්මො. එත්තකන්ති ආමිසවිහත්තිදස්සනං. අසුකස්ස
වාති පුග්ගලවිහත්තිදස්සනං. “දුස්සීලස්ස අදාතුම්පි වට්ටති”ති වුත්තන්තා එව
අලජ්ජිපරිභොගො වාරිතො. සබ්බෙසං දාතබ්බමෙවාති සන්තිට්ඨානෙන
අජානන්තෙන විභාගං අකත්වා දාතබ්බභාවං දීපෙතීති එකෙ. “සබ්බෙසං
දාතබ්බමෙවා”ති වුත්තං අට්ඨකථාසු. තත්ථ “අලජ්ජිඋක්ඛිත්තකානං
පරිභොගසීසෙන සහත්ථා න දාතබ්බං, දාපෙතබ්බන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. විචිතිත්වා
දානං විවෙය්‍ය දානං. යස්මා අයං විසෙසො කාතබ්බොයෙවාති අයං කරොති, තස්මා
පුග්ගලවිභාගො න කතොති සම්බන්ධො. පකතිවණ්ණෙන විසභාගවණ්ණෙන.
“ඉදං නාම ආපන්නො”ති පරෙහි අපරාමසිතබ්බතො අපරාමට්ඨාති. අනුලොමෙහි
ගහිතසඬාරාරම්මණෙහි නිබ්බානාරම්මණං කත්වා නිය්‍යාති.

ඡආපත්තිසමුට්ඨානවාරාදිවණ්ණනා

276. “පට්ඨමෙන ආපත්තිසමුට්ඨානෙන දුබ්භාසිතං ආපජ්ජෙය්‍යාති න භීති
වත්තබ්බ”න්ති වුත්තං වාචාවිත්තවසෙනොපජ්ජිතබ්බතො.

277. කුට්ඨං කරොතීති එත්ථ සඤ්චරිත්තමවත්වා
දුක්කට්ඨුල්ලවිවයසඬාසාදිසෙසානං එකස්මිං වත්ථුස්මිං පටිපාටියා
උප්පත්තිදස්සනත්ථමිදං වුත්තං. න හි සඤ්චරිත්තෙ එව ආපජ්ජති. “ඉමිනා පන
නෙයෙන සබ්බත්ථ පටිපාටියා අග්ගහණෙ කාරණං වෙදිතබ්බ”න්ති වුත්තං.

283. විවෙකදස්සිනාති තදඬගවිවෙකාදිපඤ්චවිධවිවෙකදස්සිනා.

284. අත්තනො දුට්ඨුල්ලන්ති සඬාසාදිසෙසං.

288. විවාදාධිකරණපච්චයාති අඤ්ඤෙහි, අත්තනා වා පුබ්බභාගෙ
ආපන්නපච්චයාති අත්ථො. ඔමසතීති “අයං ධම්මො, අයං චිත්තයො”ති විවදන්තො
“ත්ථං කිං ජානාසී”තිආදිනා ඔමසති. තීහි සමට්ඨෙහි
සම්මුඛාවිනයපටිඤ්ඤාතකරණනිණවත්ථාරකෙහි. “සම්මුඛාවිනයඤ්ඤෙත්ථ
සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බතො ‘සම්මුඛාවිනයෙන වෙව පටිඤ්ඤාතකරණෙන වා’තිආදිනා
ද්විතීයෙ යොජිතං. එස නෙයො සබ්බත්ථා”ති වුත්තං.

291. ධපෙත්වා සත්ත ආපත්තියොති එත්ථ “කිඤ්චාපි අවසෙසා නත්ථී, තථාපි
පටිපාටියා පාටවජනනත්ථං පුච්ඡා කතා”ති වුත්තං.

අන්තර්පෙයාලං නිට්ඨිතං.

සමථහෙදවණ්ණනා

අධිකරණපරියායවාරාදිවණ්ණනා

293-4. ලොභකාරණා විවාදනතො “ලොභො පුබ්බභිගමො”ති වුත්තං. එවං සෙසෙසු. යානානීතිආදීනි කාරණවෙවචනානි. කාරණඤ්ඤි නිට්ඨන්ති එත්ථානි යානං, වසන්ති එත්ථානි වත්ථු, භවන්ති එත්ථානි භූමීති වුච්චති. කෙ නිට්ඨන්ති වසන්ති භවන්ති වානි? විවාදාධිකරණාදයො. කුසලාකුසලාඛ්‍යාකතචිත්තො හුත්වා විවාදනතො “නව හෙතු”ති වුත්තං. කොධතො හොති උපනාහීතිආදීනි ද්වාදස මූලානි. අක්කොසන්තෙන හි වතුසු විපත්තීසු එකෙන අනුවදනතො “වතස්සො විපත්තියො යානානී”ති වුත්තං. චුද්දස මූලානීති විවාදාධිකරණෙ වුත්තා ද්වාදස, කායො, වාචා ව.

295-6. සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා යානානීති එත්ථ “ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡාදෙන්තස්ස යා ආපත්ති හොති, තස්සා ආපත්තියා පුබ්බෙ ආපත්තා ආපත්ති යානං හොති”ති වුත්තං. “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසලන්ති වචනතො නත්ථි ආපත්තාධිකරණස්ස කුසලහෙතු, කුසලචිත්තං පන අභිගං හොති”ති ලිඛිතං. වත්තාරි කම්මානි යානානීති එත්ථ “එවං කත්තබ්බන්ති ධීතපාළි කම්මං නාම. ‘යථාධීතපාළිවසෙන කරොන්තානං කිරියා කිච්චාධිකරණං නාමා’”ති වුත්තං, “පාළිඅනුසාරෙන පටිකාතබ්බලක්ඛණං වා කම්මං. තථෙව කරණං කිච්චාධිකරණ”න්ති ව. ඤත්තිඤ්ඤිත්තිදුතියඤ්ඤිත්තිවතුත්ථකම්මානි ඤත්තිතො ජායන්ති, අපලොකනකම්මං අපලොකනතො, “කිච්චාධිකරණං එකෙන සමථෙන සම්මති සම්පජ්ජන්ති අත්ථො”ති ලිඛිතං. සියුන්ති හොන්ති. කථඤ්ච සියාති කථං හොති. විවාදාධිකරණස්ස ද්වෙති තෙ ද්වෙ යිපෙත්වා අඤ්ඤෙහි න සම්මති.

297. සාධාරණානි තං සමෙතබ්බා.

298. තබ්බාගියානි තංකොට්ඨාසා.

299. එකාධිකරණං සබ්බෙ සමථා සමග්ගා හුත්වා සමෙතුං භබ්බානි පුච්ඡන්තො “සමථා සමථස්ස සාධාරණා”ති ආභ. සමථා සමථස්සා සියා සාධාරණා සියා අසාධාරණා.

300. සමථා සමථස්ස තබ්බාගියවාරෙපි එසෙව නයො.

301. ඉමෙ සමථා සමථා, න සම්මුඛාවිනයොති අත්ථො.

302. “සමථා විනයො” තිපි වුවවති, තස්මා විනයො සම්මුඛාවිනයොති විනයවාරො උද්ධටො සියා. න සම්මුඛාවිනයොති සම්මුඛාවිනයං යපෙත්වා සතිවිනයාදයො සෙසසමථා.

303. සඨසස්ස සම්මුඛා පටිඤ්ඤානෙ තං පටිජානනං සඨසස්ස සම්මුඛතා නාම භොතීති “තස්ස පටිජානනවිත්තං සන්ධාය ‘සම්මුඛාවිනයො කුසලො’ තිආදි වුත්ත” න්ති වදන්ති. නත්ථි සම්මුඛාවිනයො අකුසලොති “ධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛතාහි තිවඬගිකො සම්මුඛාවිනයො එතෙහි විනා නත්ථි. තත්ථ කුසලවිත්තෙහි කරණකාලෙ කුසලො, අරහන්තානං කරණකාලෙ අඛ්‍යාතතො, එතෙසං අකුසලපටිපක්ඛත්තා අකුසලස්ස සම්භවො නත්ථි, තස්මා ‘නත්ථි සම්මුඛාවිනයො අකුසලො’ ති වුත්ත” න්ති ලිඛිතං. “යෙභ්‍යාසිකා අධම්මවාදීහි වූපසමනකාලෙ සලාකග්ගාභාපකෙ ධම්මවාදිමිහි කුසලා, ධම්මවාදිනමපි අධම්මවාදිමිහි සලාකග්ගාභාපකෙ ජාතෙ අකුසලා, සබ්බත්ථ අරහතො වසෙනෙව අඛ්‍යාතතතා, අනරහතො සඤ්චිච්ච සතිවිනයදානෙ සතිවිනයො අකුසලො, අමුල්භවිතයො අනුම්මත්තකස්ස දානෙ, පටිඤ්ඤාතකරණං මුල්භස්ස අජානනතො පටිඤ්ඤායකරණෙ, තස්සපාපියසිකා සුද්ධස්ස කරණෙ, තිණුවත්ථාරකං මහාකලභෙ, සඤ්චිච්ච කරණෙ ව අකුසල” න්ති ලිඛිතං.

යත්ථවාරප්‍රච්ඡාචාරවණ්ණනා

304. ලබ්භතීති ප්‍රච්ඡා.

සමථවාරවිස්සජ්ජනාවාරවණ්ණනා

305. යස්මිං සමයෙ සම්මුඛාවිනයෙන වාතිආදි තස්සා විස්සජ්ජනං. යස්මිං සමයෙ සම්මුඛාවිනයෙන ව යෙභ්‍යාසිකාය ව අධිකරණං වූපසම්මති, තස්මිං සමයෙ යත්ථ යෙභ්‍යාසිකා ලබ්භති, තත්ථ සම්මුඛාවිනයො ලබ්භතීති එවං සබ්බත්ථ සම්බන්ධො. යත්ථ පටිඤ්ඤාතකරණං ලබ්භති, තත්ථ සම්මුඛාවිනයො ලබ්භතීති එත්ථ එකං වා ද්වෙ වා බහු වා ආපත්තියො ආපන්නො භික්ඛු “ඉමං නාම ආපත්තිං ආපන්නොසි” ති ප්‍රච්ඡිතො “ආමා” ති ආපත්තිං පටිජානාති, ද්වෙපි ලබ්භන්ති. තත්ථ සඨසසම්මුඛතා ධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛතාහි එවං වුත්තසම්මුඛාවිනයෙ සඨසස්ස පුරතො පටිඤ්ඤාතං කතං වෙ, සඨසසම්මුඛතා. තත්ථෙව දෙසිතං වෙ, ධම්මවිනයසම්මුඛතායොපි ලද්ධා භොන්ති. අවිවදන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිජානන්ති වෙ, පුග්ගලසම්මුඛතා. තස්සෙව සන්තිකෙ දෙසිතං වෙ, ධම්මවිනයසම්මුඛතායොපි ලද්ධා භොන්ති. එකස්සෙව වා එකස්ස සන්තිකෙ ආපත්තිදෙසනකාලෙ “පස්සසි, පස්සාමි” ති වුත්තෙ තත්ථ ධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛතාසඤ්ඤිතො සම්මුඛාවිනයො ව පටිඤ්ඤාතකරණඤ්ච ලද්ධං භොති.

සංසට්ඨවාරාදිවණ්ණනා

306. අධිකරණානං වූපසමොච සමථො නාම, සො අධිකරණං විනා නත්ථි, තස්මා න ච ලබ්භා විනිභූජ්ජිත්වා නානාකරණං කාතුං.

309-310. සමථා සමථෙහි සම්මන්තීති එත්ථ සම්මන්තීති සම්පජ්ජන්ති. අධිකරණා වා පන සම්මන්ති වූපසම්මන්තීති අත්ථො, තස්මා “යෙභුයාසිකා සම්මුඛාවිනයෙන සම්මති”ති ඉමාය සම්මුඛාවිනයෙන සද්ධිං සම්පජ්ජති, න සතිවිනයාදීහි තෙසං තස්සා අනුපකාරත්තාති අත්ථො. සමථා අධිකරණෙහි සම්මන්තීති එත්ථ සමථා අභාවං ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

311. “සම්මුඛාවිනයො විවාදාධිකරණෙන න සම්මති”ති පාඨො. යෙභුයාසිකාය සමානභාවතො ච අවසානෙ “සම්මුඛාවිනයො න කෙනචි සම්මති”ති (පරි. 313) චුත්තත්තා ච සම්මුඛාවිනයො සයං සමථෙන වා අධිකරණෙන වා සමෙතබ්බො න භොතීති කත්වා චුත්තො. සතිවිනයො කිච්චාධිකරණෙන සම්මති. අමුල්භවිනයතස්සපාපියසිකතිණවත්ථාරකාපි කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති.

313. විවාදාධිකරණං කිච්චාධිකරණෙන සම්මතීති “සුඤ්ඤානං මෙ, භන්තෙ...පෙ.... පඨමං සලාකං නික්ඛිපාමි”ති එවං විවාදාධිකරණං කිච්චාධිකරණෙන සම්මති. අනුවාදාධිකරණආපත්තාධිකරණාපි කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති. “අකතං කම්මං දුක්කටං කම්ම’න්ති එවං කිච්චාධිකරණමපි කිච්චාධිකරණෙන සම්මතීති එවං පාඨො වෙදිතබ්බො”ති ලිඛිතං. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨීපදෙ “සමථා අධිකරණෙහි සම්මන්ති”ති එත්ථ යස්මා සබ්බෙ සමථා කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති, තස්මා ‘සමථා කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති’ති පාඨො ගහෙතබ්බො”ති චුත්තං.

314. විවාදාධිකරණං කතමං අධිකරණං සමුට්ඨාපෙතීති “නායං ධම්මො”ති චුත්තමත්තෙන කිඤ්චි අධිකරණං න සමුට්ඨාපෙති.

318-9. “කතමාධිකරණපරියාපන්න”න්ති පාඨො. විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණං භජතීති පඨමුප්පන්නවිවාදං පච්ඡා උප්පන්නො භජති. විවාදාධිකරණං ද්වෙ සමථෙ භජතීති “ඉමං වූපසමෙතුං සමත්ථා තුම්භෙ”ති වදන්තං විය භජති “මයං තං වූපසමෙස්සාමා”ති වදන්තෙහි විය ද්විති සමථෙහි සඬගහිතං.

සමථහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බන්ධකපුච්ඡාචාරවණ්ණනා

පුච්ඡාච්ඡස්සජ්ජනාවණ්ණනා

320. නිදානං නාම කාලඤ්ච නගරඤ්ච දෙසො ච භගවා ච. වත්ථුපුග්ගලාදි නිද්දෙසො. යානි තත්ථ උපසම්පදක්ඛන්ධකෙ “න, භික්ඛවෙ, උභනවිසතිවස්සො

පුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො” තිආදිනා නයෙන උත්තමානි පදානි චුත්තානීති සම්බන්ධො. සා සා තස්ස තස්ස පදස්ස ආපත්තීති චුච්චතීති යා “න, හික්ඛවෙ, උනවිසතිවස්සො පුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො” ති පදෙන පඤ්ඤත්තා ආපත්ති, සා තස්ස පදස්සාති අධිප්පායො. වම්මසංයුත්තෙති වම්මක්ඛන්ධකෙ.

එකුත්තරිකනයවණ්ණනා

එකකචාරවණ්ණනා

321. එකුත්තරිකනයෙ ආපත්ති ජානිතබ්බාති එත්ථ ආපත්ති නාම කිං පරමත්ථසභාවා, උදාහු න වත්තබ්බසභාවාති? න වත්තබ්බසභාවා. චුත්තඤ්ඤි පරිවාරෙ “වත්ථු ජානිතබ්බං, ගොත්තං ජානිතබ්බං, නාමං ජානිතබ්බං, ආපත්ති ජානිතබ්බා” ති එතෙසං පදානං විහඬිගෙ “මෙටුනධම්මොති වත්ථු ව ගොත්තඤ්ඤි. පාරාජිකන්ති නාමඤ්ඤිවෙව ආපත්ති වා” ති. නාමඤ්ඤි ගොත්තඤ්ඤි “නාමගොත්තං න ජීරතී” ති (සං. නි. 1.76) වචනතො සම්මුතිමත්තං, තස්මා “කුසලත්තිකච්චිමුත්තා න වත්තබ්බධම්මභූතා එකච්චා සම්මුති එවා” ති චුත්තං. යං පන චුත්තං සමථක්ඛන්ධකෙ “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකත” ත්ති (චූළව. 222), තං “විවාදාධිකරණං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකත” ත්ති (චූළව. 220) එත්ථ විය පරියායතො චුත්තං. අත්ථතො හි විවාදො නාම එකච්චො සම්මුතිවිසෙසො. යො චිත්තසමඬ්ඨිගිනො, සො “තං චිත්තපරියායෙන පන සියා කුසල” ත්තිආදි වොහාරලද්ධො, තථා ආපත්තාධිකරණමිපිති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව චුත්තං අට්ඨකථායං “ආපත්තිං ආපජ්ජමානො හි අකුසලචිත්තො වා ආපජ්ජති කුසලාබ්‍යාකතචිත්තො වා” ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා). අඤ්ඤථා සමථෙහි අධිකරණීයතා න සම්භවති. න හි සමථා කුසලාදිං අකුසලාදිං වා අධිකිච්චපවත්තන්ති, සමථවසෙන වා කුසලාදි සම්මති. න ව කුසලස්ස විවාදස්ස, අනුවාදස්ස වා කුසලාදිසමථෙහි වූපසමෙතබ්බතා ආපජ්ජතීති තෙසං අධිකරණමත්තමෙව න සම්භවෙය්‍ය, තස්මා අධිකරණානං, සමථානඤ්ඤි කුසලාදිභාවො පරියායදෙසනාය ලබ්භති, නො අඤ්ඤථා, තෙනෙව සම්මුඛාවිනායෙ විය ආපත්තාධිකරණෙ තිකං න පූරිතං. සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජමානස්ස යස්මා සඤ්චෙතනා එකන්තතො අකුසලාව හොති. ඉතරස්ස සචිත්තකස්ස වා අචිත්තකස්ස වා තදාභාවමත්තං උපාදාය “අබ්‍යාකත” ත්ති චුත්තං. යථා හි “තික්ඛත්තුං වොදයමානො තං චීවරං අභිනිජ්ජාදෙය්‍ය, ඉච්චෙතං කුසල” ත්තිආදීසු (පාරා. 538) න කුසලසද්දො සුඛවිපාකො, “සම්පරායිකානං අකුසලානං ධම්මානං පටිඝාතායා” තිආදීසු (පරි. 498) න අකුසලා වා හොති. ඉතරස්ස සචිත්තකස්ස වා අචිත්තකස්ස වා තදාභාවමත්තං උපාදාය “අබ්‍යාකත” ත්ති චුත්තං. යථා හි ද්වික්ඛත්තුං වොදයමානො තං චීවරං අභිනිජ්ජාදෙය්‍ය, යං පනෙත්ථ “ආපත්තාධිකරණං අකුසල” ත්ති චුත්තං, තස්ස වසෙන තදකුසලතො සත්ත විනිතවත්ථුනි වෙදිතබ්බානි, තතො චීවරන්ති සම්භවතො අචීවරකා, අන්තරාපත්තිකා ව. අනන්තරිකලක්ඛණ්ණපත්තස්ස වසෙන නියතා ව නාමාති වෙදිතබ්බං. සම්මුතිනිද්දෙසෙ ගරුකලභුකනිද්දෙසොපි සම්භවති. අඤ්ඤථා

“අනන්තරාශිකා පණ්ණත්තිවජ්ජා, අනවජ්ජාපණ්ණත්ති” නි ව චුත්තා.
 කුටිකාරමහල්ලකාපත්ති අන්තරාශිකා ලොකවජ්ජසාවජ්ජපණ්ණත්තිතො.
 සම්පජානමුසාවාදො ඔමසවාදාදිතො ගරුකාදි න සම්භවෙය්‍ය, තතො වා අයං
 ලහුකාදීති ඉදං සබ්බං එකච්චානං ආවරියානං මතං, “සබ්බං අයුත්ත” න්ති වදන්ති.
 කස්මා? යස්මා “පාරාජිකන්ති නාමඤ්චෙව ආපත්තිවා” නි වචනෙන වෙ ආපත්ති න
 වත්තබ්බධම්මො සියා, වත්ථු ව න වත්තබ්බධම්මො සියා ගොත්තෙන
 සමානාධිකරණභාවෙන චුත්තත්තා, තස්මා “මෙටුනධම්මො” නි පදං
 අජ්ඣාචාරසඬ්ඛාතං වත්ථුඤ්ච දීපෙති. අජ්ඣාචාරවසෙනෙව ආපත්තියා ලද්ධනාමං
 අසාධාරණනාමත්තා “ගොත්ත” න්ති ව චුච්චතීති අයං තත්ථ අත්ථො.

“ආපත්තාධිකරණස්ස කිං පුබ්බඤ්චගමන්ති? ලොහො පුබ්බඤ්චගමො, දොසො,
 මොහො, අලොහො, අදොසො, අමොහො පුබ්බඤ්චගමො” නි “කති හෙතුති? ඡ හෙතු
 තයො අකුසලහෙතු, තයො අබ්‍යාකතහෙතු” නි ව චුත්තත්තා නිජ්ජරියායෙනෙව
 “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකත” න්ති චුත්තං. සමථක්ඛන්ධකෙ
 පන සන්ධායභාසිතවසෙන තථා එව චුත්තං. තස්මා ආපත්තාධිකරණං සභාවතො
 නිජ්ජරියායෙනෙව අකුසලා වත්තාරො ඛන්ධා, රූපඅබ්‍යාකතා ව හොන්ති. “නත්ථී
 ආපත්තාධිකරණං කුසල” න්ති (චූළව. 222) චුත්තත්තා කුසලමෙව පටික්ඛිත්තං,
 බිණ්ණසවානං කිරියාබ්‍යාකතං නාම හොතීති කුසලෙ පටික්ඛිත්තෙ කිරියාබ්‍යාකතම්භි
 පටික්ඛිත්තමෙව හොති. තස්මිං පටික්ඛිත්තෙ සබ්බථා අවාචටං විපාකාබ්‍යාකතං
 පටික්ඛිත්තමෙව හොති. නිබ්බානාබ්‍යාකතෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති එකෙ, තං
 අයුත්තං “ඡ හෙතුයො” නි චුත්තත්තා. කිඤ්චාපි චුත්තං සාමඤ්ඤෙන, තථාපි
 විපාකහෙතුයෙව තත්ථ අධිජ්ජෙනො, න කිරියාහෙතු, තෙ හි කුසලසභාවා ව, තස්මා
 රූපං, විපාකාබ්‍යාකතඤ්චාපත්ති. තත්ථ අකුසලාපත්තිතො විනිතවත්ථුති.
 ඉතරස්සාපි ආදිතො ඡාදනා කුසලචිත්තතොති චුත්තං හොති.
 අන්තරාශිකනියතසාවජ්ජපඤ්ඤත්තිභාවොපි වස්සා වෙච්චනවසෙන වෙදිතබ්බො
 පණ්ණත්තිවජ්ජාය, සඤ්චිච්ච ආපන්නාය ව, තස්මා “ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සාරම්මණං
 සියා අනාරම්මණ” න්ති වචනං. විය එකන්තාකුසලං අනෙකන්තාකුසලඤ්ච
 ලොකවජ්ජං, එකන්තාබ්‍යාකතං භූතාරොචනං අනෙකන්තාබ්‍යාකතඤ්ච සෙසං
 පණ්ණත්තිවජ්ජං එකතො සම්භිණ්ඩෙත්වා “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං
 සියාබ්‍යාකත” න්ති චුත්තං. සමථක්ඛන්ධකෙ පන පණ්ණත්තිවජ්ජමෙව සන්ධාය
 තථා චුත්තං. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං, ගණ්ඨීපදෙ ව “ආපත්තාධිකරණං සියා
 අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථී ආපත්තාධිකරණං කුසල” න්ති එත්ථ
 සන්ධායභාසිතවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මිඤ්භි පථවිඛණ්ණාදිකෙ
 ආපත්තාධිකරණෙ අපකතඤ්ඤුතො සන්ධාය අප්පහරිතකරණාදිකාලෙ
 කුසලචිත්තං අඬගං හොති, ඛණ්ණාදිපයොගසඬ්ඛාතං රූපාබ්‍යාකතං
 ආපත්තිසමුට්ඨාපෙන්තං හොතීති අධිජ්ජායො” නි. යං සන්ධාය චුත්තං “අත්ථාපත්ති
 කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, කුසලචිත්තො චුට්ඨාති” නිආදි. තස්මිඤ්භි සති න සක්කා
 වත්තුං “නත්ථී ආපත්තාධිකරණං කුසල” න්ති. යස්මා ආපත්තිසමුට්ඨාපකං විත්තං
 සන්ධාය චුත්තං න හොති, තස්මා න යිදං අඬගජ්ජහොනකචිත්තං සන්ධාය චුත්තං.
 යදි තං සන්ධාය චුත්තං, “සියා කුසල” න්ති ව වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, න ව චුත්තං.

තස්මා ඉදං පන සන්ධාය වුත්තං - යං තාව ආපත්තාධිකරණං ලොකවජ්ජං, තං එකන්තතො අකුසලමෙව, තත්ථ “සියා අකුසල”න්ති විකප්පො නත්ථි. යං පන පණ්ණත්තිවජ්ජං, තං යස්මා සඤ්චිච්ච “ඉමං ආපත්තිං චිතික්කමාමි”ති චිතික්කමන්තස්සෙව අකුසලං හොති, අසඤ්චිච්ච පන කිඤ්චි අජානන්තස්ස සහසෙය්‍යාදිවසෙන ආපජ්ජතො රූපවිපාකං අබ්‍යාකතං හොති අනුට්ඨානතො. තස්මා තස්ස පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස සඤ්චිච්චාසඤ්චිච්චවසෙන ඉමං විකප්පභාවං සන්ධාය ඉදං වුත්තං “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති.

සචෙ පන කොචි චිනයෙ අපකතඤ්ඤ “යං කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, ඉදං වුච්චති ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති වදෙය්‍ය, තස්සෙවංවාදිනො අචිත්තකානං එළකලොමාදිසමුට්ඨානානම්පි කුසලචිත්තසමඛිගිකාලෙ තාසං ආපත්තිනං කුසලචිත්තො ආපජ්ජෙය්‍ය, න චා ආපජ්ජති. කිංකාරණං? න ච තත්ථ විජ්ජමානම්පි කුසලචිත්තං ආපත්තියා අඛිගං. අත්තභාවො සභාවො පකතීති වුත්තං හොති. කතරං පන තස්සා ආපත්තියා තදා අඛිගසභාවොති? වුච්චතෙ - කායච්චිච්ඤ්ඤත්තිවසෙන පන චලිතස්ස කායස්ස, පචත්තාය වාචාය වාති එතෙසං ද්විත්තං චලිතස්පචත්තානං කායවාචානං අඤ්ඤතරමෙව අඛිගසභාවො, තඤ්ච රූපක්ඛන්ධපරියාපන්නත්තා අබ්‍යාකතන්ති. කිං වුත්තං හොති? කායො, වාචා ච තදා ආපත්තාධිකරණන්ති වුත්තං හොති. යා පනෙත්ථ අකුසලාපත්තික්ඛණෙ කායවාචායො අබ්‍යාකතභාවො, තා අබ්බොහාරිකා හොන්ති කායච්චිකම්මකාලෙ මනොකම්මං විය. තදා හි කායවාචායො ආපත්තිකරාදිට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති. යං සන්ධාය වුත්තං “ආපත්තිකරා ධම්මා ජානිතඛිබ්බා. කති මූලානීති ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි මූලානී”තිආදි. යදා පන කායවාචායො ආපත්තියා අඛිගමෙව හොන්ති, තදා “චිත්තං චිත්තාධිපතෙය්‍ය”න්ති (ධ. ස. අට්ඨ. 1 කාමාවචරකුසලවණ්ණනා) වචනං විය පුබ්බපයොගානං අපරපයොගස්ස පච්චයභාවතො ආපත්තිකරාදිපඤ්ඤත්තිං න විජ්ජන්ති. යථා තඛිභාවෙපි “ආපත්තාධිකරණස්ස කති වත්ථුනීති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා වත්ථුනි. කති භූමියොති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා භූමියො”ති වුත්තං. තථා තඛිභාවෙපි ආපත්තිකරා “ආපත්තිසමුට්ඨානා”ඉච්චෙව වුච්චන්තීති වෙදිතඛිබ්බා. එත්තාවතා ආපත්ති නාම වත්තාරො අකුසලක්ඛන්ධා සඤ්චිච්ච චිතික්කමකාලෙ භූතාරොචනං යපෙත්වා සඛිබ්බෙපි අවිසෙසතො, විසෙසතො පන සඛිබ්බෙපි එකන්තාකුසලා අකුසලා, අනෙකන්තාකුසලා පන ගිරග්ගසමජ්ජචිත්තාගාරසඛිසානිඉත්ථාලඛිකාරගන්ධවණ්ණකවාසිතපිඤ්ඤාකප්ප හෙදා, භික්ඛුනිආදීනං උම්මද්දනපරිමද්දනප්පහෙදා වාති දසප්පහෙදා සකනාමෙහි පරිච්ඡින්නදිත්වා වත්ථුජානනසචිත්තකකාලෙ එව අකුසලා, තදභාවතො අචිත්තකකාලෙ චිතා අනාපත්තාධිකරණෙන කම්මට්ඨානාදිසිසෙන කුසලචිත්තෙන තං තං වත්ථුං චිතික්කමන්තස්ස ආපත්ති කෙවලං රූපඅබ්‍යාකතමෙව.

කෙචි පනෙත්ථ “අප්පකාසෙ යානෙ කට්ඨුත්තකසඤ්ඤාය සඛිසාණිං, මත්තිකාසඤ්ඤාය ගන්ධවණ්ණකාදිං චා ධාරෙන්නියාපි ආපත්ති, තස්මා අචිත්තකායෙවා”ති වණ්ණෙයන්ති. තෙ “සඛිසාණියා අසඛිසාණිසඤ්ඤාය ධාරෙති,

ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති පාඨාභාවං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. සුරාපානාපත්ති පන අවිත්තකාපි එකන්තාකුසලාව. තෙනෙව “මජ්ජිමනිකායෙ අමජ්ජසංඝද්දී පිටති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති (පාටි. 328) වුත්තං. යස්මා පනෙත්ථ ආබාධපච්චයාපි න සක්කා විනා අකුසලෙන සුරාපානං පාතුං, තස්මා යථාචුත්තෙසු අනෙකන්තාකුසලෙසු විය ලොකවජ්ජෙසු ඉධ “සුරාපානෙසු අනාපත්ති ආබාධපච්චයා” ති න වුත්තං. සුපසංපාකාදි පන අමජ්ජමෙව. තත්ථ කුක්කුච්චවිනොදනත්ථං “අනාපත්ති” ති වුත්තං. උදකදන්තපොෂෙ විය. භූතාරොචනාපත්ති රූපාබ්‍යාකතමෙව, අවිත්තකකාලෙ සහසෙය්‍යාදි රූපවිපාකාබ්‍යාකතමෙව, තත්ථ සුපිනන්තො විජ්ජමානමිපි අකුසලං අනඬගත්තා අබ්බොහාරිකං හොති. කුසලෙ කථාව නත්ථි අනාපත්ති සභාවත්තා කුසලස්ස. තථා කිරියාති ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ යථාසම්භවං අකුසලං වා සුද්ධරූපං වා සවිපාකං වාති තිධා භිජ්ජතිති අයමත්ථො දස්සිතො හොති.

තත්ථ ධර්මපත්වා සුරාපානං එකච්චඤ්ච පණ්ණත්තිවජ්ජං, එකන්තාකුසලඤ්ච සවිත්තකමෙව, භූතාරොචනං අවිත්තකමෙව, සෙසං සහ සුරාපානෙන අනෙකන්තාකුසලං ලොකවජ්ජඤ්ච අනෙකන්තාබ්‍යාකතං පණ්ණත්තිවජ්ජඤ්ච යෙහුයොන සවිත්තකාවිත්තකන්ති සබ්බසික්ඛාපදං තිජ්ජහෙදං හොති. යං පනෙත්ථ සවිත්තකමෙව, තං මෙටුනාදිවත්ථුජානනවිත්තෙනෙව සවිත්තකං, සබ්බං සෙබ්බං පණ්ණත්තිජානනවිත්තෙනෙව සවිත්තකං “අනාදරියං පටිච්චා” ති වචනතොති සවිත්තකං දුට්ඨං හොති. එකන්තාවිත්තකං පණ්ණත්තිජානනවිත්තාභාවෙන, න වත්ථුජානනවිත්තාභාවෙන. තදභාවතො එකන්තාකුසලං සුරාපානං, එකන්තාබ්‍යාකතං සඤ්චරිත්තං, වත්ථුජානනවිත්තස්ස වා පණ්ණත්තිජානනවිත්තස්ස වා උභින්නං අභාවෙන අවිත්තකභාවෙන අවිත්තකං හොති. සුරාපානං පන සවිත්තකං හොති වත්ථුජානනවිත්තෙනෙව. අරියපුග්ගලානං ඉතරෙසං උභින්නං වා අඤ්ඤතරස්ස භාවෙන සෙසං විත්තකාවිත්තකං. විසෙසතො ව වත්ථුජානනවිත්තාභාවෙන, අපකතඤ්ඤුනො පණ්ණත්තිජානනවිත්තාභාවෙන වා අවිත්තකභාවෙන අවිත්තකං හොති. තත්ථ එකන්තාවිත්තකඤ්ච සවිත්තකඤ්ච “අවිත්තක” මිච්චෙව වුච්චති. අයං තාව “ආපත්ති ජානිතබ්බා” ති එත්ථ විනිවිජයො.

මූලවිසුද්ධියා අන්තරාපත්තීති අන්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා මූලායපටිකස්සනං කත්වා ධීතෙන ආපන්නාපත්ති. අයං අග්ගවිසුද්ධියා අන්තරාපත්තීති සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජිත්වා තාසු සබ්බවිරපටිච්ඡන්තවසෙන අග්ගසමොධානං ගහෙත්වා වසන්තෙන ආපන්නාපත්ති. “පුනපි ආපජ්ජිස්සාමි” ති සඋස්සාහෙනෙව විත්තෙන. “අයං භික්ඛුනියා එවා” ති ලිබ්බිතං. “පාරාජිකමෙවා” ති ඉදඤ්ච භූතවසෙන දස්සෙතුං වුත්තං. “එවං දෙසිතෙ පන යා කාවි ආපත්ති න වුට්ඨාතීති අපරෙ, තං න ගහෙතබ්බ” න්ති වුත්තං. “ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ” ති වුත්තත්තා අධම්මිකපටිස්සවෙ දුක්කටං න හොති. “පුබ්බෙ සුද්ධවිත්තස්ස ‘තුම්භෙ විබ්භමථා’ ති වුත්තෙ ‘සාධු’ ති පටිස්සුණිත්වා සවෙ න විබ්භමති අනාපත්ති, එවං සබ්බත්ථා” ති ව වුත්තං. “ආවිකරො ජානිතබ්බො” තිපි පාළි. කාලෙන වක්ඛාමි,

නො අකාලෙනා’’තිආදීසු පඤ්චදසසු ධම්මෙසු. භබ්බාපත්තිකා නාම ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භබ්බා.

දුකචාරවණ්ණනා

322. නිදහනෙ ආතපෙ. ‘‘එකරත්තම්පි වෙ භික්ඛු තිච්චරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා (පාරා. 472). ඡාරත්තපරමං තෙනා’’තිආදීනා (පාරා. 653) චුත්තාපත්තිකො ගණපුරකො හුත්වාපි කම්මං කොපෙති නානාසංවාසකත්තා. කම්මෙන වා සලාකග්ගාගෙන වාති එත්ථ උද්දෙසො වෙව කම්මඤ්ච එකන්ති එත්ථ පාතිමොක්ඛද්දෙසොති වා කම්මන්ති වා අත්ථනො එකමෙව, තෙසු යං කිඤ්චි කතෙ සඬ්ඝහෙදො හොතිති අත්ථො. පුබ්බභාගාති සඬ්ඝහෙදතො පුබ්බභාගා. ‘‘පමාණ’’න්ති ඉමෙසං ද්විත්තං අඤ්ඤතරෙන හෙදො හොති, න ඉතරෙහිති චුත්තං. විනයෙ සිද්ධා විනයසිද්ධා, රොමජනපදෙ ජාතං රොමකං, අනුඤ්ඤාතලොභත්තා දුකෙසු චුත්තාති.

තිකචාරවණ්ණනා

323. වො තුම්හෙහි න සමුදාවරිතබ්බං. වච්ඡම්පයුත්තං කායකිරියං කත්වාති කායෙන නිපච්චකාරං කත්වාති අත්ථො. උපසානෙති විනාසෙති. ඔමද්දිත්වාති අභිභවිත්වා. වදනොති වදන්තස්ස. ‘‘බාලස්ස නිස්සයො දාතබ්බො’’ති දුකෙ ආගතං, ඉධ පන ‘‘න දාතබ්බො’’ති චුත්තං, ආපත්තිබාහුල්ලං සන්ධාය නාදාතබ්බං, ‘‘ඉමස්මා විහාරා පරං මා නික්ඛමාහි, විනයධරානං වා සන්තිකං ආගච්ඡ විනිච්ඡයං දාතු’’න්ති චුත්තෙ තස්ස වචනං න ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො. තිකභොජනං නාම සවෙ තයො හුත්වා භුඤ්ජන්ති, ගණභොජනෙන අනාපත්ති, ඉදං සන්ධාය තිකං. ‘‘පසුත්තො’’ති බාහුල්ලතො චුත්තං. අථ වා නිපජ්ජිත්වාති අත්ථො. ‘‘ඉදං යපෙත්වා ගච්ඡාමි, තාවකාලිකං හන්තෙ දෙථාති චුත්තෙ ‘නවකම්මාදිඅත්ථං විනා දාතුං න වට්ටති’’ති ලිබ්බං. විකප්පෙත්වා යපිතං වස්සිකසාටිකං පච්ඡිමෙ පාටිපදදිවසෙ නිවාසෙත්තො දුක්කටං ආපජ්ජන්ති අත්ථො. අපච්චුද්ධරිත්වාති පච්චුද්ධරණං අකත්වාති අත්ථො. ‘‘විකප්පෙතු’’න්ති වචනතො අවිකප්පනපච්චයා ආපත්ති හෙමන්තෙ ආපජ්ජති, විකප්පනා පන කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ කාතබ්බාති දස්සනත්ථං චුත්තන්ති ඤාතබ්බං. අයං නයො අවිකප්පනං සන්ධාය, පුරිමො විකප්පිතපරිහොගපච්චයාපත්තිං සන්ධාය. වත්ථපට්ච්ඡාදි සබ්බකප්පියතායාති වත්ථපට්ච්ඡාදි සබ්බත්ථ කප්පියත්තාති අත්ථො. කෙච්ඡි ඉමමත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘වත්ථපට්ච්ඡාදි සබ්බකප්පියතා තාය පට්ච්ඡන්තෙනා’’ති ලිබ්බන්ති. ‘‘වත්ථමෙව පට්ච්ඡාදි වත්ථපට්ච්ඡාදී’’ති විග්ගහත්තා ‘‘තායා’’ති න යුජ්ජති. ‘‘තෙනා’’ති භවිතබ්බත්තාති ඉදං සබ්බං අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිබ්බං, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

චතුක්කචාරවණ්ණනා

324. වතුභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති...පෙ.... කම්මවාචාය ආපජ්ජති එත්ථ යඤ්ඤි ආපත්තිං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, න තත්ථ කායාදයොති ආපන්නං, තතො කම්මවාචාය සද්ධිං ආපත්තිකරා ධම්මා සත්තාති ආපජ්ජති, එවං සති “ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානාති” ති වචනවිරොධො, තානි එව ආපත්තිකරා ධම්මා නාම. අථ තත්ථාපි කායාදයො එකතො වා නානාතො වා ලබ්භන්ති, වතුභාකාරෙහි න යුජ්ජති “ඡභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති” ති වත්තබ්බං සියාති එවං එතානි සුත්තපදානි විරොධිතානි භොන්ති. කථං අවිරොධිතානි? සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදභින්නත්තා. කායාදීනං යා කිරියා ආපත්ති, නං එකච්චං කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන ආපජ්ජති, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තිකාය වාචාය, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති, යා පන අකිරියා ආපත්ති, තං එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, තඤ්ච ඛො අවසිට්ඨාහි අවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහියෙව, න චිතා “නො චෙ කායෙන වාචාය පටිනිස්සජ්ජති, කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා” ති (පාරා. 414) වචනතො, අවිසෙසෙන වා එකච්චං ආපත්තිං කායෙන ආපජ්ජති, එකච්චං වාචාය, එකච්චං කායවාචාහි. යං පනෙත්ථ කායවාචාහි, තං එකච්චං කෙවලාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති, එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජති අයමත්ථො වෙදිතබ්බොති එවං අවිරොධිතානි භොන්ති.

තත්ත්වයං සමාසතො අත්ථවිභාවනා – කායෙන ආපජ්ජති කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන අකත්තබ්බං කත්ථා එකච්චං ආපජ්ජති, අවිඤ්ඤත්තිකෙන කත්තබ්බං අකත්ථා ආපජ්ජති, තදුභයමිපි කායකම්මං නාම. අකතමිපි හි ලොකෙ “කත”න්ති වුවචති “දුක්කටං මයා, යං මයා පුඤ්ඤං න කත”න්ති එවමාදීසු, සාසනෙ ව “ඉදං තෙ, ආවුසො ආනන්ද, දුක්කටං, යං ත්වං භගවන්තං න පුච්ඡී” ති (වුළුව. 443) එවමාදීසු, එවමිධ විනයපරියායෙන කායෙන අකරණමිපි “කායකම්ම”න්ති වුවචති. අයමෙව නයො “වාචාය ආපජ්ජති” තිආදීසු. පුරතීති පුරිසො, පුර අග්ගගමනෙ. පුරතීති පුරතො ගච්ඡති සබ්බකම්මෙසු පුබ්බභිගමො භොති. පට්මුප්පන්නවසෙනාති පට්මකප්පියෙසු හි පට්මං පුරිසලිඬගං උප්පජ්ජති, “පුරිම”න්ති සඬ්ඛං ගතං පුරිසලිඬගං ජායතීති අත්ථො. සතං තිංස වාති එත්ථ අසාධාරණාපි පාරාජිකා නො අන්තොගධායෙව ජාතා පාරාජිකාපන්නානං භික්ඛුභාවාය අභබ්බත්තා. “අසාධාරණවචනෙන පන සාමඤ්ඤෙන උද්ධටානී” ති වදන්ති. “සතඤ්චෙව තිංසඤ්ච සික්ඛාපදානීති පායො” ති ව වදන්ති. භික්ඛුස්ස ව භික්ඛුනියා ව වතුසු පාරාජිකෙසුනි සාධාරණෙසු එව. අත්ථී වත්ථුනානත්තතා නො ආපත්තිනානත්තතාති පට්මපඤ්ඤො ඉධ දුතියො නාම. අත්ථී ආපත්තිසභාගතා නො වත්ථුසභාගතාති එතෙන විසෙසො නත්ථී. මත්තභාසාති මතියා භාසා. “අභිවාදනාරහාති යථානිසින්නාව සීසං උක්ඛිපිත්ථා වන්දන්ති. නවමභික්ඛුනිතො පට්ඨාය අනුට්ඨිතබ්බතො ආසනා න පච්චට්ඨෙත්ති. අවිසෙසෙනාති උපජ්ඣායස්ස, ඉතරස්ස වා විජ්ජකතභොජනස්ස, සමීපගතො යො කොචි වුඩ්ඪිතරොති අත්ථො. විජ්ජකතභොජනෙනාපි හි උට්ඨහිත්ථා ආසනං දාතබ්බං. ඉධ න කප්පන්තීති වදන්තොපිති පච්චන්තිමජ්ජනපදෙසු යත්ථා “ඉධ න කප්පන්ති” ති වදන්තො

විනයාතිසාරදුක්කටං ආපජ්ජති. කප්පියඤ්ඤි “න කප්පති” ති වදන්තො පඤ්ඤත්තං සමුච්ඡින්නති නාම. තථා ඉධ කප්පන්තීතිආදීසුපි යත්වා “ඉධ කප්පන්ති” ති වදන්තො විනයාගතභික්ඛු විනයො පුච්ඡිතබ්බොති අත්ථො.

පඤ්චකචාරවණ්ණනා

325. න උපෙති පුග්ගලො. “නිමන්තිතො සහත්තො සමානො සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා” ති (පාවි. 299) වචනතො නිමන්තනාභාවා පිණ්ඩපාතිකස්ස අනාමන්තවාරො වට්ටති. “ගිලානසමයො” තිආදිනා ආහොගං කත්වා භොජනං අධිට්ඨන්තිවා භොජනං නාම. “මය්හං හත්තපච්චාසං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී” ති එවං අවිකප්පනා. පරම්මුඛෙ අගුණවචනං අයසො. සම්මුඛා ගරභා. සීලදිට්ඨිබ්බසනානං විනයපරියාපන්නත්තා තෙහි සද්ධිං ඉතරෙ පඤ්චකං පුරෙතුං වුත්තා. “විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙනා” ති (මහාව. 259) වුත්තත්තා පඤ්චකං ඡාතං. අඤ්ඤතරස්මිං විහාරෙ එකො ටෙරොති අත්ථො. “යොනකච්ඡයතොති විනට්ඨානා” ති ලිඛිතං. අට්ඨ කප්පෙ අනුස්සරීති පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණං නිබ්බත්තෙසීති අත්ථො. අනන්තරෙ යානෙ යත්වාති අත්ථො. ඤත්තියා කම්මප්පත්තො හුත්වාති ඤත්තිට්ඨපිතකාලෙ කම්මප්පත්තො භොති. පුන කම්මවාචාය කම්මසිද්ධි. ඤත්තිබ්බත්තන්ති ඤත්තියාව කාතබ්බට්ඨානං තස්සා බ්බත්තං, ඤත්තිදුතියාදිකම්මෙ පයමට්ඨපනං තස්සා ඔකාසො නාම. ආරඤ්ඤකෙ ඉදඤ්චිදඤ්චානිසංසන්ති එවං ඉදමත්ථිතන්ති අත්ථො.

ජක්කචාරවණ්ණනා

326. “ජබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බ” ත්ති විභඩ්ගෙ පායත්තා එවං වුත්තං. වුද්දසපරමානි නව ජක්කානි භොන්ති. කථං? පයමං එකං ජක්කං, සෙසෙසු අට්ඨසු එකෙකෙන සද්ධිං එකෙකන්ති එවං තීණි ජක්කානි අන්තරපෙය්‍යාලෙ වුත්තානි. කථං? “චතුත්ථෙත ආපත්තිසමුට්ඨානෙන ඡ ආපත්තියො ආපජ්ජති” තිආදිනා නයෙන පඤ්චමෙන, ඡට්ඨෙන ව තීණි ජක්කානි. ලොභාදයො ඡ විවාදමූලානි, තථා අනුවාදස්ස. දීඝසො ඡ විදත්ථියො වස්සිකසාට්ඨාය. තිරියං ඡ විදත්ථියො සුගතච්චරස්ස. විජ්ජකතච්චරං ආදාය පක්කමනෙ නිට්ඨානන්තිකො, සන්තිට්ඨානනාසන සවන සීමාතික්කන්තිකසහුබ්භාරාති ඡ, සමාදාය වාරෙපි ඡාති ජක්කද්වයං. සත්තකෙ පක්කමනන්තිකෙන සහ සත්ත.

සත්තකචාරවණ්ණනා

327. ජක්කෙ වුත්තානියෙව සත්තකවසෙන යොජෙතබ්බානීති ජක්කෙ වුත්තවුද්දසපරමානි සත්තකවසෙන යොජෙතබ්බානි. සත්තමෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියන්ති “ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන චිවරෙන විජ්ජවසිතබ්බං, තතො ටෙ උත්තරි විජ්ජවසෙය්‍යා” ති එවං වුත්තං නිස්සග්ගියං භොති. වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ සුගතච්චරභාණුවාරස්ස පරතො “ඉධ පන, භික්ඛවෙ,

හික්බුසිස න හොති ආපත්ති දට්ඨබ්බා, තමෙනං වොදෙති සඬ්ඝො වා සම්බහුලා වා එකපුග්ගලො වා” තිආදිනා නයෙන චුත්තසත්තකාති.

අට්ඨකචාරවණ්ණනා

328. තෙන සද්ධිං උපොසථාදිකරණං ආනිසංඝො, අකරණං ආදීනවො, තස්මා එතෙ අට්ඨානිසංඝෙ සම්පස්සමානෙනාති අත්ථො. “අයංසො අක්කොසො” ති චුත්තං. පුබ්බෙවස්ස හොති “මුසා හණ්ණස්ස” ත්ති, හණන්තස්ස හොති “මුසා හණාමි” ති, හණ්ණස්ස හොති “මුසා මයා හණ්ණ” ත්ති, විනිධාය දිට්ඨිං ඛන්තිං රුචිං භාවං සඤ්ඤන්ති එවං අකප්පියකතං හොති අප්පට්ගගිතකතන්තිආදයො අට්ඨ අනතිරිත්තා. සප්පිආදි අට්ඨමෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොති. අට්ඨවාචිකා හික්බුනිනං උපසම්පදා උභතොඤ්ඤතිචතුත්ථත්තා. වස්සිකසාටිකදානාදිනි අට්ඨ වරාති.

නවකචාරවණ්ණනා

329. නවහි හික්බුහි හිජ්ජති. මනුස්සමංසවජ්ජෙහි නව මංසෙහි විනිච්ඡයො. සුන්දරං න සුන්දරන්ති සඬ්ඝාටිආදිනි නව වීවරාති. තානෙව අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය න විකප්පෙතබ්බාති, අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය අපච්චද්ධරිත්වා න විකප්පෙතබ්බාති අධිජ්ජායො. නව විදත්ථියො සුගතවීවරස්ස. “වග්ගං හික්බුනිසඬ්ඝං වග්ගසඤ්ඤී ඔවදති” තිආදිනා නයෙන අධම්මකම්මෙ ද්වෙ නවකාති පාවිත්තියවසෙන චුත්තාති.

දසකචාරවණ්ණනා

330. “ඔරමත්තකඤ්ච අධිකරණං හොති, න ච ගතිගත” ත්තිආදිනා (වුළව. 204) දස අධම්මිකා සලාකග්ගාහා. විපරීතා ධම්මිකා. සමථක්ඛන්ධකෙ චුත්තෙහි සමන්තාගතො හොතීති සම්බන්ධො. “සංකච්චිකං වා පක්ඛිපිත්වා දසා” ති චුත්තං. කප්පියත්තා එතෙසං. මාතුරක්ඛිතාදයො දස ඉත්ථියො. ධනක්කීතාදයො දස හරියා. “සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා දසවස්සාය තස්සා ද්වාදසවස්සකාලෙ සයම්පි ද්වාදසවස්සා හවිස්සති” ති වුට්ඨාපනසම්මුති සාදිතබ්බා. “විනයධරස්සෙව ‘ආපත්තානාපත්තිං න ජානාති’ ති ආරබ්භ යාව ‘උභයානි ඛො පනස්ස...පෙ.... අනුබ්බාඤ්ජනසො’ ති පඤ්චඩ්ගානි වත්වා පුනපි ‘ආපත්තානාපත්තිං න ජානාති’ ව්චෙව ආරබ්භ යාව ‘අධිකරණෙ ව න විනිච්ඡයකුසලො හොති’ ති පඤ්ච චුත්තා, තෙ තථා තථා පඤ්ච පඤ්ච කත්වා දස හොන්ති” ති ලිඛිතං. “දසවස්සාය හික්බුනියා නිස්සයො දාතබ්බො” ති එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු නත්ථි, කිඤ්චාපි නත්ථි, පායො එව පන හොති.

එකාදසකචාරවණ්ණනා

331. න වොදායන්ති න පකාසෙන්ති. රොගමෙව රොගාතඬිකං. රොගන්තරායං වා.

එකුත්තරිකනයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

332. “සඬ්ඝං, හන්තෙ, පචාරෙමි” තිආදි පචාරණකථා නාම විනිතගාථාසු විය.

අත්ථවසපකරණවණ්ණනා

334. දස අත්ථවසෙ පටිච්චාති එත්ථ තස්ස තස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤාපනෙ ගුණවිසෙසදීපනතො, අපඤ්ඤාපනෙ ආදීනවදස්සනතො ව සඬ්ඝසුට්ඨතා හොති. තත්ථ යථාසම්භවං ලොකවජ්ජස්ස අපණ්ණත්තිසම්භවස්ස පඤ්ඤාපනෙ පයොගවිසුද්ධි ගුණො. පණ්ණත්තිසම්භවස්ස පන සෙඛියස්ස ලොකවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ පටිපත්තිවිසුද්ධි ගුණො, පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස ආසයවිසුද්ධි ගුණො අප්පිච්ඡාදිගුණාවහනතො, තෙනෙවාහ “සුභරතාය සුපොසතාය අප්පිච්ඡතාය අප්පිච්ඡස්ස වණ්ණං භාසිත්වා” ති. සමණාචාරවිසුද්ධි වස්ස ගුණොති වෙදිතඛ්ඛං. අථ වා ලොකවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඬ්ඝසුට්ඨතා හොති පාකටාදීනවතො, පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඬ්ඝථාසුතා හොති පාකටානිසංසත්තා. තථා පයමෙන දුම්මඬිකුනං නිග්ගහො, දුතියෙන පෙසලානං ථාසුච්ඡාරො, පයමෙන සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතො, දුතියෙන දිට්ඨධම්මිකානං, තථා පයමෙන අප්පසන්නානං පසාදො, දුතියෙන පසන්නානං භියොගාභාවො, තථා පයමෙන සද්ධම්මට්ඨිති, දුතියෙන විනයානුග්ගහො හොතීති වෙදිතඛ්ඛො. පරිවාරනයෙන වා පයමෙන පාපිච්ඡානං භික්ඛුනං පක්ඛුපච්ඡෙදො, දුතියෙන ගිහීනං අනුකම්පා හොති. චුත්තඤ්ඤෙතං “ද්වෙ අත්ථවසෙ පටිච්ච තථාගතෙන සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං ගිහීනං අනුකම්පාය පාපිච්ඡානං පක්ඛුපච්ඡෙදායා” ති (පරි. 498). තථා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං වෙරානං වජ්ජානං අකුසලානං වසෙනපි යොජනා කාතඛ්ඛා. චුත්තඤ්ඤෙතං “ද්වෙ අත්ථවසෙ...පෙ.... පඤ්ඤත්තං දිට්ඨධම්මිකානං වෙරානං සම්පරායිකානං වෙරානං පටිඝාතායා” තිආදි (පරි. 498). අපිචෙත්ථ සඛ්ඛම්පි අකතවිඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තං, ගිහීනං පිළාපටිසංයුත්තං, තෙසං පසාදගොගක්ඛයරක්ඛාපටිසංයුත්තඤ්ඤව ගිහීනං අනුකම්පාය පඤ්ඤත්තං නාම, කුලදුසකගණභොජනානි පාපිච්ඡානං පක්ඛුපච්ඡෙදාය පඤ්ඤත්තං. සඛ්ඛං ලොකවජ්ජං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකවෙරාදිපටිඝාතාය, මාතුගාමෙන සංවිධානං දිට්ඨධම්මිකවෙරාදිසංවරාය පඤ්ඤත්තත්ති වෙදිතඛ්ඛං. අපිචෙත්ථ ආදිතො පට්ඨාය දසඅත්ථවසපකරණමෙව නිස්සාය විනිච්ඡයො වෙදිතඛ්ඛො.

චත්ථුවීතික්කමෙන යං, එකන්තාකුසලං භවෙ;
තං සඬ්ඝසුට්ඨභාවාය, පඤ්ඤත්තං ලොකවජ්ජතො.

පාරාජිකාදිං,

පඤ්ඤාත්තිජානනෙනෙව, යත්ථාපත්ති න අඤ්ඤථා;
තං ධම්මට්ඨිතියා වාපි, පසාදුප්පාදබුද්ධියා.

ධම්මදෙසනාපටිසංයුත්තං ඉතරඤ්ච සෙබ්බං, ඉදං පණ්ණත්තිසම්භවං
ලොකවජ්ජං නාම. වත්ථුනො, පඤ්ඤාත්තියා වා විනික්කමචෙනායාහාවෙපි
පටික්ඛිත්තස්ස කරණෙ, කත්තබ්බස්ස අකරණෙ වා සති යත්ථ ආපත්ති පහොති, තං
සබ්බං යපෙත්වා සුරාපානං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ උක්කොටනකෙ
පාවිත්තියං, “යො පන භික්ඛු ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං දත්වා පච්ඡා බ්බියනධම්මං
ආපජ්ජෙය්‍ය, පාවිත්තියං (පාවි. 475), යො පන භික්ඛු සඬ්ඝෙ විනිව්ඡයකථාය
වත්තමානාය ඡන්දං අදත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමෙය්‍ය, පාවිත්තියං (පාවි. 480),
යො පන භික්ඛු සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන චීවරං දත්වා පච්ඡා බ්බියනධම්මං
ආපජ්ජෙය්‍ය...පෙ.... පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 485) එවමාදි සඬ්ඝචාසුතාය
පඤ්ඤාත්තං. “අඤ්ඤවාදකෙ විහෙසකෙ පාවිත්තියං (පාවි. 101), පාරාජිකාදීහි
අනුද්ධංසනෙ සඬ්ඝාදිසෙසාදි ව දුම්මච්ඡකුතං නිග්ගහාය,
අනුපබ්ජනික්කඬ්ඞනඋපස්සුතිසික්ඛාපදාදි පෙසලානං චාසුචිහාරාය, සබ්බං
ලොකවජ්ජං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතාය, සබ්බං
පණ්ණත්තිවජ්ජං දිට්ඨධම්මිකානමෙව සංවරාය. සබ්බං ගිහිපටිසංයුත්තං
අප්පසන්නානං වා පසාදාය පසන්නානං වා භියොයාහාවාය ව. විසෙසෙන
අරිට්ඨසමණුද්දෙසසික්ඛාපදං, සාමඤ්ඤෙන පච්චයෙසු මරියාදපටිසංයුත්තඤ්ච
සද්ධම්මට්ඨිතියා, “අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො මහිච්ඡස්සා”ති (දී. නි.
3.358; අ. නි. 8.30) ආදිසුත්තමෙත්ථ සාධකං. “සික්ඛාපදවිචණ්ණකෙ (පාවි. 439)
මොහනකෙ පාවිත්තිය”න්තිආදි (පාවි. 444) විනයානුග්ගහාය පඤ්ඤාත්තන්ති
වෙදිතබ්බං. “භූතගාමපාතබ්බතාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 90) ඉදං කිමත්ථන්ති වෙ?
අප්පසන්නානං පසාදාය, පසන්නානං භියොයාහාවාය ව. කථං?

“භූතගාමො සජීවොති, අවිපල්ලන්තදිට්ඨිනො;
තස්ස කොපනසඤ්ඤාය, පසාදො බුද්ධසාවකෙ.

“නිජ්ජීවසඤ්ඤිතංපෙතං, අකොපෙන්නො කථං මුනි;
ජීවං කොපෙය්‍ය නිද්දොසො, මච්ඡමංසානුජානනෙ.

එවමපි –

“තස්ස කොපනසඤ්ඤාය, පසාදො බුද්ධසාවකෙ;
යතො තිත්ථකරාවිමෙ, චිරතා භූතගාමනො;
ලොකස්ස විත්තරක්ඛත්ථං, තතොපි චිරතො මුනි”ති. –

පසන්නානං භියොයාහාවො හොති.

විවිත්තසෙනාසනහොගතණ්භාවසෙනනිජ්ජීවමිතාරක්ඛං;
බුද්ධොභිනින්නඤ්ච විචජ්ජයන්නො;

සික්ඛාපදං තත්ථ ව පඤ්ඤාපෙසි.

නිජ්ජීවස්සාපි මංසස්ස, බාදනකං යතිං පති;
නින්දමානං ජනං දිස්වා, භූතගාමං පරිච්චජි.

තිකොට්ඨපරිසුද්ධත්තා, මච්ඡමංසානුජානනෙ;
පටිච්ච මංසානුජානනං, කම්මෙ දිට්ඨිජ්ජසංඝගහයා.

අපරික්ඛකස්ස ලොකස්ස, පරානුද්දයතාය ව;
භූතගාමපාතබ්බතාය, පාණාතිපාතජ්ජසංඝගහයා.

තත්ථ පරියායවචනං අනුජානි භගවා, උද්දිස්ස කතං පටික්ඛිපි පරස්ස වා
පාපජ්ජසංඝගහයෙන. ඉධ පන භූතගාමපාතබ්බතාය පාපාභාවඤාපනත්ථං
අත්තුද්දෙසිකං විහාරං, කුට්ඨ්ථ අනුජානීති වෙදිතබ්බං. පකිරියන්ති එත්ථ තෙ තෙ
පයොජනවිසෙසසංඝඛාතා අත්ථවසාති අත්ථවසපකරණන්ති.

මහාවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඨමගාථාසංඝගණිකවණ්ණනා

සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

335. වචනසම්පට්ඨිජනත්ථෙ වා නිපාතොති අත්ථො. අඛ්චුඛිඪසතානීති තීණි
සතානි, පඤ්ඤාසානි ව. විග්ගහන්ති මනුස්සවිග්ගහං. අතිරෙකං වානි දසාහපරමං
අතිරෙකච්චරං. කාළකන්ති ‘‘සුද්ධකාළකාන’’න්ති (පාරා. 552-554) චුත්තකාළකං.
භූතන්ති භූතාරොචනං. පරම්පරහත්තන්ති පරම්පරභොජනං. භික්ඛුනීසු ව
අක්කොසොති යා පන භික්ඛුනී භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍ය වා පරිභාසෙය්‍ය වා (පාවි.
1029). අන්තරවාසකන්ති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා චිවරපටිග්ගහණං. රුපියන්ති
රුපියසබ්බොහාරං. සුත්තන්ති සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා තත්තවායෙහි.
උජ්ඣාපනකෙති උජ්ඣාපනකෙ ඛියනකෙ. පාවිතපිණ්ඩන්ති
භික්ඛුනීපඅපාවිතපිණ්ඩපාතං. වාරිත්තන්ති නිමන්තිතො සහත්තො සමානො සන්තං.
චිවරං දත්වානි සමග්ගෙන සංඝෙන චිවරං දත්වා. වොසාසන්තීති භික්ඛු පනෙව
කුලෙසු නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති (පාවි. 558), තත්ථ වෙසා. ගිරග්ගවරියානි ‘‘යා පන
භික්ඛුනී නච්චං වා ගීතං වා’’ති (පාවි. 834) ව, ‘‘අන්තොවස්සං වාරිකං වරෙය්‍යා’’ති
(පාවි. 970) ව චුත්තද්වයං. ඡන්දදානෙනානි පාරිවාසිකඡන්දදානෙන සික්ඛමානං
චුට්ඨාපෙය්‍ය (පාවි. 1167). පාරාජිකානි වත්තාරි, භික්ඛුනීනං සඤ්ඤාවිකකුට්ඨ්ථ
කොසියම්ඝසන්ථතඤ්ථෙ සෙය්‍යා ව අනුපසම්පන්නෙන සහ පට්ඨිගණනං. ගච්ඡ
දෙවතෙති භූතගාමපාතබ්බතා සප්පාණකඋදකසිඤ්ඤවනන්ති අත්ථො. මහාවිහාරොති
මහල්ලකවිහාරො. අඤ්ඤන්ති අඤ්ඤවාදකං. ද්වාරන්ති යාවද්වාරකොසා.
‘‘අනාදරියපාවිත්තීති ව සහධම්මිකං චුච්චමානො’’ති පායො. පයොපානන්ති
සුරුසුරුකාරකං. එළකලොමානි පත්තො වානි එළකලොමධොවාපනඤ්ථ

උග්‍රපඤ්චබන්ධනපත්තො ව. ඔවාදො වෙව හෙසජ්ජන්ති භික්ඛුනුපස්සයං
 උපසඬකම්ත්වා ඔවාදො තදුත්තරිහෙසජ්ජවිඤ්ඤාපනඤ්ච. සුවි අරඤ්ඤකොති
 “අට්ඨිමයං වා දන්තමයං වා විසාණමයං වා සුවිසර”න්ති (පාවි. 517) ව “යාති ඛො
 පන තාති ආරඤ්ඤකාති සෙනාසනාති සාසඬක...පෙ.... පටිදෙසෙනබ්බ”න්ති
 (පාවි. 570) ව. ඔවාදොති යා පන භික්ඛුනී ඔවාදාය වා සංවාසාය වා න ගව්ඡෙයා
 (පාවි. 1055). පාරාජිකාති චත්තාරිතිආදි ද්විසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තසම්පිණ්ඩනං.

චතුර්විපත්තිවණ්ණනා

336. එකතිංසා යෙ ගරුකාති උභතො අට්ඨ පාරාජිකා, භික්ඛුනං තෙරස,
 භික්ඛුනීනං දස ව සඬසාදිසෙසා. සාධාරණාසාධාරණවසෙන අට්ඨ අනවසෙසා නාම
 පාරාජිකාති. තදෙවාති සීලවිපත්තිංයෙව. විත්ථාරතො දස්සෙතුං
 “පාරාජික”න්තිආදිනා අප්‍රචින්නමෙව විස්සජ්ජිතං. “තත්ථ යො වායං, අක්කොසති
 හසාධිජ්ජායො”ති පායො. දුට්ඨුල්ලවිභාවනවසෙනාගතවිපත්තිං යිපෙත්වා
 පුච්ඡාපටිපාටියා යාවතතියකපඤ්ඤං විස්සජ්ජිතුමාරහි. උක්ඛිත්තානුවත්තිකා භික්ඛුනී
 අට්ඨ යාවතතියකසඬසාදිසෙසා ඉධ පුච්ඡිතත්තා අනන්තරපඤ්ඤා නාම ජාතා.

ඡේදනකාදිවණ්ණනා

337.
 පමාණාතික්කන්තමඤ්චනිසිද්ධකණ්ඩුපට්ඨිඡාදිවස්සිකසාට්ඨකාසුගතවිවරජ්ජමාණං
 භික්ඛුනීනං උදකසාට්ඨකාති ඡ ඡේදනකාති. විවරවිජ්ජවාසසම්මුතිආදයො චතස්සො
 සම්මුතියො. “අයං තත්ථ සාමීචී”ති එවං ආගතා සත්ත සාමීචීයො.

අසාධාරණාදිවණ්ණනා

338. පුබ්බෙ චුත්තචුද්දසපරමානෙව අන්තරපඤ්ඤෙ නිට්ඨපෙත්වා පුරිමපඤ්ඤං
 විස්සජ්ජෙත්තො. ධොවනඤ්ච පටිග්ගහොති ගාථා අට්ඨකථාවරියානං. ද්වෙ
 ලොමාති එළකලොමතියොජනපරමාති.

ද්වෙච්ඡති බුද්දකාති –

“සකලො භික්ඛුනිවග්ගො, පරම්පරඤ්ච භොජනං;
 අනතිරිත්තං අභිහටං, පණිතඤ්ච අවෙලකං;
 ජානං දුට්ඨුල්ලඡාදනං.

“උග්‍රං මාතුගාමෙන සද්ධිං, යා ව අනික්ඛන්තරාජකෙ;
 සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා, විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං.

“නිසිද්ධෙන ව යා සික්ඛා, වස්සිකාය ව සාට්ඨකා;
 ද්වාච්ඡති ඉමා සික්ඛා, බුද්දකෙසු පකාසිතා”ති. –

පාඨය. “කුලෙසු වාරිත්තාපත්ති” ති පාඨය න ගහෙනබ්බො සාධාරණත්තා තස්ස සික්ඛාපදස්ස. ජවත්තාරිසා වීමෙති ජවත්තාරිස ඉමෙ. “පාරාජිකානි සඬ්ඝාදිසෙසො” ති එවං චුත්තසික්ඛාපදෙ එව විහජිත්වා චුත්තත්තා විහත්තියො නාම. සාධාරණත්ති අට්ඨන්තම්පි සාධාරණං. පාරාජිකභූතා විහත්තියො පාරාජිකවිහත්තියො. සාධාරණෙ සත්තවජ්ජො සඬ්ඝාදිසෙසො. අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ “අථ වා ‘ද්වෙ උපොසථා ද්වෙ පචාරණා චත්තාරි කම්මානි පඤ්චෙව උද්දෙසා චතුරො භවන්ති, නඤ්ඤථා’ ති පාළිං උද්ධරන්ති. තත්ථ ‘චත්තාරි කම්මානී’ ති විසෙසාභාවා උද්ධරිතපොත්ථකමෙව සුන්දරං, පුබ්බෙපි විහත්තිමත්තදස්සනවසෙනෙව චෙතං චුත්තං. ‘න සමථෙහි වූපසමනවසෙනා’ ති චත්වා චත්තාරි කම්මවිහජනෙ ‘සමථෙහි වූපසම්මති’ ති න විසෙසිතං උපොසථජ්ජපචාරණානංයෙව විභාගත්තා. කස්මා? එත්ථාපි ‘උපොසථජ්ජපචාරණානංයෙව විසෙසෙත්වා නයං දෙථා’ ති චුත්තත්තා, අධම්මෙන වග්ගාදිකම්මෙන ආපත්තියොපි වූපසම්මන්තිති ආපජ්ජනතොති වෙදිතබ්බං” ති චුත්තං, විචාරෙතබ්බං. ද්විති චතුහි තීහි කිච්චං එකෙනාති ද්විති විචාදාධිකරණං, චතුහි අනුචාදාධිකරණං, තීහි ආපත්තාධිකරණං, එකෙන කිච්චාධිකරණං සම්මතීති අත්ථො.

පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

339. නිබ්බවනමත්තන්ති වෙච්චනමත්තං. සෙසෙති ආදිතො සෙසා මජ්ඣන්තා. පදන්ති සික්ඛාපදං. සද්ධාචිත්තං පසන්නචිත්තන්ති අත්ථො, “සන්තාචිත්ත” ති වා පාඨය. අනාළියන්ති දලිද්දං. කිඤ්චාපි ඉදං නිබ්බවනං “ගරුකං ලහුකඤ්චා” තිආදිපඤ්ඤෙ නත්ථි, “හන්ද වාකාං සුණොම තෙ” ති ඉමිනා පන වචනෙන සඬ්ගහිතස්සත්ථස්ස දීපනත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “ආකාසො පක්ඛිනං ගතී” ති ව පාඨය අත්ථි, සො ජාතිවසෙන යුජ්ජති. පක්ඛිනන්ති උජුකමෙව.

පයමගාථාසඬ්ගණිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණහෙදවණ්ණනා

උක්කොටනහෙදවණ්ණනා

340. අධිකරණඋක්කොටෙන සමථානං උක්කොටං දස්සෙතුන්ති අධිකරණානි සත්තහි සමථෙහි සම්මන්ති, තානි උක්කොටෙන්තො සත්ත සමථෙ උක්කොටෙති නාමාති අධිජ්ජායො. පසවතීති සම්භවති. “අනුචාදාධිකරණෙ ලබ්භන්ති” තිආදීනි ‘ධම්මො අධම්මො’ තිආදීනං සමානත්තා තෙසු විසෙසතො ලබ්භන්ති” ති චුත්තං. අනිභතන්ති සුත්තාදිනා. අවිනිච්ඡිතන්ති “ආපත්තිඅනාපත්ති” තිආදීනා. “තත්ථ ජාතකං අධිකරණං උක්කොටෙති...පෙ.... තිණුවත්ථාරකං උක්කොටෙති” ති දසෙව චුත්තා. “සම්මුඛාවිනයපටිඤ්ඤාතකරණයෙභ්ග්ගාසිකා අචුත්තත්තා උක්කොටෙතුං න සක්කා, කම්මවාචාපි තෙසං නත්ථි. තස්මා තෙ උක්කොටෙතුං න

සක්කාති වදන්ති’’ති ලිඛිතං. පාළිමුත්තකවිනිවිජයෙනෙවාති විනයලක්ඛණං විනා කෙවලං ධම්මදෙසනාමත්තවසෙනෙවාති අත්ථො. ඛන්ධකතො වා පරිවාරතො වා ආතීතසුත්තෙන. නිජ්ඣාපෙන්ති දස්සෙන්ති. පුබ්බෙ ධම්මවිනයෙන විනිවිජිතං අධිකරණං උපජ්ඣායාදීනං අත්ථාය ‘‘අධම්මං ධම්මො’’ති ආදීනි දීපෙන්වාති අත්ථො. විසමානි කායකම්මාදීනි නිස්සිත්තා විසමනිස්සිතො. එවං සෙසෙසු.

අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා

342-3. කිංසම්භාරන්ති කිංපරික්ඛාරං, එත්ථ කින්ති ලිඛිතසාමඤ්ඤමඛ්ඤයං. පුබ්බෙ උප්පන්නවිවාදං නිස්සාය පච්ඡා උප්පජ්ජනකවිවාදො විවාදනිදානං නාම. ආපත්තාධිකරණපච්චයා වතස්සො ආපත්තියො ආපජ්ජතීති භික්ඛුනී ජානං පාරාජිකං ධම්මං පටිච්ඡාදෙති පාරාජිකං, වෙමතිකා පටිච්ඡාදෙති පුල්ලච්චයං, භික්ඛු සඤ්ඤාදිසෙසං පටිච්ඡාදෙති පාචිත්තියං, ආචාරවිපත්තිං පටිච්ඡාදෙති දුක්කටං. පුබ්බෙ කතඋක්ඛෙපනියාදිකිච්චං නිස්සාය උප්පජ්ජනකකිච්චානං. කීදිසානං? සමනුභාසනාදීනං වසෙන. තං භීති අධිකරණං.

344. අධිකරණෙසු යෙන අධිකරණෙන සම්මන්ති, තං දස්සෙතුන්ති යදා අධිකරණෙහි සම්මන්ති, තදා කිච්චාධිකරණෙනෙව සම්මන්ති, න අඤ්ඤෙහිති දස්සන්ත්ථං චුත්තං, න එකන්තතො අධිකරණෙනෙව සම්මන්තීති දස්සන්ත්ථං.

348. ආපත්තාධිකරණෙ සඤ්ඤා විවදතීති ආපත්තානාපත්තීති එවං.

353. සමුට්ඨානාභාවතො සම්මුඛාවිනයෙ කම්මස්ස කිරියාකරණම්චිවාදිනා අවිහජිත්චාව සතිවිනයාදීනං ඡන්තංයෙව ඡ සමුට්ඨානානි විහත්තානි. තං කස්මා? කම්මසඤ්ඤාභාවෙන, සතිවිනයාදීනං විය සඤ්ඤාසම්මුඛතාදීනං කිච්චයතා නාම නත්ථීති අධිජ්ජායො.

අධිකරණහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියගාථාසඤ්ඤාකවණ්ණනා

වොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

359. විග්ගාහිකකථන්ති අත්ථො. නිසාමයාති සල්ලක්ඛෙහි. ‘‘කාරය’’ ඉති පායො. පුබ්බාපරං න ජානාති, තස්මා අකොච්ඤො භොතීති එකෙ. අයං පන දුට්ඨෙපි කිච්චෙ කෙනවි ඉරියාපථෙන.

වොදනාකණ්ඩවණ්ණනා

අනුච්ඡිකකිච්චවණ්ණනා

360. අනුවිජ්ජකපුච්ඡනෙ ආජීවවිපත්ති න පුච්ඡිතා. පඤ්චාපත්තික්ඛන්ධවසෙන ආචාරවිපත්ති පුච්ඡිතා. “ආජීවවිපත්තියාපි තථෙව, සඬගහගමනතො”ති වදන්ති. “අජ්ඣාපජ්ජන්තො”ති පාඨො.

363. තස්මා න ච ආමිසං නිස්සායාති සම්බන්ධිතබ්බං.

වූළසඬගාමවණ්ණනා

අනුවිජ්ජකස්සපටිපත්තිවණ්ණනා

365. යානනිසජ්ජවත්ථාදිනිස්සිතාති “එවං යාතබ්බං එවං නිසීදිතබ්බං”න්ති එවමාදිකා. සඤ්ඤාජනනත්ථන්ති “එවං වත්තබ්බං”න්ති එවං සඤ්ජානනත්ථං. අනුවිධියන්තෙනාති චිත්තෙ යපෙන්නෙනාති අත්ථො. ලජ්ජා සා නු බොති කිං සා ලජ්ජා අයං පරිසාති අධිජ්ජායො. අනුයොගවත්තං කථාපෙත්වාති “කිමනුයොගවත්තං ජානාසී”ති පුච්ඡිත්වා තෙනෙව කථාපෙත්වා. අජානනජ්ජසඬගා නාම අඤ්ඤාණං.

367. “භයෙන භයා ගච්ඡති”ති භයෙන භයහෙතු භයා ගච්ඡතිති හෙතුවසෙන වුත්තං. යථා “රත්තත්තා පන දුට්ඨත්තා ච ඡන්දා දොසා ච ගච්ඡති”ති හි වුත්තං, එවං.

මහාසඬගාමවණ්ණනා

වොහරන්තෙනජානිතබ්බාදිවණ්ණනා

375. වණ්ණාවණ්ණොති නිලාදිවණ්ණවසෙන ච ආරොග්ගත්ථාදිඅවණ්ණවසෙන ච වුත්තසුක්කච්ඡිස්සට්ඨි.

402. භූමිපුච්ඡාති භූමි පුථවි ජගති වාති සබ්බාති පථවිවෙච්චනාති.

කථිනහෙදවණ්ණනා

කථිනඅත්ථතාදිවණ්ණනා

403-4. කින්ති කථං. අනාදියදානං තාවකාලිකවත්ථු. “අනාගතවසෙන අනන්තරා හුත්වා”ති උදකාහරණාදිපයොගස්ස ධොවනාදිපුබ්බකරණස්ස පච්ඡා උජ්ජජනතො, ධොවනාදිකිරියඤ්ච සන්ධාය පයොගකරණතො වුත්තං. පුරෙජාතපච්චයෙ පනෙස පයොගොති අත්ථො. එකං ධම්මමිපි න ලහති අත්තතො පුරෙජාතස්ස නත්ථිතාය.

කථිනාදිජානිතබ්බවිභාගවණ්ණනා

412. රූපාදිධම්මෙසුති වණ්ණගන්ධාදිඅට්ඨකෙසු. “වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො”ති (පාරා. 218) චුත්තත්තා පච්ඡිමෙ මාසෙ යස්මිං වා තස්මිං වා දිවසෙ අත්ථරිතුං වට්ඨතීති සිද්ධං.

415. “ආදිච්චබන්ධුනාති චුත්තත්තා ථෙරවචන”න්ති වදන්ති.

පලිබොධපඤ්ඡාබ්‍යාකරණකථාවණ්ණනා

415-6. සන්නිට්ඨානන්තිකො කථං බහිසීමාය උද්ධරියති? භික්ඛු අකතචීවරං සමාදාය පක්කමති “න පච්චෙස්ස”න්ති, තස්ස බහිසීමාගතස්ස එවං හොති “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්ස”න්ති, එවමෙතස්ස බහිසීමාගතස්ස උද්ධරියති. කථං අන්තොසීමාය? අකතචීවරං සමාදාය පක්කමති “න පච්චෙස්ස”න්ති, තතො තත්ථ එාසුචිහාරං අලහන්තො තමෙව විහාරං ආගච්ඡති, තස්ස චීවරපලිබොධොයෙව යීතො, සො ව “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්ස”න්ති චිත්තෙ උප්පන්නෙ ඡිජ්ජති, තස්මා “අන්තොසීමාය උද්ධරියති”ති චුත්තං. සන්නිට්ඨානන්තිකං දුට්ඨං “න පච්චෙස්ස”න්ති ආවාසපලිබොධං ඡිත්තේත්වා තතො පුනපි තමෙව විහාරං ආගන්ත්වා “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්ස”න්ති සන්නිට්ඨානං කරොති, බහිසීමාය යත්වා “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්සං න පච්චෙස්ස”න්ති චිත්තුප්පාදෙන සන්නිට්ඨානන්තිකං හොති. ගාථායම්පි “ද්වෙ පලිබොධා අපුබ්බං අවරිම”න්ති ඉදං ඉමමෙව සන්ධාය. “ආසාවච්චෙජ්ජිකො කථං අන්තොසීමාය? ආසිසිතෙන ‘තුම්හෙ විහාරමෙව පත්ථෙථ, අහං පහිණ්ණස්සාමී’ති චුත්තො පුබ්බෙ ‘න පච්චෙස්ස’න්ති ආවාසපලිබොධං ඡිත්තේත්වා ගතො පුන තං විහාරං ගන්ත්වා තෙන ‘නාහං සක්කොමි දාතු’න්ති පහිතො හොතී”ති ලිබ්බං. “අත්ථාරෙ හි සති උද්ධාරො නාමා”ති අත්ථාරං විනා උද්ධාරං න ලහන්ති, තස්මා චුත්තං. පුරිමා ද්වෙති “ද්වෙ කථිනුද්ධාරා එකුප්පාදා එකනිරොධා”ති චුත්තාධිකාරෙ පයමං චුත්තා අන්තරබ්හාරසහුබ්හාරා. න පක්කමනන්තිකාදයො ද්වෙ. එකතො නිරුප්ඤ්ඤානීති උද්ධාරභාවං පාපුණන්තීති අත්ථො.

කථිනහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්ඤත්තිවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාලිපඤ්චකවණ්ණනා

අනිස්සිතවග්ගවණ්ණනා

419. කාසිකඋපසාතිකා නාම කායෙන චිතික්කමො.

නප්පට්ඨපස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා

420. ඔමද්දකාරකොති ඔමද්දේත්වා අභිභවිත්වා කාරකො.

වොහාරවග්ගවණ්ණනා

424. හෙදකරවත්ථුනි නිස්සාය විවාදාධිකරණං සමුට්ඨාති, එවං යථාසංඛ්ඛං ගච්ඡති. කොට්ඨාසනාහාදිද්වාදසමුලපයොගං විවාදාධිකරණං, තථා සෙසෙසු. ඔසාරණාදීසු නවසු යානෙසු කම්මඤ්ඤත්තියා කරණං. ද්වීසු යානෙසු ඤ්ඤත්තිදුතියඤ්ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙසු. යස්මා මහාඅට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව උභතොච්ඡිද්ධා අසංඛිතා, තස්මා යං කුරුන්දියං චුත්තං, තං ගහෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

දිට්ඨාචිකම්මවග්ගවණ්ණනා

425. තිණ්ණන්තං උපරි සහ ආපත්තිං දෙසෙතුං න ලබ්භන්ති. කම්මනානාසංවාසකානං ලද්ධිග්ගහිතකොච ලද්ධිනානාසංවාසකො. “අවිජ්ජවාසසීමාය ධීතස්සා”ති මහාසීමං කිර සන්ධාය චුත්තං.

433. “උම්මාදා චිත්තක්ඛෙපා”ති පාඨො.

මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා

444. පරියායෙන ජානන්තස්සාති යස්ස කස්සචි ජානන්තස්ස පරියායෙන චුත්තමුසාවාදොති අත්ථො.

446. අනුයොගො න දාතබ්බොති තෙන චුත්තං අනාදියිත්වා තුණ්හි භවිතබ්බන්ති අත්ථො.

භික්ඛුනොවාදවග්ගවණ්ණනා

454. වොහාරනිරුත්තියං සද්දනිරුත්තියං. මග්ගපච්චවෙක්ඛ ණාදයො එකුනච්ඡති.

උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනා

455. පසාරෙතා මොහෙතා.

අධිකරණවූපසමවග්ගවණ්ණනා

458. “යථාරත්තන්ති අනුපසම්පන්නෙ අපෙක්ඛති” තිපි වදන්ති. “යථාචුච්ඡන්ති උපසම්පන්නෙ අපෙක්ඛති” ති ලිඛිතං.

කථිනත්ථාරවග්ගවණ්ණනා

467. “එකාවත්තො” තිපි පයන්ති, තස්ස කුද්ධො කොධාභිභූතොති කිරත්ථො. එකවත්ථොතිපි කෙවි, උත්තරාසඬගං අපනෙත්වා යීතොති කිරත්ථො, තං සබ්බං අට්ඨකථායං උද්ධට්ඨාලියා විරුජ්ඣති. එකාවට්ඨොති හි උද්ධට්ඨං, තස්මා න ගහෙතබ්බං. අන්තරා වුත්තකාරණෙනාති “කිව්වයපසුතත්තා වන්දනං අසමන්තාහරන්තො නලාටං පටිහඤ්ඤයා” තිආදිවුත්තකාරණෙන.

උපාලිපඤ්චකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිසමුට්ඨානවණ්ණනා

470. පුබ්බෙ වුත්තමෙවාති සහසෙය්‍යාදිපණ්ණත්තිවජ්ජං. ඉතරන්ති සචිත්තකං. දෙසෙත්තො, දොමනස්සිකො අඤ්ඤෙහි හිංසාපනාදීනි කත්වා ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාති අධිප්පායො.

දුතියගාථාසඬගණිකවණ්ණනා

කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

474-5. නිදානුද්දෙසං විනා සෙසුද්දෙසාභාවා “සබ්බපාතිමොක්ඛුද්දෙසානඤ්ච සඬගහො හොති” ති වුත්තං. විනයෙ ගරුකා විනයගරුකා. ඉදං පන ද්විසු ගාථාසු කිඤ්චාපි ආගතං, අඤ්ඤෙහි පන මිස්සෙත්වා වුත්තභාවා නානාකරණං පච්චෙතබ්බං. නවසු යානෙසු කම්මං හොතීති කම්මඤ්ඤත්ති හොති. වාචාති වචිසම්භවා. අද්ධානභීතො ඌනවිසතිවස්සො. “අපිචෙත්ථාති කුරුන්දිවාදො” ති වුත්තං. වනජ්ජතින්ති ඵලං අදින්නාදානො ආගතං වනජ්ජතිං. විස්සට්ඨිඡඩ්ධිනෙති සුක්කචිස්සට්ඨියං. දුක්කටා කතාති දුක්කටං වුත්තං. ආමකධඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තියා පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං, අජ්ඣොභාරෙ පාවිත්තියං.

පාවිත්තියවණ්ණනා

476. මහාසඬ්ඨිකා සාමණෙරෙපි ආපත්තිං දෙසාපෙත්ති කිර, තෙන වුත්තං “න දෙසාපෙතබ්බා” ති, දණ්ඩකම්මං පන තෙසං කාතබ්බං තථාරූපෙ ඔලාරිකචිතික්කමෙ.

අවන්දනීයපුග්ගලාදිවණ්ණනා

477. දසසතං ආපත්තියොති සහස්සං ආපත්තියො. වම්පායං විනයවත්ථුස්මීන්ති වම්පෙය්‍යාක්ඛන්ධකෙ. අධම්මෙන වග්ගන්තිආදීනි වත්තාරි කම්මානියෙව භගවතා වුත්තානීති අත්ථො. න කෙවලං ආපත්තියෙව, අථ බො ජ සමථා...පෙ.... සම්මුඛාවිනයෙන සම්මන්ති, සමායොගං ගච්ඡන්ති සම්මුඛාවිනයෙන සම්පයොගං ගච්ඡන්ති අත්ථො. විනා සමට්ඨෙහි සම්මති, සමට්ඨාවං ගච්ඡති. පටිසෙධන්ටෙ සති විනා සමට්ඨෙහි සමට්ඨෙහි විනාති අත්ථො.

සොළසකම්මාදිවණ්ණනා

478. අසුත්තකන්ති සුත්තවිරහිතං, උසුත්තං තත්ත නත්ථිති අධිප්පායො.

දුතියගාථාසඬගණිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙදමොවනගාථාවණ්ණනා

අවිප්පවාසපඤ්භාවණ්ණනා

479. තහින්ති තස්මිං පුග්ගලෙ. අකප්පියසම්භොගො නාම මෙටුනධම්මාදි.
“වරසෙනාසනරක්ඛණත්ථාය විස්සජ්ජේත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති
ගරුහණ්ඩවිනිවිජයෙ වුත්තො. එකාදසාවන්දියෙ පණ්ඩකාදයො එකාදස. උපෙනි
සපරිසං. න ජීවති නිම්මිතරූපත්තා. “උඬ්භක්ඛකෙන වදාමි”ති ඉමිනා මුඛෙ
මෙටුනධම්මාභාවං දීපෙනි. අධොනාහිවිවජ්ජනෙන වච්චමග්ගප්පස්සාවමග්ගෙසු.
ගාමන්තරපරියාපන්තං නදිපාරං ඔක්කන්තහික්ඛුනිං සන්ධායාති හික්ඛුනියා
ගාමාපරියාපන්තපරතීරෙ නදිසම්පමෙව සන්ධාය වුත්තා. තත්ථ පරතීරෙ
ගාමුපවාරො එකලෙඬ්ඛුපාතො නදිපරියන්තෙන පරිච්ඡින්නො, තස්මා පරතීරෙ
රතනමත්තම්පි අරඤ්ඤං න අත්ථි, තඤ්ච තිණාදිහි පටිච්ඡන්තත්තා
දස්සනුපවාරවිරහිතං කරොති. තත්ථ අත්තනො ගාමෙ ආපත්ති නත්ථි. පරතීරෙ පන
එකලෙඬ්ඛුපාතසඬ්ඛාතෙ ගාමුපවාරෙයෙව පදං යපෙනි. අත්තරෙ අහිධම්මවසෙන
අරඤ්ඤභූතං සකගාමං අතික්කමති නාම, තස්මා ගණමහා ඔහියනා ව හොතිති
ඤාතඬ්ඛං. එත්තාවතාපි සන්තොසමකත්වා විචාරෙත්වා ගහෙනඬ්ඛං. හික්ඛුනං
සන්තිකෙ උපසම්පන්නා පඤ්චසතා මහාපජාපතිප්පමුඛා. මහාපජාපතිපි හි
ආනන්දත්ථෙරෙන දින්නඔවාදස්ස පටිග්ගහිතත්තා හික්ඛුනං සන්තිකෙ
උපසම්පන්නා නාම.

පාරාජිකාදිපඤ්භාවණ්ණනා

480. “දුස්සකුට්ඨං සන්ධායා”ති සහ දුස්සෙන විතික්කමනස්ස සක්කුණෙයානාය
වුත්තං. ලිඬ්ගපරිවත්තෙ පටිග්ගහණස්ස විජහනතො සාමං ගහෙත්වා භුඤ්ජිතුං න
වට්ටති. කාකඌහදනං වාති කාකෙන ඌහදනං වා. “තයො පුරිසෙපි
උපගන්ත්වා”ති පාඨසෙසො.

පාවිත්තියාදිපඤ්භාවණ්ණනා

481. මෙටුනධම්මපච්චයා නාම කායසංසග්ගො. තංහෙතු මෙටුනධම්මස්ස
පුඬ්ඛගාගභූතං කායසංසග්ගං වායාමන්තියාති අට්ඨවත්ථුපුරණං සන්ධාය.
පරිභොගප්පච්චයාති පරිභොගකාරණා. තස්මාති යස්මා පරිභොගප්පච්චයා ආපජ්ජති,
තස්මා භොජනපරියොසානෙ හොතිති අත්ථො. පොරාණපොත්ථකෙසු “තස්සා”ති
පාඨො. “කාරණවචනං සුන්දරං භොජනපරිච්ඡේදදස්සනතො”ති වදන්ති.

සෙදමොවනගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චවග්ගො

කම්මවග්ගවණ්ණනා

483. “උම්මත්තකසම්මුතිං උම්මත්තකෙ යාවිත්වා ගතෙ අසම්මුඛාපි දාතුං වට්ටති” ති වුත්තං. තත්ථ නිසින්නෙපි න කුප්පති නියමාභාවා. අසම්මුඛා කතෙ දොසාභාවං දස්සෙතුං “අසම්මුඛාකතං සුකතං භොති” ති වුත්තං. දුතෙන උපසම්පදා පනෙත්ථ සම්මුඛා කාතුං න සක්කා. කම්මවාචානානත්තසභාවා පත්තනික්කුප්පනාදයො හත්ථපාසතො අපනෙත්වා කාතබ්බා, තෙන වුත්තං “අසම්මුඛා කතං සුකතං භොති” ති. “පුච්ඡිත්වා වොදෙත්වා සාරෙත්වා කාතබ්බං අපුච්ඡිත්වා අවොදෙත්වා අසාරෙත්වා කරොති” ති අයං වචනත්ථො. යපෙත්වා කත්තිකමාසන්ති සො පචාරණාමාසො, ද්වෙ ව පුණ්ණමාසියොති පට්ඨෙති යවස්සුපගතානං පචාරණා පුණ්ණමාසා ද්වෙ.

485. පදං වා ඡඩ්ඛෙතීති අත්ථො. ක-වග්ගාදිසු පඤ්චසු. ගරුකන්ති දීසං, සංයොගපරඤ්ච. “බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස යස්ස නක්ඛමති” ති එත්ථ ත-කාරක-කාරා සංයොගපරා. දීසෙ වත්තබ්බෙ රස්සන්ති “සො තුණ්හි අස්සා” ති වත්තබ්බෙ සො තුණ්හි අස්සාති වචනං.

486. සෙසට්ඨකථාසු වුත්තවචනං කුරුන්දියං පාකටං කත්වා “නිසීදිතුං න සක්කොන්ති” ති වුත්තං.

487-8. පරිසුද්ධසීලා වත්තාරො භික්ඛුති පාරාජිකං අනාපන්නා. න තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා එතීති තීසු, ද්වීසු වා නිසින්නෙසු එකස්ස, ද්වින්තං වා ඡන්දපාරිසුද්ධි ආහටාපි අනාහටාව.

අපලොකනකම්මකථාවණ්ණනා

495-6. කායසම්භොගසාමග්ගිදානසහසෙයාපට්ඨගහණාදි ඉමස්ස අපලොකනකම්මස්ස යානං භොතීති එවම්පි අපලොකනකම්මං පවත්තතීති අත්ථො. කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණන්ති කම්මලක්ඛණං. ඔසාරණනිස්සාරණහණ්ඩුකම්මාදයො විය කම්මඤ්ච හුත්වා අඤ්ඤඤ්ච නාමං න ලහති, කම්මමෙව හුත්වා උපලක්ඛියතීති කම්මලක්ඛණං උපනිස්සයො විය. හෙතුපච්චයාදිලක්ඛණවිමුත්තො හි සබ්බො පච්චයවිසෙසො තත්ථ සඬගස්හති, එවම්පි “කම්මලක්ඛණමෙවා” ති වුත්තං. කම්මලක්ඛණං දස්සෙතුං “අච්ඡින්නච්චරජ්ණිකච්චරනට්ඨච්චරාන” ති ආදි වුත්තං. “තතො අතිරෙකං දෙන්තෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බ” ති වුත්තං අපලොකනං කම්මලක්ඛණමෙව. එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. ඉණ්ණපලිබ්බාධමිපිති සථෙ තාදිසං භික්ඛුං ඉණ්ණායිකා පලිබ්බස්සන්ති. තනුප්පාදතො දාතුං වට්ටති. අන්තරසන්තිපාතොති උපොසථප්පචාරණාදිමහාසන්තිපාතෙ

යපෙත්වා අන්තරා මඩගලුවාරණාදි. උපනික්ඛෙපතොති වෙනියස්ස ආපදත්ථාය නික්ඛිත්තතො. “අඤ්ඤා කතිකා කාතබ්බා”ති යෙ රුක්ඛෙ උද්දිස්ස පුබ්බෙ කතිකා කතා, තෙහි ඉමෙසං අඤ්ඤත්තාති වුත්තං. “සවෙ තත්ථ මූලෙ”ති පුබ්බෙ “ඉතො පටියාය භාජෙත්වා බාදන්තු”ති වචනෙන පුග්ගලිකපරිභොගො පටික්ඛිත්තො හොති. අනුවචරිත්වාති පච්ඡතො පච්ඡතො ගන්ත්වා. තෙසං සන්තිකා පච්චයං පච්චාසීසන්තෙනාති අත්ථො. මූලභාගන්ති දසමභාගං කත්වා. පුබ්බකාලෙ දසමභාගං කත්වා අදංසු, තස්මා “මූලභාගො”ති වුත්තං. අකතාවාසං වා කත්වාති උප්පන්නආයෙන. ජග්ගිතකාලෙයෙව න වාරෙතබ්බාති ජග්ගිතා හුත්වා පුප්ඵලහරිතකාලෙති අත්ථො. ජග්ගතකාලෙති ජග්ගිතුං ආරද්ධකාලෙ. ඤත්තිකම්මට්ඨානහෙදෙ පනාති ඤත්තිකම්මස්ස යානහෙදෙ.

ඉදං පනෙත්ථ පකිණ්ණකං – අත්ථී සඤ්ඤාමං සඤ්ඤා ඵල කරොති, න ගණො, න පුග්ගලො, තං අපලොකනකම්මස්ස කම්මලක්ඛණෙකදෙසං යපෙත්වා ඉතරං චතුබ්බිධම්පි කම්මං වෙදිතබ්බං. අත්ථී සඤ්ඤාමං සඤ්ඤා ඵල කරොති, ගණො ඵල කරොති, පුග්ගලො ඵල කරොති, තං පුබ්බෙ යපිතං. වුත්තඤ්ඤෙනං “යස්මිං විහාරෙ ද්වෙ තයො ජනා වසන්ති, තෙහි නිසීදිත්වා කතම්පි සඤ්ඤෙන කතසදිසමෙව. යස්මිං පන විහාරෙ ඵකො භික්ඛු හොති, තෙන භික්ඛුනා”තිආදි (පරි. අට්ඨ. 495-496). අත්ථී ගණකම්මං සඤ්ඤා ඵල කරොති, ගණො ඵල කරොති, පුග්ගලො ඵල කරොති, තං යො පාරිසුද්ධිඋපොසථො අඤ්ඤෙසං සන්තිකෙ කරියති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථී ගණකම්මං ගණොඵල කරොති, න සඤ්ඤා, න පුග්ගලො, තං යො පාරිසුද්ධිඋපොසථො අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරොචනවසෙන කරියති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථී පුග්ගලකම්මං පුග්ගලොඵල කරොති, න සඤ්ඤා, න ගණො, තං අධිට්ඨානුපොසථවසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථී ගණකම්මං ඵකච්චොඵල ගණො කරොති, ඵකච්චො න කරොති, තත්ථ අඤ්ඤත්තිකං ද්වෙයෙව කරොන්ති, න තයො. සඤ්ඤත්තිකං තයොඵල කරොන්ති, න තතො උභයා වා අධිකා වාති.

අපඤ්ඤත්තෙපඤ්ඤත්තවග්ගවණ්ණනා

500. කකුසන්ධකොණාගමනකස්සපා ඵල හි සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධෙ පඤ්ඤපෙසුං. විපස්සිආදයො පන ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසිංසු, න සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසුං.

නිගමනකථාවණ්ණනා

උභතොවිභඩ්ගබන්ධකපරිවාරෙහි විහත්තං දෙසනං අත්ථී තස්ස විනයපිටකස්ස, නාමෙන සමන්තපාසාදිකා නාම සංවණ්ණනා “සමන්තපාසාදිකා නාමා”ති වුත්තවචනසංවණ්ණනා සමන්තාති ආහ. තත්ථ පධානසරෙ. ඉද්ධා අත්ථවිනිච්ඡයාදිහි.

සම්මා උදිතො සමුදිතො, තෙ ගුණෙ අකිච්ඡෙන අධිගතො
අධිකජ්ජමාණගුණෙහි වා සමුදිතො, තෙන සමුදිතෙන “ගතානං ධම්මානං ගතියො
සමන්තෙසති” ති චුත්තාය සතියා උප්පාදිතා සද්ධාදයො පරමවිසුද්ධා නාම
සමන්තාරක්ඛත්තා. ඉති සතිපි සද්ධාදීහි චුත්තා හොති. එවං සත්තෙ එත්ථ චුත්තෙ
චතුබ්බිධෙ සීලෙ පාතිමොක්ඛසංවරසීලං සද්ධා මණ්ඩෙති. සද්ධාසාධනඤ්ඤි තං.
ඉන්ද්‍රියසංවරාජීවපාරිසුද්ධිපච්චයපරිභොගසීලානි පටිමණ්ඩෙන්ති
සතිවීරියපඤ්ඤායොති යථායොගං වෙදිතබ්බං. අපිච්ච සද්ධා ච බුද්ධිරනිතා අවිසුද්ධා
හොති බුද්ධියා පසාදහෙතුත්තා. බුද්ධියො පන තස්සානුභාවෙන පරමවිසුද්ධා නාම
හොන්ති. පඤ්ඤා සද්ධාරනිතා කෙරාටිකපක්ඛං භජති, සද්ධායුත්තා එව විසුද්ධා
හොති. වීරියඤ්ච සමාධිරනිතං උද්ධච්චාය සංවත්තති, න සමාධියුත්තන්ති වීරියස්ස
සුද්ධවචනතො සමාධිපි චුත්තො හොති, එවං පරමවිසුද්ධා සද්ධාදයොපි
පාතිමොක්ඛං පටිමණ්ඩෙන්තීති ඤාතබ්බං. කථං? පටිපත්තිදෙසකෙ සත්ථරි ච
පටිපත්තියඤ්ච පටිපත්තිඵලෙ ච සද්ධාය චිතා සීලසමාදානං,
සමාදින්නවිසොධනඤ්ච කාතුං න සක්කාති සද්ධා පාතිමොක්ඛං පටිමණ්ඩෙති.
තත්ථ “ඉතිපි සො භගවා” තිආදිනා (දී. නි. 1.255; ම. නි. 1.74; සං. නි. 1.249)
සත්ථරි ච පුජෙතුං සක්කොති. පටිපත්තියං සීලවිපත්තිසම්පත්තිමූලකෙ
සන්දිට්ඨිකසම්පරාසිකඵලෙ ච සද්ධාපවත්ති විත්ථාරතො ඤාතබ්බා,
සීලවිපත්තිසම්පත්තිනිමිත්තං ආදීනවමානිසංසඤ්ච ආදීනවපරිච්චාගෙ,
ආනිසංසසම්පාදනෙ ච උපායං දිස්වා තථා පවත්තමානා පඤ්ඤා පාතිමොක්ඛසංවරං
පටිමණ්ඩෙති. “අතිසීත” තිආදිනා අප්පවත්තනාරභං කොසජ්ජං “යො ච සීතඤ්ච
උණ්භඤ්චා” ති චුත්තානුසාරෙන පජහිත්වා අනුප්පන්තූප්පන්තානං
අසංවරසංවරානං අනුප්පාදනපජහනඋප්පාදනවඩ්ඪනවසෙන පවත්තමානවීරියං
පාතිමොක්ඛං පටිමණ්ඩෙති, ඉමිනා නයෙන ඉන්ද්‍රියසංවරාදීසූපි යොජෙතබ්බං.
චතුත්තම්පි සඬිගභවත්ථුනං අනුකූලසමුදාචාරො ඉධ ආචාරොති වෙදිතබ්බො.
අජ්ජව-චචනෙන ලාභසක්කාරහෙතු
කායදුච්චරිතාදිකුටිලකරමායාසායෙයාපටිපක්ඛඅජ්ජවධම්මසමායොගදීපනෙන
අලොභජ්ඣාසයතා දීපිතා. මද්දව-චචනෙන
කක්ඛලුභාවකරපටිසාදිපටිපක්ඛභූතමෙත්තාදිමද්දවධම්මසමායොගදීපනෙන
භිතජ්ඣාසයාදීනි දීපිතානි හොන්ති. ආදි-සද්දෙන “බන්ති ච සොරච්චඤ්ච
සාබ්ලාඤ්ච පටිසන්ථාරො වා” තිආදිනා (ධ. ස. දුක්ඛානිකා 125-126)
චුත්තධම්මෙහි සමායොගො දීපිතො හොති. ඉධ චුත්තා අජ්ජවමද්දවාදයො ගුණා
සීලසම්පත්තියා හෙතු ච හොන්ති සීලසම්පත්තිඵලඤ්ච තංසම්පාදනතො.
සකසමයොති චතුපරිසා. එතෙන සභාගදුක්ඛභාවාභාවො සූචිතො. අථ වා
සකසමයොති සොගතං පිටකත්තයං සකසමයො එව ගහනං දුද්දීපනත්තා,
සකසමයස්ස සන්තිට්ඨානං සකසමයගහනං –

“සච්චං සත්තො පටිසන්ධි, පච්චයාකාරමෙව ච;
දුද්දසා චතුරො ධම්මා, දෙසෙතුඤ්ච සුදුක්කරා” ති. (විභ. අට්ඨ. 225) –

වුත්තත්තා යථා සකසමයස්ස ගහනපදෙන යොජනා වුත්තා, තථා පරසමයස්සපි.
පඤ්ඤාවෙය්‍යාත්තිසෙනාති අනෙන තිබ්බෙන ඤානෙන
කතසිලානිසිතසත්ථසදිසසභාවපඤ්ඤා වුත්තා. තිපිටකසඛිධාතාය පරියත්තියා
පහෙදො තිපිටකපරියත්තිප්පහෙදො. තස්මිං පහෙදෙ. තන්ති ච තන්තිඅත්ථො ච
සාසනං නාම. ඉධ “තන්ති ඵවා”ති වදන්ති. යස්මිං අයං සංවණ්ණනා නිට්ඨාපිතා,
තස්මිං කාලෙ පටිවෙධඤාණාභාවතො සුතමයං සන්ධාය

“අප්පට්ඨනඤාණප්පභාවෙනා”ති වුත්තං. කරණසම්පත්තියා ජනිතත්තා
සුඛචිතිග්ගතං. සුඛචිතිග්ගතත්තා මධුරොදාතවචනලාවණ්ණයුත්තෙනාපි
යොජෙතබ්බං, ඊදිසං වචනං සොතසුඛඤ්ච සන්තිවෙසසම්පත්තිසුඛඤ්ච හොති.
“වෙය්‍යාකරණෙනා”ති අවත්වා “මහාවෙය්‍යාකරණෙනා”ති වුත්තත්තා
සික්ඛානිරුත්තිජන්දොච්චිත්තාදිපටිමණ්ඩිතපාණිනියන්‍යාසාධාරණධාරණසභාවො
සුවිතො භවති. යුත්තවාදිනාතිආදීසු යුත්තමුත්තවාදිනා යානුප්පත්තියපඤ්ඤාය
සමන්තාගතෙනාති අත්ථො. ඔජාහෙදෙපි ආයුසත්තිකරණතාදිසාමත්ථයොගානං
මහාකවිනා රචිතගන්ථස්ස මහත්තත්තා වා “තිපිටකපරියත්තිප්පහෙදෙ”තිආදීහි
සාසනෙ, හෙතුච්ඡයෙ, සද්දෙ වාති ඉමෙසු තීසු යානෙසු පාටවභාවං දීපෙන්තො
වෙනයිකබුද්ධිසම්පත්තිසබ්භාවමස්ස සුවෙති. යෙසං පුග්ගලානං පහින්තා
පටිසම්භිදාදි, තෙ පහින්තපටිසම්භිදාදයො ධම්මා. තෙහි පරිවාරිතො
උක්ඛිත්තසත්තතිඋපච්ඡෙදමකත්වා අත්තතො සන්තාතො උප්පාදනවඩ්ඪනවසෙන
වාරිතො සො පහින්තපටිසම්භිදාපරිවාරො. තස්මිං පහින්තපටිසම්භිදාපරිවාරෙ
උත්තරිමනුස්සධම්මෙති අත්ථො.

ඡළහිඤ්ඤවතුපටිසම්භිදාදිප්පහෙදගුණපටිමණ්ඩිතෙ පන ඡළහිඤ්ඤා
උත්තරිමනුස්සධම්මා ඵව. චතුසු පටිසම්භිදාසු අත්ථපටිසම්භිදාය ඵකදෙසොව.
තදුභයං සයං උත්තරිමනුස්සධම්මපරියාපන්නං කථං උත්තරිමනුස්සධම්මං.
පටිමණ්ඤෙති චෙ? රුක්ඛං රුක්ඛස්ස අවයවභූතපුප්ඵාදයො විය සයඤ්ච යෙසං
උත්තරිමනුස්සධම්මානං අවයවත්තාති.

කාමාවචරධම්මපරියාපන්නපටිසම්භිදාඤාණං උත්තරිමනුස්සධම්මානං අනවයවභූතං
උත්තරිමනුස්සධම්මං පටිමණ්ඤෙති, පුරිසස්ස අනවයවභූතො අලඬිකාරො විය
පුරිසං. අථ වා කාමාවචරපඅසම්භිදාපරිවාරො ඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පහෙදගුණ
පටිමණ්ඤෙති. ලොකුත්තරපටිසම්භිදං සන්ධාය පුන පටිසම්භිදාවචනඤ්ච. සාසනෙ
උප්පජ්ජිත්වා සාසනස්ස අලඬිකාරභූතෙන, යස්මිං වංසෙ උප්පන්නො, තස්සෙව වා
අලඬිකාරභූතෙන. සඬ්ඛෙපචිත්ථාරෙසු ඉතරීතරකරණං, අප්පසන්නපසන්නානං
පසාදුප්පාදනාහිවුඩ්ඪීකරණං, වුත්තානං ගම්භීරානං ගම්භීරුත්තානභාවකරණන්ති
ඵවං ඡබ්බිධාවරියගුණයොගතො විපුලබුද්ධි නාම. යෙ ධම්මචිත්තනං අතිධාවන්තා
කෙච්චි උච්ඡෙදාදිනානප්පකාරං අත්තං වා ගණ්හන්ති, “සබ්බං ඤෙය්‍යං පඤ්ඤත්ති
ඵවා”ති වා “පරමත්ථො ඵවා”ති වා ගණ්හන්ති, තෙසං බුද්ධි මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයත්තා
සමලා නාම හොති, ඉමස්ස පන බුද්ධි ධම්මචිත්තාතිධාවනරහිතත්තා විසුද්ධා නාම
හොති. තෙන වුත්තං “විපුලවිසුද්ධබුද්ධිනා”ති. ගරුහි “පියො ගරු
භාවතියො”තිආදිනා (අ. නි. 7.37; නෙත්ති. 113) වුත්තගුණෙහි යුත්තගරුහි.
ගුණෙහි ථීරභාවං ගතත්තා ථෙරෙන.

සිලෙන සිලස්ස වා විසුද්ධියා සිලවිසුද්ධියා. අවිජ්ජාශ්චකොසං පදාලෙන්වා පයමං අභිනිබ්බත්තත්තා ලොකපෙට්ඨස්ස. ලොකස්ස වා ගම්භීරෙ මහත්තෙ සිලාදික්ඛන්ධෙ එසි ගවෙසිති මහෙසිති.

එත්තාවතා සමධිකසත්තවිසතිසහස්සපරිමාණාය සමන්තපාසාදිකසඤ්ඤිකාය විනයට්ඨකථාය සබ්බපදෙසු විනිච්ඡයජාතං සඬ්ඛිපිත්වා ගණ්ඨිට්ඨානවිකාසනා කතා හොති, තථාපි යං එත්ථ ලිබ්බං, තං සුට්ඨු විචාරෙන්වා පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සල්ලක්ඛෙන්වා යෙ ආචරියා බුද්ධස්ස භගවතො මහානුභාවං, විනයපිටකස්ස ච විචිත්‍රනයගම්භීරත්ථතං සල්ලක්ඛෙන්වා පොරාණානං කථාමග්ගං අවිනාසෙත්වා අත්තනො මතිං පහාය කෙවලං සද්ධම්මට්ඨිතියා, පරානුග්ගහකාමතාය ච විනයපිටකං පකාසෙන්නා යීතා, තෙසං පාදමූලෙ වන්දිත්වා ඛන්තිසොරව්වාදිගුණසමන්නාගතෙන හුත්වා වත්තසම්පත්තියා තෙසං චිත්තං ආරාධෙන්වා පවෙණියා ආගතං විනිච්ඡයං කථාපෙත්වා උපධාරෙන්වා යං තෙන සංසන්දති, තං ගහෙතබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඛෙතබ්බං. ඉතරථා තුණ්හිභූතෙන භවිතබ්බං. විනිච්ඡයසඬ්ඛරකරෙන පන න භවිතබ්බමෙව. කස්මා? සාසනස්ස නාසහෙතුත්තා. හොති චෙත්ථ –

“අසම්බුධං බුද්ධමහානුභාවං,
ධම්මස්ස ගම්භීරනයත්ථතඤ්ච;
යො චණ්ණයෙ තං විනයං අවිඤ්ඤු,
සො දුද්දසො සාසනනාසහෙතු.

පාළිං තදත්ථඤ්ච අසම්බුධඤ්ච,
නාසෙති යො අට්ඨකථානයඤ්ච;
අනිච්ඡයං නිච්ඡයතො පරෙහි,
ගාහෙති තෙහෙව පුරක්ඛතො සො.

අනුක්කමෙනෙව මහාජනෙන,
පුරක්ඛතො පණ්ඩිතමානිහික්ඛු;
අපණ්ඩිතානං විමතිං අකත්වා,
ආචරියලීලං පුරතො කරොති”ති.

සමන්තපාසාදිකාය ගණ්ඨිපදාධිප්පායප්පකාසනා සමත්තා.

චජිරබුද්ධිට්ඨිකා නිට්ඨිතා.